HISTORIJSKI INSTITUT SLAVONIJE

GRADA ZA HISTORIJU NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U SLAVONIJI

KNJIGA VI

G R A Đ A
Z A H I S T O R I J U N A R O D N O O S L O B O D I L A Č K O G
P O K R E T A U S L A V O N I J I

REDAKCIONI ODBOR:
Slavica Hrečkovski, Dragiša Jović, Zdravko Krnić, Nada Lazić

GLAVNI I ODGOVORNI UREDNIK:
Nada Lazić

IZDANJE
HISTORIJSKOG INSTITUTA SLAVONIJE

HISTORIJSKI INSTITUT SLAVONIJE

GRAĐA

ZA HISTORIJU

NARODNOOSLOBODILAČKOG POKRETA U SLAVONIJI

KNJIGA VI

(1. VI – 31 VII 1943)

SLAVONSKI BROD, 1968.

SKRACENICE

APž _ Antifašistički front žena
AOŽ — Antifašistički odbor žena
AVNOJ — Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije
Bgd. — Beograd
br. — broj
CK — Centralni komitet
CK KlPH — Centralni komitet Komunističke partije Hrvatske
DA — Državni arhiv
DM — Deutsche Mannschalt
dok. — dokument
ES — Einsatzstaffel
f. — film
fk. — fotokopija
GOC — Glavni obavještajni centar
GŠ — Glavni štab
HA — Historijski arhiv
HIS — Historijski institut Slavonije
HSS — Hrvatska seljačka stranka
IHRPH — Institut za historiju radničkog pokreta Hrvatske
K — kutija
KK — Kotarski komitet
KNOO — Kotarski narodnooslobodilački odbor
KP — Komunistička partija
KPH — Komunistička partija Hrvatske
KPJ — Komunistička partija Jugoslavije
MNOO — Mjasni narodnooslobodilački odbor
M. P. — mjesto pečata
n- d. — navedeno djelo
NDH — Nezavisna Država Hrvatska
NOB — Narodnooslobodilaoka borba
NOF — Narodnooslobodilački front
NOO — Narodnooslobodilački odbor
NQP — Narodnooslobodilački pokret
NOPO — Narodnooslobodilački partizanski odred
NOR — Narodnooslobodilački rat
NOV — Narodnooslobodilačka vojska
NOVH — Narodnooslobodilaoka vojska Hrvatske
NOV i PO — Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi
NOV i POH — Narodnooslobodiiačka vojska i partizanski odredi Hrvatske
NOV i POJ — Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi Jugoslavije
NOVJ — Narodnooslobodilačka vojska Jugoslavije
OK — Okružni komiitiet
OK KPH — Okružni komitet Komunističke partije Hrvatske
OK SKOJ — Okružni komitet Saveza komunističke omlad·ne Jugoslavije
ONOO — Okružni narodnooslobodilački odbor
OŠ — Operativni štab
OZ — Operativna zona
POC — Pokrajinski obavještajni centar
PPK — protiv pete kolone
rag. br. — registarski broj
ROC — Rajonski obavještajni centar
SK — Sreski komitet
SKOJ — Savez komunističke omladine Jugoslavije
SKP (lb) — Svesavezna komunistička partija (boljševika)
SMG — Savez mlade generacije
SNOO — Sreski narodnooslobodilački odbor
sr. r. — svojom rukom
str. — strana
USAOJ •— Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije
VII — Vojnoistorijski institut
VK — Vojni komitet
v. r. — vlastitom rukom
VŠ — Vrhovni štab
ZAVNOH — Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske
Zgb. — Zagreb

1

1. VI 1943.

Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV **i PO Hrvatske podređenim jedinicama o rasporedu u nove** baze, **vođenju kontrole nad privatnom imovinom i o zabrani rekviriranja imovine od strane pojedinaca.**

U vezi sa daljnjim radom i pokretom I. Slavonskog Korpusa N. O. V. Hrvatske, izdaje se slijedeće:

N A R E Đ E N J E
(Sekcija Slav. Požega, Brod 1 : 100.000)

1. — IV Diviziji:

a) XII. brigada smjestiće se u selima: Ćosinac, Grabarje, Zarilac, **Ciglenik i Knežci.**

b) XVIII. Brigada doći će u sela Latinovac, Čaglin i Migalovci.

Pokret izvršiti što konspirativnije.

2. — X. Divizija:

a) XVII. Brigada biće u selima Vlatkovac, Kneževac, Milanlug i **Jasik.**

b) XXI. Brigada smjestiće se u sela Kutjevo, Bektež, Kula i Poreč.

3. — Baterija ulazi u sastav IV. Divizije.

4. — Stab Korpusa biće u Bektežu.
Stab IV. Divizije biće u Cigleniku.
Stab X. Divizije biće u Bektežu.
Stab minobacačkog diviziona biće u Poreču.

5. — Patroliranje:

IV. Divizija patrolira sektor od ceste Požega — Ferovac majur[1] do ceste Levanjska Varoš, Ćaglin, uključivo ka jugu.

X. Divizija patrolira sektor od ceste Levanjska Varoš — Čaglin do ceste Požega — Ferovac majur, uključivo ka sjeveru.

6. — Budući da je evakuacija završena, zabranjuje sesvako daljnje rekviriranje privatne imovine osim po posebnom odobrenju štabova divizija.

1 Odnosi se na pustaru Ferovac.

Štabovi divizija organiziraće po svima selima gdje se nalazi naša vojska posebne obavještajne potrole od najpouzdanijih i najodanijih boraca, koji će hapsiti svakog onog koji bez posebnog pismenog ovlaštenja ulazi u privatne kuće i vrši pljačku, te ga predvesti pred ratni sud brigadi ili diviziji da ga se najstrožije i egzemplarno kazni.

Primjećeno je da neki tipovi koji su se uvukli u naše redove, vrše osobito po noći četničku rabotu, odvodeći iza leđa naših boraca bez ičijeg naloga, Hrvate koji su bili ustaše ili bilo zbog čega osumnjičeni, te ih na svoju ruku mrcvare i ubijaju i pljačkaju kuće hrvatskog stanovništva.

Bez znanja i pismenih naloga obavještajnih oficira ne smije niko vršiti hapšenje ili rekviziciju. Za ovakvu protupropisnu i protunarodnu četničku rabotu postoji samo jedna kazna — kazna smrti streljanjem.

Obavještajci i obavještajne patrole — na posao!
Štabovi i članovi štabova — u kontrolu!

7. — Obavještajci ili štabovi Divizija i brigada će izvršiti smotru bataljona, uz prisustvo komesara četa i bataljona pregledati sve lične stvari pojedinaca. Osobito skrenuti pažnju na drugarice. Sve stvari za koje se utvrdi da su opljačkane (osobito ženske stvari) oduzeti, sakupiti i povratiti vlasnicima na zgodan način, a krivce u sigurnim i teškim slučajevima najoštrije javno kazniti i objaviti vojsci ii narodu.

Po ovome naređenju treba odmah pristupiti, i obavestiti ovaj štab.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Komandant:
Duško[2] M. P. Petar Drapšin, v.r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

2

1. VI 1943.

Izvještaj Ministarstva unutarnjih poslova NDH Ministarstvu vanjskih poslova u Zagrebu o prestanku rada organizacije Mađarskih strelastih križeva i o rezultatu pretresa stana bivšeg predsjednika organizacije.

Ovo je ministarstvo u predmetu primilo ovaj izvještaj:

»Dana 3. V. 1943. provedena je premetačina u prostorijama od**nosno** hodniku i u stanu g. KOVAČ Antuna, predsjednika biv. organizacije Mađarskih strielastih križeva.[1]

Premetačinom nije se ništa osobitog moglo pronaći, što bi se kosilo sa interesima današnjeg poredka u Nezavisnoj Državi Hrvatskoj.

Nađeni su neki letci, te jedan izrezak iz dnevnika »Hrvatski Narod«, te se isti dostavljaju naslovu i to:

2 Dušan Brkić
1 Vidi u ovoj knjizi dok. br. 18.

1) jedna knjižica, koja sadržaje veliki govor Poglavnika, održan na Markovom trgu u Zagrebu 21. V. 1941.,

2) mala knjižica »Židovsko pitanje«,

3) izrezak iz dnevnika »Hrvatski Narod« od 24. IV. 1943. broj 716,

4) jedna pjesmica »Kosth Nota«,

5) jedna pjesmica »Himnusz« i »Szozat«,

6) jedan letak Igazsagot A Magyar Nepnek es Szalasi Ferensznek, na mađarskom jeziku,

7) jedan letak »Hungarizmusz« na mađarskom jeziku, koji se naslovu dostavljaju.

Prema izjavi bivšeg tajnika organizacije strielastih križeva, ista ne djeluje ni u jednoj formi, jedino što dolaze bivši članovi tražiti uputu glede nastupa vojne dužnosti.

Kako naime članovi Mađari odnosno Hrvati mađarske manjine dobivaju od naših vojnih vlasti pozivne zapoviedi za nastup vojne dužnosti, imade ih mnogo koji ne znaju, da li imaju nastupiti ili ne.

Ti članovi dolaze pitati za savjet šta bi učinili. Bivaju od gg. Kovač Antuna i Orosz Đure upućeni da moraju služiti hrvatsku vojsku, jer su oni Hrvati, te da se imadu pokoravati postojećim zakonskim odredbama Nezavisne Države Hrvatske, a ne prebjeći u Mađarsku da izbjegnu vojnoj dužnosti, kao što je nekoliko slučajeva bilo.

Inače se nikakvi sastanci ne održavaju, a niti organizacija vrši kakvu funkciju, jer je po vlastima raspuštena.

Da li je ta organizacija izdala tiskopis »Csaba« nije se moglo ustanoviti, kao ni to, koja ga je tiskara tiskala.

Premetačinom nije se našao niti jedan primjerak rečenog tiskopisa.

Prednji podaci izvješćuju se naslovnom Ministarstvu na znanje i dalju upotrebu, a ujedno se naslovu priloženo dostavljaju napried navedene brošure i letači, koji su prigodom premetačine pronađeni i oduzeti kod Antuna Kovača, bivšeg predsjednika razpuštene organizacije mađarskih »strielastih križeva.«

Moli se naslov da prednje dade do znanja Njegovoj preuzv. mađarskom poslaniku u Zagrebu, koji se je zbog ovoga zanimao.

ZA DOM SPREMNI !

DRŽAVNI TAJNIK

(M. P.) Dr. Ante Nikolić, v.r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 18/III.

1. VI 1943.

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Srednja Drava — Ilova o stanju poljoprivrede i akcijama partizana koji ometaju posjede pripadnika Skupine.

F r ü h j a h r s a n b a u :

konnte rechtzeitig beendet werden. Auflauf der Saat befriedigend, Hackfrüchte bereits behackt, Kartoffeln angehäufelt. Klee durch Dürre etwas im Wachsen zurückgeblieben, aber die Mitte Mai gefallenen ausgiebigen Regen haben das Wachstum gebessert.

Der Saatenstand im Kreis Mitteldrau-Ilova kann als befriedigend, stellenweise als sehr gut bezeichnet werden und verspricht eine gute Ernte.

Durch die langanhaltende kühle Witterung und Dürre ist der Graswuchs an den Wiesen sehr zurückgeblieben und muss mit einem ziemlichen Ausfall an Heu gerechnet werden.

Die Weingärten zeigen sehr guten Ansatz, aber da noch kein Blaustein vorhanden, werden die Aussichten auf eine gute Lese durch bereits auftretende Peronospora sehr geschmälert sein. Auch die Aussishten auf Obst sind ziemlich gute, nur frühe Zwetschken und Äpfel sind viele abgefallen.

A l l g e m e i n e L a g e :

Die Partisanen treiben noch immer ihr Banden-Unwesen in unserem Kreis fort, plündern unsere Volksgenossen und nehmen Vieh, Wägen, Lebensmittel ab und haben auch e'nzelne Personen verschleppt.

In diesen Gebieten ist jede völkische Arbeit ausgeschlossen und werden die Hofkarten, sowie auch Werbung für die Bauernzeitung Volk am Pflug, keine Resultate zeitigen, da die Partisanen jede solche Arbeit verbieten.

T ä t i g k e i t :

Durch die mit Kommission für Getreiderequrierung[1] sind von den Vg. alle Ueberschüsse an Getreide und Kartoffeln abgenommen worden. Die Kommission ist stellenweise sehr ungerecht vorgegangen und sind speziell manche unsere Vg. hart mitgenommen worden, trotz Einspruch wurden ihre Zurechtfertigungen nicht berücksichtigt und wurde ihnen das Getreide ohne Entschädigung weggenommen. Manche mussten ihr Recht direkt beim Ministerium suchen, von welchem die Rückgabbe des abgenommenen Getreide angeordnet wurde.

H e i l H i t l e r !
Im Aufträge:
Hans Nellhibel, v. r.

Original u HIS, Slav. Broj. K 3/11 VG.

1 Vidi dok. br. 58.

4

2. VI 1943.

Uputstvo Glavnog štaba NOV i POH svim operativnim jedinicama i komandama područja o pravilnom načinu sprovođenja mobilizacije ljudstva kako bi se izbjegle greške i poboljšao rad.

U zadnje se vxijeme događa da naše jedinice imaju više oružja nego ljudstva, koje bi mogle naoružati. Događa se i da jedinice ne mogu vršiti pravovremeno potrebne popune u ljudstvu, te često koja brigada spane kroz dulje vremena na polovinu predviđenog ljudstva.

Činjeni su različiti pokušaji, da se ovo stanje popravi i ubrza tok nove mobilizacije. No kod toga su činjene mnoge pogreške, koje su često prouzrokovale da se tok mobilizacije usporio, a ne ubrzao.

Pravilno je nastojanje — ispoljeno kod gotovo svih jedinica i ustanova — da se, što je više moguće, štede krajevi, koji su od prvih dana u borbi i koji su već dali u borbu gotovo sve za oružje sposobno ljudstvo i da se teret mobilizacije što više prebaci na krajeve, koji su manje iscrpljeni.

No baš kod toga se obično nepravilno postupa. Najjači je ranije bio slučaj da su se naši organi za mobilizaciju držali načela da treba teren dobro pripremiti i tome prišli tako mekano i popustljivo, da se narodnooslobodilačke vlasti uopće nije moglo osjetiti i da se od svoje obaveze prema narodu mogao svatko po miloj volji izvući. Organi su za mobilizaciju postupali tako mekano, da je tu mekoću svatko osjetio kao našu slabost i kod mnogih je onda prevladao strah pred okupatorom nad osjećajem dužnosti prema narodu. Osim toga su neprijateljski elementi ili elementi pod utjecajem neprijatelja imali punu mogućnost da se izvuku i slobodno rovare protiv narodno-oslobodlačke borbe, slabeći već i samim tim njen ugled. U svakom dakle rajonu, gdje mislimo provoditi mobilizaciju, treba prestati s ovakvim postupkom.

Mnogi su pak organi mobilizacije upali u drugu krajnost. Počeli su »strogim« postupcima. Izdali naredbe i naređenja o mobilizaciji svega ljudstva s nekog terena i zaprijetili svim mogućim oštrim kaznama za neodazivanje. Bez obzira na političku ispravnost obrazloženja takvih mjera u samim naredbama i naređenjima, ona ipak nisu na mjestu i predstavljaju veliku i političku i organizacionu pogrešku, koja najčešće vodi do usporavanja toka mobilizacije. Tu se naši organi redovno prebace u ocjeni svojih snaga. Ovakva se naređenja mogu davati samo u slučaju ozbiljne potrebe u krajevima, gdje je narod na čistu tim da treba stupati u vojsku i gdje će to sam dobrovoljno na prvi poziv učiniti. Tamo gdje nije takav slučaj, naša organizaciona snaga i aparat nisu još dovoljno jaki da zaista u život sprovedu ovakvu mjeru. Ako ljudstvo nije voljno da na prvi naš mig stupi u vojsku, onda u ovakvom slučaju malo kolebanje u masi može imati — a redovno i ima — za posljedicu da se nitko ne odazove, a i ono malo što se eventualno odazove, teži za povratkom kući. Protiv masovne pak apstinencije se silom ne može ništa postići. Rezultat

je da se redovno kompromitira onaj organ mobilizacije, koji je naređenje izdao, i time se naš položaj i utjecaj u masama smanjuje, a tako i izgledi za mobilizaciju.

Pravilno je u takvim rajonima, gdje spremamo širu mobilizaciju, a gdje narod nije na nju pripravljen — bilo zbog straha pred terorom okupatorovim i njegovih slugu, bilo zbog nerazumijevanja naše borbe — pristupiti najprije političkom pripremanju mobilizacije i odmah pristupiti k njenom postepenom sprovođenju. U kojoj će se mjeri pristupiti mobilizaciji ovisit će, kako o stupnju političke pripreme masa, tako i o stupnju organizacionih priprema, učinjenih sa strane organa mobilizacije. Tako će se na pr. mobilizacija provoditi pozivima nekog broja ljudi za određeni dan i odmah poduzimati sve ijijere, da se ljudstvo odazove svojoj dužnosti. Naravno da će se uzeti samo ona količina poziva, kod koje smo u stanju te mjere poduzeti. To će se ljudstvo upućivati ili u mobilizacioni centar, gdje će proći osnovnu obuku, ili u jedinicu, koja mora biti pripremljena za njihov prijem.

Takav će postupak paralizirati utisak o mekoći i slabosti naših vojnih ustanova, a jednako će se izbjeći potreba za ustupcima, koji toliko škode našem ugledu.

Kod političkih priprema treba naročito paziti na što treba uperiti oštricu našeg rada. Tako u krajevima, gdje narod razumije borbu i s njom simpatizira, ali neće pristupiti u vojsku zbog straha pred represalijama, treba biti drugačiji postupak nego u krajevima, gdje je pod utjecajem okupatorove lažne propagande. U prvom ga slučaju treba uvjeravati o potrebi stupanja u Narodno-oslobodilačku vojsku i o našoj mjeri, a u drugom posvetiti glavni rad na raskrinkavanje okupatorovih metoda varanja naroda.

Uvjereni smo da ćemo našim pravilnijim postupkom uskoro poboljšati rad na mobilizaciji i da tu opet neće biti nikakvih problema.

Smrt fašizmu — sloboda narodu !

(M. P.)

Politički komesar:
V.[1] Bakarić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 2/1.

5

2. VI 1943.

Zapovijest Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama za napad na Našice.

U vezi s poslednjim naređenjem Vrhovnog Komandanta Narodno-Oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Jugoslavije, upućenim posebno Slavonskim partizanima da što žešće udaraju na pruge i nepri-

1 Vladimir

jateljska uporišta,[1] ovaj Štab odlučio je da se napadne i likvidira neprijateljsko uporište Našice.[2]

U Našicama nalazi se prema poslednjim podacima 3 satnije domobrana,[3] oko 50 žandara, te 85 domobrana železničke bojne i 25 bundaša.[4] Naoružanje sa: 17 puškomitraljeza i 3 teška mitraljeza, 11 ručnih mitraljeza, ostali imaju karabine sa po 150 metaka. Nalaze se u sledečim zgradama:

Pejačevića dvorac, Samostan, Sokolski Dom, Ustaški Logor, žandarmeriji i u još nekoliko privatnih zgrada naznačenih na skici dotičnog mesta.

Ustaška satnija[5] je otišla iz Našica, a moral domobrana i bundaša je vrlo nizak, a kod žandara dobar.

U cilju likvidacije uporišta, štab I. Slavonskog Korpusa Narodno--Oslobodilačke Vojske Hrvatske

Z A P O V E D A :

(sekcije Brod i D. Miholjac 1:100.000)

1.) Š t a b IV. d i v i z j e :

a) XII. brigada bez jednog bataljona, ima za zadatak da upadne i likvidira neprijateljsko uporište Našice.

Za pojačanje dodaju se toj brigadi brdska baterija, top »PITO«, te 4 teška minobacača (računajući u taj broj i bacače te brigade).

Glavni pravac nadiranja treba da bude od Markovca ka centru grada: I. kolonom nastupa između cesta Našice—Osijek i Našice—Podgorač ka centru sa zadatkom da odcepi Pejačevićev dvorac od žandarmerije i ustaškog logora. II. kolonom nastupa istim pravcem ka centru odakle skreće ka severu sa zadatkom, da otcepi Sokolski Dom i bunkere na severnom delu Našica od ostalih uporišta. III. kolonom treba odseči samostan od ostalih uporišta, napadajući od strane od općine i škole, služeći se istima kao zaklonom.

b) Preostali bataljon postavlja zasedu prema Đurđenovcu. Manjim delom tog bataljona fingirati napad na Đurđenovac iz Golubovca (šuma). Ovo je najvažnija zaseda.

c) XVIII. brigada postavlja zasedu prema Čačincima na pruzi Đurđenovac—Čačinci i cesti Feričanci—Čačinci. Postaviti dvostruku zasedu.
I. na mestu gde se seku pruga Đurđenovac—Čačinci sa cestom Feričanci -Moslavina i kod samih Feričanaca. II. isturiti što više prema Čačincima kod sela D. Međe i na križanju cesta kod Orahovice.

1 Misli se na izvođenje diverzija na svim komunikacijama, a naročito na glavnoj željezničkoj pruzi Zagreb — Beograd. Naredbu Vrhovnog komandanta NOV i POJ za izvođenje diverzija prenijela je Radio-stanica »Slobodna Jugoslavija« 23. V 1943. god. Vidi: »Građa za historiju NOP u Slavoniji« (u dalnjem tekstu »Građa«), knj. V, dok. br. 163, str. 382.

2 O napadu na ovo uporište vidi u ovoj knjizi dok. br. 9, 12, 17, 21, 23 i 27.

3 Dijelovi II domobranskog zbora.

4 Oružane snage pripadnika Njemačke narodne skupine.

5 Iz sastava XV ustaške bojne.

2.) Stabu X. divizije:

a) XXI. brigada napašće i likvidirati malo neprijateljsko uporište D. Motičina,[6] u kome se nalazi 80—100 naoružanih civila s 3 puškomitraljeza. Osim toga postaviće jednim bataljonom zasedu na pruzi i cesti Požega—Našice. Nakon likvidacije D. Motičine, pojačaće XXI. brigada jednim bataljonom zasede XVIII. brigade, a dva bataljona držače blizu Našica u rezervi za eventualne potrebe.

b) XVII. brigada postaviće zasedu na pruzi i cesti Našice—D. Miholjac i Našice—Osijek i Našice—Podgorač.

3.) Stab minobacačkog diviziona rasporediće teške minobacače, tako da XII. brigada ima za napad najmanje četiri, a XXI. barem jedan teški minobacač, a ostale rasporediti tako da svaka zaseda dobije po jedan bacač.

U saglasnosti sa štabom IV. divizije, odnosno XII. brigade, razradiće drug komandant minobacačkog diviziona[7] plan, ukoliko se isti odnosi na saradnju teških minobacača i jurišnih jedinica.

4.) Štab baterije raspoređuje svoje topove u XII. brigadu, te u suglasnosti sa štabom IV. divizije odnosno XII. brigade razrađuje plan za napad ukoliko se isti odnosi na učestvovanje baterije u napadu.

5.) Pionirski vodovi i diverzantske grupe treba da razore što veći dio pruge, t. t. veza, mostova i cesta i da rade sve dok eventualnom vatrom ne budu prisiljeni na povlačenje.

6.) Stab Korpusa biće u G. Motičini.

Stab IV. divizije sa svojom rezervom biće u Starom Taj novcu.

Stab X. divizije biće sa svojom rezervom u selu Makloševac.

Mesto štaba minobacačkog diviziona i baterije odrediće IV. divizija.

7.) Veza između Štaba Korpuca i štabova Divizija održavaće se radio-stanicom i u potrebnim slučajevima kuririma V. Štabovi pojedinih jedinica treba također da podnesu uvek izveštaje i najbližem višem štabu.

8.) Početak napada biće 4. juna 1943. u 3 sata ujutro.

9. Znaci raspoznavanja za dan 4. juna o. g.:

Poziv: Pušku u horizontalnom položaju izdići s obje ruke iznad glave. Prijašnje naređenje za bela platna ostaje na snazi.

Odziv: Kapom u levoj ruci kružno mahati ispred sebe.

Za noć 4. na 5. juna: Juriš—Partizanski.

10.) Povlačenje će se izvršiti po naređenju (usmenom ili pismenom) ovog štaba.

Radi povećanja sigurnosti ispaliće ovaj štab kao znak za povlačenje istovremeno dve bele, a zatim opet dve crvene rakete.

Pravac povlačenja:

IV. divizija oko Dobre Vode iznad Kut je va

X. divizija Lončarski Vis (491) iznad Gradišta.

6 Vidi dok. br. 10, 21, 27 i 42.
7 Franjo Kofler

11.) **Centar za evakuaciju ranjenika biće Lončarski vis, odakle će sanitetski referent Korpusa[8] dalje otpremiti ranjenike za bolnice. Za osiguranje centra daće X. divizija jedan kompletan vod.**

12.) **Centar za evakuaciju plena biće Dobra Voda.**

13.) **Intendanti, ekonomi i politički komesari staraće se da im** vojska ne gladuje na **položajima. Nahraniti vojsku za vreme borbe, vredi vi-**Ee za gladne borce **nego svaka druga politička priprema.**

N a p o m e n a : Štabovi divizija izmeniće međusobno svoje zapo-vedi **za napad, a ovom štabu dostaviće svaki štab divizije po 1 primerak.**

Stab **minobacačkog diviziona i baterije podnosiće takođe ovom** štabu preko štaba **IV. divizije izveštaje za vreme borbe, a po završetku** borbe podneće **detaljan izveštaj. To će u buduće uvek praktikovati.**

P r i l o g :

Skica **Našica za IV. diviziju**

Skica D. **Motičine za X. diviziju**

Primljene **skice treba trajno čuvati ili ih vratiti ovom štabu na** pohranu.

SMRT **FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !**

Politički komesar: **Komandant:**

Petar Drapšin, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

6

2. VI 1943.

Izvještaj Štaba IV **divizije** NOVH **Štabu** I **slavonskog** korpusa **NOV i PO Hrvatske o napadu na sela: Kutjevo, Ferovac, Kulu, Ljeskovicu i Darkovac.**

Noću 28/29. V. 1943. jedinice IV. Divizije vršile su napad na ne**prijateljsko uporište** K U T J E V O ' **u** kome je bilo oko 530 ustaša, **XVI. ustaške bojne.**

Neprijatelj je organizirao za odbranu sela pojedine čotove u ne**posrednoj blizini sela, gdje je** izgradio zaklone za mitraljeze i zaklone **za strelce u nekoliko redi.**

Napad je počeo u 23 časa, kako je bilo po planu predviđeno. U na**padu su učestvovale jedinice** XVIII. brigade, dok su jedinice XII. briga**de držale zasjedu prema Požegi,** Pleternici i Kuli. Uz pripomoć teškog **bacača neprijatelj je sa čotova** brzo stjeran u selo, gdje se je grupisao u **pojedine kuće, odakle je davao otpor.** Jedinice XVIII. brigade koje su **prodirale u selo sa sjevera i jugoistoka,** čistile su kuću po kuću sve dok **se neprijatelj nije skocentrisao sav u** državnoj pastuharni, masivnoj

8 Anđelko Kučišec

1 O napadu na Kutjevo vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 164, str. 383—385, dok. br 172 173 str 403—408, dok. br. 181, str. 420 i dok. br. 185, str. 424—425, te dok. br. 21 i 23 u ovoj knjizi

jednokatnici, koja nije bila unapred podešena za odbranu. Jedinice XVIII. brigade blokirale su tu zgradu u kojoj je bilo oko 400 ustaša sa namerom, da poslije vatrene pripreme sa dva brdska topa i dva bacača izvrši juriš. Iz poznatih razloga ovo nije učinjeno. Preko dana 29. V. 1943. godine neprijatelj je držan blokiran u pastuharni, te je doneta odluka da se u 23.15 časova napadne i likvidira. Međutim, usled slabo postavljene blokade sa jugozapadne strane neprijatelj se uspeo neprimetno izvući iz zgrade i pobjeći.

Dok su jedinice XVIII. brigade vršile napad na Kutjevo, XII. brigada imala je zadatak, da postavi zasjede i u povoljnom momentu napadne neprijateljsko uporište Ferovac—Majur što je i učinila. U samom uporištu bilo je oko 60 ustaša, od kojih je 22 potučeno, dok je o'stali dio uspeo pobeći, iz razloga što jedinica koja je vršila napad nije imala dovoljno snaga da postavi solidnu blokadu i spriječi begstvo neprijatelja.

Zaplijenjeno je:

XVIII. brigada:
37 ispravnih karabina
20 neispravnih karabina
1 teški mitraljez neispravan
1 puškomitraljez
10.000 metaka i ostale ratne spreme.

XII. Brigada:
1 teški mitraljez (švarcloze)
2 puškomitraljeza
1 šmajser
14 pušaka

Poslije likvidacije neprijateljskog uporišta Ferovac, jedinice XII. brigade koje su držale zasjedu prema Kuli, ušle su u samo mesto, pošto je neprijatelj *iz* istog pobegao.[2]

U Kuli dobiveno je:

15 mauzera karabina

4.000 metaka i nešto odijela. Ovo oružje i municiju dao je narod koji nije pobegao sa bandom dobrovoljno.

Gubici neprijatelja u Kutjevu i Ferovcu kao i na zasjedama koje su držale jedinice ove divizije iznose: 72 mrtva ustaše, koji su ostali na mestu borbe, i nepoznat broj ranjenih.

Sopstveni gubitci iznose i to:

XVIII. brigada:

18 mrtvih

39 ranjenih drugova.

XII. brigada:

2 mrtva i

14 ranjenih drugova.

Pali drugovi sahranjeni su na groblju u selu Mitrovcu.

[2] Posadaiz Kule s jednim dijelom stanovništva povukla se u Pleternicu prije dolaska jedinica NOV. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 185, str. 424-^25.

Plan za akciju bio je dobro izrađen, jedinice pripremljene, ali su štabovi podbacili. Naročito se to odnosi na Stab bataljona XVIII. brigade, koji je napadao sa sjevera i koji se je pokazao skroz neodlučnim, bez inicijative i uopšte nije rukovodio bataljonom. To isto se je osetilo i kod Štaba brigade, a kao nužna posljedica toga i kod nižih rukovodioca komandira i vodnika.

Za samo uspostavljanje veze između jedinica u bataljonu trebalo je nekoliko sati. Kad se je ista uspostavila poslije toga dobro je funkcionisala. Veza između Štaba XVIII. brigade i ovog Štaba bila je redovita.

Greškom jedinica XVIII. brigade došlo je do toga, da je opkoljenom neprijatelju, koji je pokazivao sve znake demoralizacije i uspjelo iz zgrade neprimetno pobeći. To se moglo desiti samo zbog toga što nije bilo dobro vojnički postavljena blokada zgrade sa jugozapadne strane.

Akcija na Kutjevo po našem mišljenju nije uspjela.

Akcija na Ferovac je uspjela u potpunosti. Veći deo bande je pobegao ali to usled manjih snaga sa kojima je jedinica raspolagala na tom sektoru, te se nije mogla solidno izvršiti blokada toga uporišta.

U akciji na uporište Kutjevo izgubljene su 4 puške, dok su puške od palih i ranjenih drugova spašene. Akcija, iako nije uspela, ipak ima svog značaja u tome jer je to prva likvidacija uporišta koga je branila dosta jaka i čisto ustaška banda. Likvidacija Kutjeva i Ferovca imala je za posljedicu begstvo bundaša[3] iz Kule, ustaša iz Bekteža i bundaša iz Darkovca.

Zarobljenih nije bilo ni u Kutjevu ni u Ferovcu.

Dana 31. V. 1943. u 4 sata izvršen je napad na neprijateljsko uporište Ljeskovicu,[4] gdje je bilo 230 domobrana sa 1 teškim mitraljezom, 4 puškomitraljeza i 2 laka bacača.

U akciji je učestvovala XII. brigada. Borba koja je otpočela u tačno određeno vrijeme završila se je brzo, bez gubitaka kod nas i kod neprijatelja.

Po planu bilo je predviđeno prije likvidacija Ljeskovice, pa onda prema situaciji, i Darkovca. To iz razloga, da domobrani iz Ljeskovice za vreme borbe u Darkovcu nebi utekli, a da bi im mogli prirediti solidnu i sigurnu blokadu nismo imali dovoljno snaga na raspoloženju. Jednice koje su imale zadatak da blokiraju Darkovac brzo su osetile, da u rovovima i bunkerima oko sela nema bande, pa su još za vreme borbe u Ljeskovici ušle u Darkovac. Kako su saznali od seljana koji su ostali u selu Darkovcu banda se je iz toga sela povukla noću 30/31. V. 1943.

Akcija na Ljeskovicu uspjela je u potpunosti i zaplenjeno je:

1. teški mitraljez,
4 puškomitraljeza,
4 šmajsera,
2 laka bacača sa 40 mina,
105 mauzera,
27 manlihera i
20.000 metaka i ostalog ratnog materijala.

3 Oružane snage pripadnika Njemačke narodne skupine.
4 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 185, str. 424—425 i u ovoj knjizi dok. br. 23.

Z a r o b l j e n o j e :

158 domobrana i 3 oficira, koji su svućeni i pušteni kućama poslije održanog mitinga. Od zarobljenih je jedan u našim redovima.

U Darkovcu nije dobiveno ni oružja ni vojničke spreme već je akcija čisto ekonomskog karaktera.

Brza likvidacija Ljeskovice može se pripisati bijegu neprijatelja iz Darkovca. Domobrani naime, saznavši, da je banda iz Darkovca pobegla, a njima da je naređeno da drže postave, složili su se u tome, da neće davati jakog otpora u slučaju da budu napadnuti. Svakako ima zasluga za brzu likvidaciju ovog uporišta i I. bataljon XII. brigade, čiji su borci i rukovodioci odlučno i sa puno poleta prišli likvidaciji uporišta, koje bi i bez odluke domobrana moralo brzo pasti.

U ovim akcijama naše jedinice zaplijenile su ukupno:

2 teška mitraljeza (i 1 neispravan)
7 puškomitraljeza
2 laka bacača
4 šmajsera
194 karabina ispravna
20 neispravnih karabina
34.000 metaka
40 mina za laki minobacač i mnogo ostale ratne spreme.

Z a r o b l j e n o :

3 oficira
153 domobrana.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Politkomesar: si. odsutan — M. P. — Komandant: Milan Stanivuković, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

7

2. VI 1943.

Izvještaj Župske redarstvene oblasti Nova Gradiška Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost NDH u Zagrebu . . . o prilikama na kotarima Nova Gradiška, Novska i Slav. Požega i o uspješnim vojnim i političkim akcijama partizana.[1]

KOTAR NOVA GRADIŠKA: Noćas t. j. od 1 na 2. lipnja o. g. oko 0.47 transportni vlak br. 26 koji je išao iz Nove Gradiške prema Novoj Kapeli naišao je između željezničke postaje Vrbove i Nove Kapele na mjestu gdje je već prije pokušano staviti mina, koja je podmetača raznijela, na postavljeni eksploziv, koji je kod učinka prevalio stroj i nekoliko vagona. Stroj je preva'ljen na sjevernu stranu na lieve tračnice, tako da su obje pruge neprohodne sve dok se ovo ne ukloni i ne popravi

1 Odnosi se na jedinice I slavonskog korpusa NOV i POH.

pruga. Ovom prilikom lakše su ranjena tri domobrana i jedan željezničar. Daljnji izvidi se vode.[2]

Iste noći mješoviti vlak broj: 25 sa zakašnjenjem išao je oko 22.30 sati iz Nove Gradiške prema Dragaliću, te je i ovaj vlak između navedenih postaja napadnut po partizanima puščanom vatrom.[3] Vlak se je morao vratiti natrag u željezničku postaju N. Gradiške, te je tek u jutro u 5.30 sati nastavio put. U ovom slučaju nije nitko nastradao.

Oštećivan je pruge na području kotara Novska, a naročito kotara Nova Gradiška mora se očekivati u sve većoj mjeri, jer je vrhovni zapovjednik N. O. V. i partizanskih odreda Tito 29. V.[4] 1943. izdao pisanu zapovied, da se mora svom silom promet sprieöiti. Već u noći između 30. i 31. V. o. g. počeli su odmetnici ovu zapovied izvršavati. Ovi podaci su sigurni.

29. V. 1943. oko 14 sati 6 naoružanih partizana na putu kod Tenov mlina 9 km. sjeveroistočno od N. Kapele sačekali su Marka Primorca iz Dragovaca, bivši vodnik ustaške pripremne bojne u Novoj Gradiški, koji se vraćao iz mlina, te ga uhvatili i htjeli odvesti u šumu. Primorac im je htio pobjeći i dao se u bieg našto su odmetnici ispalili nekoliko naboja i smrtno ga pogodili, te pritrčali i još tri naboja u istog ispaliti, te potom otišli odnesevši poginulom jedan pripazni remen.

30. V. 1943. oko 22 sata grupa od oko 20 naoružanih partizana došla je u selo Matičevac 7 km. s. od N. Kapele i od Mate Gazdovića tražili lovačku pušku. Gazdović im je odgovorio, da ju je predao kotarskoj oblasti, a na to su mu oni naredili, da se spremi i da (ide snjima. Na ovo se je Gazdović Mate uplašio , te im predao lovačku pušku sa 2 naboja. Zatim su otišli kod kuće Petra Gašparević u istom selu i tražili i njegovu pušku, ali je nisu našli, jer je bila dobro sakrivena.

31. V. 1943. oko 2 sata 8 naoružanih partizana došli su u selo Bili Brig i Hrvojević Valenta pitali su za Ivana Rukavinu, koga nisu našli. U njegovom dućanu tražili su trafike i šećer, ali nije bilo. Isto tako bili su i kod kuće Marković Andrije i isto tražili i pitali kao kod Hrvojevića.

U noći od 31. V. na 1. VI. 1943. oko 12 sati nepoznati broj partizana došao je u selo Opatovac te na školskoj zgradi polupali prozor i 5 vrata i opljačkali 'i odnieli sve stvari učitelja Ivana Batistička, koji se nalazi u vojsci u Brodu. Htjeli su opljačkati i odnieti i školske stvari, koje su bile sakrivene u crkvi, pa su pošli u crkvu, ali pošto je već svićala zora otišli su, te su samo malo crkvena vrata oštetili.

Iste noći u 21.30 sati 10. naoružanih partizana došli su u selo Banićevac i silom prikupljenom stanovništvu sela u školi održali promičbeni govor.

KOTAR NOVSKA: U noći 28. V. 1943. g. oko 2 sata odveli su partizanimladiće Dragana Novaka sina Većeslava i Kukla Franju sina Većeslava. Otišli su u pravcu sela Pakračka Poljana. Navedeni su iz sela

2 Vidi dok. br. 25.

3 Akciju je izvela diverzantska grupa III operativne zone NOV i PO Hrvatske. Pogrešno naredba je izdana 23. maja 1943. god., vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 163, str. i«-? ; *io2* i u ovoj knjizi dok. br. 5, objašnjenje 1.

Moćurić.[5] Partizani dolaze skoro svaku noć u Međurić, jer tuda vodi njihov stalni put između Psunja i Moslavačkih brda. Šumarija Novsko brdo u Novskoj, putom kot. oblasti Novska, dostavila je sliedeće:

»Danas 22. V. 1943. oko 20 sati zapalili su partizani izrađeno režijsko drvo — ogriev u predjelu Novsko brdo lugari je Lukovica udaljeno od Novske 2 kim. te je izgorjelo cca. 500 prm. Kako se isti slučaj dogodio i lanjske godine u istom predjelu, to postoji opasnost, da će zapaliti i ostali dio drvne zalihe koji je izrađen i čeka samo na izvoz. Napominje se, đa šumarija raspolaže pouzdanim podatcima, da se manje grupe od 20 — 50 ljudi često zadržava u pomenutom području sa zadatkom čekanja šumskog stroja i službenika, te nekih radnika ove šumarije, te bi u slučaju njihova dolaska stroj uništili odveli, a neke eventualno i usmrtili. Budući se na tom predjelu nalazi više tisuća prostornih metara već gotovog, izrađenog ogrieva, hrastovih i bukovih klada, čije vriednosti iznose nekoliko milijuna Kuna, a udaljenost od same Novske iznosi najviše 2,5 — 3 km. to bi se kraj malog osiguranja mogao spasiti materijal, koji je kraj današnjih oskudnih prilika na drvnom materijalu nenadoknadiv.«[6]

ZA DOM SPREMNI !
(M. P.)

V. s. Upravitelja
kotarski predstojnik
(Bertolović)
Bertolović s. r.

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 2/III.

8

2. VI 1943.

Izvještaj mjesnog vođe Njemačke narodne skupine Petranovci Okružnom vodstvu Srednja Drava — Ilova o stanju u mjesnim skupinama: Petranovci, Blagorodovac, Sokolovac i Dežanovac u kome se kaže da je njemačko stanovništvo naklonjeno partizanima, što se očituje izbjegavanjem vojne obaveze i pristupanjem u jedinice NOV, te pasivnim držanjem stanovništva prema Skupini.

V e r m e r k

über die Zustände der Ortsgruppe Petranovci, laut Aussage des Ortsbauernführers Friedrich R a u p e r t, den 2. 6. 43 verfasst in der Kreisleitung Mitteldrau-Ilova.

5 Odnosi se na mobilizaciju koju su provodile jedinice I odreda III operativne zone. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 64, str. 140—145, dok. br. 73, str. 160—161, dok. br. 76, str. 163—166, dok. br. 85, str. 185—186 i dok. br. 186, str. 425—426.

6 Izostavljeni dio teksta objavljen je u »Građi«, knj. V, dok. br. 185, str. 424—425, a odnosi se na prilike u kotaru Slav. Požega.

Die Ortsgruppe Petranovci sthet vollständig unter dem Einfluss der kommunistischen Banden, auch viele Angehörige der Volksgruppe halten sogar mit den Partisanen. Die geflüchteten wehrfähigen Männer von den kroatischen Domobrani wie auch Volksgruppenangehörige aus den umliegenden Dörfern, sammeln sich am Abend und bestreifen die Dörfer, die jungen Mädels singen Partisanenlieder und schlagen sich auch über die Nacht mit den Partisanen herum.

In der Ortsgruppe Petranovci ist besonders sehr tätig Volksangehörige K u p i Karl der sich von der Musterung entzogen hat, wie auch der Kroate Kelemen Vinko, der sich ebenfalls der Musterung entzogen hat.

Im Stützpunkt Kaštel befinden sich noch alle wehrfähige Männer des Stützpunktes zu Hause. Eine Einziehung derselben wäre notwendig.

In der Nachbarschaftsortsgruppe Blagorodovac sind die zwei ES--Männer Matula Paul und Haupert Karl von der Ausbildungskompanie des 3 Ber. Bataillons in Virovitica nach Hause geflüchtet und haben sich von den Partisanen freiwillig entrüsten lassen, damit es aussieht, sie wären zwangsmässig von den Partisanen entrüstet worden.

In der Ortsgruppe Blagorodovac machen die Flüchtlinge aus Dalmacien die ausgesiedelt sind bei den Volksangehörigen die keine besonderes Vertrauen haben, Propaganda zwischen der Bevölkerung, sie mögen nicht zum Militär einrücken. In derselben Ortsgruppe sind nahrere wehrfähige Männer die sich bei der zwangsmässigen, Abführung der wehrfähigen Männer seitens des 3 Ber. Bataillons in den Wald während dieser Abführungsaktion versteckt haben.

In der Ortsgruppe Sokolovac sind alle wehrfähide Männer noch zu Hause. Die Ortsgruppe Dežanovac ist vollständig pasiv, der Ortsleiter musste nach Agram flüchten, da er sehr bedroht, die Volksangehörigen sind vollständig passiv und wollen vom Deutschtum nichts Wissen. Es handelt sich meisten um Tschehische Herstammung.

Ortsbauernführer:
Fridrich Haupert.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

9

3. VI 1943.

Zapovijest Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske podredenim jedinicama za napad na Našice.

Stab I. Slavonskog Korpusa Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske pod brojem 38/1943 zapovešću svojom predvidio je likvidaciju neprijateljskog uporišta Našice.[1]

U neprijateljskom uporištu Našice nalazi se po prikupljenim podatcima 3 satnije domobrana oko 50 žandara, 85 domobrana željezničke

1 Vidi u ovoj knjizi dok. br. 5.

bojne, 25 bundaša. Naoružanje: 3 teška mitraljeza, 17 puškomitraljeza, 11 ručnih mitraljeza i na borce po 150 metaka.

Neprijatelj se zadržava u Pejačevićevom dvorcu, samostan, sokolskom domu, ustaškom logoru, žandarmeriji.

U cilju likvidacije pomenutog uporišta

1

N A R E Đ U J E S E

(sekcija SI. Brod i D. Miholjac 1:100.000).

1.) XII. b r i g a d i :

a) bataljon a.[2] napada od pravca Markovca između ceste Našice — Osijek — Podgorač u pravcu centra sa zadatkom da likvidira žandarmeriju, ustaški logor, Pejačevićev dvorac i bunkere jugoistočno od kotarske oblasti. Zadatak jedinica je likvidacija pomenutih objekata no prvenstveno pomenute objekte razdvojiti — odcepiti jedne od drugih i ne dozvoliti prelaz bande iz jednog objekta u drugi radi pružanja pomoći. Likvidaciji objekata pristupiti jednovremeno snažnim naletom sa prethodno jakom vatrenom pripremom u koliko se ne uspe svaki objekat zasebno likvidirati pa po likvidaciji jednoga preći na drugi, a za vreme likvidacije jednoga druge držati u čvrstoj blokadi i to rasporedom automatskih oruđa zatvaranjem svih mogućih izlaza i pokušaja begstva iz blokiranog objekta.

Ova napomena tj. uput za likvidaciju pojedinih objekata važi i za ostale jedinice pod b. i c. Pored likvidacije pomenutih objekata likvidirati posadu u kotarskoj oblasti u koliko se nalazi na njemačkom Hajmu.[3]

b) bataljon b.[4] nastupa pravcem šumska pruga koje preseca krakove ceste Našice — Požega — Cačinci iznad škole i općine ima zadatak likvidirati sokolski dom, centralu i bunkere levo i desno od pomenutih objekata kao i odcjepiti pomenute objekte od ostalih.

c) bataljon c.[5] ima zadatak likvidirati samostan, jednom grupom školu i općinu i bunkere ispred samostana. Nastupanje pravac bataljona b) po prelazu ceste Našice — Čačinci savija u desno i iza škole i općine napada samostan. Glavni zadatak je ove jedinice sprečiti ulazak neprijatelja u pomenuti objekt, jer banda po prikupljenim podacima u slučaju povlačenja namjerava i ima zadatak objektu se prikupiti i iz istoga se za vreme borbe snabdevati oružjem, municijom i ratnim materijalom pošto je tu skladište. Po pod koju cenu ne dozvoliti, da ovo pane u ruke neprijatelju već po jedanput našem zauzimanju, prije ga spaliti negoli dozvoliti da se banda s njime koristi, no prethodno pokušati i poduzeti sve da se sav ratni plijen evakuiše.

d) bataljon d.[6] postaviće zasjedu prema Đurđenovcu ispod posljednjih kuća Ličkog novog sela, u koliko se ništa ne nalazi u samom selu to onda učiniti ispred njega, na pruzi. Jednom desetinom sa lakim ba-

2 četvrti bataljon
3 Zgrada Njemačke narodne skupine.
4 Drugi bataljon
5 Treći bataljon
6 Prvi bataljon

začem iz šume Golubovac pa i bliže fingirati napad na isto uporište u isti čas kad i otpočne napad na Našice.

2.) XVIII. b r i g a d a :

a) bataljon a.[7] postavlja zasjedu na pruzi Đurđenovac — Začinci sa jednim bataljonom na mostu gdje je put koji vodi od Orahovice za Zdence a presjeca prugu, a jednom četom bataljona b)[8] postavlja zasjedu na putu Feričanci — Začinci na kraju sela prema Orahovici.

b) bataljon b, sa jednom četom postavlja zasjedu na cestu gdje ista preseca Gutmanovu prugu, a vodi od Orahovice za Začince. (kota 148).

c) bataljon c.[9] postavlja zasjedu na pruzi gde cesta Feričanci — Bankovci preseca prugu. Jednom četom bataljona b) postavlja zasjedu na cesti Feričanci — Orahovica, dok treću četu toga bataljona za brigadnu i divizijsku rezervu podjeliti popola.

Ova zasjeda biće pojačana jednim bataljonom XXI. brigade tek po završetku likvidacije uporišta D. Motičina.[10] Teška oruđa mitraljeze metnuti u prvu liniju zasjede.

Jedinice u zasjedi na pruzi ima iskidati prugu što dulje onesposobiti za prolaz vozova, iskidati tt veze i sa kojim radom početi pet minuta prije početka akcije. Ovo važi i za prvu i drugu liniju zasjede na pruzi. Ceste prekopati i sprečiti prelaz mehaničkih vozila.

Radi lakše likvidacije pojedinih objekada u uporištu dodjeljuje se koloni c. jedan brdski top, tako isto i koloni b) koja će dati specijalno osiguranje za ta oruđa. Stab brigade odrediće jačinu. Koloni a) dodjeljuju se teški bacači, i top »Pito« sa poslugom.

Lake bacače podijeliti srazmjerno na jedinice prema broju objekata koje se imaju likvidirati, pri ovome prvenstveno imati u vidu kolonu a) koja nadire kroz centar grada.

Komandir baterije i komandant minobacačkog diviziona[11] ima prisustvovati pravljenju plana pri Stabu XII. brigade.

Stab divizije nalaziće se u selu Tajmovac Stari.

Stab XII. brigade nalaziće se u selu Novi Tajmovac.

Stab XVIII. brigade nalaziće se u selu Dolcima na kraju sela prema Orahovici.

Previjalište XII. brigade nalaziće se u N. Tajmovcu.

Previjalište XVIII. nalaziće se u Orahovici.

Evakuadija ranjenika za XII. brigadu pravcem Gradac — Lončarski vis, a za XVIII. brigadu Duzluk, pa dalje za bolnicu.

Centar za evakuaciju plijena Dobra Voda iznad Kutjeva.

Početak napada 4. juna 1943 u 3 časa u jutro.

Znaci raspoznavanja za noć između 4/5. VI. 1943 JURIŠ — PARTIZANI.

7 Drugi bataljon
8 Treći bataljon
9 Prvi bataljon
10 O napadu na ovo uporište vidi dok. br. 10 ove knjige.
11 Franjo Kofler

Dnevni znaci za dan 4. VI. 1943 poziv pušku u horizontalnom položaju izdići s obe ruke iznad glave. Prijašnja naređenja za bijela platna[12] ostaju na snazi u koliko nemate nabavite ih. Odziv: Kapom u levoj ruci kružno mahati ispred sebe.

Povlačenje će se izvršiti po pismenom naređenju ili usmeno Štaba Divizije. Radi sigurnosti za povlačenje u predviđeno vrijeme ispaliće se dvije bijele, a zatim opet dve crvene rakete.

Pravac povlačenja naših jedinica jeste oko Dobre vode iznad Kutjeva.

RASPORED OSTALIH JEDINICA X. DIVIZIJE

Stab divizije u selu Makloševac.

XVII. brigada postavlja zasjedu na pruzi i cesti koja vodi od Osijeka i Podgorača i cesti koja vodi Našice — Osijek.

XXI. brigada ima zadatak likvidirati uporište D. Motičina, jednim bataljonom postaviti zasjedu na pruzi i cesti Požega — Našice, a po završenoj likvidaciji pojačati zasjedu XVIII. brigade.

Jedinice IV. Divizije koje učestvuju u operacijama imaju se povezati tesnom vezom a tako isto sa jedinicama X. divizije.

Intendanti su dužni poduzeti sve mjere za dobru ishranu boraca kad su na položaju ili borbi. Detaljnija uputstva izdaće štab brigade intendantima.

Veza će se održavati kuririma. Predvideti tačno vreme koliko se ima kretati od poslednjeg odmora do uporišta da se nebi zakasnilo sa akcijom.

Prilog tri skice XII. brigadi koje se imaju vratiti štabu divizije po završenoj akciji.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Polit, komesar Marijan Cvetković	M. P.	Komandant Mil.[13] Stanivuković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

10

3. VI 1943.

Zapovijest Štaba XXI NO brigade podređenim jedinicama za napad na ustaško uporište Donju Motičinu.

Jedinice naše Brigade radi izvršenja predstojećeg zadatka kreniće iz mjesta sadašnjeg boravka u pravcu sela Gradišta, gdje će dobiti daljnje naređenje za pokret.

U cilju izvršenja akcije na Donju Motičinu[1] ovaj Štab

12 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 164, str. 384.
13 Milan

1 O akciji na Donju Motičinu vidi dok. br. 21, 27 i 42.

N A R E Đ U J E

I. BATALJON: Ovaj bataljon napašće neprijateljsko uporište u zajednici sa III. bataljonom i to, ovim pravcima od sela Gradca preko kote 225. putem koji vodi do kote 180. prilazi putem do mlina zapadno od Donje Motičine, odakle dolazi sa svevero-zapadne strane u kut između puta Feričanaca — Donja Motičina. Sa dve čete, napašće zgrade od raskrsnice prema Feričancima a sa jednom četom upašće i zaposjesti raskrsnicu, nakon čega će ova četa uz pomoć jednog voda iz III. bataljona koji napada s istočne strane likvidirati zgrade od raskrsnice prema Đurđenovcu.

III. BATALJON: Ovaj bataljon krenuće sa istim putem kao i I. bataljon s tim što nastupa putem od k. 184 odakle prelazi ceste Donja Motičina, tako da sa dvije čete pristupi likvidiranju zgrada, koje se nalaze u uporištu od cestu u pravcu kote 180. do pruge. Sa jednom četom napada kut zgrada gdje se ovaj put sa cestom sastaje tako da iste zgrade do raskrsnice likvidira, nakon čega hvata vezu sa četom I. bataljona koja likvidira samu raskrsnicu, odatle sa jednim vodom pomoći će likvidirati istu, t. j. kako je gore navedeno, a sa drugim vodom koji treba da ima vezu sa ostale dve čete pristupa likvidaciji puta koji vodi od raskrsnice u pravcu mlina, koji se nalazi na zapadnoj strani na potoku Radina Voda.

II. BATALJON: Ovaj bataljon postaviće zasjedu na cesti i pruzi Našice — Požega, u blizini sela Gradca, s tim što će dati jednu četu za osiguranje Štaba Divizije u Bektežu. Zasjedu postaviti na položaju koje će Vam najbolje odgovarati t. j. na dominantnoj tački odakle ima najbolji pregled na cestu i prugu. U zasjedi treba posvetiti pažnju da se ne desi da pojedine patrole ili objavnice zaspu pa da se banda dovuče blizu i da Vas iznenadi.

MITRALJESKA ČETA: Za izvršenje gornjeg zadatka komandir ove čete dodjelit će I. bataljonu teški mitraljez, III. bataljonu jedan teški mitraljez, a dva teška mitraljeza dodjelit će.[2] Komandir čete biće sa odjeljenjima koja idu u napad.

BOLNIČKA CETA: Komandir ove čete dodjelit će dovoljan broj patrola već prema gornjem zadatku jedinica.

Ranjenička prihvatnica nalazit će se u selu Seoni. Odakle će referent saniteta[3] organizirati evakuaciju ranjenika, na glavnom previjalištu Lončarski vis.

PIONIRSKI VOD: Podjelit će se na dva djela. Jedan deo jedinica ovoga voda ide na zasjedu sa II. bataljonom, a drugi deo ići će u napad sa III. bataljonom.

Štabovi bataljona upotrebit će pionire već prema svome nahođenju.

Na zasjedi prema Đurđenovcu i Feričancima nalaze se jedinice XII. i XVIII. Brigade s kojima treba održavati vezu na I. bataljon.

Izvještaje slati svaki sat.

2 Nedovršena misao u originalu dokumenta.
3 Ivica Kolić

Štab Brigade nalazit će se u prvim kućama Donje Motičine na putu koji vodi prema Gornjoj Motičini.

Centar za evakuaciju plijena biće Dobra Voda.

Početak napada biće 4. juna 1943. u 3 sata ujutro.

Znaci raspoznavanja: za dan 4. juna biće:

Poziv: Pušku u horizontalnom položaju izdići s obe ruke iznad glave.

Odgovor: Kapom u levoj ruci kružno mahati iznad sebe.

Znakovi za noć 4. na 5. VI. 1943.

Poziv: Juriš. Odgovor: Partizanski.

Povlačenje će se izvršiti po pismenom ili usmenom naređenju ovoga Štaba. Radi povlačenja sigurnosti ovaj Štab ispalit će kao znak za povlačenje istovremeno 2 bijele a zatim opet dve crvene rakete. Pravac povlačenja naše Brigade biće LončarSki Vis (kota 491.)

Po završetku likvidacije Donje Motičine III. bataljon staviće se na raspolaganje IV. Diviziji koja se nalazi u Starom Taj novcu.

Za konfiskaciju spreme i materijala intendantima pomoći će zamjenik polit, komesara Brigade.[4]

Dragi drugovi prvi put naša mlada Brigada[5] ide u napad na krvavo neprijateljsko uporište koje je zavilo u crno sva sela koja se nalaze u blizini njega. Već dve godine terora i pljačke što oni čine, već dve godine kako narod očekuje kada će čuti pušku partizansku u Donjoj Motičini. Ovo je druga Španovica[6] a mi smo nova Brigada, prema tome uprimo svim silama da slomimo neprijateljsko uporište, da uništimo živu silu neprijatelja, da skinemo jaram sa vrata okolnih sela Motičine.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Polit, komesar:
Feda Milić

Komandant:
Dušan Puač

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

u

4. VI 1943.

Izvještaj okružnog vođe Njemačke narodne skupine Okruga Donja Drava o stanju u Požeškoj kotlini i izbjeglim njemačkim porodicama, koje zbog straha od partizana napuštaju Kulu, Poreč, Darkovac, Ciglenik i druga mjesta u Požeškoj kotlini.'

Am 31. 5. 1943. um 10 Uhr in der Früh wurde der Kreisleiter verständigt, dass am 29. 5. 1943. den ganzen Tag Bandenüberfälle auf

4 Miloš Crnobrnja

5 XXI NO brigada formirana je 17. V 1943. god. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 129, str. 196—297.

6 Ustaško uporište španovica u kotaru Pakrac bilo je poznato po nasilju i zvjerstvima nad srpskim stanovništvom. Jedinice III operativne zone, uz pomoć VII banijske NO brigade i Moslavačkog NOP odreda, likvidirale su 4/5. X 1942. god. ovo uporište. O tome vidi: »Građa«, knj. III, dok. br. 62.

10 iseljavanju Nijemaca vidi: Z. Krnić, S. Ljubljanović, C. Tomljanović, Neki podaci o organizaciji i radu Njemačke narodne skupine u NDH, Zbornik, br. 1, HIS, Slav. Brod, 1963, str. 70—74 i Z.Krnić, O iseljavanju pripadnika Njemačke narodne skupine iz NDH za vrijemeII svjetskog rata, Zbornik, br. 4, HIS, Slav. Brod, 1966, str. 73—88.

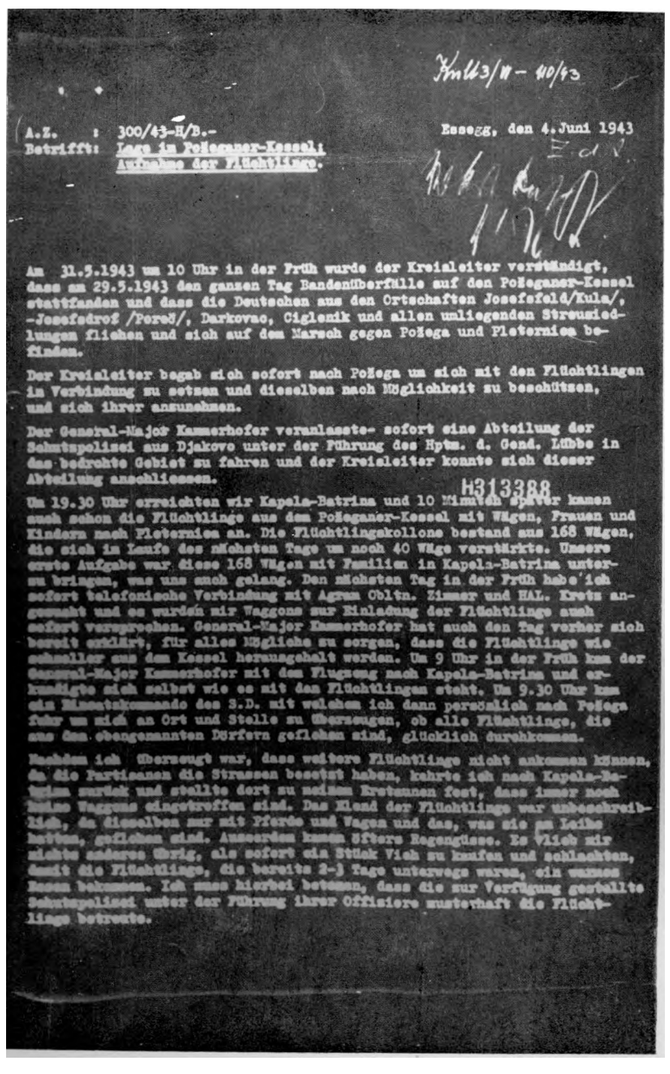

Kn 63/II - 40/43

A.Z. : 300/43-H/B.-
Betrifft: Lage im Požeganer-Kessel; Aufnahme der Flüchtlinge.

Essegg, den 4.Juni 1943

Am 31.5.1943 um 10 Uhr in der Früh wurde der Kreisleiter verständigt, dass am 29.5.1943 den ganzen Tag Bandenüberfälle auf den Požeganer-Kessel stattfanden und dass die Deutschen aus den Ortschaften Josefsfeld/Kula/, -Josefsdrof /Pereš/, Darkovac, Ciglenik und allen umliegenden Streusiedlungen fliehen und sich auf dem Marsch gegen Požega und Pleternica befinden.

Der Kreisleiter begab sich sofort nach Požega um sich mit den Flüchtlingen in Verbindung zu setzen und dieselben nach Möglichkeit zu beschützen, und sich ihrer anzunehmen.

Der General-Major Kammerhofer veranlasste- sofort eine Abteilung der Schutzpolizei aus Djakovo unter der Führung des Hptm. d. Gend. Lübbe in das bedrohte Gebiet zu fahren und der Kreisleiter konnte sich dieser Abteilung anschliessen.

H313388

Um 19.30 Uhr erreichten wir Kapela-Batrina und 10 Minuten später kamen auch schon die Flüchtlinge aus dem Požeganer-Kessel mit Wägen, Frauen und Kindern nach Pleternica an. Die Flüchtlingskollone bestand aus 168 Wägen, die sich im Laufe des nächsten Tage um noch 40 Wäge verstärkte. Unsere erste Aufgabe war diese 168 Wägen mit Familien in Kapela-Batrina unterzubringen, was uns auch gelang. Den nächsten Tag in der Früh habe ich sofort telefonische Verbindung mit Agram Oblta. Zimser und HAL. Kretz angeknüpft und es wurden mir Waggons zur Einladung der Flüchtlinge auch sofort versprochen. General-Major Kammerhofer hat auch den Tag vorher sich bereit erklärt, für alles Mögliche zu sorgen, dass die Flüchtlinge wie schneller aus dem Kessel herausgeholt werden. Um 9 Uhr in der Früh kam der General-Major Kammerhofer mit dem Flugzeug nach Kapela-Batrina und erkundigte sich selbst wie es mit den Flüchtlingen steht. Um 9.30 Uhr kam ein Einsatzkommando des S.D. mit welchem ich dann persönlich nach Požega fuhr um mich an Ort und Stelle zu überzeugen, ob alle Flüchtlinge, die aus den obengenannten Dörfern geflohen sind, glücklich durchkommen.

Nachdem ich überzeugt war, dass weitere Flüchtlinge nicht ankommen können, da die Partisanen die Strassen besetzt haben, kehrte ich nach Kapela-Batrina zurück und stellte dort zu meinem Erstaunen fest, dass immer noch keine Waggons eingetroffen sind. Das Elend der Flüchtlinge war unbeschreiblich, da dieselben nur mit Pferde und Wagen und das, was sie am Leibe hatten, geflohen sind. Ausserdem kamen öftere Regengüsse. Es blieb mir nichts anderes übrig, als sofort ein Stück Vieh zu kaufen und schlachten, damit die Flüchtlinge, die bereits 2-3 Tage unterwegs waren, ein warmes Essen bekommen. Ich muss hierbei betonen, dass die zur Verfügung gestellte Schutzpolizei unter der Führung ihrer Offiziere musterhaft die Flüchtlinge betreute.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 11

den Požeganer — Kessel stattfanden[2] und dass die Deutschen aus den Ortschaften Josefsfeld (Kula), — Josefsdorf (Poreč), Darkovac, Ciglenik und allen umliegenden Streusiedlungen fliehen und sich auf dem Marsch gegen Požega und Pleternica befinden.[3]

Der Kreisleiter begab sich sofort nach Požega um sich mit den Flüchtlingen in Verbindung zu setzen und dieselben nach Möglichkeit zu beschützen, und sich ihrer anzunehmen.

Der General-Major Kammerhofer[4] veranlasste sofort eine Abteilung der Schutzpolizei aus Đakovo unter der Führung des Hptm. d. Gend. Lübbe in das bedrohte Gebiet zu fahren und der Kreisleiter konnte sich dieser Abteilung anschliessen.

Um 19.30 Uhr erreichten wir Kapela-Batrina und 10 Minuten später kamen auch schon die Flüchtlinge aus dem Požeganer-Kessel mit Wagen, Frauen und Kindern nach Pleternica an. Die Flüchtlingskollone bestand aus 168 Wägen, die sich im Laufe des nächsten Tage um noch 40 Wäge verstärkte. Unsere erste Aufgabe war diese 168 Wägen mit Familien in Kapela-Batrina unterzu bringen, was auch gelang. Den nächsten Tag in der Früh habe ich sofort telefonische Verbindung mit Agram Obltn. Zimmer und Hai. Krotz angesucht und es wurden mir Waggons zur Einladung der Flüchtlinge auch sofort versprochen. General-Major Kammerhofer hat auch den Tag vorher sich bereit erklärt, für alles Mögliche zu sorgen, dass die Flüchtlinge wie schneller aus dem Kessel herausgeholt werden. Um 9 Uhr in der Früh kam der General-Major Kammerhofer mit dem Flugzeug nach Kapela-Batrina und erkundigte sich selbst wie es mit den Flüchtlinden steht. Um 9.30 Uhr kam ein Binsatzkommando des S. D. mit welchem ich dann persönlich nach Požega fuhr um sich an Ort und Stelle zu überzeugen, ob alle Flüchtlinde, die aus den obengenannten Dörfern geflohen sind, glücklich durchkommen.

Nachdem ich überzeugt war, dass weitere Flüchtlinge nicht ankommen können, da die Partisanen die Strassen besetzt haben, kehrte ich nach Kapela-Batrina zurück und stellte dort zu meinem Erstaunen fest, dass immer noch keine Waggons eingetroffen sind. Das Elend der Flüchtlinge war unbeschreiblich, da dieselben nur mit Pferde und Wagen und das, was sie am Leibe hatten, geflohen sind. Ausserdem kamen öfters Regengüsse. Es blieb mir nichts anderes übrig, als sofort ein Stück Vieh zu kaufen und schlachten, damit die Flüchtlinge, die berelits 2—3 Tage unterwegs waren, ein warmes Essen bekommen. Ich muss hierbei betonen, dass die zur Verfügung gestellte Schutzpolizei unter der Führung ihrer Offiziere musterhaft die Flüchtlinge betreute.

Ebenfalls ging uns der Gemeindenotär aus Kapela-Batrina weitmöglichst an die Hand, damit das Vieh einigermassen versorgt werden

2 Na području Požeške kotline djelovale su tada XII, XVII i XVIII NO brigada. Između 28. V i 5. VI 1943. god. jedinice VI korpusa NOV i POH očistile« su u Požeškoj' kotlini uporišta: Kutjevo, Kulu, Čaglin, Jurkovac, Ljeskovicu, Darkovac. Tom prilikom zaplijenjena su: 3 teška mitraljeza, 15 puškomitraljeza, 12 prsnih mitraljeza, 548 pušaka, 3 laka minobacača, 74.000 metaka, 4 sanduka ručnih bombi i 50 mina za bacače. Zarobljeno je 457 vojnika i 90 oficira, dok je ubijeno 382 vojnika i oficira, a oko 250 ranjeno. Zapadni i istočni dio Požeške kotline je oslobođen, pa je slobodni teritorij proširen za oko 700 kvadratnih kilometara.

3 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 184, 185, str. 423—425.

4 General Konstantin Kammerhofer bio je opunomoćeni predstavnik Reichsführera SS za NDH — zapovjednik njemačkih policijskih snaga.

konnte. Leider mussten aber einige Zwangsmassnahmen getroffen werden, da die Bauern für 100 Kg. grünes Futter 400, — Kuna verlangten und ich mehr mais ganz energisch eingreifen musste. Einen Fall muss ich besonders verurteilen, u. zw.: In Petrovo-Selo (10 Km. w. Neu Gradischka) befindet sich eine Molkerei, die einem Reichsdeutschen, namens Wertense gehört und ich bat, dass man uns 60 Lt. Milch für die Kinder der Flüchtlinge zum ortsüblichen Preis von Kuna 12. — zur Verfügung stellt. Der Besitzer gab aber die Milch nicht heraus, sondern verlangte den vorgeschriebenen Preis von Kuna 16. — . Daraufhin habe ich einen Offizier miit einem Wagen nach Petrovo-Selo gesandt und habe von ihm 12 Kg. Trockenmilch beschlagnahmt und sie an die Flüchtlinge verteilt. In der Nacht vom 1.— 2. 6. 1. J. kaben die Partisaene[5] cca. 800 M. von Kapela-Batrina eine Mine unter das Eisenbahngeleise[6] gelegt und um 2 Uhr in der Früh luhr ein Lastzug auf die Mine, der dann in die Luft flog. Ausserdem beschossen die Partisanen vorbeifahrende Autos, so dass die Flüchtlinge sich in Gefahr befanden, jederzeit angegriffen zu werden. Die Partisanen sandten Nachrichten, die Deutschen sollen sofort in lihre Dörfer zurückkehren, ansonsten die Dörfer angebrannt werden. Von weiter eingetroffenen Flüchtlingen aus Josefsfeld und Josefsdorf, die vereinzelt durchkammen, hörten wir, dass das ganze Vieh von Darkovac verschleppt werden und die zurückgebliebenen Manschen abgeschlachtet wurden. Ebenfalls kam ein alter Mann aus Josefsfeld, der weinend berichtete, dass das Vieh in den Ortschaften Josefsfeld und Josefsdorf an den Ketten verendete, da es nticht herausgelassen werden kannte.

Durch diese Nachrichten war die Stimmung bei den Flüchtlingen sehr gedrückt und ich hatte Mühe die Leute zu beruhingen, wobei mir der Hptm. Lübbe an die Hand ging.

Durch gute Worte und Versprechungen bekam ich cca 20 Waggons vom Stationsvorstand Kapela-Bati'ina gegen Mittag herum und ich begann sofort mit der Einwaggonierung der Flüchtlinge von Josefsfeld. Ebenfalls kam auch der General-Major Kammerhofer aus Agram mit dem Flugzeug, der sich nochmals um die Flüchtlinge annahm und da noch keine weiteren Waggons zur Verfügung standen, mit dem Auto persönlich nach Brod fuhr um die nötigen Waggons lins Rollen zu bringen. Ebenfalls ist es ihm zu verdanken, dass er der Verpflegungsstelle in Brod den Auftrag gab, Brot und etwas Verpflegung für die Flüchtlinge nach Kapela zu senden. Um 17 Uhr kamen 30 Waggons aus Brod an und wir konnten um 20 Uhr den ersten Transport von 29 Waggons mit den Flüchtlingen von Josefsfeld nach Semeljci abgehen lassen. Es wurde dann noch bis fast Mitternacht weiter elinwaggoniert und wegen einbrechender starker Dunkelheit musste dann bis 4 Uhr in der Früh alles eingestellt werden. Ab 4 Uhr in der Früh wurde die Einwaggonierung fortgesetzt, so dass wir am 3. 6. um 10 Uhr Vormittag alles einwaggoniert hatten und der Zug m!it 65 Waggons nach Essegg abrollen konnte. Ein jeder Zug

5 Akciju su izveli dijelovi diverzantskog bataljona.
6 Vlak je prevozio ratni materijal i živežne namirnice. Uništena je lokomotiva i 7 vagona, a promet je bio zaustavljen 38 sati. Vidi dok. br. 25.

hatte als Begleitung einen Offizier der Schutzpolizei und cca. 40—50 Mann der ES.

Der Kreisleiter fuhr mit dem Hptm. Lübbe und seiner Begleitung nachdem der letzte Waggon aus der Station heraus war, nach Brod und dort begannen die Schwierigkeiten vom Neuen, da man den Zug in Brod nicht aufnehmen konnte. Der Stationsvorstand von Brod ging uns sehr viel an die Hand und hielt auch sein Wort, machte dennoch irgendwie ein Geleise frei und liiess auch den Zug durch Brod durchfahren, damit er über Vinkovci und Dalj nach Essegg noch vor Beginn der Dunkelheit eintrifft. Ausserdem hat der Stationsvorsteher von Brod sein Möglichstes getan, um Waggons für die Flüchtlinge herbeizuschaffen. Leider konnte in Brod aber kein Futter für die Pferde gefasst werden, da die nötige Zeit dazu fehlte.

In Đakovo hat Hptm. Lübbe seine Begleitung vieder abgegeben, fuhr aber mit mir weiter nach Semeljci, wo wir bereits den ersten Transport der Flüchtlinge aus Josefsfeld antrafen und uns noch über ihre Unterkunft und gute Unterbringung überzeugten.

Der letzte Transport der Flüchtlinge kam um 20.30 Uhr in Essegg an und auch hier wurden die Volksgenossen nach Möglichkeit betreut und um 21 Uhr konnte der Transport nach Oberjosefsdorf (Kravice- Josipovac) weiter befördert werden, wo alles für dieselben bereitgestellt war.

Die Volkshilfe, sowie der Arbeitsdienst haben auch hier helfend eingegriffen und ich hoffe, dass die Betreuung der cca. 1500 Flüchtlinge sichergestellt ist. Es werden zwar Schwierigkeiten an Futterbeschaffung entstehen und das Amt für Landwirtschaft wird gebeten, sich voll einzusetzen, damit diesen armen Leuten wenigstens die Pferde erhalten bleiben.

Ausserdem muss betont werden, dass die Leute keine Lebensmittel und keine Kleidung mitnehmen konnte, viele sogar barfuss ankamen, die Kinder sehr notdürftig bekleidet waren und man unbedingt einen Arzt zur Verfügung stellen muss, der die Flüchtlinge betreut, da dieselben 5—6 Tage unterwegs waren, vielfach keine warme Nahrung zu sich genommen haben und die ganze Zeit ihre nasse Kleidung nicht ablegen konnten.

Ueber die Ursachen der Katastrofe im Požeganer-Kessel lege ich zwecks näherer Einsicht einen Vermerk bei.

Heil Hitler!
Kreisleiter
Hemmerling[7]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

7 Stefan Skreptschuch Hemmerling

12

5. VI 1943.

Naredba Štaba IV divizije NOV Hrvatske podređenim jedinicama o povlačenju poslije likvidacije neprijateljskog uporišta Našice.

Pošto je neprijateljsko uporište Našice potpuno likvidirano,[1] borba prekinuta još u 12 časova i u glavnome evakuacija važnijeg i dragocijemijeg plijena izvršena, a zbog pritiska neprijateljskih snaga na naše zasjede koji će uslediti u toku 5. ov. mj. Štab ove divizije doneo je odluku i

N A R E D I O

povlačenje svojih jedinica iz uporišta Našice najkasnije da se ima napustiti u 3.30 časova 5. juna 1943. godine, koga časa prekidaju se svaki radovi ii dalje operacije jedinica divizije koje su učestvovale u ovome napadu. Sve jedinice u zasedi XVII. i XXI. brigade obavestiće o tome svoje više i niže Štabove tako da se zasede povuku na vreme tj. najkasnije u 4 časa a nikako prije 3.30 h.

Pravac povlačenja po ranije izdatom naređenju za sve jedinice.[2]

Štab XII. brigade koji se sada nalazi u mestu, pošto jedinice napuste uporište ispaliće određene rakete koje su ugovorene kao znak za povlačenje. Štab sa time ne smije zadocniti jer od toga i zavtisi kada će se i dali će se blagovremeno jedinice povući sa zaseda i omogućiti im prelaz ravnice li otvorenog zemljišta bez vođenja borbe.

Štab XII. brigade najhitnije preko kurira sa točko-biciklom ili konjem u pratnji sa dva do tri druga obavestiće jedinice XVII. brigade u zasedi prema Osjeku, a tako isto i svoj bataljon i jedinice XXI. brigade u zasedi prema Djurdjenovcu.

Ove dopise Štab XII. brigade uputiće adresovanim štabovima sa patrolom 5—6 ljudi. Štab XII. brigade pri svome povlačenju sve delove komore ostalih teških oruđa, bolničkih četa ima staviti ispred sebe, a jednim bataljonom osigurati povlačenje svega toga, to znači jedan bataljon staviti u zaštitnicu koji 'ima u glavnom zadatak štititi eventualno nadiranje bande cestom od Našica u pravcu našeg povlačenja, neprijateljskih snaga koji bi motornim i mehaničkim vozilima ušle u uporište poslije povlačenja zaseda, i produžile gonjenje naših odstupajućih jedinica u cilju da povrate koju koliöinu plijena i da nas omete u pravilnoj i urednoj evakuaciji.

XVIII. brigada povući će se u Duzluk i Orahovicu sa zadatkom da kontroliše put Kutj evo — Orahovica.

Jedinice XII. brigade smestiće se, jedan bataljon u Gradac, koji će imati zadatak postaviti zasedu na cesti Našice — Požega za vreme povlačenja i odmora jedinica, ostatak snaga smestiti u Gradište i Duboku.

1 Napad na neprijateljsko uporište Našice izvršen je 4. VI 1943. god.; vidi dok br. 5, 9, 12, 17. 21 i 27.

2 Vidi dok. br. 5 i 9.

Ovo naređenje najhitnije sprovesti u djelo.

Stab IV. Divizije nalaziće se u Gradištu, gdje će se nalaziti i Stab XII. brigade.

Stab XVIII. brigade nalaziće se u Duzluku.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Politkomesar: Marijan Cvetković

Zamjenik komandanta: Rade Knežević

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

13

5. VI 1943.

Izvještaj partijskog sekretara XVI brigade NOV Hrvatske Centralnom komitetu KPH o radu partijske organizacije u Brigadi, o političkoj obaviještenosti boraca, organizacionom stanju KP, kulturno-prosvjetnom radu, vojnim uspjesima, organizaciji SKOJ-a, odnosima prema drugaricama i radu s narodom u pozadini. Pored toga u izvještaju se ukazuje na neke subjektivne slabosti i objektivne teškoće u radu, te se daju prijedlozi da se situacija popravi.

1. Politička situacija, prenošenje direktiva.

Od političkih događaja u našoj zemlji najvažnija jeste neprijateljska ofanziva na naš oslobođeni teritorij[1] te s time u vezi zapovjest druga Tite[2] koja se naročito tiče nas boraca Narodno-Oslobodilačke Vojske u Slavonliji. Odmah po dobitku zapovjedi ona je razrađena u svim partijskim jedinicama, koje su dobile zadatak da povedu što širu kampanju za izvršenje te zapovijesti. Ta kampanja uspjela je samo djelomično, jer još svi borci nisu upoznati sa zapovijedi, što dokazuje činjenica da nisu u borbama koje smo vodili poslije izlaska zapovijesti dali sve od sebe da se izvrše zadaci koje je pred njih postavljao viši štab. Do današnjeg dana Brigada nije u cijelosti izvršila svoju dužnost u vezi sa Titovom zapovijedi, no nastojat ćemo da u našim narednim akcijama to nadoknadimo.

Borci su sa velikim zadovoljstvom primili preokret u našu korist u emisijama radio stanice »London«. Danas ona vliše ne govori o tome kako nije još vrijeme da se vodi borba, već kuje u zvijezde naše narode koji su ne čekajući na pomoć saveznika sami oslobodili veliki teritorij ispod okupatora i nanijeli mu ogromne gubitke. Taj preokret pretstavlja veliki politički uspjeh kojega je naša Narodno-Oslobođilačka Vojska izvojevala u dugotrajnim i krvavim borbama. Isto tako sa velikim zadovoljstvom prisiljena je vijest o čišćenju teritorija Hrvatske od četnika, kao i masov-

1 Odnosi se na operaciju »Schwarz« (bitka na Sutjesci) koju su poduzele okupatorsko-kvislinsciljem da unište glavne operativne grupe Vrhovnog štaba NOV i POJ Hercegovine, Sandžaka i Crne Gore. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 175, str. 411.

2 Odnosi se na naredbu Vrhovnog komandanta NOV i POJ za izvođenje diverzija koju je pre- Jugoslavija«. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 163, str. 382, dok. br. 175, i dok. br. 184, str. 424.

», site snage 15. maja 1943. god. iAi P*an'nskom prostoru Bosne, AW, str. 382 i dok. br. 175, str. 411.
.. ct * Radio-stanica »Slobodna Slr- 411, dok. br. 176, str. 412

no razoružavanje četnika u Crnoj Gori. To je znak da su saveznici uvidjeli da u slučaju stvaranja II fronta treba da računaju na nas kao na svoje jedine saveznike u našoj zemlji.

Od političkih događaja u Slavoniji najvažniji je formiranje I. Slavonskog Korpusa.[3] Taj događaj mnogo je pridonio dizanju samopouzdanja boraca. U početku partijska organizacija nije poduzela mjere da se formiranje Korpusa iskoristi za organizaciono učvršćenje naših jedinica tako da mnogi borci nisu ni znali da je formiran Korpus. Međutim u zadnje vrijeme povela se kampanja po tome događaju, koja je Imala uspjeha. U našem listu »Crvena Zvijezda«,[4] u zidnim novinama, u parolama koje pišu partizani, u pjesmama, svagdje se govori o našem Korpusu.

2. Organizaciono pitanje.

Brojčano stanje naših partijskih organizacija je slijedeće:

I. bataljon	43	partijaca	14	kandidata	na	190	boraca
II. „	39	„	21	„	„	184	„
III. „	34	„	25	„	„	145	„
Prateća četa	7	„	4	„	„	73	„
Bolnička č.	10	„	7	„	„	48	„
Jedinica pri štabu	5	„	–	„	„	5	„
Štabska jedinica	6	„	–	„	„	6	„
Agit-prop	4	„	—	„	„	10	„
Sveukupno	148	partijaca	71	. kandidat	na	661	boraca

Prema našoj odluci na sastanku[5] na kojem je formiran Korpus preuzeo sam[6] dužnost sekretara XVI. Brigade, kako bi mogao u toj Brigadi koja je od formiranja Divizije[7] imala vrlo lijepe vojničke uspjehe, a unatoč toga organizaciono stoji slabo, pružiti što veću pomoć. Odmah po dolasku u Brigadu održao sam savjetovanja sa sekretarima četnih ćelija i bat. biroa.

Osnovni nedostatak partijske organizacije ove Brigade jeste birokratizam. Za rukovodioce uzimali su se ljudi koji mnogo znadu (to se vidjelo i na savjetovanju u Voöinu[8] kojemu je prisustvovao drug Vlado Popović[9]) a ne ulažu ni izdaleka sve sile pa da se sprovedu u život direktive koje dobivaju od višeg foruma. Tako na pr. od direktiva koje je svima partijcima uputio Divizijski komitet poslije neprijateljske ofenzive na Slavoniju nije sprovedena niti jedna u život (i ako je bilo važnih direktiva osobito u pogledu novaka, njihovog primanja i absorbiranja u jedinice). Isto tako ima sekretara koji ne uživaju dovoljan ugled kod boraca jer se znadu izvlačiti iz borbe (sekr. II. čete I. bat.). Drugi je jedan se-

3 O formiranju I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 98, str. 220—221 i dok. br. 131, str. 298.

4 Brigadni list XVI NO brigade; 1. i 2. broj izdao je Agitprop XVI brigade, a nadaljeizdavač je Omladinska brigada »Joža Vlahović«.

5 Od 3. maja 1943. god.; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 98, str. 215—222.

6 Franjo Knebl; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 98, str. 221.

7 O formiranju IV divizije NOVH vidi: »Građa«, knj. III, dok. br. 214, str. 549 i knj. IV, dok. br. 40, str. 85—86.

8 Vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 126, str. 277—279.

9 Delegat Vrhovnog štaba NOV i POJ.

kretar odlikovao se time da je po dolasku u koje selo prvi tražio hrane za sebe, bez obzira na ostale borce. Isto tako u kojoj je god četi bio nije se slagao sa svojim drugovima. Jasno je da su takvi sekretari smenjeni.

Sekretari četnih čelija malo su poradili na tome da komandiri postanu dobri partijci, tako da je partijnost nekih komandira na vrlo niskom stepenu.

Drug Vlado Mutak prijašnji sekretar XVI. Brigade izgleda da nije bio dovoljno upoznat sa stanjem u Brigadi, jer nije smio dozvoliti da se na partijske funkcije uvlače takovi ljudi. Osim toga pružao je premalo pomodi nižim partijskim rukovodiocima.

Disciplina i borbenost naših partijskih jedinica nije na dovoljnoj visini (U odnosu npr. prema XVII. Brigadi gdje sam[10] ranije vršio dužnost sekretara). To dokazuje činjenica da se na partijskom sastanku četne ćelije ne kritikuje sekretar koji je akciji zatajio. Da bi ozdravilo to nezdravo stanje u brigadi održano je savjetovanje sa svim pairtijcima II. bataljona gdje je stanje bilo najslabije.

Poslije niza savjetovanja kojega sam održao sa svim partijcima u brigadi uvjeren sam da će se stanje popraviti.

3. Političko prosvjetni i kulturno prosvjetni rad (Agit-prop).

U ovoj Brigadi radi se za sada još uvijek na stari način, t. j. isključivo preko pol. komesara i pol. delegata. Održan je jedan broj usmenih novina u I. bataljonu, dok se u drugim bataljonima, a pogotovo u četama nije održao niti jedan broj. Politička svlijest boraca unatoč slabom radu na dosta je visokom stepenu, jer je socijalni sastav ove Brigade najbolji u Korpusu, (imade mnogo radnika) a isto tako i nacionalni sastav — u Brigadi ima oko 50.0/o Hrvata koji su svi dobrovoljci — najbolji je.[11] U zadnje vrijeme prišlo se orgariizovanju pjevačkih zborova, diletantskih sekcija i horskih recitacija.

Brigadne novine »Crvena Zvijezda« nisu dovoljno bliske partizanima tako da nisu dovoljno člitane kao brigadne novine u drugim Brigadama. Mnogo se u zadnje vrijeme forsira pisanje članaka od strane boraca, tako da će novi broj biti više povezan sa životom boraca.

Agit-prop grupa imade vrlo dobrih stručnjaka — crtača, prof, glazbe, za zidne novine, itd. Samo drug Veno[12] koji rukovodi A-propom nema dovoljno elana pa da iskoristi sve te sposobnosti. Ako i nakon savjetovanja neće rad zadovoljiti, stavit ćemo na tu dužnost jednog banijskog proletera, koji će — ako neće možda mnogo znati — unijeti u rad te grupe Više elana.

Pitanju nepismenosti naročito mnogo pažnje posvećuje Skojevska organizaicja. Tako na pr. u I. bataljonu od 28 nepismenih 25-orica znadu već 21 slovo.

Zvdne novine izdaje redovito svakih 10 dana cijela Brigada i svaki bataljon, te bolnička i prateća četa. Zbog velikog broja članaka koje pišu Partizani izdavat će se džepne novine po batalj onima, a za redakdiju tih novina odgovarat će sekretari bataljonskih biroa.

10 Isto kao 6.
11 O socijalnom i nacionalnom sastavu boraca XVI NO brigade vidi: »Građa«, knj. V, dok. br- 141, str. 311.
12 Petar Biškup

4. Rad po vojnom sektoru.

Po dolasku u Brigadu tražio sam uzroke djelomičnim uspjesima a i neuspjelima — u zadnje vrijeme izgubljena su dva p. m.[B] — ove Brigade. Pregledavajući spisak brojnog stanja i naoružanja Brigade došao sam do poraznih činjenica. Broj pušaka u Brigadi manji je nego pri formiranju IV. Divizije i ako je od formiranja pa do danas Brigada zarobila sigurno 400 karabina. Tako je npr. II. bataljon pri formiranju Brigade[14] imao 240 karabina (nakon što je dao u III. bat. 60 karab.), a danas ima svega 110. Znači da part, organizacija uopće nije vodlila računa o oružju. To opadanje naoružanja nesumnjivo je jedan od glavnih uzroka slabome stanju u Brigadi. Komandant ili komandir koji je ostao sa pola naoružanja postaje nesiguran, a često i paničar. Tako pojedine čete imadu po 34 karabina i jasno je da ona s tim naružanjem nije u mogućnosti da izvrši zadatak kojega bi inače trebala da izvrši jedna četa. Osnovni naš partfijski zadatak biti će da se što prije poveća naoružanje, osobito broj karabina.

Drugi uzrok za slabo stanje u Brigadi jeste gubitak velikog broja partiijaca, partijskih i vojno-političkih rukovodioca.[15] Budući da je to slučaj u svim Brigadama naše Divizije, Divizijski komitet poveo je anketu preko svih partijskih organizacija da se ispitaju uzroci te pojave, te će se povesti više računa o čuvanju kadrova.

Disciplina nižih rukovodioca prema višim rukovodiocima nije na visini (tako se događa da komandir diskutuje o naređenju komandanta, vodnik o naređenju komandira). Tu pojavu brzo ćemo izliječiti. Isto tako komandanti bataljona i komandiri četa imaju premalo samoinicijative, tako da ništa neće da načine na svoju odgovornost. Naročito se time odlikuje komandant III. bataljona, dok je nešto bolji komandant I. bataljona. Prilikom boravka na Bilo-Gori dva puta smo imali prilike da potučemo neke drske Švabe koji su se usudili da nas uznemiravaju zaletavanjem u našu pozadinu, no zahvaljujući neodlučnosti kamandanata i komandira umjesto uspjeha izgubili smo p. m. Da bi se što prije stanje popravilo raspisano je natjecanje sa strane štaba Brigade o utakmlici među bataljona, a bataljoni su raspisali natjecanje među četama. U vezi sa zapovješću Vrhovnog Štaba, natjecanje traje od 25. V do 25. VI. Sve lako oružje ostati će u onom bataljonu, odnosno četi koja ga zarobi.

5. Rad sa omladinom. S. K. O. J.

Brojčano stanje je slijedeće:

I. bataljon	47	Skojevaca	na	90	omladinaca
II. „	30	„	„	75	
HI- „	67	„	„	80	
Bolnička četa	6	„	„	20	„
Prateča četa	13	„	„	19	
Sveukupno	136	Skojevaca	na	284	omladinaca

13 Kratica za puškomitraljez.

14 XVI NO brigada formirana je 29. decembra 1942. god. u Gornjim Borcima kod Daruvara i ušla u sastav I slavonske divizije, odnosno IV divizije NOV i PO Hrvatske. Vidi: »Građa«, knj. III, dok. br. 189, str. 498—501 i dok. br. 214, str. 549—550.

Gubitak partijskih kadrova u borbama i uslijed haranja pjegavog tifusa; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 81, str. 177.

Kako vidimo po primanju u Skoj još se uvijek sektaši, naročito u II. bataljonu. Rad ove organizacije pokrenut je istom u zadnje vrijeme. U grupama razdjeljen je rad po sektorima, no ne osjeća se još u dovoljnoj mjeri odgovornost drugova za pojedini sektor rada. Brigadnli komitet ne radi kao komitet t. j. drugovi rukovodioci ne odlaze u druge bataljone da se izmjene iskustva. Partijska organizacija pružala je do sada premalo pomoći skojevskoj organizaciji. Stalno se mjenjaju rukovodioci grupa (tako je od 8. maja do danas 5. juna promjenjeno u 1. četi I. bat. 7 Skojevskih rukovodioca). Ti rukovodioci otišli su svi na kurseve ili su primljeni u Partiju, tako da zbog toga stalnog menjanja mnogo trpi rad.

Svaki Skojevac znade da rukuje puškomitraljezom, a preko polovine sa lakim bacačem, no kraj svega toga u Brigadi imade vrlo malo dobrih mitraljezaca koji bi pravilno znali iskoristiti svoje oružje.

U zadnje vrijeme proradio je Skoj. na kulturno prosvjetnom sektoru, sudjeluje u pjevačkim zborovima i svaki Skojevac napisao je članak za džepne novine. Skojevci su glavni saradnici kod zidnih novina. Isto tako obrazovali su »Skojevsku rubriku« u listu »Crvena Zvijezda«, koja se odlikuje vrlo dobrim člancima. Postignuti su rezultati i po pitanju likvidacije nepismenosti. Svi nepismeni uče pisati. Program je jedno slovo za dan. Dok smo se nalazili na Bilo-Gori naši Skojevski rukovodioci održavali su stalno sastanke sa Savezom mlade generacije na terenu. Tako su održani sastanci u Turčević Polju, Dabčevici, Šibeniku, Bačkovici. Naročito je dobar SMG u Dabčevici.

6. Pol. prosvjetni rad u čeliji.

Do sada se vrlo malo posvetilo pitanju izgradnje partijaca. Uzrok je pomanjkanje materijala. U našoj tehnici umnožena je brošura »Narodno-Oslobodilačka Vojska i Partizanski Odredi«.[16] Ta se brošura proučava u svim čelijama. Neke partijske jedinice proučile su »Učenje o Partiji« i »Rad Partije u vojsci«.[17] Proleter se isto tako proučava u part, jedinicama. Do sada su proučeni članci »Nacionalno pitanje« (Tito) i Organizaciono pitanje K. P. J.

7. Drugarice.

Drugarice u ovoj Brigadi su uživale malo ugleda jer se u zametku mije ugušio svaki pokušaj nemorala. Zbog toga prijetila je gotovo opasnost da se onemogući daljnja mogućnost mobilizacije drugarica. Ukupno u Brigadi ima 68 drugarica od toga 10 članova K. P., 2 kandidata, i 23 Skojevke.

Povedena je preko partijske i Skojevske organizacije kampanja da se to nezdravo stanje popravi. Izgleda da se u tome (popravilo) uspjelo. S jedne strane drugarice su u borbi kod Bulinca dokazale da se mogu rame uz rame boriti sa drugovima (prilikom jednog juriša jurišale su 4 drugarice i sve su bile ranjene), a s druge strane ne opažaju se u zadnje vrijeme slučajevi nemorala. Kod boraca uživaju drugarice ugleda, samo kod nekih nižih rukovodioca (osobito u I. četi I. bat. gdje im govore »babe«). Neki rukovodioci pokazali su se slabi pa su čak napastova-

16 Autor Josip Broz Tito; brošuru je umnožila Tehnika Povjerenstva CK KPH za Slavoniju i Srijem.

17 Odnosi se na pismo CK KPH »Rad Partije u vojsci«.

li pojedine drugarice, među tim poslije smenjivanja jednog vodnika to **se više** ne dešava.

U Brigadi je odgovorna za rad sa drugaricama Seka Cvetković. **Ona** zadovoljava na dužnosti i drugarice osjećaju njenu pomoć.

8. Rad u pozadini.

Dok smo se nalazili na sektoru Bilo-Gora održani su mitinzi u Ivanovom Selu i u svim okolnim selima. U Ivanovom Selu 6-orica su se **javili** u brigadu. Isto tako održan je miting u Šibeniku. Opazili smo da **se** u našu pozadinu uvukao šverc. Nosioci toga šverca su naše pozadin-**ske** straže, a ima i u N. O. O. — švercera. Tako npr. predsjedilk odbora u Maloj Dabčevici prodaje naš duhan (»Tri vagona«) po 50 Kn. deku. Drugi jedan predsjednik šverca duhan od ustaškog logornika i prodaje ga za skupe pare. Upozorili smo na te pojave pozadinske vlasti.

U M. Grđevcu tuže se seljaci na tajnika općinskog odbora koji **govori** seljacima da su banditi i da bi ih trebalo strijeljati. Izgleda da **je to neki** haranger.

Na sektoru Moslavine situacija je daleko lošija nego prije **5** mje-**seci.** Izgleda da je Moslavački Odred poslije odlaska jednog bataljona **u** Korpus raspoložen kapitulantski. Seljaci okolnih sela slobodno odla-**ze u** Garešnicu kad god to hoće, prodavaju se svinje. Kada je Brigada došla na sektor Moslavačkog Odreda osim informativca nije nitko do-šao do Brigade. Kada smo im predložili zajedničku akdiju, oni se izgo-varaju da imadu nešto drugo u planu. U Prokop, u »najdublju pozadi-**nu«** gdje je banda prije dolazila samo za vrijeme ofenzive, danas dolazi po 10 domobrana. Narod opće ne bježi pred bandom, pa čak ni odbor-**nici.** Potrebno bi bilo da partijska organizacija više posveti pažnje Od-**redu. Na** tome sektoru održani su mitinzi u St. i N. Ploščici i Ruškovcu. U **N.** Ploščici bio je miting vrlo dobro posjećen. Narod je ustrašen jer **se** boji Njemaca. U tim selima nismo uspjeli nikoga mobilizirati.

9. Rad štabskih čelija i bat. biroa.

U štabske čelije bio se uvukao birokratizam. Štabovi su posta-li Relejne stanice između štaba Brigade i komandi četa. Često se nare-đenja nisu pravovremeno izvršavala tako da se je često po nekoliko pu-ta moralo tražiti jednu te istu stvar. Poslije savjetovanja sa štabovima bataljona stanje se promjenilo i malo su življi. Materijal se redovito proučava samo u štabskoj čeliji I. bataljona.

Štabska čelija Štaba Brigade sastaje se redovito i za njezin rad zadovoljava.

Bataljonski biroi isto tako sastaju se redovito.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Sekretar:

Franjo Knebl

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 2/1.

14

5. VI 1943.

Okružnica Ministarstva narodne prosvjete NDH u Zagrebu upraviteljstva svih državnih realnih i klasičnih gimnazija i učiteljskih škola **kojom se upozoravaju upravitelji škola na opasnost od antihrvatskog djelovanja nekih nastavnika na učenike i traže iscrpni podaci** o **nastavnom osoblju u svim školama.**

Prema podatcima, kojima raspolaže Ministarstvo narodne prosvjete, prilike, koje vladaju u našim srednjim školama, ne zadovoljavaju. Za takvo stanje krivi su znatnim dielom i nastavnici. Rad velikog broja nastavnika ne zadovoljava ni u nacionalnom, ni u školskom radu. Ministarstvo narodne prosvjete ne može mirno dalje trpjeti takvo stanje i dopuštati, da neprijatelji hrvatskog naroda truju hrvatsku mladež i vode u propast. Takvom radu mora se odlučno stati na put i svim zakonskim sredstvima onemogućiti rad protivnika hrvatskog naroda i Hrvatske države.

Iz izvješća upravitelja srednjih škola Ministarstvo narodne prosvjete ne može još uviek dobiti pravu sliku o radu pojedinih nastavnika, ne može razabrati, da li znatan broj nastavnika zaslužuje, da prema svome nacionalnom i pedagožkom radu ostane u školi, ili takve nastavnike treba premjestiti, odnosno udaljiti iz srednje škole.

Dužnost je upravitelja srednjih škola prema hrvatskome narodu i svojoj državi, da svojim izvještajem podpomognu Ministarstvo narodne prosvjete u njegovu radu na očuvanju hrvatske mladeži. U tu svrhu upraviteljstva srednjih škola podniet će do zaključno 20. lipnja 1943. sliedeće izvješće o nastavnicima te škole:

1.) popis svih nastavnika (redovnih, pridieljenih iz te škole, pozvanih na djelatnu vojnu službu, ugovornih, nagradnih i si.);

2.) popis nastavnliika, koji sada rade u školi;

3.) izvještaj o nastavnicima, koji su nacionalno izpravni i za koje upravitelj škole predlaže, da ostanu u školi;

4.) izvještaj o nastavnicima, koji su samo kao nastavniici dobri i za koje upravitelj škole predlaže, da mogu ostati na školi;

5.) izvještaj o nastavnicima, koji politički ne odgovaraju, pa bi ih trebalo premjestiti u školu u drugom mjestu;

6.) izvještaj o nastavnicima, koji su politički neizpravni i koje bi trebalo maknuti iz škole;

7.) izvještaj o nastavnicima, koji su kao nastavnici nesposobni;

8.) izvještaj o potrebnim nastavnicima za škol. god. 1943./44.

Ujedno se upućuju upravitelj stva škola, da savezno s okružnicom Ministarstva narodne prosvjete V. t. 415/43. ne dostavljaju velikim župama izvješće o nastavnicima zatraženo u navedenoj okružnici.

Za Dom spremni !

U Zagrebu, 5. lipnja 1943. **ODJELNI PROČELNIK:**
(M. Vukelić)

Kopija originala u HIS, Slav. Brod, K 12/III.

15

5. VI 1943.

Telegram Zapovjedništva II domobranskog zbora Operativnom odjelu Glavnog stožera Hrvatskog domobranstva u Zagrebu o dezertiranju ustaša poslije akcije partizana na Našice — Đurđenovac i o potrebi formiranja nove jedinice od preostalog ljudstva raspršenih ustaških bojni.

U dopunu izvještaja II. D. S. Op. broj 504/tajno od 3. lipnja i Op. broj 505 tajno od 4. lipnja javlja se dalje o pojavama kod II. Ustaškog sdruga. 5. lipnja izdata zapovied XVIII. Ust. bojni njemačkog opunomoćnog generala za preselicu iz Broda u Osijek, radi pružanja pomoći XV. Ust. bojni u predjelu NAŠICE — ĐURĐENOVAC.

Od 222 Ustaše koliko je stiglo iz PAZOVE u BROD[1], uzpjelo se je ukrcati svega 80 Ustaša boraca i nekoliko za pomoćne službe.

Svi ostali pobjegli.

Zapovjednik bojne satnik Mikuličić bez odobrenja otišao navodno u Vinkovce.

U bojni ostao samo jedan častnik.

Predlaže se:

1) Odrediti zapovjednika II. sdruga sa osobinama pukovnika Stipkovića.

2) Od preostalog ljudstva XVI., XVIII. i XXXVI. Ustaške bojne sastavitli svega jednu ustašku bojnu, kojoj odrediti novog zapovjednika, koji bi bio sposoban prikupiti i zadržati u ruci te preostale ljude.

3) Izdati nove izkaznice za pripadnike djelatnlih Ustaških bojni samo pravim i osvjedočenim Ustašama. Ostale izključiti iz pokreta i privesti zakonskoj odgovornosti.

) Uputiti Ustaškog izaslanika, koji će biti u stanju zavesti red u kod II. Ustaškog sdruga i izvršiti reorganizaciju.

Op b r o j 5 0 6/t a j n o. II. D. S.[2]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

16

5. VI 1943.

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Okruga Sava — Dunav o stanju usjeva i stočarstva, djelatnosti poljoprivrednih zadruga i o sastancima privrednih stručnjaka i seljačkih vođa radi pregleda i unapređenja seljačkih imanja na okrugu.

1 XXXVIII ustaška bojna dobila je 3. VI 1943. god. zapovijed za prekomandu 428 ljudi iz Stare Pazove u Brod. Međutim, putem su pobjegla 222 ustaše s oružjem, a stiglo ih je u Brod svega 206.

2 Drugi domobranski zbor.

Saatenstand

1.) Weizen, Gerste und Hafer ist im allgemeinen gut und sobald keine Krankheiten mehr eintreten, ist ein guter Ertrag zu erhoffen.

2.) Der Mais ist schon überall behackt und ist auch gut entwickelt. Durch die kalter Tage am Ende des Montas Mai, wurden dlie Maispflanzen etwas gedrückt und in ihrem Wachsen gestört.

3.) Die Kartoffeln sind überall sehr schön, besonders sind jene gut, wo das Saatgut aus der Umgebung Virovitica ist. Da ein Grossteil des Kartoffelsaatgutes gewechselt wurde, ist auch ein guter Ertrag zu erwarten.

4.) Wie bereits berichtet, musste der grösste Teil der Zuckerrüben umgeackert und zum zweitenmal angebaut werden. Der Saatenstand ist aber überall sehr gut und die zum zweitenmal angebauten konnten auch schon behackt werden.

Klee und Kleeheuernte

Der Klee ist durch die Dürre im Frühling dieses Jahres ziemlich schwach geblieben, so dass auch öine schwache Kleeheuernte zu verzeichen sein wird. Ausserdem war das Grünfutter bei vielen Bauern auch nicht ausreichend.

Wein und Obstbau

Die Weingärten sind im allgemeinen sehr gut, nur ist es eine Katastrophe, dass die Bauern kein Kupfervitriol bekommen können, um eine gute Weinernte von dem befallen zu schützen. Wenn in kürzester Zeit kein Spritzmittel unserem Bauer zur Verfügung gestellt wird, so wird die greifbare Weinernte, welche im Wert von vielen Milionen ist, verloren gehen.

Es wird heuer auch eine gute Obsternte zu verzeichnen sein. Das Frühobst (Kirschen) ist schon angelangt und hat den Preis von 60 — 80 Kuna.

Tierzucht

1.) Pferde: Durch die Pferdeabgabe an die Wehrmacht, wurde bei unseren Bauern in der Zugkraft eine grosse Lücke gemacht, was voraussichtlich bei den Herbstbestellungen erst richtig bemerkbar sein wird.

2.) Rindvieh: Rindvieh wurde in letzterer Zeit wieder sehr viel an die »Zaprostoka« abgegeben. Ausserdem wird auch immer viel schwarz geschlachtet von den Bauern und untereinander verkauft. Kälber werden überhaupt fast keine aufgezogen, weil der Bauer keine Rechnung findet, wenn er das Kalb auf zieht, zwei Jahre füttert und dann dasselbe der »Zaprostoka« mit 16 oder 17 Kuna abgeben muss.

Wenn dem Bauer aber die Gelegenheit geboten wird, durch einige Monate einmal Fleisch auf legalen Wegen zu bekommen, so muss er

für dasselbe 100 — 150 Kuna bezahlen, was zu dem Viehverkaufspreis gar kein Vergleich ist.

3.) Schafzucht: Die Schafzucht wurde bei unseren Bauern, durch Ankauf und Züchtung, durch 1 Jahr bedeutend erweitert. Besonders halten die Bauern einige Stück Schafe um den eigenen Wollbedarf zu decken.

Durch die Kreuzung der Merino-Schafböcke mit Zigaja-Mutterschafe sind auch eine Anzahl Lämmer vorhanden. Diese Kreuzung wird sich besonders bewähren, weil dadurch eine wertvollere Wolle erzielt wird.

4.) Schweinezucht: Bei der Schweinezucht sind keine bedeutende Veränderungen bemerkbar. Von dem Ortsbauernführer aus Račinovci wurde berichtet, dass in ihrer Umgebung eine Schweinpest aufgetaucht ist, welche aber durch das tierärztliche Eingreifen, d. h. durch Impfung beseitigt wurde.

Tätigkeit der Landmaschinengenossenschaften

Auf dem Gebiete dieser Kreisbauernstelle sind bisher 5 Landmaschinengenossenschaften gegründet, welche bisher noch nicht alle Maschinen bekommen haben, jedoch wird mit den vorhandenen schon gearbeitet. Bei der Kleeheuernte haben sich die Gramäher der Landmaschinengenossenschaften schon bewährt.

Hofkarten

Im vergangenen Monat wurde die Arbeit mit der Einführung der Hofkarten begonnen. Die Arbeit mit denselben ist im Gange, es haben schon einige Ortsbauernführer gemeldet, dass sie dieselbe bereits fertig haben.

Besuch in der Kreisbauernstelle

Am. 19. Mai besuchte diese Kreisbauernstelle Dr. Parsche vom wissenschaftlichen Institut aus Agram und Prof. Dr. Schürmann aus dem Reich.

In Begleitung des Stabsleiters Betschel, besuchten die Genannten Herren einige Bauernhöfe in Neudorf[1], wo sie die besten Eindrücke bekommen haben.

Tätigkeit

Am 1. Mai hilt Stabsleiter Betschel, als Beauftragter der Volksgruppenführung, bzw. DAG. eine Rede bei der 1. Maifeier in Ruma. Zu dieser Feier waren cca 2000 Volksgenossen aus Ruma und Umgebung angetreten.

Am 5. Mai fand eine Ortsleiterbesprechung des Kreises Save-Donau in Vinkovci statt, wobei Stabsleiter Betschel, über die enge Zusa-

1 Novo Selo

mmenarbeit des Ortsleiters und Ortsbauernführers in kurzen Worten daraufhin wties.

Am 7. Mai fand eine Bezirksbauernführerbesprechung in den Amtsräumen der Kreisbauernstelle statt, wobei den Bezirksbauernführem die Kreisleitung zur Einführung der Hofkarten gegeben wurde und ausserdem andere Fragen noch behandelt wurden.

Für den 9. Mai waren alle Ortsbauemführer zur Besprechung bezirksweise vorgeladen, wo die Bezirksbauemführer selbst mit den Ortsbauernführer die Besprechung durchgeführt, bzw. den Ortsbauemtührern die Erläuterung zur Einführung der Hofkarten gegeben haben und wo den Ortsbauernführem noch andere Sachen beigebracht wurden.

Am 22. Mai wohnte Stabsleiter Betschel, einer Besprechung im Hauptamte für Volkswirtschaft bei.

Am 26. Mai besuchte Stabsleiter Betschel, den Grossgespan Dr. Jakob Elicker, .in der Angelegenheit, der Entlohnung der Landarbeiter in Natura und am 27. Mai wurde in derselben Angelgenheit der Grossgespan der Gespanchaft »Posavje« besucht.

Der Hauptabteilungsleiter der Kreisbauernstelle Kd. Koch, besuchte folgende Ortsbauernschaften:

Am 12. Mai Lovas, in der Angelegenheit der Maisabgabe und Klärung eines Falles mit Vg. Anton Richardt aus Lovas.

Am 13. Mali die Ortsbauernschaft Kukujevci, wobei er mit 15 Bauern eine Besprechung hielt und denselben die Erläuterung über die Einführung und Arbeitsdruchführung der Hofkarten gegeben hat.

Am 15. und 16. Mai die Ortsbauernschaften Mittel-Windthorst,[2] Ober-Windthorst,[3] Adolfstal[4] und Trošelje, wobei er die Ortsbauernführer zu einer Besprechung herangezogen und dieselben über die Einführung der Hofkarten aufgeklärt hat.

H e i l H i t l e r !
Im Aufträge:
Stabsleiter des Kbf.

Original u HIS, Slav. Brod, K 3/II VG.

17

7. VI 1943.

Izvještaj Štaba IV divizije NOV Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o likvidaciji neprijateljskog uporišta Našice.

Prema naređenju Štaba I. Slavonskog Korpusa Br. 38/43' jedinice ove Divizije izvršile su dana 4. juna 1943 napad na neprijateljsko upoilište Našice, u kome je trebalo po podatcima biti 50 žandara, 85 domobrana i 25 ustaša.

U napadu, koji je otpočeo u tačno određeno vrijeme t. j. 4. **VI.** 1943 **u** 3 sata u jutro učestvovali su pored baterije topova (2 brdska topa) **II.,**

2 Srednja Topola
3 Gornja Topola
4 Aleksandrovac

1 Vidi dok. br. 5.

III. i IV. bataljon XII. brigade. I bataljon XII, brigade i jedinice XVIII. brigade bile su određene u zasedu i to bataljon XII. brigade prema Đurđenovcu, a XVIII. brigada prema Čačincima.

Glavne otporne tačke u Našicama, koje je neprijatelj dobro organizirao za odbranu bile su: Pejačevićev dvorac (ujedno skladište domobrana), škola, žandarmeriska stanica, samostan i željeznička stanica. U svim objektima sem u žandarmerijskoj stanici bili su domobrani i to opkopari.[2] Pejačevićev dvorac i škola likvidirani su u prvom naletu, dok je za likvidaciju samostana trebala jaka artiljeriska prliprema naših brdskih topova, koji su svoj zadatak izvršili u potpunosti.

Poslije likvidacije dvora, škole i samostana prešlo se na likvidaciju žandarmeriske stanice, u kojoj je bilo oko 60 što žandara što pomoćnih žandara, koji su davali krvav otpor. Kada smo hteli topom da razbijemo njihove bunkere koje su imali oko zgrade, dovukli smo top na 40 metara od zgrade (jer nismo imali zgodnijeg položaja). Kada su žandari primetili top osuli su na istog toliku vatru, da su ga onesposobili za dejstvo. Izbušili su mu kolevku, odbili zadnji nišan i razbili klizače. Iz tih razloga morali smo top povući, pristupiti likvidaciji bunkera ručnim bombama, a top je otpremljen u našu radionicu na opravak.

Usled brisanog predterena bunkera, likvidaciji istih nije se pristupilo odmah, već se je sve do noći držala blokada, a uveče oko 10 sati izvršen je juriš i bacanje bombi u bunkere. Posledica toga je bila, da je banda iz kuće i iz bunkera počela bježati. Nekolicini uspelo je, da pobegne u susedne kuće d bašte, dok su ostali bili potučeni nešto u bunkerima i u zgradi, a nešto napolju, na bijegu. U 23 časa likvidirana je žandarmeriska stanica u potpunosti. Na taj način bila su likvidirana sva uporišta sem željezničke stanice, koju su branili domobrani i jedan oklopni voz, koji se je u početku napada zatekao na stanici. Stanica se do tog vremena nije mogla likvidirati, jer n'ije bilo zato raspoloživih snaga, a posle likvidacije žandarmeriske stanice bilo je kasno pristupiti likvidaciji iste usled udaljenosti željezničke stanice od žandarmeriske stanice i usled kvarova na topu, koji je bio za dejstvo nesposoban. Radi jakog pritiska neprijatelja na zasede od Osijeka i Đurđenovca, naređeno je 5. VI. 1943 u 3 sata ujutru povlačenje, jer se je videlo, da zaseda usled zamorenosti i nadmoćnosti neprijateljskog pritiska nebi izdržale preko celog dana, a povlačanje po danu tražilo bi mnogo žrtava i pokazalo se je, da je korisnije povući se pod zaštitom mraka nego likvidirati još željezničku stanicu i povlačiti se po danu.

XVIII. brigada, koja je po zadatku postavila zasjedu prema Čačincima primila je 4. VI. 1943 već u 5 sati ujutro borbu sa neprijateljem koji je iz Čačinaca drumom prema Orahovici krenuo u pomoć napadnutim dijelovima u Našicama. Neprijatelj je krenuo pod zaštitom tri tenka i kada su isti došli do mesta gdje je bio put prekopan, zaseda je otvorila vatru na pešadiju, koja se je kretala pozadi tenkova i uspela poslije kratke borbe da (ih vrati u svoje uporište. Istoga dana oko 3 sata poslije podne neprijatelj iz Čačinaca ponovo je krenuo sa tenkovima u pravcu Zdenaca, ali se je vratio još prije nego što je došao u dodir sa

2 inžinjerci

našom zaseđom. Brigada je, pored toga što je prekopala drumove, srušila odnosno pretumbala oko 900 metara željezničke pruge na pruzi **Cačindi** — Našice i to uz pripomoć mobilisanih civila iz najbližih sela.

I. bataljon XII. brigade postavio je zasedu prema Đurđenovcu i primio borbu 4. VI. 1943 u 4.30 časova, a koja je borba sa malim prekidima trajala sve do 5. VI. 1943 to jest do vremena povlačenja. Na taj bataljon navaljivala je posada iz Đurđenovca, koju je sačinjavala poznata krvnička ustaška Štirova bojna.[3] U prvom satu borbe bataljon je odbio pet neprijateljskih juriša. Preko celoga dana posada iz Đurđenovca probala je na sve moguće načine, prodorom i obilaskom doći u pomoć posadi u Našicama, ali [zahvaljujući] hrabrom držanju boraca I. bataljona XII. brigade to nije uspelo.

U akciji na Našice zarobljeno je oko 200 domobrana, koji su svučeni ii pušteni kućama. U našim redovima ostala su tri domobrana dobrovoljno.

Zaplijenjeno je: 5 puškomitraljeza, 6 šmajsera, 1 laki bacač sa 40 rriina, 200 pušaka sa 30.000 metaka, 2 sanduka bombi i mnogo druge ratne spreme.

Naši gubitci su sledeći: 16 mrtvih i 24 ranjena druga.

Potučeno je oko 50 domobrana i žandara.

Sve su jedinlice u ovoj akciji izvršile svoj zadatak, a naročito se istakao I. bataljon XII. brigade, koji je u 20-satnoj ogorčenoj borbi uspeo da zadrži mnogo nadmoćnijeg neprijatelja i sprečio mu da udari našim jedinicama, koje su operisale u samfim Našicama u leđa.

I Akcija je vršena po planu. Sve starešine pokazale su puno inicijative i moć snalaženja, jer podaci koji su dobiveni o razmještaju neprijatelja u uporištu nisu bili najtačniji, ali to nije ometalo rad niti pokolebalo naše rukovodioce niti borce.

Najviše municije utrošio je I. bataljon XII. brigade, ali je plijen koji je dobiven u uporištu veći nego što je utrošak cjelokupnog broja municije u uporištu i na zasedama.

Veza između jedinica XII. brigade i iizmeđu brigade i Štaba Divizije bila je dobra. Sa XVIII. brigadom ovaj Štab u toku cele operacije nije imao vezu usled velike udaljenosti i usled veze koju je brigada održavala sa Štabom I. Slavonskog Korpusa. Isto tako nije postojala veza sa štabom X. Divizije ni sa njezinim jedinicama (sem XXI. brigade) i to iz gore navedenih razloga. Naša radio stanica imala je vezu sa radio stanicom Štaba I. Slav. Korpusa i to dosta slabu, a sa radio- stanicom X. Divizije nikakovu. Slaba veza naših radio-stanlica ne izvire toliko iz slabosti stanica koliko iz neumešnosti i nesavesnosti radio-telegrafista.

Smrt fašizmu Sloboda narodu!

Politkomesar: Komandant:
si. odsutan M. P. Mil.[4] Stanivuković. v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

3 Petnaesta ustaška bojna.
4 Milan

7. VI 1943.

Dopis Ministarstva vanjskih poslova NDH — Odsjeka za Podunavlje, Ministarstvu unutarnjih poslova NDH u Zagrebu o djelovanju zabranjene mađarske organizacije Strelasti križevi u Osijeku. Traži se da se ponovno poduzmu mjere za sprečavanje djelovanja ove organizacije.

Ovo se je Ministarstvo opetovano obraćalo kako na Ministarstvo unutarnjih poslova tako i na Glavno ravnateljstvo za javni red i siigurnost u stvari obustave djelatnosti madžarske organizacije »Csaba« koja u istinu predstavlja nastavak već prije razpuštene organizacije »Strieljaskih križeva«. Primljeni su izvještaji župskih i mjesnih redarstvenih vlasti u Osijeku, da je svaki rad tih nedopuštenih organizacija obustavljen i onemogućen. Ovo je Ministarstvo međutim ustanovilo, da takovi izvještaji! ne odgovaraju pravom stanju stvari te je Naslovu pod brojem 3814/ /43 od 1. lipnja 1943 dostavilo priepis prosvjedne note madžarskog Poslanstva u toj stvari uz molbu da se na nalog Poglavnika najžurnije poduzmu potrebni koraci. O tome je pod podpisanom a na nalog g. Ministra vanjskih poslova ustmeno izvješten g. ministar unutarnjih poslova.

Sada je ovo Ministarstvo primilo dopis Ministarstva unutarnjih poslova U. M. V. T. 57-1-1943 također od 1. VI. 1943. sa izvještajem' o provedenoj premetačini u stanu g. Antuna Kovača u Osijeku I. Zupanlijska ulica 19, bivšeg predsjednika »Strielastih Križeva« i organizatora »Csaba«.

Iz toga se izvještaja vidi, da na način, kako se je do sada nastupalo nije moguće polučiti željeni cilj t. j. spriečitii faktični politički rad te ilegalne organizacije a time ujedno onemogućiti i daljnje prosvjede madžarske vlade.

Jednostavnim ustanovljenjem, da se u stanu g. Kovača nije pronašlo nli jedan primjerak nedopuštenog časopisa »Csaba hirado« te da se nije moglo ustanoviti koja je tiskara taj časopis tiskala, ne može se ovaj predmet skinuti sa dnevnog reda, kad predlaže izvorni primjerci istoga od 12. III. 1943 broj 14 i 30. IV. 1943 br. 21. U tim je primjercima izričito navedeno, da se »središnjica« lista nalazi u Osijeku I. Zupaniska ul.
19 I kat. Ondje navodno stanuje g. Antun Kovač. Naveden je i brzoglas br. 26-44. Taj je broj prema brzoglasnom imeniku unešen na ime »Madžarske nacionalne narodne grupe«, a to je ta razpuštena organizadija »Strielastih Križeva«. Danas je vjerojatno upotrebljava njen bivši predsjednik g. Antun Kovač. Napominje se, da je samo naslov lista tiskan, dok je cieli sadržaj šapirografiran. Oba spomenuta primjerka lista dostavljaju se Naslovu radi daljnjeg postupka. Nije svrha ovog Ministarstva da dade pobudu za progon g. Antuna Kovača, ali je pod današnjim okolnostima iz političkih razloga potrebno zafista zabraniti i onemogućiti mu

1 Vidi dok br. 2.

svaku političku djelatnost.[2] Ovakav zahtjev je u skladu sa **uputama samog** Poglavnika.

Nadodaje se, da je ovo Ministarstvo u toj stvari primilo **i dopis Glavnog** ravnateljstva za javnli red i sigurnost R.S. br. 93037-III-1-1943 **od** 28. svibnja 43. sa izvještajem, da je Ministarstvo narodne **prosvjete kao i** novinski odsjek Glavnog ravnateljstva za promičbu **zamoljeno, da izradi** daljnje izlaženje lista »Csaba« u Osijeku bezodvlačno **zabraniti. Kad** se iima u vidu da se taj tjednik tiska ilegalno jasno je, **da se na taj način** ne može postići željeni uspjeh.

Tom prilikom Ministarstvo vanjskih poslova slobodno je upozoriti Naslov, da je po madžarskom poslaniku upozoreno, da se po osječkim mjestnim vlastima zaprečuje redovito odvijanje poslova jedino priznatoj organizaciji madžarske manjine u Hrvatskoj, a to je Madžarska kulturna zajednica.

Ta zajednica ima svoje prostorije u neposrednoj blizini stana g. Antuna Kovača. Kako ovaj još uviek razvija rariije opisanu djelatnost protiv sadanje madžarske vlade, to madžarski službeni krugovi dolaze na pomisao, da naše vlasti njegovu organizaciju namjerno podržavaju u tako neposrednoj blizini kao neko »prkos poduzeće«.

Prigodom rekviriiranja nastambi za njemačku vojsku zatraženo je, da i madžarska kulturna zajednica ustupi u tu svrhu dvie prostorije. Ista se obratila na madžarskog Poslanika u Zagrebu, koji se osobno zauzeo, da te prostorije ostanu netaknute jer se radi o organizaciji u koju je učlanjen pretežni dio madžarske manjine. Povodom takvog posredovanja podpisani je po odobrenju g. Ministra unutarnjih poslova brzoglasno razgovarao sa g. Velikim županom Velike Župe Baranja[3] zamolivši da za uređenje te stvari. Nakon što je g. Veliki župan pribavio potrebne podatke izviestio je ovo Ministarstvo, da su madžarskoj kulturnoj zajednici zaista oduzete dvie prostorije, no da je na to u prisutnosti gradskog načelnika privolio sam predsjednik madžarske kulturne zajednice. Madžarski Poslanik primio je međutim izvješće, da je do te suglasnosti došlo zato, što je predsjednik kulturne zajednice bio stavljen pred gotov čin. Namještaj zajednice iznesen iz dvie rekvirirane prostorije u treću veliku sobu koja je zajednici i nadalje ostavljena na upotrebu. Nu ta je soba sada tako prenatrpana namještajem, da sada služi samo kao magazin za smještaj namještaja. Na taj je način — veli madžarski Poslanik — svaki rad u prostorijama madžarske kulturne zajednice u stvari onemogućen. On stoga moli, da se tome nađe lieka na taj način, da se za smještaj njemačke vojske pronađu druge prikladne prostorije a one dvie oduzete, da se ponovno povrate spomenutoj zajednici.

Ovo Ministarstvo moli, da se mjestnim vlastima naloži, da i u **toj** stvari podnesu izvješće te da po mogućnosti i što prije iziđu u susret želji madžarskog poslanika.

r> . 2 Ovakav odnos ustaša prema mađarskim organizacijama u NDH bio je uslovljen i položajem ljevača i šokaca u Mađarskoj. Vidi dok. br. 19.
3 Dr Stjepan Hefer

Moli se, da se što prije pribavi i ovom Ministarstvu dostavi izvješće o poduzetim mjerama i njihovim posliedcima u gornjim predmetima.

ZA DOM SPREMNI !

PO NAREDBI MINISTRA:
Nadstojnik odsjeka za Podunavlje:
(Dr. A. Ivanlić)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 18/III.

19

7. VI 1943.

Dopis velikog župana Velike župe Baranja Ministarstvu unutarnjih posova NDH u Zagrebu ... kojim se javlja o postupcima mađarskih vlasti prema Hrvatima u Bačkoj i Baranji i moli da se kod mađarske vlade u vezi s tim intervenira.

S pouzdane strane od predstavnika Hrvata iz Bačke i Baranje primio sam danas sliedeću obaviest:

1.) Oko 8.000 Bunjevačkih Hrvata, vojnih obveznika iz kraja oko Subotice i Tavankuta, a na području segedinske armije, služe u Mađarskoj već 4 tjedna u radnoj službi. Oni rade u vlastitom odielu te imadu bielu traku oko ruke u radnim jedinicama, a zajedno su sa Židovima, koji imaju za razliku žutu traku oko ruke. Naš narod smatra to za sebe velikim poniženjem.

2.) Predstavnici Hrvata Bunjevaca li Sokaca podnieli su mađarskim vlastima na odobrenje pravila za osnutak i djelovanje Hrvatske kulturne zajednice sa ograncima po svim mjestima gdje Hrvati u Mađarskoj žive. Međutim ta pravila do danas niti su odobrena, niti su odbijena i Hrvati ne mogu radi toga započeti sa kulturno-prosvjetnim radom.

3.) Mađarske vlasti ne priznaju tamošnjim Hrvatima, kao i Hrvatima iz naše Države, koji su nadieljeni putem agrarne reforme zemljom na mađarskom teritoriju kup te zemlje te je već i gruntovno na njih prenesena.

Kako Mađari kod nas uživaju ii slobodno rade organizirani u Mađarskoj kulturnoj zajednici,[1] te što više održavaju i veze sa svojim mađarskim predstavnicima u Zagrebu, a čak i iz same Mađarske te imadu svoje knjige, svoje čitaonice, svoje sastanke, svoje oznake, svoje priredbe it. d., služe u vojsci kao i ostali vojni obveznici, uživaju svu onu agrarnu zemlju, koja im je nadieljena to je jasno, da je postupak mađarskih vlasti prema Hrvatima u Mađarskoj nezakonit i nepravedan i nejednak prema postupku prema Mađarima kod nas.

Već sam opetovano puta upozoravao usmeno i pismeno na te činjenice, pa sad opet ponovno molim, da bi se ta anomalija uklonila, te g. poslanika Mađarske države, koji za svaku najmanju sitnicu kad se pre-

1 Vidi dok. br. 2 i 18.

ma Mađarima postupi jednako kao i prema našim državljanima odmah intervenira (na pr. radi stanova[2] i t. d.) iztakao postupak mađarskih vlasti prema tamošnjim Hrvatima.

Ponovno molim, da bi se kod mađarske Vlade nastojalo izhoditi tamošnjim Hrvatima kakav takav doličan narodni život i obstanak.

Za Dom Spremni !

Veliki Župan:

M. P. Dr. S.[3] Hefer, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u IIIS, Slav. Brod, K 17/III.

20

8. VI 1943.

Izvještaj partijskog sekretara XVIII NO brigade Centralnom komitetu KP Hrvatske o organizacionom stanju i radu partijske organizacije u Brigadi, o političko-prosvjetnom radu, vojnim pitanjima i o učvršćivanju partijske i skojevske organizacije.

I. PRONOSENJE PART. DIREKTIVA I OBJAŠNJENJE POLIT. SITUACIJE.

Dužnost sekretara ove brigade primio sam 20 prošlog mjeseca[1] i našao dosta nesređeno stanje partijske organizacije. Partija se ne vidi kao rukovodioc, pa prema tome (i sve partijske direktive, razni propagandni materijal, koji se odnosi na tumačenje partijske političke linije N. O. B., razjašnjavanje novo nastale političke situacije i demaskiranje rada neprijatelj skih elemenata, kao i političkih događaja uopće, provodilo se u glavnom djelomično, t. j. samo preko političkih rukovodioca, a ne odozdo putem partijske organizacije. Partijske jedinice nisu upoznate niti su prorađivale protekle partijske direktive, kao na primjer formiranje AVNOJA, raskrinkavanje H. S. S.-a, odnos i rad izdajničke vlade u Londonu, Proleter[2] i drugo, gdje je u glavnom sažeta linija partije i objašnjenje političkih događaja, već se je sav taj rad obavljao više spontano i neplanski. Zato je pred sve partijske jedinice najoštrije postavljeno da se u najkraćem roku proradi navedeni materijal, a naročito Proleter i Reakcionarno vodstvo H. S. S-a, što je danas najaktuelnije, tako da su sve te partijske ćelije prešle na proučavanje Proletera. Ostale partijske direktive lokalnog i praktičnog karaktera prenašane su u posljednje vrijeme i to: formiranje I. Slavonskog Korpusa, nedostatci rukovodstva, stvaranje aktivista, briga i sprečavanje gubitaka i drugo. Budući da partijske jedinice nisu redovito prenosile partijske direktive te i drugovi borci nisu u cjelosti sa istima upoznatii ili su možda iste površno prikazivane. [1] I ! I I

2 Vidi dok. br. 18
3 Stjepan

1 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 150, str. 346.
2 Organ CK KPJ, izlazio povremeno, zadnji broj izašao decembra 1942. god.

II. ORGANIZACIONO PITANJE PARTIJE.

Brojno stanje članova partije i kandidata po bataljonima je slijedeće:

I. Bataljon 40 partijaca, srba 31, hrvata 9, seljaka 29, radnika 9, intelek. 2

II.	35	24	11	25	9	**„ 1**
IH.	31	23	8	22	9	
Mit. četa	9	» 6	3	3	4	„ 2
Bol.	8	6	2	6	2	
Agitprop	5	„ 4	1	—	2	„ 3
Diver, grupa	4	3	1	3	1	
Štalb brigade	7	4	3	1	2	„ 4
Straža „	3	2	1	2	1	
Ukupno	142	103	39	91	„ 39	„ 12

Članovi Partije organiziirani su u 18 partijskih ćelija[3] i to 11 četnih, 4 štabske, 1 pri štabu brigade, 1 u agitpropu. Od prošlog izvještaja do danas formirane su 3 partijske ćelije i to 1 u mitraljeskoj četi, 1 u agitpropu i 1 pri štabskoj straži. U rashodu ima 23 partijca. Dužnosti po sektorima nisu bile pod jeljene, a niti su partijske ćelije imale kadrovike, već smo to učinili posljednjih dana, tako da je svaki član zadužen izvjesnim sektorom rada. Partijske ćelije nisu se redovito sastajale i u koliko su održavani sastanci bili su listi bez sadržaja i to neredovno, tako da je prošlo i po 14 dana a da se po neka partijska ćelija nije sastajala. Posijednih dana naredio sam da se partijske ćelije u buduće moraju redovito sastajati i to 1 puta nedeljno održavatli radni sastanak, a teoretske sastanke treba održavati po mogućnosti svakoga dana.

U posljednje vrijeme prebrodilo se sektašenje po primanju u partiju, tako da je od prošlog izvještaja primljeno 50 novih članova, a kandidirano je 14 novih članova.

Partijski rukovodioci većinom su mladi komunisti, sa niskim teoretskim znanjem i nisu bili u stanju podići autoritet i rukovodeću ulogu partije u svojim jedinicama, tako da su se niiži partijski rukovodioci osjećali nesposobni u rukovođenju. Kvalitet članova partije jeste dobar, to jest isti su provereni u borbi, odani su narodu i partiji, pošteni i u odnosu prema ostalima borcima i narodu korektni. Budući da su većinom svi članovi mlađi komunisti, neizgrađeni, a uz to se je loše i malo radilo, te ne osjećaju dovoljno partijsku odgovornost kako u radu tako i u privatnom životu. Takođe se ne osjeća ni partijska disciplina, a što je karakteristično da baš pojedini partijski rukovodiodi prednjače u nedisciplini. Nije se nastojalo popularizirati partiju i zato drugovi borci ne osjećaju rukovodeću ulogu partije ili po neki pogrešno misle, da se članovti partije prilikom sastanka bave zaplotnjačkim radom. Zato se je pred sve članove partije i partijske organizacije postavilo da se ugled partije pred borcima i narodom podligne na dostojnu visinu. U tome smislu naredio sam pored osta-

3 Treba: 17 partijskih ćelija.

loga da se prilikom kandidiranja i primanja novih članova isti primaju javno i na svečan način, gdje treba istaći da se oni kao najbolji drugovi, najhrabriji borci, odani i pošteni rodoljubi primaju u partiju, i obratno u vezii sa čišćenjem partije.

Izdao sam formulare za popunjavanje karakteristika članova partije, no još do danas nije ni jedna lista predana.

Sekretari partijskih biroa takođe se ne snalaze na svojim dužnostima te nisu davali ni potrebne pomoći nižim partijskim rukovodiocima, a često su se puta u tome ne snalaženju ulijenili, pa i ono što su mogli pomoći nižim rukovodiocima nisu učinili. Događalo se, da sekretar partijsokg biroa ne ode po 14 dana u četnu ćeliju. Sve te i slične pojave oštro i najozbiljnije sam uočio li počeo radikalno ispravljati sve te i slične nedostatke i nadam se da će rad u buduće zadovoljavati.

Partijskih kandidata ima ukupno u Brigadi 119 i 23 u rashodu. Održavaju se redovito sastanci na kojima se proučava partijska literatura i pretresaju sve stvari koje se događaju u jedinici.

III. POLITIČKO PROSVJETNI RAD

Rad na podizanju političke svijesti drugova boraca takođe nije u cjelosti zadovoljilo. Napred je već izloženo osnovni nedostatak, a tomu bi se još moglo dodati što se je sve do sada oskudjevalo u političkom rukovodstvu, ili u koliko je isto i postojalo nije zadovoljavalo. Politički rukovodioci većinom su neiskusni i oskudjevaju u teoretskome znanju, te se teško snalaze u radu. U svojim izlaganjima političke linije bivaju monotoni i ne uspjevaju ubedljivo i na popularan način prikaziivati političku situaciju. Takođe se još do danas nisu prilagodili ratnome tempu rađa i raspodjeli rada prema konkretnoj situadiji. Težište političkog rađa prebačeno je na poučavanje drugova boraca u vladanju, disciplini, moralu, isticanju nedostataka i drugom, dok stvarni politički rad dolazi na drugo mjesto.

Drugovi bordi u glavnom upoznati su sa najosnovnijim stvarima N. O. borbe, kao i ciljevima iste, našim saveznicima i neprijateljima — okupatorima, ustašama i četnicima — i nešto malo o prikrivenome radu neprijatelja našega naroda. Takođe im je poznato da se ne borimo za komunizam, no ipak nađe se po neki, koji Narodno-oslobodilačku vojsku pomješa sa Crvenom Armijom, ali zato krupnijlih lijevih grešaka kako kod boraca tako i kod rukovodioca nema. Nije im jasan odnos Engleske, kao našega saveznika, koja je primila u svoju zaštitu izdajničku velikosrpsku vladu, i borba četnika na strani okupatora. Takođe se vrlo malo radilo na raskrinkavanju reakcionarnog vodstva H.S.S-a, te tako drugovi borci a i rukovodioci nisu u stanju da u kontaktu sa hrvatskim masama objasne neprijateljski i izdajnički stav Mačeka, kao i oštre suprotnosti između hrvatskoga naroda i izbjegličke vlade H. S. S-a. Zato je postavljeno pred Partijsku organizaciju, što intenzivniji rad na podizanju političke svijesti drugova boraca. Politički komesar Brigade[4] održava češće konferencije niže[ze]ga političkog rukovodstva, daje im upute za rad i kontroliše ih.

4 Milan Tomić, poginuo u borbi protiv Nijemaca i ustaša decembra 1944. god.

Kulturno prosvjetni rad uopšte nije zadovoljio. Partijska organizacija nepravilno se odnosila prema agitaciji i propagandi, a drugovi borci imali su pogrešno i nakaradno mišljenje o Agitpropu, koji se je usljed nedovoljne pomoöi od strane partije i kontrole raspao. Prije nekoliko dana ponovno smo isti formirali i dali konkretne zadatke. U svakoj partijskoj ćeliji određen je najsposobniji drug koji će organizirati kulturno prosvjetni! rad u jedinicama. Organizirani su tečajevi za nepismene kojih ima oko 40 u brigadi. Neki od tih naučili su već prilično čitati a ima pojedinaca koji pomalo samostalno i pišu. Preko svlih partijskih ćelija povedena je kampanja za dopisivanje članaka i pjesama za džepne novine, i za nekoliko dana izdati ćemo jedan primjerak brigadnih noVina, a možda i koje bataljonske. Danas smo izdali jedne brigadne zidne novine a prije nekoliko dana izdao je iste i jedan bataljon. Drugovi borci žele i hoće pisati, samo im se u tome mora pomoći. Zatim su podijeljene uloge za učenje nekoliko igrokaza koji će se moći za kratko vrijeme uvježbati. Na putu smo stvaranja bataljonskih pjevačkih horova kao i horskih recitacija. Kada nam uspije oživiti kulturno-prosvjetni rad i društveni život u brigadi, ista će dobiti pravu sliku udarne brigade. Takođe su određeni povjerenici po batalj onima koji imaju za dužnost organiziranje usmenih novina.

IV. RAD PO VOJNOM PITANJU.

Može se reöi, da je po pitanju vojničkog rada brigada kao cjelina najviše zadovoljila. Drugovi borci osposobljeni su za izvršavanje svih zadataka na vojničkome polju. Dosta se je radilo na uzdizanju borbene vještine, kao i odgajanju vojnog rukovodstva, tako, da su borci upoznati sa svim elementarnim stvarima koje su potrebne za vođenje borbe. Borbenost drugova boraca jeste na visini, a to su dokazali u niz akcija gdje su pod dosta teškim uslovima savladavali neprijatelja. Moral je takođe na dostojnoj visini. Cesto puta umorni, gladni, neispavani, a mnogi i bosi izloženi vremenskim nepogodama savladavali su sve te napore sa voljom i svijesti. Rijetkost je, a može se reći da i ne postoji nikakova malodušnost ili gunđanje kod savladavanja svih tih poteškoća. Borbena disciplina takođe je dobra, dok formalna disciplina još ne zadovoljava, a razlog je tome pomanjkanje političkoga rada koje za sada ne zadovoljava. Niži vojni rukovodioci, i ako su mladi i novi na dužnostima pretežno zadovoljavaju ii uživaju dosta autoriteta i obljubljeni su kod drugova boraca. Istina, ima i pojedinih iznimaka ne snalaženja i otresitog ponašanja, no takove se ispravlja i smenjuje sa dužnosti. Komandanti kao i njihovi zamjenici takođe su sposobni za rukovođenje svojih jedinica, ali premalo osjećaju odgovornost i često se puta odnose prema borcima kruto, a zatim i ne pomažu dovoljno niže vojno rukovodstvo niti sprovode kontrolu. Moglo bi se reći, da kod njih ne vlada osjećaj ljubavi za povjerenu im jedinicu niti nastoje da povedu takmičenje koja će jedinica biti bolja. Komadant II. batalj ona do sada nije zadovoljavao zbog hrđavog i grubog obhođenja sa drugovima borcima i podređenim rukovodiocima. Slabo se snalazi u kritičnim Situacijama i postaje malodušan, te smo zaključili da se isti smjeni sa dužnosti, a na njegovo mjesto postavi zamjenik koji obećaje

da bi na dužnosti komandanta zadovoljavao. Oružje se drži u redu, samo što se ne vodi dovoljna kontrola o rashodu istog. Mišljenja sam da će brigada i u buduće sa vojničke strane zadovoljiti.

V. RAD PO OMLADINI.

U Brigadi ima 203 SKOJ-evaca, od ukupno 307 omladinaca. Partijska organizacija mije pružala gotovo nikakovu pomoć Skoju, te je zbog toga Skojevska organizacija stajala na niskom stepenu. SKOJ je bio nepravilno organizaciono postavljen t. j. nisu postojali bataljonski i brligadni komiteti, a drugovi koji su bili odgovornii za rad SKOJ-a nisu se uopšte u radu osjetili. Dakle, SKOJ je formalno postojao, ali nije ni u čemu djelovao, niti je omladina bila čvrsto organizirana. Održavani su vrlo rijetko sastanci, ali bez programa, tako da su ostali drugovi borci dobili hrđavo mišljenje o Skoju t. j. bojali su se ući u SKOJ, jer im je bilo predočeno da Skojevac mora biti prvi na bunkeru. Takovo hrđavo stanje u posljednje vrijeme rapidno se popravlja, jer smo pred partijsku organizaciju najoštrije postavili, pružiti veću pomoć Skoju, tako da smo najsposobnije drugove odredili po radu sa omladinom. Zatim smo dobili dobroga i vrijednog druga, koji je odgovoran za rad omladine u brigadi, te je isti uspio reorganizirati rukovodstvo stvorivši bataljonske i brigadni komitet. Podjeljene su dužnosti po sektorima i redovito se održavaju sastanci, na kojima se proučava Skojevski materijal kao što je: Uloga proleterske omladine, Rezolucija, 12 uslova i drugo. SKOJ-evci se ističu kao najbolji borci, a i disciplino vani su te se može reći da prednjače u izvršavanju zadataka. Rad se mora intenzivno nastaviti i vjerujem da ćemo imati čvrsto organizirani SKOJ i svijesnu omladinu. Održao sam nekoliko savjetovanja sa pročelnicima Skoja i dao sam im konkretne upute za daljnji rad.

Brojno stanje drugarica u Brigadi iznosi 84. Od toga je 8 drugarica primljeno u partiju, pet ih je kandidirano a 36 organizirano je u Skoju. Posebno se radi sa drugaricama i formirana su četna i bataljonska rukovodstva. Drugarice se pokazuju ravne drugovima borcima, kako u borbi tako i u izvršavanju svih zadataka. Istrajne su i jednako podnose sve napore kao i drugovi borci. Odnos između drugova i drugarica zdrav']e i ne zapaža se nikakove pojave nemorala.

VI. RAD PARTIJSKIH BIROA I ŠTABOVA

a) Partijski biroi nisu pravilno bili postavljeni, jer su u iste ušli komesari četa, a ne partijski rukovodioci. Isti se nisu redovito sastajali, Pª je razumljivo da kao takvi nisu ni odgovarali svojoj svrsi niti su rukovodili radom u bataljonima. Naknadno je izvršena reorganizacija i date su im upute za budući rad. Istina još ni danas ne osjeća se rukovodstvo istih, i to zbog nesnalaženja sekretara, a pomalo i aljkavosti istih, koju moramo iskorjeniti. Partijski biroi za sada redovito se sastaju i

pretresaju stvari koje se događaju u bataljonu, a zatim proučavaju materijal, menjaju iskustva i određuju zajednički plan rada. Sekretar I. bataljona dosta je sposoban, ali ne pokazuje dovoljno volje za rad. Opomenuo[1] sam ga te ako se ne popravi moraće ga se i smjeniti sa te dužnosti. Sekretar II. bataljona novi je na toj dužnosti, a svršio je srednji partijski kurs i pokazuje se neobično vrijedan i radi savjesno. Sekretar III. bataljona ima dosta iskustva u radu, no takođe se pokazuje pomalo aljkav i gubi se u sitnicama te mu je potrebna veća pomoć i kontrola.

b) Štabovi bataljona još ne zadovoljavaju t. j. ne osjećaju se samostalni niti djeluju kao cjelina po pojedinim pitanjima. Ne pomažu dovoljno niže rukovodstvo, a niti provode kontrolu. Takođe ne osjećaju ni partijsku odgovornost, te ih se mora tjerati na rad i povećati nad njima kontrolu. Osjećaju dosta odgovornosti pred višim štabom.

Štab brigade djeluje kao cjelina. Dosta pomaže niže rukovodstvo i obljubljen je kod drugova boraca i uživa neogranličeno poverenje. Drug komandant[5] neumoran je u radu i pokazuje mnogo volje i razumjevan'ja. Naročito se ocrtava sposobnost u donošenju brzih zaključaka. U svakom pogledu sposoban je da rukovodi brigadom. Njegov zamjenik[6] ima ogromno borbeno iskustvo, koje prenosi na niže rukovodioce.

Politički komesar[7] poznat je kao marljiv i sposoban. Dobar je organizator i odlučan je. Pomaže niže političko rukovodstvo i omiljen je kod drugova boraca. Ostali članovi takođe zadovoljavaju na svojim dužnostima. Članovi Štaba rade i žive partijskim životom i osjećaju podpunu odgovornost. Traže što češće partijske sastanke i proučavanje materijala.. Prema naređenjima višega štaba odnose se pravilno. Zadatci se izvršavaju bez pogovora, tačno i na vrijeme.

VII. RAZNO

Do sada nlije se moglo primjetiti nikakvo organizovano rovarenje od strane neprijateljskih elemenata. Dešava se da se uhvati po neki špijun ili dezerter, no isti se pravovremeno odkriju.

Naročitih pojava koje bi bile specifične za ovu brigadu nema.

Vjerujem, da će ova brigada kada se ojača partijska organizacija, zadovoljiti vojnički i politički u zadatcima koji budu pred nju postavljeni.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Sekretar:

(Aleksandar Đ. Jovanović)

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/1.

5 Uroš Popara, poginuo kao komandant XVIII NO brigade u selu Ribnjačka 1943. god. korpusa NOV™" ^^ar*n'tov>ć ^vo' poginuo 24. oktobra 1944. god. u Zvečevu kao obavještajni oficir VI

7 Isto kao 4.

8. VI 1943.

Izvještaj Štaba X divizije NOV Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o radu jedinica, izvedenih akcija i daljnjim operativnim namjerama podređenih jedinica.

I. RAD NAŠIH JEDINICA:

Do pokreta koji je uslijedio za likvidaciju neprijateljskog uporišta Kutjevo[1] formirala se je XXI. brigada, kako je to navedeno u našem izveštaju br. 22 od 25. 5.[2] o. g. — XVII. brigada je u tom periodu također vršila reorganizaciju i popunu štabova i jedinica, a u isto vreme izvršila je i jednu uspelu akciju.[3]

Posle toga jedinice su krenule na čišćenje požeške kotline u kojim su akcijama bile u prvo vreme u zasedi, dok su posle učestvovale u napadu. Tako je XVII. brigada izvršila uspešnu akciju na Čaglin,[4] a XXI. na ustaško gnijezdo D. Motičinu.[5]

Za sve to vreme našim jedinicama nije ni malo preostajalo vremena za vojničku naobrazbu, te se zbog toga vrlo malo ili ništa radila borbena i pješadijska obuka.

Neprijatelj je poslije likvidacije Kutjeva, uvidevši prisutnost naših većih snaga, pobjegao iz pojedinih uporišta kao iz Bekteža, Kule, Poreča, a djelom i iz Darkovca (bundaši). Većina njih pobjegla je U Pleternicu i dalje za Kapelu.[6] Iako su se naše snage nalazile daleko od pruge Osijek — Zagreb, t. j. Našica, ustaše su i njih napustile što je bio slučaj u Darkovcu, ostavivši same domobrane da se brane.

Stanje unutar naše divizije može se reći nije na tolikoj visini, kako bi to trebalo da bude kod starijih i iskusnijih brigada. Moram ovde podvući da je to najmlađa divizija,[7] nova brigada,[8] novli kadrovi, koji se još nisu osamostalili i koji kao takvi, mladi, podignuti na jednu višu dužnost i odgovornost još nisu prošli školu samostalnosti i samoinicijative. Oni obećavaju mnogo, što se vidjelo iz posljednjih akcija kada je naša najmlađa XXI. brigada i njeni rukovodioci davali od sebe da izađu iz te prve akcije sa dobrim uspjehom. Primjer neka nam bude politkomesar XXI. brigade pok. drug Feđa,[9] koji je bio sav ushićen prije svoje junačke smrti, o neobičnom herojstvu svojih drugova. U tom delirijumu otišao je da obiđe i vidi uspjehe svojih boraca, gde je i pao smrtonosno pogođen u grudi.

1 O napadu na ovo uporište vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 164, str. 383—385, dok. br. 172, 173, str. 403—408, dok. br. 181, str. 420, dok. br. 185, str. 424—425.

2 0 formiranju XXI NO brigade vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 98, str. 222, dok. br. 129, str. 296 i dok. br. 162, str. 379—380.

3 Akciju na oklopni vlak na pruzi Daruvar — Đulovac izvršila je XVII NO brigada 24 /25. maja 1943; o tome vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 161, str. 377—378 i u ovoj knjizi dok. br. 25.

4 Akciju su uspješno izvršili II i III bataljon XVII NO brigade.

5 O napadu na ustaško uporište Donju Motičinu vidi dok. br. 10, 27, 41 i 42.

6 O tome vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 185, str. 424—425 i u ovoj knjizi dok. br. 6.

7 X divizija NOV Hrvatske formirana je 17. maja 1943. god.; o tome vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 130, str. 297.

8 XXI NO brigada; o tome vidi bilješku 2.

9 Feđa Milić, poginuo u borbi za Donju Motičinu 4. juna 1943. god.

Borci i rukovodioci XVII. brigade poručivali su svojim drugovima XII. brigade, koji su vršili napad na Našice,[10] neka smjelo udaraju protiv neprijatelja i neka budu sigurni da od strane Oslijeka neprijatelj može proći samo preko njih mrtvi. To su oni i pokazali ostavši na položaju do 8 časova goneći i nedajuài neprijatelju da prodire, dok je II. bataljon ove brigade ostao sve do 15 časova, odakle se nije mogao povući zbog brisanog prostora.

Istina kod nekih naših rukovodećih u brigadama a i u diviziji još uvek postoji nagon i želja da se nađu u neposrednoj blizini svojih boraca, što će se nastojati da se takvi slučajevi u buduće ne događaju.

Za vreme bivakovanja veze štaba divizije i brigade redovno se održavaju kuririma koji su snabdjeveni sa kurirskim knjižicama. Za vreme operacija održavaju se veze preko radio stanica. Tako je u akciji na ;Kutjevo i Našice sa XVII brigadom odlično funkcionisala veza preko radio stanice i sa kuririma, jer kako su naše radio stanice kratkog dometa, u noći ne može se sa njima rad'iti zbog velikih smetnji.

Sa XXI. brigadom nije tako išlo, jer je ista bila udaljena od našeg Štaba, a održavala je redovito neposrednu vezu sa Štabom našega Korpusa. Veze su u svim operacijama dosta klapale sa Štabom Korpusa, prvo zbog udaljenosti, a drugo što preko radio stanice nismo mogli nikako dobiti vezu, unatoč toga što smo stalno tražili na ugovorenom valu i ugovoreno vreme. Naše je mišljenje da bi mnogo boljii pregled operacije imali kada bi se te veze preko radio stanice mogle bolje organizirati. Tako n. pr. za vreme akcije na Našice našem Štabu nije bilo apsolutno poznato stanje u samom uporištu, već smo morali odašiljati patrole u samo uporište, ako smo htjeli nešto saznati.

II. IZVEDENE AKCIJE:

Jedinice XVII. brigade izvršile su uspješnu akdiju na umjetno obložene vagone, koji je služio kao pancer na pruzi Daruvar — Virovitica." Napad je izvršen tako, da kada je vlak naišao na postavljenu minu, jedna četa izvršila je juriš i potukla ostatak osoblja koje je |ostalo još u životu. Borba je trajala pola sata i neprijatelj je bio svladan. Ostala dva bataljona u suradnji sa jednim Kalničkim bataljonom[12] bili su u zasjedi i porušili prugu na dva mjesta tako da spreče pomoć koja bi eventualno mogla doći. U vlaku se nalazilo 15 njemačkih vojnika.

Zarobljeno je 1 laki njemački mitraljez, 1 šmajser, 5 karabina, 2000 metaka, jedna radio stanica, 4 tromblona, te nešto municije sa tromblom, 20 ručnih bombi, 10 mina za laki bacač, 2 para cipela, dva para odijela i ostale ratne spreme. U vagonima se također nalazilo još nešto oružja, ali je to sve skupa sa nj em cima odletelo u vazduh. Neprijatelj je imao 15 mrtvih dok mi nismo imali ni jednoga. Zarobljena su tri željezničara, (2 Srbina i 1 Hrvat) kioji su posle saslušanja streljani, jer su billi u službi neprijatelja.

10 O napadu na Našice vidi dok. br. 5, 9, 12, 17, 21, 23 i 27.

11 Vidi o tome: »Građa«, knj. V, dok. br. 161, str. 377—378 i u ovoj knjizi dok. br. 25.

12 Radi se o Prvom bataljonu Kalničkog NOP odreda koji je ušao u sastav XVII NO brigade prilikom formiranja X divizije; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 98, str. 221.

Posle akcije naše su se jedinice povukle u redu u svoje polazne baze.

Sama akcija bila je izvedena po planu i pokazalo se da nije dovoljno postaviti minu i dignuti vlak, već da se može i dotući ostatak neprijatelja.

28. 5.—

U vreme napada na neprijateljsko uporište Kutjevo jedinice naše divizije bile su u zasedi. Borba se vodila od 23 časa 28. 5. do 1 čas 30. 5. kada je neprijatelj uspeo da se neprimjetno izvuče iz blokirane zgrade, gdje je bio satjeran. Blokadu oko samog uporišta držala je XVII. brigada, dok je XXI. bila u zasjedi prema Vetovu i Tominovcu kao i na cesti i pruzi Našice — Pleternica. Neke grupice neprijatelja koje su se odvojile od svoje glavnine naletele su na obruč i bile p>otučenie. Na zasjedu koju je držala XXI. brigada neprijatelj nije nailaziio već samo dvojica ustaša. Zadobijeno je 1. pm., 14 pušaka, 2.000 metaka i 1 pištolj.

Neprijatelj je imao 6 mrtvih i 3 zarobljena koji su posle kratkog saslušanja streljani. U toj akciji mi smo imali samo 2 lakše ranjena.

U ovoj akciji jedinice XVII. brigade II. i III. bataljona nisu bile oprezne a možemo reći i slabo aktivne a naročito u noći, kada su zbog pomenut'ih primjedaba dozvolile da se neprijatelj neopazice pored njih izvuče i utekne. Oni su posvetili slabu pažnju na samu cestu Kutjevo — Vetovo, kada se neprijatelj izvukao, a veći deo svojih snaga bacili su na liniju Kutjevo — Kula. Iz ovog vidimo da štabovi bataljona nisu posvetili najveću pažnju da bi neprijatelj uspio i da bi postojala mogućnost da se izvuče 'iz Kutjeva prema Požegi. Iako je Štab brigade uz pomoć zamjenika komandanta divizije[13] posvetio najviše pažnje, da bi neprijatelj mogao da se probije baš na liniji Mitrovac — Kutjevo, ali ni sam Stab brigade nije dao ono od sebe što je mogao dati. To se može reći zato što su članovi Štaba brigade obilazili jedinice za vreme dana, dok se još borba vodila za samo Kutjevo, dok za vreme noći nije nitko kontrolisao položaje iz štaba brigade, kao i naređenje koje je 'izdato u tom smislu. Istina Štabovi bataljona kao i sam Štab brigade vjerovao je mnogo u borce XVIII. brigade, da neprijatelj neće uopće moći da izađe iz zgrade, a da se ne primjeti, iako se nisu morali na to oslanjati. Na osnovu toga možemo konstatirati da ova brigada u toj akciji nije izvršila svoj zadatak koji se pred nju postavio.

Veze sa ostalim jedinicama funkcionisale su redovno.

31. 5.—

II. i III. bataljon XVII. brigade likvidirao je neprijateljsko uporište Čaglin u kome se nalazilo 48 neprijateljskih vojnika. Borba je trajala öko pola sata i uporište je bilo likvidirano. Akciju je izvršio II. bataljon, a III. je bio u zasedi na cesti prema Slav. Brodu i na pruzi Čaglin — Pleternica, dok je I. bataljon bio u rezervi.

U toj akciji borci XVII. brigade zarobili su 48 neprijateljskih vojnika, zaplijenili 1 p. m., 46 pušaka, 10.000 metaka, 1 askericu, 14 bombi, 48 vojničkih uniformi i 48 pari cipela.

Neprijatelj nije imao ni mrtvih ni ranjenih, dok smo mi nepažnjom samih boraca imali jednog mrtvog i 5 ranjenih drugova.

U ovoj borbi istakla se četa (druga) II. bataljona.

Sama akcija izvedena je po planu i Štabovi bataljona kao i Stab brigade imali su uvijek pregled nad svojim jedinicama.

III. bataljon koji je bio u zasedi prekopao je cestu na dva mesta, porušio 2 kim. pruge kao i t. t. veze.

Drugoga dana ova brigada po naređenju Štaba naše divizije nastavila je rušenje pruge uz pomoć civilnog stanovništva. Tako je porušeno oko 6 kim. željezničke pruge od Čaglina prema Pleternidi i od Caglina prema Našicama.

4. 6.—

Jedinice XXI. brigade izvršile su uspešnu akciju na krvavo ustaško gnijezdo D. Motičinu.[14] U samoj akciji učestvovala su samo dva bataljona, dok je treći bataljon bio u zasedi na pruzi i cesti Našice — Pleternica.

Napad je počeo sa zakašnjenjem od 25 minuta radi lošeg vremena i još loših vodića. Prvim naletom vanjski otpor sela bio je snažan, poslije čega se prišlo čišćenju i pretresanju sela. Banda koja je uspela pobeći sa spoljnjog obruča utvrdila se u crkvi ii oko crkve. Sama crkva nalazi se na brežuljku i oko nje nije bilo nikakvih zaklona za prilaženje, a sami bunkeri oko crkve su vojnički dobro postavljeni, a oko njih isprepletena bodljikava žica tako, da se naletom nije mogla likvidirati.

Posle skoncentrisane vatre našeg automatskog oružja na dominantnim položajima, uspelo je na juriš potući veći broj neprijatelja, dok se (ostatak povukao u samu crkvu. Pošto se ovi nisu mogli likvidirati, prišlo se paljenju same crkve. Prva vatra prisilila je nekolicinu njih na predaju, dok se najkrvavija banda povukla u toranj i izgorela. Jedan ustaša koji nije mogao izdržati gušenje skočio je kroz vatru i bio živ uhvaćen, a po tom streljan. Prema njegovoj izjavi na tornju je ostalo oko 10. ranjenih, dok su svega trojica bila zdrava.

Zaplijenjeno je 25 pušaka, 1680 metaka i dosta ratnog materijala. Zapaljeno je oko 15 banditskih kuća iz kojih su davali otpor.

Broj mrtvih neprijateljskih vojnika iznosi preko 150.—

Naši gubitci su 7 mrtvih 'i 13, ranjenih, među kojima i politkomesar XXI. brigade,[15] jedan komandir čete i jedan komesar čete, kao i jedan desetar.

Štabovi bataljona bili su neposredno uz svoje jedinice i pravilno rukovodili jedinicama. Bilo je takvih momenata da su se niži rukovodioci slili u obične borce i bombaše, jedinice im ostaju bez nadzora stoga i nastaje gubitak takvih nižih rukovodioca. Taj se slučaj desio kod III. bataljona dok kod I. bataljona toga nije bilo.

Osim tih nedostataka primjetilo se da borci još uvijek troše uzalud mnogo municije.

14 Isto kao 5.
15 Isto kao 9.

Imalo se nedostataka i kod samog Štaba ove brigade gde su se **mno**gi članovi nalazili kod samih boraca u prvim redovima, tako, **da** je **Stab** brigade ostajao češće na jednom članu. Naročito se to primjetilo kod K-ta[16] i politkomesara. Taj nedostatak ovoga puta stajao nas je života samog politkomesara brigade, vrlog druga Fede.

Ova akcija pokazala je dobrih strana naše mlade brigade, gdje su položili ispit jurišajući smjelo na neprijateljske bunkere i osvajajući veće objekte kao i čišćenje ulica. Osim toga borci i rukovodioci stekli su bogato iskustvo korištenje sopstvenog teškog automatskog oružja pri zauzimanju bunkera i tvrđava. Veza sa susjednim jedinicama bila je dobra. U ovoj akciji utrošeno je 4.140 metaka, 30 ručnih bombi i 7 teških mina za bacač.

Veza sa susjednim jedinicama bila je dobra.

XVII. brigada je za vreme akcije na Našice bila u zasjedi na cesti Osijek — Našice, Đakovo — Našice i Đurđenovac — Našice. Zasjeda je držana tokom čitavog dana i drugi dan do **8** časova, dok je II. bataljon prema Osijeku ostao do 15 časova. Razlog je tome što kurir nije mogao pronaći pomenutu jedinicu, a i brisani prostor otežavao je normalno povlačenje jer je neprijatelj bio u neposrednoj blizini.

Neprijatelj[17] je toga dana u 20 časova naišao iz Osijeka s namjerom da se probije do Našica i da pomogne napadnutom uporištu, ali mu to nije uspjelo. Borci II. bataljona dočekah su ga jakom plotunskom vatrom i odbili u selo Breznice. Neprijatelj se prilikom povlačenja štitio artiljerijom, od koje smo imah izvjesne gubitke.

Ni prvi bataljon prema Đurđenovcu nije imao nikakove borbe jer banda iz toga pravca nije dolazila. Isti je bataljon izvršio pretres sela Velimirovca i u pretresu kod Švaba našlo se **10** vatrogasnih uniformi. Od strane Đakova također neprijatelj nije nailazio.

U bjegstvu iz Našica neprijatelj je po grupama nailazio na naše zasjede koje su ga po poljima ganjale tokom čitavoga dana. Tako je zarobljeno **68** domobrana, među njima 5 oficira. Zaplijenjeno je dva p. m., **6** askerica, 54 karabina, 4 pištolja, 4 mm., 75 vojničkih uniformi, 70 pari cipela, 5.000 puščanih i mitraljeskih metaka, 32 bombe i ostale ratne spreme.

U toj akciji neprijatelj je imao 15 mrtvih, dok je mnogo veći [broj] mrtvih i ranjenih uspio da izvuče. Među mrtvim neprijateljskim vojnicima nalazila su se dva ustaška oficira sa kojih su naši borci skinuli samo pištolje.

Naši gubitci 5 mrtvih i **8** ranjenih drugova.

U ovoj se borbi naročito istakla 2 čet'a II. bataljona, kao i sama straža brigade, t. j. kuriri koji su hvatali izbjegle domobrane iz Našica, a koji su nailazili pored samog Štaba brigade.

Kao pojedinac istakao se u borbi komandir 2 čete II. bataljona Branko Miščević koji je svojom samoinicijativom izvršio kontrajuriš na neprijatelja koji je dolazio iz Osijeka. Sam juriš izvršen je tako uspješ-

16 Komandant XXI NO brigade bio je tada Dušan Puač.
17 Radi se o Drugom stajaćem ustaškom zdrugu u čijem sastavu su bile XV, XVI i XXXVI bojna.

no da je mnogo neprijatelja poginulo ne od metaka nego od noža naših boraca.

Smrću heroja poginuo je drug Svetozar Zivković, rođen 1921. iz sela Šaš, općina Šaš, srez Kostajnica, Srbin, seljak, član K. P., došao u partizane 10. X. 1942. — Isti drug bio je naj disciplino vani j i vojnik u II. bataljonu, a najbolji puškomitraljezac, zadržavajući najžešći nalet neprijatelja. Tukući ga do posljednjeg časa i nedopuštajući da probije zasedu.

Zasede su bile tako dobro postavljene da neprijatelj i pored ogromnog teritorija kroz koji se mogao probiti nije se probio.

Za vreme dok je postojala zaseda veza između Štaba brigade i Štaba bataljona, kao i sa Štabom divizije funkcionisala je vrlo dobro. Isto tako bataljoni su održavali redovitu vezu između sebe.

Utrošeno je 1300 metaka. Izgubljen 1 karabin.

Rad Štabova bataljona za vreme akcije bio je na visini što se može zaključiti po tome da kada je banda naišla na drugi bataljon Štab III. bataljona luputio je jednu svoju četu da neprijatelja udari s boka. Isto tako i niži rukovodioci zadovoljili su što se očituje po jurišu (koji je učinila 2 četa II. bataljona. Borci su također pokazali kako disciplinu tako i političku svest što su prilikom zarobljavanja domobrana iste uputili ne presvučene do Štaba brigade koji je mogao s time izvršiti pravilnu podjelu odjeće i obuće, a borci su i dalje ostali na položajima budno pazeći na svaki pokret neprijatelja.

Spisak poginulih 'i ranjenih drugova sa podacima dostaviće naknadno referent saniteta[18] naše divizije.

III. STEČENA ISKUSTVA:

U ovim akcijama borci i rukovodioci naše divizije stekli su mnoga iskustva u borbama. Tako da za vreme akcije na Kutjevo nije se pokazala budnost neprijatelja da bi on mogao pored tolikih snaga koje su ga blokirale pobjeći. Ta greška ili bolje rečeno iskustvo već se očitovalo u zasjedi prema CM jeku gdje se nije dozvolilo neprijatelju da prodre još na većem i širem terenu nego što je to bila zgrada gde je neprijatelj bio blokiran u Kutjevu.

Isto se može kazati i na napadu na D. Motičinu gde su borci XXI. brigade dobro izvršili juriš pod vatrom svojih teških mitraljezaca, koji su bili postavljeni na takve položaje da su neprijatelja direktno tukli u rovove i naneli mu osetne gubitke.

Može se prigovoriti i uzeti kao kritiku borcima što se i ovoga puta ukazalo da uzaludno troše mnogo municije. Tim nedostatcima ukazaće se u budućim akcijama.

IV. DALJNJE OPERATIVNE NAMJERE:

Posle izvedenih akcija u požeškoj kotlini i na Dii ju naše su se jedinice — naredba Štaba Korpusa — povukle u severozapadni deo po-

18 Gustav Keler

žeške kotline i nalaze se u selima: Stražeman, Biškupci, **Poljanska, Smo**ljanovdi, Nježići i Kruševo. U momentu kada pišem **ovaj izveštaj stanje** u našim jedinicama je dobro. Moramo k tome dodati da **su borci prilično** umorni od dugog i napornog puta, a naročito XVII. **Brigada, koja je imala** najdulju turu i nikako n'ije mogla taj put preći **u dve već u tri** etape. Pogotovo kada se uzme u obzir da se njen II. bataljon **nije mo**gao povući do 15 časova.

Uz prkos svega toga moral naših boraca je dobar. **Trebaće nekoliko** dana da se borci malo odmore, okrepe, operu veš, očiste **od ušiju i** ponovo će biti sposobni za marš **i** borbu. Ovde treba napomenuti **da naša** XVII. brigada [treba] novih 250 boraca, jer ima preko 150 **rezervnih** pušaka i okrnjenu mitraljesku četu. U koliko postoji rezervnog **ljudstva u** mobilnim centrima molimo Stab Korpusa da pomenuti **broj novih** drugova uputi u našu diviziju, odnosno u našu brigadu.

Kako je Stab našega Korpusa do sad rukovodio sa svim operacijama, stoga mi nemamo za sad kakvih operativnih namjera, naročito na sektoru gdje se nalaze naše jedinice.

U vezi sa naredbom Vrhovnog Štaba[19] za napad na neprijateljske garnizone kao i važne željezničke pruge i čvorove, mišljenja smo da bi mogli izvršiti jedan veći podhvat i detaljno uništiti prugu Banova Jaruga — Virovitica. To bi se moglo 'izvesti na sektoru Bastaji — Virovitica (sekcija Podr. Slatina) napadom na neprijateljsko uporište Đulavec. Samim tim u veliko bi se proširila naša oslobođena teritorija, dobila bi se uža veza sa Bilo-gorom, a akcija ne bi bila tako teške prirode, kada se zna da u samom Đulovcu ima svega 500 domobrana i 50 ustaša. Pokret jedinica bio bi skoro neprimjećen, dok je prilaz samom uporištu kao i zvođenje vrlo pogodno. Osim toga evakuacija kako ranjenika tako i plijena se može izvršiti najpogodnije.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu !

Politkomesar: Komandant:
Vinko Antić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

22

8. VI 1943.

Dopis Kotarske oblasti Slavonska Požega Velikoj župi Livac — Zapolje u Novoj Gradiški kojim se moli pomoć za postradale stanovnike sela Velike koju su zabunom bombardirali avioni NDH.

Dana 15. ožujka 1943. napali su mjesto Velika odmetnici sa većim snagama,[1] skršili u višesatnoj borbi tamošnje posade te sve do **20**. ožujka haračili po Velikoj i bližoj okolici.

19 Naredba Vrhovnog štaba NOV i PO Jugoslavije za provođenje akcija idiverzija u toku V neprijateljske ofanzive; vidi o tome: »Građa«, knj. V ,dok. br. 163, str. 382.

1 U napadu na Veliku učestvovale su XII i XVIII NO brigada; vidi: »Građa«, knj.IV, dok. br. •37, str. 315—318, dok. br. 141, str. 326—333 i dok. br. 149, str. 353.

Povodom toga došla je na dan 21. ožujka[2] o. g. naša zračna snaga (zrakoplovi) te bombardirala mjesto Veliku i tom neprilikom stradali su skoro svi žitelji ovoga mjesta.

Predlaže se naslovu popis teže nastradalih žitelja, koji mole da im se 'izplati jednokratna pripomoć u novcu na mjerodavnost sa izvješćem da su navodi u cjelosti istiniti pa se od strane ove oblasti preporuča izplata zamoljene pripomoći, jer su ovi žitelji zaista teško postradali, a bez ikakove svoje vlastite krivice.

Za Dom spremni !

Kotarski predstojnik:
(Glunčić)

Original u Arhivu Slav. Požega.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 4/III.

23

8. VI 1943.

Izvještaj Štaba IV divizije NOV Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o akcijama na Kutjevo, Ljeskovicu i Našice.

Formiranjem I. Slavonskog Korpusa Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske u sastav naše divizije ušla je XII., XVI. i XVIII. brigada, nešto oslabljene od prijašnjeg brojnog stanja u ljudstvu i oružju, koje je ljudstvo i oružje uzeto iz sastava tih jedinica za formiranje nove brigade.[1]

Formiranje je izvršeno 17. V. 1943 godine od koga vremena pa do 28. V. 1943 vršena je vojnička priprema i učvršćivanje naših jedinica za predstojeće zadatke, koje je pred sve jedinice Narodno-oslobodilačke Vojske postavio naš Vrhovrii Komandant drug Tito.

Naša XVI. brigada za celo to vreme nalazila se na Bilogori, također vojnički se pripremala i učvršćivala, te vršila izvesne akcije na tome sektoru, privezujući jedan deo neprijateljskih snaga za taj sektor, dok se XII. i XVIII. brigada nalazila u selima požeške kotline.

Za celo vreme pripremanja naših jedinica neprijatelj nije vršio nikakove pokrete iz svojih uporišta izuzev povremenog patroliranja sa manjim snagama nedaleko od svojih baza.

Po planu koji je predvidio Štab I. Slavonskog Korpusa, naše jedinice imale su preći u napad na neprijatelja i potpuno očistiti Požešku kotlinu od neprijateljskih uporišta, što je 28/29. V. 1943. započeto sa likvidacijom neprijateljskog uporišta Kutjevo,[2] u kome se nalazila XVI. ustaška bojna u jačini od 530 bandita.

U napadu učestvovale su jedinice XVIII. brigade, dok su jedinice XII. brigade imale zadatak postaviti osiguranje prema Požegi, Pleter-

2 Radi se o ofanzivi »Braun« koju su 20. III 1943. godine započele ustaško-domobranske jedinice uz pomoć 187. njemačke rezervne divizije protiv jedinica IV divizije NOV i POH. Teške borbe vodene su na planinama: Papuk, Psunj, Krndija i Dilj do 31. III, ali su jedinice IV divizije vještim manevrima izbjegle uništenje; vidi naredbu Operativnog štaba za Slavoniju ... za raspored jedinica u toku neprijateljske ofanzive (»Građa«, knj. IV, dok. br. 148, str. 349–353).

1 Odnosi se na XXI brigadu NOV Hrvatske; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 129, str. 296—297.

2 O napadu na Kutjevo vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 164, str. 383–385, dok. br. 172 i 173, str. 403—408, dok. br. 181, str. 420, dok. br. 185, str. 424–425 i u ovoj knjizi dok. br. 6 i 21.

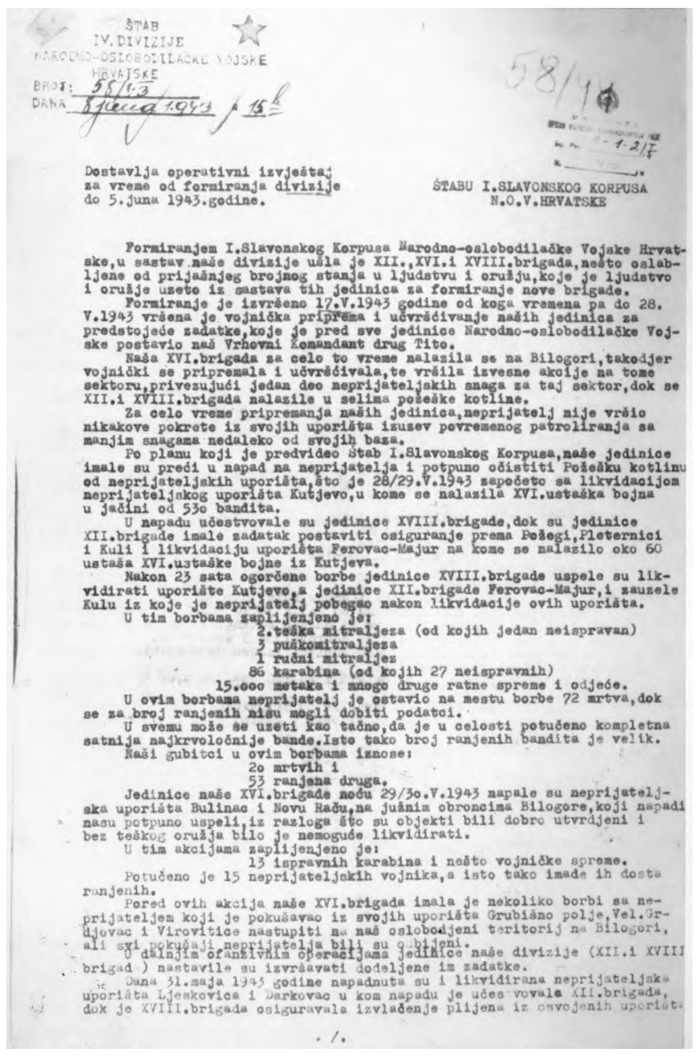

ŠTAB
IV. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
HRVATSKE
BROJ: 58/1-3
DANA 8 lipnja 1943 g. 15h

58/1

Dostavlja operativni izvještaj
za vreme od formiranja divizije
do 5.juna 1943.godine.

ŠTABU I.SLAVONSKOG KORPUSA
N.O.V.HRVATSKE

Formiranjem I.Slavonskog Korpusa Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske,u sastav naše divizije ušla je XII.,XVI.i XVIII.brigada,nešto oslabljene od prijašnjeg brojnog stanja u ljudstvu i oružju,koje je ljudstvo i oružje uzeto iz sastava tih jedinica za formiranje nove brigade.

Formiranje je izvršeno 17.V.1943 godine od koga vremena pa do 28. V.1943 vršena je vojnička priprema i učvršćivanje naših jedinica za predstojeće zadatke,koje je pred sve jedinice Narodno-oslobodilačke Vojske postavio naš Vrhovni Komandant drug Tito.

Naša XVI.brigada za celo to vreme nalazila se na Bilogori,takodjer vojnički se pripremala i učvršćivala,te vršila izvesne akcije na tome sektoru,privezujući jedan deo neprijateljskih snaga za taj sektor,dok se XII.i XVIII.brigada nalazile u selima požeške kotline.

Za celo vreme pripremanja naših jedinica,neprijatelj nije vršio nikakove pokrete iz svojih uporišta izuzev povremenog patroliranja sa manjim snagama nedaleko od svojih baza.

Po planu koji je predvideo Štab I.Slavonskog Korpusa,naše jedinice imale su preći u napad na neprijatelja i potpuno očistiti Požešku kotlinu od neprijateljskih uporišta,što je 28/29.V.1943 započeto sa likvidacijom neprijateljskog uporišta Kutjevo,u kome se nalazila XVI.ustaška bojna u jačini od 53o bandita.

U napadu učestvovale su jedinice XVIII.brigade,dok su jedinice XII.brigade imale zadatak postaviti osiguranje prema Požegi,Pleternici i Kuli i likvidaciju uporišta Ferovac-Majur na kome se nalazilo oko 60 ustaša XVI.ustaške bojne iz Kutjeva.

Nakon 23 sata ogorčene borbe jedinice XVIII.brigade uspele su likvidirati uporište Kutjevo,a jedinice XII.brigade Ferovac-Majur,i zauzele Kulu iz koje je neprijatelj pobegao nakon likvidacije ovih uporišta.

U tim borbama zaplijenjeno je:

2.teška mitraljeza (od kojih jedan neispravan)
3 puškomitraljeza
1 ručni mitraljez
86 karabina (od kojih 27 neispravnih)
15.ooo metaka i mnogo druge ratne spreme i odjeće.

U ovim borbama neprijatelj je ostavio na mestu borbe 72 mrtva,dok se za broj ranjenih nisu mogli dobiti podatci.

U svemu može se uzeti kao tačno,da je u celosti potučeno kompletna satnija najkrvoločnije bande.Isto tako broj ranjenih bandita je velik.

Naši gubitci u ovim borbama iznose:

2o mrtvih i
53 ranjena druga.

Jedinice naše XVI.brigade noću 29/3o.V.1943 napale su neprijateljska uporišta Bulinac i Novu Raču,na južnim obroncima Bilogore,koji napadi nasu potpuno uspeli,iz razloga što su objekti bili dobro utvrdjeni i bez teškog oružja bilo je nemoguće likvidirati.

U tim akcijama zaplijenjeno je:

13 ispravnih karabina i nešto vojničke spreme.

Potučeno je 15 neprijateljskih vojnika,a isto tako imade ih dosta ranjenih.

Pored ovih akcija naše XVI.brigada imala je nekoliko borbi sa neprijateljem koji je pokušavao iz svojih uporišta Grubišno polje,Vel.Grdjevac i Virovitice nastupiti na naš oslobodjeni teritorij na Bilogori, ali svi pokušaji neprijatelja bili su odbijeni.

U daljnjim ofanzivnim operacijama jedinice naše divizije (XII.i XVIII brigad) nastavile su izvršavati dodeljene im zadatke.

Dana 31.maja 1943 godine napadnuta su i likvidirana neprijateljska uporišta Ljeskovica i Darkovac u kom napadu je učes vovala XII.brigada, dok je XVIII.brigada osiguravala izvlačenje plijena iz osvojenih uporišt.

./.

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 23

nici i Kuli i likvidaciju uporišta Ferovac — Majur[3] na kome se nalazilo oko 60 ustaša XVI. ustaške bojne iz Kutjeva.

Nakon 23 sata ogorčene borbe jedinice XVIII. brigade uspele su likvidirati uporište Kutjevo, jedinice XII. brigade Ferovac — Majur, i zauzele Kulu iz koje je neprijatelj pobegao nakon likvidacije ovih uporišta.

U tim borbama zaplijenjeno je:

2 teška mitraljeza (od kojih jedan neispravan)
3 puškomitraljeza
1 ručni mitraljez
86 karabina (od kojih 27 neispravnih)
15.000 metaka i mnogo druge ratne spreme i odjeće.

U ovim borbama neprijatelj je ostavio na mestu borbe 72 mrtva, dok se za broj ranjenih nisu mogli dobiti podatci.

U svemu može se uzeti kao tačno, da je u celosti potučeno kompletna satnija najkrvoločnije bande. Isto tako broj ranjenih bandita je velik.

Naši gubitci u ovom borbama iznose:

20 mrtvih i
53 ranjena druga.

Jedinice naše XVI. brigade noću 29/30. V. 1943 napale su neprijateljska uporišta Buliinac i Novu Raču, na južnim obroncima Bilogore, koji napadi nisu potpuno uspeli, iz razloga što su objekti bili dobro utvrđeni i bez teškog oružja bilo je nemoguće likvidirati.

U tim akicjama zaplijenjeno je:

13 ispravnih karabina i nešto vojničke spreme.

Potučeno je 15 neprijateljskih vojnika, a isto tako imade i dosta ranjenih.

Pored ovih akcija naša XVI. brigada imala je nekoliko borbi sa neprijateljem koji je pokušavao iz svojih uporišta Grubišno polje, Vel. Grđevac i Virovitice nastupiti na naš oslobođen teritorij na Bilogori, ali svi pokušaji neprijatelja bili su odbijeni.

U dalnjim ofanzivnim operacijama jedinice naše divizije (XII. i XVIII. brigada) nastavile su izvršavati dodeljene im zadatke.

Dana 31. maja 1943 godine napadnuta su i likvidirana neprijateljska uporišta Ljeskovica[4] i Darkovac[5] u kom napadu je učestvovala XII. brigada, dok je XVIII. brigada osiguravala izvlačenje plijena iz osvojenih uporišta. Ove akcije uspjele su u potpunosti.

Zaplenjeno je:

1. teški mitraljez
4 puškomitraljeza
4 ručna mitraljeza
2 laka bacača mina
132 karabina
20.000 metaka i ostalog ratnog materijala.

3 O napadu na pustaru Ferovac-Majur vidi dok. br. 6.
4 O napadu na ova uporišta vidi dok. br. 6.
5 Isto.

Zarobljeno je 3 oficira i 158 domobrana.

U ovim akcijama nismo imali ni mrtvih ni ranjenih drugova.

Poslije izvršene akcije na Ljeskovicu i Darkovac naše jedinice smestile su se radi kratkog odmora i ishrane, a tako isto za pripremanje jedinica za sledeći zadatak u sela duž pruge Pleternica — Čaglin, gdje su ostale jedan dan i noć. Na dan 2. VI. 1943 godine neprijateljska avijacija (6 aviona) bombardovala je položaj jedne naše jedinice kod sela Cosinca na cesti Pleternica — Kutjevo, dok se neprijateljska pješadija u jačini od jedne bojne ustaša pod zaštitom aviona privlačila našim položajima. Jedna naša jedinica koja se nalazila u selu Zarilac istočno od s. Cosinca napala je neprijatelja sa boka i istoga za kratko vreme borbe odbacila u pravcu Pleternice.

Prilikom bombardovanja neprijateljske avijacije uništen nam je jedan teški mitraljez i 1 puškomitraljez sa poslugom. U svemu imali smo 12 mrtvih i 3 ranjena druga.

3. VI. 1943. godine povukli smo se iz ovih sela na južne padine Krndije radi razrade plana na napad na neprijateljsko uporište Našice.[6]

4. VI. t. g. jedinice naše XII. brigade napale su neprijateljsko uporište Našice, a jedinice XVIII. brigade postavile su osiguranje prema Čačincima i Đurđenovcu, i dobile zadatak rušenje željezničke pruge Osijek — Zagreb između Đurđenovca i Čačinaca.

Uporište Našice nakon 20 sati borbe bilo je likvidirano. Najjači otpor davali su žandarmi, kojih je bilo oko 80 dobro utvrđenih u žandarmerijskoj kasarni.

U ovoj akciji zaplijenjeno je:

5. puškomitraljeza
6 ručni mitraljeza
1 laki bacač sa 40 mina
200 pušaka
30.000 metaka
2 sanduka bombi i druge ratne spreme.

Zarobljeno je: 180 domobrana od kojih je 10 streljano nakon prikupljenih podataka o njima. Ostalima je održan mitin, svučeni i pušteni svojim kućama. U našim redovima ostalo je dobrovoljno 3 domobrana.

U ovoj akciji neprijateljski gubitci iznose 70 ubijenih i izgorelih žandara, ustaša i domobrana.

Naši gubitci iznose: 16 mrtvih i 24 ranjena druga, od kojih 3/4 lakše renjenih.

Jedinice XVIII. brigade razrušile su željezničku prugu Osijek — Zagreb u dužini od 700 metara, porušili tt. veze u dužini od 3 kim. i na nekoliko mesta prekopale cestu.

U ovoj akciji treba naročito istaći i pohvaliti borce i rukovodioce I. bataljona XII. brigade, koji su u 20-satnoj borbi odbijali neprijatelja koji je uporno nastojao prodrijeti iz Đurđenovca u pomoć napadnutoj posadi u Našicama, ali svi ti napadi završili su se sa neuspjehom po neprijatelja.

6 Opširnije o tome vidi u dok. br. 5, 9, 12, 17, 21 i 27.

U svim borbama vođenim u vremenu od formiranja naše divizije t j. od 18. V. 1943 do 4. VI. 1943. godine naše jedinice postigle su ovaj

rezultat:

Zaplenjeno:

3. teška mitraljeza
12 puškomitraljeza
11. ručni mitraljeza
3 laka bacača mina
431 karabin
2 sanduka bombi

65.000 metaka i mnogo druge ratne spreme i vojničke odjeće.

Zarobljeno je: 3 oficira, i 338 domobrana.

Gubitci neprijatelja: 157 mrtvih, koji su ostali na bojnom polju i veliki broj ranjenih.

Naši gubitci iznose: 48 mrtvih i 80 ranjenih drugova, od kojih veći broj lakše.

Izgubljeno je: 1 teški mitraljez i 1 puškomitraljez (od avionskog bomlbardovanja) i 2 puškomitraljeza koje je XVI. brigada izgubila prilikom borbe sa neprijateljem u selu Dabčevici na Bilogori.

U svim ovim akcijama i borbama borci naših jedinica izvršavali su zadatke postavljene pred njih sa puno poleta i oduševljenja. Njihova borbena disciplina je na visini i spremni su na ispunjavanje daini ih zadataka.

Kod rukovodećeg kadra naročito nižeg ima dosta nedostataka u vojničkom znanju i vođenju svojih jedinica prilikom operacija, što se naročito oseća kod vojnih rukovodilaca nižih XVIII. brigade. Štabovi bataljona te brigade u akciji na Kutjevo nisu zadovoljili. Njima smo naročitu pažnju obratili, da ih podignemo. Neke članove smenićemo sa njihovih položaja i na njihovo mesto postavili druge.

Kod XII. brigade, također ima nedostataka. Njihov Stab IV. bataljona u posljednjoj akciji nije zadovoljio. Kod ostalih bataljona može se reći da je stanje prilično bolje i nastoji se još više poboljšati.

Poduzeto je od strane ovoga Štaba kao i štabova brigada, da se nedostatci otklone. Ovo vreme koristimo na obilasku jedinica i savetovanjem sa vojnim rukovodiocima, naročito nižim i nadamo se, da će se nedostatci otkloniti i stanje u mnogome popraviti.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Politkomesar:
Marijan Cvetković, v. r.

Komandant:
Milan Stanivuković, v. r.

Prilog: Brojno stanje i naoružanje.

Dostavićemo večeras[7]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

7 Zadnje dvije riječi nadopisane tintom.

9. VI 1943. 24

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Grubišno Polje Okružnom komitetu KPH Virovitica o političkoj situaciji na kotaru, organizacionom stanju KP, SKOJ-a, AFŽ, NOO-a i agitpropa u oslobođenim i neoslobođenim selima toga područja.

1.) P o l i t i č k a s i t u a c i j a:

U oslobođenim selima narodne mase su odane Narodno oslobodilačkoj borbi aktivno pomažu istu, sudjelovanjem u našim antifašističkim organizacijama, dobrovoljnim prilozima koje narod daje sa voljom za svoje borce i ranjene drugove, pečenjem kruha, obradi zemlje i t. d. osim jedne neznatne manjine koja se odnosi pasivno prema Narodno oslobodilačkoj borbi. Izdajnički rad vodstva HSS-a osjeća se u selu Topolovici[1] gdje pojedinci sabotiraju rad, ometajući Narodno oslobodilačku borbu, što tačno rade po direktivama vodstva HSS.-a pokazuju se da su naši simpatizeri, a sa druge strane sabotiraju rad, ometaju pravilno sprovođenje u život naredaba i odluka naših organa Narodne vlasti, zadržavaju naš agit-prop, ma': ori jal i sprečavaju da se redovito šalje i širi u narodu. Slučaj Luke Bilcvića, Dragutina Nikla, koji puštaju vijesti o nekoj mačekovoj vojski, govore kako se nesmije reći banda i koji održavaju vezu sa ostalim neoslobođenim selima, sa nekim Mesarovim,[2] nar. zast. iz Korije, preko Kovačice Zrinjske preko nekog Bilović Adama i dalje nama nepoznatim. Utjecaj njihov je u narodu slab, imaju samo nekoliko pristalica, jerbo su bili ranije u ustaškom pokretu i radili za okupatora.

Utjecaja četnika na oslobođenom području nema osim pojedinaca koji su malo četnički nastrojeni i to u selu Brzaj a. U Jasenašu širi se neka nova vjera[3] u koju naročito ulaze pojedine žene, a kojoj je namjera da lokalizira narodno oslobodilačku borbu, okupljanjem i govoreni im kako se netreba boriti kako im se neće dogoditi ništa ako vjeruju u novu vjeru i t. d. Banda zadnje vrijeme poduzima vojničke upade na naš teritorij sa manjim snagama, od **100** do **200** ljudi, narod bježi ispred bande sklanja se u šume što smeta normalnom razvoju utječe da kod naroda vlada panika i pretjerani strah, tako da se dogodi da narod bježi bez ikakvog razloga i da se ne obrađuje dovoljno zemlja a nekoji i sele u druga mjesta u Lončaricu, Vel. Peratovicu i t. d. Banda je iz Topolovice izselila 9 porodica sa oko 30 članova u Vel. Grđevac sa njihovom imovinom, sve hrvatske koje su skoro sve rodbinski vezane sa ustašama. Ostali narod nije banda u opće dirala, samo je ispitivala o partizanima koliko ih ima i o njihovom kretanju. Nije narod silila da se mora seliti. Bili su to Bundaši[4] i pojedini ustaše iz istoga sela. U ostalim selima banda nije dospjela da odvuče ni hrane, ni stoke osim jednog para konja i volova.

1 Vidi dok. br. 196.
2 Martin Mesarov, bivši narodni zastupnik za kotar Viroviticu, aktivista HSS-a.
3 Isto kao 1.
4 Oružane snage pripadnika Njemačke narodne skupine.

U neoslobođenim selima narod sa simpatijama gleda i pomaže narodno oslobodilačku borbu ali uslijed slabijega rada mije još dovoljno upućen i uvučen u narodno oslobodilačku borbu ali koje se stanje svakim danom popravlja. Utjecaj izdajničkog vodstva HSS.-a osjeća se jače u Grubišnom Polju gdje održavaju sastanke. Neki Ibša[5] i Smolčić[6] i politički su aktivni, o njihovom radu nismo u detalje upućeni. U Vel. Grđevou primili su civili puške njih 43 koje organiziraju ustaše, neki Jakob Kolar, u Pavlovcu su bili isto primili ali su nakon nekoliko dana predali i nisu htjeli više nositi tako da su sa tim puškama naoružali civile iz Vel. Grđevca. Četničkih tendencija ne osjeća se uneoslobođenim selima[7]

2.) O r g a n i z a c i o n o s t a n j e K. P.

Kotarski Komitet sastoji se od 7. članova.
Socij. sastav: 5 seljaka, 1 radnik, 1 intelektualac.
Nacij. sastav: 5 srba, 1 hrvat, 1 njemac.
Spoln. sastav: 6 muških, 1 žena.

Partijska jedinica Jasenaš, ima 2 člana, 1 čl. umro.
Socij. sastav: 2 seljaka
Nacio. sastav: 2 srbina
Spol. sastav: 2 muškarca.

Đakovac:		2	člana	2	seljaka	2	Srbina	2	muškarca.	
Turčević Polje:	3	čl.	3	„		3	„	2	„	1 žena
Mala Dabčevica:	5	„	5	seljaka		4	„	1	mađar	5 mušk.
Ga'kovo	4	„	4	seljaka		4	srbi	3	muškarca	1 žena
Topolovica:	3	„2		„ -		1radnik		2	mađara	1 srbin 3 mušk.
Šibenik:	4	„	4	„		4	srb.	3	mušk.	1 žena

Ukupno: 7 part, jedinica sa 23 člana, od toga
Nacionalni sastav: 21 srba,[8] 3 mađara,
Socijalni sastav: 22 seljaka, 1 radnik.
Spolni sastav: 20 muških, 3 žene

P a r t i j s k e j e d i n i c e u V o j s c i :

1.) Pri Komandi Podr.[9] 9 članova, 3 seljaka, 2 vojnika, 2 intelekt. 1 radnik, 1 slob. zvanja.

Nacion. sastav: 8 srba, 1 hrvat.

Spolni sastav: 9 muškaraca.

2.) Radni vod I. i II. Straža pri komandi i Radionica: 4 člana, 2 radnika, 2 seljaka, 3 srbina, 1 hrvat, 4 muškarca.

3.) Straža Velika Peratovica: 4 člana, 4 seljaka, 4 srbina, 4 muškarca,

5 Mijo Ipša, aktivista HSS-a.
6 Mile, bivši općinski načelnik.
7 O političkoj situaciji na kotaru Grubišno Polje vidi dok. br. 71 i 196.
8 Zbroj netačan, treba 20.
9 Odnosi se na Komandu Bilogorskog područja.

4.) Ekonomski sektor, Udarni vod, i Straža Šibenik: 4 člana, 3 seljaka, 1 radnik, 3 srbina, 1 hrvat, 4 muškarca.
5.) Straža Jasenaš: 4 člana, 4 seljaka, 4 srbina, 4 muškarca.
Ukupno: 5 part, jedinica sa 25 članova od toga:
Nacionalni sastav: 22 srbina, 3 hrvata.
Socijalni sastav: 16 seljaka, 4 radnika, 2 vojnika, 2 intelektualca i 1 slobodnog zvanja.
Spolni sastav: 25 muškaraca.

Kandidatske jedinice:

1.) Kotarski A. O. 2. 3 člana, 3 srpkinje, 2 seljak. 1 radni. 3 žene
2.) Turčević Polje: 6 član. 5 srb. 1 hrv. 5 selj. 1 rad. 5 mušk. 1 žena.
3.) Vel. Dabčevica: 5 član. 5 srb. 5 seljaka, 3. muš. 2 žene.
4.) Mala Jasenovača: 2 član. 2 srb. 2 selj. 1 muš. 1 žena.
Ukupno: 4 jedinice sa 16 članova, od toga 15 srb. i 1 hrv.
Socijal. sastav: 14 seljaka, 2 radn.
Spol. sastav: 10 mušk. 6 žena.[10]

Kandidatske jedinice u vojsci

1.) Straža u Jasenašu: 9 kandidata.
2.) Straža Turč. Polje: 3 kandidata.
3.) Straža pri Komandi: 4 kandidata.
4.) Straža Peratovica: 2 kandidata.
5.) Straža Šibenik: 7 kandidata.
6.) Radni Vod I. 4 kandidata.
7.) Radni Vod II.: 4 kandidata.
8.) Ekonom. Sektor I.: 3 kandidata.
Ukupno: 8 jedinica sa 36 članova.

Skoj u vojski:

1.) Straža Jasenaš: 3 člana.

Organizaciono stanje SKOJ-a

1. Kotarsko rukovodstvo od 5 članova:
Spolni sastav: 2 muškarca 3 žene.
Socijal. sastav: 5 seljaka.
Nacion. sastav: 5 srba.
2 Općinska rukovodstva od pročelnika aktiva.
16 Seoskih aktiva sa 100 članova.
Spolni sastav: 16 muških 84 ženskih.
Socijal. sastav: 98 seljaka, 1 đak, 1 radnik.
Nacion. sastav: 87 srba, 5 sloven. 4 hrvata, 4 mađara.

10 Zbroj netačan, treba 9 muških i 7 žena.

O r g a n i z a c i o n o s t a n j e U S A O J - a

1 Kotarski odbor od 7 članova.
2 Općinska odbora od 16 članova.
20 Seoskih odbora na oslobođenom području.
3 Seoska odbora na neoslobođenom području.
Ukupan broj članova 832, od toga 450 pionira.
Nacionalni sastav ostalih, bez pionira je slijedeći: 309 srba, 24 hrvata, 22 čeha, 13 mađara, 12 Slovenaca, 2 njemca.
Socijalni sastav: 1 đak, 1 radnik i 380 seljaka.
Spolni sastav: 298 ženskih i 84 muškarca.

O r g a n i z a c i o n o s t a n j e A. F. 2. - a

1 Kotarski odbor od 7 članova, 6 selj. 1radn.7 Srpkinja.
2 Općinska odbora sa 23 člana, 23selj an. 21srp. 1 Čeh. 1 mađar.
23 Seoska odbora sa oko 1000 članova, od toga oko 80”/» srpkinja
20“/° ostalih narodn.

N. O. O. - i

1 Kotarski NOO. sa 22 delegata.
Nacionalni sastav: 21 srbin 1 mađar.
Socijanli sastav: 20 seljaka 1 radn. 1 vojnik.
Spolni sastav: 18 muških 4 žene, 15. civila, 7 partizana.

2 Općinska NOO-a. sa 12 odbornika.
Nacionalni sastav: 10 srba, 2 mađara.
Socijalni sastav: 12 seljaka,
Spolni sastav: 10 mušk. 2 žene.

20 Seoskih NOO.-a sa 77 odbronika, od toga 52 muškraca i 25 žena na oslobođenom teritoriju.
3 Seoska odbora na neoslobođenom području.

A g i t - p r o p .

Naš agitacioni i propagandni materijal dijeli se u neoslobođena sela redovito kako ga dobivamo, preko naših simpatizera i bacanjem u više primjeraka kroz cijela sela. U oslobođenim selima dobivaju sve organizacije u selima po jedan primjerak, NOO-i, AOZ. i USAOJ-i. Narod željno očekuje i čita naše radioizvještaje i ostali materijal. Zidne novine zadnje vrijeme ne dobivamo, bile bi potrebne jerbo ih narod rado čita. Usmeriih novina kod nas nema ali će mo ih u najskorije vrijeme uvesti jerbo pojedini NOO-i ne čitaju na sastancima redovito radioizvještaje koje dobivaju, a tako isto i drugi materijal. Dopisnička služba još nije dovoljno razvijena u našim selima i u toku je njezino organiziranje.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Sekretar:

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 11/I.

25

9. VI 1943.

Izvještaj komandanta diverzantskih grupa Slavonije i Srijema štabu III operativne zone NOV i POH o uspješno izvršenim diverzantskim akcijama.

9/IV 1943 Dignut je u vazduh talijanski brzi transportni voz na glavnoj pruzi između stanice Voganj i Mitrovica u 8 sati ujutro. Uništene su dvije lokomotive i kompozicija. Broj žrtava je jako velik. Promet je zaustavljen na jednoj pruzi 12 sati a na drugoj 24 sata.

18/lV 1943 Dignut je u vazduh njemački brzi voz na glavnoj pruzi kod stanice Kukujevci (Srijem) u 7 sati u jutro. Lokomotiva i cijela kompozicija je uništena. Bilo je mnogo mrtvih i ranjenih. Promet je zaustavljen na jednoj pruzi 12 sati a na drugoj 24 sata.

25/V 1943 Dignut je u vazduh oklopni voz na pruzi Bastaji Pivnica. Uništena je lokomotiva i 4 vagona. XVII Brigada je izvršila juriš na srušeni voz i uhvatila nešto ratnog materijala.[1]

26/V 1943 Dignut je voz kod stanice Čačinci (Nikakove još tačne podatke nijesam dobio).

28/V 1943 Dignut je vojni voz kod Broda na glavnoj pruzi. Uništena je lokomotiva i 4 vagona.[2] Promet je zaustavljen na jednoj pruzi 12 sati a na drugoj 24 sata. Broj žrtava nije nam poznat.

29/V 1943 Dignut je voz kod stanice Pitomače. Uništena su samo pet vagona.

I o toj akciji nisam dobio tačne podatke.

2/VI 1943 Dignut je u vazduh transportni voz na glavnoj pruzi kod stanice Kapele Batrine u 0,15 sati kojd je vozio ratni materijal i živežne namirnice. Uništena je lokomotiva i 7 vagona. Promet je zaustavljen na obe pruge 38 sati. Broj žrtava nije nam poznat.[3]

4/VI 1943 Dignut je teretni voz na glavnoj pruzi kod stanice Lađevci. Uz pomoć I-og Odreda III O. Z uništena je lokomotiva i 50 vagona.[4] Promet je zaustavljen na obadvije pruge 48 sati.

3. VI Dignut je oklopni vlak na pruzi Virovitica — Podr. Slatina. Naša diverzantska grupa uništila je oklopni vlak. Ima veliki broj žrtava. Na istoj pruzi izbačen je transportni vlak sa šest vagona i lokomotivom koji su uništeni.

Smrt Fašizmu Sloboda Narodu !

Komandant Diverz. Grupa
Slavonije i Srijema
Borivoj Miličević

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

1 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 161, str. 377.
2 Vidi dok. br. 29.
3 Vidi dok. br. 7 i 11.
4 Isto kao 2.

26

9. VI 1943.

Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV Hrvatske Štabu III operativne zone NOV i POH i štabovima IV i X divizije o formiranju protivpetokolonaških (PPK) četa.

Na osnovu priloženog vam naređenja Glavnog Štaba Hrvatske, o formiranju protivpetokolonaških četa[1] (P. P. K. četa), a nakon savjetovanja sa Štabom III. Operativne Zone, ovaj štab

N a r e đ u j e :

1. — Iz jedinica našeg Korpusa formiraće se 7 (sedam) grupa. Svaka grupa sastoji se od 9 drugova, od kojih je jedan komandir dotične grupe.

Svaka grupa naoružana je sa karabinima, bombama i sa jednim puškomitraljezom. (Brojno stanje je 9, zajedno sa puškomitraljescima). Po mogućnosti komandir grupe da bude naoružan šmajserom.

Kakav treba da bude kvalitet tih boraca vidi se iz priložene naredbe Glavnog Štaba Hrvatske. Napominjemo da je u svakoj grupi najvažnije da komandir grupe bude odan, pošten, hrabar, elastičan i energičan, a ostali drugovi treba da budu u prvom redu disciplinirani i hrabri.

2. — IV. Divizija formiraće 5 (pet) takvih grupa, a X. Divizija formiraće 2 (dvije) takve grupe.

3. — Sve te grupe spadaju pod komandu Štaba III. Operativne Zone, na čijem terenu će i djelovati.

Stab III. Operativne zone davaće im i konkretne zadatke.

4. — Sve grupe pod vodstvom svojih komandira grupa prijaviće se Stabu III. Operativne Zone 12. juna 1943 godine u 16 sati, gdje će dobiti usmeno konkretne zadatke i upute za rad, kao i raspored na sektoru djelovanja.

Prijavak izvršiti iz Relejne stanice Vučjak putem telefona.

5. — Ovo naređenje izvršiti točno i na vrijeme, te o tom obavijestiti ovaj Štab.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Komandant:

si. odsutan M. P. Petar Drapšin, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/I.

1 O tome vidi Naredbu GSH; »Građa«, knj. V, dok. br. 174, str. 408—410.

9. VI 1943.

Dopis Vel. župe Baranja Ministarstvu unutarnjih poslova NDH kojim prosljeđuje izvještaj ustaškog logornika Branka Bađuna, izbjeglice iz Našica poslije napada jedinica NOV na neprijateljska uporišta D. Motičinu, Đurđenovac i Našice. U izvještaju se detaljno opisuju akcije jedinica NOV, raspoloženje naroda prema ustaškom pokretu i NDH i traži hitno poduzimanje mjera za održanje ustaške vlasti u kotaru Našice.

Ustaški logornik logora Našice, Branko Bađun, koji se sada nalazi kao izbjeglica u Osieku, podnio je pod Taj. brojem 629/43. od 8. lipnja 1943. ovoj Velikoj župi u gornjem predmetu sliedeće izvješće:

»Dana 4. lipnja 1943. god. oko 3 sata u jutro usliedio je napadaj partizana na mjesto Našice,[1] Donju Motičinu,[2] Gjurgenovac i okolicu.

Napadaj je usliedio iz bašća u mjesto Našice, a zatim na glavne obrambene položaje domobranskih postrojbi i oružničke postaje u Našicama. Borba se je vodila u samom mjestu Našicama po ulicama, jer su partizani upali u dvorišta i držali po udar sve prolaze, od kuda bi mogla usliediti eventualna strana pomoć. Kada su uvidi li partizani, da ne mogu svladati odpor oružničke postaje i ostalih postrojbi sa puškama i teškim strojnicama, upotriebili su isti bacače mina i laku brdsku artileriju. Gađanjem sa bacačima mina na bunkere i odporna mjesta.[3]

Osim toga taktiku postavljanjem teških strojnica na krovove viših pojedinih zgrada, koje su dominirale svojom visinom na odporna obrambena mjesta.[4] Borba je trajala od 3 sata u jutro sve do drugi dan u subotu 5. VI. 1943. do 3 sata poslie podne, kada je svladana oružnička postaja uslied silnog koncentriranja partizanskih snaga na istu morala popustiti i povući se po privatnim bašćama, radi eventualne bolje obrane a i radi toga, da izbjegnu sigurnom uništenju. U napadaju sudjelovalo je, računa se u samom mjestu Našicama, najmanje oko 5.0 0 0[5] (pet tisuća) partizanskih boraca, koji su sa oko 30 teških strojnica, 10 do 12 bacača mina i sa dva brdska topa napadali, a dočim branioca mjesta Našica nažalost nisu imali više od 5 — 6 lakih strojnica, odnosno puškomitraljeza. Partizani su planski organizirali sve eventualnosti tako, da su od strane Osieka kod Našičke Breznice razrušili željezničku prugu,[6] prokopali cestu i brzoglasne veze od Našičke Breznice do Zdenci i obratno cca u duljini od oko 30 kim.,[7] pa se računa, da je u tom partizanskom pohodu sudjelovalo odprilike 8 — 10 tisuća partizanskih boraca, a može se reći, da su svi ti bili najmodernije oboružani, jer se zna da je svaki od njih bio opremljen sa 600 komada puščanlh naboja.

1 Vidi dok. br. 5, 9, 12, 17, 21 i 23.
2 Vidi dok. br. 10, 21 i 42.
3 Misao u rečenici nedovršena.
4 Isto.
5 Broj preuveličan. U svim operativnim jedinicama u Slavoniji bilo je tada oko 5.000 boraca.
6 Akciju je vršio II bataljon XVII NObrigade.
7 Akciju je yršio II bataljon XVIII NO brigade.

U toj vodećoj borbi poginulo je od domobrana-obkopara, koji su se hrabro lavovski borili, oko 25 momaka, a od oružnika, koji su se također najhrabrije borili, poginulo je njih 7 (sedam), dočim partizanski gubitci su bili također osjetljivi, jer se je vidilo da su više puta po petora kola razvažali mrtve i ranjene raznim sokacima u pravcu šume prema Zoljanu i Ceremošnjaku, pa se prema tome može uztvrditi, da je u samom Našicama poginulo preko 250 partizanskih boraca.[8]

U subotu dne 5. lipnja o. g. kad su partizani nakon obavljenog posla otišli iz Našica, poveli su sa sobom Više od 30 domobrana, jednog domobranskog poručnika i zapovjednika mjesta domobranskog nadsatnika Delača. Domobrane su svukli u selu Zoljanu i pustili ih gole u Našice, a navedene častnike odveli sobom u nepoznatom pravcu. Isto tako odveli su i obćinske redare, od kojih su trojicu njih pustili, a redara Fumić Andriju osudili na strijeljanje u mjestu Gradišću radi toga, što je taj redar u godini 1941. prigodom jednog sukoba sa jednim komunistom na pustari »Šipovac« kod Našica, pri uredovanju uhvatio i u borbi samokresom ranio, koji je zatim u bolnici umro. Isti komunista bio je na nekom tečaju u Republikanskoj Spaniji, dakle istaknuti komunista.[83]

Od ustaša, koji su se nalazili u Našicama, borio se je jedan nadporučnik P. T. B.,[9] kojeg su partizani ubili, dočim se je jedan ustaša Našičan Kovač Eduard u pomanjkanju naboja sam ubio. Drugi ustaše djelatni ustaški vojničari, koji su se nalazili u Našicama, njih četvorica nisu pružali otpor i nisu prihvatili borbu, već su se sakrili.

Naročito nam je iztaiknuti, da je jedini od civila i ustaša koji su imali kod sebe oružje, pružio partizanima odpor stari zakleti ustaša Nevenko Oli var i, nadoficijal Kotarskog suda u Našicama, koji je dao odpor iz svoje kuće, te iz dvorišta ubio tri (3) partizana i jednoga težko ranio. Njegovu su ženu i 10 godišnju djevojčicu partizani uhvatili i tjerali u šumu, ali za sreću ti partizani naišli su na jednu domobransku zasjedu od 4 momka, između kojih se zametnula borba i u tom metežu izmakla je njegova žena i mala djevojčica u šikaru i tako su se spasili. Partizani su nakon toga htjeli zapaliti njegovu kuću, ali su se njegovi komšije namolili partizane neka to ne učine, jer će inače stradati od požara i njihove kuće. Zatim su partizani Nevenku Olivari-u razbili u kući sav namještaj, opljačkali svu rubeninu, odiela od njega, djece i t. d., te mast, slaninu, brašno i sve što je imao u kući i 4.700 Kuna gotovog novca, isprave njegove, dječje školske svjedočbe i t. d., jednom rječju formalno ga upropastili. Olivari Nevenko sa svojom obitelju jedva je izbjegao živu glavu i sa obitelju izbjegao u 09iek, pa mu je potrebno pružiti žurnu izdašnu pomoć, a Olivari Nevenka predložiti na odlikovanje za hrabrost.

Osim gore navedene pljačke partizani su opljačkali dućane braće Dumandžić (prije Židov Wolner) i bivšu židovsku radnju Vinka Mermelstain, a trgovinu Smoljan, prije Židov Singer zapalili, u kojoj je boreći se izgorio vlasnik Smoljan Hranislav i tri domobrana.

8 Broj preuveličan, u napadu na Našice poginuo je 21 borac a 32 su ranjena. Vidi izvještaj IV i X divizije NOVH, u ovoj knjizi dok. br. 17 i 21.

8a Antun Salaj

9 Poglavnikova tjelesna bojna.

Nadalje su partizani odveli sa pustare »Šipovac« oko 200 kom. rogatog blaga i oko 350 komada svinja, a od Krndije d. d. u Našicama navodno više od 150.000 Kuna, sa kojim novcem vjerojatno partizani plaćaju svoje špijune i t. d.

Prigodom uličnih borbi oštećene su u Našicama mnoge kuće puščanim metcima d bacačima tako, da su mnoge obitelji pretrpjele velike materijalne štete. Među oštećenim zgradama oštećen je i Ustaški Logor, gdje su polupali (razbili) troja vrata, stolove, sve ladice, sliiku Poglavnika i Führera Velikog njemačkog Raj ha Adolfa Hitler a, pokupili priličan broj spisa, štambilja Ustaških tabora i uništili razne druge stvari, te odiela logornika, sastojeći se od dvoje hlače, jedan kratki kaput, 2 čarape, jedne rajthoze i jednu zimsku bluzu uniforme, ustašku kapu, 2 logorske plahte, ustašku kabanicu i skoro nove cipele bakandže od logornika, te razne druge Isitne stvari.

U ponedjeljak dne 7. VI. 1943. obavljen je u Našicama pogreb 31 žrtve naših hrabrih boraca oružnika, domobrana i ustaša uz sudjelovanje mnogobrojnog građanstva i seljačtva-radničtva iz okolice.

Istoga dana dne 5. VI. o. g. bilo je napadnuto i selo Donja Motičina,[10] obćine Vanjske Našice, u kojem se je nalazila posada od oko 30 — 40 momaka ustaša iz istoga mjesta. U borbi koja se je zametnula, poginulo je oko 30 osoba branioca što ustaša, što civila seljaka, dočim se cie-
m, da su partizani imali oko 180—200 gubitaka mrtvih.[11] Kada je uslied nadmoćnosti partizana obrana Donje Motičine svaladana, partizani opljačkali cielo selo u živežu i blagu, te odveli sa sobom preko 180 ljudi što muških, što ženskih i sve u šumi poubijali, odnosno poklali, te zapalili 11 kuća, crkvu i šumariju.[12] Pučanstvo sela Donje Motičine borilo se što puškama, vilama, sjekirama, motikama i t. d., te bi pučanstvo sela Donje Motičine (borce) trebalo odlikovati za hrabrost i pružiti im žurnu i izdašnu materijalnu pripomoć. Ovdje se pokazala volja Hrvatskog naroda, da je riešen da se bori za svoju slobodu d obstanak, samo bi shvaćam naši mjerodavni trebali imati malo više razumievanja za narod i ob9tanak Nezavisne Države Hrvatske, a ne se služiti samo neistinitom promičbom da partizana nema i podcjenjivati neprijatelja, kad se mi (narod) na terenu osvjedočavamo o protivnom.

Pravodobno zatražena pomoć nije od nikuda stigla.

Da bi se osigurala ovogodišnja žetva, potrebno je u Našičkom kotaru, tako i u cieloj Slavoniji provesti radikalnu, temeljitu akciju čišćenja partizana-odmetnika, a nakon temeljitog čišćenja partizana trebalo bi naoružati hrvatska sela i staviti narodu na volju, da si sam izabere vođe (bivše austrougarske podoficire i t. d. te oružničtvO), a ne bivše jugoslavenske oficire, u koje narod dvoji. Narod je ogorčen, izgubio je vjeru i povjerenje u Ustaški pokret i hrvatske državne vlasti, bojeć se osvete partizana i jer vidi da mu naše vlasti ne pružaju nikakovu zaštitu. U koli-

10 Isto kao 2.

11 Pogrešno. Gubici partizana u borbi za Donju Motičinu biH su 7 mrtvih i 13 ranjenih. O tome vidi u ovoj knjizi izvještaj štaba X divizije NOVH štabu I slavonskog korpusa, dok. br. 21.

12 Netačno, u akciji na Donju Motičinu poginulo je preko 150 neprijateljskih vojnika, a partizani su zapalili 15 kuća iz kojih je pružan otpor. Vidi o tome dok. br. 21.

ko želite spasiti, što se spasiti dade, prilike od mjerodavnih vlasti iziskuju dobro smišljene žurne i odlučne mjere.

Podpisani ustaški logornik, zamolio sam svojedobno i pravovremeno Ustaški stožer Velike župe Baranja Osiek,[13] Veliku župu Baranja, Glavni Ustaški stan, Poglavnikov ured, Ministarstvo unutarnjih poslova i ostale nadređene vlasti, da se za zapovjednika vojske u Našičkom kotaru postavi imenuje Stjepan Lachner, bivši zapovjednik zaštite H. S. S., sada domobranski satnik, koji je već 10 mjeseci u borbi na terenu prokušani borac, koji pozna narod i prilike, kojega bi podpomagao narod i uspjeli bi da dignemo na oružje gotovo sav narod, ali su naše opravdane molbe za sigurnost našega naroda, mjesta i sela ostale samo glas vapijućeg u pustinji. Da se je slušalo pravodobno podpisanog logornika, kao predstavnika mišljenja i volje hrvatskog naroda u ovom kotaru, vjerujem da se danas u ovom žitorodnom kraju ne bi dogodila ova tragedija. Ali nažalost shvaćam da su naši mjerodavni (pogotovo vojno vodstvo) omalovažavali naše opravdane molbe, nisu imali razumievanja, brige ni odlučnosti da se uvede mir, zakonitost, red i poštenje, te odkloni partizanska opasnost. Danas se od našeg naroda traži prisilan odkup žita, stoke it. d., a vrlo slabo ili ništa se ne čini, da se narod zaštiti od partizana, već se ravnodušno gleda kako partizani odvode narodu žito, stoku i t. d.

Za tragediju, koja je zadesila Našice i okolicu, narod krivi i smatra to nehajem naših mjerodavnih vlasti. Mnogi naši ustaški borci, koji su sve dali za ustaški pokret i Nezavisnu Državu Hrvatsku, danas moraju materijalno upropašćeni napuštati svoje domove i sa obitelju bježati da spase gole živote, ili pak spavati krijući se po stajama, tavanima, svinjcima i t. d., pa tko da se onda upiše u Ustaški pokret ii da aktivno radi za njega.

Nadalje molim Naslov u ime cieloga naroda hrvatskoga Našičkog kotara, koji obćenito hrvatski misli i osjeća, da se u Našice pošalje posada od oko 3000 (tri tisuće) momaka moderno naoružanih, da protjeraju partizane, a pod vodstvom prokušanih ustaških boraca, kako bi se narodu digao moral i povjerenje u hrvatske državne vlasti, koja im je posve pokolebana. Ako mislite slati njih kakvih 500, onda radije nemojte ništa, jer bi to značilo našu vojsku hrvatske sinove slati na klaonicu, kako to naši uobičajedu činiti, a za što imademo dokaza.

Potrebna je žurna pomoć, jer se sada velike partizanske snage nalaze u selu Zoljanu tik Našica, udaljeno jedan do dva kilometra, gdje mobiliziraju naš hrvatski živalj, a zagrozili su se, da će ponovno doći, palež i pokolj mnogih ustaša izvršiti, a isto tako i građana. Mnogi će dobiti slom živaca, jer narod strepi od straha u neizvjesnosti.

Predmjevam, da bi se moglo dogoditi, da većina hrvatskog naroda u Našičkom kotaru pređe na stranu partizana, kako bi si zaštitila imetak, obitelji i gole živote, pa se pitamo, kako bi onda stvar izgledala i šta bi kazali naši neprijatelji i njihova promičba, a i naši saveznici.

Ako će naši mjerodavni na sve događaje i nadalje tako ravnodušno gledati kao do sada, onda sa strahom gledam u budućnost.

13 Pismo Branka Bađuna o uzrocima nezadovoljstva naroda s vlašću NDH . . . , vidi: »Građa«, knj. IV. dok. br. 131, str. 292—298.

Narod je izgubio povjerenje u sve. Ako želite ponovno zadobiti povjerenje naroda, povratite mu mir, blagostanje i sigurnost i onda će narod biti za Ustaški pokret, Nezavisnu Državu Hrvatsku.

Sa molbom na znanje i žurnu nadležnost«.—

Dostavljajući gornje izvješće, moli se postupiti prema njemu iznesenim opažanjima i zahtjevima, a naročito što se tiče pojačanja oružanih snaga u ovom kraju i što brže provedbe akcije radi likvidiranja partizana, jer jedino tako moći će se u ovim krajevima prilike srediti i osigurati uspješna provedba ovogodišnje žetve.—

ZA DOM SPREMNI!

Za Velikog župana:
Podžupan:
M. P. (S. Rihtarić)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/III.

28

9. VI 1943.

Izvještaj ustaškog stožernika Velike župe Baranja Glavnom ustaškom stanu u Zagrebu o prilikama na području župe, nesigurnosti ustaške vlasti zbog koncentracije partizanskih snaga i o međusobnom neslaganju ustaških rukovodilaca u Osijeku.

POSTROJNICE !

Djelovanje partizana na području Stožera Baranja postaje svakim danom jače i neugodnije. Položaj se u cieloj župi uslied toga politički znatno pogoršao. Zadnjih dana uslijedili su napadaji partizana s velikim snagama na samo mjesto Našice[1] i okolicu. Mala posada u Našicama nije bila u stanju braniti toliki prostor, pa su partizani prodrli u mjesto, zapalili nekoliko kuća, opljačkali trgovine, uništili kolodvor, razorili prugu, cestu i brzoglasne linije. U borbama poginulo je oko 30 naših najboljih boraca, među njima šest ustaša i jedan častnik željezničke bojne (ustaški nadporučnik Petar Konjicija). Njega su iznakazili kao i ostale ustaše, izkopali im oči, vadili srdce itd.[2] Osm spomenutih žrtava, poginulo je još 13 oružnika, koji su se junački borili, te boraca iz Obkoparske bojne kao i ustaša XV. Ustaške bojne u Suš. Đurđenovcu. Nekoji su listaše živi spaljeni. Partizani su opljačkali sve okolištne pustare, osobito imanje grofa Pejačevića, gdje su odveli velik broj marve i svinja. Isto tako opljačkan je i Pejčevićev dvor u Našicama. Njemačka vojska s topovima i tenkovima došla je u pomoć kada su se partizani već bili povukli u šume. Prema izkazu logorskih dužnostnika iz Našica, partizani su iznenada napali mjesto. Računa se, da je napadaj izvršilo oko 3—5000 partizana. Ukupni se

1 Vidi dok. br. 5, 9, 12, 17, 21, 23 i 27.
2 Netačno, partizani su zarobljenike poslije suđenja strijeljali, zadražli ili pustili kućama.

partizanski gubitci ciene na oko 300 mrtvih, koje su djelomično pokopali u Našicama, ali tako plitko, da im noge vire *iz* zemlje.[3] Radi smrada od tih lješina i opasnosti bolesti, moraju se lješine sada ponovno ukopati. Budući da se njemačka vojska s tenkovima i topovima opet povratila natrag OSiek, Dalj i Vukovar, prieti ponovan napad Našicama, odakle se javlja ponovno koncentriranje partizana. Narod je zdvojan, ulice prazne. Našice je ostalo bez električnog svietla, jer su partizani uništili dielove centrale. Intervencija velikog župana[4] i moja, da se njemačke snage opet vrate u Našice, do sada nije imala uspjeha. Partizani su nadalje provalili u mjesto Donja Moti čina[5] kraj Našica, gdje su, prema do sada stiglim izvještajima poklali oko 100 Hrvata[6] (među njima 20 ustaša i oko 40 seljaka, žena i djece). Potanje izvješće o događajima sliedi, čim se prikupe svi podaci. Narod vapi uzalud za pomoć, te smatra preko župana i stožernika hrvatsku državnu vlast nehaj om i odgovornom za događaje i da se pučanstvo ostavlja ovako nezaštićeno na milost i nem'ilost. Nemoćni smo jer nemamo nikakvih snaga na raspolaganju. Hrvatska bi vlada trebala uporno i energično tražiti povratak dviju naših divizija, koje se sada nalaze izvan područja naše države.

Pod takvim težkim okolnostima svako je osiguranje žetve iluzorno i neprovedivo. Župan i ja, poduzet ćemo sve što možemo, ali već unapried moramo upozoriti, na bezizglednost akcije oko osiguranja žetve. Toga su mišljenja i svi podređeni logornici. Razgovarao sam s njemačkim generalom Kammerhoferom i napomenuo mu, da se bez čišćenja ne će moći osigurati žetva, a on mi je odgovorio da žali što je tri mjeseca prekasno došao ovamo. Iz razgovora sam dobio dojam, da će se čišćenje[7] provesti kasnije, vjerojatno daleko poslije žetve, što će u ovim krajevima uroditi katastrofalnim posljedicama.

Imamo dokaza, da su se partizani spremali i na sam Osiek i okolicu.

Dne **8**. o. mj. obavljen je svečani sprovod šestorice poginulih ustaša i ustaškog nadporučnika Petra Konj ičija u Osieku. Na sprovodu je sudjelovao veliki broj građanstva, a bili su prisutni i njemački častnici, koji herojstvo Ustaša hvale iznad svega.

Saradnja između velikog župana i mene je tiesna i suglasna. Kako sam Vas ali već ustmeno izviestio, na žalost ta suradnja ne postoji s ovdašnjim upraviteljem župske redarstvene oblasti g. Fulano Vičem, a napose ne postoji suradnja redarstva sa Stožerom. Zbog toga je između njega i mene već u više navrata došlo do sukoba. G. Fulanović tvrdi, da je izravno podvržan Ravnateljstvu za javni red i sigurnost u Zagrebu i da nije obvezan priobćiti stožerniku što čini. Veli, da takav nalog nije dobio od Ravnateljstva, akoprem me je ravnatelj g. dr. Crvenković u ustmenom razgovoru o protivnom uvjeravao. G. Fulanović smatra, da protiv njega harangiram, kada način njegovog rada pred ustaškim dužnostmicima podvrgavam kritici. Župska je redarstvena oblast u Osijeku naime, odkrila u zadnje vrieme komunističke čelije u Osieku i okolici i u savezu

3 O broju mrtvih boraca NOV vidi dok. br. 17 i 21.
4 Župan Velike župe Baranja dr Stjepan Hefer.
5 O napadu na ovo uporište vidi dok. br. 10, 21, 27 i 42.
6 Podatak je proizvoljan, partizani su zapalili 15 kuća iz kojih je pružen otpor. Vidi dok. br. 21.
7 Odnosi se na operaciju »čišćenja« koju su njemačke i kvislinške snage poduzele na području Bilo-gore i Slavonije 8. VII 1943. god. Vidi dok. br. 157, objašnjenje 1.

s time uhapsila veći broj intelektualaca, liječnika, odvjetnika itd. te oko 50 đaka ovdašnje učiteljske škole i realne gimnazije,[8] od kojih je jedan dio kasnije pušten. Ova su hapšenja uzvitlala u gradu i okolici veliku prašinu, jer se među hapšenicima nalaze i nekoji prvaci bivše HSS u Osieku.

O prethodnom hapšenju i načinu kako se namjeravao izvršiti, ni Stožer i župan nisu bili obaviešteni. Bez obzira na krivnju uhićenih — u što ne ulazim — smatram, da su o hapšenju tolikih osoba morali predhodno biti obaviešteni i župan i stožernik, koji bi mladom upravitelju redarstva dali upute i savjete o načinu hapšenja. Tako je primjerice ovdašnji ravnatelj učiteljske škole Zaverije Stazić uhapšen za vrijeme obuke u školi, u nazočnosti svih đaka, te odveden do »Marice«,[9] koja je pred zgradom čekala, a škola je bila obkoljena redarstvom. Ravnatelj Stazić se ustručavao ući u »Maricu« motivirajući, da se tako ne da hapsiti, radi ugleda države, makar na mjestu bio strjeljan, pa ga je tada jedan agent odveo cestovnom željeznicom na redarstvo. Tamo su ga preslušali i zatim pustili. Ravnatelj Stazić se nakon toga potužio velikom županu dru Heferu na takav postupak, uz primjedbu, da pod takvim okolnostima ne može u školi imati autoritet kod đaka, koji su sve ovo promatrali. Da se je upravitelj redarstva sporazumio sa mnom i velikim županom, mi bismo mu savjetovali, da hapšenja vrši što neupadljivije, a ravnatelja Stazića se moglo uhapsiti i u njegovom stanu. Istodobno sa ravnateljem škole, uhapšeno je i tridesetak đaka.

Kako meni dokazni materijal protiv ovih nije točno poznat, ne mogu iznieti svoje mišljenje o slučajevima. Doznajem, da su odvjetnik Milivojević, zamjenik zastupnika bivše HSS Pelzer i nekoji drugi međutim opet pušteni, jednako kao i tabor, dužnostnik Talapko iz Tenja, koji je bio u pritvoru 13 dana. U gradu je poznato, da je dr. Kiemen sa bivšom seljačkom zaštitom za vrieme preokreta vršio razoružanje jugosl. vojske i čuvao mostove preko Drave.

Ne mogu se složiti s time, da je župsko redarstvo — bez znanja Stožera — pozvalo na asistenciju pri hapšenju u Osieku i okolici nekoliko ustaša 15. ustaške bojne[10] (koja je na terenu u Đurđenovcu). Neprijatelji vrše protiv ustaša i onako lažnu promičbu, prikazujući nas kao »kurjake«, pa sam u načelu protivan, da ustaše sudjeluju pri hapšenju, jer to nije ni oportuno ni politički. Ovo se ne može opravdati ni s tvrdnjom da je učinjeno zato, jer redarstvo nema dovoljan broj osoblja, da izvrši hapšenja najedanput, pa je posegnulo za ustaškom asistencijom, da pojedinci ne bi pobjegli. Znamo, da na području župe ima po šumama blizu 10.000 partizana. Sve, da je i nekoliko osumnjičenika pobjeglo, ne bi se partizani s njima pomogli.

Molim stoga, da se u buduće zabrani sudjelovanje ustaša pri hapšenju, a hapšenje ustaških dužnostnika da se izvrši samo u nazočnosti kojeg ustaškog dužnostnika, uz predhodnu obaviest stožeru, logoru ili taborbu. Po mome mišljenju ne mogu ustaše u isti mah hapsiti i voditi političku djelatnost za pokret. Ima samo dvie vrsti ustaša: jedni se bore puš-

8 O hapšenju osumnjičenih osoba za suradnju s NOP-om u Osijeku vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 183, str. 423.

9 Policijska kola.

10 Tzv. Štirova bojna.

kom, bombom i strojnicom protiv neprijatelja na terenu, dok drugi osvajaju političkim radom, riečju i djelom za ustašku misao. Ustaša-redarstveniika nemamo.

Među hapšenicima nalaze se i nekoji ustaše kao: ustaški vodnik Crnadak iz Osieka, taborski pobočnik za upravu Ivan Talapko iz Trnja i dužnostnik ustaške mladeži u Osieku Mirko Siljeg. Odlučno sam protivan tome — bez obzira na krivnju — da se hapse ustaški dužnostnici bez znanja ovoga Stožera. U ostalom, ni do danas Stožer od redarstva nije o tome službeno obaviešten.

Kako naknadno doznajem, pušten je iz zatvora pobočnik tabora Tenje, Talapko, koji je bio uhapšen, jer da je navodno član mjesnog komunističkog odbora, ali mu se nije ništa moglo dokazati. Mišljenja sam, da se Talapko kao ustaša — ako je zaista kriv — trebao staviti pred prieki sud, a ako nije kriv, nije ga se smjelo hapsiti.

Doznajem u ostalom, da će mnogi obtuženici na sudskoj razpravi poreći svoje izkaze, jer su na redarstvu navodno batinanjem i drugim sredstvima bili prisiljeni na priznanje.

Kako su uhapšeni i neki ovdašnji prvaci bivše HSS, dr. Zeljko Kiemen, odvjetnik, bivši tajnik HSS-org. u Osieku, Josip Milivojević, odvjetnik, bivši član odbora HSS u Osieku, dr. Franjo Kordić, liečnik, koji su sada prema tvrdnji redarstva, zaplivali u Ijevičarske vode, mišljenja sam, da bi se trebalo čim prije izdati komunikej za javnost. To je potrebno, da se neprijateljskoj promičbi oduzme mogućnost tvrdnje, da su ove osobe nedužne i uhapšene samo zato, jer se do sada niesu priključile ustaškom pokretu.

G. upravitelj Fulanović ne pridržava se Poglavnikove odredbe o suradnji župana, stožernika i redarstva, koja bi suradnja imala doći do izražaja barem svakog tjedna na sjednici kod velikog župana, gdje bi nas morao izviestiti o svemu bitnijem, ja osobno s njime raditi ne mogu, pa stoga molim, da se čim prije uvaži moja demisija.

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI!
Stožernik:

M. P. Kamilo Krvarić, v. r.

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 16/111.

29

10. VI 1943.

Izvještaj Štaba III operativne zone NOV i POH Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o izvršenim akcijama jedinica I i II odreda na željezničkim prugama u Slavoniji.

Jedinice 1. i 2. Odreda izvršile su između 22. V. i 4. VI. slijedeće akcije. Razrušena pruga Daruvar — Bijela u dužini 350 metara. Napadnut vlak na pruzi Zgb-bgd-neprijateljski gubici veliki. Na istoj pruzi dig-

nut u zrak teretni vlak i djela kompozicija 1 lokomotiva i 50 vagona.[1] Promet ustavljen za 48 sati.

Udarna Grupa zaustavila vlak na pruzi Zgb-Bgd, uništena lokomotiva i 4 vagona raznog ratnog materijala, koji je bio upućen u Grčku. Skupljeno mnogo ratnog materijala.[2]

Razrušena pruga Osijek — Slatina u dužini 50 m — promet zaustavljen za 8 sati.

Smrt fašizmu — slobada narodu !

III. Operativna Zona

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

30

10. VI 1943.

Izvještaj partijskog sekretara XII NO brigade Okružnom komitetu KPH za Slavoniju o političkoj situaciji, organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije u Brigadi te političkom i kulturno-prosvjctnom radu u jedinicama i na terenu.

I. Politička situacija

Političko stanje u našoj brigadi i svijest naših boraca vidno kreće napred. Nema više kao nekada, da drugovi za vrijeme borbe viču napred »Crvena Armija«, ili da kažu mi se borimo za komunizam. Svima partizanima osim nekih pojedinaca novajlija poznata je linija Narodno-oslobodilačke borbe i uloga Kom. Partije u toj borbi. Ipak i pored toga što partizani znadu liniju naše borbe, što znadu naš stav prema izbjegličkoj jugoslavenskoj vladi u Londonu, još uvijek oni to teško prenose na okolinu gdje se nalaze, još se nisu uzdigli na nivo agitatora.

Vrlo mnogo se govori o Englezima i Amerikancima, kao našim saveznicima i o tome kako ćemo primiti savezničku vojsku ako se iskrca u našoj zemlji. Protiv izbjegličke vlade u Londonu i četnika Draže Mihajlovića vlada veliko ogorčenje i mržnja. U ovim krajevima gdje se kreće naša brigada[1] nailazimo na organizovani rad HSS-ovog izdajničkog vodstva. Zato smo sada posvetili najveću pažnju raskrinkavanju vodstva HSS-e, kod partizana i naroda. Partizanima je jasno vodstvo (politika) HSS-a, ali pošto je naša brigada sastavljena najvećim djelom iz boraca Srba I. II. III. bataljon 90[ls]/») to oni vrlo malo poznaju historiju HSS-a i njihova su tumačenja dosta mršava. Borci govore o vodstvu HSS-a i o Mačeku, kao o izdajnicima koji hoće hrvatski narod da uvedu u još veću lizdaju i propast od samog razbojnika Pavelića.

U samim bataljonima nema nekih četnih i HSS-ovskih tendenci-**ja. Naša** Partija uživa ugled i poštovanje, ali to kao nešto apstraktno, jer **naši** partijski rukovodioci još uvijek nisu uspjeli da ostvare rukovode-**ću** ulogu Partije u vojsci. To se vidi po tome što borci drugove sekreta-

1 Vidi dok. br. 25.
2 Isto.
1 XII NO brigada operirala je tada na sektoru Slav. Požega — Brod.

re nazivaju kao zamjenike komesara, a i sami se osjećaju ne kao sekretari nego kao zamjenici komesara i kao takovi nisu dovoljno energični i ne uživaju dobar ugled zato što su part, rukovodioci, već zato što su dobri borci i drugovi.

U zadnje vrijeme u ovim krajevima, a naročito u srezoVima Podrav. Slatina i Donji Miholjac osjeća se pojačana djelatnost četnika i Bjele garde, koja imade već i neke grupe koje imaju zadatak da kolju i ubijaju odbornike N. O. O. i političke radnike na terenu. Oni su organizovani od ustaškog bojnika Stira, a sastavljene su većim djelom od dezertera iz naše N. O. V. i P. O.[2]

II. Organizaciono stanje Partije

Brojno stanje u brigadi je slijedeće:

I. bataljon	50	partijaca,	26	kandidata,	270 boraca,
II. bataljon	44		27	11	220 11
III. „	45		18	11	260 11
IV. „	55		21	11	200 11
Bolnič. četa	5		4	11	100 11
Agit-prop	4		2	11	7 11
Diverz. grupa	4		3	11	17 11
Bacački vod	3		3	11	22 11
Pri štabu brig.	3		—	11	3 11
Stab brigade	5		—	11	5 11
Ukupno	218		104	11	1104 11

Partijske jedinice po bataljonima su postavljene osim u svakoj četi po jedna, postoji i partijska jedinica mitraljeskog voda. Tako sada imade u svakom bataljonu po pet partijskih jedinica sa štabskom jedinicom. Partijske jedinice imadu raspodjelu rada i svaki partijac je zadužen sa svojim sektorom rada.

Partijska organizacija u brigadi radi stalnog mjenjanja partijskih kadrova još uvijek ne rukovodi cjelim vojničkim i polit, prosvjetnim radom. Ali partijci kao pojedinci uživaju ugled kod partizana, jer su najbolji borci i drugovi.

III. Političko- prosvjetni rad

Za vrijeme odmaranja[3] od 10. do 25. V. 1943 na političko-prosvjetnom radu mnogo se učinilo. Po bataljonima održane su po dvoje usmene novine, na kojima će se u glavnom uzdići Kom. Partija i što više popularizirati je. Za to vrijeme je izdan naš 9. broj »Brigadira«,[4] koji je bio i po sadržaju i tehnički dosta dobro uspio. U svim selima gdje smo se nalazili održani su mitinzi, naročito pažnja se posvećivala mitinzima u hrvat-

2 O tome vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 155, str. 360—363 i u ovoj knjizi dok. br. 165 i 199.
3 Poslije voćinske akcije XII NO brigada raspoređena je u nove baze u Požeškoj kotlini na sektor Kutjevo — Kamensko; vidi: »Građa«, knj. V,dok. br. 111, str. 256—257 i dok. br. 159, str. 372—374.
4 Džepne novine XII NO brigade, izdanje Agitpropa Brigade.

skim selima.[5] Na mitinzima u hrvatskim selima obvezatna tema je bila izdajničko vodstvo HSS-a. Ti mitinzi su dobro uspjeli, ali i ako se naročito pažnja posvetila mobilizaciji hrvatskih masa nije odazvalo gotovo ništa. Samo u jednom selu (Ivandol)[6] poslije mitinga javila su se dva omladinca.

Politički rad u jedinicama za vrijeme odmora bio je intenzivan. Održavali su se četni sastanci na kojima su politkomesari spremali borce za buduće borbe. Naročito se pripremalo borce za prolaz kroz hrvatska sela, u čemu se mnogo uspjelo, tako da su drugovi u hrvatskim selima kroz koja smo prolazili i gdje smo se borili ostavili vrlo dobar utisak na stanovništvo. Svuda su bile priređivane igranke i pjevanje, te u nekim selima i kulturne priredbe uz vrlo lijepo sudjelovanje naroda koji je bio oduševljen. Poslije akcije na Ljeskovicu[7] podjeljen je tamošnji magacin »Našičke«[8] na mjesno siromašno stanovništvo, što je izazvalo veliko odobravanje kod naroda. U tom mjestu postojali su uslovi za mobilizaciju, ali smo morali naglo krenuti dalje i nije se ništa po tom pitanju uradilo.

Po pitanju mobilizacije vrlo malo se učinilo, tako da je za čitavo to vrijeme mobilisano jedva 5 — 6 ljudi.

IV. Radćelije po vojnom pitanju

Vojnički sada naši I. II. i III. bataljon stoje dobro, dok novopridošli IV. bataljon iz Moslavine[9] je vrlo slab. To se naročito osjeća kod vojnog kadra. Komandiri toga bataljona su vrlo slabi, ali to se može opravdati njihovim neiskustvom, jer oni nisu imali ni jednu akciju na bunkere i zgrade. Borci toga bataljona su dobri, jedino još nemaju borbenog iskustva. Zato smo postavili pred partijske jedinice da se naročita pažnja posveti vojnoj izobrazbi toga bataljona.

U III. bataljonu od nižih rukovodilaca naročito dobri su vojnici. Komandiri su svi novi i još se nisu sasvim snašli. Borci u tom bataljonu su spremni za svaki zadatak. Vrlo maleni broj boraca imade koji neznaju rukovati puškomitraljezom.

Kod II. bataljona niži rukovodeći kadar je dosta neiskusan, zbog toga što u tom bataljonu u zadnje vrijeme najviše rukovodioca je izbačeno iz stroja. U tom bataljonu naročito se ističu drugarice od kojih imade 5 bombaša. Svi borci u tom bataljonu znadu da rukuju sa puškomitraljezom.

Kod I. bataljona naročito se ističu komandiri. Sva tri komandira su do nedavno bili SKOJ-evci i poslije svršenog komandirskog kursa postali su uzor komandiri.

U borbama koje je vodila naša brigada primjećeno je da je mnogo drugova izbačeno iz stroja i to zbog toga što se nisu koristili zaklo-

5 Vidi o tome: »Građa«, knj. V, dok. br. 159, str. 372—374.
6 Isto kao 5.
7 Akciju je izvršila XII NO brigada 31. V 1943. god. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 185, str. 424—425 i u ovoj knjizi dok. br. 6 i 23.
8 Našička tvornica tanina i paropila d. d.
9 Odnosi se na I bataljon Moslavačkog NOPO koji je stigao u Slavoniju sredinom maja 1943. god. i prilikom formiranja Korpusa ušao u sastav XII NO brigade. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 142, str. 315.

ni, a ukopavanje se smatralo kao kukavičluk. Tako je na zadnjem sastanku Divizijskog komiteta donesen zaključak da se izbace parole u tom smislu, što je i učinjeno i pokazali su se dobri rezultati. Tako je u ovih zadnjih 12 dana za kojih je izvršeno 8 akcija[10] bilo procentualno mnogo manje žrtava.

Još uvijek i kod naših nižih vojnih rukovodioca nije razvijeno prenošenje iskustva, tako da se često dešava, da se ponavljaju iste greške. To se naročito primjećuje kod nekih desetara i vodnika a i kod komandira u borbi, da se izgube kao obični borci i bombaši, čitava desetina ili vod ostaju pasivan. Zato se naročito skreće pažnja preko partijskih jedinica da vode o tome računa i da se najenergičnije postavi vojni rad po pitanju osposobljavanja nižeg vojnog kadra. To će se uraditi na taj način što će štabovi odnosno komandanti i zamjenici bataljona održavati sastanke i savjetovanja sa komandirima, vodnicima i desetarima.

V. Rad po o m l a d i n i

Brojno stanje SKOJ-evaca je:

I. bataljon	46	SKOJ-evaca
II. bataljon	46	„
III. „	70	
IV. „	40	
Bolnička četa	13	„
Diverzantska grupa	4	„
Pionirski vod	6	„
Minobacački vod	9	„
Kuriri štabova i brigade	5	„
Ukupno	239	„ od toga 25 drugarica.

SKOJ-evci u brigadi pored partijaca su udarna pesnica. SKOJ--evci su svi puškomitr al ješci i bombaši, najbolji su borci SKOJ-evci. Ali nisu dobri organizatori. I ako SKOJ postaje sve popularniji ipak još uvijek ne djeluje kao organizacija svuda. Jedino kada se provodi kampanja po nekom pitanju onda se SKOJ-evci pokažu dobro. Naročito po pitanju nepismenosti, lijepi rezultati likvidacije nepismenosti djelo su SKOJ-evaca, svi učitelji su SKOJ-evci. Ali imade dosta grešaka kod primanja u SKOJ, nema dovoljno budnosti, tako da se desilo da je u grupi od 5 drugova koja je pobjegla za Bilogoru u četu nekog Jelena" otišla su i dva SKOJ-evca.

Partijskim jedinicama skrenuta je naročita pažnja da se pruži veća pomoć SKOJ-u. Sada se to i osjeća i to najviše u tome što je najveći priliv u Partiju iz SKOJ-a.

VI. P o l i t i č k o - p r o s v j e t n i r a d u ć e l i j i i n a t e r e n u

Partijske jedinice proučavaju sada »Proleter«[12] broj 16, Materijal za niži partijski kurs, a u vezi sa pojačanom djelatnošću vodstva HSS-a.

10 Odnosi se na borbe za Kutjevo, Ferovac, Kulu i Našice.
11 Đuro Marin, komandir bolničke čete, četnički raspoložen; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 167, str. 390—398 i u ovoj knjizi dok. br. 100 i 191.
12 Organ CK KPJ.

Sektašenja po pitanju primanja u Partiju nema i po tom pitanju radi se dobro. Sastanci se održavaju redovito i to jedan put nedeljno radni sastanak, dok se vasp>itni sastanci održavaju vrlo često i to kada god se dobije neki novi materijal.

VII. Rad b a t a l j o n s k i h b i r o a i š t a b s k i h j e d i n i c a

Bataljonski biroi su još uvijek slabi, ali od zadnjeg izvještaja u mnogome je krenulo na bolje. Sekretari koji su vrlo mladi i nemaju iskustva u partijskom radu sada se već bolje snalaze. Naročito dobro se snalazi sekretar II. bataljona, on je ujedno i najstariji sekretar u brigadi.

Biroi još uvijek i ako prenose sve direktive na partijske jedinice nemaju dovoljno ratnog tempa u sprovođenju tih direktiva. To je u glavnom zbog toga što su članovi biroa uvijek novi i što su oni obično mladi partijci i nemaju iskustva u radu, zato će mnogo pomoći u tome kursevi koje pohađaju neki drugovi sekretari. Stabske jedinice ii ako su sastavljene od najboljih partijaca i u ni jednom štabu nema druga, a da nije partijac ipak one partijski nedovoljno rade. Tako izgleda, da su se ti partijci većinom pretvorili u vojnike i glavno im je izvršti vojnički zadatak, a malo posvećuju pažnje da te vojničke uspjehe politički cementiraju. Tako stoji stvar i sa jedinicom štaba brigade. Zato smo si stavili u zadatak, a i na samom sastanku Divizijskog Komiteta zaključeno je da se mora u svim štabovima stvoriti intenzivan partijski život. Jedino onda kada budu naši štabovi živjeli i radili partijski, biti će naša brigada sposobna da izvrši svaki zadatak.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Sekretar:

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Orginal u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/1.

31

10. VI 1943.

Izvještaj Komande Papučko-krndijskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone o političkom stanju u narodu i ustanovama Komande, stražama, bolnicama i radionicama, o radu članova KP, obavještajne i sanitetske službe i službe veze na teritoriju Komande.

I. Političko stanje:

a) U narodu,

Od dana kada je podnet zadnja politički izvještaj[1] osjeća se da se je stanje na našem području mnogo poboljšalo. N. O. O. sve više i više

1 Vidi: »Građa«, knji. V, dok. br. 114, str. 260—262.

postaju u očima naroda prava narodna vlast. Sami odbori počeli su mnogo bolje i intenzivnije da rade. U mnogim selima su se odbori nakon prošle reakoije[2] raspršili tako da smo morali u nekim selima uspostaviti N. O. O.-e a i u svim drugim selima trebalo ih je učvrstiti. Nakon što smo održali široko savjetovanje svih N. O. O.[3] a na sektom Slatinskog kotara odbornici su počeli mnogo bolje da rade. Na sastanku je bilo **86** odbornika, koji su iznijeli političko ekonomsko i zdravstveno stanje svaki u svom selu, nakon čega smo u opširnom usmenom referatu objasnili političku situaciju u svijetu i kod nas. Upozorili smo odbornike na njihovu časnu i odgovornu dužnost u današnjim teškim danima po naš narod. Pripremili smo ih na eventualnu neprijateljsku ofanzivu i upozorili ih na njihovu dužnost u samoj ofanzivi. Do sada još nije formiran Okružni N. O. O.[4] i mi se nadamo da će mo njegovim formiranjem moći još uspješnije djelovati na narod. Iz izvještaja sviju odbornika vidi se da se je političko stanje u svakom selu poboljšalo. Gjuričići, koji su do nedavno važili kao najreaköionarnije selo na našem području bilo je sada na prvom mjestu u skupljanju perja, slame, mlijeka i jaja za naše ranjene borce.

Kampanja koju smo poveli za sakupljanje hrane u vidu dobrovoljnih priloga odlično je uspjela. Iz 5 sela: Kometnik, Jorgići, Zubić, Smude sakupljeno je hiljadu kilograma graha, 600 kg. kukuruza i 600 kg. krumpira. N. O. O. su se pokazali vrlo aktivni u tome radu.

Neprijateljske parole koje su vrlo vješto ubačene u naša sela uspješno se raskrinkavaju, u narodu se priča o budućoj neprijateljskoj ofanzivi ali se već sada čuje kao odgovor onima koji se vesele ofanzivi i koji u njoj služiti bandi »Neka oni misle šta će biti posle ofanzive«. Likvidacijom ustaškog uporišta Motičine[5] odahnula su naša sela u onom kraju. Naša junačka Vojska tim svojim podvigom postala je ljubimac naroda onog kraja.

Komanda ovoga područja politički djeluje u najužoj suradnji sa Sreskim N. O. O.,[6] jer se Okružni[7] nalazi istom u formiranju i sa Okružnim Komitetima K. P. H. Virovitica [i] Osijek, mi čvrsto vjerujemo da će mo ako damo sve od sebe i ako budemo još intenzivnije radili uspjeti izvršiti svoj zadatak i svoju svetu dužnost na ovom području.

Narod se sprema za žetvu kopa bunkere, a radne grupe omladine po selima obradile su veliki dio pustog zemljišta. Može se reći da je sva zemlja iole plodna obrađena.

b)U našim ustanovama:

1. Partizanske straže:

2 Odnosi se na operaciju »Braun« koju su otpočele 20. marta 1943. god. ustaško-domobranske jedinice. Vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 148, bilješka 1, str. 349, dok. br. 149, str. 353, dok. br. 152, 153 i 154, str. 355—359 i »Građa«, knj. V, dok. br. 21. 22, 23, str. 49—57, dok. br. 27, str. 65—67, dok. br. 31, str. 71—72, dok. br. 40, str. 88—90, dok. br. 47, str. 100—108 i dok. br. 53, str. H5—117-

3 Vidi zapisnik sjednice plenuma KNOO Podravska Slatina od 25. V 1943. god., »Građa«, knj. V, dok. br. 166, str. 386—390.

4 Odnosi se na Okružni NOO Virovitica. Do njegovog formiranja funkciju organa narodne vlasti vršio je Okružni komitet KPH Virovitica. Vidi izvještaj Privremenog oblasnog NOO-a za Slavoniju od 24. V 1943. god., »Građa«, knj. V, dok. br. 158, str. 369—372.

5 Donja Motičina. Vidi dok br. 10, 21, 27 i 42.

6 Kotarski NOO Podravska Slatina.

7 Okrunži NOO Virovitica.

Partizanskih straža imamo 5. Stražu iz Gradca premestićemo negdje oko Lisičina jer je Gradac potpao pod Diljsko područje. Kao što sam javio u zadnjem izvještaju u stražama je stanje bilo vrlo loše, to stanje još i sada nismo potpunoma popravili ali se nalazimo na putu da ga potpuno popravimo. Komandira straže Drenovac[8] smenili smo, jer isti nije zadovoljavao na svojoj dužnosti. Isto tako poslali smo nekoliko stražara u brigadu jer u pozadini nisu vršili dužnost onako kako treba da je vrše. Političkog delegata još nismo postavili ali smo zato u toj straži održali nekoliko predavanja i redovito je obilazimo. Političkog delegata ćemo sada postaviti, a obrazovaćemo i jednu kandidatsiku grupu. Nadamo se da ćemo na taj način tu stražu iz temelja popraviti. Komanda mjesta u Voćinu funkcioniiše za sada dobro. Drug pomoćnik izgleda da se je snašao što se osjeća u njihovom radu. Naša naređenja izvršavaju savjesno, a i sami politički rade u mjestu. Ja sam još nisam mogao da ih obiđem, ali sam vodio računa o njihovom radu i interesovao sam se preko Sreskog N. O. O. a. Ostale straže su nakon što smo izvršili temeljito reorganizaciju, t. j. što smo postavili novi komandni kadar se popravile. Politički mäterijal šaljemo im redovito.

Budno pazimo kako straže vrše svoju dužnost, a pojedinci napose da nam se u njih nebi uvukao koji neprijatelj naše borbe.

2. Bolnice:

Tokom ove nedjelje mobilisali smo svu radnu snagu kao i sve rukovodeće drugove da bi potpunoma izvršili zadatak kojeg smo dobili za kopanje suhoputnih stanica[9] i bunkera za ranjene drugove. Bolnicu na Jankovcu smo likvidirali i ranjenike rasporedili po drugim bolnicama. Politički rad se je također popravio. Dvije bolnice izdale su čak i svoje zidne novine. Reorganizaciju smo morali izvršiti u nekima od njih da bi rad krenuo na bolje. Politički materijal kao i upute za rad redovito im šaljemo. Dana 3. VI održali smo sastanak sa političkim komesarima bolnice na kojem smo drugove upozorili na njihovu dužnost u slučaju neprijateljske ofanzive. Pretresli smo sva pitanja u bolnicama i dogovorili se o daljnjem radu. Bolnica br. 5 i br. 10 odskaču zato jer im komesari imaju više znanja i samoinicijative. U slučaju neprijateljske ofanzive predvidjeli smo kako za ranjenike tako i za osoblje kuda će se skloniti.

Sviračko društvo kojeg smo ovih dana obrazovali poslali smo da obiđu bolnice i da pomoću njih politički komesari organizuju priredbe. Na taj ćemo način među naše ranjenike uneti malo vedrime.

3. Radionice:

Kandidatska grupa koja postoji u njima redovito se sastaje i proučava Partijski materijal. Inače pojedine radionice održavaju nedjeljne sastanke u kojima se raspravlja o lokalnim pitanjima kao i o potrebama pojedinih radionica. Šaljemo im upute i kontrolišemo ih. Pravilnim postupkom i radom prema drugovima iz radionica vjerujemo da ćemo pojačati Partiju novim Kadrom.

8 Slatinski Drenovac
9 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 97, str. 213—214.

II. Rad članova Komande:

Komanda kao cjelina zadovoljava. Mnogo nam otežava rad što nismo skupa t. j. što nemamo zajedničke zgrade nego smo jako udaljeni. To će mo popraviti čim nam radne grupe budu oslobođene od rada na suhoputnim stanicama i bunkerima.

Politički instruktori u glavnom zadovoljavaju, samo im treba davati pomoć. Oni redovito obilaze svoje sektore te savjetima pomažu rad politkomesarima bolnica kao i delegatima straže i vrše kontrolu njihovog rada.

Svake subote održavamo Partijski sastanak pri komandi na kome svaki član podnosi izvještaj o svom radu od prošle nedjelje. Tu zajednički proradimo novo dobivene naredbe i prodiskutujemo kako da ih najlakše i najbolje provedemo u djelo. Svu poštu koja nam stiže na vreme lotpremamo i ,rešavamo i nastojimo da na svako pitanje odgovorimo.

Obavještajca smo tek danas dobili, a do sada ga je zamjenjivao drug Tarzan[10] koji za tu dužnost nije sposoban te smo ja i drug komandant" morali voditi mnogo više računa na tom polju. Do sada u samoj komandi nije došlo do nikakvih trzavica među članovima te se je rad odvijao sasma normalno.

III. Stanje Partije:

Partijska organizacija pojačala se je za nekoliko članova kandidata, ali je Partijski rad otežan zbog stalnog premještanja i razmještanja drugova tako da ne možemo formirati jedinicu u radionicama, jer su članovi Partije razštrkani. U bolnicama je slično stanje dok u stražama koje su nam najslabije Partijski, moći ćemo formirati makar kandidatske jedinice. Tome radu posvetit će mo maksimum pažnje u zajednici sa organizacijom na terenu.

IV. Obavještajna služba:

Iz dana u dan neprijatelj ubacuje špijune u našu sredinu i ,mi dajemo sve od sebe i budno pazimo na *sve* kako bi što uspješnije vodili borbu na tom polju. Danas je došao novi drug koji će primiti dužnost obavještajca. Mi će mo mu pomoći i iskustvom i znanjem. Obavještajni povjerenici su mahom sirovi i neizgrađeni članovi Partije koji vrlo malo mogu doprinijeti raskrinkavanju ubačenih neprijatelja. Njihova služba svodi se u glavnom na informativni dio.

V. Sanitetska služba:

Na plenumu svih N. O. O. a Kotara Slatina konstatovalo se je da je tifus znatno počeo da hara po našim selima. Pozvali smo sve drugove da tome pitanju posvete više pažnje i ukazali smo im od kolike je to koristi za naš narod. Pomoćnik referenta saniteta koji vodi o tome računa

10 Stanko Duper
11 Marko Marinković

uspostavlja zdravstvene stanice po selu. Da bi poboljšali život našim ranjenicima poveli smo kampanju po ,selima da se skupi što više perja i slame za bolnice. Kampanja je potpuno uspjela u granicama mogućnosti, jer su ova sela popaljena i opljačkana. Narod je i od onog zadnjeg odkidao i davao svojim borcima.

VI. Veza:

Relejnim stanicama pomažemo u savjetima, a drug oficir za vezu redovito ih obilazi i kontroliše. Snjime smo proradili novo-dobivena uputstva i kada smo mu sve objasnili uputili smo ga na teren da sredi relejne stanice. One same inisu na visini jer osoblje u njima skupilo se je u glavnom od drugova koji nisu zadovoljili u jedinici. Tu će također trebati mnogo štošta izmjeniti.

VII. Opća ocjena:

Stanje na terenu kao i u samim ustanovama nije onakvo kako treba da bude ali postoje svi uvjeti da ga popravimo. Na nama leži kako ćemo to učiniti. Mi moramo dati i mi ćemo dati sve od sebe da ga popravimo svjesni da to od nas traži naš Narod i naša Partija.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu.

Pomoćnik:

M. P. M.[12] Bulović, v.r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, fk. 106—107.

12 Mirko

10. VI 1943.

Pregled brojnog stanja ljudstva i stoke na teritoriju Komande Papučko-krndijskog područja.

Područje: Papučko-Krndijsko

Datum: 10. VI 43 god

Brojno stanje ljudstva

		Komandna podrućja	Intendantura	Sanitet	Rad. grupa	Agit. prop.	Partizanske straže u									S v e g a	Relejne stanice Komandna mjesta u							
							Požeg.	Vocin	Sl. Brenovac	Kokočak	Dužluk	Duboka	Podgorje	Sekulinci	Sl. Drmovac	Kokočak	Gnzije	Gradac		Svega	Ukupno u području
Po spisku	Muških	26	133	85	46	4	34	25	30		22	1		12	10			8			
	Ženskih	1	11	7	3	2	1	3	1		1	15		1							
U raz-hodi	Muških																				
	Ženskih																				
Na licu	Muških																				
	Ženskih		–	—																	
Priraštaj			11	11	4	2		3			15	1	1	3	2		1	1			
Manjak		1									11	1	1				1				

Zrojno stanje stoke:

Konja	jahaćih																							
	Tovarnih	za kuhinju																						
		za bojnu komoru																						
		za prat. oruđa																						
Priraštaj																								
Manjak																								

Komandant
Marko Marinković

MP

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

33

10. VI 1943.

Izvještaj Komande Papučko-krndijskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i POH o vojnom stanju na teritoriju Komande, o radu i organizacionom stanju Komande mjesta Voćin, partizanskim stražama, relejnim stanicama, te o radnoj grupi i Agitpropu Komande područja.

KOMANDA PODRUČJA: Brojno stanje 26 drugova i 1 drugarica. U Isto stanje sastoji se od članova komande područja, pomoćnog osoblja kurira informativnih i obavještajnih povjerenika. Od zadnjeg izvještaja pridošao je u ovu komandu za vršioca držnosti obavještajnog oficira drug Kovjanović Nikola. Smenut je jedan informativni povjerenik Lacika Heler radi toga što je labavo vrš o dužnost koja mu je bila povjerena. Na mjesto njega dosada još nije postavit novi informativni povjerenik. Ima izgleda sa dolaskom novog druga uz podršku ove komande da će bolje funkcionisati obavještajna služba koja je do sada bila dosta slaba. U samoj komandi razvija se rad mnogo bolje nego što je prije bio.

KOMANDA MJESTA VOĆIN: Brojno stanje po zadnjem izvještaju od istoga je do sada pojačano za tri naoružana druga. Tako da brojno stanje iznaša 25 drugova i 3 drugarice.' Ista straža kontroliše sela koja graniče sa našim Bilogorskim područjem t. j. Krivaja Nova i Stara, Klisa, Kusonje, Gornje i Donje, Humsku varoš i Hum. Kod iste straže izvodi se prema mogućnosti vremena uredba o vojnoj disciplini, pravilo službe III i IV deo upoznavanje s oružjem. U istoj komandi obavještajna i informativna služba dosta je na niskom nivou, koja će se po promeni informativca i obavještajca popraviti. U istoj komandi drugarstvo i disciplina dosta je [na] visokom nivou, isto tako ishrana, obuća i odjeća dosta je dobra. Jedino što još ne podnose opširan izvještaj o svome svakodnevnom radu.

STRAŽA PRI KOMANDI PODRUČJA: Brojno stanje 30 drugova i 1 drugarica. U istoj straži u zadnje vreme pokazala se je nedovoljna disciplina drugarstvo i labavo vršenje dužnosti. Nedostaci poticali su od komandira straže i još nekih drugova. Istragu smo sproveli i po kazni uputili sa karakteristikama u Štab IV Divizije komandira straže Branka Milinkovića, Stevu Panića i Simu Milosavljevića i Radu Miletića. Dužnost komandira u istoj straži vrši drug Nikola Popović koji je prije par dana došao iz Štaba XVIII Brigade isti je vršio dužnost zamjenika komandira čete. Straža većinom vršu dužnost oko čuvanja uhapšenika. Kod iste straže nemoguće je izvoditi vojnu obuku pošto su opterećeni sa vršenjem dužnosti.

PART. STRAŽA PUŠINA. Brojno stanje 34 druga i 1 drugarica koji kontrolišu sela i puteve koji vode sa neoslobođenog na oslobođeni

1 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 57, str. 123—125.

teritorij: Krasković, Humljane, Kranja, i Kokočak. **Drugovi vrše svoju** dužinost pravilno. Kod iste straže izvodi se svakodnevno **po par časova vojna** obuka vršenje stražarske dužnosti, opis naoružanja sprovođenje uhapšenika i legitimisanje sumnjivih lica. Drugarstvo i disciplina **dosta** je na visokom nivou isto tako informativni i obavještajni povjerenici šalju redovito svoje izvještaje.

PART. STRAŽA DUZLUK: Brojno stanje 22 druga i 1 drugarica. Ista straža kontroliše sela i ceste koje vode sa neoslobođenog na oslobođeno teritorij i to cestu Kutjevo, Duzluk, Našice, Orahovica Duzluk. Obilaze sela i hapse po naređenju obavještajnih povjerenika petu kolonu i izdajice po selima G. i D. Pištana, Bukv*ik, Orahovica, Jošava, Crkvari i Sumeće. Drugovi su radi velikog sektora dosta opterećeni. Ista straža po naređenju odnosno u sporazumu sa Pređsednikom S. K.[2] Našice izvršila je mobilizaciju na Gradac i Šumeće. Mobilisano je oko 40 drugova koji su upućeni sa popratnicom i karakteristikama Štabu I Slavonskog Korpusa i Štabu IV N. O. Divizije. U iistoj straži izvode se po, neki čas i vojne obuke.Drugarstvo i disciplina dosta je na visokom nivou isto tako obavještajna i informativna služba vrši se prilično.

PART. STRAŽA GRADAC. Brojno stanje 15 drugova. Ista straža ima u zadatku da kontroliše sela te da hapsi po naređenju obavještajnog povjerenika petu kolonu i izdajice i to po selima Gazije, G. Motičina i Gradac. Isto tako da kontroliše kretanje neprijatelja sa oslobođenog odnosno sa neoslobođenog na oslobođeni teritorij. Pošto su u zadnje vreme vršile se operacije odnosno akcije po uporištima okolice Graca,[3] ista straža većinom je bila kao vođići na banditska uporišta Bektež, Čaglin, Kulu. Ljeskovicu, Motičinu i t. d. 1. VI. straža je izvršila jednu akciju na jedan mlin u Cigleniku, oduzeli su 300 kilog pšenice od 'kojega su zadržali jedan meter za sebe dok su **200** kila podjelili opljačkanim selima. 2. VI. ista straža dotjerala je od Ikulturbundaša iz Darkovca[4] **8** komada svinja 5 komada goveda. Istu im je dotjeranu marvu oduzeo Štab IV Divizije za svoje potrebe. Istu noć straža je uhapsila iz Čag~lina 3 bandita od kojih su dvojica ustaše i jedan fculturbundaš koje su predali Štabu XII Brigade koje je isti saslušao i izvršio presudu. Drugovi vrše svoje dužnosti pravilno. Informativni obavještajni povjerenici vrše svoju dužnost ispravno. Pošto je Gradac i još neka okolna sela spala pod Diljsko područje[5] istu stražu čemo reorganizirati i postaviti na novi sektor gdje će vršiti svoju dužnost.

Part, straža bolnice Br. 5:[6] Brojno stanje 22 druga i 1 drugarica. **Kod** iste straže izvodi se vojna obuka prema mogućnosti vremena. U **glavnom** njihov rad sastoji se u pomaganju oko ranjenih drugova pri **dolasku u** bolnicu d vršenju stražarske dužnosti. Svakodnevno patrole se

2 Kotarski komitet KPH.

3 Odnosi se na akcije jedinica IV divizije NOV Hrvatske prilikom napada na Našice.

4 Odnosi se na imovinu odbjeglih pripadnika Njemačke narodne skupine prilikom akcija jedinica IV divizije na Požešku kotlinu. O tome vidi opširnije u dok. br. 6.

5 Diljsko područje formirano je početkom februara 1943. god. sa svrhom da rastereti veliki teritorij Papučko-krndijskog područja. O tome vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 73, str. 173.

6 Bolnica br. 5 nalazila se na sjevernoj strani Papuka, na Rustu.

sastaju sa ostalim bolnicama[7] na Kneževoj Vodi Papuku i Jankovcu. Drugarstvo i disciplina dosta je na visokom nivou.

Part, straža bolnice br. IO:[8] Brojno stanje 24 druga. Ista bolnica nalazila se je na Našikom srezu dočim je ista prije par dana preseljena na Slatinski srez. Straža u glavnome u zadnje dane vršila je dužnost u pratnji ranjenih drugova. Dočim sada kontroliše i održava vezu sa stražom iz bolnice br. 11 na Rustu ili Kolcu, isto tako izturiva patrole za osiguranje prema selu Kokočaku i Krajnoj. Kod iste straže drugarstvo i disciplina nije na najboljem nivou pošto su drugovi iz više jedinica nedavno formirana straža koja sad istom pripala pod ovo područje. Imam izgleda da će se u najkraćem vremenu nedostaci popraviti.

Part, straža 11: Brojno stanje 19 drugova i 6 drugarica. Drug komandir uneo je u izvještaj drugarice bolničarke koje u buduće neće učiniti.[9] Rad ove straže sastoji se u dužnosti stražara i vršenju patrolske službe koju svakodnevno izvršuju odnosno upućuju patrole koje održavaju vezu sa ostalim bolnicama i to na Rustu, Papuku 'isto tako održavaju najtjesniju vezu sa komandom područja. Disciplina drugarstvo i vršenje njihove dužnosti drugovi svačaju vrlo ozbiljno jedino se nisu slagali sa komesarom iste bolnice kojega je drug pomićni[10] u zadnje vreme smenuo i postavio u bolnicu br. 12.[11]

Part, straža bolnice Br. 12: Brojno stanje 22 druga odnosno pravi broj jeste 9 stražara, komandir i politkomesar t. j. ukupno 11 drugova. Pod brojno stanje 22 uračunati su još 11 radnika koji kopaju bunkere a koji ne dolaze u spisak straže. Ista straža vrši svoju dužnost pravilno. Svakodnevno održava vezu sa komandom područja te isturi va patrole, koje podržavaju vezu sa susjednim patrola [ma] od bolnica a v. Vojna obuka stražarska obuka upoznavanje s oružjem izvodi se prema mogućnosti vremena.

Relejna stanica Sekulinci: Brojno stanje 12 drugova i 1 drugarica. Ista stanica raznaša polštu redovito i pravilno ii to za Voćin, Vučjak i Drenovac. Drugovi su svatili dužnost kurira da je vrlo važna te iz tih razloga nastoje da vrše svoju dužnost ispravnije.

Relejna stanica Drenovac:[12] Brojno stanje 10 drugova koji vrše svoju dužnost pravilno. Raznašaju poštu i održavaju vezu sa komandom područja, stanicu Sekulince i Kokočak. Isto tako pri istoj stanici nalazi se prolazna kuhinja od registrature na kojoj se svakodnevno hrani najmanje oko 50 drugova i drugarica. Drugovi vrše svoju dužnost sa dosta volje i u najvećoj ispravnosti.

Relejna stanica Kokočak: Brojno stanje 6 drugova. Ista stanica održava redovitu vezu i raznaša poštu prema Duzluku i Drenovcu. Drugovi vrše svoju dužnost pravilno. Drugarstvo i disciplina dosta je dobra.

7 Misli se patrolama ostalih bolnica.
8 Bolnica br. 10 nalazila se na sjevernoj strani Papuka kod Radlovca.
9 Misao rečenice nedorečena.
10 Vjerojatno pomoćnik.
11 Redakcija nije mogla ustanoviti o kojoj se bolnici radi.
12 Slatinski.

Relejna stanica Gazije: Brojno stanje 8 drugova, koji vrše svoju dužnost pravilno. Raznašaju poštu i održavaju veze sa susjednim stanicama Kokočakom i Gracom. Drugarstvo i disciplina među istima je dosta na visokom nivou. U zadnje vreme je bio nedostatak u raznašanju pošte pošto su polovica od istih drugova bili bolesni i nalazili se na liječenju u A.[13] 10 dok su isti sada ozdravili i ponovo vrše svoju dužnost.

Relejna stanica Gradac: Brojno stanje 8 drugova koji vrše svoju dužnost. Raznašaju poštu i održavaju vezu sa susjednim stanicama Gazijama i Diljskim područjem. Pošto je mjesto Gradac spao pod Diljsko područje istu stanicu povučemo i uspostaviti na drugo mjesto ili rasporediti po ostalim stanicama pošto je na nekim smanjen broj kurira.

Intendatura I Ekonomskog sektora. Brojno stanje 79 drugova i 8 drugarica. U Isti spisak odnosno brojno stanje ovog E. sektora uračunate su sve radionice sa pomoćnim osobljem istoga sektora. Njihov rad opširno se vodi u izvještaju zamj. Komandanta.

Intendatura II Ekon. sektora. Brojno stanje 54 druga i 3 drugarice. U Brojno stanje iste intendature uračunata je sve osoblje koje radi na izgradnji bunkera i u radionicama. Njihov opširan izvještaj podnosi Zamj. komandanta.

Radna Grupa pri komandi područja: Brojno stanje 46 drugova i 3 drugarice. Njihov rad sastoji se u kopanju bunkera pri bolnicama radova u mjestu i oko same komande područja. Rad se iste grupe slabo razvija pošto u istu grupu dodjeljuju se ljudi bolešljivi koji se otpuštaju iz operativnih jedinica.

Agit-prop kom. područja: Brojno stanje 4 druga i 2 drugarice. Izvještaj o njihovom radu podnosi drug pomoćnik u svom 10-dnevnom izvještaju.

Ova komanda područja u zadnjem 10-dnevnom izvještaju podnela je izvještaj o radu gerilske grupe koju je imala na Miholjačkom srezu, pošto ista nije mogla da operiše na dodjeljenom joj sektoru morali smo ju pozvati razf ormira ti nekoje smo od njih poslali u operativne jedinice a nekoje smo ostavili u pozadini i u bolnicama pošto su bili ranjeni od bombe koja je među njima eksplodirala. Ova komanda nema mogućnosti da ponovo organizuje gerilsku grupu, pošto nema u pozadini za istu sposobnih drugova. Većinom su kod nas na stražama drugovi koji su otpustiti iz operativnih jedinica radi njihove nesposobnosti.

Smrt fašizmu Sloboda Narodu.

Komandant:
M. P. M.[14] Marinković, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod. K 21 /T

13 Ambulanta
14 Marko

10. VI 1943.

Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima podređenih jedinica za napad na ustaško uporište Sirač.

I.

1.) Da bismo se dočepali protutenkovskog topa, koji se nalazi u upjoijištu Sirač, kao i da bi odvikli bandu od njezine taktike pomaganja napadnutog uporišta, te time olakšali rad naših zaseda u budućim akcijama, štab Korpusa donio je odluku da očisti neprijateljsko uporište Sirač.[1]

2.) Osnovno u napadu na ovo uporište je to, što ga napadamo malim snagama. Glavne naše snage biće raspoređene na zasedama i sačekaće neprijateljsku vojsku, koja će dolaziti iz okolnih velikih uporišta, sa ciljem, da vojsku, koja bude dolazila u pomoć napadnutom uporištu, oplkoli i uništi ili zarobi.

3.) Snage neprijatelja u uporištu Sirač su sledeće:

1 satnija domobrana Gorskog Zdruga[2] (140 ljudi), naoružanih sa 1 protutenkovskim topom, 2 laka minobacača, 3 teška mitraljeza, ostalo puške. Neprijatelj je dobro utvrđen u rovovima, što se vidi 'iz priložene skice.

4.) Na osnovu svega gore izloženog štab Korpusa izdaje sledeču

Z A P O V E S T :

I I . X . d i v i z i j a :

1.) XVII. b r i g a d a manje jedan bataljon likvidiraće samo uporište. Snagama, koje napadaju uporište, dodeliti 10 teških mitraljeza, 2 teška bacača, 2 brdska topa 65 mm.

Ista brigada postavlja zasedu u šumi kod Badljevine (K. 172, Popov salaš) sa ciljem da spreči dolazak pomoći iz Badljevine.

2.) XXI b r i g a d a : postavlja zasedu prema Pakracu Španovici i to na mestima: a) kod sela Omanovca, na prostoru gde železnička pruga Pakrac — Sirač ide uz cestu Pakrac — Badljevina, b) na železničkoj pruzi u šumi kod Badljevine ispod K. 152, kod Grahovljana na prostoru Ključ — K. 238.

Cilj ove zasede jeste s jedne strane, da spreči ulazak bande u uporište Sirač, a s druge strane, što je najvažnije, a to je, da neprijatelja, koji bi eventualno nastupao od Pakraca ili Spanovice, u k o 11 i na prostoru Omanovac — Orašje — Grahovljani — Ornano vac.

Snage XXI. brigade treba da održavaju vezu sa bataljonom XVII. brigade na K. 172 (Popov salaš) i da se uzajamno pomažu u slučaju potrebe.

1 Vidi dok. br. 37, 47, 61 i 67.
2 I gorskog zdruga I gorske divizije.

3.) Stab X. divizije treba da pošalje jedno izvidaöko odelenje jačine jednog voda, koje treba da zaposjedne Mali Javornik, da b'i se onemogućilo zaobilaženje naših zaseda sa te strane.

III. IV. d i v i z i j i :

1.) XVIII. b r i g a d a zakonspiriše deo svojih snaga u šumi Brda zapano od ceste Daruvar—Doljani. Zadatak ovog zakonspirisanog dela je, da propusti bandu, koja bi išla iz Daruvara i da napadne ju sa leđa, kada ista dođe u sukob sa jednom od naših zaseda. Njihov je zadatak takođe, da sačekaju bandu u povlačenju, koje bi neprijatelj izvršio posle sukoba sa našim snagama.

2.) Jedan deo snaga postavlja zasedu na cesti Doljani — Badljevina, na prostoru Polom (K.221) — Staro selo (K. 234) s ciljem da spreči pokret ma koje vrste, koji bi neprijatelj pokušao, da izvede ovom cestom.

3.) Jedan deo snaga postavlja zasedu na cesti Miljanovac — Doljani na oba kraka, na prostoru K. 234 i mesta gde kolski put iz Miljanovca spaja se sa cestom Sirač — Doljani.

4.) XII. b r i g a d a : jednim delom postavlja zasede na pruzi Sirač — Daruvar na mestu LeSkovača — Dolovi. Ruši prugu u pravcu Daruvara i u pravcu Sirača, kao i t.t. veze.

5.) Jednim delom snaga postavlja zasedu na cesti Sirač — Doljani, tako da se veže sa zasedom XVIII. brigade i zasedom na železničkoj pruzi.

6.) Ostatak snaga (otprilike dva bataljona) razmesti na zgodnim mestima u šumi na prostoru Sirač-železnička stanica Bijela.

7.) Zadatak zaseda IV, divizije je da spreče neprijatelja, da dođe u pomoć napadnutoj posadi u Siraču, ali osnovno čemu treba da teže, jeste to, da u k o t l e neprijatelja na prostoru: železnička stanica Bijela—Brda—Kip—Tijanovo brdo (kod slova T)—Dolovi—železnička stanica Bijela.

Na ovim zasedama treba iskoristiti svo svoje manevargko iskustvo a štabovi brigada treba da pokažu visoku samoinicijativu i odlučnost. Da bi se ostvarila gore izložena zadaća, štab divizije treba sa štabovima brigada posebno da obradi pitanje veze.

IV. M i n o b a c a č k o m d i v i z i o n u :

1.) Stab diviziona treba da obezbedi sa po 15 mina bacače, koji će učestvovati u napadu na uporište, a isto tako da obezibeđi i bacače XXI., XVIII. i XII. brigade.

2.) Pri upotrebi teških bacača obratiti pažnju, da se ne utroši veliki broj mina. Na zasedama upotrebiti ih u glavnom za ućutkivanje neprijateljskog teškog oruđa.

V. Š t a b u b a t e r i j e :

Stab baterije treba da obezbedi dovoljan broj granata za oba topa. (Oko 20 granata po cevi). Dejstvo topova kombinovati sa dejstvom automatskog oružja.

VI. Početak napada:

Napad će početi u 3 sata dana 13. VI. 1943.

VII. Znaci raspoznavanja:

Za noć 12. VI. na 13. VI. 1943. »OKLOP—RAZBIJEN«.
Za dan ostaju stari znaci koje je izdao ovaj štab.

VIII. Ishrana:

Štabovi divizija pripremiće suhu hranu za borce na mestima, gde se nalaze, koju će delom boroi poneti u torbama, a delom će se preneti kolima i to na zgodna mesta prema rasporedu svojih jedinica. Ovo se čini z!bog toga, da bi se pokret u potpunosti sačuvao u tajnosti.

IX. Evakuacija ranjenika:

Evakuaciju ranjenika organize vaće referent saniteta Korpusa.[3] On će ta'kođe odrediti divizijska previjališta i pobrinuti se za transportna sredstva za prevoz ranjenika.

X. Evakuacija plena:

Eveakuaciju plena organiziraće intendant Korpusa[4] uz pomoć intendanta X. divizije[5] i XVII. brigade.[6]

XI. Povlačenje:

Naređenje za povlačenje daće štab Korpusa pismenim putem ili ispaljivanjem raketa. Ispaliće se sleđeče rakete: jedna bela, jedna zelena, jedna crvena i to neposredno jednu iza druge. U slučaju magle ispaliće se dve serije.

IV. divizija će se povući na prostor Ljutoč—Vrani kamen.

X. divizija će se povući na Ravnu Goru.

XII. Veze:

1.) Stab Korpusa povezaće se sa štabovima divizija preko radio-stanica i kurira. Isto tako i niži štabovi, koji će se nalaziti u blizini štaba Korpusa povezaće se sa njime direktno. Uopšte niži štabovi treba da se povežu sa višim najbližim štabom bez obzira nato, da-li je on njihov nadležan štab.

2.) Štabovi divizija slaće svaka 2 sata redovne izveštaje po kuriru, dok će svaki važniji događaj ili promenu saopštiti preko radio-stanice. Isto važi i za niže štabove, koji nisu neposredno vezani sa štabom Korpusa.

3 Anđelko Kučišec
4 Ivan Pi hier
5 Redakcija nije mogla ustanoviti tko je tada vršio tu dužnost.
6 Ilija Drobnjak

XIII. Mesto štabova:

1.) Stab Korpusa nalaziće se u južnom delu sela Pakrani.

2.) Stab IV. divizije nalaziće se u Pakranima u kućama severno od K. 277.

3.) Stab X. divizije nalaziće se u Gornjim Grahovljanima.

XIV. Važne napomene:

Stab IV. divizije treba da pošalje izviđačko oddlenje u jačini' 1' čete u selo Vrbovac,[7] koja ima da osmatra i da najavi štabu divizije eventualni pokret neprijatelja pravcem Daruvar—Vrbovac—Markovac—Pakrani—Sirač, kako bi se blagovremeno moglo manevrisati sa raspoloživim snagama. O ovome treba voditi računa prilikom razmeštaja snaga, koje nisu predviđene za zasedu.

2.) Stab X. divizije treba da tako organizuje vatru teških mitraljeza, kao i bacača i topova, da bi se potpuno onemogućilo dejstvo neprijatelja automatskog oružja. Naročito prvi nalet treba da bude silovit, kada naši teški mitraljezi mogu u dva predaha da izbace svaki po 200 do 400 metóka.

3.) U slučaju da banda, koja dolazi u pomoć, upadne u »kotao« snage XVII. brigade, koje napadaju uporište, takođe mogu napustiti uporište i pomoći zasedi ostavljajući pri tome u samom uporištu jedan deo snaga, koji će bandu držati u opsadi do dalnjeg. Ovaj manevar XVII. brigade biće najpoželjniji tada, ako brzo likvidira uporište.

4.) Stab X. divizije treba da se pobrine da banda ne pobegne iz uporišta, jer bi se moglo desiti, da oni koji beže sa sobom ponesu i neki deo protutenkovskog topa.

5.) Stab IV. divizije upotrebiće top »PITO« na zasedi za borbu protiv tenkova. U slučaju, da na njezinom sektoru ne bude uporišta sa tenkovima, isti će dodeliti X. diviziji, ako na njezinom sektoru bude tenkova.

6.) Odmah po prijemu ovog naređenja štabovi divizija treba da pošalju svoje informativce na odgovarajuće sektore, da bi se ispitale snage, koje se nalaze okolo uporišta Sirač.

7.) Izdati u naređenju svima komandantima bataljona, koji su na zasedama, đa ako na njihovu sektoru neprijatelj ne nastupa, a njihova susedna zaseda vodi borbu, isti su obavezni pomoći svoje drugove u borbi bez ikakvog naređenja, ne gubeći iz vida svoj zadatak.

8.) Stab IV. divizije održava vezu sa Brkinim bataljonom,[8] koji će sprečiti izlazak neprijatelja iz Daruvara u pravcu Sirača putem Daruvar—Vrbovac—Markovac—Pakrani—Sirač.

9.) Razbijenog neprijatelja na zasedama treba progoniti ravno do njegovog izlaznog uporišta, a eventualno upasti u samo uporište.

10.) Stab X. divizije treba da povede računa da sa pravom očekujemo brzu likvidaciju uporišta i da niko neće umaći.

7 Podborski

8 Odnosi se na Daruvarski bataljon kome je komandant bio Pajo Orozović Brko. Poginuo je koncem 1943. god. kao zamjenik komandanta Daruvarskog NOP odreda. O Daruvarskom bataljonu vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 67, str. 150—151 i dok. br. 161, str. 377—378.

11.) Prvi odred[9] izvršiće diverziju na pruzi Banova Jaruga- -Lipik u Brezinskom Lugu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politički komesar: Komandant:
Duško[10] M. P. ' Petar Drapšin, v. r.

Dostavlja se štabu III. Operativne zone radi znanja.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

35

10. VI 1943.

Izvještaj Komande Psunjskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o radu članova Komande, partizanskih straža i tehnike, o stanju bolnica i ambulanti, radu relejnih stanica, informativne službe, ekonomskom i financijskom stanju, te političkom raspoloženju naroda toga područja.

Predmet: Izvještaj komande I. područja[1] za period od 1 do 10. VI. 1943.

Rad članova komande: Budući da je izvršena reorganizacija komandi[2] ovog područja kako su došli drugovi na nove položaje kao i na dužnosti sa kojima još nisu dovoljno upoznati. Ali sa mnogo volje i ljubavi prema našoj vojsci i prema našemu narodu moći će mo sve zadatke rešiti. Poduzeli smo najhitnije mjere käko bi se rad koji nam se nameće izvršio, kako je to najbolje.

Partizanske straže: Po našim uputstvima poduzele su mjere kako bi mogle izvršavati svoju dužnost kako to stražarska služba propisuje i ujedno kako bi istupili pred narodom, kako su baš te straže razmješćene po, selima kao takove među narodom, ali je nedostatak u kadru političke svjesti.

Pozadinske čete: Ova komanda ima na svom sektoru dvije čete koje su za ovaj period pokazale svoju vojničku sposobnost i ljubav prema narodu, stim što su održali par mitinga kako se to vidi iz njihovih izvještaja.

Akcije nisu vršene pošto se banda zaleće svakodnevno u njihov sektor.

Tehnika: Naša tehnika pokazala je dosta uspjeha i ako je u pomanjkanju raznog tehničkog materijala, ali je ipak izdala materijala koji je potreban da se izda među narod, kao i među našu vojsku, a naročito u naše bolnice koji će biti i utjeha našim bolesnim i ranjenim drugovima.

9 Prvi odred III operativne zone NOV i POH.
10 Brkić.

1 Odnosi se na Komandu Psunjskog područja.
2 Da bi se pospješio rad komandi pozadine stvoren je Odsjek vojne vlasti u pozadini: Za šefa Odsjeka postavljen je Nikola Kosanović, dotadašnji komandant Psunjskog područja. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 136, str. 303.

B o l n i c e : Stanje u našim bolnicama je na normalnoj visini, kako u pogledu rada i reda, tako i u političkom stanju. Jedino nas zabrinjava smještaj drugova ranjenika koji su nepokretni, a kako to potreba iziskuje, da su se nekoji drugovi morali smjestiti iz bolnice broj 2[3] u bolnicu broj 7,[4] a kako je i povećano stanje bolesnika iz pojedinih ambulanata, a ujedno iz bolnice broj 8[5] o čemu će drugarica referent saniteta[6] ovog područja doneti detaljan pregled.

A m b u l a n t e : Ambulantska služba nezadovoljava dovoljno što se vidi dokazima pojedinih drugova koji se odpuštaju posle ozdravljenja, a to je nedostatak drugova u političkom radu pojedinih odgovornih drugova, a u čemu ćemo povesti naročitu pažnju. Kako se vidi, tifusna oboljenja u velikom značaju opadaju.

R e l e j n e s t a n i c e : Služba relejnih stanica odvijala se normalnim tokom i bilo je slučajeva da se je pokazao neki mali zastoj, ali smo nastojali da to odmah oďklonimo. Naročitu pažnju dostavili a kao i naredbu drugovima komandirima relejnih stanica, a ujedno i drugu oficiru za vezu ovog područja, da svoj'im obilaženjem dade drugovima direktive kako bi veza najbolje funkcion·sala u svim pravcima. Budući da je obavještajni oficir drug Zeko[7] smenio oficira za vezu druga Milana Vukotića na njegovo mjesto postavio druga Vukotić Dmitra, o čemu smo izvestili gornji naslov, ali imenovani drug do danas nam se nije javio, te nam je iz tih razloga sa njim prekinuta svaka veza.

I n f o r m a t i v n a s l u ž b a : Budući da je izvršena reorganizacija kako same ove komande tnko i informativne službe i kako je ista u skladu obaveštajne službe to smo organizirali preko naših partijskih jedinica obaveštajnu službu, kako bi nam na vreme i svakodnevno stizati [podaci] kako o kretanju tako i namjerama neprijatelja o čemu odmah izveštavamo i sam Štab Zone.

M o b i l n i c e n t a r : Pokazao se je sa dosta dobrim uspjehom i ako je predviđen kapacitet sa od 150 omladinaca, a ipak je taj broj mnogo više nadmašio, tako da je u zadnje vreme broj drugova mob'il. centra iznašao oko 230—240 omladinaca. Jedino je poteškoća u snabdevanju sa hranom pošto su okolna sela opljačkana, a sa daljih sela tj. sa neoslobođene teritorije teško je nabavljati hranu i u koliko bi se skupilo, ali je nemoguće prebaviti na naš oslobođeni teritorij pošto banda krstari baš na tim putevima kuda bi se hrana prevozila a naše su operavitne jedinice udaljene koje bi jedino mogle osigurati taj put.

F i n a n c i j s k o s t a n j e : U zadnje vreme ne raspolažemo takorekuč sa nikakvom svotom novca koje niti dobivamo preko naših veza od naših simpatizera, a niti od naših straža, kao ni od naših pozadinskih četa, ali se za najpotrebnije svrhe snalazimo iz naših prvobitnih zaliha.

3 Bolnica br. 2 nalazila se na obroncima Psunja uz potok Rašašku.
4 U ofanzivi »Braun« bolnice br. 2 i 7 ostale su pošteđene. Uslijed opasnosti da bolnica br. 2. bude otkrivena jedan dio ranjenika je smješten u bolnicu br. 7 (nalazila se sjeverno od vrhaPsunja). Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 79, str. 169—173.
5 Bolnica br. 8 nalazila se u Dubokoj Rijecina zapadnim obroncima Papuka.
6 Bogdanka Podunavac
7 Nikola Zastavniković

E k o n o m s k o s t a n j e: U pogledu ekonomskog stanja najkritičnije stoji intendatura IV elkonomskog sektora, kako je istu banda spalila i poništila o čemu će drug zamjenik doneti detaljan pregled, a koje ćemo stanje popraviti iz drugih ekonomskih sektora. Iz izvještaja intendanta I. ekonomskog sektora vidi se da je stanje istoga užasno. Prema tom izveštaju upropašćeno je oko 70 metara žita. Kako on navodi od toga je nešto rasuto sasušeno i proklijalo. Iz toga se vidi da se o istom žitu nije vodilo ni najmanje računa, i ako intendatura raspolaže sa 30 drugova i drugarica. Prema najnovijem izveštaju radionice i mlinovi pretrpani su sa osobljem, tako na primjer mlin Gornji Borci ima 10 drugova pomoćnog osoblja, a šnajderska radionica ima 40 radnika. Po tom pitanju povesti ćemo istragu u koliko se pokaže da je toliki broj radnika nepotreban, iste će mo razmestiti po drugim sektorima, ili ako je potrebno staviti ekonomskom odsjeku na raspoloženje.

P o l i t i č k o s t a n j e: U političkom pogledu nije mi dovoljno poznato, a u koliko sam ustanovio, da iz trokuta[8] kao [i] iz Posavine, mnogi drugovi iz raznih jedinica dolaze u ovu komandu da idu kući i samo kući, pa i svakodnevno stižu molbe za pojedine drugove, da se puste kućama radi svojih privatnih poslova.

Stoga se vidi da su baš ti krajevi neraspoloženi prema narodno--oslobodilaökoto pokretu i našoj vojsci, a to je razlog što nema dovoljno političkog rada kako bi se drugovi osvj©stili, kaiko oni u pojedinim jedinicama, tako i po samim selima, o čemu će drug pomoćnik doneti detaljan izveštaj.

Spisak o naoružanju prilažemo.

Molimo da se ovaj izveštaj primi na znanje.

Smrt fašizmu sloboda narodu !

Komandant područja:
Jovo Adžija

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/I.

36

10. VI 1943.

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Okruga Srednja Drava — Ilova o političkim prilikama na okrugu, nesigurnom položaju pripadnika Skupine uslijed aktivnosti jedinica NOV i o pasivnosti vlasti NDH da spriječe demoralizaciju. Okružni rukovodilac smatra da bi sabotaže prestale kada bi njemačka vojska i policija bile prisutne na tom području, jer mnogi, čak i predstavnici vlasti, simpatiziraju NOP i ne poduzimaju nikakove mjere da se postojeće stanje sredi. Ovako nesigurno stanje ruši moral pripadnika Skupine i onih Hrvata koji još simpatiziraju s ustaškim pokretom, pa okružni rukovodilac pred-

8 Prostor između komunikacija Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okučani — Pakrac.

laže da se poduzmu vojne operacije na području Papuka, Krndije i Bilo--gore, a potom uspostavi režim pod kontrolom Wehrmachta.

Die politische und wirtschafliche Lage verschlimmert sich in unserem Gebiet von Tag zu Tag immer mehr und das aus Gründen: da das Gebiet ohne einen richtigen Schutz zu haben den Partisanen ausgeliefert ist. — Die Partisanenkräften stärken sich von Tag zu Tag, sie mobilisieren fasst alle verfügbare Wehrkräfte durch Einberufungen oder zwangsmässiges Abführen der gemusterten jungen Männer, wie auch Männer der älteren Jahrgänge.[1]

Das Flüchten[2] aus dem kroatischen Heer wird auch weiterhin fortgetrieben, ohne dass etwas von den massgebenden Militärstellen unternommen wird, oder unterommen werden kann. — Eine Vernachlässigung diesses Gebietes, dass ein grosser Teil der Ernährungskammer des Unabhängigen Staate ist, besonders in der Erzeugung von Kartoffel, Heu Weizen, Hafer, Mais und ausserdem ist das Gebiet ein Viehzuchtgebiet, wo eine grössere Mänge Hornvieh und Pferde der Kriegswirtschaft zur Verfügung steht, wäre für die Kriegsemährungswirtschaft sehr schadhaft.

Die Partisanen berauben die Volksgenossen, aber besonders die Grosswirtschaften, treiben fasst das ganze Vieh, wie: Pferde, Schweine und Rindvieh weg, dass der Ernährungswirtschaft mangelt und die Erzeugung ernst bedroht.

Auf dem politischen Gebiet wird ein ungewünschter Zustand durch das hervorgerufen, die noch so wenige standhafte Anhänger der Bewegung für das neue Europa, in der Reihen des kroatischen Volkes, werden auch schwankhaft. — Dieser Zustand wird als eine Schwäche betrachtet und die Masse folgt dem Stärkeren.

Die kroatische Eksekutive wie auch die staatliche Behörde hat sich durch ihre Machtlosigkeit die durch Sabotageakten und Koruption der staatlichen Angestellten entstanden ist, vollkommen bei dem Volke ausgespielt.

Durch dass, das die Aufständischen das Gebiet beherrschen und auch ernährungsmässig versorgt sind, ist ihre politische Propaganda bei dem Volke und auch bei dem kroatischen Militär wirksam und deswegen kommt es so häufig zu Verräten der Aktionen, wodurch die Partisanen an Waffe und Munition gewinnen.

Das Militär hat das Vertrauen in Führung verloren und unterliegt dann hilflos der feindlichen Propaganda.

Die so oft angesagte Säuberung dieses Gebiets bleibt zu lange aus und dadurch ist die Hoffnung auf wirkliche ernste Ordnungschaffung fasst verloren.

Den Berichten über die Gefahr und Lage wird kein Glaube geschenkt, Hilfe der Verteidiger bleibt fasst in mehreren Fällen aus oder kommt sie zu spät. Alle Angesuche um einen Schutz wird abgewiesen, eingegriffen wird erst wenn schon alles zerschlagen und vollständing

1 O mobilizaciji na području OK KPH Virovitica vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 187, str. 427.
2 Odnosi se na bježanje iz Hrvatskog domobranstva.

demoralisiert ist, was dann eine Masse von Kräfte zur Reinigung erfordert. Ein neuer Aufbau ist dann unmöglich. Es werden täglich die Fragen gestellt: »Warum wird nichts gemacht, es wäre ja noch immer Zeit einzugreifen. Ist dieser Zustand gewünscht und nützlich für die Kriegsführung?«

Das alles bricht die Moral der nur bei den Stärksten durch das höhste Einsetzen der führenden Männer gehalten werden kann.

Aus den beiliegenden Vermerken und Abschriften die zur Bekräftigung der Lageschilderung, wie auch zur Berichterstattung dienen sollen, ist ersichtlich die propagandistische Tätigheit und erfolgreiche Arbeit der Kommunisten und der Hilfslosigkeit der gegen sie kämpfende Männer. — Sogar in der Kavallerie-Kaserne in Virovitica wurden kommunistische Flugblätter gefunden.

Aus dem Gymnasium von Virovitica sind 8 Schüler zu den Partisanen geflüchtet u. zw. sehr junge Burschen vom 4 und 5 Gymnasium. 5 Schüler davon wurden verhaftet.

Die Verteidigung der Bezirksstädten die in meisten Fällen aus kroatischer Wehrmacht besteht, die sehr unsicher ist, wird durch die Stärkung der Partisanen die gut gerüstet sind, sogar mit Kanonen unsicher und bietet wieder eine Möglichkeit den Partisanen zur Waffe und Munition zu kommen.

Die willige, kampfbereite Männer haben durch diesen Zustand keinen Rückhalt und sind dadurch in ihrer einsammen Arbeit der Vernichtung ausgesetzt und ihre Tätigkeit ist dadurch beschränkt.

Das Zusammenarbeiten mit den kroatischen Dienstellen ist zwecklos, da nur ein Verrat entstehen kann.

In Fällen wo Berichte zur Verhaftung von Partisanen gemacht waren, da hat man sich geäussert bei der Verhaftung: »Die Kreisleitung hatte es angezeigt.« Die verhafteten Männer wurden nach der Verhaftung freigelassen und danach folgte dann die Plünderung bei den Volksgenossen im Dorfe und das im Falle: wo sich ein verwundete Partisan Njego B o r e t i ć in Cabuna bei seinen Eltern befand, man hat ihn abgeholt, aber danach gleich freigelassen, worauf dann die Volksgenossen in Cabuna geplündert wurden.

Die Wehrmacht die in Dulaves nach der ES[3] die Verteidigung übernahm, hat die verhafteten Partisanen Bucifal Franjo und Rekić Bošković aus Klein Miletinac, in der Nacht durch einen Stosstrupp verhaftet und hat sie nach dem Abziehen aus Đulaves, wo sie der Gorski Zdrug ablöste, dem Gorski Zdrug[4] in Daruvar übergeben, der sie freigelassen hat. — Ebenso im Falle wo ein V. Manngemeldet hat, wer die führende Männer des Partisanenausschusses im Dorfe Pčelić sind und wer mitgearbeitet hat im Aufbau der Mine die unter den Güterzug gelegt wurde, zwischen Pčelić und Suhopolje, hat man bei der Verhaftung ausgesagt, die Anzeige wurde von der Kreisleitung gemacht.

3 Kratica za pripadnike Njemačke narodne skupine. Na području okruga Srednja Drava — Ilova djelovao je prije toga III rezervni bataljon Einsatzstaffela »Maks Emanuel von Bayern«.
4 Odnosi se na I gorski zdrug.

Weiterhin wurde durch den Legionär Grlica Mato aus Vukosavljevica angemeldet, dass 15 Domobrani schon seit mehreren Monaten zu Hause sind, ihre Frauen bekommen Unterstützungen und dazu arbeiteten die Geflüchteten mit den Partisanen mit. — Die Anmeldung wurde der kroatischen Militärstelle in Virovitica mitgeteilt, aber man hat keišao iz Daruvara te kada stupi u borbu sa našim jedinicama u zasedi naene von den Angeführten zu Hause finden können, erst nach mehreren Tagen wurde ausgesagt, dass man nur 4 verhaften konnte.

Alle diese Sabotageakten würden abfallen, wenn nur eine kleine Einheit der deutschen Wehrmacht und Polizei anwesend wären, die eine Kontrolle über das Verhalten und Tätigkeit der kroatischen Behörde und Wehrmacht führen möchte.

Die Volksgenossen wollen fasst nichtsmehr berichten, denn der Bericht wird selten ausgenützt und der Berichter setzt sich nur einer Gefahr aus, dass er um sein Leben kommen kann, oder vollständig ausgeplündert wird. — Der Bezirksvorsther in Virovitica ist bekannt mit seinen Streichen, der Freilassung die ihm Abgeführten.

Das Verhalten der Ungarn ist auch nicht würdig eines Verbündeten, zumal sie viele Anstrengungen machen zur Anwerbung der Volksgenossen, vermitteln Flüchtlinge der wehrfähingen Männer nach Ungarn.[5] SS — Schütze Hellebrand Josef aus Budanica dienst bei einer Einheit in Zagreb, ist durch einen Vermittler T ö r e c k[6] aus Suhopolje nach Ungarn geflüchtet. Viele Ungarn und Kroaten die bei dem kroatischen Heer dienen, flüchten nach Ungarn.[7] Das ilegale Üeberschreiten der Grenze mit samm dem bewegbaren Vermögen ist ein üblicher Streich geworden. Seitens der kroatischen Behörde werden keine Gegenmassnahmen unternommen.

Die wehrfähige Männer der Ortsgruppen in den Bezirken: Pakrac, Daruvar, Garešnica und Grubišno polje befinden sich noch grösstenteils zu Hause und es besteht eine Gefahr, dass die Volksgenossen seitens der Partisanen abgeführt oder demoralisiert werden. Es ist eine dringende Notwendigkeit, die wehrfähingen Männer zum Wehrdienst einzuziehen.

Der Wunsch seitens der noch nicht eingezogenen wehrfähigen Männer (Volksgenosen) aus den bedrohten Gebieten wäre, man möge sie zwangsmässig abholen, damit ihre Familien nicht bedroht werden, dass aber geschehen möchte, wenn sie freiwillig, oder laut Einberufung zum Militär sich entrufen möchten.

Es liegen Berichte vor, wo sich viele Volksgenossen die Reichsangehörigkeit anwerben, durch dass sie dem Wehrdienst entkommen gedenhen.

Durch diesen unerträglichen Zustand und da die Ernte schon vor der Türe steht, ist bei der Bevölkerung, besonders bei den Volksgenossen ein gedrückter, kummervoller, unruhige, geistliche Zustand zu bemerken.

5 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 100, str. 228—230, dok. br. 135, str. 302—303 i u ovoj knjizi dok. br. 136.
6 Pavao
7 O iseljavanju Mađara vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 129, str. 291 i »Građa«, knj. V, dok. br. 135 ,str. 302 i u ovoj knjizi dok. br. 136.

Es wären folgende Massnahmen zu unternehmen:

Das Gebiet im »Papuk«, Krndija und Bilogora« durch eine stärkere Kraft tüchtig zu reinigen und dann in den Bezirksstädten: Virovitica, Pakrac, Daruvar und Bjelovar, stärkere Einheiten der Hipo auf stellen die das Gebiet ständig unter Kontrolle halten möchten.

Besonders dringend notwendig wäre es in Virovitica, wo der Sitz der Kreisleitnug ist, alle Berichte hierher einlaufen und ausserdem der Knotenpunkt für Daruvar, Pakrac, Bjelovar, Đurđenovac und Staiina ist, und noch mehr aus Gründen, dass in Virovitica der geistige Zentär des Nachrichtennetzes der Partisanen ist, der nur durch deutsches Eingreifen entdeckt und zerschlagen werden kann.

Das Anwesen der deutschen Truppen und der Polizei, würde den Moral in kürzester Zeit heben und die Vernichtungstaten und der menschliche zufluss der Komunisten würde abnehmen. Dadurch auch der Verat, durch welchen die Komunisten zur Waffe und Munition und so auch Nahrung kommen, möchte ausbleiben.

Allgemein ist der Wunsch: einen strengeren Regiem der auf gesetzlichen Grundlagen bestehen würde, der unter Kontrolle der deutschen Wehrmacht stehen möchte, denn das kroatische Volk lebt unter der Meinung, die Freiheit bedeutet: Eigenwille, Plünderung, Verfügung über dem nächsten sein Leben, allgemeine Gesetzlosigkeit. Aber einen strengeren Regiem auf gesetzlichen Grundlagen befolt es sehr, dass auch aus der Geschichte ersichtlich ist.

Kreisleiter
i. V.
Wendelin Mundweil

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/II.

37

11. VI 1943.

Naredba Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske štabovima XII i XVIII brigade NOV Hrvatske te štabu III bataljona I odreda za napad na ustaško uporište Sirač.

Stab I. Slavonskog Korpusa pod brojem 50/43 doneo je odluku, da se likvidira neprijateljsko uporište Sirač[1] u kome se nalaze sledeće snage: Jedna satnija domobrana Gorskog Zdruga[2] sa 140 ljudi naoružanih sa jednim protutenkovskim topom, 2 laka minobacača, 3 teška mitraljeza, 5 puškomitraljeza i ostalo puške.

Osnovno u napadu na ovo uporište je to, što napadamo malim snagama. Glavne naše snage biće raspoređene na zasedama i sačekaće neprijateljsku vojsku, koja će dolaziti iz okolnih velikih uporišta, sa ciljem da vojsku koja bude dolazila u pomoć napadnutom uporištu, opkoli i uništi ili zarobi.

Na osnovu gornjeg zadatka I. Slavonskog Korpusa izdaje se

1 Vidi dok. br. 34.
2 I gorski zdrug I gorske divizije.

Z A P O V J E S T

XVIII. b r i g a d a :

a .) B a t a l j o n A.[3] postavlja zasedu jednom četom tako, da zatvori poljski put koji vodi iz sela Miljanovaca na put Doljani — Sirač (severno od slova C. natpisa Miljanovac). Ova četa ima se povezati sa bataljonom A. XII. brigade[4] u zasedi na cesti Doljani — Sirač. Ostatak ovog bataljona brigadna rezerva.

b.) B a t a l j o n B.[5] postavlja zasedu tako, da zatvori put Doljani — Badljevina i put Doljani — Miljanovac. Zasedu postaviti u visini kote 221 i 234.

c.) B a t a l j o n C[6] ima zadatak da se zakonspiriše u šumi Brda zapadno od ceste Daruvar — Doljani, da propusti neprijatelja, koji bi išao iz Daruvara te kada stupi u borbu sa našim jedinicama u zasedi napadne ga s leđa, ili da tuče bandu pri njenom povlačenju u svoje uporište.

XVIII. brigada za ovaj zadatak pridodaće XII. brigadi pešadiski top »Pito« i 1 teški bacač koga će XII. brigada rasporediti po dobivenom zadatku.

XII. B r i g a d a :

a .) B a t a l j o n A. postavlja zasedu tako, da zatvori put Doljani — Sirač na istom mestu gdje i četa XVIII. brigade bataljona A. tj. na raskrsnici puta Doljani — Sirač i Doljani — Miljanovac. Levo se ima povezati sa pomenutom četom, a desno sa jedinicama bataljona B.[7] iste brigade.

b.) B a t a l j o n B. postavlja zasedu na pruzi Daruvar — Sirač između Leskovače i Dolova.

c.) B a t a l j o n C.[8] daje jednu četu kao izvidnicu koja ima zadatak pratiti kretanje bande iz uporišta Daruvar i obavještavati Štab Divizije o zapažanju. Ovoj četi dodaje se teški bacač, koji ima zadatak tući artileriska gnezda u slučaju, ako samo artilerija bude dejstvovala iz uporišta. Ako ne, onda niti bacač neće dejstvovati. Ova četa neposredno će podnositi izvještaj Štabu Divizije a istovremeno i Štabu svoje brigade. Jedna četa toga bataljona u brigadnu rezervu, a jedna priključiti se bataljonu D.[9]

d.) B a t a l j o n D. sa jednom četom bataljona C. ima se zakonspirisati u šumi severno od slova V. natpisa Vukovska glavica i u slučaju sukoba neprijatelja sa našim jedinicama u zasedi ima neprijatelja napasti s leđa.

Pešadiski top »Pito« XII. brigada dodeliće bataljonu A. radi tučen ja bornih kola.

3 Drugi bataljon
4 Odnosi se na II bataljon XII NO brigade.
5 Prvi bataljon
6 Treći bataljon
7 Četvrti bataljon
8 Prvi bataljon
9 Treći bataljon

III. B a t a l j o n I . O d r e d a : ima zadatak postaviti zasede tako da spreči dolazak neprijatelja iz uporišta Daruvar pravcem Vrbovac — Markovca — Pakrani za napadnuto uporište Sirač. Zadatak mu je porušiti prugu na mestu između Bijele i Daruvara na polovini puta. Prugu prekopati, što se god može više, a ispred prekopa postaviti nagaznu minu prema Daruvaru, zašto se upućuje diverzantska grupa sa potrebnim eksplozivom. Ima uspostaviti vezu sa četom koja je nad Vrbovcem, zakonspirisanim delom snaga XII. brigade, njezinim štabom i Štabom Divizije. Za ovu akciju bataljon prikupite da bi brojno stanje bilo što veće.

Z a d a t a k z a s e d a : Sve zasede i zakonspirisani delovi snaga osim zasede bataljona A. i B. XII. brigade imaju neprijatelja upustiti [u] tako zvani kotao i dozvoliti mu kretanje sve dotle dok ne stupi u kontakt sa pomenutim bataljonima XII. brigade i onda ga sa leđa i bokova napasti u cilju zarobljavanja i uništenja. Da bi se ovo postiglo sve jedinice budnim okom trebaju paziti kretanje neprijatelja, njegov pravac i jačinu i prema tome manevrisati svojim snagama, a to će se postići samo onda ako veza bude neprekidno funkcionisala između jedinica bataljona — brigade i susednih jedinica ostalih brigada. Ni pod koju cenu ne smijemo dozvoliti da neprijatelj upušten u naš obruč izadje nedirnut, već moramo se postarati i potruditi se da što više u borbi na terenu zadobijemo oružja i ostalog plijena.

Ovdje će neprijatelj za pružanje pomoći napadnutom uporištu verovatno slati i tenkove, te je zato potrebno da se borcima objasni kako se vodi borba sa tenkovima i na koji se ih način može najlakše zarobiti ili uništiti. Zato će se bataljonu na cesti dati veći broj benzinskih flaša za paljenje tenkova.

Jedince u zasedi na cestama i pruzi imaju iste u što većoj duljini prekopati i onesposobiti za saobraćaj, tako isto porušiti što veći broj telegrafski bandera i telefonskih žica. Treći bataljon I. Odreda ima odrediti specijalno jednu grupicu koja će u toku cele noći pratiti kretanje pancernoga voza i u 2.15 časova obavestiti Stab XII. brigade i Stab ove Divizije gdje se u tom momentu voz nalazi, da li u željezničkoj stanici Sirač ili u Daruvaru. Ovo rušenje komunikacija ima otpočeti 15 minuta prije početka akcije, zašto upotrebiti pionirske vodove, a da bi se što više porušilo još mobilisati i seljaka.

P o č e t a k n a p a d a : 13. VI. 1943 godine u 3 (tri) časa ujutro.

Znaci raspoznavanja za noć 12 i 13. VI. 1943 OKLOP — RAZBIJEN dnevni znaci važe opšti.

I s h r a n a će se vršiti od suvih obroka hrane, koju treba prije polaska u akciju pripremiti, najmanje za dva obroka.

E v a k u a c i j a r a n j e n i k a i m e s t o p r e v i j a l i š t a odredićе se naknadno -kada se dobije naređenje referenta saniteta Korpusa.[10]

P o v l a č e n j e izvršiti po pismenom naređenju ili po izbačenim raketama i to bela, zelena, crvena, a ako bude magla onda dva puta ponoviti. XII. brigada povući će se na Ljutoč, Lisine i Ražine, a XVIII. brigada na Vrani Kamen.

10 Anđelko Kučišec.

M e s t o š t a b o v a

Štab Divizije nalaziće se sa jednim vodom XVIII. brigade u severnim kućama sela Pakrani.

Štab XII. brigade sa svojom rezervom nalaziće se u zapadnim kućama sela Pakrana (kota 277).

Štab XVIII. brigade sa svojom rezervom nalaziće se u severnom delu sela Miljanovca .

Štab III. bataljona I. Odreda nalaziće se u severom delu sela Markovca.

V e z e između Štabova bataljona, brigada održavaće se preko kurira. Sva dva sata sve jedinice svojoj višoj komandi imaju podnijeti izveštaje o stanju na njihovom sektoru djelovanja bez razlike dali što bilo ili ne. Za hitnu poštu slati kurira na konju. Još pre početka akcije sve jedinice dužne su uputiti patrole i kurire da pohvataju vezu sa susednim jedinicama tako da kad već otpočne akcija znamo tačno gdje se koji Štab jedinica na položaju nalazi.

Prelaz pruge XVIII. i XII. brigada izvršiće između Doljana i Sirača kod Dolova.

Sve jedice imaju biti u 20 časova kod Lisinjske lugarne na raskrsnici staza Ljutoč — Vrani Kamen — Dujanova Kosa, odakle će produžiti dalje put i to da se na čelu brigade kreće onaj bataljon koji je najudaljeniji. Po jedinicama izabrati vodiče, a XVIII. brigada u prolazu kroz selo Borke i Bijelu uzeti si 5 — 6 vodiča koji će poslužiti za vođenje jedinica i kao vodiči kuririma.

R a s p o r e d j e d i n i c a X . D i v i z i j e :

XVII. brigada sa dva bataljona napada uporište. Jedan bataljon u zasedi kod Badljevine (popov salaš) s kojim se ima povezati najbliži bataljon XVIII. brigade.

XXI. Brigada u zasedi prema Pakracu i Španovici. Poslije izvršetka akcije i naređenja za povlačenje jedinice X. Divizije nalaziće se na Ravnoj Gori, Metli i Javorniku.

Najstrože držati u tajnosti ovaj zadatak, ne saopštavati ga onome koji nije pozvan i zato ne smije znati, da se ne bi otkrile naše namere, a zbog jakih snaga koje bi neprijatelj bacio u predviđeno uporište iz okolnih uporišta, te bi zbog toga morali odložiti akciju.

Štabovi brigada proračunaće vrijeme i odrediti pravac kretanja svojim batalj onima tako da koncentracija bude u određeno vrijeme polazak.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Politički komesar: Marijan Cvetković

Komandant: Milan Stanivuković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

m;

38

11. VI 1943.

Pismo Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju sekretarima XII, XVI, XVII, XVIII i XXI NO brigade i komitetima IV i X divizije NOV Hrvatske o radu partijskih organizacija i članova KP u jedinicama poslije održanih sastanaka s komitetima IV i X divizije. Ukazuje se na značajne rezultate u pogledu organizacionog učvršćenja partijskih redova i uzdizanja nižih partijskih kadrova, ali se ističe i potreba većeg angažiranja u pružanju pomoći skojevskim organizacijama i organizaciji ideološko-političkog i kulturno-prosvjetnog rada u jedinicama.

Dragi drugovi,

Poslije održanih sastanaka sa Komitetima IV i X Divizije možemo konstatirati sledeće stanje i razvoj pojedinih brigada kao i samih Divizijskih Komiteta. Stanje i rad pojedinih partijskih organizacija u brigadama nije isti. Dok su neke brigade postigle vrlo lijepe uspjehe, dotle su partijske organizacije u drugim brigadama još uvijek slabe u svome radu. Ipak opšta odlika svih organizacija u brigadama jeste da su od neprijateljskih elemenata čiste i da partijci su zaista najbolji naši borci. Isto tako kod svih partijaca postoji odlika da su neobično odani narodu i Partiji. Pojedini partijski rukovodioci svojim držanjem i radom uzdigli su ugled Partije kao na pr. sekretar bataljonskog biroa u XII. brigadi, koji je poveo drugove u još žešću borbu da obrane top u Našicama, kad mu je pretila opasnost. Neke partijske organizacije vrlo lijepo su razvile sve vrsti partijskog rada u vojsci. Ipak ima još mnogo nedostataka na koie Vam svraćamo pozornost.

XII brigada.

Sam partijski rukovodioc u zadnje vrijeme pokazao je napredak u svome radu. Organizaciono Partija postavljena je i održavaju se redovno partijski sastanci na kojima je pun sadržaj rada. Pojedini niži partijski rukovodioci uspjeli su da zaista postanu rukovodioci i da pomažu komandni isastav. Još uvjek u XII. brigadi nisu partijđki rukovodioci uspjeli da se snađu u svakoj prilici i da odgovore na sve probleme. Tako na pr. partijska organizacija nije uspjela da pomogne komesarima i Skoju da uspješno provedu mobilizaciju gdje su prolazili. Organizacija nije uspjela da ukaže komesarima na nove oblike rada sa hrvatskim masama i tako se događa da su kod stanovništva padale izjave »naša i Vaša vojska« pod kojim se misli partizani i domobrani. Isto tako partija nije uspjela da upozori da se tu treba povesti energična borba protiv HSS-a i nije našla forme borbe. U XII. brigadi još uvijek se sektaši po primanju u Partiju i to u većim razmjerima. Isto tako jako se sektaši po primanju žena u Partiju, jer od 100 žena ima ih samo 6 u Partiji. Partijski rukovodioci malo istupaju masovno i nisu na taj način, a što su mogli, popularisali Partiju. Partijska organizacija u brigadi nije u dovoljnoj mjeri pomagala Skoj. Skojevci u XII brigadi nisu održavali u dovoljnoj mjeri sastanke sa omladinom na selu, koja jedva čeka da šta čuje od naših vojnika i

baš preko tih sastanaka mogli bi S-kojevci da mobilišu omladinu. Naše partijske organizacije nisu u dovoljnoj mjeri pružile pomoć ni komesarima. Često puta komesari pričaju vojnicima uvjek iste stvari i već postaju sami sebi dosadni. Nisu drugovi znali da im pomognu da jedan dan govore recimo o vodstvu HSS-a, drugi dan o Crvenoj Armiji, treći dan o borbi porobljenih naroda i da im pomognu upućujući ih na literaturu i davajući im ono što oni znaju.

Partija radi, ali je dosta uvučena sama u sebe, nije još rukovodioc, a nije za to, jer ne pomaže i ne djeluje po svim sektorima rada u vojsci.

XVIII. brigada.

Rad u XVIII brigadi napreduje sve bolje. Ako se uzme u obzir prijašnje stanje oni su dosta napredovali. Ipak ta brigada je dosta slaba i njoj će trebati posvetiti pažnje. Ona uglavnom ima sve nedostatke koje ima i XII, samo u njoj još nisu ni organizacione forme sve postavljene t. j. još se ne sastaju redovito svi bataljonski biroi. Brojno stanje članova Partije moglo bi zadovoljiti. Treba posvetiti pažnje sekretarima bataljonskih biroa. Naročito treba posvetiti pažnje na rad neprijatelja u toj brigadi. Isto tako politička svijest u toj brigadi nije na visini, jer ima slučajeva da borci te brigade pljačkaju. Mora se više kontrolisati i pomoći štabovi, jer se tu zavuklo dosta birokracije. Nije partijska organizacija zdrava ona, gdje se samo četne ćelije i bataljonsiki biroi sastaju i održe sastanak po »radu partije u vojsci« već ona koja sve vidi, svuda pomaže i kao što 'Stoji u pismu C. K. osposobljava jedinicu da bude što borbenija kao i nosilac linije Narodno oslobodilačke borbe. To znači dizati političku svijest partizana, a u to spada i pomoć komesarima, konkretno im pokazati šta je dobro a šta je lošo, pomoći komandnom sastavu da se vojnici osposobe da budu što spretniji u borbi, paziti da se ne uvuče birokratizam u štabove, razviti sve oblike kulturnog djelovanja, pomoći Skoj i t. d. Ako se bude svagdje osjećala pomoć Partije i provodile njene upute i direktive, onda će ona i postati rukovodioc.

XVI. brigada.

Ta brigada ima uglavnom iste nedostatke napred rečene, samo što ne sektaši po primanju u Partiju. Njoj će trebati posvetiti dosta pažnje, jer se događa da oružje iz brigade nestaje, tako da brigada raste po broju oružja ona što je čak jedinstven slučaj u nekim jedinicama opada. U štabovima ima dosta birokracije.

XVII. brigada.

U XVII. brigadi rad partije je dosta dobar i politička svijest partizana dosta je dobra. Isto tako ta brigada još uvijek sektaši po primanju žena u partiju.

XXI. brigada.

Ovo je mlada brigada,[1] ali se dobro pokazala i u partijskom radu a i u vojničkom. Treba paziti baš zato što je mlada da se organizaciono učvrsti i da prebrodi sektašenje po primanju žena u Partiju.

[1] Osnovana je 17. V 1943. god. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 129, str. 296—297 i dok. br. 162, str. 379—380.

Dragi drugovi, pred Vas se postavljaju uglavnom sledeći zadaci:

1) Prebroditi sektašenje, a naročito sektašenje po primanju žena.

2) Više pomoći Skojevsku organizaciju.

3) Podići teoretsku svijest članova Partije.

4) Podići ugled Partiji (zvati drugove sekretarima, a ne zamjenicima, istupati masovno ispad[2] Partije i t. d.)

5) Ne raditi samo unutar organizacije t. j. ne začahuriti se, kao što su radile uglavnom sve partijske organizacije, nego djelovati na svim sektorima.

a) Pomoći komesarima da ne budu suhoparni i da naprave plan i raspodjelu rada t. j. da drže sastanke po pitanjima za koja će se spremati.

b) Pomoći komandantima da vojnici postanu majstori svoga oružja i paziti da se u štabove ne uvuče birokracija.

c) Razviti sve oblike kulturno-prosvjetnog i političkog djelovanja t. j. priređivati osim dosadašnjih oblika i predavanja sa diskusijom u kojoj partijci treba da nastupe kao diskutanti a to treba organize vati, treba možda djelovati plakatama kao i ostalim vrstama rada.

Ako Partija bude sve pomagala o svemu vodila računa, ako bude djelovala svagdje i na svakom mjestu i to konkretno kako smo vam pokušali ukazati, postaćete samo na taj način rukovodeća sila u vojsci. Osnovno je treba izići iz začahurenosti.

Primite naš komunistički pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Za Komitet;
Ćule[3]

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 6/1.

39

11.VI 1943.

Izvještaj brigadnog komiteta SKOJ-a XII brigade NOV Hrvatske Oblasnom komitetu SKOJ-a o političkom radu i političkoj svijesti skojevaca, organizacionom stanju SKOJ-a u jedinicama, postignutim rezultatima na kulturno-prosvjetnom polju i uspjesima u vojnom obučavanju boraca.

Izvršenje poslednjih akcija koje su izvršene s uspjehom[1] postalo je kod partizana veliko raspoloženje.

Ponašanje i stav partizana prema civilnom stanovništvu za vrijeme akcije bilo je dosta dobro.

Politička svijest SKOJ-evaca u IV. bataljonu pretječe SKOJ-evce iz ostalih bataljona. Uzrok te razlike između bataljona može se tumači-

2 Treba: ispred.
3 Dušan Čalić

1 XII brigada NOV Hrvatske izvela je uspješne akcije na području Požeške kotline i Našica. Vidi dok. br. 5, 6, 9, 12, 15, 17, 21, 23 i 27.

ti s time da je u tome bataljonu bio bolji politički rad i to što su većinom radnici. Može se reći da u poslednje vrijeme u ostala tri bataljona također politička svijest SKOJ-evaca se podigla. SKOJ-evci u glavnom znadu šta je AVNOJ, a što je Vrhovni Stab, a jasno im je i to da je danas jedan od najvećih neprijatelja i reakcionarno vodstvo HSS-a. Također im je danas jasna uloga četnika i njihova sudbina u slučaju savezničke invazije na Balkanu.

Nedavno se pojavila želja kod nekih pet SKOJ-evaca iz II. bataljona koji su rodom iz Bilogore da idu u Bilogorsku četu koja operira po Bilogori. Tome njihovom zahtjevu nije se udovoljilo i govoreno im je kao SKOJ-evcima da je svedno bio u brigadi ili u Bilogori ,ali to nije pomoglo. 9. VI. 1943 u jutro sva petorica su se izgubila iz svojih jedinica sa oružjem. Do danas nije se ustanovilo gdje su.

Nekog podmuklog rovarenja u našim jedinicama nije se primjetilo.

Dezertiralo je nekoliko partizana Hrvata, koji su prisilno mobilisani isti su rodom od Janje Lipe, Lipovljana i Plesme.

II. Organizaciono stanje SKOJ-a

U zadnjim akcijama kroz Požešku kotlinu i u Našicama većinom su ranjeni i poginuli SKOJ-evci. Među poginulima se nalazi i jedan sekretar bataljonskog rukovodstva SKOJ-a iz II. bataljona i jedan pročelnik ranjen. Tačan broj kroz ovu of anzi vu ranjenih i mrtvih nema tačnih podataka. Svega što ranjenih što poginulih i koji su poslani u druge jedinice nalazi se 41 SKOJ-evac. U kandidate i u Partiju primljeno je 13 SKOJ-evaca.

Brojno stanje:

I. bataljon	46 Skoj
II.	46 „
III.	70 „
IV. „	40 „
Bolnička četa	13 „
Kuriri	5 „

Poslije ovih akcija primljeno je 20 novih omlađinaca u SKOJ, dočim nam se 13 vratilo sa bolovanja.

Djelovanje SKOJ-a kao organizacije vidjelo se na radu u poslednjim akcijama. Kod organizacionog nastupanja najbolji su se pokazali SKOJ-evci I. i II. bataljona.

Takmičenje kao način rađa još uvijek nije postigao onakve uspjehe kakve bi trebalo. Po tome ćemo nastojati da se po tom pitanju mnogo više poradi. Raspodjela rada po sektorima postoji i mijenja se prema potrebama i problemima koji se postavljaju.

III. Politički rad

Sastanci po pitanju političke izobrazbe SKOJ-evaca održavani su redovito, odnosno prema položaju u kojem smo se nalazili. Kada smo bili na odmoru sastanci političke izobrazbe bili su održavani svakidan.

Organizacioni sastanci održavani su po četnim jedinicama jedanput nedeljno. SKOJ-evske jedinice su proučavale slijedeći materijal:

Reakcionarno vodstvo HSS-a, Uloga Mlade generacije u NOB. i zadatci SKOJ-a. Proučen je i protumačen je sadržaj radio izvještaja u kojemu stoji zapovjed Vrhovnog Komandanta druga Tita za stupanje u ofanzivu Slavonskih partizana.[2]

Održana su dva sastanka sa brigadnim Komitetom SKOJ-a, jedan organizacioni, drugi izvanredni. Izvanredni sastanak održan je povodom zapovjedi Vrhovnog Komandanta druga Tita za stupanje u ofanzivu Slavonskih partizana.

Rad sa omladinom na selu također nije bio zadovoljavajući. Održana su tri mitinga na kojima je govoreno ispred omladine. Nije održan ni jedan sastanak sa omladinom na selu. Taki je jedan veliki propust napravljen kod rukovodstva SKOJ-a I. bataljona koji su se nalazili u mjestu Ljeskovici,[3] gdje se moglo da se osnuje i odbor USAOJ-a, pa makar je bilo i malo vremena.

IV. Kulturno -prosvjetni rad

Po pitanju likvidacije nepismenih rad u našoj brigadi do sada se pokazao dobrim. Do sada po tom pitanju najbolji uspjeh pokazao se u II. bataljonu, gdje ih je do sada naučilo 12 čitati i pisati, a ostalih 9 nepismenih također pokazuju veliko interesovanje, tako da i oni u skoro vrijeme će naučiti.

Rad pjevačkih horova do sada nije zadovoljavao u dovoljnoj mjeri.

Diletantske grupe postoje u svim bataljonima. Do sada su se pokazale najaktivnije I. i IV. bataljon.

Pisanje raznih dopisa za naš brigadir i druge listove, za vrijeme pokreta i akcije bilo se malo smanjilo.

Kulturna priredba do sada je najbolje uspjela u Ljeskovici, koju je pripremio I. bataljon. Vidjelo se je veliko raspoloženje kod omladine iz istog mjesta.

V. Vojni rad

SKOJ-evci koji su bili zaduženi po vojnom radu t. j. rukovanju sa svim oružjem koje posjedujemo do sada su pokazali dobar uspjeh, tako da većinom svi SKOJ-evci znadu rukovati sa automatskim oružjem.

Još uvijek postoji nedostataka kod partizana kao i kod SKOJ--evaca da neznaju pravilno iskorištavati zaklone.

Smrt fašizmu — sloboda narodu !

Srekretar B. K.[4] SKOJ-a
XII. brigade:
Rudolf Car, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. br. 19 i 20.

2 Odnosi se na naredbu maršala Tita koju je prenijela Radio-stanica »Slobodna Jugoslavija« 23. V 1943. god.; vidi dok. br. 5, objašnjenje 1.
3 U akciji na Ljeskovicu istakao se I bataljon XII brigade NOV Hrvatske; vidi dok. br. 6.
4 Brigadni komitet

11. VI 1943.

Izvještaj Zapovjedništva II domobranskog zbora Ministarstvu oružanih snaga NDH ... o aktivnosti NOV i PO na području Srijema i Slavonije, stanju vlastitih snaga i daljnjim taktičkim i operativnim namjerama za suzbijanje NOP-a u Slavoniji.

OCJENA STANJA 11. LIPNJA 1943.:

I. POLITIČKO STANJE

Političko je stanje uglavnom bez promjene. To stanje ne označuje toliko neko očekivanje odsudne nagle promjene bliske budućnosti na velikim bojištima — pošto su oba protivnička tabora potvrdila veliku snagu u ljudstvu i ratnom tvorivu, tako da će na tom polju prie odlučiti veća spremnost u izvođenju ratnih namjera, a u čemu sile osovine svakako imadu prednost — već je političko stanje Više vezano na unutarnju gospodarsku i prirodnu snagu. Pošto smo ratarska zemlja, to je učinak žetvenog prinosa po nas od životne važnosti. Bojazan za izhod predstojeće žetve temelji se prvo na velikim prostorima pod izravnim utjecajem neprijatelja, ili prostorima ugroženim njegovom djelatnošću, kao i na nedovoljnim izgledima za uspješno suzbijanje sabotažne djelatnosti protiv žetve, što se s pravom očekuje da će uslieditі.

II. STANJE NEPRIJATELJA

S r i e m : Utvrđena je kod komunista nova vrst postrojbi,[1] to su t. zv. »Rezervni bataljoni«, koji su postrojeni u svakom kotaru po jedan, a dieie se na čete, ove opet na barem 3 desetine. Popunjavaju se mužkom, a dielom i ženskom mladeži, od 16 godina starijom. U svakom je »bataljonu« naoružana samo jedna t. zv. »udarna desetina«, a ostalo je ljudstvo bez oružja. Ove postrojbe imadu raznovrsnu zadaću: vršenje sabotaža, odmazde, izvještajna služba, pripreme za operativne postrojbe, obuka novaka, stražarenje ltd.

Prepadi manjih straža i posada radi prikupljanja oružja i opreme, paljenja javn'h zgrada i pljačka većih posjeda, i dalje su na dnevnom redu. Opaža se sustavno prikupljanje hrane u velikim količinama i izrada skrovišta za tu hranu. Vjerojatno je, da će za vrieme žetve biti prebačeno iz Bosne dosta komunističkih snaga,[2] da sebi prigrabe dio žetve, ili da je unište, kako Država N. D. H. ne bi imala potrebnu korist.

U pogledu jakosti naoružanih skupina komunista utvrđen je u ovom razdoblju jači pokret komunista sa pravca Domuskela — Grk (Višnjićevo) (28 ZJZ i 24 Z Hrv. Mitrovica), te između Kuzmina, Kukujevaca i Erdevika — Bingule (16 i 24 ZSZ i 22 i 19 SZ Hrv. Mitrovca) pre-

1 Krajem februara 1943. god. izvršena je reorganizacija partizanskih snaga u Srijemu. Vidi o tome: »Građa«, knj. IV, dok. br. 62, str. 141—143 i knj. V, dok. br. 6, str. 21—25.

2 Odnosi se na vojvođansku brigadu koja je uslijed okupatorsko-kvislinških operacija širih razmjera bila prebačena krajem 1942. god. u Bosnu.

ma Fruškoj Gori. Iako podatci s jedne strane preuveličavaju jakost ovih skupina, ipak se može ocieniti sa oko 500 naoružanih komunista,[3] koji su sprovodili »novake«[4] u Bosnu, ali su u tome spriečeni oduzimanjem najvećeg diela povoza i obskrbe podhvatom 3. p. p. između Rače i Jamene (24 JZZ i 19 I Brčko).

S l a v o n i j a : Brojčano stanje komunista je uglavnom ojačano, to oni imadu danas na ovom području već šest brigada, i to: XII., XVI., XVII., XVIII., XXI. i XXII.[5] kom. brigadu sa ukupno oko 6.0 0 0[6] naoružanih ljudi sa dovoljnim brojem raznovrstnog težkog naoružanja i strieljiva.

Na ugroženom području na sjevernim obroncima Krndije i Papuka izvršili su, pored napadaja na želj. veze, opsežne napade jakim snagama na uporišta Našice,[7] Đurđenovac (7 SZ Našice) i D. Motičinu[6] (6 Z Našice). Neprijatelj je uspio ovladati dielom mjesta Našice, ali je pristiglim pojačanjem[9] hrvatskih i njemačkih snaga izbačen, te su mu u povlačenju nanieti znatni gubitci. Vlastiti gubitci oružanih snaga kao i gubitci među pučanstvom (D. Motičina) bili su razmjerno znatni.[10] Poslie ovog, jedna nepoznata komunistička brigada,[11] premorena i izcrpljena napustila je ovo područje i prebacila se je u prostor oko Stražemana (15 SZ Požega) u sjeverozapadni dio Požeške kotline. U Požeškoj kotlini vršio je neprijatelj svojim snagama pokrete za zaokružavanje Požege, te je jednom prilikom uspio tući i grad, s južne strane, bacačkom vatrom.[12] Razviđačko zrakoplovstvo zbora[13] i strovalni zrakoplovi nanieli su neprijatelju osjetljive gubitke bombardiranjem uspješno podpomažući zemljištne postrojbe. Pristizanjem pojačanja omogućen je manji podhvat u prostoru oko Pleternice (11 I JI Požega), na koji se nadovezao podhvat u cieloj Požeškoj kotlini, koja je sada očišćena.[14] Jedna jača skupina komunista boravi oko Ljeskovice — Tromeđe 263 — Paučja — • Ceremošnjaka (12 JZ Našice, 11 JIJ Našice, 16 J Našice i 5 J Našice). Jedna brigada[15] oko Gradca (9 JZ Našice), a jedna brigada[16] južno Orahovice (18 ZSZ Našice).

17

3 Na području Srijema djelovao je III NOPO (srijemski).

4 Odnosi se na prebacivanje simpatizera NOP-a i ilegalaca iz Srijema u Bosnu, koji su tamo stupili u NOV. O mobilizaciji ljudstva iz Srijema vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 6, str. 21—25.

5 Na području Slavonije nalazilo se pet brigada. XXII brigada nije formirana, jer se pristupilo formiranju odreda. Vidi dok. br. 92.

6 Oko 5.000 boraca.

7 Akciju na Našice izvela je XII brigada IV divizije NOV Hrvatske 4. juna 1943. god. O napadu na Našice vidi dok. br. 5, 9, 12, 17, 21, 23 i 27.

8 Akciju na Donju iMotičinu izvela ie XXI brigada X divizije NOV Hrvatske. Vidi dok. br. 10, 21, 27, 41 i 42.

9 U pomoć je poslana XV, XVI XXXVI ustaška bojna iz Osijeka.

10 Neprijateljski gubici u akciji na Donju Motičinu bili su preko 150poginulih vojnika, a zapaljenoje 15 kuća iz kojih je pružan otpor. Vidi dok. br. 21.

11 Odnosi se na XVII NO brigadu.

12 Radi se o fingiranom napadu XII NO brigade na Slav. Požegu. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 172, str. 403—406.

13 Odnosi se na Drugi domobranski zbor.

14 Prema naredbi štaba IV divizije NOVH od 5. VI 1943. god. izvršeno jepovlačenje jedinica poslije likvidacije uporišta Našice. O tome vidi opširnije dok. br. 5, 9 i 12.

O uspjesima jedinica I slavonskog korpusa u čišćenju Požeške kotline vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 184 i 185, str. 423—425 i dok. br. 6 i 11, objašnjenje 1, te dok. br. 21.

15 XII brigada NOV Hrvatske.

16 XVIII brigada NOV Hrvatske.

17 Izostavljeni dio teksta ne odnosi se na Slavoniju.

III. VLASTITO TAKTIČKO STANJE.

S r i e m s k i z d r u g : Vlastito taktičko stanje je nepromienjeno. Uz prie navedenu djelatnost vlastitih snaga treba pridodati, da nastojanje ovog zdruga ide i za tim, da sprieči prielaz komunista na Bosutu od poteza Batrovci (12 JZ Šid) pa do ušća Bosuta u Savu.

S l a v o n s k i z d r u g : Stanje kod ljudstva je težko zbog neuspjeha, pretrpljenih dielom u tom razdoblju, kao i zbog izmorenosti četa na postavima. Tako je jedna vrlo sposobna obkoparska postrojba[18] izgubila u obrani Našica pred nadmoćnim jako naoružanim neprijateljem znatan dio svog ljudstva u mrtvima i zarobljenim, kao i velik dio svog naoružanja, pa je njena borbena vriednost za sada znatno smanjena

N a m j e r e :

Razviđanje i osiguranje, izgradnja uporišta, izobrazba novaka i ostalih postrojbi, preustrojstvo u lovačke brigade. Sa raspoloživim snagama, uz sudjelovanje njemačkih snaga, a mjestimice uz suradnju četnika — suboraca u predjelu južno od Save, — nastaviti nezavršene podhvate, odnosno pristupiti novih podhvatima, što će se još zasebno javiti. Ovo sve u svrhu da se komunističke snage što više oslabe, kako bi stanje sigurnosti u pojedinim krajevima bilo toliko poboljšano, da se predstojeća žetva može odpočeti i uspješno završiti. Posebno u Slavoniji manjim podhvatima odbaciti neprijatelja u gorske predjele Papuka i stalno ga uznemiravati, a po izvršenoj popuni **100**. divizije, s njom i skupinom Zapad[19] u zajednici poduzeti jedan podhvat većeg obsega za uništenje neprijatelja u Slavoniji.[20]

VI. STANJE ZRAČNOG PROSTORA

Bez promjene.

VII. STANJE PROMETA

U Sriernu i Slavoniji nepromienjeno. U Slavoniji se jedino opaža veća sabotažna djelatnost protiv željeznica, što će biti u vezi sa proglasom vrhovnog zapovjednika komunista »Tita« o rušenju prometnih veza.[21]
[22]

VIII. OBSKRBA I POPUNA OBSKRBE

Uglavnom bez promjene.

Odluka vlade za povećanjem dnevnica državnih službenika i pripadnika oružanih snaga olakšat će za jedno vrieme njihovo stanje.

Prehrana pučanstva, koja je vrlo težka nastoji se olakšati na zadružnoj osnovi. Uspjeh još se nije pokazao.

18 Odnosi se na dijelove IV opkoparske bojne.
19 Sastav skupine »Zapad«: I gorska ustaška divizija i 187. njemačka rezervna divizija.
20 Pothvat širih razmjera na području Slavonije i Bilo-gore poduzele su okupatorsko-kvislinške snage 20. jula 1943. godine. Vidi dok. br. 157, objašnjenje 1.
21 Vidi dok. br. 5, objašnjenje 1.
22 Isto kao 17.

IX. VOJNO GOSPODARSTVO

Bez promjene.

X. STANJE ZDRAVSTVA

Uglavnom povoljno.

XI. STANJE KONJA

Bez promjene.

XII. STANJE POPUNE

Kod Sriemskog zdruga popuna teče sporo. Trenutno je I. i II. bojna popunjena prosječno sa 85<1/» momčadi propisanog stališa. I popuna častnicima ide vrlo sporo. Od pozvanih 17 pričuvanih častnika javila su se tokom dva mjeseca svega 4.

Kod Slavonskog zdruga popuna ljudstvom je zadovoljavajuća. Jedino je stanje kod pričuvnih častnika teže, radi velikog broja oslobođenja od službe u Domobranstvu.

23

ZASTUPA ZAPOVJEDNIKA
pukovnik R a d i
Radi, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 8/III.

41

11. VI 1943.

Izvještaj Štaba II NOP odreda političkom komesaru III operativne zone NOV i PO Hrvatske o rezultatima političkog rada u Odredu, političkoj svijesti boraca, moralnom i zdravstvenom stanju i o uspjehu političkog rada među narodom na sektoru djelovanja Odreda.

I. O P C I P R E G L E D

Od prošlog izvještaja[1] općenito se može reći, da je n'ivo političkog znanja kod partizana primjetljivo popravljen. Sa drugovima se radilo kad god se imalo za to vremena, a sav materijal je opširno prorađen, tako da skoro svi drugovi poznaju cilj Narodno-Osldbodilačke borbe i da je to jedini put i način kako će mo se osloboditi od okupatora i domaćih izdajica. Istome poboljšanju i raspoloženju mnogo je pridonela i ofenziva I. Slavonskog Korpusa[2] i njegovi uspjesi za vrijeme te

23 Isto.

1 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 118, str. 270—272.

2 Krajem maja 1943. god. jedinice I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske poduzele su ofanzivu čišćenja Požeške kotline i za nepunih sedam dana oslobodile su mjesta: Kaptol, Vetovo, Kutjevo, Ferovac-Majur, Ljeskovicu i čaglin. Vidi o tome: »Građa«, knj. V, dok. br. 164, str. 383—385, dok. or. 172 i 173, str. 403—408, dok. br. 181, str. 420 i dok. br. 185, str. 424—425, te u ovoj knjizi dok. br. 6, 11, 21 i 23.

ofenzive, a koji su opširno kao i njihovo značenje objašnjavani i protumačeni na sastancima, a na kojima je naročito skrenita pažnja na potrebno borbeno jedinstvo i bratstvo Srbskog i Hrvatskog naroda, a također je skrenita pažnja na štetan i protunarodni rad Izdajničke izbjegličke vlade u Londonu i vodstva H. S. S.-a. Upozoreni su drugovi i na kakav sve način neprijatelj pokušava da oslabi naše redove.

U prošlom 10-dnevnom vremenu bio je rad u narodu zadovoljavajući i odnosi partizana sa narodom i obratno su dobri.

Kulturno prosvjetni rad nije zadovoljio što se tiče rada sa partizanima jer agit-prop, u prošlom vremenu je samo umnožio referate, koje smo dobili od škole Partijskih funkcionera, a od kojih i za naš odred ostaje dovoljan broj.

Primetilo se da se politički rukovodioci dobro snalaze na svojim dužnostima, dogodi se po koja manja neispravnost, ali se ona putem kritike ispravlja. Većina od istih se trudi da bi što više zadovoljili na svojoj dužnosti, a da bi to postigli ukazuje im se svestrana pomoć na savjetovanjima i konferencijama gdje se načina prilaženja i tumačenja drugovima pretresa i tek onda se primjeni u praksi.

II. RAD U B A T A L J O N I M A .

I. Bataljona.

1. četa: Održana su tri četna sastanka, od kojih je jedan bio čas kritike.

Na sastancima je drugovima objašnjavano tko su sve naši saveznici, a tko neprijatelji, drugov'ma je protumačena važnost drugarskog ponašanja između sebe i sa narodom. Drugovima je prikazan uspjeh Narodno Oslobodilačke borbe i šta se s tom borbom postiglo.

Na času kritike drugovi su se međusobno kritikovali za neispravno vršenje stražarske dužnosti, kao i za druge nedostatke, a naročito za slabo prenašanje naređenja prilikom pokreta.

2. četa: Održana su tri četna sastanka, dva sastanka po vodovima 'i čas kritike.

Na sastancima vodova i četa teme predavanja bile su slijedeće:
O neophodnoj potrebi bratstva Srba i Hrvata, upoznavanje drugova sa ciljem Narodno Oslobodilačke Borbe, o našim saveznicima i tko su naši neprijatelji, kakovim se sve sredstvima neprijatelj služi u borbi protiv Narodno Oslobodilačke fronte.

Na času kritike se u glavnom kritički osvrtalo na nepravilno vršenje stražarske dužnosti, nepravilnog patroliranja i nedrugarsko ponašanje pojedinica.

Prije svakoga četnog sastanka predhodio je sastanak sa vodnim delegatima po istim temama koje su prorađivane na četnim sastancima.

RAD P O L I T I Č K O G K O M E S A R A U B A T A L J O N U

Održana je bataljonska kritika na kojoj je kritikovan nepravilan rad pojedinih drugova, a nakon toga je prikazana štetnost takovih nepravilnosti i pogrešaka. Prije svake akcije drugovi budu upozoreni ka-

ko treba da se vladaju prilikom izvršenja 'istih. Održan je sastanak sa polit, komesarima na kojim su im date upute za rad. Pošto su u bataljonu novi drugovi najveća potreba se osjeća da se ih upozna .sa ciljem N. O. borbe, tko su naši saveznici, a tko su neprijatelji i njihov rad, nadalje o potrebi borbenog jedinstva i bratstva Srba i Hrvata. Stabska sjednica je održana na kojoj je zaključeno da se i kako da se drugovima dobro objasni cilj N. O. Borbe.

2. bataljon.

1. četa: Održana su dva vodna tj. svaki vod po jedan i dva četna sastanka.

2. četa: Održana su po dva vodna i dva četna sastanka.

Na vodnim sastancima su se u glavnom osposobljavali polit, delegati, a predavali su na istim sastancima one teme koje su se četnim sastancima opširnije objašnjavali. Sastanci su održavani redovito.

Na svim tim sastancima prorađeno je slijedećeg materijala Proglas Crvenoj Armiji, od druga Staljina, A. V. N. O. J. Izdajničko vodstvo H. S. S. Partizan br. 5.[3] Svi dobiveni Radio izvještaji, naše novine Napred, govoreno je o cilju N. O. Borbe i njeni uspjesi, o savezu SSSR-a Engleske i Amerike.

Održano je u svakoj četi po jedan čas kritike na kojima je drugovima ukazano na nedostatke koje su učinili.

RAD POLITIČKOG KOMESARA U BATALJONU

U toku zadnjih 10. dana održao sam 2 bataljonska sastanka na kojima sam govorio o cilju naše borbe i o načinu kako će se ta borba uspješno voditi i dokončati tj. o bratstvu Srbskog i Hrvatskog naroda o savezu SSSR-a Engleske i Amerike i o potrebi discipline u našoj vojsci.

Održana je jedna bataljonska priprema prije akcije na D. Motičinu,[4] a u kojoj su se drugovi dobro ponijeli, 2 puta sam obišao čete za vrijeme sastanka pol. komesara sa četom.

Održano je dva savjetovanja sa političkim rukovodiocima na kojima je popunjen program rada s tim što smo unijeli temu bratstva Srbskog i Hrvatskog naroda.

Kritički se je osvrnulo na pojedine rukovodioce zbog nepravilnoga odnosa sa drugovima i što pojedinci ne vode dovoljno kontrole a naročito za vrijeme akcije kada je treba imati najviše.

Održano je dva štabska sastanka na kojima su prorađena sva pitanja za rad u bataljonu s time da se pojača kdko politički tako i vojni rad.

III. RAD POLITIČKOG KOMESARA U ODREDU

Održana je jedna konferencija sa svima rukovodećim u odredu a posebno sa I. bataljonom 2 sastanka, a sa 2. jedan kojega smo obišli dok je bio u Gradcu.

3 »Slavonski partizan«, glasilo Narodnooslobodilačke vojske i partizanskih odreda Slavonije i Srijema.

4 Akciju na Donju Motičinu izvela je XXI brigada; vidi dok. br. 10, 21, 27 i 42.

Na gore pomenutim konferencijama i sastancima kontroliran je rad političkih komesara bataljona i date su nove direktive za budući rad, drugovima je svraćena pozornost da što više rade sa drugovima kako bi se stanje u odredu što prije poboljšalo.

Naročito upozorenje kao najvažnije je, da se na svakom sastanku objašnjava drugovima razoran i štetan rad i metode toga rada, kojima se sve naši neprijatelji služe da bi nas oslabili, razdvojili i uništili.

Na sastancima su drugovi upozoreni na pravilan odnos sa partizanima, koji je jedan važan faktor, da bi sav ostali rad bio koristan, a što je potrebno da bi drugovi partizani u rukovodećem viđili druga kojemu može povjeriti svoj život u borbi.

Često sam obilazio po četama i batalj onima često puta među same drugove partizane, prilikom ovih obilazaka nisam mogao primj etiti ništa što bi imalo većih posljedica za današnju N. O. Borbu osim manjih sitnih grešaka na koje sam na licu mjesta iste drugove upozorio, a i drugove u štabu kojemu 'isti drug pripada, da bi mogli imati bolji pregled i eventualno ponavljanje istih spriječiti.

Prilikom obilaska naišao sam na četni sastanak gdje je polit, komesar tumačio drugovima o potrebi borbenog jedinstva i bratstva Srba i Hrvata, a drugovi su pažljivo slušali.

Održane su dve štabske sjednice na kojima se je kritički osvrnulo na postojeće stanje u samom štabu, a na istom je riješeno na koji će se način i kojim postupkom isto stanje popraviti.

IV. MORAL I POLITIČKA SVIJEST KOD PARTIZANA

O moralu i političkoj svijesti drugova partizana mogu reći slijedeće:

Drugovi su uglavnom upoznati sa ciljem današnje N. O. Borbe tko su neprijatelji, a tko naši prijatelji i saveznici, naročiti uspjeh nije zapažen, ali se primjetilo da su im mnogo više poznati ciljevi nego što je to moglo reći prije nekog vremena, Moral je momentalno zadovoljavajući, a tome je pridonela u glavnom ofenziva I. Slavonskog Korpusa i prije sam moral nije bio baš loš.

Ima drugova koji još ne shvaćaju potrebu da se svako naređenje mora izvršiti i da se samo tim putem možemo obraniti od okupatora. Uspjelo se uvjeriti i dokazati drugovima da nisu svi Hrvati krivi za zlodjela koja čine ustaše i iskreno govore o potrebi bratstva Srba i Hrvata.

V. VEZE SA SELOM

Sto se tiče morala kod seljaka on je promjenljiv tj. čim dođe banda u selo i partizana nema oni su neraspoloženi, dok kad su partizani u selu dobro se vladaju i lijepo postupaju osim izuzetaka koji kažu, da kad nebi bilo partizana ni njih nebi banda ganjala, posle čega smo sazvali cijelo selo i objasnili mu šta bi bilo sa narodom, a naročito sa Srbima da nije partizana, a većina seljana se kritički okosila na istoga i rekla da se

samo kaže koji nevalja, a ne da cijelo selo bude na lošem glasu zbog pojedinaca.

II. bataljon je održao dva mitinga i to u selu Gradcu i Seoni, narod je primio vrlo lijepo partizane i to u Seoni koja je Hrvatsko selo i većina HSS-ovci. Na mitinzima je podvučena veza pozadine tj. sela sa Narodno-Oslobodilačkom borbom, posebno se osvmilo na razorno vodstvo HSS-a 'i upozorilo seljake na novu žetvu s obzirom na naređenje prema kojem bi banda oduzimala sve žito i vršila u gradovima, seljacima da bi dijelila na bonove, dan im je savjet kako će se očuvati i osigurati svoju hranu da se ne bi s njome koristio okupator i domaće njegove sluge.

Dobrome raspoloženju je pridonijelo i to što je baš u to vrijeme bila akcija na jaka neprijateljska uporišta i tom prilikom su vidili naše jače snage i uvjerili se da nije istina što je neprijatelj govorio da su partizani uništeni.

VI. SARADNJA SA NOO-ima I DRUGIM NO-ORGANIMA

Ishrana se vrši iz akcije,[5] a pranje veša vrše drugarice u partizanima. Naročite sarađnje sa NOO-ima nirje bilo osim savjeta koje smo dali drugovima, jer nisu bili dovoljno upućeni u svoje dužnosti.

VII. ISTAKNUTI U BORBI

U poslijednjem vremenu ovaj odred nije imao oružanih okršaja sa neprijateljem i prema tome nema istaknutih u borbi.

VIII. ISHRANA, ZDRAVLJE, ODJEĆA I OBUĆA.

Ishrana partizana je dosta dobra, jede se tri puta na dan.

Zdravije se malo pogorfalo pošto su drugovi slabo obučeni i odjeveni a vrijeme je skoro stalno kišno i dosta hladno te se pojavio i tifus u lakšem obliku, a najviše ima slučajeva prehlade.

Odjeća se krpa po četama i sve drugarice su skoro na tome zaposlene, ali to nije dovoljno jer je stanje odjeće već općenito sve derutno.

IX. POGINULI U BORBI.

U toku posljednjih 10. dana nismo imali poginulih u borbi.

X. FINANSI JA.

Stanje blagajne u I. batljonu.

1. četa, prijašnje stanje	blagajne - -- -- -- --	2000.	kuna
utrošeno - --	---- -- -- -- --	1240.	„
	Ostaje svega u 1. četi	760.	kima
2. četa, prijašnje stanje	blagajne - -- -- -- --	2000.	kuna
utrošeno - --	-- -- -- -- -- --	1920.	„
	Ostaje svega u 2. četi	80.	kima

5 Misli se na akcije ekonomskog karaktera koje je u to vrijeme uglavnom vršio II NOP odred.

Blagajna štaba bataljona, prijašnje stanje - - - - - - 5950. kuna
utrošeno - -- -- -- -- -- -- -- -- 5590. „
Ostaje svega ubi. štaba 360. kuna

Stanje blagajne u II. bataljonu.
1. četa, prijašnje stanje blagajne - -- -- -- -- 2000. kuna
utrošeno - -- -- -- -- -- -- -- ---------- „
Ostaje u 1. četi svega 2000. kuna

2. četa, nije ništa potrošila i ostaje isto stanje tj. 2000. kuna.
Blagajna štaba II.bataljona prijašnje stanje - - - - 4177.50. kuna
Iz akcije dobiveno - - - - - - - - - - - - 3000.—„
Svega: 7177.50 „
Utrošeno - -- -- -- -- -- -- - 2794.50 „
Ostaje u štabu bat. 4383.— „

Stanje blagajne Štaba II. N. O. P. Odreda.
Prijašnje stanje- - - - - - - - - - - - - - - - 6915. kuna
Utrošeno - -- -- -- -- -- -- --800.„
Ostaje svega u blagajni 6115. kuna

Smrt fašizmu — Sloboda narodu.
Politički komesar.
Hanđal Stef, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 108—111.

42

11. VI 1943.

Izvještaj Štaba X divizije NOV Hrvatske političkom komesaru I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o stanju u Diviziji poslije izvršene reorganizacije i formiranja Korpusa. U izvještaju se prikazuje rad štabova, organizacija političkog i kulturno-prosvjetnog rada u jedinicama, politički rad u selima i raspoloženje naroda, ističući visoku borbenost i moral boraca.

Nakon formiranja Korpusa,[1] te poslije prekomandovanja boraca i rukovodioca, naša se je Divizija sredila[2] i počela da živi normalnim životom. Novi Štabovi Brigada kao i novi bataljonski štabovi — rukovodioci počeli su raditi i rade sa mnogo volje i poleta, te se rad u brigadama odvija uspješno. Svakodnevno osjeća se živahan tempo rada, priređuju se bataljonske i četne usmene novine, održavaju se bataljonski i četni politički sastanci i vojničke vježbe.

1 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 131, str. 298.
2 Novoformirana X divizija NOV H.vatske imala je u sastavu XVII i XXI NO brigadu; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 130, str. 297.

Štabovi bataljona, zaključujući po radu, daju naslućivati da će na svojoj dužnosti zadovoljavati. Oni su sastavljeni vrlo dobro i zadovoljavaju, do sada u svim našim batalj onima.

Četni rukovodioci, iako među njima imade dosta mladih drugova i novih rukovodioca, moći će uz našu pomoć, navodno uz pomoć članova Štaba Brigade, uspješno raditi.—

Oni svi u svom radu pokazuju mnogo volje te rade marljivo na podizanju kulturno-prosvjetnog nivoa, političke svijesti i vojničkog znanja boraca.

U pogledu našeg odnosa prema saveznicima: Engleskoj i Americi, borci nemaju ispravan stav. Među njima prevladava mišljenje da se Engleska i Amerika odnose prema našoj borbi saboterski. To je mišljenje proisteklo — iz neispravnog stava samih rukovodioca prema saveznicima — te tako nije drugovima borcima, ta stvar postavljena onako kako bi trebala. U tom pogledu poduzete su mjere, da se naš stav prema Engleskoj i Americi razbistri i da ne bi došlo do nepoželjnog lijevog skretanja kod boraca i rukovodioca.

Odnos boraca prema novim drugovima vidno se je popravio. Borci u njih sada imaju povjerenje koje su stekli u proteklim akcijama. Novaci se u glavnom više i ne zapažaju. Također se je popravio odnos boraca prema zarobljenim domobranima koji su ostali u našim redovima, a koji je ranije bio jako loš, zbog toga što je nekoliko tih domobrana dezertiralo, pomjevši sa sobom i oružje. Međutim ovi koji su ostali ispunjavaju svoje dužnosti na zadovoljstvo boraca i rukovodioca, tako da se je poverenje boraca na osnovu njihovog ponašanja u akcijama i inače popravilo. Ipak, još uvijek se osjeća da to nisu obični novaci nego da su to zarobljeni domobrani. Simulanti po malo iščezavaju. Bolesnika imade sve manje i manje, pa tako su se i drugovi prisilno mobilizirali, iz Trokuta,[3] ipak saživjeli s nama i privikli se novom načinu života.

Moral i borbenost boraca u brigadama je odličan, što može da se zaključi po njihovom stalnom odličnom raspoloženju i velikoj volji da idu u napad. Iako su gdje kada izvrgnuti velikim naporima i slaboj više puta ishrani, ne primjećuje se gunđanje, nego borci strpijiivo i lako podnose sve.

Disciplina u brigadama, dok u XVII. prilično zadovoljava. Formalna disciplina mnogo se popravlja i očito se primjećuje da mi sve više postajemo prava regularna vojska. To se ogleda u pozdravljanju starešina i inače u svakodnevnom odnosu prema rukovodiocima i izvršavanju vojničkih formalnosti. Borbena disciplina je zadovoljavajuća. Borci su spremni da pristupe svakom naređenom zadatku, i u koliko se tom zadatku, ne pristupi doslovno onako kako bi mu prema naređenju trebalo pristupiti, većinom je to uzrok veliki zamor i nebudnost na položajima, te manjkava kontrola rukovodioca. Mi smo poduzeli mjere da i to iz naši redova odstranimo, to jest, dali smo zato i pismena i usmena uputstva našim nižim rukovodiocima. Dok je u XXI. brigadi nešto dis-

3 Odnosi se na teritorij između komunikacija: Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okučani — Pakrac.

ciplina slabija. Borbenost je dobra, to se je odrazilo u akcij'i na Donju Motičinu,[4] naročito se istaklo nekoliko boraca sa svojim herojskim držanjem, na pr. jedan puškomitraljezac koji se u jurišu na crkvu istakao, metak mu odnio dva prsta, koji su visjeli, on ih je odkinuo i nastavio jurišanjem dalje.

Kulturno-prosvjetni rad u brigadama stoji u našim relacijama dobro. Borci su se privikli kulturno-prosvjetnom radu i on se je ukorijenio već prilično što se vidi iz velikog priliva članaka iz našeg života pisanih od običnih boraca, te iz aktivnog učešća boraca u usmenim novinama, a također i iz uspjeha polučenim na analfabetskim tečajevima nisu onakovi kakovi bi trebali biti i mogli da budu, ali ipak uspjeha je bilo i dosta drugova i drugarica naučilo je prilično čitati i pisati.

Rad Agit-propa naših Brigada, mnogo trpi zbog tehničkih nedostataka. Nemamo onog najpotrebnijeg, kao dobre šapirografe, dobrog radio-aparata i t. d. također nam je potreban jedan crtač za XXI. brigadu. Inače Agit-prop radi marljivo i čini sve koliko je u njegovoj moći.

Odnos drugova prema drugaricama u Brigadama je na visini. Uopće ne može da se primjeti bilo kakovo podcjenjivanje drugarica sa strane drugova, a isto tako nisam primjetio da bi između drugova i drugarica bilo kakovi nemoralni odnosa. Taj odnos dobio je svoju ispravnu formu zahvaljujući drugaricama borcima, koje su u akcijama pokazivale hrabrost ravnu hrabrosti naših najboljih drugova boraca. Također ima drugarica desetara, vodnika i delegata, koje sa uspjehom i na zadovoljstvo vrše svoje dužnosti.

Dezerterstva je bilo i to u XXI. brigadi 4 iz Kalnika. U XVII brigadi 8, dvojica iz Bilo-gorja, 5 domobrana, 1 iz Zagreba, koji je došao prije dve nedelje. Neki su sa sobom odnijeli i oružje, dok gore navedeni zagrabčanin je odnio pušku koju nismo više dobili, iako smo njega uhvatili, pušku je nekuda sakrio i zato je bio streljan.

Panikerstva nije bilo neki veći, inače manje slučajeva panikarstva primjećeno je u Mitraljeskoj četi, koja je po kvalitetu boraca i rukovodioca, kako vojničkih tako i političkih osjetljivo slabija negoli u ostalim četama, ta je četa XVII. brigade koja je bila u zasjedi na Kutjevo kuda je banda probila i ako su je videli i nisu otvorili vatru.

Nekih četničkih pojava u našim brigadama nije se moglo utvrditi.

Sanitetska služba je u posljednjim akcijama zadovoljila.

Bolnička četa u XXI. brigadi još nije organizovana onako kakova bi morala biti da odgovori zadaćama koje su pred nju postavljene. Nedostatci su što još nije dobila svoje brojno stanje talko da ima oko 45 bolničara, dok komandira i politkomesara bolnička četa ima, koji obećaju da će postaviti tu četu na onu visinu koja mora da bude. Po bolničkim četama održavat će se kursevi, kako bi dobili bolji kadar bolničara.

Dok u XVII brigadi bolnička četa je potpuna i ona zadovoljava.

Zdravstveno stanje u našim brigadama je dobro, prilično se popravilo, izim pojava nekoliko oboljelih od tifusa pjegavca i to prije par dana u XXI. brigadi ima 5 slučajeva, dok u XVII brigadi oko 3 slučaja.

4 O toj akciji vidi dok. br. 10, 21 i 27.

Pričelo se temeljito čišćenje vašiju sa parenjem odijela, tako da se obe brigade očistile toga zla.

Odjeća i obuća u našim brigadama se je znatno popravila posle posljedni akcija naročito u XXI. Brigadi, koja je bila najsiromašnija u tom pogledu. Bilo je prije oko 50'1/'1 bosih i civila, sada ima svega još IO0-'» bosi i još se jedva vidi koji civil, tako i XVII. brigada koja je bila bolje obskrbijena sa obućom i odjećom, sada i ona je znatno popravila to goruće pitanje obuće i odjeće.

Ishrana u brigadama naših boraca bila je u ovom periodu zadovoljavajuća. Borci su se hranili po selima, nekada na kazanima a nekada po kućama. Ipak, gdje i kada neke su jedinice imale slabiju ishranu, već prema mogućnosti sela u kojima smo se kretali. Za vrijeme akcije na Kutjevo,[5] naši borci slabo su se hranili, jer nije bilo mogućnosti da im se u šumi ishrana omogući. Po likvidaciji Kutjeva, kad smo ušli u sela, ishrana se znatno popravila. Najteži problem ishrane je kruha. Njega je uvek najmanje, dok za druge artikle nije problem.

Politički rad u pozadini. Naš rad na terenu kretanja bio je ovih dana vrlo živ. Priređivani su mitinzi u svim selima, u kojima su kantonovale naše jedinice. Tako je priređen miting u selima: Čaglinu, Vlatkovcu, Milan-Lugu, Latinovcu, Ruševu i drugima. Na tim mitinzima, budući da su to redom hrvatska sela posvećivala se je najveća pažnja pitanjima: Kakav treba da je sav Hrvatski narod prema Narodno-Oslobodilaökoj Borbi, t. j. kakav stav treba da zauzme, te gdje je mjesto Hrvatskom narodu u današnjoj borbi jugoslavenskih naroda. Nadalje raskrinkavalo se reakcionarno vodstvo HSS-a, te izdajnički rad izdajničke vlade (izbjegličke). Osim toga ukazivalo se Hrvatima na četničku opasnost. Pokušavali smo da izvršimo mobilizaciju na principu dobrovoljnosti, ali je to završilo neuspjehom. Hrvatski narod u ovim krajevima nije još dovoljno sazreo, pošto ga nismo uspjeli ubjediti o važnosti njegovog sudjelovanja u Narodno-oslobodilačkoj borbi. Ovdje se ne primećuje propaganda bilo kakove političke stranke, os m propagande ustaša, koji plaše narod partizanima.

Naše su jedinice ostavile u svim selima dobar utisak i nije se primjetio niti jedan slučaj neispravnog i nekorektnog vladanja naših boraca. Mitinzi su održani u vidu usmenih novina, na kraju kojih je uvek bio ples i pjesma.

Politički rad u pozadini XXI. brigade: Održala je miting u Poreču gdje je prisustvovalo oko 30 ljudi, tih 30 je ostalo u Poreču dok su drugi pobegli od straha. Održan je miting u Kuli prisustvovalo je 25 ljudi, u Hrnjevcima[6] prisutni 60, Mitrovac 60, a sadržaj mitinga je: Ciljevi Narodno-oslobodilačke borbe i ukazala im se ravnopravnost svih naroda bez razlike na njihovu nacionalnu pripadnost.

U Gradištu osnovan je novi odbor i uspelo se mobilizirati 40 boraca.

5 O akciji na Kutjevo vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 164, str. 383—385, dok. br. 172 i 173, str. 403—408, dok. br. 18, str. 420 i dok. br. 185, str. 424—425, te u ovoj knjizi dok. br. 6, 21 i 23.
6 Treba: Hrnjevcu.

U Bektežu održan je miting, na kojemu je prisustvovalo oko 50 ljudi. Sam miting je uspeo, to se odražava po pričanju samih mještana tek drugoga dana, o raznim komentarima kako su bili lažno informirani o partizanima i o našoj borbi, tek sada znaju zašto se mi borimo, a ne onako kako im je bilo tumačeno od strane ustaške-fašističke vlasti — bande.

Štabovi bataljona u XXI. brigadi:

Politički kadar naročito u I. i III. bataljonu je zadovoljavajući, dok u II. bataljonu je nešto slabiji. Rad politkomesara u bataljonima je prilično dobar. Moramo naglasiti da politkomesar I. bataljona je naročito vrijedan, te ulaže mnogo volje u svome radu. Budemo li uspeli da popunimo kadar politkomesara u II. bataljonu mi ćemo uspeti da svi naši bataljoni budu brzim elanom poSli napred. U svim bataljonima organizirana je organizacija SKOJ-a, na koji se veoma mnogo oslanjamo. U isto vrijeme organiziraćemo u bataljonima govornički kurs od naših drugova boraca. Na četnim sastancima učinićemo sve moguće da oni budu željno očekivani i da nam oni donesu novi kadar političkih radnika, mladih aktivista. Učinićemo da četne sastanke ne drži samo jedan drug, nego da na njima uzmu učešća svi drugovi iz čete. Skrenuli smo pažnju svima politradnicima brigada, da mi ne može[mo] djelovati iz kancelarija, nego da mi moramo juriti od čete do čete, od borca do borca i tako povesti sve na jedan živi rad i uvek u novim zanimljivim formama. Politkomesar brigade[7] kao i njegov zamjenik[8] održali su sastanke sa svim četnim i bataljonskim rukovodiocima, te na tima ukazali dužnosti[i] rad političkih radnika, te novi sistem rada, koji moramo sprovesti a koji će zadovoljiti. Kultumo-prosvjetni rad u bataljonima, tek je počeo da se primjećuje. On će se razviti veoma brzo i nastojati da on zbilja bude na onim visinama na kojima on mora biti, prišlo se organiziranju horo va, te diletantskih grupica po bataljonima, upravo organiziraju se kursevi nepismenosti. Na tom polju rada nas mnogo pomaže Komunistička Partija u istim jedinicama.

Sto se tiče članova Štaba brigade, pokazali su se vrlo vredni i ukazuju poverenje da će zadovoljiti na svojim dužnostima. Naročito pok. politkomesar drug Feda pokazao je puno poleta na ovoj dužnosti ovo kratko vreme, kao i njegov komandant Dako.[9] Usled gubitka vrlog druga Fede na njegovo mesto je postavljen drug Suri[10] o kojemu nemamo još ništa da kažemo kako će zadovoljiti na toj dužnosti. Vjerujemo da će zadovoljiti. Zamjenik komesara drug Crnobrnja drug je marljiv i potpuno se snašao u svojoj dužnosti i odaje poverenje da će puno dati. Zamjenik komandanta drug Bobetko[11] je isto do sada zadovoljio, ali je obolio od tifusa, koji se sada nalazi u bolnici. Načelnik štaba Joco Drača je isto vredan i odgovara na toj dužnosti.

Štabovi bataljona XVII. brigade:

7 Feđa Milić
8 Miloš Crnobrnja
9 Dušan Puač
10 Ivan Turčinović
11 Mijo

Štabovi bataljona odnosno politkomesari bataljona u svom radu zadovoljavaju. Politički-teoretski nivo komesara I. i II. bataljona viši je od polit, nivoa politkomesara III. bataljona zbog toga oni mogu sa većim uspehom, a sa manje truda, da rade u svojim bataljonima. Ipalk smatram, da štab I. i II. bataljona rade bolje od štaba III. bataljona. Niži rukovodeći kadar, t. j. politkomesari, četa i vodni delegati zaostaju puno ispod nivoa komesara bataljona zbog toga trpi politički rad u jedinicama. Borcima nema tko da ispravi i na najbolji i najzanimljiviji način prikazuje potrebne stvari i da ih upoznaje sa političkim zbivanjem. Mnogo više borci dobivaju na samim bataljonskim sastancima i na usmenim novinama. Inače drugovi niži politrukovodioci imaju volje za rad, pošteni su odani i borbeni, te imadu preduslove da bi mogli sa svojim radom zadovoljiti.

Sto se tiče članova Štaba XVII. brigade isto za sada zadovoljavaju, pokazali su se vrlo aktivni, držali su savetovanja sa štabovima bataljona, kao i četa i stalno obilaze svoje niže štabove, više sa kontrolom nego sa pismenim uputama, odnosno usmena objašnjenja, tako da se izbjegava kancelarijska birokracija. Drug komesar Šiibl[12] je vrlo sposoban, koji može puno da da od kojega se može očekivati da će odgovoriti na svoju dužnost politkomesara. Ima svoju negativnu stranu koja mu je uočena gde više puta padne u afekat tako, da ispadne više puta grub gde bi morao da [se] svlada. Drug Komandant Demonja[13] je isto vredan i pokazuje puno ljubavi u svome radu, te vjerujemo da će zadovoljiti. Zamjenik politkomesara — privremeni drug Mutak[14] pokazao se za ovo kratko vreme dobar i vredan, a mesto njega je sada došao Lončarić,[15] koji je bio u bolnici na lečenju. Verujem isto da će zadovoljiti svojoj dužnosti. Zamjenik komandanta drug Joka[16] isto je odan drug naše borbe i marljiv, trebaće da se više vojnički osposobi. Načelnik štaba drug Miščević[17] je vrlo sposoban i vredan, samo ima jednu negativnu stranu što voli sva naređenja kritikovati i komentira dali je dobro ili nije i da bi bilo bolje onako kako on misli.

Članovi Štaba X. divizije:

Rad članova, održana su savetovanja sa Štabovima brigada jedno prije akcije, a jedno posle akcije i stalno članovi divizije obilaze svoje niže štabove i u toku same akcije uvek se po koji član našega štaba nalazi kao pripomoć u štabu brigada. Održana su savetovanja sa politkomesarima brigada posebno, kao i u XXI. svim komesarima četa, bataljona i brigade.

Drug komandant Pepe[18] se je snašao na dužnosti komandanta. On je vredan i odan i može se imati puno poverenje da će zadovoljiti na svojoj dužnosti. Politkomesar Divizije[19] nije se snašao na ovoj dužnosti,

12 Ivan
13 Nikola
14 Vlado
15 Vlado
16 Milan
17 Mihajlo
18 Vicko Antić
19 Vlado Janić

ali nastojati će da uloži sav trud da se snađe i da zadovolji. Zamjenik komandanta drug Radojica[20] je marljiv i odan, koji isto Obećaje da će dati puno od sebe i zadovoljava. Drug načelnik Geco[21] je sposoban, ali neđa onoliko koliko bi mogao da da i s njim je dosta teško, te nema drugarskih odnosa, a vjerujemo da njegove osobine i drug politkomesar zna.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politički Komesar:

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 49—52.

43

11. VI 1943.

Izvještaj Komande Požeškog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkom stanju i sadržaju političkog i vojnog rada među borcima partizanskih straža, o radu s narodom i prilikama u partizanskim radionicama na području Komande.

Od dana 31. V do 11. VI 1943. podnosim slijedeći vojni izvještaj o stanju ovoga Područja.

Komanda područja sa kuririma

Broji zajedno sa Komandantom 14 članova.

Agit-prop ove Komande

Broji zajedno sa sekretarom 5 drugova. Podnijeli su mi izvještaj o radu u kome su izjavili da su održali sastanaik sa partizanskom stražom u Klisli u kojoj su u stvari straži i boravili jedno kraće vrijeme, kao i jedan miting u selu Klisi. Straži su govorili zašto se bore partizani Jugoslavije, u čemu je snaga Sovjetskog Saveza i o odgovornosti izbjegličke Jugoslavenske vlade u Londonu.

Straža pri komandi Područja

Broji sa komandirom drugom Božom Jorgićem 28 drugova i 3 drugarice. Pomenuta straža održava 3 stražarska mjesta i još daje pomoć straži koja je postavita kod hapšenika. Danju dvije patrole upućuje i to jednu u pravcu Kantrovaca, Stražemana, a drugu u pravcu puta koji vodi sa Papuka. U međuvremenu od prošlog izvještaja do danas održali su tri vojnička časa, i to obuku u nišanjenju i okidanju i o održavanju veze.

Partizanska straža Klisa

Broji sa komandirom straže drugom Stevom Bukvićem 18 drugova i jedna drugarica. Ista je straža izvršila akciju na neku opljačkanu

20 Nenezić
21 Gedeon Bogdanović

robu u selu Pavlovcima, koju je banda odnijela još prošle godine. Robe je bilo 5 plahta, 15 metara platna domaćega, koje je kod bandita imenovana straža našla sakriveno.

2. VI. imali su zanimanje iz ratne službe i pešadijskog egzecira. (6. VI. ista je straža po podatcima obavještajca išla u Budakovac hapsiti noke petokolonaše. Ista je straža našla sakriven jedan mauzer karabin u selu Ugarcima. Bio je sakriven još od pada Jugoslavije. Ista straža osigurava i kontroliše cestu koja vodi od Požege prema Biškupcima
1 Velikoj, a desno drži vezu sa stražom u Kamenskoj.

Partizanska straža Kamenska

Imenovana straža broji sa komandirom straže drugom Dušanom Knežević 19 đurgova. Imenovana straža zaštićuje mlin i pilanu, da se nebi koji pokvareni elemenat privukao i sabotirao pomenuti mlin. Osigurava cestu koja vodi od Požege t. j. Orljavac — Kamenska. Isto tako i onu koja vodi od Pakraca t. j. Bogaz — Kamenska. Vezu održava levo sa Klisom, a desno sa stražom iz Šnjegavića. Ista je straža doterala jedno prase od jednog odbjeglog bandita iz Vilić-Sela i 3 vreće cementa. U međuvremenu od prošlog izvještaja do danas održala je tri puta vojničke časove.

Partizanska straža Šnjegavić

Broji sa komandirom straže drugom Milanom Sudarom 13 drugova i 2 drugarice. Ima zadatak i kontroliše drum koji vodi od Požege za Brestovac — Gradiška i bivšu banovinsku cestu Sastavci — Vučjak.

Ista straža zaplijenila je školski materijal iz škola Pođvrško, Banićevac, Opatovci. Isto tako zaplijenili su jedan radio-aparat i jedan gramofon. Iste su stvari spremili i na zahtjev naših škola izdaće ga istima. Isto tako zaplijenili su nekog cementa oko 10 metara, a zaplijenili su 50 kg. kukuruza od nekog bandita iz Bolomača, koji s>u zadržali za sebe za ishranu. Uhvatili su jednoga bandita i uputili ga u ovu Komandu.

Partizanska straža Skrabutnik

Broji skupa sa komandirom drugom Petrom Štrbcom 24 druga i
2 drugarice. Izvršila je akciju u selu Matičevcima i dobila 2 šinjela, 3 ćebeta, 3 para cipela i 2 civilne puške. Isto tako sačekala je jednoga ustašu Marka Primorca iz sela Drenovca. Ustaša na sebi nije imao puške, ali je imao jedan pištolj i jednu bombu. Stražari su ga pokušali uhvatiti, ali on je pokušao baditi bombu na drugove, ali mu međutim to nije uspjelo i počeo je bježati i oni su ga na mjestu ubili. Isto tako jedan naš bar tako se je izjavio simpatizer poručio je da se dođe da će i on nešto pomoći dati za Narodnu Vojsku. Dao je jednog jahaćeg pastua, dvije junice i 280 kg. brašna. Brašno je straža zadržala za ishranu radnika koji rade na njihovom sektoru. Drugovi kada nisu u akciji održavaju vojničke i političke časove.

Straža pri bolnici broj 4.[1]

Broji sa komandirom drugom Nikolom Radivojevićem 22 druga. Ista straža dobila je zadatak i izvršava ga. Šalje patrole u pravcu Loma na prama Papuku, na prolazne puteve da nebi prilazili pomenutoj ustanovi neki ljudi koji ne trebaju da znaju gdje se šta nalazi. Isto tako drugu patrolu šalju na put koji vodi od Vučjaka. Održavaju tri stražarska mjesta. Pored toga služe za smještanje i prenošenje drugova ranjenika i težih bolesnika i dosta su opterećeni, tako da vrlo malo mogu dospjeti održavati vojničke i političke časove, a naročito u posljednje vrijeme.

Straža pri bolnici broj 8[2]

Broji skupa sa komandirom straže 9 drugova. Premjestila je na drugi teren i nisam mogao od posla da vidim gdje su se smjestili, a potpadaju pod drugo Područje. Nadam se da će i ono područje povesti računa da budu vršili službu ispravno, jer im je više pri ruci. Podnijeli su izvještaj da su održali dva puta vojnički čas.

Gerilska grupa

Broji skupa sa komandirom drugom Rajkom Radivojevićem 10 drugova. Izvršila je akciju na dizanje pruge i telefonskih stubova između Pleternice i Nove Kapele. Srušila je oko 3 km. pruge i pokidala telefonske žice u dužini oko 3 km. Isto tako zaplijenila je 250 kg. pšeničnog brašna, ali ga nije mogao dopremiti u intendaturu, radi terenskih teškoća već ga je zadržala kod sebe, i razdijelila ga siromašnom narodu.

Relejna stanica Vučjak

Broji sa komandirom drugom Dušanom Markovićem 12 drugova i jednu drugaricu. Ista stanica ima zadatak i vrši ga. Raznosi poštu kao i pakete i druge stvari koje joj se dadu za prenošenje.

Relejna stanica Snjegavić

Broji skupa sa komandirom 3 druga. Više ih nismo postavili jer nema velikog prometa, a drugovi imaju zadatak da prenose poštu kako za naše pojedine ustanove, tako i da održavaju vezu i prenose poštu sa Psunjskim Područjem.

Intenđatura I. sektora ovog Područja

Broji 9 drugova koji primaju i izdavaju iz bunkera vojničku spremu, oružje i hranu i prevoze hranu u razne ustanove.

Krojačka radionica kod ovog Područja

Broji skupa sa šefom radionice drugom Josipom Krmpotićem 1 druga i 4 drugarice koje šiju veš i krpaju vojničku uniformu za naše drugove.

1 Bolnice br. 4 i br. 8 nalazile su se na zapadnim obroncima Papuka. Pripadale su do formiranja Požeškog područja, 22. IV 1943, Komandi Psunjskog područja; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 83, str. 183—184.

2 Isto.

Postolar ska radionica ovog Područja

Broji za sada samo dva druga, koji krpaju cipile za naše drugove, jer materijala za izradbu nove obuće nemamo. Ima izgleda da ćemo dobiti materijala i čim ga dobijemo odpočećemo raditi nove cipele za naše drugove.

Opančarska radionica

Broji skupa sa šefom radionice drugom Dokom Radivojevićem 9 drugova, koji izrađuju opanke za naše drugove i drugarice. Izrađenu robu dostavljamo našim borcima u Brigade i radnicima koji rade pri raznim ustanovama.

Brijačnica kod ovog Područja

Broji samo jednog druga koji ima zadatak da brije i šiša naše drugove u ovoj Komandi, a odlazi u tu svrhu u partizansku stražu u Klisu i ćeliju sa hapšenicima.

Dragi drugovi,

Uslijed prenatrpanog posla nisam mogao da osnuj em još neke radionice momentalno na pr. kovačnicu, mehaničku radionicu, pekaru, kolarsku radionicu, stolarsku radionicu, mesarske radionice, ali ću nastojati da i to izgradim i da mi se posao odvija onako kako bi to trebalo da se odvija.

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu !

Komandant:
Boško[3]

M. P.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 46/1.

44

11. VI 1943.

Izvještaj Komande Bilogorskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkom i vojnom radu na području Komande, radu i akcijama partizanskih straža, obavještajnoj i sanitetskoj službi i službi veze, te financijskom i ekonomskom stanju u Komandi područja.

Podnašamo desetodnevni iz vesta j za vrijeme od 30. V do 10. VI. 1943.

Komandant područja po naređenju Štaba III Operativne Zone prijavio se je 30. V. o. g. gdje se je održala konferencija sa članovima područja.

2. VI. komandant područja pri povratku je iskoristio put, te se je svratio u selo Cjepidlake gdje je stupio u vezu sa malom Babinom Gorom koja do sada nije opšte znala ništa o našoj N. O. B. Uspjeh se je već pokazao dobar, da to selo ima volju, da pomaže N. O. V. Istoga da-

3 Boško Babac

na je obišao stražu u Jasenašu gde im je dao sva potrebna uputstva u slučaju neprijateljske ofanzive.

3. VI. Obišao partizansku stražu u T.[1] Polju dao im potrebna uputstva kao i u Jasenašu. Banda je nadirala od Rastovca prema Maloj Dapčevici, te je uspjela doći u selo M.[2] Dapčevicu, bila je u registraturi, štete nikakove nije napravila već je samo oterala jednog konja, te pokupila pečeni kruh, ali kad je naša straža zapucala sa tri strane od V.[3] Dapčevice, T. Polja te straže od komande područja. Banda je munjevitom brzinom napustila selo M. Dapčevicu, te je počela bjegati istim putem kojim je došla. Kruh koji je poniela bacila ga je na livadi, sa neprijateljske strane po pričanju naših drugova, da su jednog ubili i dva ranili. Sa naše strane nije bilo žrtava.

Svi bolesnici iz ambulanata su na vrijeme sklonjeni u bunkere, samo je banda u ambulanti broj 2 polupala malo posuđa koje je bilo ostalo.

4. VI. Proučavanje svih naredaba Oblasnog Odsjeka v. v. p.[4] sa članovima komande područja.

5. VI. Razašiljanje naredaba koje su primljene od Oblasnog Odsjeka v. v. p. svim vojnim ustanovama ovoga područja. Formiranje partizanskih straža u čete, kako straže ovoga područja prelaze broj preko 120, te smo formirali 2 čete, a jedan bataljon. U I. četu su ušle partizanske straže Jasenaš, T. Polje straža pri komandi područja i straže od ambulanata, kao i radni vod broj 1. II. četa je formirana od partizanskih straža Šibenik, V. Peratovica,[5] udarna grupa ovog područja kao i radni vod broj dva, a obe čete sačinjavaju jedan bataljon, za I i II četu su određeni komandiri i polit, komesari četa, a za komandainta bataljona određen je drug Gojković Milan, kontrolor partizanskih straža. Za komesara određen je politički instruktor ovog područja. Sve straže su podjeljene na desetine, te je sve uređeno za slučaj neprijateljske ofanzive.

6. VI. Komandant prisustvovao otvaranju škole u Djakovcu te usput pregledao stražu u T. Polju, te radni vod broj 1, kao i ambulantu broj 1 u T . Polju. Svi teži ranjenici bili su spremljeni u bunkere koji su osigurani sa potrebnom hranom.

7. VI. Organizirao prikupljanje hrane po neoslobođenim selima. Kako još svojoj dužnosti ne odgovaraju drugovi koji rade po ekonomskoj grani stalna kontrola nad istima, te davanje uputstava istima.

Svima intendantima ovog područja izdata uputstva i naređenja za slučaj i najveće neprijateljske ofanzive, da moraju biti na svome sektoru.

Sto se tiče suhoputnih stanica, dosada se dosta slabo pokazao rad. Suhoputne stanice koje se prave na V.[6] Kamenu par puta su naišli na tvrdi kamen, teren je dosta slab, te su se premestili u blizini, rad je otpočet, te sada dobro napreduje. Intendanta druga Ivu Lučevića (Zeku)

1 Turčević Polje
2 Mala Dapčevica
3 Velika Dapčevica
4 Vojna vlast u pozadini
5 Velika Peratovica
6 Vrani kamen

smo uputili u Slavoniju da najhitnije dovrši te suhoputne stanice. Poslali smo oko 35 radnika u bolnicu broj 3[7] sa alatom za pravljenje bunkera za bolesnike.

Suhoputna stanica koja se pravi kod Šibenika napreduje dobro, samo u više navrata banda je ometala rad te su drugovi radnici više puta se razbjegli.

Suhoputna stanica u T. Polju otpočeta je sa drugovima iz intendature I. Ek. sektora.[8] Nastoji se svim silama, da se dovrše čim prije, više puta ometa sama kiša posao.

Što se tiče slanja hrane u Slavoniju otpočeto je samo su putevi dosta loši, te se teško prevaža uz V. Kamen. Uspostavljena su 2 ekonomska sektora koji vode brigu o sakupljanju hrane.

Rad partizanskih straža

Partizanska straža Jasena š. 29. V. u selu Pčelicu dobili smo jedan sanduk probojni mauzer metaka. Ova straža tokom zadnjih 10 dana uhapsila je tri špijuna iz Pčelica i Pepeiana. Izvršene su dve akcije manje vrednosti u vojničkom pogledu 2 bluze, 2 hlače, 1 torbica, 2 para cipela i jedan mauzer. Izvršena akcija u selu Rezovac gdje su dobili 2 uniforme 3 ćebeta 2 para cipela. Iste noći bila je patrola u Babinoj gori kupila dobrovoljni prilog hrane za N. O. V, Akcija u Borovoj tu je dobiveno jedan stolarski alat od bandita i iz dućana dignuta željezna roba plaćena. U toku iste noći izvršena alkcija 5 na 6 VI. u selu Budanica u vezi N. O. O. te je izvršena konfiskacija kod ustaše Prpić Vinka na jedan par konja, jedna kola, jedna orma, 6 akova vina, 25 do 30 litara rakije, tri vreće kukuruza, 2 ćebeta. 9. VI. izvršena akcija u selu Ovčara između Suhopolja i Virovitice. Dobivene sledeće stvari i to: 1 čebe, 2 šinjela, jedna puška mauzer, 1 šapirograf, 1 pisaći stroj, 2 vojničke hlače, 2 vojničke bluze, 1 par čizama, 1 par cipela, 4 komada tepiha, 1 kožuh prsluk, 1 par civilnog odijela, 2 šatorska krila. Ovu akciju je predložio N. O. O. iz sela Rezovca.

8. VI. Partizanska straža iz Jasenaša izvršila je akciju u Gaćištu u Podravini na domobrane ikoji rade na jednome imanju. U toj akciji dobiveno je jedan puškomitraljez, 8 karabina, i dvoja kola raznog materijala kako je to mjesto blizo neprijateljskih uporišta Virovitica i Suhopolja banda[9] je pošla sa 3 tenka i 3 motora međutim naši drugovi su se uspeli prebaciti preko sela Gaćišta, Orašca i pustare Višnjice preko Spanata. Banda ih je stigla kod Spanata i Bistrice gdje se je otvorila vatra i naša ise je straža borila sa tenkovima oko dva sata nakon kratkog vremena je Stigao pomoćni vlak iz Slatine kao i jedan pancer. Te su se naši drugovi nalazili u dosta teškoj situaciji koji su morali napustiti sav zapljenjeni materijal samo su uspjeli da iznesu zadobito oružje, te su se prebacili u G. Kusonje gdje su stupili u vezu sa XVIII N. O. brigadom koja im je pružila pomoć,, od drugova jedan je lakše ranjen koji je upućen u jed-

7 Bolnica br. 3 nalazila se na Ravnoj gori; u ljeto 1943. preseljena je na Ljutoč.
8 Prvi ekonomski sektor nalazio se u Gornjim Borcima.
9 Odnosi se na II konjanički sklop I gorske divizije koji je operirao na tom području.

nu bolnicu preko komande mjesta Voćin. Dva druga se još nisu pronašla pa se ne zna šta bi moglo sa njima biti verovatno su negdje zalutali. Pri povratku iz Kusonja za komandu straže Jasenaš uz put su sakupili dobrovoljnih priloga u hrani. Jedna grupa od drugova je otišla u Pivnice gdje je uspjela zapaliti železničku stanicu kao i uništiti poštu ali ne u popuno-sti banda je pucala ali su drugovi davali otpor dok stanica nije bila u plamenu.

Na železničkoj stanici je zapljenjeno 2 telefona. Kako se vidi ova straža se je pokazala dosta dobra. Ova akcija je izvršena po naređenju ove komande, ista straža mnogo uspjeva na sakupljanju hrane kao i drugih stvari potrebnih za našu N. O. V.

P a r t i z a n s k a s t r a ž a T . P o l j e .

U ovom periodu ova straža je vršila patroliranje, te osiguravala prevoz hrane preko pruge za Slavoniju. Sa neprijateljskim snagama nije se sukobila. Banda je upadala u selo Brđarne i Mali Miletinac sa snagama od 150 bandita, te je uhapsila dva naša simpatizera civila.

Ova straža većinom dava osiguranje preko pruge, te joj je i nemoguće vršiti neke akcije na dalji put.

P a r t i z a n s k a s t r a ž a V . P e r a t o v i c a

Vrši svakodnevno patrole prema Virovitici i G. Polju, više puta banda se sukobi sa ovom stražom. Akcija nije vršeno samo neke manje na ekonomskom polju. Prilikom borbe XVI brigade sa bandom 9. VI. straža V. Peratovica je zapucala bandi sa leđa borba se je vodila između Barne i G. Polja, bande je puno potučeno. Za ovih deset dana vršila je ova straža samo patroliranje, te pravila zasjede neprijatelju prema G. Polju.

P a r t i z a n s k a s t r a ž a Š i b e n i k

U ovih deset dana ova straža je većinom u pokretu zbog nadiranja bande prema Šibeniku više puta se sa bandom sukobila, pa nekad je i odbila. Više puta je banda napadala ova sela ali nije bilo nikakovih većih odvažanja hrane samo je dosta pokupila marve od stanovništva nije niko stradao pošto ih straža na vrijeme izveštava. Izvršila je neke manje akcije u pogledu ekonomskog značaja te nabavljala raznog materijala.

U d a r n a g r u p a o v o g p o d r u č j a .

Za vrijeme ovih deset dana bila je stalno u vezi sa stražom u Šibeniku gdje im [je] bila od pomoći prilikom nadiranja bande vršila je razna patroliranja, nešto je nabavila hrane i spreme. Sada prilikom akcije partizanske straže Jasenašova grupica je držala stražu dok se straža nije vratila sa akcije iz Gaćišta.

Kako se vidi neke partizanske straže dobro su se pokazale, a neke još neispunjuju svoje uslove, nastojimo da sve partizanske straže doteramo u potpuni red i disciplinu.

Straža pri komandi područja.

Ova straža većinom vrši patrol iranje prema G. Polju i Virovitici, te osigurava ambulante i samu komandu područja, nekad se uputi i u akcije po tìkon. grani.

Straže pri ambulantama vrše osiguranje drugova koji se nalaze u ambulantama. Straža kod ambulante broj tri isturajući svoje patrole prema Virovitici, nekad naiđe banda da izvozi drva iz naših šuma, te ih je ova straža dva puta uhvatila.

Stanje našeg naoružanja donekle se je povećalo.

P o l i t i č k o s t a n j e . Na tom sektoru sve više ispoljavaju H. S. S. - ovski elementi, neki su pohvaćeni jedan je bio ustaški rojnik, a drugi ustaški zbirnik isti su iz sela Topolovce obojica će biti likvidiram. I ako je bilo ulkazivano sa strane pomoćnika komandanta[10] na opasnost koja nam prijeti od raznih nepoćudnih elemenata i od strane neprijateljske špijunaže, te i ako isu data imena sumnjivih lica i ukazane veze neprijateljske špijunaže drugu obavještajcu ovoga područja isti gotovo ništa nije poduzeo, da se spreči rad neprijatelja na našem terenu. Zbog toga je neprijatelju uspjelo, dia na našem terenu kako izgleda uspostavi dobru špijunsku mrežu. Ista špijunska mreža sada se hvata i nadamo se, da ćemo u najskorije vrijeme suzbiti neprijateljsku špijunažu. Sto se tiče naroda na oslobođenom teritoriju rado dočekuje N. O. V. i u svakom pogledu je pomaže. Imade izvesnih tipova po pojedinim selima koji burgijaju ali se nadamo, da ćemo i te tipove naskoro urazumiti.

Pomoćnik komandanta nastoji, da što više radi sa narodom, a naročito održava sastanke sa N. O. O kao i sa Kotarskim N. O. O.

Političko stanje u vojnim ustanovama na ovome području. Sve se je poduzelo, da se osnuje partijske jedinice i da rad tih jedinica što više aktivizira.

O b a v j e š t a j n a s l u ž b a . Do sada nije ispunjavala niti iz daleka svojim dužnostima, a sada se je poduzelo sve, da krene napred pošto se sada obavještajna i informativna spojile u jednu.

E k o n o m s k o s t a n j e . Rad ove grupe još nije nikako došao u kolotečinu, unatoč naporima odgovornim drugovima, nastoji se da se prikupi što veća količina hrane, uspostavile su se dobre veze za nabavku iste, raznog materijala se može dobiti. Prave se suhoputne stanice kao i bunkeri za bolesnike, radionice su otpočele sa radom kao šnajderska, stolarska, postolarska, kovačka i mehanička, mesarska, kožarska, itd. Nastoji se da se prebaciva hrana za Slavoniju ali mnogo ometa kiša zbog slabih puteva. Nadamo se da će se ekonomska grana povećati na ovome sektoru.

S a n i t e t s k a s l u ž b a . Stanje u ambulantama normalno i zadovoljavajuće osjeća se pomanjkanje stručnog osoblja kao i na prostorijama. Jedna ambulanta je gotova samo treba peć montirati u kuhinju.

10 Đorđe Momčilović

Na drugoj zgradi je samo podignuta zgrada. Od 1. VI. izgrađen je bunker 5 x 2 za lijekove, izgrađen bunker za bolesnike 5 x 2 mt. izgrađen bunker za hranu 5 x 250. jedan je bio još izgrađen ali se je zarušio sada se je počeo kopati odozgo 5 x 5 mt.

Smrtnih slučajeva je bilo u ambulanti dva od tifusa.

Iz partizanske straže dva druga partizana su poginula u selu M. Grđevac prilikom nadiranja bande u selo. Drugovi su pripadali partizanskoj straži V. Peratovica koji su zavedeni u knjigu poginulih.

Jedan kurir kod informativca je pobjegao bandi Horvat Petar iz sela M. Grđevca oružje nije odneo sa sobom.

Jedan partizan iz udarne grupe bilogorskog područja je pobjegao bandi u Viroviticu oružje odneo sa sobom. Strogo je povedeno računa o ovom slučaju.—

S l u ž b a v e z e . Ovo područje ima dve relejne stanice koje redovito razasiljaju poštu kao i pakete neke partizanske straže služe za prenos pošte i paketa sa posebnim kuririma. Do sada na ovome području nije se desilo da je bilo 'kakvog zastoja na otpremi pošte i paketa. Svima su izdata potrebna uputstva za vršenje kurirske službe u vezi naređenja oblasnog odsjeka v. v. u p. Oficir za vezu određen je vojni instruktor drug Kocap[11] privremeno.

Odnos članova komande područja je dosta dobar i drugarski se sve rešava u sporazumu.

Registratura ovoga područja vrši svakodnevno raspored novih pridošlih drugova kao i upućivanje u jedinice drugova koji se nalaze na bolovanju na ovome sektoru. Pitanje u pogledu samoga bolovanja dosta je sređeno.

F i n a n s i j a l n o s t a n j e . Ovog područja donekle se je poboljšalo te sada raspolaže sa većom količinom novca. Vrše se razne nabavke koje se isplaćuju sa novcem pa čak i hrana.—

Detaljne izveštaje o političkom ekonomskom, sanitetskom, informati vno-obaveštajnom radu šalju odgovorni drugovi izravno na odgovarajuće odsjeke.

Prilažemo spisaik brojnog stanja i naoružanja ovog Područja.

Molimo da se gornji izveštaj primi na znanje.—■

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Komandant područja:

M. P. Mirko Obrić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 46/1.

11 Ivan

45

12. VI 1943.

Izvještaj partijskog sekretara XVII brigade NOV Hrvatske Centralnom komitetu KP Hrvatske o političkom radu i postignutim rezultatima upoznavajući borce s linijom NOB-a, događajima u zemlji i inozemstvu, o organizacionom stanju KP i SKOJ-a u Brigadi, političko-prosvjetnom radu, odnosu prema ženama-borcima i njihovoj političkoj aktivnosti, te o Agitpropu i radu Štaba Brigade.

1.) P o l i t i č k i i z v j e š t a j .

Od političkih pitanja najviše se razrađivalo pitanje oko raskrinkavanja jugoslavenske izbjegličke vlade u Londonu, četnika kao i reakcionarnog vodstva HSS-a. Raboti vodstva HSS-a posvetilo se najviše pažnje i tu je svima jedinicama podjeljen tekst nepotpisanog pisma i uputstava vodstva HSS-a funkcionerima HSS-a u Dalmaciji, sa uputstvom kako ih se treba po tom pitanju raskrinkavati. Uopće kod tumačenja uloge i rabote vodstva HSS-a polazi se od njezinoga stava neposredno prije sloma Jugoslavije i stava koji oni sada zauzimaju. Svima je prikazano da je sadašnja rabota 1 kočenje narodno-oslobodilačke borbe samo nastavak njihove ranije protunarodne politike. Svaki pa i najkraći dolazak u hrvatska sela iskorišten je da se narodu govori o izdajničkoj ulozi HSS-a. Od političkih događaja najveća je pažnja posvećena predstojećem otvaranju drugog fronta,[1] kao i ukidanje treće internacionale.[2] Tu je ukazano koliko će koristi imati od toga naša narodno-oslobodilačka borba, jer će se time mnogo lakše proširiti antifašistički front i odbiti podle laži neprijatelja o tome kako se mi bormo za komunizam.

Preko radio izvještaja podijeljena je svima jedinicama izjava druga Staljina po tom pitanju. Ista izjava je razrađena sa sekretarima bataljona kako bi oni mogli lakše prenijeti na ostale članove partije i partizane.

Uopće kod partizana koji su do sada dosta slabo bili zainteresirani za političke događaje, ovi događaji pobudili su najživlji interes tako da se o tim pitanjima vode diskusije na sve strane.

Putem partijske direktive provedena je najšira kampanja za smanjenje gubitaka u borbama rukovodioca kao i partizana. Do sada po tim pitanjima pokazali su sla'bi rezultati jer baš ova brigada prednjači u gubitku rukovodioca.

Sa strane Štaba Korpusa[3] data ie direktiva za stvaranje organizacije aktivista, koju je u život trebao da sprovede komesar brigade. Sa strane partije odmah je po tom pitanju izvršena mobilizacija članova partije, kandidata kao i SKOJ-a, kako bi ::e to što skorije i temeljitije provelo u našim jedinicama. Tu se pokazalo, da partija ako se dobro zauzme može mnogo postići jer se već prvi dan samo u jednom bataljonu javilo 86 partizana za organizaciju aktivista. Međutim, ta stvar je sa stra-

1 Drugi front otvoren je 6. juna 1944. god. desantom na Normandiju.
2 Treča komunistička internacionala raspuštena je 15. maja 1943. god. u Moskvi.
3 Odnosi se na I slavonski korpus NOV i POH.

ne Korpusa obustavljena do daljnjega, ali da nije sigurno bi bio postignut sto postotni uspjeh što se tiče zainteresiranosti i samog pristupanja u tu organizaciju.

Prolaskom kroz hrvatska sela požeške kotline i dalje nailazili smo na dosta slab prijem sa strane stanovništva. U tim selima dosta je jak uticaj HSS-a, pa se stoga prema nama drže pasivno. Sto se tiče same pomoći tih sela našim jedinicama u vidu hrane ona je bila vrlo slaba, tako da su se mogle čuti primedbe partizana kako je u tim selima slabo zbog toga što još ne postoje narodno-oslobodilački odbori. Po tome se vidi kako partizani uviđaju važnost tih odbora koji su na oslobođenom teritoriju u popljačkanim selima vodili daleko veću brigu o njima. Svojim dalnjim putem na istok t. j. prema Našicama prošli smo kroz sela koja još uopšte nisu išli partizani. U nekim smo bili primani dobro na primjer Čaglin, Grabarje i Miletinci, a bilo je sela gdje su nas primali sa rezervom, a moglo bi se reći i strahom na primjer Vlatkovac, Vukojevci i Latinovac. Iako se u svim tim selima pozivalo narod na saradnju i pristupanju u redove Narodno-oslobodilačke Vojske, nismo imali nikakav uspjeh u mobilizaciji, jer je svega mobiliziran samo jedan čovjek. Možda je bilo malo i kratko vrijeme, ali može se reći, da sa strane partije nije dovoljno uočeno važnost mobilizacije hrvatskog naroda. Preko partiske organizacije vrši se stalna politička priprema partizana na još teže borbe i napore.

Povodom same neprijateljske ofanzive na Crnu goru i Sandžak upoznati su preko radio izvještaja svi partizani sa naredbom Vrhovnog Štaba[4] i oni sa oduševljenjem idu u borbu da izvrše zadataka kojega je postavio Vrhovni Stab.

Iako je već više puta članovima partije ukazana važnost mobilizacije hrvatskih masa i u vez sa time raskrinkavanje vodstva HSS-a, oni su tom pitanju pristupili dosta slabo i ograničili su se da o tome govore samo na mitinzima koji su obično dosta slabo posjećeni. Nije bilo to da svaki član u dodiru sa stanovništvom svakom prilikom i na svakom mjestu bude agitator. Inače u samim jedinicama dosada se nije primetio nikakav rad četnika ili agenata HSS-a, a i to je gotovo nemoguće zbog stalnog političkog rada. Dosta su česte pojave dezerterstva i to najviše sa strane novih drugova. Do sada je bilo 6 slučajeva i to 5 sa oružjem i 1 bez oružja. Bilo je i pojave ubacivanja neprijateljskih agenata, ali te su u zametku sprečene.

U gotovo svim hrvatskim selima kroz koja smo prošli, osjeća se bojazan stanovništva za ovogodišnju žetvu. Ta bojazan dolazi stoga što su gotovo svu prošlogodišnju žetvu morali dati državi. Bilo je dosta primedaba hrvatskih i čeiikih seljaka »dođite vi onda k nama, kada bude žetva«! Znali smo na primjer naiči na bogate kuće u kojima nije bilo kruha u dovoljnoj količini. Uopće ko nije znao od prošlogodišnje žetve sakriti ili vlast na bilo koji način prevariti, taj je ostao bez hljeba. Tu nam se nameće da sada trebamo sav svoj politički rad usredotočiti oko toga kako da se žito iz tih krajeva otrgne iz ruku okupatora.

4 Odnosi se na naredbu Vrhovnog komandanta NOV i POJ J. B. Tita od 23. V 1943. god. za rušenje komunikacija; vidi dok. br. 5, objašnjenje 4.

2.) O r g a n i z a c i o n o p i t a n j e .

Brojno stanje XVII. brigade iznosi 836 partizana od toga 137 drugarica. U brigadi ima 16 partijskih jedinica sa 143 člana KP. na licu i to kako sijedi:

Štab brigade:	čl. KP. na licu: 7 Kand.	1 Drugarica čl.		KP. — Rashod	-
I. bataljon:	„ „ „ 57 „	23		a 6 „	11
II. bataljon:	H II M II II 40	10	,,	»8 „	12
III. bataljon:	n „ „ i, 26 „	14	u	II u	11
Prateća četa:	II II II II 11 n	6	u	li II	—
Intenda tura:	II II II It 1 II	— „	II	II II	—
Agitprop:	a u u a a 2	2	II	II II	2
UKUPNO	čl. KP. na licu 144 „	56 Drugarica čl. KP. 14 Rashod			37

Novoprimljenih u KP. imade 11.

Organizaciono je partija potpuno učvršćena osim bolničke čete koja nema svoje vlastite jedinice. Sastanoi se održavaju redovito 'i to dva puta tjedno, jedan sastanak radni i jedan za izgradnju na kojemu sudjeluju kandidati. Sam rad je podjeljen po setkorima i postoji plan za svaki sektor. Sam rad u jedinicama je još dosta slab i vlada u njima kao neka začuđenost. Rad još nije prešao u širinu i ne osjeća se u četama dovoljno rad svakog člana partije. Kao borci su članovi partije najbolji i s time uživaju ugled kod partizana. Pomoć sekretara bataljona sekretarima četa je još slaba. Sposobnost prenašanja direktiva kao i sposobnost da zainteresiraju partizane za pojedine političke događaje, je još sa strane članova partije slaba. Tako na primjer kod sprovođenja direktiva o stvaranju aktivista je partija uspjela da zainteresuje partizane, dok je na primjer samoj kampanji za smanjivanje gubitaka rukovodioca i partizana, te za smanjivanje potroška municije posvećena slaba pažnja tako da ova brigada u svakoj borbi imade najviše gubitaka kako u partizanima tako i u rukovodiocima. Izgradnji partijaca isto se posvećuje slaba pažnja. Po pitanju primanja novih članova u partiju vlada sektaški stav i broj članova partije je razmjerno vrlo mali prema sveukupnom broju partizana. Svi ovi nedostatci su ukazani sekretarima bataljona i data su im konkretna uputstva kako će ih otkloniti.

3.) P o l i t i č k o - p r o s v j e t n i r a d

Na tom polju postignuto je to, da je veći dio partizana u glavnom upoznao liniju narodno-oslobodilačke borbe. Naročito dobro su prokuhali pitanje četnika i izbjegličke jugoslavenske vlade u Londonu. Pitanje reakcionarnog vodstva HSS-a nije još dovoljno prostrujalo kroz partizane tako da se među njima znade naći i takovih koji dolaze sa upitima gdje je sada Maček i da li se on još uvijek nalazi u hapsu? Razlog tome je taj što se do sad najviše govorilo o četnicima, izbjegličkoj vladi, a pitanje HSS-a se samo nuzgred spominjalo. U samoj brigadi može se naći dosta slučajeva ljevog Skretanja i to najviše kod pjevanja pjesama, gdje partizani pokazuju veliku sklonost revolucionarnim pjesmama, a manje pjevaju narodne pjesme. Nezgodno je kod toga najviše to,

što oni to znadu činiti u hrvatskim selima. Dobar dio krivnje zato leži u višim štabovima koji u tome prednjače.

Inače novi drugovi koji dolaze iz Zagreba i drugih gradova uopće ne poznaju liniju Narodno-oslobodilačke borbe, pa izrazuju otvoreno nepoverenje prema Engleskoj. Tim drugovima moralo se posvetiti posebno pažnju kako bi se uvjerilo, da su Englezi naši saveznici. Da bi se bolje članovi partijci upoznali sa linijom narodno-oslobodilačke borbe i time bolje upoznali. . ,[5] da što temeljitije i češće proučavaju.

4.) Rad po v o j n i m p i t a n j i m a

Što se tiče vojničkoga rada tu do sada nije bilo polagano dosta pažnje sa strane partije, dokaz tome su sami gubitci u borbama. To ali ne znači, da se nije radilo po tim pitanjima, samo su uspjesi bili slabi. Tako na primjer znali su se borbama zbog nevojničkog držanja desiti slučajevi, da su bili pojedini drugovi ranjeni ili čak ubijeni od svojih vlastitih boraca na primer u Čaglnu.[6] Inače samo borbena disciplina kao i odanost narodno-oslobodilačkoj borbi u brigadi je na visokom stupnju, tako da bi se moglo reći da i nema toga zadatka kojega ti borci nebi izvršili. To se najbolje pokazalo prigodom akcije na Kutjevo i Našice. Tu su borci bez ikakvih prigovora izdržali nađčovj ečanske napore, prevalivši po kiši i blatu, gladni i slabo obučeni ogroman put, izdržavši usto još i teške borbe sa premoćnim neprijateljem. Tom prigodom naročito se istakao drugi bataljon koji je na teškom terenu izdržao jake juriše ustaša i Njemaca koji su išli sa teškim tenkovima naoružanim topom. Borba se je vodila cijelo vreme po kiši i tom prilikom je jedna četa[7] toga bataljona izvršila juriš na čisto ravnom terenu i tom prilikom je došlo do borbe prsa o prsa, tako da su borci te čete zaklali 7 ustaša među njima jednog satnika i jednog zastavnika, dok su ostali preplašeni takovim podvigom i ako su bili premoćni utekli. Formalna disciplina je dosta dobra i samom pozdravljanju i vojničkom držanju pridaje se velika pažnja.

5.) O m l a d i n a i S k o j

Ukupan broj omladinaca u brigadi jest 435. U Skoju je organizirano 176 i to na licu kako slijedi:

I. bataljon 48 na licu
II. bataljon 69 „ „
HI. „ 34 „ „
Mitralj. četa 10 „ „
Pri štabovima 15 „ „
Ukupno 176 na licu

Skoj je također organizaciono učvršćen i postoje bataljonski komiteti kao i brigadni komitet. Sami Skojevci su najviše zaduženi po kulturno-prosvjetnom radu tako da su svi zborovi, scenske grupe i drugo sastav-

5 Tekst u dokumentu dalje je nečitak.
6 Odnosi se na akciju XVII NO brigade na Caglin 1. VI 1943. god. kada je nepažnjom bio ubijen 1, a ranjena 3 borca; vidi dok. br. 21.
7 Druga četa II bataljona izvršila je akciju na inicijativu komandira Branka Miščevića koji se lično istakao. O tome vidi dok. br. 21 i 67.

Ijeni isključivo od skojevaca. Njihov rad razvija se na bazi natjecanja. Tako se na primjer pojedine jedinice natječu oko toga ko će više pjesama naučiti kao i recitacija i slično, Po vojničkom radu u kojoj će četi više skojevaca ili omladinaca znati rukovoditi sa puškomitraljezom ili bacačem. Takovim radom postignuto je to, da gotovo nema skojevca koji nebi znao rukovati sa puškomitraljezom. Kao borci poslije članova partije skojevci su najbolji. Tako se je na primjer u akciji na Kutjevo istakao skojevac politički delegat Mitraljeske čete koji je uspio da u mraku od jedne desetine ustaša koja je naletila na njih otme puškomitraljez. Sam sekretar brigadnog komiteta Skoj a, inače vrlo sposoban drug pomalo se birokratizirao počevši se previše zadržavati u štabu jednog bataljona tako da je izgubio potreban kontakt sa Skojevcima naročito u drugim bataljonima i nije im pružao dovoljno lične i neposredne pomoći. Ta greška je istom ukazna i sada stvar kreće na bolje. Isto kao i u partiji i Skoj u vlada sektaški stav po primanju novih omladinaca, prem postoje vrlo dobri uslovi za to.

6.) Političko-prosvjetni rad po četama i terenu

Radi svoje izgradnje članovi partije proučavaju proleter br. 16., »Rad partije u vojsci«, »Imperijalizam i fašizam«, »Historija SKP (b)« i neki stari materijal. Svi važniji letci propagandni i direktivni proučavaju se također na partijskim sastancima. Inače sam način proučavanja je dosta slab jer se u glavnom ograničilo na čitanje i učenje na pamet što baš ne privlači mlade i neizgrađene partijce. Same pak diskusije po pojedinom materijalu su slabe z:bog nedovoljne izgrađenosti sekretara četnih jedinica, tako da pojedine stvari ostaju nejasne članovima partije. Sto se tiče rada po selima svuda gdje se prolazilo održavani su mitinzi, koji su na koncu bili popraćeni sa kulturnim programom. Mitinzi su održavani u sledećim selima: Jasik, Milanlug, Čaglin, Biškupci, Ciglendik, Latinovac, Ruševo i Vlatkovac. Mitinzi u Čaglinu d Milanlugu su uspjeli, te je bilo dosta prisutnih (oko 80 — 100 ljudi). Mitinzi u ostalim selima nisu uspjeli, jer je bilo vrlo slabo interesovanja i bilo je na njima prisutno najviše 30 — 40. Na mitinzima se obično govorilo
0 političkoj situaciji van i unutar zamlje, ciljevima naše borbe, narodnim izdajicama i kojima se naročito podvlačio HSS i njegova uloga. Poslije mitinga se u okvir kulturnog programa pjevaju naše borbene kao i narodne pjesme. Pošto u tim mestima ne postoji nikakva naša organizacija nisu niti održani sa njima nikakvi sastanci, a zbog kratkoće vremena zadržavanja niie se moglo organizirati niti koju organizaciju Skoj a ili USOJ.

Pitanju nepismenosti posveću je se posebna pažnja i u četama postoje odgovorni drugovi za taj rad. U brigadi ima 17 nepismenih. Jedan ljepi broj ih se naučio čitati i pisati, a u pojedinim četama postignut je
1 90"/°~tni uspjeh. Ima i slučajeva, da neki koji su naučili čitati i pisati pišu već članke za brigadni list.

7.) Agitprop.

Agitprop XVII brigade pokazao je do sada ljepe uspjehe u radu. Njegova je odlika ta, što je uspio, da zainteresira za kulturno-prosvje-

tan rad široke slojeve partizana, koji sve više učestvuju u tom radu i sarađuju u listu. U samom početku nije se mnogo gledalo na umjetničku stranu i time se je postigla široka saradnja, tako da je sada list od broja do broja sve bolji i on je odraz kulturnog nivoa same brigade. Agitprop uz tehničke radove (umnožavanje materijala, izdavanje radio vješti i td.) radio na suzbijanju nepismenosti, kao i organizaciji usmenih novina, mitinga, zidnih novina, brigadnog lista,[8] pjevačkih zborova i diletanskih grupa. Zidnih novina izdano je 12 brojeva, dok se sada izrađuje 6-ti broj brigadnog lista.

8.) Žene

U brigadi ima 107 drugarica koje su sve izim nekih manjih izuzetaka dobri borci. Odnos između drugova i drugarica je pravilan i do sada se nije desio niti jedan nezgodan slučaj recimo po pitanju morala. Samim drugaricama se ne ukazuje dovoljna pažnja unatoč toga što postoje po četama odgovorne drugarice za rad sa ženama. To se najbolje odražava u tome što drugarice vrlo malo učestvuju u političkom radu, čemu je razlog to što nisu poduzete mjere da ih se zainteresira za to. Isto tako kod pojedinih rukovodioca pokazuje se nerazumevanje za drugarice jer ih se nerado prima, a i u samim jedinicama recimo kod nošenja tereta ne gleda se na fizičku slabost pojedine drugarice, već se traži, da nosi isti teret kao i jaki drug.

9.) Rad bataljonskih biroa.

Bataljonski biroi sastaju se redovito, a po važnijim pitanjima sastaju se i posebno i tu se donašaju odluke po tim pitanjima. Inače sama pomoć bataljonskih biroa četnim jedinicama nije još dovoljna. Tu je stvar u I. i II. bataljonu mnogo bolja nego li u III. bataljonu gdje je sekretar jedan novi i mladi drug. Prigodom slanja drugova na srednji partijski kurs poslan je i sekretar I. bataljona sa još dvojicom dobrih partijaca.

10.) Rad štaba brigade

Štab brigade kada su u pitanju akcije i izvršenje zadatka kolektivno ulaže trud i napor, kako bi se zadatak što bolje izvrš o. Prije same akcije vrši se svestrana priprema kako politička tako i vojnička sa rukovodiocima, koji to onda isto vrše sa partizanima. Međutim primanje samih naređenja od viših štabova nije vršeno bez diskusije, već se uveliko kod pojedinih članova pokazuje sklonost nedozvoljene kritike. Tu najviše ima udjela načelnik štaba, koji je inače bivši jugoslavenski podoficir pa malo previše precjenjuje svoje znanje. I sam komandant ovdje ne zaostaje, a ostali članovi to mirno tolerišu. Na partiskom sastanku udareno je po tome i stvar stoji bolje, ali još uvjek nije prebrođena. Samo ophođenje članova štaba sa partizanima ili seljacima jest vrlo grubo i netaktično. Tu se opet ističe načelnik a i sam komesar brigade često gubi živce i tada dolazi do vrlo nezgodnih ispada.

8 Brigadni list XVII brigade izlazio je pod nazivom »XVII brigada«; izdavao ga je Agitprop Brigade. Izlazio je mjesečno od februara 1943. god. do juna 1944. god.

11.) R a z n o

Ovaj izvještaj nije mogao u potpunosti da obuhvati sva pitanja jer je vreme moga boravljenja bilo vrlo kratko, a i u tom vremenu nije se moglo zbog stalnih pokreta i borbi mnogo ni raditi. Sam ovaj izvještaj je pisan kao plod moga zapažanja u vremenu boravljenja u toj brigadi.

Sada je dužnost sekretara u ovoj brigadi preuzeo drugi drug[9] odnosno on je i prije bio predviđen za tu brigadu. Sa tim izvještajem završen je moj rad kao partijskog funkcionera u vojsci, jer sam dodeljen na drugu dužnost u svojstvu obaveštajca IV. Divizije.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Sekretar:
Mutak Vlado

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/1.

46

13. VI 1943.

Pismo Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju okružnim komitetima K P H . . . o radu i nedostacima organizacije AFŽ. Upozorava se na potrebu intenzivnijeg političkog djelovanja među ženama i traži od **političkih organa da pruže pomoć u omasovljavanju i radu AFŽ.**

Dragi drugovi!

Poslije zadnje neprijateljske ofanzive[1] rad organizacije A. F. 2. ne samo da nije napredovao, nego je počeo dosta naglo da nazaduje. To se vidi čak i na najbolje organiziranom Okrugu po liniji A. F. Z. tj. ma O. K. Nova Gradiška.[2] Tamo je bila zakazana okružna konferencija A. F. Z. na koju su došle delegatkinje samo iz kotara Novske. Isto tako privremeno organizirani odbor A. F. Z. na okrugu Virovitica raspao se je usljed nerada. Mnogi kotarski odbori ne sastaju se redovno, a oni koji se sastaju nemaju punu sadržinu rada. Čitava organizacija A. F. Z. boluje što ni jedan njen odbor ne radi politički sa ženama. Sta je svemu tome uzrok? Uzrok je tome slaba čvrstina A. F.Z. organizacije koja pri svakoj poteškoći zapne u radu a drugi uzrok je slaba politička izobrazba rukovodioca A. F. 2.

Tko može dati čvrstinu nekoj antifašističkoj organizaciji? Koja je organizacija najčvršća koja je sposobna da najteže prepreke pređe? Razumije se da čvrstinu nekoj antifašističkoj organizaciji daju članovi K. P. jer je to najčvršća politička organizacija koja prebrođava sve poteškoće. Jasno je da što jedna antifašistička organizacija ima što veći broj članova K. P. u svojim organizacijama da je stim i njena čvrstina veća njena

9 Vlado Lončarić

1 Odnosi se na operaciju »Braun«; vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 148, 149, str. 349—353, dok. br. 152, 153 i 154, str. 355—359 i knj. V, dok. br. 21, 22 , 23, str. 49—57, dok. br. 25, str. 60—64, dok. br. 27, str. 65—67, dok. br. 31, str. 71—72, dok. br. 33, str. 74—77, dok. br. 40, str. 88—90, dok. br. 47, str. 100—108 i dok. br. 53, str. 115—117.

2 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 138, str. 306—307.

politička razina veća, a to joj daje mogućnost da prebrođava poteškoće na koje nailazi.

Ne jedanput bile su Partijske organizacije upozorene da naročito posvete pažnju uvlačenju žena u Partiju. Istina neke organizacije zadovoljile su po tom pitanju na pr. S. K. N. Gradiška, ali veći dio organizacija upravo zločinački odnosi se prema tome pitanju. Takovim svojim radom doveli su dotle da same A. F. 2. organizacije ne mogu provesti konferencije same to se naređuje svima O. K. da glavni dio tereta preuzmu na sebe i da provedu u zajednici (tj. da pomognu drugar,icama koje rade po liniji A. F. Z.) sa drugaricama odgovornim po liniji A. F. 2. sve konferencije od općinskih do okružne u najkraćem roku tamo gdje one nisu provedene.[3] O svemu tome treba nas izvještavati redovno, a mi ćemo povesti kontrolu nad tim radom.

Treba mnogo više dati pomoći Skoju da vam se ne dogodi isti slučaj. Upozoravamo vas na radio-vijest »Slobodne Jugoslavije« dne 11. juna 1943. u kojoj se daju upute u pogledu žetve. Treba paliti mašine okupatorska spremišta itd. Ukoliko vam što ne bude jasno obratite se na nas.

U svojim izvještajima izvjestite nas da li N. O. O. rade politički i šta rade, da li održavaju sastanke sa čitavim selom i kakav je nacionalni sastav sela u kojima imamo N. O. O.

Treba suzbiti paniku koja je nastala zbog neke ofanzive. Treba se za ofanzivu pripremiti najsolidnije ali normalno raditi sve dok ne počne. Narod treba u istom duhu pripremiti i nagovarati ga da kopa skloništa za sebe i hranu.

Izvjestite nas šta ste poduzeli po ovim pitanjima što ćemo mi na sastancima kontrolisati da se ono ne bi pretvorilo u birokratsko dopisivanje. Posvetite pažnju da ove direktive razradite i pomognete niža rukovodstva. Primite naš komunistički pozdrav.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za Oblasni
Ćule[4]

Original u IHRPH, Zgb.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 26/1.

47

14. VI 1943.

Izvještaj Štaba IV divizije NOV Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o napadu na Doljane i o borbi za Sirač.

Izvještaj XII. Brigade primljen u ovom Štabu u 0.25 sati glasi: U sporazumu i zajednici napasti ćemo bandu u uporištu Doljanima koja je smještena u objekte škola vatrogasni dom. Banda[1] raspolaže sa većim brojem automatskog oružja i 3—4 teška bacača.

3 Inicijativni odbor AFŽ za Slavoniju trebalo je da pripremi konferencije AFŽ; vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 143, str. 336—344 i knj. V, dok. br. 63, str. 137—140 i dok. br. 150, str. 341—350.

4 Dušan Čalić

1 Odnosi se na dijelove IV gorskog zdruga I gorske divizije.

II. Bataljon XII. Brigade u zasjedi na cesti Doljani — Sirač smje-
ijen je rezervom Brigade III. Bataljona[2] koji ima izvršiti napad u zajed-
aici sa zakonspirisanim bataljonom XVIII. i jednim dijelom bataljona
XVIII. Brigade.

Ovaj Stab obzirom na današnju situaciju i razvitak operaoija u toku sutrašnjeg dana odobrio je da se ovaj napad može izvršiti odmah a njegovo trajanje da bude najdalje do 3 časa i to zbog toga da bi se jedinice, XVIII. Brigade ii istaknuti dijelovi XII[3] mogli blagovremeno još u toku noći ili prvog svitanja povući na položaje predviđene za povlačenje.[4] Ovo naređenje Staba Divizije ostaje na snazi ukoliko ga Stab Korpusa ne bi dzmjenio s obzirom na situaciju i stanje koje vlada u ostalim jedinicama angažovanim u borbi za likvidaciju uporišta Sirač[5] i Doljane. Molimo da nas po ovome blagovremeno izvjestite o produženju borbe ili o blagovremenom povlačenju.

Svi ostali položaji osigurani su kao i danas. Nepoznata nam je situacija kod jedinice XVII. Brigade u uporištu i njihovim zasjedama.

Smrt fašizmu — sloboda narodu

Politički komesar: Marijan Cvetković, v. r.

Zamjenik komandanta: Rade Knežević

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

48

14. VI 1943.

Poslovnik ZAVNOH-a o radu NOO-a u Hrvatskoj.

POSLOVNIK O RADU NARODNO-OSLOBODILACKI ODBORA !

Naredbom o izborima NOO-a, septembra 1942. god. udareni su temelji organizacije Narodno Oslobodilački Odbora.[1] Objašnjeni su njihovi zadaci, prava i dužnosti. Da bi se izvršila što bolja unutarnja organizacija i podjela rada unutar Narodno Oslobodilački Odbora, zatim da bi se rad pojedinih Narodno Oslobodilački Odbora što više uskladio i postigla što bolja [kontrola] nad njihovim djelovanjem, predlaže se Narodno Oslobodilačkim Odborima da usvoje ovaj

P O S L O V N I K

Seoski i općinski NOO-i mogu imatii i to: seoski od 3—5, a općinski od 5—7 članova, a najmanje 3. Gradski mogu imati najmanje 7 članova. Kotarski i Okružni mogu imati do 30 lica. Uži odbor Kotarskog NOO-a može imati 3—5 lica, a najmanje 3, dočim Okružni 5—9, a najmanje 5, već prema potrebi i veličini posla i teritorija.

2 Treba: III bataljonom.
3 Misli se na brigade.
4 O predvidenim pravcima povlačenja jedinica IV divizije; vidi dok. br. 34.
5 O napadu na uporište Sirač vidi dok! br. 34, 37, 61 i 67.

1 Naredbu je izdao Vrhovni štab NOV i POJ u septembru 1942. god. na području zapadne Bosne. To su tzv. Septembarski propisi. O tome vidi brošuru: Dr Leo Geršković, »Dokumenti o razvoju narodne vlasti«, Beograd, 1948, str. 65—83.

Svi članovi izvršni NOO-a moraju biti upoznati sa svim problemima na njihovom području. Kotarski i Okružni NOO-i potrebno je da imaju osim članova izvršnog odbora i potrebne stručnjake po pojedinim sektorima rada čim se za to ukaže potreba i koliko je to potrebno.

Narodno Oslobodilački odbori dužni su gdje god do sad to nije učinjeno, odrediti mjesto ili kuću gdje će biti njihove uredske prostorije i to: Okružni NOO-i će se namjestiti kraj Komande Područja, te tamo otvoriti svoju kancelariju. U koliko na području NOO-a ima više komandi područja, on će se smjestiti uz jednu od njih, ali mora tjesno surađivati i sa drugom.

Kotarski NOO-i treba da izaberu u svom selu jednu kuću ili sobu u kojoj će biti jedan odbornik i u kojoj će se održavati redoviti sastanci. Svaki NOO imade u kući u kojoj ureduje postaviti ploču sa natpisom. Svaki NOO mora nastojati, da si nabavi pečat.

U sjedištu Kotarskog i Okružnog NOO-a moraju biti (osim predsjednika ili tajnika još dva a po mogućnosti i tri odbornika i to naizmjence, kako bi se svi odbornici upoznali sa stanjem u čitavom okrugu, po izvještajima na terenu, te naučili rješavati stvari osim usmeno i pismenim putem.

II.

Radno vrijeme za sve NOO-e ustanovljuje se svako dnevno od 8 do 12 sati i od 2 do 7 sati. Ovo je obavezno radno vrijeme, ali u ostalo vrijeme dana mora se odrediti dežurni član, koji mora biti u sjedištu NOO-a, da ga se u svako doba može naći.

III.

NOO-i donose odluku na sjednicama, sjednice su dužni održavati Okružni jedanput u 14 dana i to jedanput izvršni, a drugi puta plenum O. NOO.

Kotarski i općinski NOO-ti najmanje jedanput nedeljno. Seoski dva puta nedeljno.

Osim redovitih odborskih sastanaka dužni su NOO-i održavati šira savjetovanja, a na ta savjetovanja pozivaju:

Okružni NOO predstavnike svih područnih, kotarskih i općinskih NOO-a.

Na tom savjetovanju treba da budu prisutni i svi članovi plenuma O. NOO-a.

Kotarski na svoja savjetovanja poziva sve predstavnike područnih, općinskih i seoskih NOO-a.

Općinski sastanak svih seoskih NOO-a.

Seoski NOO imade svakih 14 dana održati sastanak čitavog sela. Vanrednu sjednicu odbora sazivaju predsjednici ili sekretar odbora.

Vanredni sastanci svih birača seoskog ili općinskog NOO-a održavaju se na zahtjev jedne trećine birača, dok se vanredni sastanak Kotar-

ske konferencije tj. plenuma delegata svih općina jednog kotara može održavati na temelju zahtjeva jedne četvrtine svih općina.

IV.

O svom radu dužni su NOO-i podnositi pismene izvještaje višem NOO-u i to seoski općinskom, općinski kotarskom, svaki 7 dana. Kotarski izvještava okružni svaki 10 dana. Okružni su dužni izvještavati ZAVNOH redovitim izvještajima svakog 1. i 15. u mjesecu.

Osim toga dužni su NOO-i od seoskog do okružnog, odnosno oblasnog izvještavati pismeno u među vremenu o svim novonastalim pitanjima i tražiti po njima pomoć bez obzira na redovne izvještaje i vrijeme.

U koliko postoji pokrajinski odnosno oblasni NOO. kao na pr. u Slavoniji Područni O. NOO-i dužni su slati izvještaj njemu, a ovi će slati izvještaje ZAVNOH-u.

V.

Sastanci svih odbora moraju biti takvi da se na njima pretresu sva aktuelna pitanja i donesu zaključci.

Sastankom rukovodi predsjednik i on predlaže dnevni red, koji treba da izgleda po prilici ovako.

I). Izvještaj odbornika o radu po sektorima.
II). Čitanje direktiva od viših odbora.
III). Diskusija o izvještajima i konkretni zaključci.
IV). Razno.

U prvoj točki dnevong reda podnose izvještaje predsjednik, tajnik i blagajnik, te odbornici o svom radu od zadnjeg sastanka, zatim o organizacionom stanju, zdravstvenom, Kutlurno-prosvjetnom itd.

U drugoj točki dnevnog reda čitaju se direktive i pisma viših odbora.

U trećoj točki dnevnoga reda prelazi se na diskusiju po izvještajima odbornika po kojima se donose konkretni zaključci, uzimajući u obzir direktive od viših odbora.

U četvrtoj točki rešava se o raznim predlozima koje postave odbornici i po kojima donose konkretne zaključke odmah.

Odluke po pojedinim pitanjima NOO-i donose većinom glasova. Ukoliko bi se glasovi raspolovili odlučuje glas predsjednika. U koliko na sjednicama odbora ipak nastane nekakav spor, odlučuje viši NOO u vezi sa naredbom o izborima NOO-a. I. toč. 7. 10. i 12.

VI.

Kako je u toč. 3 rečeno osim odborski sastanaka sazivaju se širi sastanci tj. savjetovanja, na koja dolaze delegati područnih NOO-a. Na tim savjetovanjima ili konferencijama treba takođe sastaviti dnevni red i to:

1). Politička situacija (opća).
2). Izvještaj odbornika sa diskusijom.
3). Izvještaj delegata.
4). Diskusija po izvještajima i smjernicama za daljnji rad.
5). Razno.

U prvoj točci iznosi predsjednik ili ako je prisutan neko od višeg odbora polit, situaciju odnosno novonastale momente vani i unutar zemlje te nastalo stanje u vezi sa tom situacijom i to ukratko.

U drugoj tačci podnose članovi odbora kojii saziva savjetovanje referate o radu odbora i svoja zapažanja zatim se prelazi na kratku diskusiju po referatima.

U trećoj tačci podnose izvještaje delegati pojedinih odbora i to:

Ako konferenciju saziva okružni NOO. onda izvještaje podnose predstavnici Kotarskih NOO-a. Izvještaji se podnose po stiktorima rada koje delegati treba da prime prije polaška na konferenciju i to onim redom kako su postavljeni u uputi za slanje izvještaja, Inicijativnom odboru a koje su dobili svi Okružni NOO-i. Njihove izvještaje nadopunjuju predstavnici opć. NOO-a. u koliko ovi nisu sve obuhvatili. Ako konferenciju saziva kotarski NOO. onda izvještaje podnose predstavnici opć. a nadopunjuju ih seoski.

Izvještaji treba da budu kratki i stvarni.

U četvrtoj točci otvara se diskusija po izvještajima delegata, postavljaju pitanja pojedinim referentima na koje ovi odgovaraju.

Po svršenoj diskusij»i o izvještaju rukovodioc konferencije, koji treba da bilježi sve predloge daje objašnjenja i zatim se stvaraju zaključci odnosno daju smjernice za dalji rad, koje odbornici treba da bilježe.

U petoj točci postupa se kao kod sastanka odbora.

Svrha konferencije treba da bude opći pregled rada i situacije na čitavom području i prenos iskustva u radu iz jednoga kotara odnosno općine na drugi, zatim prenos direktiva viših odbora na niže. Zato konferencije treba održavati redovito ikako je rečeno, a za konferenciju Okružnog u koliko se ne može održati svaki mjesec dana, mora se bezuvjetno održati svaki mjesec i pol dana.

VII.

U vezi sa zadacima koje NOO-i imaju određuje Naredba o izborima NOO (II. § 2-10) imađu NOO-i stvoriti sljedeće sekcije.

a). Upravno administrativni odsjek koji će s« starati i voditi računa o sigurnosti na području NOO-a i u tome sarađivati sa seoskim i partizanskim stražama; koje će naročito voditi računa i skupljati podatke o špijunima, izdajicama, neprijateljskim agentima, plaćenicima, saboterima i panikerima. Starati se da uzimaju u postupak sve krađe, pljačke, razbojništva i da se sprečava svaki nered i vodi strogi nadzor i sprečavaju svaki izvoz hrane sa područja svoga NOO-a na okupirani teritorij. Osim toga čim izađu upute koje će izdavati ZAVNOH o vršenju sudske vlasti koju će vršiti NOO-i a koje će spadati u djelokrug ovoga odsjeka. Ovim odsjekom treba da rukovodi tajnik NOO-a i njega moraju limati svi odbori.

b). Gospodarski Odsjek koji kod svih NOO-a vodi računa o tome da prehrana i opskrba koja pada na teret dotičnog NOO-a pravilno i uredno teče. Koji vodi računa o potrebama sooijalnog odsjeka.

Kod općinskih i viših NOO-a upravlja NOF-om i magazinom. Tu dužnost preduzima na sebe prema Naredbi o izborima za NOO-e. III. tačka. 14 blagajnik dotičnog NOO-a.

Vodi računa o unapređenju proizvodnje u svim granama gospodarstva (poljoprivreda, obrt i industrija) o sajmovima trgovini i privrednim poduzećima. I ako su NOO-i dužni raditi na podržanju našega gospodarstva, specijalno obrta i trgovine, samoupravljanje i nadzor nad pojedinim poduzećima biće razgraničen. Tako će na pr. nadzor nad radom jedne pilane svakako vršiti općinski ili kotarski NOO. već prema važnosti i opsegu rada te pilane, dok će rad jedne pekare moći kontrolirati općmski ili čak seoski NOO. Posao gospodarskog odsjeka može obavljati jedan član, a ako treba može mu se dođjeliti i pomagač.

c). Prometni odsjek, koji će se starati za promet. Njegova je dužnost da imade popisane sve konje, volove i kola, sve mazge, magarceli mule, te bilo kaku drugu tegleću stoku ili prometna sredstva na području svoga NOO. On mora voditi računa koliko i šta kamo tko vozi, podešavajući tako, da na sve žitelje pada jednako opterećenje u prevozu, koji daju vojsoi ili za ostale potrebe NOB. Vodeći pri tome računa o zdravlju, snazi i otpornosti pojedine stoke za vuču.

U prometni odsjek treba uključiti i poštanski saobraćaj čim bude uspostavljen.

d). Zdravstveni odsjek vodi računa o zdravlju i higijeni sela, poduzima sve mjere i izvršuje sve upute koje dobiva u tom smislu.

e). Socijalni odsjek brine se o ishrani, smještaju i obskrbi stanovništva, osobito siromašni i nezbrinuti porodica, palih i mobilisanih boraca, izbjeglica, pogorelaca, te napuštene djece.

Odsjek (pod b i e) može u seoskm i općinskim NOO-ima voditi jedan odbornik.

f). Propagandni odsjek, ima da umnaža i rastura sav propagandni materijal dobiven od viših odbora,

da popularizira liniju NOB. uspjehe naše vojske i sve direktive koje dolaze od viših odbora,

da prikuplja sav neprijateljski propagandistički materijal i poduzima mjere za onemogućavanje njegovog uspjeha i da taj materijal dostvalja višim NOO-ima.

da organizira dopisničku službu za lokalne listove i za Glasilo ZAVNOH-a, da organizira i kontrolira kako je narod obaviješten, kako narod dobiva vijesti, kako čita materijal i listove, da kontrolira efekat te popravlja i izveštava o manjkavostima.

g). Prosvjetni odsjek vodi brigu o cijelom kulturno-prosvjetnom radu. On preko kulturno-prosvjetnih odbora (KPO) koji se obrazuju pri svakom NOO-u organizira i rukovodi kulturno-prosvjetnim radom, koji se djeli na dvoje i to:

a) školski rad

b) vanškolski rad.

U školskom radu pomaže otvaranje škola, namještanje stručnih lica, otvaranje kratkih kurseva za osposobljavanje nestručnih lica za prosvjetni i školski rad u našim selima stvara školski plan i program.

U vanškolskom radu koji se odvija preko »Doma kulture« radi se po određenom programu.

1). Održavanje analfabetskih tečajeva za odrasle nepismene.

2). Rasturanje štampe od koje uvjek po jedan primjerak treba da stoji u Domu kulture na raspolaganje cijelom narodu.

3). Održavanje kult-prosvjetnih predavanja uz priredbu ili bez nje.

4). Zidne novine.

5). Pjevački, horski i recitacioni zborovi te glumačke grupe.

6). Sastanci.

7). Razvijanje istinski i drugarski odnosa.

8). Pomaže otvaranje narodnih univerziteta.

Gornje odsjeke (f i g) vodi u seoskim i općinskim NOO-ima a po potrebi i u višim jedan odgovorni član.

Predsjednik NOO-a jedini je član odbora koji ne mora preuzeti jedan od gornjih odsjeka već imade rukovoditi radom cijelog odbora i biti upućen u posao svih odsjeka.

VIII.

Raspodjela rada i izvršavanje namjenjenih zadataka NOO-i treba da pokažu brzinu i snalaženje. Gde su zadaci veći zahtjevaju veći i široko zasnovan rad, odbori će u svom krilu obrazovati komisije (pr. prehrambena komisija, zdravst. kom., i kom. za sjetvu). Isto tamo gdje se god pojavi slučaj da odgovorni član po jednom pitanju ne može svladati posao, treba ili odrediti još jednoga člana pri pojedinim odsjecima s kojim će podjeliti posao ili mu dodjeliti pomoćnika. Komisija pri pojednim odsjecima i pomoćnici dodijeljeni na rad pojedinim članovima u NOO-u su pomoćni organi pojedini odsjeka. Kod izbora pomoćnika treba se obratiti na masovne antifašističke organizacije AFZ, i SKOJ. Inače u svom čitavom radu odbori se oslanjaju na naše masovne organizacije i s njima tijesno surađuju.

IX.

Za svaki rad NOO-a i njihovih članova postoji kolektivna i lična odgovornost. To znači da članovi NOO-a rukovodioci pojedinih odsjeka i čitavi NOO snose odgovornost i dužni su polagati račune za postavljene im zadatke. Ta odgovornost je i prema narodu i prema višim NOO-ima čije su naloge NOO-i dužni izvršavati: seoski općinskog, općinski kotarskog, kotarski Okružnog, Okružni pokrajinskog, odnosno oblasnog, a ovi ZAVNOH-a.

X.

Narodno Oslobodilački Fond.

NOF-ovi služe prvenstveno za snabdjevanje vojske, a zatim za pomoć nastradalom stanovništvu (pogorelcima i onima koji nemaju hrane (vidi toč. 14, 15. i 16. Uredbe).

Prema uredbi seoski odbori predaju sve što su primili od naroda za NOF općinskom NOO-u i ni u kom slučaju ne mogu djeliti sami u izvanrednim slučajevima. Na pr. pred opasnošću da ne padne neprijatelju u ruke ili ako to odredi opć. NOO.

Općinski NOO zadržava od svega što je primljeno uračunav i ono što je odobrio za eventualnu raspodjelu seoskom NOO-u 30%. Ostalo 70°/o predaje kotarškom NOO-u. Kotarski NOO raspolaže sa 50°/o od svega primljenoga (uračunav tu i što primi neposredno), a ostalo 50°/o stavlja na raspolaganje Okr. NOO-u, koji prema potrebi određuje dali je veća nužda da ostane tome kot. ili kojemu drugom.

Okružni NOO može imati svoje magacine, ali ako ih nema dužan je 'kotarski NOO da te stvari Okr. NOOF-a magazinira i za njih je odgovoran, ali ne može s njima raspolagati bez odobrenja Okružnog NOO-a.

Iz NOF-a podmiruju NOO-i svoje potrebe kao na pr.: kancelarijski materijal, ishrana odbornika koji se nalaze na dužnostima u sjedištu odbora i t. d. sve to po odobrenju višeg NOO-a.

NOF se mora voditi tako da uvijek i u svako doba može vidjeti njegovo pravo stanje, količina robe, hrane novca itd. Njegovo stanje se unosi u redovni izvještaj višem odboru.

Okružni NOO raspolaže sa svojim NOF-om u sporazumu sa ZAVNOH-om koji će određivati dali će se imovina okružnog NOF-a upotrebiti za potrebe toga okruga ili možda nekog drugog okruga

XI.

Gornji Poslovnik je dopuna Naredbe o izborima NOO-a od septembra 1942. štampane u brošuri Organizacija Narodne Vlasti na oslobođenom teritoriju. Tu naredbu imaju Okruž. NOO-i umnožiti isto tako i ovaj Poslovnik u koliko je pojedini NOO-i nemaju, dužni su im viši NOO-i poslati.

Kako je ovaj Poslovnik na osnovu novostečenih iskustava nadopunjen, on stupa na snagu 15. VI. 43. Dočim se Poslovnik[2] od 27. III. 1943. stavlja van snage.

S M R T F A Š I Z M U — S L O B O D A N A R O D U !

ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO
VIJEĆE NARODNOG OSLOBOĐENJA
H R V A T S K E

14. VI. 1943.

Prepisano iz knjige »ZAVNOH«, zbornik dokumenata 1943, IHRPH, Zagreb, 1964, str. 224—230.

2 Odnosi se na Poslovnik o radu NOO-a koga je donio Inicijativni odbor ZAVNOH-a; vidi: »ZAVNOH«, zbornik dokumenata 1943. god., IHRPH, Zagreb, dok. br. 27, str. 81—84.

i

49

1 4 . V I 1943.

Proglas Štaba III operativne zone NOV i POH i Privremenog oblasnog NOO-a za Slavoniju narodu Slavonije kojim ga bodre da izdrži još predstojeće velike napore do uništenja fašizma, pozivaju ga da stupa u redove NOV, da ne daje hranu okupatoru i domaćim izdajnicima i da ne ide u Njemačku na rad, jer će zajednička borba naroda Slavonije uroditi plodom i donijeti željenu slobodu.

N A R O D U S L A V O N I J E !

Svi oni koji su se kroz ove dvije krvave godine od kako je naša domovina okupirana od fašističkih razbojnika, pitali kada će se i kako će se konačno završiti ovaj rat, sada konačno vide i osjećaju da pretstoji skori i brzi slom njemačkog fašizma. Poraz Hitlerove armije pod Staljingradom, likvidacija Tuniskog fronta od strane saveznika, okupacija Panteierije i izostajanje bilo kakovih ofanzlvnih operacija od strane Nijemaca, pokazuju da su njemačkoj ratnoj mašini zadati takvi udarci od kojih se ona ne može oporaviti. Likvidacija afričke fronte i osvajanje Pantelerije stvaraju preduslove za skoro otvaranje druge fronte.

Vrlo je vjerovatno da će druga fronta biti otvorena i na Balkanu. U **tom slučaju će i naša Narodno-oslobodilačka Vojska odigrati veliku ulogu i mnogo pomoći saveznicima u rušenju fašizma.**

D a n i k o n a č n o g o s l o b o đ e n j a n a g l o s e p r i b l i ž a v a j u , s l o m f a š i z m a j e s i g u r a n . T o n a m g a r a n t i r a j u C r v e n a A r m i j a , s n a g e s a v e z n i k a i n a š a j u n a č k a N a r o d n o - o s l o b o d i l a č k a V o j s k a .

Ne treba se, međutim, zavaravati i očekivati da će se fašipam slomiti sam od sebe. **Rat se još nije popeo na svoj vrhunac. Tek otvaranjem druge fronte počeće odlučujuće i najogorčenije borbe.**

I MI U SLAVONIJI MORAMO BITI SVJESNI DA NAMA I SVIMA NAŠIM NARODIMA, PREDSTOJE NAJTEŽE I NAJOGORČENIJE BORBE S OKUPATORIMA, TAKO **DA** CEMO IMATI DA IZDRŽIMO DO LIKVIDACIJE FAŠIZMA JOŠ VRLO TEŠKE NAPORE, A NAROD MOŽDA JOŠ NEVIĐENA I NEČUVENA NOVA NASILJA OD OKUPATORSKIH ZVIJERI.

U što teži položaj, fašizam dospijeva, on će biti tim ogorčeniji i krvaviji, pa će nastojati da nam se čim vi.'e osveti — latiti će se i najbezobzirnijih postupaka.

Kroz našu Slavoniju prolaze naj glavni je balkanske pruge i ceste, bez kojih je okupatorima nemoguće da snabdjevaju svoje trupe oružjem i hranom. Važnost ovih puteva je osobito velika, ako se otvori druga fronta kod nas. Da bi osigurao ove puteve i ponovo porobio naš narod, Hitler će vjerojatno uskoro pokušati nove ofanzive na Slavoniju, do sad neviđenih razmjera. Sigurno je da će pri tome nastojati da pohvata i čim više naroda, kako bi nabavio dovoljno topovskog mesa za frontu i dovoljno robova za svoje fabrike.

Radi toga je potrebno da sav narod Slavonije bude stalno na oprezu. Usprkos svih ofanziva Hitler neće uspjeti da uništi NOV, ali je potrebno da se sačuva i narod. Već bezbroj primjera dokazuje da okupatori idu za uništenjem žive snage srpskog i hrvatskog naroda. Naši narodi, koji su u upornoj borbi izdržali skoro već dvije godine treba da izdrže do kraja i da ne dozvole da ih fašistički okupatori u svojim posljednjim predsmrtnim trzajima unište.

Svi Srbi, Hrvati, Česi, Mađari i ostali porobljeni narodi treba da na nasilja okupatora odgovore smjelim stupanjem u Narodno-oslobodilačku Vojsku. Ni jedan vojnik iz Slavonije ne smije više ni dobrovoljno ni silom da stupim vojsku okupatora ili domaćih izdajica. Samo stupanjem u Narodno-oslobodilačku Vojsku spasiti će živote naših sinova i kćeri, braće i očeva i osigurače ih da ne budu otjerani na istočni front u Hitlerove fabrike i t. đ.

Samo borba u Narodno-oslobodilačkoj Vojsci osigurače našim narodima osobođenje od okupatora, i stvoriti će im mogućnost i pravo samoopredjeljenja, t. j. slobodnog odlučivanja o svojoj sudbini. Samo stupanje u NOV i jačanje naše vojske spriječiće stare zlikovce i krvopije oko izdajničke izbjegličke jugoslavenske vlade u Londonu i špekulanata oko Dr. Mačeka da se ponovo popnu na grbaču narodu.

Svima onima koji su sposobni za rad, a ne nalaze se u NOV prijeti od okupatora najveća opasnost, da će biti pohvatani i poslati na front ili u tvornice. Zato nitko u Slavoniji ne smije da čeka mirno ikod svoje kuće okupatorske horde.

Građani i seljaci, oslobođenih .i neoslobođenih sela i varošica predvidite za vremena gdje će te se skloniti za vrijeme okupatorskih naleta. Kopajte skloništa, pronađite dobro zaklonjena mjesta, ne skupljajte se u prevelike grupe, ne idite na sajmove i crkvene zborove da vas nebi pohvatali okupatori.

Da bi se održali okupatori će uložiti sve da okupe oko sebe čim više izdajica. U ovoj težnji oni se neće služiti samo svojim starim slugama ustašama i četnicima, nego će sve više potpomagati izdajice kao što su oni iz vodstva HSS-a i izbjegličke jugoslavenske vlade.

Ove izdajice spremno služe okupatorima u borbi protiv narodno--oslobodilačke vojske i naših naroda, nadajući se da će tako lakše ponovo doći na vlast i ponovo tlačiti i pljačkati naše narode.

U svojim redovima ne smijemo trpiti više izdajica. Protiv izdajica valja povesti najogorčeniju borbu i kažnjavati ih najnemilosrdnije. Svaki onaj koji bilo kako sarađuje s okupatorima u današnjim odlučnim časovima postaje narodnim izdajicom i neprijateljem svoga naroda.

Slobodu našim napaćenim narodima donijeće samo saradnja i zajednička oružana borba srpskog i hrvatskog naroda. Samo u zajedničkoj borbi protiv okupatora i domaćih izdajica izvojevat ćemo mi Srbi i Hrvati za sebe slobodu, a sutra ćemo slobodno moći da odlučujemo o svojoj sudbini.

Svi oni koji propovjedaju tobože izolovanu borbu samo jednog naroda protiv okupatora ili napadaju jedan od naših bratskih naroda, saveznici su okupatora, a neprijatelji i Srba i Hrvata.

J

NOV je u svojoj borbi oličenje oružanog bratstva naših naroda. Naša Vojska je zatrpala i izravnala provaliju koju su između naših naroda htjeli iskopati okupatori i njihove sluge ustaški i četnički psi.

Da bi redovi naših naroda ostali čvrsti usprkos svih naleta i udaraca koje nam okupatori nanose i koje se još spremaju nanijeti, potrebno je da se sav narod čvrsto zbije oko svoje Narodne vlasti 1 svoje vojske. Potrebno je pojačati rad Narodno-oslobodilačkih Odbora, i svuda po neoslobođenim gradovima i selima osnivati nove NOO-e.

NOO-i su garancija da će naši narodi u istinu i uživati slobodu za koju se danas tako junački bore. NOO-i su jedina i prava trajna narodna vliast. Oni će razbiti podle spletke političkih špekulanata i izdajničke londonske izbjegličke vlade i mačekovske izdajničke klike.

Izjava ZAVNOH-a i Glavnog Štaba Hrvatske o ciljevima i načelima Narodno-oslobodilačke borbe[1] stvara najširu platformu i najšire mogućnosti za saradnju svih poštenih sinova naših naroda. Poslije ove izjave okupatorima služiti ili ostati pasivan u borbi mogu samo izdajice.

Okupatori organiziraju svoje nalete na nas i za to da čim više opljačkaju narod Slavonije. Radi toga naš odgovor okupatorima i domaćim izdajicama i ovaj put treba da bude: Ni zrna žita, ni grla stoke okupatoru.

Svi seljaci i poljoprivrednici treba da se počnu najhitnije spremati da nam okupatori ne otmu ovogodišnju žetvu. Valja hitno iskopati dovoljno dobrih skloništa za žito. Rodoljubi, seljaci ne dajte da vas opljačkaju Hitlerove bande: Skrivajte svoje živo, poklanjajte ga Narodno-oslobodilačkoj Vojsci, a u najgorem slučaju uništavajte ga. Glavno je da okupator od nas ne dobije ni zrna žita.

Sve ono žito koje se ne može spremiti niti pokloniti našoj vojsci valja zapaliti ili uništiti da ga ne požderu prokleti Okupatorski gadovi. Sve one vršalice, žitne silose ili mlinove, sve ono žito ili brašno koje je namjenjeno ili pripada okupatoru, uništavajte najbezobzimije. To traže od vas interesi i sudbina naših naroda. To traži od vas sudbina i budućnost vaše djece. Nedajmo se uništiti od na smrt osuđene okupatorske bande.

Srbi, Hrvati, Česi, Slovaci, Mađari i Nijemci, moraćemo još izdržati i posljednje udarce fašističkih pobješnjelih zvijeri. Mi ćemo pobjediti, svanut će praznik i našim narodima. Izdržali smo već mnoge velike okupatorske ofanzive, pa ćemo izdržati i ovu. Pobjeda je naša. To nam jamči naša oslobodilačka Vojska, jamči nam to herojäka Crvena Armija i naši saveznici Engleska i Amerika. Rodoljubi Slavonije, stupajte smjelo u redove Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda. Ne dajte se uhvatiti i uništiti od okupatora u njihovim naletima i ofanzivama.

ZIVILA NAŠA NARODNO-OSLOBODILACKA VOJSKA I PARTIZANSKI ODREDI!

ZIVILA CRVENA ARMIJA I VOJSKE NAŠIH SAVEZNIKA ENGLESKE I AMERIKE!

1 Izjava ZAVNOH-a i Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske od 26. V 1943. god.; »Građa«, knj. V, dok. br. 171, str. 401—402.

SMRT FAŠISTIČKIM OKUPATORIMA I DOMAĆIM IZDAJNICIMA!

DA ZIVE AVNOJ, ZAVNOH I SVI NOO-i JEDINI PREDSTAVNICI NAŠIH NARODA!

DA ŽIVI ORUŽANO BRATSTVO SRPSKOG I HRVATSKOG NARODA!

NI ZRNA ZITA — NI GRLA STOKE OKUPATORIMA!

NI JEDNOG VOJNIKA, NI JEDNOG RADNIKA FAŠISTIMA!

14. VI. 1943.

Smrt fašizmu — sloboda narodu

Stab III. Operativne Zone
Privremeni Oblasni NOO za Slavoniju

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 6/1.

50

14. VI 1943.

Rezolucija Prvog zasjedanja ZAVNOH-a.

R E Z O L U C I J A [1]
ZEMALJSKOG ANTIFAŠISTIČKOG VIJEĆA NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE

Nakon gotovo dvije godine teške i krvave borbe, ali pobjedonosne narodno-oslobodilačke borbe, sastali su se 14. lipnja 1943. god. na Plitvičkim Jezerima pretstavnici hrvatsJkog naroda zajedno s pretstavnicima Srba u Hrvastkoj, te pretstavnicima nacionalnih manjina Hrvatske, da pred cijelu javnost svjetsku i domaću iznesu pravo stanje u Hrvatskoj i da izraze istinsko raspoloženje njezinih naroda. Nakon temeljitog razmatranja svih pitanja, koja se danas postavljaju pred našim narodima, skupština je

u t v r d i l a :

I.

Hrvatski se je narod, usprkos svog dugog robovanja pod Nijemcima, Mađarima i Talijanima, usprkos svog 22-godišnjeg potlačenog položaja pod veliko-srpskom beogradskom klikom, uvijek borio za svoju slobodu .i samostalnost. Ta borba našla je svoj snažni izraz u neprékidnom nizu ustanaka i žilavih političkih borbi. Svijetli likovi Matije Gubca, Matije Ivanića, senjskih uskoka, Pavla Vitezovića, Iliraca, Eugena Kvaternika, Ante Starčevića, Frana Šupila, braće Radića i mnogih drugih hrvatskih rodoljuba povjesni su izraz neprekidne borbe hrvatskog naroda za slobodu. Te vjekovne težnje hrvatskog naroda za slobodom nisu se sve do danas ostvarile, pored ostalog i zbog toga, što je u ovim momentima u Hrvatskoj prevladao utjecaj ljudi, koji nisu imali ništa zajedničkog s interesima hrvatskog naroda, nego su naprotiv stajali u službi tuđina.

[1] Članovi komisije za izradu Rezolucije bili su: dr Pavle Gregorić, Andrija Hebrang, Vujo Kosovac i Filip Lakuš.

II.

U novijoj povijesti Hrvatske postojala je 1918. puna mogućnost da se ostvare te vjekovne težnje hrvatskog naroda. Do toga, međutim, nije došlo radi izdaje tadašnjih »pretstavnika« Hrvatske. Da zaštite svoje klikaške interese pred narodom, koji tada, pod utjecajem Velike oktobarske revolucije, tražio svoja iskonska prava, ta su se protunarodna gospoda povezala s velikosrpskim hegemonistima i njihovom pomoću ugušili narodni pokret. Na taj je način, mjesto bratske zajednice slobodnih južnoslavenskih naroda, za kojom su težili Srbi i Hrvati i Slovenci, stvorena versailleska Jugoslavija, u kojoj su svi narodi bili izvrgnuti samovolji i tlačenju beogradskih protunarodnih režima, a osobito hrvatski i makedonski narod.

Hrvatski narod, pored sve svoje borbe protiv velikosrpske hegemonije i nametnutog jugoslavenstva, nije ni na čas bio protiv bratske zajednice sa srpskim narodom, nego naprotiv je smatrao bratstvo hrvatskog i srpskog naroda temeljnim zalogom svoje slobodne i bolje budućnosti. To dokazuje i povijesna činjenica, da izdajnička frankovačko-ustaška politika, nikada, pa ni u vrijeme najžešćih nasilja velikosrpski hrežima u Hrvatskoj, nije mogla oko sebe okupiti veći broj Hrvata.

III.

Hrvatski i srpski narod, zajedno s ostalim narodima Jugoslavije bio je od prvih pojava fašističkih opasnosti spreman, da se suprotstavi najezdi fašizma. To raspoloženje hrvatskog naroda manifestiralo se i u bezbrojnim antifašističkim demonstracijama po hrvatskim gradovima: Zagrebu, Splitu, Karlovcu i t. d. Nasuprot tome antifašističkom raspoloženju hrvatskog naroda, vodstva skoro svih stranaka, a u prvom redu reakcionarna klika u vodstvu Hrvatske Seljačke Stranke, zajedno s velikosrpskim hegemonističkim klikama, gušile su najgrubljim sredstvima narodno raspoloženje i stvarale teren za prodiranje fašističkog utjecaja u hrvatsku kao i u cijelu Jugoslaviju. Kruna sve te protunarodne rabote bila je izdajničko pristupanje Trojnom paktu. Time su beogradski i zagrebački vlastodršci otvoreno upregnuli Hrvatsku i cijelu Jugoslaviju u fašistiška kola.

Jedina stranka, koja je već u vrijeme prvih pojava fašističke opasnosti u Hrvatskoj digla odlučno svoj glas protiv fašizma, bila je Komunistička partija Hrvatske. Komunistička je partija na svakom koraku raskrinkavala izdajničko držanje jugoslavenskih vlastodržaca i generaliteta i pozivala narod na borbu protiv fašističke opasnosti. Sto se narod više odazivao pozivu Komunističke partije to su reakcionarni režimi u Hrvatskoj i cijeloj Jugoslaviji sve grubljim metodama progonili sve antifašiste, koji su se zajedno s Komunističkom partijom borili protiv fašističke opasnosti.

Kada je 27. ožujka 1941. pod pritiskom nezadrživih snaga naroda Jugoslavije došlo do otkazivanja sramnog pristupa Trojnom paktu, reakcionarno vodstvo HSS-a, koje je tada bilo na vlasti u banovini Hrvatskoj, priječilo je najbrutalnijim mjerama da i u Hrvatskoj dođe do

izražaja antifašističko raspoloženje naroda. Čak i onda, kada su — pred sam rat — beogradski vlastodršci bili prisiljeni da puštaju narodne borce iz tamnica, reakcionarna je vlast u banovini Hrvatskoj, koja je bila eksponent HSS-a, izvršila nova masovna hapšenja antifašista. Zatim ih je strpala u koncentracione logore, i kratko vrijeme poslije toga, predala u ruke krvave ustaške strahovlade, koja ih je, nalkon zvjerskih mučenja, nemilosrdno poubijala.

Ta reakcionarna unutrašnja politika zagrebačkih i beogradskih vlastodržaca s jedne strane, a njihova isto tako reakcionarna i izdajnička vanjska politika, koja je uvijek tvrdoglavo odbijala zahtjeve naših naroda za priznanje i savez sa Sovjetskim Savezom, dovela je do vojničkog sloma Jugoslavije, do okupacije naših zemalja i do uspostave takozvane Nezavisne Države Hrvatske, na čelu s fašističkim plaćenikom Pavelićem. Dolazak Pavelića na vlast znatno je olakšalo izdajničko vodstvo HSS-a koje je preko svoje »Seljačke Zaštite« zaposjedalo razne ustanove i predavalo ih okupatorima, te razoružavalo jugoslavensku vojsku, a oružje predavalo ustašama. Cim su fašistički osvajači stali prodirati u Jugoslaviju, izdajnička »vlada« je kukavički pobjegla avionima u inozemstvo ostavivši naše narode na milost i nemilost okupatorima, a Dr Maček — potpredsjednik te iste vlade — na sam dan uspostave »NDH« izvršio je isto takovu izdaju pozvavši u javnom proglasu pristaše HSS-a, da podupru ustašku vladu, a hrvatski narod da se pokorava Pavelićevoj vlasti.

IV.

Stvaranjem takozvane Nezavisne Države Hrvatske, hrvatski narod ne samo da nije ostvario svoju težnju za slobodom — kako to želi prikazati ustaška »promičba« — nego je, naprotiv, pao u najteže i najcrnije ropstvo, što se dade zamisliti. Izdajnik Pavelić je najičišće hrvatske zemlje prodao vjekovnim neprijateljima hrvatskog naroda: Dalmaciju, Hrvatsko Primorje i Gorski Kotar talijanskim, a Međumurje mađarskim osvajačima, dok u ostalim dijelovima Hrvatske suvereno pašuje njemačka soldateska i tajna policija uz pomoć ustaških plaćenika. Ovako osakaćena i raskomadana Hrvatska postala je najbjednija kolonija, izvrgnuta bezgraničnoj gospodarskoj pljački od strane fašističkih okupatora. Što više izdajnik Pavelić šalje hrvatske sinove na ropski rad u Njemačku i na Istočnu frontu, da se za račun fašističkih osvajača bore protiv svoje slavenske ruske braće.

»Nezavisna Država Hrvatska« stvorena je zato, da bude inst.rumenat fašističke politike u Jugoslaviji i na Balkanu, te je kao takova poslužila paklenom planu iistrebljenja slavenskog naroda u duhu Hitlerovih protuslavenskih načela. U tu je svrhu fašistički plaćenik Pavelić, po nalogu svojih gospodara, dao popaliti stotine srpskih sela i na najbestijalniji način poklao stotine hiljada nevinih srpskih muževa, žena i djece, htijući za račun okupatora izazvati bratoubilački rat.

Unatoč velikom nezadovoljstvu hrvatskog naroda s velikosrpskom vladavinom, unatoč svim Pavelićevim demagoškim obećanjima, unatoč kukavnog poziva Dra Mačeka organizacijama HSS-a da surađuju s ustaš-

kim režimom, Pavelić nije nikada mogao predobiti hrvatski narod za svoju zločinačku politiku. Pavelić je okupio oko sebe samo najmračniji talog hrvatskog društva, ološ, koji je uvijek služio svim protunarodnim režimima i koji nema ništa zajedničkog s pravim osjećanjima i težnjama hrvatskog naroda.

Istom okrutnošću, kojom je progonio Srbe, Pavelić je progonio i hrvatske rodoljube. Na desetke hiljada hrvatskih rodoljuba poubijano je na jezovit način, a drugi deseci hiljada pobacani su po koncentracionim logorima.

V.

U to vrijeme, kada su naši narodi ostali prepušteni na milost i nemilost fašističkim osvajačima i njihovim ustaškim slugama, kada su vodstva svih bivših stranaka napustila svoj narod te ili pobjegla u inozemstvo ili se kukavički sakrila ili stupila u službu okupatora i ustaša, u to je vrijeme Komunistička partija bila jedina partija u Hrvatskoj koja je ostala vjerna našim narodima. Komunistička je partija pozvala sve narode da se dignu na oružanu borbu protiv okupatora i njegova sluge Pavelića. Ona je organizirala prve udarne grupe i prve partizanske odrede, koji su s oružjem u ruci ustali protiv fašističkih osvajača i ustaša.

Na poziv Komunističke partije digao se srpski narod i najbolji sinovi hrvatskog naroda u sveti narodno-oslobodilački rat. Herojska borba koja je počela u Lici, Dalmaciji, Kordunu, Baniji i Hrvatskom Primorju zahvatila je postepeno sve krajeve Hrvatske. U dvogodišnjim herojskim borbama oslobođenja je gotovo cijela Lika, Kordun i Banija, te veliki dijelovi Dalmacije, Hrvatskog Primorja, Gorskog Kotara, Zumberka i Slavonije, pa dijelovi Pokuplja, Moslavine i Hrv. Zagorja.

VI.

Fašistički okupatori videći snažan otpor srpskog naroda, nastojali su ustanak iskoristiti u svoje svrhe, da ga sa široke općenarodne, demokratske, narodno-oslobodilačke linije usmjere pravcem veliko-srpske borbe protiv hrvatskog naroda. U tu svrhu pridobili su za se četničke vođe, kao Dražu Mihajlovića, vojvodu Birčanina, majora Dangića, popa Đujića, Dobroslava Jevdevića i njima slične. Preko njih su okupatori htjeli izvršiti ono, što im nije uspjelo preko ustaša, t. j. produbiti, do krajnosti bratoubilački rat između Srba i Hrvata, do potpunog istrebljenja jednih i drugih. Taj strašni fašistički plan o bratoubilačkom ratu spriječila je Komunistička partija. Ona je bezprimjernim žrtvama i naporima uspjela raskrinkati u očima srpskog i hrvatskog naroda ulogu ustaša i četnika i stvoriti čvrste temelje iskrenom bratstvu Srba i Hrvata, koje se prekalilo u neravnim herojskim borbama Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda s okupatorima i njihovim slugama.

Da što više ojačaju svoje krvničke snage, okupatori su ustaše i četnike povezali međusobno u zajednički savez, koji je imao za osnovni cilj uništenje narodno-oslobodilačke borbe. Ovo najjasnije potvrđuju zapisnici o savezu ustaša i četnika nađeni u Mrkonić Gradu, Nevesinju,

Medku kao i sama obavijest br. 4 Pavelićeva Stana, u kojoj je sam Pavelić jasno i glasno priznao sporazum s četnicima.

VII.

Izbjeglička jugoslavenska »vlada« u Londonu od prvih dana suprotstavlja se oslobodilačkoj borbi srpskog i hrvatskog naroda, jer njezina široka demokratska načela onemogućuju i samu pomisao povratka velikosrpske hegemonije. U prvo je vrijeme tu svoju sramnu rabotu vodila pod parolom da »još nije vrijeme za borbu«. Kada je kasnije narodno-oslobodilačka borba bez volje, pa i protiv volje, izbjegličke »vlade« okupila oko sebe gotovo sav hrvatski i srpski narod, jugoslavenska se je »vlada« u silnom strahu pred narodnooslobođilačkom borbom povezala s okupatorom i ustašama preko svog vojnog ministra i vođe četnika Draže Mihajlovića. Jugoslavenska izbjeglička »vlada« zajedno sa okupatorom, ustašama i četnicima nastoji, razbiti naš Narodno-oslobodilački pokret i pripremiti tlo za ponovno porobljavanje hrvatskog naroda te time izvršiti novu izdaju nad našim narodima.

Istu ulogu igra i izdajnička klika u vodstvu HSS-a s Dr Mačekom na čelu. Dr Maček se je nakon svoje izdajničke izjave povukao u Kupinec, odakle je svim sredstvima sabotirao narodno-oslobodilačku borbu, a njegova »Seljačka Zaštita« pod vodstvom Zvonka Kovačevića prva je ušla u Bosnu da guši ustanak. Kasnije kada je razvoj na vanjskim frontama i narodni ustanak unutar zemlje pokazao, da će fašizam doživjeti neminovan slom, vodstvo HSS-a bojeći se naoružanog hrvatskog i srpskog naroda, aktiviziralo se sve više na strani neprijatelja, protiv Narodno-oslobodilačkog pokreta. Ono se povezalo s okupatorom, ustašama i četnicima izbjegličke »vlade« u cilju uništenja narodno-oslobodilačke borbe.

Na temelju svih ovih utvrđenih činjenica, predstavnici hrvatskog naroda, predstavnici Srba u Hrvatskoj kao i predstavnici narodnih manjina Hrvatske donose jednoglasno

ove zaključke:

1. Zahvaljujući sve snažnijem zamahu narodno-osobodilačke borbe i jačanju Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda unutar zemlje, zahvaljujući silnim uspjesima bratskog Sovjetskog Saveza, Engleske i Amerike na svjetskim frontama, danas se pred hrvatskim i srpskim narodom ponovo otvaraju mogućnosti ostvarenja vjekovnih težnja za slobodom i samostalnošću. U tu svrhu treba sve rodoljubive snage hrvatskog naroda, u bratskoj zajednici sa srpskim i ostalim narodima Jugoslavije, mobilizirati u sveti nacionalno-oslobodilački rat za konačno uništenje fašizma, za rušenje »Nezavisne Države Hrvatske«, za potpuno razbijanje Pavelićevih ustaša i četnika Draže Mihajlovića, kao osnovnih uvjeta za ostvarenje pune slobode i samostalnosti hrvatskog i srpskog naroda.

2. Narodno-oslobodilački pokret i njegova junačka Narodno-oslobodilačka vojska Hrvatske jesu jedine snage koje se istinski i iskreno bore za slobodu hrvatskog i srpskog naroda. One su jedine realne sile

koje tu slobodu mogu ostvariti. Beskrajno odana slobodarskim težnjama hrvatskog i srpskog naroda Narodno-oslobodilačka vojska se čeličila u svakodnevnim borbama s daleko nadmoćnijim neprijateljima: Nijemcima, Talijanima, ustašama i četnicima, i u toj borbi iz nekadašnjih malih partizanskih odreda prerasla u pravu narodnu armiju, sastavljenu od brigada, divizija i korpusa. Ona je ne samo najjače jamstvo pobjede nad mrskim okupatorima i njihovim slugama, nego je i jedini zalog protiv povratka starih protunarodnih režima i svih reakcionarnih i izdajničkih planova.

3. U ovoj velikoj, gigantskoj borbi protiv fašizma i njegovih ustaških i četničkih pomagača, iskovano je krvlju bezbrojnih heroja posvećeno borbeno bratstvo i oružano jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda, koje smatramo jednom od najvećih tekovina narodno-oslobodilačke borbe, a koje predstavlja temelj slobodne, sretnije i bolje budućnosti jednog i drugog naroda, temelj, na kojem se jedino može izgraditi novi život srpskog i hrvatskog naroda u punoj slozi i ravnopravnosti.

4. Borba hrvatskog i srpskog naroda protiv fašističkih okupatora i njihovih pomagača, je dio velike antifašističke fronte, koja danas na čelu s moćnim Sovjetskim Savezom, Engleskom i Amerikom vodi svetu borbu za slobodu, demokraciju i napredak čovječanstva. Međunarodni značaj narodno-oslobodilačke bortie svih naroda Jugoslavije raste iz dana u vezi s predstojećim velikim bojevima na vanjskim frontovima, a osöbito u vezi s otvaranjem druge fronte. Narodno-oslobodilačka vojska Hrvatske pružala je do sada, a davat će i u buduće punu pomoć saveznicima.

5. Narodno-oslobodilački pokret Hrvatske s punim povjerenjem gleda u svoje velike saveznike: u Sovjetski Savez, Englesku i Ameriku, koje su u poznatoj Atlanskoj povelji, te u englesko-sovjetskom i sovjetsko-američkom ugovoru istakli kao jedan od ciljeva ovog velikog rata: slobodu i samostalnost malih naroda, te pravo da mali narodi sami riješe svoja unutrašnja pitanja i svoje odnose prema drugim narodima i zemljama. Ti nam ugovori jamče, da će dvogodišnja herojska borba hrvatskog i srpskog naroda, koja je puna nadčovječanskih napora i neusporedivih žrtava, biti okrunjena uspjehom.

6. Ostajući vjerni svojim demokratskim tradicijama, naši narodi, i hrvatski i srpski, ne žele povratak starih ustanova protunarodnih režima, kao što su nametnuti općinski i sreski načelnici, žandari i t. d., koje su uvijek bile instrumenti protunarodnih režima, a koje su dolaskom okupatora stupile u njegovu službu i vršili najstrašniji teror nad hrvatskim i srpskim narodom. Kako politika izbjegličke jugoslavenske »vlade« u Londonu nije ništa drugo nego težnja za uspostavom starog stanja velikosrpske hegemonije i kako se je ona u tom cilju preko svog ministra Draže Mihajlovića povezala s okupatorom, u cilju razbijanja demokratskog narodno-oslobodilačkog pokreta, to predstavnici hrvatskog i srpskog naroda izjavljuju, da jugoslavenska »vlada« nema ništa zajedničko s oslobodilačkom borbom naših naroda.

7. Isto tako izjavljujemo, da reakcionarna klika u bivšem vodstvu HSS s Dr. Mačekom na čelu, nema ništa zajedničko sa oslobodilačkim

težnjama i borbom hrvatskog naroda, jer je baš ona svojom protunarodnom politikom u banovini Hrvatskoj pripremala sistematski teren za kapitulaciju pred fašističkim okupatorima, jer je ona pomoću »Seljačke Zaštite« razoružavala jugoslavensku vojsku i to oružje predala ustašama, jer je Dr Maček prvog dana stvaranja krvave »Nezavisne Države Hrvatske« pozvao hrvatski narod da se pokori novoj vlasti, jer se vodstvo HSS od početka neprijateljski odnosilo prema narodno-oslobodilačkoj borbi. Ono se povezalo s jedne strane s ustašama i okupatorima, a s druge strane s jugoslavenskom »vadom« i četnicima, da uništi Narodno-oslobodilački pokret i kuje planove o novoj izdaji nad hrvatskim narodom.

8. U toku ove veličanstvene narodno-oslobodilačke borbe u svim i oslobođenim i neoslobođenim dijelovima Hrvatske, nikli su Narođno--oslobodilački odbori kao izraz težnje naroda za svojom pravom narodnom vlašću. Narodno-oslobodilački dbori odigrali su historijsku ulogu u razvoju narodno-oslobodilačke borbe. Oni su preuzeli na se brigu za opskrbu Narodno-Oslobodilačke Vojske hranom, odjećom, obućom i organizirali svu pozadinu u službu borbe, ostvarili puno jedinstvo naroda i vojske.

9. Ogromni uspjesi narodno-oslobodilačke borbe u Hrvatskoj, prostranost oslobođenog teritorija, široke perspektive daljnjih uspjeha i pobjeda, te sve mnogobrojniji i složeniji zadaci, koji se postavljaju pred NOO-ima i Narodno-oslobodilačkom frontom uopće, istakli su potrebu osnivanja najvišeg političkog predstavništva narodno-oslobodilačke borbe u Hrvatskoj, kao jedinog istinskog predstavništva Hrvatske. U tu svrhu predstavnici hrvatskog i srpskog naroda, kao i predstavnici nacionalnih manjina Hrvatske, koji sudjeluju u narodno-oslobodilačkoj borbi, a koji su svoju ljubav prema narodnoj slobodi dokazali i u najtežim momentima života našeg naroda, te kao takovi priznati od naroda, konstituiraju se današnjim danom u Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske.

10. Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH) je najviše političko tijelo narodno-oslobodilačke borbe u Hrvatskoj. Ono je izraz neslomljive volje hrvatskog i srpskog naroda, da ostvari svoje vjekovne težnje za slobodom i samostalnošću, ono je izraz borbenog jedinstva hrvatskog i srpskog naroda u Hrvatskoj i čvrste odluke naših naroda, da vode nemilosrdni i bespoštedni niarodno--oslobodilački rat do konačne pobjede nad fašističkim okupatorima, njihovim slugama Pavelićevim ustašama i četnicima Draže Mihajlovića, te okupatorovim pomagačima: agentima izbjegličke »vlade« i izdajničkog vodstva HSS.

11. ZAVNOH je sastavljen od predstavnika hrvatskog i srpskog naroda, te nacionalnih manjina u Hrvatskoj, bez obzira na njihovu političku i vjersku pripadnost. Zato su se u ZAVNOH-u okupili i pristaše bivše Hrvatske seljačke stranke, Samostalne demokratske stranke, Komunističke partije, predstavnici narodnih udruženja kao »Seljačke sloge«, »Seljačkog kola«, »Gospodarske sloge«, sindikata i t. d., koji bez obzira na sve razlike stoje nepokolebljivo na stanovištu borbe protiv fašističkih okupatora i njihovih slugu i pomagača.

12. Osnovni zadaci koji se pred ZAVNOH postavljaju jesu:

a) Daljnje razvijanje narodno-oslobodilačke borbe na području Hrvatske i daljnje okupljanje svih rodoljubivih i demokratskih snaga u jedinstvenu Narodno-oslobodilačku frontu s ciljem oslobođenja Hrvatske ispod krutog fašističkog ropstva i stvaranje slobodne Hrvatske u bratskoj zajednici sa slobodnom Srbijom, slobodnom Slovenijom, slobodnom Crnom Gorom, slobodnom Makedonijom i slobodnom Bosnom i Hercegovinom.

b) Još tješnje povezivati oslobođeni i neoslobođeni teritorij Hrvatske u čvrstu, neslomivu cjelinu u cilju mobilizacije svih snaga Hrvatske za konačni obračun s okupatorom i njegovim slugama.

c) Borba za povratak svih od tuđina otetih hrvatskih pokrajina i njihovo priključenje matici zemlji, i to: Istre, Zadra, Rijeke, svih jadranskih otoka, anektiranog dijela Dalmacije, Hrvatskog Primorja i Gorskog Kotara, te Međumurja.

d) Organiziranje najoštrije borbe protiv nastojanja svih reakcionarnih klika, koje idu za povratkom starih protudemokratskih i protunarodnih režima, a koje su svoj izraz našle u izdajničkoj raboti izbjegličke »vlade« u Londonu i reakcionarnog vodstva HSS s dr Mačekom na čelu.

e) Jačati narodno-oslobodilačke odbore kao organe narodne demokratske vlasti i preko njih organizirati sve grane političkog, ekonomskog, socijalnog, prosvjetnog i vjerskog života u Hrvatskoj. Nadalje preko narodno-oslobođilačkih odbora, a uz pomoć narodnih antifašističkih organizacija (USAOJ i AFŽ), mobilizirati sve narodne snage u službu fronte, starati se za opskrbu i jačanje vojske i tako još čvršće povezati jedinstvo fronte i pozadine.

13. Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske izabrat će iz svoje sredine Izvršni odbor s predsjednikom i tri potpredsjednika, koji će rukovoditi svim tim poslovima.

14. Za vojničko vođenje narodno-oslobodilačkog rata protiv fašističkih osvajača, ustaša i četnika, Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske izražava svoje puno priznanje i neograničeno povjerenje i zahvalnost Vrhovnom štabu Narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Jugoslavije, vrhovnom komandantu drugu Titu i Glavnom štabu Hrvatske.

Isto tako izražava puno priznanje i povjerenje Antifašističkom vijeću narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ-u), kao najvišem političkom predstavništvu oslobodilačke borbe svih naroda Jugoslavije.

15. Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske zaklinje se pred hrvatskim i srpskim narodom da će sve svoje snage usmjeriti za što skorije postignuće onog uzvišenog cilja, za koji su naši narodi podnijeli neviđene žrtve — za oslobođenje Hrvatske i punu i istinsku demokratsku slobodu i ravnopravnost hrvatskog i srpskog naroda.

ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE NARODNOG
OSLOBOĐENJA HRVATSKE

P o t p i s i :

Stanko Opačić, v. r.
Đarić Ljubomir, v. r.
Vlatka Babić, v .r.
Sime Balen, v. r.
Nikola Rubčić, v. r.
Milica Vujičić, v. r.
N. Vidović, v. r.
M. Polović, v. r.
T. Žalac, v. r.
Ivan Ban, v. r.
Rade Trbović, v. r.
Branko Vukelić, v. r.
Bubanj Andre, v. r.
V. Kosovac, v. r.
Zlatić Savo, v. r.
Magašić Moro, v. r.
Miško Došen, v. r.
Bogoljub Rapajić, v. r.
Kata Pejnović, v. r.
Sorić Mate, v. r.
Blažević Jakov, v. r.
Počuča Mile, v. r.
Stjepan Tuđman, v. r.
Rumbak Ivan, v. r.
Lakuš Filip, v. r.
S. Marušić, v. r.
Dr. Pavle Gregorić, v. r.
Franjo Mraz, v. r.
Kućan Oskar, v. r.
Branko Zlatarić, v. r.
Dr. Koharović Aleksandar, v. r.
Tomo Strižić, v. r.
Mataija Milan, v. r.
Ivo Barbalić, v. r.
Petar Komadina, v. r.
Cetina Josip, v. r.
Branko Albaneze, v. r.
Car Vladimir, v. r.
J. Obradović, v. r.
Mikan Lovro, v. r.
Pavić Janko, v. r.
Draušnik Jurica, v. r.
Simo Todorović, v. r.
Mićan Pribičević, v. r.
Janko Barić, v. r.
Vukmirović Marija, v. r.
Ivan Tor, v. r.
Biočić Franjo, v. r.
Ljubica Kovačić, v. r.
Marica Zastavniković, v. r.
Andrija Hebrang, v. r.
V. Holjevac, v. r.
Kranželić Ivan, v. r.
Anka Berus, v. r.
Dragutin Saili, v. r.

Original u IHRPH, Zgb.
Kopija originala u HIS, Slav. Brod, K 21 /I.

51

14. VI 1943.

Proglas Prvog zasjedanja ZAVNOH-a kojim se pozivaju svi narodi i narodnosti u Hrvatskoj da nakon dvogodišnje uspješne borbe protiv fašizma pojačaju napore u borbi do konačne pobjede.

NARODIMA HRVATSKE[1]

Navršile su se gotovo dvije godine, od kako su — na poziv Komunističke Partije — po ulicama naših gradova, našeg bijelog Zagreba i

1 Komisija za izradu Proglasa radila je u sastavu: dr Pavle Gregorić, Andrija Hebrang, Vujo Kosovac i Filip Lakuš.

Splita, prasnule prve bombe i zapucali prvi hitci, a po našim šumama i planinama odjeknule prve partizanske puške protiv fašističkog okupatora li njihovih zločinačkih slugu Pavelićevih ustaša. Od tih je dana naša Narodno-Oslobodilačka Vojska na čelu sa drugom Titom i Glavnim Štabom NOV i PO Hrvatske, u svakodnevnim nadčovječanskim borbama s daleko nadmočnijim neprijateljem rasla, jačala, čeličila se i krvlju svojih najboljih boraca pisala sve nove, sve veće, sve slavnije pobjede nad njemačkim i talijanskim okupatorima i njihovim krvoločnim pomagačima ustašama i četnicima.

Dosadašnji rezultat te divovske borbe naše junačke Narodno-Oslobodilačke Vojske Hrvatske jest oslobođenje velikog dijela Hrvatske ispod sramotnog fašističkog ropstva. Oslobođena je gotovo cijela Lika i Kordun, velik dio Banije, Dalmacije, Gorskog Kotara. Hrv. Primorja, Zumberka i Slavonije, te dijelovi Moslavine, Pokuplja, Srijema i Hrv. Zagorja.

Tu, na ovom svetom oslobođenom tlu Hrvatske — na divnim Plitvičkim Jezerima — sastali su se 14. lipnja 1943. godine predstavnici hrvatskog naroda, zajedno s predstavnicima Srba u Hrvatskoj, te predstavnicima nacionalnih manjina Hrvatske. Stojeći na stanovištu najširih demokratskih sloboda i prava samoodređenja naroda, predstavnici Hrvatske formirali su današnjim danom najviše političko predstavništvo Hrvatske — Zemaljsko Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Hrvatske — (ZAVNOH).

Zemaljsko Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Hrvatske je čedo velike Narodno-oslobodilačke borbe, posvećeno krvlju najboljih sinova hrvatskog i srpskog naroda, onih divnih heroja, koji su se legendarnim heroizmom i neviđenom požrtvovnošću borili i umirali za veliko djelo narodnog oslobođenja. I zato naše prve misli obraćamo sjenama palili junaka zavjetujući se, da ćemo nepokolebivom odlučnošću nastaviti započetu borbu do njezinog pobjedonosnog svršetka, do punog oslobođenja naše domovine.

Našu zahvalnost upućujemo svom velikom slavenskom bratu Sovjetskom Savezu, njegovom genijalnom vođi Staljinu i herojskoj Crvenoj Armiji, koja je na se preuzela gigantski dio današnje velike antifašističke borbe i time omogućila borbu malih naroda za slobodu i samostalnost.

Hrvatski narode

Zahvaljujući toj junačkoj borbi sovjetskih naroda i njihove nepobjedive Crvene Armije, koja čeličnim udarcima mrvi Hitlerovu ratnu mašinu, zahvaljujući naporima savezničke engleske i američke vojske, zahvaljujući sve jačem zamahu Narodno-oslobodilačke borbe u Hrvatskoj i drugim zemljama Jugoslavije, danas se pred hrvatskim narodom otvaraju mogućnosti, da konačno ostvari svoj vjekovni san — punu nacionalnu slobodu i istinsku samostalnost. Zato u ovim velikim sudbonosnim časovima zovemo sve Hrvate, bez razlike na političku i društvenu pripadnost, da se okupe u čvrste redove Narodno-oslobodilačke Fronte Hrvatske, da odlučnom borbom zadamo smrtonosni udarac ranjenoj fa-

šističkoj zvijeri ,i njezinom krvavom slugi Paveliću, da izbrišemo s lica zemlje Pavelićevu sramotnu »Nezavisnu Državu« i da na njezinim ruševinama stvorimo pravu i istinski demokratsku Slobodnu Hrvatsku!

Hrvati

Usporedo s borbom protiv okupatora i ustaša, pozivamo vas, da povedete najnemilosrdniju borbu protiv izdajničke, izbjegličke jugoslavenske »vlade« i izdajničkog dijela vodstva HSS-a. Te kukavne protunarodne klike boje se vlastitog naroda, koji se danas — bez obzira na stranačku pripadnost — naoružan i svjestan, u redovima Narodno-Oslöbodilačke Fronte Hrvatske, bori za ljepši i bolji život, boje ga se i poduzimaju sve da razibiju Narodno-Oslobodilačku borbu i spriječe narodno oslobođenje. Zato su se i povezale s krvnicima hrvatskog i srpskog naroda — sokupatorom i ustašama, ne bi li njihovom pomoću oslabili Narodno-oslobodilačku borbu. Agenti izbjegličke »vlade«, njezin ministar Draža Mihailović sa svojim krvoločnim četnicima bori se na strani okupatora i ustaša protiv Narodno-Oslobodilačke Vojske, nečuvenim zverstvima uništava hrvatski narod i sprema se na nove još strašnije pokolje.

Dr Maček i izdajnički dio vodstva HSS-a povezali su se preko Krnj evića, Šute ja i drugih s tom istom velikosrpskom vladom Slobodana Jovanovića i krvavog Draže Mihailovića, te su tako izvršili novu izdaju nad hrvatskim narodom. S druge strane, putem »tajnih« uputa, pozivaju Hrvate da se odazovu Pavelićevoj mobilizaciji, čime opet pomažu okupatore. Mačekovi agenti, koji su se pomoću ustaša i okupatora razmilili po mnogim krajevima Hrvatske, stvaraju naoružane bande »Bijelu Gardu«, »Antikomunističku miliciju«, »Seljačku zaštitu« i njima slične, koje zajedno s okupatorom ustašama i četnicima vode borbu protiv Narodno-oslobodilačkog pokreta. Na taj način dr Maček se povezao sa svim i svakim ne bi li razbio ili barem oslabio Narodno-oslobodilačku frontu Hrvatske.

Hrvatski domobrani — obraćamo se posebno na vas sve, u kojima ima ljubavi prema napaćenoj hrvatskoj domovini, sve u kojima živi osjećaj nacionalnog ponosa i čarti. Ne dozvolite više, da svoju krv prolijevate za vjekovne neprijatelje hrvatskog naroda, njemačke i talijanske osvajače! Prelazite u Narodno-oslobodilačku Vojsku, jedinu pravu hrvatsku, narodnu vojsku, koja se bori za slobodu i samostalnost Hrvatske!

Hrvatski narode

U Evropi i cijelom svijetu odigravaju se sudbonosni događaji, koji će odlučiti o sudbini svih naroda, pa i hrvatskog. Radi se o biti i(li) ne biti naše domovne! Dvanajsti je čas, da se sav listom digneš na oružani ustanak za spas svoje domovine, za svoj bolji i sretniji život. Okupi se sav u redove slavne Narodno-Oslobodilačke Fronte Hrvatske! Svi u borbu protiv fašističkih okupatora, protiv ustaša i četnika, protiv agenata izbjegličke jugoslavenske »vlade« u Londonu i izdajničke klike iz vodstva HSS-a! Svi u borbu za pravu, slobodnu i nezavisnu Hrvatsku, u kojoj će narod sam odlučivati o svojoj sudbini.

Srbi u Hrvatskoj ,

Od prvih dana dolaska fašističkih okupatora i njihovih ustaških plaćenika, vi ste bili predmet njihovih najbestijalnijih zločina. Poput

zvijeri bacali su se ustaški krvoloci na vas, na vaša sela 4 domove, vaše mirne porodice, nevine žene i djecu, da u nezapamćenom pokolju zatru zauvijek srpsko ime u Hrvatskoj. U ta teška vremena, kad je beogradska vlada kukavički pobjegla i ostavila sve nas na milost i nemilost krvožednom fašizmu, vi ste se zajedno s najboljim sinovima hrvatskog naroda, *pa* poziv Komunističke Partije Hrvatske, digli u Narođno-oslobodilački ustanak! Vi ste u dosadašnjim borbama podnijeli najveće žrtve! Vi ste u tim borbama zajedno s hrvatskim sinovima ‚iskovali i krvlju zapečatili najjače oružje naše borbe — bratstvo hrvatskog i srpskog naroda, i sada, kada Narodnooslobođilačka borba sve snažnije zahvaća i Hrvate, kada fašizam zajedno sa svojim ustaškim i četničkim slugama srlja u neminovnu propast, sada ona kukavička, izbjeglička »vlada« u Londonu pokušava preko svojih četničkih razbojnika Draže Mihailovića u zajednici s okupatorom i ustašama razbiti bratstvo srpskog i hrvatskog naroda za lakše ostvarenje svojih mračnih hegemonističkih planova, za povratak stare protunarodne vladavine.

Srbi

Ne zaboravite nikada, da je baš ta klika svojom velikosrpskom politikom u zajednici sa drom Mačekom priredila teren za kapitulaciju Jugoslavije i da ona snosi ogroman dio odgovornosti za one nezapamćene žrtve, koje ste vi podnijeli. Ne samo to, nego su četnici ministra te »vlade« — Draže Mihailovića izvršili najpodliju izdaju nad nevino prolivenom srpskom krvlju — povezavši se s okupatorima i ustašama. Zajedno s njima četnici su izvršili bezbroj nečuvenih zločina nad našim narodima, a na slavno srpsko ime bacili sramotnu ljagu.

Posebno se obraćamo onim Srbima koji su se dali mobilizirati u Pavelićeve Radne bojne! Trgnite se, braćo, i ne dozvolite, da vas krvnik srpskog naroda Pavelić iskorištava u svoje sramotne svrhe! Prelazite na stranu junačke Narodno-oslobodilačke borbe.

Srbi

Razbijte u prah i pepeo sve sotonske planove izdajničke jugoslavenske »vlade« u Londonu, razbijte podmukle planove okupatora i ustaša. Još smjelije, još odlučnije stupajte u Narodno-oslobodilačku Vojsku, da u nerazorivom bratstvu s hrvatskim narodom izvojujete svome narodu punu slobodu i bolju budućnost.

Braćo Hrvati Istre, Zadra, Rijeke i Jadranskih otoka

Nakon dugog i teškog robovanja pod krvavom fašističkom čizmom, danas se pred vama otvaraju mogućnosti nacionalnog oslobođenja i ujedinjenja s ostalim hrvatskim zemljama. Nastupio je čas da se i vi listom okupite oko Narodno-oslobodilačke Fronte, čiji je plamen već zahvatio jedan dio Istre i otoka. Dižite se svi na oružje! Stupajte u junačke partizanske redove!

Hrvati Bosne i Hercegovine

Vi ste na svojim leđima najteže osjetili posljedice zločinačke ustaške politike i sramotne igre londonske izbjegličke »vlade«. Krvoločna kama četničkih banda poklala je na desetke hiljada hrvatskog žiteljstva u Bosni i Hercegovini. Izdajnik Pavelić, koji je izazvao te pokolje, niti je

mogao niti vam je htio pomoći! Jedino Narodno-oslobodilačka Vojska vas je uzela u zaštitu! Stoga zbijte svoje redove oko Nardno-oslobodilačke Vojske i zajedno s braćom Srbima i Muslimanima uništavajte nemilosrdno ustaše, četnike i okupatore!

Hrvati i Srbi prekooceanskih zemalja

Borba hrvatskog i srpskog naroda u vašoj staroj domovini zadivila je sav svijet. Ne zaboravite nikada na svoju braću, svoje očeve i djecu, koja se ovdje — u starom kraju — junački bore za svoju slobodu. Poduprite stoga našu borbu! Raskrinkavajte pred demokratskim narodima Amerike i Australije okupatorske sluge Pavelićeve ustaše i četnike Draže Mihailovića, raskrinkavajte izbjegličku jugoslavensku »vladu« u Londonu i izdajničku politiku reakcionara u vodstvu HSS-a! Po svim gradovima prekooceanskih zemalja, gdje god žive Hrvati i Srbi, osnivajte Antifašističke odbore. Pomozite nas svim sredstvima, i politički i materijalno, u ovoj najsudbonosnijoj borbi koju su ikada vodili naši narodi!

Česi, Slovaci i Rusini u Hrvatskoj

Borba hrvatskog i srpskog naroda je dio velike borbe slavenskih naroda na čelu sa Sovjetskim Savezom protiv smrtnog neprijatelja svih Slavena — krvavog fašizma. Priključite se stoga našoj borbi! Stupajte u redove naše junačke vojske, koja se bori za slobodu i sreću i bratski život svih naroda Hrvatske. Ugledajte se u one Čehe, koji se u svojim češkim bataljonima bore u redovima Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske!

Nijemci i Mađari u Hrvatskoj

Zločinac Hitler htio vas je iskoristiti za svoju protuslavensku politiku, koja se sada nalazi na rubu propasti. Ne zaboravite nikada da živite u hrvatskoj zemlji i da je vaša sudbina vezana sa sudbinom hrvatskog i srpskog naroda. Stoga vam je sveta dužnost da poduprete Narodno-oslobodilačku Vojsku! Borite se u njezinim redovima da sperete ljagu, koju je Hitler bacio na njemački i mađarski narod!

Narodi Hrvatske

Pozivamo vas sve, bez obzira na vjerske, nacionalne i političke razlike da se okupite oko Zemaljskog Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Hrvatske i Glavnog Štaba Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Hrvatske i da pod njihovim vodstvom mobilizirate sve snage za borbu protiv fašističkih osvajača i njihovih slugu, ustaša i četnika, za borbu protiv podmuklih planova izdajničke jugoslavenske »vlade« u Londonu i reakcionara iz vodstva HSS-a sa dr Mačekom na čelu. Samo tako ćemo u zajedničkoj borbi s ostalim narodima Jugoslavije ostvariti demokratsku Slobodnu Hrvatsku u bratskoj i ravnopravnoj zajednici sa Slobodnom Srbijom i Slobodnom Bosnom i Hercegovinom, Slobodnom Crnom Gorom i Slobodnom Makedonijom! Široka demokratska načela Narodno-oslobodilačke fronte Jugoslavije s AVNOJ-om na čelu, najjača su garancija, da će svi narodi Jugoslavije u ovoj velikoj borbi izvojevati sebi puno samoodređenje, slobodu i samostalnost.

Zbijte se stoga u redove Narodno-oslobodilačke Fronte Hrvatske! Stupajte smjelo u Narodno-oslobodilačku Vojsku Hrvatske koja pod vodstvom Vrhovnog komandanta, našeg ljubljenog druga Tita i Glavnog Štaba Hrvatske u nadčovječanskim herojskim borbama kuje slobodu svih naših naroda.

Svi u borbu! Sve za borbu! Krajnji ie čas!

Živjela naša Narodno-oslobodilačka Borba!

Živjela slavom ovjenčana Narodno-oslobodilačka Vojska i Partizanski Odredi!

Živio Vrhovni Stab Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Jugoslavije i Vrhovni Komandant drug Tito!

Živjelo Antifašističko Vijeće Narodnog Oslobođenja Jugoslavije!

Živio Glavni Štab Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Hrvatske!

Živjeli naši ve^ki saveznici, bratski Sovjetski Savez, Engleska i Amerika!

Živjelo borbeno bratstvo i oružano jedinstvo hrvatskog i srpskog naroda!

Živjelo bratstvo svih naroda Hrvatske u borbi protiv njemačko--talijanskog fašizma, protiv ustaša i četnika!

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

ZEMALJSKO ANTIFAŠISTIČKO VIJEĆE
NARODNOG OSLOBOĐENJA
HRVATSKE

I Z V R S N I O D B O R :

Predsjednik: Vladimir Nazor, književnik, član AVNOJ-a.

Potpredsjednici: dr Pavle Gregorić, liječnik iz Zagreba, član AVNOJ-a, Stanko-Canica Opačić, seljak iz Tušilovića, bivši potpredsjednik SDS za kotar Vojnić, član AVNOJ-a, Filip Lakuš, seljak iz Sesveta, bivši narodni zastupnik i član Glavnog odbora HRSS.

Članovi Izvršnog odbora: Vlatka Babić, učiteljica iz Sušaka, predsjednica AFŽ za Hrvatsku, Sime Balen, novinar iz Zagreba, bivši urednik »Hrvatskog Dnevnika«, član AVNOJ-a, Jakov Blažević, advokatski pripravnik iz Gospića, Dušan Brkić, svršeni pravnik, politkomesar I. Slavonskog Korpusa, Nikola Grulović, priv. namještenik iz Sremske Mitrovice, član AVNOJ-a, Doka Jovanović, priv. namještenik iz Srba, komandant VI. divizije, Branko Zlatarić, referent »Gospodarske Sloge« iz Zagreba, bivši član HSS-a, član AVNOJ-a.

Branko Albaneže, radnik iz Bakra, član ONOO za Hrv. Primorje; Dr Vladimir Bakarić, adv. pripravnik iz Zagreba, politkomesar NOV i PO Hrvatske, član AVNOJ-a; Boris Balaž, trgovac iz Karlovca, komandant Zumberačkog Odreda, bivši član HSS; Ivan Ban, obrtnik iz Mrkoplja, bivši predsjednik kotarske organizacije HSS za Delnice, član ONOO za Gorski Kotar; Franjo Banak, seljak iz Starog Gradeca; Ivan Barbalić, profesor iz Krka, predsjednik ONOO za Hrv. Primorje; Ivan Benak, gostioničar iz Virovitice; Antun Bego, radnik iz Šibenika; Marko Belinić, radnik iz Zagreba, komesar II. Operativne Zone; Anka Berus, profesor iz Splita; Franjo Biočić, domobranski bojnik iz Kaštela; Milka Bogunović, seljanka iz Baćina; Ante Bojanić, seljak iz Hvara; Andrija Božanić, seljak iz Komiže (otok Vis); Ivan Božičević, radnik, bivši tajnik podružnice Saveza tekstilnih radnika u Zagrebu; Andre Bubanj, strojobravar iz Fužina, šef tehn. odsjeka Prim.-goran. područja; Vice Buljan, trgovac iz Sinja, bivši načelnik Sinja, član Pokrajinskog NOO za Dalmaciju; Vladimir Car, radnik iz Selca; Josip Cazi, metalski radnik, tajnik podružnice Saveza metalskih radnika u Zagrebu; Josip Cetina, seljak iz Kastva, bivši član HSS, predsjednik NOO za Sastav; Dušan Čalić, student; Miško Došen, seljak iz Brušana, bivši član HSS i povjerenik Gospodarske sloge za kotar Gospić; Jurica Draušnig,[2] mlinar i bivši načelnik općine Vrapče, član HSS, član AVNOJ-a; Ljuban Đarić, seljak iz Prokopa (Moslavina), bivši član SDS; Drago Gizdić, radnik iz Klisa; Bude Grahovac, seljak iz Bunića; Nikola Guberović, seljak iz Bijele Stijene (Pakrac) bivši član HSS; Andrija Hebrang, priv. namještenik iz Zagreba, član AVNOJ-a; Većeslav Holjevac, priv. namještenik iz Karlovca, politkomesar I. Korpusa NOV Hrvatske; Dr Mladen Iveković, tajnik Obrtne komore iz Zagreba, član Izvršnog odbora AVNOJ-a; Milka Ilić, seljanka iz Primišlja, predsjednica USAOJ za Karlovac; Vlado Janjić, željezničar, tajnik Uprave Hrvatskih željezničara u Sisku; Antun Jurlin, radnik iz Živogošća; Adam Katić, radnik iz Slunja; Vujo Kosovac, radnik iz Brinja, član ONOO za Gorski Kotar; Ivan Goran Kovačić, književnik iz Zagreba; Ljubica Kovačić, kućanica iz Dugog Sela; Pero Komadina, radnik iz Ledenica, predsjednik HRSS za Ledenice, član ONOO za Hrv. Primorje; Pavao Krce, težak iz Sinja, bivši narodni zastupnik HSS, član AVNOJ-a; Ivan Kranželić, radnik iz Marije Bistrice; Vicko Krstulović, radnik iz Splita, komandant IV. Oper. Zone Hrvatske, član AVNOJ-a; Oskar Kućan, svršeni pravnik, tajnik Glavnog saveza hrvatskih privrednih zadruga, Milka Kufrin, studentica iz Okića; Ivica Kukoč, tipograf, politički komesar V. Operativne Zone[3] Hrvatske; Mate Kršulj, radnik iz Selca; Simo Lukić, seljak iz Požege, član kot. NOO za Požegu; Moro Magašić, referent Gospodarske sloge, šef Ekon. odsjeka Glavnog Štaba iz Rijeke; Antun Majnarić, posjednik, Delnice; Mojmir Martin, radnik iz Omiša, član odbora USAOJ-a; Milan Mataija, seljak iz Ledenice, predsjednik HSS za kotar Novi; Vlado Matetić iz Sušaka, bivši avijatički kapetan, komandant

2 Draušnik
3 Treba: IV operativne /one.

II. Oper. Zone; Jovo Miodragović, paroh iz Zagrovića, Knin, član Pokrajinskog NOO za Dalmaciju; Ivan Morđin, radnik, Pelješac; Franjo Mraz, seljak iz Hlebina, seljački slikar, bivši član HSS; Karlo Cofek Mrazović, radnik iz Međumurja; Vlado Mutak, željezničarski radnik, blagajnik Saveza hrvatskih željezničara, zamjenik komandanta XVI. brigade; Lovro Mikan, seljak iz Vivodine (Jaska), sekretar Općinskog NOO-a; Dr Gojko Nikoliš, liječnik iz Sjeničaka, sanitetski referent pri Vrhovnom Štabu; Janko Obradović, seljak iz Sošica (Zumberak), sekretar Općinskog NOO-a Sošice; Janko Pavić, seljak iz Radatića (Zumberak), predsjednik Općinskog NOO Radatić; Mile Počuča, stolar iz Divosela; Kata Pejnović, seljanka iz Smiljana (Gospić), član Glavnog Odbora AFZ za Jugoslaviju, član AVNOJ-a; Marko Polović, seljak iz Barilovića, bivši predsjednik mjesne organizacije HSS za selo Novaki (Karlovac), predsjednik NOO-a Karlovac; Bogoljub Rapajić, novinar »Avale« bivši član SDS, predsjednik ONOO-a za Liku; Nikola Rubčić, svršeni pravnik, iz Ličkog Lešća, bivši urednik »Seljačke misli«; Ivan Rumbak, seljak iz Petrovskog (Krapina), tajnik općinske organizacije HSS za Petrovsko; Dragutin Saili, metalski radnik iz Zagreba; Mate Sorić, seljak iz Pazarišta, zamjenik narodnog zastupnika HSS za kotar Prušić; Marijan Stilinović, novinar, komesar II. Operativne Zone; Tomo Strižić, krojač iz Bribira, bivši tajnik HSS za kotar Novi; Martin Sučić, seljak, bivši zamjenik zastupnika HSS Petrovo Polje, Drniš; Mićun Šakić, učitelj, komandant Kninskog Operativnog Sektora, bivši član SDS; Jefto Sašić iz Novske, student, komesar I. Slavonske Divizije, bivši član »Seljačkog kola«; Ivan Sebenji, seljak iz Grubišnog Polja; Stjepan Simunjak, seljak iz Pluske (općina Luka) bivši član HSS; Stanko Škare, seljački pjesnik, bivši podpredsjednik Kotarske organizacije HSS za Imotski i član Središnjeg Odbora »Seljačke Sloge« Zagreb; Luka Skunc,[4] priv. namještenik, Ogulin, komandant bataljona; Katica Sperac, domaćica iz Omiša, član IO AFZ za Dalmaciju; Đuro Spoljarić, radnik iz Zagreba; Franc Srempf, radnik iz Osijeka; Đuro Tiljak, akademski slikar, član AVNOJ-a; Rade Trbović, seljak, Drežnica, Gorski Kotar; Stjepan Tuđman, načelnik Velikog Trgovišta, bivši predsjednik općinske organizacije HSS, član kotarskog NOO za kotar Klanjec; Nikola Vidović, radnik iz Vrgin Mosta, komandant XV. brigade; Josip Vojaček, komandant I. Češkog bataljona; Milica Vujičić, seljakinja iz Veljuna, član Glavnog Odbora AFZ za Hrvatsku; Branko Vukelić, radnik, Drežnica, komandant Primorsko-goranskog Područja, bivši član SDS; Sava Vukelić, bivši avijatički podoficir, Drežnica, načelnik štaba XIII. Divizije; Tomo Žalac, učitelj iz Slunja, član ONOO-a za Kordun, bivši član HSS; Grujica dr Zarković, liječnik, iz Stare Gradiške, predsjednik Oblasnog NOO-a za Slavoniju, bivši član »Seljačkog kola«; Marijan Zuvić, radnik, otok Iž; Zastavniković Marica, priv. činovnik, tajnica ženske grane HSS iz Zagreba; Dr Savo Zlatić, liječnik, Lanišće (Istra); Simo Todorović, komandant Banijskog Područja; Mićan Pribičević, seljak iz Dvora, bivši član DS-a, član ONOO za Baniju; Janko Borić iz Prečna (Banija), bivši član HSS-a, partizan IV. Banij-

4 Radi se o Luki ćemeljiću škunci.

ske Brigade; Nina Maraković, student iz Kostajnice, komandant VII. Banijske Brigade; Marija Vukmirović, seljanka iz Banije.

Dokumenat je prepisan iz zbornika dokumenata »ZAVNOH«, 1943, 1HRPH, Zagreb, 1943. god., str. 208—214.

52

14. VI 1943.

Dopis Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Centralnom komitetu KPH kojim se predlažu kandidati za osnivačku skupštinu ZAVNOH-a.

Drugu Andriji[1] -— Pl.[2] Ljeskovac

Šaljemo popis delegata ZAVNOH-a[3] i to:

Delibašić Jovan, Stanivuković Milan, Vlah Josip, Sašić Jefto, Guberović Nikola, Kroioic[4] Spaso je, Vojosek[5] Josip, Mismić Vaso, Banak Franjo, Benak Ivan, Papović[6] Jovan, Šebem[7] Ivan, Miljenović Nikola, Grozdanić Božo, Marinković Mile, Mehić Josip, Šremf[8] Franjo, Jocić Zivojin, Salopek Josip, Lukić Simo, Komljenović Jovan, Bajić Josip, Čudić Andrija, Handžar Josip, Dr Zarković Grujica, Antonović[9] Josip i Maričić Đuro.

Seljaka 15, radnika 5, intelektualaca 5, obrtnika 2, Srba 13, Hr**vata** 10, Čeha 2, Mađara 1, Nemaca 1.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

14. juna 1943. M. P.' Za Komandu I. Lič. pod.
Đukić[10]

Dokumenat je prepisan iz zbornika dokumenata »ZAVNOH«, 1943, IHRPH, Zagreb, 1964. god. str. 162.

53

15. VI 1943.

Pismo Centralnog komiteta KPH Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju kojim se javlja o izabranim vijećnicima ZAVNOH-a iz Slavonije.

Dragi drugovi,

održali smo osnivačku skupštinu ZAVNOH-a. Na žalost, morali smo je održati bez Vaših pretstavnika. Iz brzojava smo vidjeli, da Vi niste primili poziv za skupštinu koji smo Vam poslali 15. V.[1] Prilažemo Vam prepis tog poziva.

Primili smo Vaš brzojavni prijedlog za kandidate vijeća[2]. No prijedlog je bio takav da se nije mogao u punoj mjeri iskoristiti, jer ste dali

1 Hebrang
2 Plitvički
3 O kandidatima za vijećnike ZAVNOH-a vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 2, str. 9—11.
4 Treba Krajnović
5 Vojaček
6 Popović
7 Šebenji
8 Schremph
9 Antolović
10 Mirko
11 Mirko.

1 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 126, str. 294.
2 Vidi dok. br. 52.

samo imena bez oznake narodnosti, političke pripadnosti, itd. **Nezavisno** od Vašeg prijedloga izabrani su (za) vijećnike drugovi koji rade **na** Vašem terenu: drug Duško,[3] politkomesar Korpusa, drug Marijan,[4] politkomesar Zone, Mutaka,[5] Božičevića,[6] Janjića[7] i iz Vašeg prijedloga Benaka **Ivana,** Banak Franju, Guberović Nikolu, Sebenji Ivana, Šrenf[8] Franca, Dr. Zarkovića.[9]

Osim ovih vijeće je ovlašteno da kooptira nove vijećnike. Ako se ne varam za Slavoniju je bilo predviđeno 16 vijećnika. Pošaljite nam prijedloge za još **8—12** drugova, ali sa svim potrebnim podacima (nacionalna pripadnost, ranija politička pripadnost, zanimanje, mjesto i godina rođenja, kakav ugled uživa itd.).

Dobit ćete proglas[10] i rezoluciju" ZAVNOH-a. Na osnovu proglasa i rezolucije i naše centralne štampe povedite opsežnu kampanju za popularizirnje ZAVNOH-a kao jedinog istinskog političkog pretstavništva Hrvatske. Obzirom na važnost nacionalnog pitanja treba neprekidno popularizirati ZAVNOH kako u redovima vojske tako i u masama civilnog stanovništva. Proglas umnožite u što većem broju primjeraka i nastojte da dođe i do zadnjeg hrvatskog sela.

Za koji će dan doći do Vas drugarica Anka,[12] član CK, da Vam pomogne u radu.

Drugarski pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

M. P. Andrija[13]

Dokumenat je prepisan iz zbornika dokumenata »ZAVNOH«, 1943, IHRPH, Zagreb, 1964, str. 1663.

54

15. VI 1943.

Pismo Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška Kotarskom komitetu KPH Pakrac kojim se zahtijeva da se izvrše pripreme prije očekivane neprijateljske ofanzive. Traži se da se pojača aktivnost partijskih i društvenih organizacija i očuva moral naroda te ukazuje na nedostatke i savjetuje što treba učiniti da se stanje popravi.

Dragi drugovi!

Naše direktive o pretstojećoj ofanzivi ni jesu svi kotarski **komiteti i** partijske organizacije svatile ispravno.[1] Na račun naše pripreme, **nalaženja** skloništa i stvaranje mogućnosti za naš politički rad **i u uslovima**

3 Dušan Brkić
4 Stilinović
5 Vlado Mutak
6 Ivan Božičević
7 Vlado Janić
8 Schremph
9 Grujica Zarković
10 Vidi dok. br. 51.
11 Vidi dok. br. 50.
12 Berus
13 Hebrang

1 O pripremama za ilegalne uslove rada u slučaju neprijateljske ofanzive vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 175 i 176, str. 410—412.

pojačanog terora i neprijateljske ofanzive, svi kotarski komiteti zapostavili su svoj redovni rad i dužnosti. Moramo biti svjesni toga da i pored toga što neminovno očekujemo ofanzivu,[2] ne smijemo biti paničari, jer i sam se neprijatelj služi metodom ubacivanja parola o njihovim strahovitim ofanzivama, i time on želi unijeti zabunu među narod, demoralisati mase, zakočiti rad svih organizacija, upravo izazvati zastoj u našoj borbi. Mi treba da smo svjesni ofanzive i da neprijatelj neće mirno gledati naš razvoj i hladnokrvno primati poraze za porazom, već će pokušavati dalje da što žešće uguši našu borbu, mi treba da smo svjesni istovremeno za redovno odvijanje čitavog našeg rada i naših postavljenih zadataka. Mora se konstatovati slijedeće;

1) ni jedan kotarski komitet nije poslao svoje redovite izvještaje od 5 i 15.

2) Svi su kotarski komiteti zapustili rad po svim organizacionim sektorima.

3) Vrlo se labavo snalaze u pogledu pokopčavanja međusobnih veza, te još nijesu svi KK. podnijeli podatke o vezama, lozinkama i mjestima gdje bi se nalazili za vrijeme ofanzive. Napominjemo da već neke uspostavljene veze tako su česte da bi bilo vrlo spore i prenošenje pošte bilo bi izloženo opasnosti da pane bandi u šake, kao i dugom prenošenju.

4) Među narod je već unesena strašna panika, umjesto da se narod svjesno pripremi u slučaju ofanzive.

5) Veze između O. K.[3] i Kotarski komiteta[4] su neredovne, ma da ih u tome još ništa ne sprečava.

Dragi drugovi, ne smije nas zbuniti nikakav glas o of anzi vi i niti nikakova of anzi va, već svjesno i odgovorno raditi, a istovremeno budno paziti na namjere neprijatelja i uspostaviti dobru obavještajnu službu. Na račun spremanja za slučaj ofanzive, ne smije trpjeti ni jedan sektor našega rada. Treba da učinite slijedeće:

1) Najkasnije do 19. VI. podnijeti svoj redoviti izvještaj i to po svima sektorima rada: (organizaciono pitanje,) SKOJ, USAOJ, PIONIRI, N. O. O. , AFŽ, V. K., zatim političkom stanju, djelovanju HHS i četnika, o mobilizaciji, o agitpropu itd. Svaki član KK neka podnese izvještaj o svom radu za ovih 15 dana i to pored svojih zapažanja i naznačiti šta je koji dan radio. To treba bezuvjetno i ubuduće slati i treba vrlo ozbiljno svatiti taj naš zahtjev. U izvještajima budite što konkretniji, tako iznesite koliko je i šta je napravljeno po svim organizacijama partijskim i vanpartijskim, koliko je novih osnovano, kako žive i rade, zatim kod vojnih komiteta kakav primjenjujete oblik rada i šta oni zapravo rade. To pitanje je bilo pokrenuto ali je ponovno zapostavljeno. Nanovo mu treba posvetiti veliku pažnju i staviti im kao najvažniji zadatak organizovanje prelaženja pojedinih oružanih grupa na našu stranu.

2) Kod pitanja u mobilizaciji navedite koliko je mobilisano u tragu mjesec dana u mjesečnom izvještaju u tragu proteklog mjeseca i to: po-

2 Operacije širih razmjera započele su u Slavoniji i Bilo gori 8. i trajale do 20. jula 1943. god.
3 Okružni komitet KPH Nova Gradiška.
4 Odnosi se na KK KPH Novsku, Novu Gradišku, Pakrac i Daruvar.

sebno koliko sa oslobođenog a koliko sa okupiranog teritorija, koliko Srba, Hrvata i drugih nacionalnosti, zatim koliko muškaraca i žena.

3) Pošto su sve naše partijske organizacije kao i partijsko rukovodstvo dosta mladi i slabo politički izgrađeni, to im treba pružiti mogućnosti da se politički izgrade.

Mi smo u tu svrhu poslali obilat partijski materijal i uz njega dali upute kako da se proučava, ali izgleda se po tome nije postupilo, stoga nas izvjestite u svome redovitom izvještaju koji materijal proučavaju partijske jedinice, na koji ga način proučavaju, dali se vodi plansko proučavanje materijala, dali partijske jedinice savladavaju taj materijal i kako je isti raspoređen. Isto tako iznesite rezultat tog obrađivanja materijala kao i teškoće na koje se nailazi.

4) Uspostavite redovne veze sa O. K.[5] i aktivnije pričite radu.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za O. K.
sekretar:
Cetinjski[6]

P. S.[7]

Još se ovdje nalazim te nam hitno pošaljite izvještaj. Kada ću preseliti, javi ću Vam.

Ovo pismo najozbiljnije shvatite.

SF — Sn !

Cetinjski, v. r.

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 9/1.

55

15. VI 1943.

Naredba Štaba X divizije NOV Hrvatske podređenim jedinicama za formiranje i organizaciju vojnih sudova u Diviziji, brigadama i bataljonima.

U vezi sa jednom od ranijih naredaba Glavnog Štaba Narodno-Oslobodilačke vojske i Part. Odreda Hrvatske[1] pri svim Štabovima brigada kao i Štabovima divizija, a i bataljona moraju postojati stalni vojni ratni sudovi.

Kako je naša divizija novoformirana,[2] a do sada se još nije pristupilo formiranju Vojnih sudova, to je potrebno da pričemo formiranju istih i to odmah.

U sastav Vojnog suda pri Štabu divizije ulazi; politički komesar, zatim kao član tog suda jedan od komandanata brigada i kao treći član jedan partizan. Politički komesar je predsednik toga suda.

Vojni sud pri Štabovima brigada sačinjava politički komesar brigade, zatim jedan komandant bataljona i jedan partizan. Komandant

5 Isto kao 3.
6 Milo Popović
7 Tekst je nadopisan tintom.
1 Glavni štab NOV i POH donio je 17. XII 1942. godine (broj 3/42) upute za osnivanje vojnihsudova kod brigada i pozadinskih vojnih vlasti.
O organizaciji vojnih sudova vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 26, str.57—59 i »Građa«, knj. V, dok. br. 93, str. 207.
2 Naredbom štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske od 17. V 1943. godineformirana je X divizija NOVH; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 130, str. 297.

bataljona kao i partizan ulaze u sud kao članovi, a punopravni su kao članovi vojnog suda kada njihovo imenovanje potvrdi Štab divizije, a na predlog Štaba brigade.

Vojni sud pri štabovima bataljona sačinjava politički komesar bataljona, komandir čete iz tog bataljona i jedan partizan, a punopravni su kao članovi Vojnog suda tek kada ih potvrdi Štab brigade, a na predlog Štaba bataljona.

Dakle nakon toga što Vam je obrazloženo tko ulazi u vojne sudove prijđite odmah formiranju istih. Napose se naglašava da kada sei jedanput formiraju vojni ratni sudovi kao stalna sudska tijela, da nesrnijemo nikako dozvoliti da oni samo formalno postoje već na protiv da rade u punom smislu i po svim vojno-sudskim pravilima. Ne smije se nikako dešavati da se vrše likvidacije partizana a bez toga da je isti partizan saslušan od strane obavještajni organa i po tom sav materijal predan sudu, koji će tek nakon toga donijeti pravomoćnu odluku. Kao što to vrijedi za partizane, to isto vrijedi i za sva lica koja su uhapšena na terenu.

Dokle dosežu prava jednog i prava drugog suda, to ne možemo točno označiti, ali načelno se postavlja tako, da ono što je očito za kazniti kaznom smrti streljanja, kao što je na pr. otvorena sabotaža, zatim izdaja, služba neprijatelju, to može da sudi Vojni sud pri Štabu bataljona. Slučajevi koji su vezani za više lica, gdje je potrebna izvjesna istraga, takovi slučajevi predaju se na rešavanje Vojnom sudu pri Štabu brigade, a slučajevi, koji iziskuju dulju istragu i traženje podataka sa strane i u drugim jedinicama, takovi slučajevi se predaju Vojnom sudu pri Štabu Divizije.

Jasno je da ako se radi o prestupu jednog rukovodioca, da takav slučaj može da rešava samo Vojni sud pri Štabu Divizije.

U buduće sve presude koje se izvrše imaju se pismeno formulisati tim, da se redovno uz 8-dnevne izvještaje šalju i presude sa zapisnicima.

Formular zapisnika i presude šaljemo i primitak potvrdite.

Smrt Fažizmu — Sloboda Narodu !

Za vojni sud pri Štabu X. Div.
P r e d s e d n i k :
Vlado Janić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

56

15. VI 1943.

Izveštaj Štaba XII brigade NOV Hrvatske političkom komesaru IV divizije NOVH o zaključcima savjetovanja s političkim komesarima, radu štabova brigada i bataljona, ishrani, odjeći i higijeni boraca i o održanim **mitinzima u selima gdje ima pripadnika Njemačke narodne** skupine.

I. P o l i t i č k i r a d i s t a n j e j e d i n i c a

10. VI. o. g. održano je savjetovanje sa političkim komesarima bataljona i četa. Na tom sastanku došli smo do slijedećih zaključaka:

i

Štab
X.Divizije
Nar.Osl.Voj.Hrvatske
S.Br._____/1943
Dana 15.VI.1943 /lo s/

11

Štabovima XVII i XXI Brigade

P o l o ž a j

U vezi sa jednom od ranijih naredaba Glavnog štaba Narodno-Oslobodilačke vojske i Part.Odreda Hrvatske pri svim štabovima brigada kao i štabovima divizija,a i bataljona mogaju postojati stalni vojni ratni sudovi.

Kako je naša divizija na novo formirana,a do sada se još nije pristupilo formiranju Vojnih sudova,to je potrebno da pridjemo formiranju istih i to odmah.

U sastav Vojnog suda pri štabu divizije ulazi; politički komesar,zatim kao član tog suda jedan od komandanata brigada i kao treći član jedan partizan. Politički komesar je predsednik toga suda.

Vojni sud pri štabovima brigada sačinjava politički komesar brigade,zatim jedan od komandant bataljona i jedan partizan.Komandant bataljona kao i partizan ulaze u sud kao članovi,a punopravni su kao članovi vojnog suda kada njihovo imenovanje potvrdi štab divizije,a na predlog štaba brigade.

Vojni sud pri štabovima bataljona sačinjava politički komesar bataljona,komandir čete iz tog bataljona i jedan partizan,a punopravni su kao članovi Vojnog suda tek kada ih potvrdi štab brigade,a na predlog štaba bataljona.

Dakle nakon toga što Vam je obrazloženo tko ulazi u vojne sudove pridjite odmah formiranju istih.Napose se naglašava da kada se jedanput formiraju vojni ratni sudovi kao stalna sudska tijela,da nesmijemo nikako dozvoliti da oni samo formalno postoje,već na protiv da rade u punom smislu i po svim vojno-sudskim pravilima.Ne smije se nikako dešavati da se vrše likvidacije partizana a bez toga da je isti partizan saslušan od strane obaveštajni organa i po tom sav materijal predan sudu,koji će tek nakon toga donijeti pravomoćnu odluku.Kao što to vrijedi za partizane,to isto vrijedi i za sva lica koja su uhapšena na terenu.

Dokle dosižu prava jednog i prava drugog suda,to ne možemo točno označiti,ali načelno se postavlja tako,da ono što je očito za kazniti kaznom smrti streljanja,kao što je na pr.otvorena sabotaža,zatim izdaja, služba neprijatelju,to može da sudi Vojni sud pri štabu bataljona.Slučajevi koji su vezani za više lica,gdje je potrebna izvjesna istraga, takovi slučajevi predaju se na rešavanje Vojnom sudu pri štabu brigade,a slučajevi koji iziskuju dulju istragu i traženje podataka sa strane i u drugim jedinicama,takovi slučajevi se predaju Vojnom sudu pri štabu Divizije.

Jasno je da ako se o-radi o prestupu jednog ru ovodioca,da takav slučaj može da rešava samo Vojni sud pri štabu Divizije.

U buduće sve presude koje se izvrše imaju se pismeno formulisati tim da se redovno uz 8-dnevne izvještaje šalju i presude sa zapisnicima. Formular zapisnika i presude šaljemo i primitak potvrdite.

Smrt Fašizmu - Sloboda Narodu!

Za Vojni sud pri štabu X.Div.
P r e d s e d n i k
Vlado Maria

Fotokopija dokumenta br. 55

1.) Da politički komesari, prvenstveno politkomesari četa prouče što bolje osnovni materijal i da i u buduće prouče sav štampani materijal koji prime. Pokazalo se naime, da politkomesari četa nisu pročitali osnovni politički materijal, pa prema tome nisu niti borcima mogli objasniti liniju naše borbe kada je ni sami nisu dobro poznavali.

2.) Potrebno je da politički komesari bolje iskorištavaju vrijeme za politički i kulturno-prosvjetni rad, osobito kada je pokret. Pokazalo se naime, da je za vrijeme naše poslednje ofanzive u Požeškoj kotlini[1] mnogo vremena propušteno da se iskoristi za politički rad.

3.) Dužnost je političkih komesara da dobro poznaju političku svijest boraca da bi mogli usmjeriti pravilno svoj politički rad i da bi u izvještajima bili konkretni.

4.) Zaključeno je da se održavaju redovita savjetovanja političkog komesara brigade sa političkim komesarima bataljona i četa, a također i nedeljni sastanci politkomesara bataljona sa politkomesarima četa i politdelegatima. Na tim sastancima trába kolektivno proučiti sav novi štampani materijal.

5.) Sto se tiče kulturno-prosvjetnog i zabavnog rada tu se uložilo) dosta truda, ali još uvijek postoji niz nedostataka, tako na primjer poboljšati organizaciju i sadržaj usmenih novina, i što više njegovati društvene igre da bi se pomoću njih stvorilo veselo raspoloženje u našim jedinicama.

Taj održani sastanak može poslužiti kao osnov čitavom izvještaju, jer [su] se na njemu preixesla gotovo sva pitanja važna za rad političkih komesara.

Borci su upoznati sa najosnovnijim političkim problemima osim novomobilisanih, a osim toga još uvijek nije borcima jasan odnos prema našim saveznicima.

Odnos prema novomobilisanim drugovima nije još onakav kakav bi morao biti. Još uvijek borci i rukovodioci ne primaju nove drugove sa dovoljno prijateljstva i ljubavi.

Posljednjih 10 dana održane s-u svega 1 usmene novine. Čitati i pisati naučilo je još 13 drugova.

Sto se tiče rada Agit-propa brigade, taj je vrlo intenzivan i broj članova agit-propa se povećao na 15. Povećanje je došlo radi osnivanja glazbene sekcije. Osim toga pojačali smo naš agit-prop sa jednim učom koji ima sposobnosti kao govornik i umije dobro da piše.

1 Krajem maja 1943. god. jedinice I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske počele su čišćenje Požeške kotline i za 6 dana oslobodile mjesta: Kaptol, Kutjevo, Vetovo, Kulu, Bektež, Darkovac, Ljeskovicu i Čaglin. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 164, str. 383—385, dok. br. 172 i 173, str. 403—408, dok. br. 181, str. 420, dok. br. 185, str. 424—425 i u ovoj knjizi dok. br. 6, 21 i 23.

Moral i borbenost za sve ovo vrijeme je vrlo dobra. Naročito se može istaknuti da odmah poslije akcije na Sirač,[2] kada smo stigli na sadašnje mjesto boravka[3] nastalo pred veče veliko veselje i kolo, čemu je doprinijela također i naša glazba koju su borci već mnogo zavolili. U poslednjim borbama istakli su se mnogi drugovi o čemu ćemo iznijeti u novom brigadiru.

II. Rad štabova

Održan je sastanak između štaba brigade i štabova bataljona na kojima su konstatovani mnogi nedostatci učinjeni u 8-dnevnim borbama našeg Korpusa u Požeškoj kotlini i Našicama. Upozoreni su štabovi, osobito politički komesari da što bolje srede svoje intendature.

III. Ishrana, odjeća, obuća i higijena

Ishrana jeiđnica bila je dobra za sve vrijeme i za vrijeme akcije na Sirač po prvi puta su borci dobili jesti,[4] a I. bataljon čak i dva puta.

Odjeća je dobra, dok bosih uvijek ima prosječno po 20 do 30 u bataljonu.

Higijena je slaba, i za sve ovo vrijeme nisu se drugovi kupali niti trijebili uši.

Bolnička služba u zadnjoj akciji je zadovoljila. Bolničku službu smo reorganizovali i ne postoji više bolnička četa, već postoje u svakom bataljonu bolnički vodovi.

IV. Rad u narodu

Održani su mitinzi u Bokanama, Ćeralijama. Za proteklo vrijeme nisu partizani pomagali seljacima u obradi zemlje. Njemačka manjina u Bokanama i Ćeralijama još uvijek je neprijateljski raspoložena prema Narodno-oslobodilačkoj vojsci i ima mnogo petokolonaša.

V. Financije

U blagajni štaba brigade ima 30.000 Kuna.

Smrt fašizmu — sloboda narodu !

Politički komesar

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 12—13.

2 Akcija je izvedena 13. VI 1943. god.; vidi dok. br. 34, 37, 47, 61 i 67.
3 XII NO brigada poslije akcije na Sirač nalazila se na Ljutoču.
4 Ishranu boraca suhom hranom organizirao je štab Divizije radi konspirativnosti pri pokretu jedinica prilikom akcije na Sirač.

57

15. VI 1943.

Izvještaj Štaba XVII NO brigade NOV Hrvatske političkom komesaru X divizije NOVH o političkom stanju i radu u Brigadi, o kulturno-prosvjetnoj aktivnosti u jedinicama, ishrani, odjeći, obući i zdravlju boraca i o radu Štaba Brigade. Iznesena su i zapažanja na odnose stanovništva nekih sela prema NOV.

I.) POLITIČKO STANJE I POLITIČKI RAD U BRIGADI

1.) Općenito političko stanje u brigadi

Posljednjih deset dana naša Brigada nije primila neki veći broj novaka, tako da bi se moglo izmjeniti političko stanje, to jest politička svijest od posljednjeg desetodnevnog izvještaja. Stariji borci, a takovi su većinom sada svi, upoznati su u glavnom sa najosnovnijim političkim pitanjima i političkim zbivanjima, koja su od važnosti za našu borbu i s kojima mora da bude na čistu svaki narodni vojnik. To jest, pitanje reakcionarnog vodstva HSS-a, izbjegličke vlade u Londonu, četnika, ustaša, linije narodno-oslobodilačke borbe, to jest državnog uređenja nakon sloma fašizma, te nadalje, pitanje našeg odnosa prema saveznicima Engleskoj i Americi itd. Sve su to stvari o kojima su svi naši borci mnogo puta čuli i na usmenim novinama i na vodnim, četnim ili bataljonskim sastancima. Mlađi borci koji su više zainteresirani tim stvarima upoznati su s njima temeljito, dok ima i starijih ljudi, koji su za sve te stvari nezainteresirani i naravno takovi nisu s tim stvarima upoznati onako kako bi trebalo. Ipak velika većina drugova poznaje sve to,
i ako kada ih čovjek provjerava teško se izražavaju, te se može reći da znadu više nego li umiju reći. Pitanje saveznika, Engleske i Amerike, to jest mišljenje boraca, pa i rukovodioca o iskrenosti njihovog savezništva nije još uvijek postavljeno onako kako bi trebalo. Borci nemaju povjerenja prema Englezima i Amerikancima i misle da nam oni svakako dobro ne misle. Mi smo poduzeli sve mjere da se takav odnos spriječi, te podvlačimo na svim sastancima, usmenim novinama itd. pravilno i ispravno držanje Engleske i Amerike u borbi protiv fašizma. Nastojaćemo svim silama da se tom nepravilnom postavljanju u pogledu saveznika ispravi. O A.V.N.O.J.-u govoreno je mnogo borcima ranije u proljeće, dok sada borcima nije o tom naročito ukazivano. Stari borci znadu važnost A.V.N.O.J.-a, dok mlađi borci nisu s tim toliko upoznati, osim što znadu da postoji. Mi ćemo sad i tom pitanju posvetiti više pažnje, te ćemo nastojati da upoznamo borce sa značajem Antifašističkog Vijeća.

Politički rad u Brigadi bio je usmjeren u cilju upoznavanja boraca sa stvarima o kojima smo dobili direktive na savjetovanjima sa višim štabovima, odnosno na savjetovanjima sa komesarom[1] Korpusa. Nadalje je politički rad bio usmjeren u cilju podizanja teoretskog i po-

1 Dušan Brkić

litičkog stanja nižih polit, rukovodioca po četama, te isto tako u cilju podizanja morala, borbenosti i discipline boraca.

Borcima je govoreno i pisano o uspjesima naše ofanzive posljednjih dana.[2] Ukazano im je na to da našom borbom, koja je posljednjih dana uzela veliki ofanzivni karakter pomažemo našim drugovima koji se bore protiv jakih neprijateljskih snaga u Sandžaku, Crnoj Gori i Hercegovini,[3] te da na taj način izvršavamo naređenje[4] Vrhovnog Komandanta, druga Tita, koji je naročito nas partizane Slavonije pozvao da pomognemo drugovima u tim krajevima gdje fašisti sada vrše veliku ofanzivu. Nadalje su se borci pripravljali na teške dane, s tim da im je govoreno o tome kako neprijatelj neće šutke gledati kako ga mi bijemo, nego će svakako poduzeti veliku ofanzivu na naš oslobođeni teritorij Slavonije s namjerom da nas uništi, tim više što sad dolazi žetva, koja je našim neprijateljima toliko važna kao i nama i za koju ćemo i mi
i neprijatelj zapeti svim silama da spasimo žetvu za sebe. Borci su spremni na borbu, kao i na teške dane koji bi mogli nastupiti u vezi sa ofanzivom.

Naši uspjesi posljednjih dana politički su učvršćeni među borcima. Borci su svjesni veličine tih uspjeha i to je jedan od glavnih faktora koji doprinosi da je moral i borbenost drugova, usprkos lošim prehrambenim i ostalim životnim uslovima, vrlo dobra i velika. Rad sa borcima nije se ovo vrijeme mogao odvijati u vidu usmenih novina, jer je brigada gotovo neprekidno bila u pokretima i akcijama, nego se je taj rad više odvijao u vidu sastanaka i kraćih govora prije akcije itd.

Rad sa nižim četnim polit, rukovodiocima, malo je zastao. Taj se rad nije mogao pojačati također usljed stalnih pokreta i napora. Isti se obavlja u bataljonima pod rukovodstvom komesara bataljona koji imadu jednoobrazan razrađen plan za taj rad. Međutim sa radom oko podizanja političkog nivoa nižih rukovodioca nastaviće se.

Kulturno prosvjetni rad u brigadi utemeljen je. Borci pišu članke za džepne novine koje izlaze svakih 14 dana redovito u opsegu 30—40 stranica, a izdaje ih Agit-prop naše Brigade. Novine su sastavljene od članaka boraca, koji kvalitativno nisu naravno na nekoj visini, ali se je postiglo to da mnogo boraca piše članke i pjesme iz borbe, a to je i najvažniji cilj kulturno prosvjetnog rada, zainteresirati borce za taj rad. Agit. prop. Brigade izdaje također i Zidne novine, koje izlaze isto kao i džepne svakih 14 dana. Kvalitet tih zidnih novina mnogo je slabiji nego li je bio ranije, jer nam je oduzet crtač, koji je ranije izrađivao crteže i slike za novine. Crtač kojega sada imamo mnogo je slabiji od onoga.

Analfabetski tečajevi također su utemeljeni po svim našim jedinicama. Mnogi drugovi naučili su prilično pisati, a mnogi tek manjkavo
i djelomično. Ne mogu točno da naznačim u brojkama uspjehe tih te-

2 Uspješne akcije partizana u prvoj polovini juna 1943. godine vođene su na području Požeške kotline; vidi dok. br. 56, objašnjenje 1; o akcijama u Našicama i okolici dok. br. 5, 9, 17, 21, 23 i 27 a o borbi za Sirač, dok. br. 34, 37, 47, 61 i 67.

3 Odnosi se na operaciju »Schwarz« (bitka na Sutjesci) koju su poduzele okupatorsko-kvislinske snage 15. maja 1943. godine s ciljem da unište glavne operativne grupe Vrhovnog štaba NOV i POJ.

4 Radi se o naredbi za rušenje komunikacija u Slavoniji; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 163, str. 382.

čajeva, jer je priliv nepismenih novaka velik, ali mogu reći bez pretjerivanja da je od početka analfabetskih tečajeva do danas naučilo prilično čitati i pisati 30—40 drugova boraca.

U svim jedinicama postoje diletantske grupe, pjevački horovi, te u nekim jedinicama recitativni horovi. Priređuju se u svakoj prilici usmene novine četne i bataljonske. Na tim usmenim novinama izvode se kratki skečevi iz naše borbe, koje izvode sami borci, a većinom su ih i sastavili sami borci. Osim toga pjevaju se pjesme borbe, recitiraju se pjesme itd. Usmene novine vrlo su omiljene kod boraca i najbolji su način rada sa borcima.

Naš I. i II. bataljon stoje u svakom pogledu, kako vojničkom, taka i političkom bolje nego li naš III. Bataljon. To je zbog 'toga što je III. bataljon najmlađi bataljon, sa najmađim rukovodiocima koji osim svega toga nema borbenog iskustva i nema za sobom nikakovih većih uspjeha koji bi mogli da mu još pojačaju borbenost i moral. Ipak stanje u tom bataljonu također je zadovoljavajuće.

Štabovi bataljona su dobri. Također štabovi I. i II. bataljona bolji su od štaba III. Bataljona. To isto vrijedi i za polit, komesare bataljona. Kadar nižih polit, rukovodioca je politički neizgrađen, ali je marljiv i borben i odan našoj borbi. Putem kurseva koji se s njima održavaju njihova će politička izgradnja porasti.

Općenito političko stanje u brigadi je dobro, a politički rad zadovoljava.

2.) I s h r a n a o d j e ć a , o b u ć a i z d r a v l j e b o r a c a :

Ishrana boraca za ovih deset dana nije bila zadovoljavajuća. JJsljed stalnih akcija i napora nije se mogla organizirati stalna i redovita ishrana. Borci gdje kada nisu po cijeli dan ništa jeli, kao na pr. na položaju za vrijeme borbe u Našicama, te za vrijeme marša od Našica prema Biškupcima. Ishrana u selima Biškupci, Poljanska itd. gdje smo nekoliko dana kantonovali bila je također prilično slaba, jer su stanovnici tih sela hladni prema našim borcima. Ipak ta je ishrana bila zadovoljavajuća. Od naših pozadinskih ustanova mi ne dobivamo nikakove pomoći i za to je poteškoća u pogledu ishrane svakim danom sve veća.

Odjeća i obuća boraca posljednjih dana vidno se popravila, jer smo dosta odijela zarobili, a isto tako i obuće. Ipak ima još uvijek bosih drugova, a isto tako i slabo odjevenih drugova. Naročito u III. Bataljonu.

Zdravlje boraca pogoršalo se uslijed velikih napora posljednjih dana. Ipak ono je još uvijek zadovoljavajuće. Epidemija se ne primjećuje.

3.) Rad Š t a b a B r i g a d e

Rad Štaba Brigade bio je za sve vrijeme otkako je formiran harmoničan. Sve stvari rješavaju se zajednički, a dužnosti pojedinih članova štaba su određene, te svaki radi svoj posao, a inače sve se stvari rješavaju zajednički. Među pojedinim članovima štaba nema nikakovih nesuglasica.

4.) Zapažanja na terenu kretanja

Naš teren kretanja bio je većim djelom šuma. No u koliko smo se nalazili u selima mogli smo zapaziti da se odnos stanovnika Drage, Biškupaca, Poljanske i Stražemana nije ni malo promijenio, i da oni u glavnom još uvijek tek nakon velike borbe i muke pristaju da dadu hranu našim borcima.[5] U Biškupcima, mi smo održali miting gdje se je govorilo o svim aktuelnim stvarima. Miting je bio očajno slabo posjećen, kao i uvijek u tim selima. Inače prema uputama, naši su se drugovi razilazili po kućama i tako pojedinačno govorili ljudima o ciljevima naše borbe, o ustašama, Mačeku itd.

Prilikom osvajanja Sirača[6] mi smo izdali prigodan letak[7] stanovnicima Sirača, a isto tako dijelili smo i druge letke koji su bili prikladni i koje smo imali. Osim toga na svim kućama ispisane su ispravne parole. Postupak naših boraca u Siraču, iako je to banditsko mjesto bio je dobar i nigdje se nije naročito zabrljavilo. Bilo je nekih slučajeva obijanja praznih kuća, to jest kuća u kojima nije nikoga bilo, ali to je odmah spriječeno u začetku. Jednom trgovcu lično sam naknadio štetu koju su mu nanijeli partizani prilikom nasilnog otvaranja njegove trgovine. Mislim da smo u Siraču ostavili u glavnom dobar utisak.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Polit, komesar:
Ivan A. Sibl, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 68—70.

58

15. VI 1943.

Izvještaj vođe Glavnog ureda za narodno gospodarstvo Njemačke narodne skupine u NDH o djelatnosti Ureda od 15. maja do 15. juna 1943. godine, organizacionom stanju, personalnim promjenama u Vodstvu i o moralu, kao i djelatnosti pripadnika Skupine u narednim zadacima Glavnog ureda.

1. Organisatorischer Aufbau,

Ausbau und Aenderungen.

Der organisatorische Aufbau des Amtes für Landwirtschaft[1] kann vorläufig als abgeschlossen betrachtet werden. Der Ausbau in den Kreisbauernschaften stösst auf Schwierigkeiten und beruht hauptsächlich auf den Mangel an den nötigen fachlich geschulten Mitarbeitern.

5 U navedenim hrvatskim selima ustaše su vršile propagandu kojom su plašile narod da im prijeti opasnost od partizana.
6 O napadu na ovo uporište vidi dok. br. 34, 37, 47, 61 i 67.
7 Redakcija ne posjeduje spomenuti letak.
1 Nalazio se u sastavu Glavnog ureda za narodno gospodarstvo Njemačke narodne skupine"

Die Mitgliederwerbung der Deutschen Arbeitsgemeinschaft[2] hat weitere Erfolge gezeitigt und den Stand von 28.647 erreicht wovon 6.645 Betriebsinhaber und 22.002 Gefolgschaftsmitglie der sind. Seit der letzen Berichtszeit hat sich die Mitgliederzahl der Betriebsinhaber vermindert, was darauf zurückzuführen ist, dass wegen Mangel an Rohstoffen Betriebe gesperrt werden mussten und die Inhaber in anderen Betrieben als Gefolgschaftsmitglieder eingesetzt wurden. Das Amt für gewerbliche Wirtschaft[3] hat an Stelle des bisherigen Landesfachschaftsleiters der Mühlenbesitzer Karl Gasteiger aus Essegg, Richard Kniesel aus India bestellt. Karl Gasteiger übernahm die Kreisfachschaftsleitung der Mühlenbesitzer im Kreise Unterdrau, mit dem Sitz in Essegg.

2. Tätigkeit in der Berichts zeit.

Auf Intervention des Leiters des Hauptamtes für Volkswirtsschaft hat der Staatsführer[4] versprochen, die der Folksgruppenführung zugewiesenen Gebäuden in Agram, Trg Kulina bana 5 und 7, so wie die in Essegg, durch ein Gesetzentwurf der Volksgruppe zu übertragen. Desweiteren hat der Leiter des Hauptamtes für Volkswirtschaft erreicht, dass die Textilgenossenschaft die Grosshandlung Rottmann in Essegg, die »Agraria« die »Sloga«-Mühle in Đakovo, die »Agrar-Import« die Maschinenfabrik in Daruvar, die »Deutsche Arbeitsge meinschaft« die Judentempel in Essegg III und Semlin, bekommt. Die im letzten Monatsbericht[5] genannten Probleme wurden mit den zuständigen Staatsstellen Weiter behandelt, insbesondere wurde der Aufbau und Ausbau der Organisation und die Aufbringung der neuen Ernte besprochen. Da diese wichtige Angelegenheit noch nicht ganz abgeschlossen wurde, wird bei nächster Gelegenheit näheres berichtet.

Da die kroatischen Wirtschaftskammern bestrebt sind für allen Berufsgruppen und Wirtschaftssektoren Genossenschaften einzurichten, sah sich das Amt für gewerbliche Wirtschaft genötigt, die bestehende deutsche Genossenschaft far holzverarbeitende Gewerbetreibenden »Lago« in eine Zentral — Landes lieferungsgenossenschaft der deutschen Handwerker in Kroatien umzubauen. Dadurch wird verhindert, dass deutsche Handwerker den kroatischen Genossenschaften als Mitglieder beitreten.

Das Amt für gewerbliche Wirtschaft hat in der Zeit vom 1. März bis 1. Juni einen kaufmännischen Abendkurs in Essegg abgehalten, der gut besucht und erfolgreich geendet hat. Während der Berichtszeit wurden gewerbliche Aufklärungsfilme im Siedlungsgebiet für Lehrlinge und Meister gezeigt, ebenso auch landwirtschaftliche Filme für Bauern.

Das Amt für Landwirtschaft hat die Vorbereitungen für die Silobau-Aktion abgeschlossen.

2 Njemačku zajednicu rada koja je bila pod upravom Glavnog ureda za narodno gospodarstvo Skupine sačinjavali su: poslodavci, obrtnici, trgovci i radnici.

3 Nalazio se u sastavu Glavnog ureda za narodno gospodarstvo Skupine.

4 Odnosi se na Antu Pavelića. - I

5 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 124, str. 286—288.

3. Personalveränderungen.

Die bisherige Sekretärin des Hauptamtsleiters Fräulein Therese Morber wurde aus Essegg in die Wirtschaftsverbindudgsstelle des Hauptamtes für Volkswirtschaft nach Agram versetzt.

Um den »Wirtschaftlichen Kriegsdienst der Heimat« zu intensivieren bestellt der Leiter dieses Hauptamtes Vg. Mathias Kniesel aus Indija als Beauftragten für den »Wirtschaftlichen Kriegsdienst der Heimat«, der seine Tätigkeit im Rahmen dieses Hauptmates aufnahm.

In Amt für Landwirtschaft wurde als Schreibkraft Heda Pelz angestellt, während der Sachbearbeiter für Wein und Obstbau Karl Mader der Aufbau der neugegründeten ein- und Obst-Export A. G. »Fruška gora« in Peterwardein übertragen wurde. Als Ersatz für den eingerückten Stabsleiter[6] Mitteldrau-Ilowa aus Weretz wurde Hans Nellhiebel bestellt.

4. Tätigkeitsplan für den kommenden Monat.

Das Amt für gewerbliche Wirtschaft wird in Zusammenarbeit mit der Zentral-Landeslieferungsgenossenschaft »Lago« im Siedlungsgebiet der Volksgruppe sogenannte Herstellerringe organisieren, um so die schon in grossem Ausmasse vorhandene Wehrmachtsaufträge besser bewältigen zu können. Die Deutsche Arbeitsgemeinschaft wird mit der Schulung der Amtswalter und Betriebsobmänner beginnen, die nebst anderem eine Leistungssteigerung zum Zweck hat.

5. Tätigkeitshemmende Schwierigkeiten und Hindernisse.

Unverändert.

6. Geist und Stimmung bei der Gefolgschaft.

Im wesentlichen unverändert, doch ist die Gefolgschaft sowohl in bäuerlichen wie auch in gewerblichen Betrieben zuversichtlicher geworden nach dem Erscheinen der deutschen Schutzpolizei.

7. Verhältnis zu den gleichartigen Einrichtungen des Staates und staatsführenden Volkes.

Die deutschen Bauern im Kreise Mitteldrau-Ilowa wurden das Opfer eines gesetzwidrigen Handels der staatl. Requirierugskommission,[7] dass man vielerorts ohne Entschädigung auch das letzte Brot weggenommen hat. Diesem Hauptamt gelang es beim zuständigen Ministerium die Rückgabe bes Brotes zu erreichen.

Heil Hitler
Gasteiger[8]
Leiter des Hauptamtes

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/II.

6 Wendelin Mundweil
7 O tome vidi i zapisnik savjetovanja rukovodilaca okrugä Njemačke narodne skupine od 5. XII 1941. godine, »Građa«, knj. I, dok. br. 204, str. 341—343 i u ovoj knjizi dok. br. 3.
8 Ferdinand

59

15. VI 1943.

Dopis oficira za vezu kod opunomoćenika državnog vođe SS za NDH zapovjednicima oružničkih krila kojim se agitira da se mobilizira ljudstvo za njemačke policijske jedinice u NDH.

Prema postojećim odredbama i prema zapovjedi Opunomoćenika državnog vođe SS. za Hrvatsku,[1] ima se smjesta pristupiti snubljenju dobrovoljaca za njemačko redarstvo, putem natječaja.—-

U tu svrhu dostavlja se krilnom zapovjedniku veći broj poziva za primanje dobrovoljaca u Hrvatsku dobrovoljačku gorsku SS. Diviziju,[2] kao i za primanje u SS. njemačko redarstvo[3] uz prilog »Napomene« koja sadrži uvjete primanja.—

Svakom pojedinom prijavljenom dobrovoljcu, odnosno natjecatelju, ima se to uručiti radi ispunjenja.— Kod onih, koji ne znaju čitati, ni pisati, ispunjava to oružnička postaja, kod koje se takav natjecatelj javi, uz napomenu, da isti ne zna čitati, ni pisati.— Svakom natjecatelju ima se izdati priložena bezplatna putna izprava i uputiti ga u najbliži sabirni logor.—

Oružnička postaja, koja takvo upućivanje vrši, ima u prvom redu primiti od natjecatelja izpunjenu »Prijavnicu« (odnosno istu samo ispuniti, kako je napriđ rečeno).— Zatim izdaje natjecatelju, koji je predhodno predao valjano izpunjenu »Prijavnicu«, bezplatnu putnu izpravu. — Nakon toga ta oružnička postaja šalje tu »Prijavnicu« u omotu bezplatno poštom naslovljaču.— Na »Prijavnici« valja naznačiti, da je natjecatelju izdana putna izprava, kao i to, u koji sabirni logor je isti upućen.—

Krilni zapovjednik će odmah, čim primi navedene tiskanice, iste raspodieliti n e p o s r e d n o svim vodovima i postajama u dovoljnom broju.— Ujedno će im izdati zapovjed: Da zapovjednici oružničkih postaja savjestno, planski i žurno raspodiele te izkaznice svima općinskim poglavarstvima i ostalim oblastima na njihovom području tako, da ne smije biti niti jedan kraj, niti jedan zaselak i kutić, na području oružničke postaje, koji sa ovim natječajem ne bi bio upoznat.— Isto tako moraju sve oblasti njihova područja biti snabdjevene dovoljnim brojem tih tiskanica natječaja.—

Krilni će zapovjednik tu raspodjelu osobno izvršiti, već prema postojećem broju općina i oblasti, kao i prema broju naseljenog pučanstva.— Isti će također izdati potrebne zapovjedi i upute oko što boljeg sprovođenja i novačenja, što većeg broja natjecatelja u navedenu svrhu.—

1 Konstantin Kammerhofer
2 Trinaesta SS divizija — »Handžar«.
3 1943. godine SS je organizirao u NDH policijske jedinice za borbu protiv NOV.

Pri izdavanju zapovjedi, kao i uputa, treba zapovjednika postaje strogo upozoriti i uputiti, da taj rad svesrdno prihvate i da svojim osobnim zalaganjem i zalaganjem svih oružnika, koji najbolje poznaju svoje pučanstvo na postajnom području, nastoje, da se to snubljenje što uzpješnije provede.—

Oružnici su baš u prvom redu zvani na uzku suradnju snubljenja dobrovoljaca, kako bi njihovim zalaganjem došlo do što boljega i zavidnijeg uzpjeha.— To sve se može postići samo d o b r o m v o l j o m i svestrano smišljenom i dobro provedenom promičbom.—

Važnost te potrebe, smatram, da nije potrebno naročito isticati, jer svakome mora biti jasno, da se ovo uzpostavljanje njemačkoga redarstva vrši samo u našu korist, kako bi naš unutarnji red, što bolje osigurali i sa našim neprijateljima, što prije obračunali i dovršili.—

Napominjemo, da će ova postrojba biti upotriebljena S A M O na području naše države, da, dakle imamo štititi »svoje na svome« pa se u tom smislu ima provoditi i promičba oko natjecanja.—

Pravo natjecanja imaju i starija godišta, kao i natjecatelji hrvatsko-pravoslavne vjeroispovijedi, koji prije poziva na stavnju imaju pribaviti dokazala, shodno zapovjedi Glavnog Zapovjedništva oružničtva, obći odjel Br. 800/tajno od 5. svibnja 1943.— Krilni će zapovjednik nastojati, da osobe, na koje se ovo odnosi, a koje se nalaze na njegovom području, budu obavieštene.—

U mjestima, gdje su dokinute, odnosno povučene koje od oružničkih postaja, ima se ovaj posao provesti po onim oružničkim postrojbama, koje na tom području rade, a o tome valja natjecatelje uputiti radi izdavanja, bezplatnih putnih izprava, jer su oružničke postaje jedino na to ovlaštene, prema napred izdanim uputama.—

Prilaže se ujedno veći broj slikopisnih promičbenih obavijesti, koje treba dati istaći na vidljivim mjestima.—

Ponovno upućujem na važnost i hitnost uzpješnoga sprovođenja navedenog snubljenja i opisanog postupka oko toga, te se nadam, da će se doći do željenog uzpjeha, koji neće ostati ne zapažen, nego će biti ocienjen i od mjerodavnih priznat.—

ZA DOM SPREMNI !

Po zapovjedi
Časnik za vezu kod Opunomoćenika
(M. P.) Državnog vođe SS — za Hrvatsku,
Oružnički dopukovnik,
Zvonimir Pelc, v. r.

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 2/III.

15. VI 1943.

Izvještaj rizničara' Njemačke narodne skupine za period od 15. maja do 15. juna 1943. godine o prikupljanju narodne pomoći i o teškoćama na okrugu Srednja Drava — Ilova zbog napada jedinica NOV.

I. Organisatorischer Aufbau, Ausbau und Aenderungen.

Daran hat sich während der Berichtszeit nicht geändert. Der organisatorische Aufbau ist derselbe geblieben wie bisher.

i

II Tätigkeit während.der Berichtszeit.

Im Monat Mai 1943 sind im Landesschatzamt an Volkstumsbeiträgen[2] Kuna 453.444. — eingegangen (April 1943 Kuna 553.133. —) Diese Höhe dürfte etwa die normale jetzt erreichbare Höhe sein. Es wird also auch für die nächsten Monate soviel zu erwarten sein.

Die Hauptbuchhaltung hat nunmehr den grössten Teil der Rückstände aufgebucht, da auch der neueingestellte Leiter der Revisionsabteilung zuerst bei dieser Arbeit mitgeholfen hat. Der Leiter der Revisionsabteilung hat gelegentlich der Uebergabe der Geschäfte des früheren Kreisleiters des Kreises Mitteldrau — Ilowa[3] an seinen Kom.[4] Vertreter in der Kreisfinanzstelle eine Revision durchgeführt. Er hatte die Geld — und Materialgebarung zu prüfen. In der ihm zur Verfügung stehenden Zeit konnte nicht alles so genau überprüft werden, wie dies erforderlich gewesen wäre. Er stellte in der Buchführung mehrere Fehler fest, die aber zum grössten Teil richtig gestellt werden konnten. Der Buchführung in der Kreisfinanzstelle Mitteldrau-Ilowa fehlt die erforderliche Genauigkeit. Das liegt daran, dass der Kreisfinanzstellenleiter infolge Ueberlastung mit anderen Arbeiten seine Arbeit nur nebenbei verrichtet. Andererseits sind die Verhältnisse in diesem Kreis jetzt besonders schwierig. Die Kreisleitung die mitten in der Stadt liegt hatte sich schon des öfteren nächtlicher Bandenüberfälle zu erwehren, und muss solche auch weiterhin jede Nacht gewärtigen.[5] Zur Verteidigung musste deshalb in der Kreisleitung eine ständige Bereitschaft eingerichtet werden was natürlich die übrige Arbeit im Kreise sehr beeinträchtigt.

In anderen Stellen konnten während der Berichtszeit Revisionen infolge Arbeitsüberlastung nicht durchgeführt werden.

1 Voda Ureda za financije Njemačke narodne skupine.

2 Njemačka narodna skupina u NDH organizirala je krajem 1941. godine akciju prikupljanja narodne pomoći, koja je bila namijenjena vojnicima Reicha na istočnom frontu. Kasnije se prikupljanje pomoći proširilo, a bilo je namijenjeno siromašnim članovima Skupine — iseljenicima. Vidi: »Građa«, knj. I, dok. br. 228, str. 401—4O2.

3 Wendelin Mundweil

4 Hans Nellhiebel

5 Partizani su tokom maja i u prvoj polovini juna 1943. godine napadali Viroviticu i bližu okolicu pet puta, i to 9/10. maja, 18/19. maja i 27. maja, a u junu 9. i 12/13.

III. Personaländerungen.

Im Personalstand hat sich nichts geändert. Es besteht zwar die Notwendigkeit an Stelle ausgeschriebener Kräfte noch einige neue einzustellen, es sind aber neue Kräfte äusserst schwer zu finden.

Der Leiter der Abteilung Vermögensverwaltung ist gesundheitlich noch nicht wieder hergestellt. Es ist mit seinem Ausfall voraussichtlich für weitere 3—4 Wochen zu erchnen.

IV. Tätigkeitspalan für die Zeit vom 15. VII. bis 15. VIII. 1943.

Vor allen soll während dieser Zeit weitere Verrechnungsstelen überprüft werden und die Arbeit vereinfacht werden. Es sollen auch die Beitragsleistungen überprüft und wo es möglich ist heraufgesetzt werden.

V. Die Tätigkeit hemmenden Schwierigkeiten und Hindernisse.

Die grössten Schwierigkeiten entstehen durch die kriegsbedingte Tatsache, dass fast alle leistungsfähigen Männer der Volksgruppe zum Waffendienst eingezogen sind. Dadurch sind die Siedlungsgebiete auch des notwendigen Schutzes entblöst und eine normale Arbeit ist durch die ständigen Beunruhigungen seitens der Banditen fast ausgeschlossen.

VI. Geist und Stimmung der Gefolgschaft.

Wie aus Berichten der Kreisleitungen hervorgeht musste die deutsche Bevölkerung aus einigen Ortschaften herausgezogen und für die Zeit der Bedrohung in anderen Siedlungsgebieten untergebracht werden.[5] Es kann feetgestellt werden, dass die Stimmung dieser Volksgruppenangehörigen im allgemeinen sehr ernst aber zuversichtlich ist. Im überigen machen die Volksgruppenangehörigen die grössten Anstrengungen, die dieser Krieg von der Volksgruppe verlangt.

VII. Sonstiges.

Bezüglich der Gehaltsbezüge muss berichtet werden, dass die hauptamtlichen Mitarbeiter und Angestellten der Volksgruppe infloge der Entwicklung der Preise auch weiterhin äusserst schwer auskommen. Der Landesschatzwart hat deshalb auf Grund der erhaltenen Zustimmung gelegentlich seines Aufenthaltes in Berlin, vorerst für den Monat Juni 1943 eine einmalige Teuerungszulage auszahlen lassen. Eine Neuregelung mit Wirkung ab 1. VII. 1943 soll in der Weise erfolgen, dass bis auf weiteres jeden Monat eine Teuerungszulage ausgezahlt wird, die etwa die Höhe von 50°/o der Grundgehälter ausmacht.[7]

6 Vidi dok. br. 11.
7 Vidi dok. br. 151.

Wie schon früher berichtet sollen in diesem Sommer zwei Sammlungen für deutsche Schulen stattfinden. Der Landesschatzwart wird die Sammeltage im Einvernehmen mit dem Stellvertreter des Volksgruppenführers und dem Amt für Schulwesen festlegen.

O r t h [8]
Landesschatzwart

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/II.

61

.16. VI 1943.

Izvještaj Štaba IV divizije NOV Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o borbama za uporišta Doljane i Suhopolje u sklopu akcije na Sirač.

Na osnovu naređenja Štaba I. Slavonskog Korpusa br. 50/43 od 10. juna 1943., u akciji na Sirač[1] jedinice naše divizije imale su zadatak postaviti zasjedu i sprečiti neprijatelja koji bi iz Daruvara pošao u pomoć napadnutom Siraču, te uhvatiti neprijatelja na otvorenom terenu i potući ga.

Jedinice XVII. brigade zatvarale su prostor cesta Doljani[2] — Badljevina, cesta Miljanovac — Doljani i cesta Sirač — Doljani. Jedan bataljon te brigade bio je zakonspirisan u šumi Brda zapadno od ceste Daruvar — Doljani sa zadatkom, da propusti neprijatelja koji bi išao iz Daruvara i da ga napadne sa leđa kada isti dođe u sukob sa jednom od naših zaseda. Njegov zadatak pored ovoga bio je i taj, da sačeka neprijatelja u povlačenju koje bi izvršio posle sukoba sa našim snagama.

13. VI. 1943 oko 9 časova, neprijatelj u jačini oko jedne bojne krenuo je iz Daruvara cestom u pravcu Doljana, pa prema Siraču. Bataljon XVIII. brigade[3] koji je bio zakonspirisan u šumi Brda propustio je neprijatelja kako je i imao i zadatak, ali neprijatelj se privremeno zadržao u selu Doljanima zaposjednuvši sve kuće. Djelom svojih snaga uputio se u pravcu Sirača, gdje je na cesti Sirač — Doljani došao u sukob sa našim jedinicama, koje su bile u zasedi na toj cesti, te je isti bio odbijen natrag u pravcu Doljana, odakle je više puta tokom dana pokušao ponovo prodirati u pravcu Sirača, ali svakog puta bio je odbijen uz osetne gubitke. Bataljon XVIII. brigade koji je imao zadatak da ga napadne s leđa nije izvršio svoj zadatak, te je i dalje ostao zakonspirisan na mestu koji mu je određen.

Toga dana oko 9 časova jedinice XXI. brigade vodile su borbu kod sela Badljevine te je odvojen deo snaga XVIII. brigade i upućen u pomoć njihovim jedinicama za suzbijanje neprijatelja koji je prodirao sa pravca Pakrac — Badljevina — Sirač. I sa ovoga pravca naše jedinice uspjele su

8 Karl
1 Vidi dok. br. 34, 37, 47 i 67.
2 Podborski
3 Radi se o trećem bataljonu.

neprijatelja protjerati u pravcu Pakraca također sa velikim gubitcima po neprijatelja.

XII. brigada imala je zadatak postaviti zasjedu na pruzi Sirač — Daruvar, na cesti Sirač — Doljani, gdje se vezivala sa jedinicama XVIII. brigade, te sa jednim bataljonom i III. bataljonom I. Odreda zakonspirisati se kod kote 359 više sela Markovca sa zadatkom, da kada neprijatelj krene u pomoć napadnutom Siraču i dođe u sukob sa našim zasedama da ga napadne sa leđa u zajednici sa bataljonom XVIII. brigade, koji je bio u šumi Brda.

Jedinice XII. brigade koje su bile u zasedi na cesti Sirač — Doljani i željezničkoj pruzi Daruvar — Sirač imale su u toku celog dana borbe sa neprijateljem,[4] koji je pod svaku cijenu pokušavao prodrijeti naše položaje i priteći u pomoć napadnutoj posadi u Siraču. Naše jedinice sa uspehom odbijale su sve napade neprijatelja i u toku celog dana nanosile velike gubitke neprijatelju. Svaki pokušaj neprijatelja bio je odbijen.

Bataljon te brigade[5] koji je bio zakonspirisan više sela Markovca nije svoj zadatak izvršio, koji mu je dodeljen.

Kako su svi pokušaji neprijatelja spriječeni, da se probije u **Sirač** isti je zaposeo selo Doljane, rasporedivši svoje snage po svim kućama, u školi i oko nje u bunkerima i u crkvi, i iz sela stalno pripuokavao na položaje naših jedinica.

U 17 h. ovaj štab[6] naredio je napad na neprijatelja u selu Doljanima i na koti 230 koju je neprijatelj sa delom svojih snaga zaposjeo. Napad nije usledio u određeno vrijeme usled udaljenosti bataljona koji je bio više sela Markovca, te se sa zakašnjenjem pristupilo likvidaciji neprijatelja u Doljainma.

Jedinice XVIII. brigade napadale su ovo selo sa južne strane čisteći kuće u pravcu crkve, dok je bataljon XVIII. brigade koji je bio zakonspirisan napadao ovo uporište sa sjevero-zapadne strane. Bataljon XII. brigade nastupao je sa istočne strane u pravcu kote 230, gdje se sa svojim desnim krilom povezao sa bataljonom XVIII. brigade. Ovim jedinicama uspjelo je očistiti selo i saterati neprijatelja u školu odakle je neprijatelj davao jak otpor. Likvidacija škole nije završena zbog toga što je u tome vremenu izdato naređenje za povlačenje, te je na taj način neprijatelj ostao i dalje u tom objektu.

Pored ovoga jedinice XII. brigade imale su zadatak rušenje pruge Sirač — ž. stanica Bijela, te Daruvar — Bijela, koji su zadatak izvršile, razrušivši prugu na dva mjesta u dužini od oko **200** metara.

U ovim borbama od ratnog materijala nije ništa dobiveno. Neprijatelj je imao na svima sektorima gdje se sukobio sa našim jedinicama ukupno oko 50 mrtvih i nepoznat broj ranjenih.

Naši gubitci iznose: Kod XII. brigade 3 mrtva i 25 ranjenih od kojih većim dijelom lakše. Kod XVIII. brigade 11 mrtvih i 16 ranjenih isto tako većim dijelom lakše.

4 Radi se o ustaško-domobranskim snagama koje su dolazile u pomoć posadi u Siraču iz pravca Daruvara.
5 Treći bataljon XII NO brigade.
6 Odnosi se na Stab IV divizije NOV Hrvatske.

Ukupni naši gubitci iznose: 14 mrtvih i 41 ranjenih.

Utrošeno je 7.000 puščanih metaka, 20 teški mina i 25 lakih mina.

Izgubljen 1 puškomitraljez i 1 lako oštećen.

Poginuli drugovi sahranjeni su u selu Miljanovcima i Pakranima, a ranjeni drugovi otpremljeni su za bolnicu.

U toku celog dana 13. VI. 1943. t. j. za vreme vršenja napada na Sirač, naše jedinice tukla je neprijateljska artilerija iz Daruvara, te bombardovala neprijateljska avijacija sa 6 aviona. Od toga bombardovanja imali smo neznatne i to vrlo male gubitke.

U ovoj akciji naše jedinice izvršile su svoj zadatak djelomično, tj. neprijatelj nije uspio da se probije kroz naše položaje u pomoć opkoljenoj posadi u Siraču,[7] dok glavni zadatak koji je pred naše jedinice postavljen t. j. uhvatiti neprijatelja na otvorenom terenu u klopku što se je imalo za glavni cilj nije uspio. Razlog ovome je taj, što je neprijatelj nadirao sa pravca Daruvar — Sirač samo jednim pravcem i to preko sela Donja pod zaštitom tenkova, te nakon toga što je bio propušten od naših zakonspirisanih delova odmah zaposeo sve kuće u selu i iz njih davao otpor i povremeno sa dijelom svojih snaga pokušavao prodrijeti u Sirač.

Iz ove aikcije i borbi na terenu naši borci i rukovodioci imali su jedno dragocjeno iskustvo. Naime jedna četa XII. brigade koja je držala položaj na cesti Doljani — Sirač iskopala je streljačke zaklone na terenu te se svi borci u njih smestili. Ova četa vodila je borbu u toku čitavog dana i nije imala niti jednog druga izbačenog iz stroja, dok ostale jedinice koje se nisu ukopavale imale su gubitaka. Ovaj slučaj iskorišten je kod svih boraca naše divizije i iznet kao primer da je ukopavanje naših strelaca od velike važnosti, jer se sa tim u mnogome smanjuje broj naših žrtava. Posle ovog slučaja naši borci uvidili su važnost ukopavanja i već je još sada počela utakmica u sakupljanju pionirskog alata.

U ovim borbama uvidelo se, da još pojedini štabovi bataljona nemaju dovoljno samoinicijative i u odsudnim momentima neznaju, da se dovoljno snalaze, što se naročito odnosi na III. bataljon XII. brigade i II. bataljon XVIII. brigade, koji su imali zadatak napasti neprijatelja sa leđa, i taj zadatak oni nisu izvršili. Sami rukovodioci tih bataljona uvidjeli su svoju grešku i nastoje je opravdati sa time, da neprijatelj nije naišao onamo kuda ga se očekivalo, već je nadirao samo jednim pravcem i to cestom Daruvar — Doljani, te odmah po ulasku u selo Doljane zaposeo sve kuće i nije ga se moglo napadati onako kako bi se to učinilo na otvorenom terenu. !

Na ove njihove pogreške ukazato je i drugovi su sami shvatili svoje propuste, te obećali, da se u buduće ovako šta neće dogoditi.

Naša XVI. brigada koja se je nalazila na sektoru Bilo-gore, za ovu akciju dobila je zadatak, da ruši prugu Daruvar — Đulovec, Đulovec — Pivnice i Pivnice — Virovitica, te likvidaciju neprijateljskog uporšta Suhopolje.

Dobiveni zadatäk jedinice XVI. brigade izvršile su u potpunosti.

7 Snage u Siraču sačinjavale su jedna satnija I gorskog zdruga i seoske ustaše.

Željeznička pruga porušena je i to: kod sela Koreničana u dužini od 2 km. kod sela Klise oko 600 metara, od Suhopolja prema Slatini oko 100 met. i od Suhopolja prema Virovitici oko 100 metara. U svemu ove željezničke linije onesposobljene su za saobraćaj nekoliko dana. Pored ovoga jedinice ove brigade dan ranije t. j. 12. VI. 1943 u noći izvršile su diverziju pruge Virovitica — Bjelovar kod sela Vukosavljevice u dužini od 3 kim.

Jednovremeno sa akcijom na Sirač dve čete III. bataljona XVI. brigade napale su neprijateljsko uporište Suhopolje. U toj akciji zarobljen je 1 potporučnik i 16 domobrana. Zaplenjeno je 22 karabina oko 2.000 metaka i oko 20 kola živežnih namirnica i ostalog materijala.

Naše jedinice u toj borbi nisu imale nikakvih gubitaka. Neprijatelj je imao 2 ubijena.

U svima ovim akcijama neprijatelj je imao oko 60 mrtvih i nepoznat broj ranjenih.

Posle ovih borbi naše jedinice nalaze se na određenim mestima,* sređuju se i spremne su za dalnje zadatke. Moral kod boraca je na priličnoj visini.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Marijan Cvetković, v. r.

Komandant: Milan Stanivuković, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

62

16. VI 1943.

Pismo Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška Kotarskom komitetu KPH Pakrac kojim se **ukazuje na nedostatke u radu antifašističkih organizacija i traži dosljednost i čvrstina u njihovom rukovođenju, zahtijevajući političku izgrađenost članova Komiteta. Nadalje se ukazuje da pažnju treba posvetiti pripremama oko ubiranja i spremanja žetve, upozorava na budnost prema petokolonaškim elementima i zahtijeva dosljedno provođenje direktiva u borbi protiv birokratizma.**

Dragi drugovi!

U prošlom pismu[1] iznijeli smo mnoge nedostatke koji su nastali tokom posljednjeg vremena, a u vezi sa pretstojećom ofanzivom. Nastale su velike zbrke u samom radu, u rukovodstvima i organizacijama, zapušteni rad po mnogim sektorima, poremetio se odnos i veze između rukovodstva, sastanci su neredoviti kod svih organizacija i jednom riječi nazadovanje *se* osjeća po svima linijama rada. Treba prekinuti sa tom praksom i unijeti u sve organizacije novi tempo i život, treba da ostane par-

8 Poslije borbi jedinice IV i X divizije NOV Hrvatske povukle su se: XII brigada na Ljutoč, Lisine i Ražine, XVIII na Vrani kamen, XXI i XVII brigada na Ravnu goru, Metlu i Javornik; vidi o tome dok. br. 37.

1 Vidi dok. br. 54.

tija kao najčvršća organizacija i da tu istu čvrstinu i disciplinu prenosi na sve druge antifašističke organizacije. Iz ovih zbrka, panike, ne snalaženja izvire labavost partijskih organizacija, koje same trebaju da energičnije prebrođavaju sve prepreke i nedostatke i da budu kičma svih drugih vanpartijskih organizacija.

Na našem okrugu postoje najmasovnije antifašističke organizacije i one zahtijevaju čvrsta rukovodstva kao i čvrstu partiju. Sve te antifašističke organizacije boluju od istih bolesti: ne snalaze se, slaba rukovodstva, bez pomoći partije slabo provode svoje direktive i organizaciono nijesu povezane. Postavlja se pitanje ko njima može pomoći, osamostaliti ih i omogućiti im političku izgradnju i učvrstiti sva rukovodstva? To je kadra sama Part'ja. Baš radi zapuštanja pojedinih sektora rada, mnoge naše organizacije su omlitavile, postale dosadne same sebi, beživotne i upravo su se počele učahurivati. Kao plastičan primjer može poslužiti i rad i pomoć AFZ-u, **NOO-U** i SKOJ-u.

Po pitanju AFŽ-a naša partija u svima kotarevima još uvijek neispravno se odnosi. Pred kotarske komitete i sve partijske organizacije posljednji put postavljamo kao hitan zadatak da prestanu sa tom praksom i da pruže obilnu pomoć AFŽ-u i to:

Ne smije se čekati na pomoć od Inicijativnog odbora žena, nego i sami organizirati sastanke kotarskih i općinskih AOZ-a na kojima mora prisustvovati jedan član iz KK,[2] a na kotarskim AOŽ po mogućnosti i sam sekretar. Ne postoji partijske kontrole, a još manje davanje inicijative i elana toj najmasovnijoj i najaktivnijoj antifašističkogj organizaciji. Naše partijske organizacije i komiteti ne vode računa dali se AOŽ redovno sastaje, rade po sektorima, izvršavaju postavljene zadatke, politički se izgrađuju i da li postoje veze između rukovodstava. Baš radi toga kotarski komiteti nemaju pregled rada po linija AOŽ-a i još u v i - j e k s e k t a š e po primanju žena u Partiju. To sektašenje izvire u prvom redu iz nedovoljnog političkog uzdizanja žena i njihovih organizacija, kao i iz nedovoljne pomoći koju im pruža naša Partija, a isto tako uslijed nedovoljnog pregleda rada i razvitka žena rukovodioca, kao i masu antifašistkinja. Tu su najviše sektašili KK. Pakrac, Daruvar i Novska. Uvlačenjem žena u partiju mi će mo učvrstiti sve AOZ-e i omogućiti osamostaljenje istih kao i njihovo aktivno političko učešće u našoj oslobodilačkoj borbi. Ovo svatite najozbiljnije i za svako dalje sektašenje kotarski komiteti, će snositi partijsku odgovornost, jer o ovim nedostatcima bili ste upozoreni već nekoliko puta.

Svi članovi kotarskog komiteta zapuštaju svoju političku izgrađenost i ne razrađuju sve partijske direktive, to jest ne primjenjuju ih prema svojim prilikama i okolnostima. Politički nivo kako kotarski komiteta tako i drugih rukovodstava treba da se paralelno diže prema zahtjevima i potrebama novih i širih zadataka koji se postavljaju pred svima antifašističkim i partijskim organizacijama. Još svi članovi KK ne znaju raditi na svima sektorima, što je upravo kočnica svakom pravilnom i jedinstvenom djelovanju jednog partijskog rukovodstva. Zato treba da

2 Kotarski komitet

kotarski komiteti održavaju posebne sastanke radi razrađivanja pojedinih direktiva i političke izgradnje. Ne smije biti ni jedan član **KK, a da** ne zna radti po svim sektorima.

Kao po radu sa AFŽ-om treba pojačat rad sa SKOJEM i NOO-m i VK.

Primiču se dani žetve gdje Partija mora da organizira, odnosno da pomogne NOO-ima savladavanje svih poteškoća oko žetve i spremanja žita. Treba već sada predvidjeti plan kako da se spriječe pokušaji neprijatelja koji namjeravaju odvesti sve naše usjeve, zato će se ponovno organizirati spaljivanje dreševa i neprijateljskih slagališta hrane koji se nalaze na neoslobođenom teritoriju. Tu ulogu treba najsvjesnije i najozbiljnije da shvate naše udarne grupe, koje upravo ne rade ništa, te u koliko budu i dalje ovako neaktivne mi će mo ih raspustiti. Iste upozorite na naše direktive i na njihovo neaktivno djelovanje, a kotarski komiteti neka nam šalju redovite izvještaje o radu tih udarnih grupa.

Posvetite veliku pažnju Vojnim komitetima.[3]

Nije dosta da se sama partija priprema za eventualnu of anzi vu, nego treba uputiti narod na kopanje bunkera i spremanje skloništa. No to ne smije izazvati paniku i da se zapusti sav ostali rad.

O svim ovim pitanjima treba da nas obavijestite šta ste napravili što će mo i mi sami na svojim sastancima kao i na Vašim sastancima da kontrolišemo i da vidimo da li stvarno dosljedno sprovodite naše direktive i koliko se izvještaji slažu sa vašim radom. Ne smije se dogoditi da se uvuče u naše organizacije birokratizam i da se sav rad pretvori u birokratsko dopisivanje koje nema nikakvu stvarnu sadržinu.

Dragi drugovi, osim toga pojačajte svoju budnost prema petokolonaškim elementima koji danas iskorišćavaju sve naše nedostatke a u prvom redu četnicima i HSS-u. Četničko djelovanje izgleda da je sada aktivnije na gradiškom kotaru, nego ikada prije, a HSS-vsko na daruvarskom opšte je glavna kočnica masovnog prilaženja u borbu. Javljajte nam u kojoj formi stoje njihova djelovanja i šta ste poduzeli u toj borbi.

Uz naš komunistički pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za O. K. — KPH
Cetinjski[4]

P. S. Šaljite hitno kurira i njime pošaljite izvještaj o radu i to na staro mjesto.[5]

Original u IHRPH. Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 9/1.

3 Vidi Uputstvo Štaba III operativne zone NOV i POH za poboljšanje rada Vojnog komiteta; »Građa«, knj. IV, dok. br. 118, str. 265—267.

4 Milo Popović

5 Rečenica je nadopisana tintom.

63

16. VI 1943.

Odluka Trgovinsko-veleobrtne komore u Osijeku o visini nadnica radnika zaposlenih na sezonskim poslovima.

Drž. ured za oblikovanje ciena i nadnica izdao je odluku broj 1864-III-1943. od 7. lipnja o. g. o oblikovanju nadnica radnika svih struka zaposlenih u sezonskim poslovima. Ta odluka glasi:

»Svima radnicima, na koje se odnosi odluka ovoga ureda od 27. siečnja 1943. broj 18115/42 o nadnicama radnika svih struka, ako su zaposleni sezonskim poslovima, ustanovljavaju se nadnice kako sliedi:

A. Za stručne radnike povisuju se nadnice ustanovljene odlukom ovoga ureda od 27. I. 1943. broj 18115/42 za 33% t. j.:

1. razred skupoće od Kn 26.50 do Kn 40.— po satu
2. „ „ „ „ 24.— „ „ 38.50 „ ..

B. Za polustručne-priučene radnike za 25°/o t. j.:

1. razred skupoće od Kn 22.50 do Kn 30.— po satu
2. „ „ „ „ 21.25 „ „ 28.75 „ ..

C. Za nestručne radnike za 10®/o t. j.:

1. razred skupoće od Kn 17.50 na Kn 22.— po satu
2. „ „ „ „ 16.50 „ „ 21. „ ••

Sezonskim poslovima smatraju se oni poslovi, koji se radi vremenskih prilika mogu obavljati samo stanovito vrieme u godini.

U slučaju spora u ovom pitanju odlučuju sporazumom komore poslodavaca i posloprimaca na molbu zanimanih.

Ova odluka zadobiva pravnu moć danom izdanja sa vriednošću od 7. lipnja o. g.«

Dostavlja se prednja odluka svima zanimanim time, da se imadu počev od 7. lipnja o. g. pridržavati njenim odredbama.

ZA DOM spremni !

Povjerenik: Komorski tajnik:
Milan Blažeković v. r. Dr. Mladen Rožić v. r.

Original u HIS, Slav. Brod, K 7/III.

64

16. VI 1943.

Izvještaj Organizacionog ureda Njemačke narodne skupine u NDH o organizacionom stanju i personalnim promjenama u Vodstvu Skupine, ometanju rada Skupine i o narušenom moralu njenih pripadnika uslijed napada jedinica NOV u periodu od 15. juna 1943. godine.

I. Organizatorischer Auf — und Ausbau, Aenderugen.

Der Stand der Ortsgruppen in der Berichtszeit hat sich folgend geändert: im Kreise Ostsyrmien ist die Lage unverändert; im Kreise

Sawe—Donau ist der Stand der Ortsgruppen auch unverändert; im Kreise Unterdrau wurden die Ortsgruppen Josefsfeld, Josefsdorf und Ciglenik geräumt infolge der ständigen Angriffe der Banditen,[1] ebenso die Männer aus Darkovac, die zurückgeblieben sind zur Sicherung des Hab und Gutes der Volksgruppenangehörigen, mussten diesmal Darkovac verlassen.[2] Das Vieh aus den genannten Ortschaften wurde teüweise verschleppt.

II. Tätigkeit im vergangenen Monat.

Durch die Einrückung des kom. Leiters des Organisationsamtes Klaus Toni Jäger hat sich die Tätigkeit im Organisationsamte nur auf die Kanzleiarbeit beschränkt, da der jetzige Vertreter des Leiters auch die UK-Stellungen zu versehen hat. Unter anderen Arbeiten im Organisationsamt wurden auch alle Kreisleitungen und Ortsleitung Agram und Warasdin auf gef ordert die Unterlagen zur Vervollständigung der Personalkartei der Volksgruppenführung (laut Stabsbefehl Nr. 8 vom 15. 5 1943) einzusenden. In der Berichtszeit erhielt das Organisationsamt das Archiv der Sprengelleitung Mittelbosnien, das nun übernommen wurde, durchgesehen und sortiert, um dem Amt für Statistik, Graphik und Sippenkunde vorgelegt und dann in das Archiv der Volksgruppenführung eingereiht zu werden. — Mit dem 1. Juni 1943 wurde das Schulungsblatt »Die Gemeinschaft« aus Sparsamkeitsgründen eingestellt und die Ortsgruppen wurden durch die Kreisleitungen angewiesen, die bisher erschienen Hefte für weitere Schulungen auch noch zu gebrauchen.

III. Aenderungen im Personal stand.

In der Berichtszeit kamen folgende Personaländerungen vor: der bisherige kom. Leiter Klaus Toni Jäger rückte zur waffen-SS »Prinz Eugen« Division ein und als Vertreter des Leiters des Organisationsamtes wurde Kd. Georg Galantha eingesetzt. In der Kreisleitung Ostsyrmien ist der Kreisorganisationsleiter Peter Hoffmann aus dem 9-monatigen Militär-Einsatz zurückgekehrt und übernahm die Geschäftsführung der Kreisleitung Ostsyrmien, da nun der bisherige Geschäftsführer Stefan Fussek eingerückt ist. In der Kreisleitung Sawe-Donau übernahm die Geschäftsführung der bisherige Ortsleiter aus Neu Gradiška Kd. Alexander Kopriva, an dessen Stelle als Ortsleiter Kd. Florian Haberl eingesetzt wurde. Der bisherige Kreisgeschäftsführer Peter Spreitzer wurde als Geschäftsführer der Kreisstelle für gewerbliche Wirtschaft, die er früher auch inne hatte, wieder eingesetzt. In der Ortsgruppe Šid. Banovci Übernahme die Leitung der Ortsgruppe Kd. Fridrich Hoffmann an Stelle des Kdn. Karl Lahm, wegen dessen anderwärtigen Inanspruchnahme. An Stelle des eingerückten Leiters der Rund-

1 Uporedo s razvojem NOP-a i njegovim širenjem na području Požeške kotline vodstvo Njemačke narodne skupine iseljavalo je pripadnike njemačke nacionalnosti — stanovnike sela: Kula, Poreč, Ciglenik itd. u sela oko Osijeka. Vidi dok .br. 11.

2 Darkovac, koga su pretežno nastavali žitelji njemačke narodnosti, bio je jedno od najjačih i najutvrđenijih uporišta Njemačke narodne skupine u ovom kraju. Međutim, kada su ga 31. maja 1943. godine napale snage I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske, posada gaje zajedno sa stanovništvom bez borbe napustila. Vidi o tome: »Građa«, knj. V, dok. br. 134, str. 300—301 i dok. br. 185, str. 424—425 i u ovoj knjizi dok. br. 6.

funksteile des Hauptamtes für Kultur Ladislaus Kellerman wurde dis auf weiteres Mr. ph. Hans Dietrich eingesetzt. Als Geschäftsführer des Kreisstelle für gewerbl. Wirtschaft und zugleich als Arbeitsvermittler in der Kreisleitung Unterdrau wurde Vg. Josef We11in aus Walpach eingebaut.

IV. Tätigkeitsplan für den nächstfolgenden Monat.

Der Tätigkeitsplan für den nächstfolgenden Monat enthält zunächst die Sammlung der Unterlagen für die Vervollständigung der Personalkartei der Volksgruppenführung. Um die einzelen Ortsgruppen und die Leiter derselben näher kennenzulernen und deren Tätigkeit zu überprüfen werden Besuche in den Ortsgruppen der einzelen Kreise in nächster Berichtszeit geplant, da ja die Besuche und Erteilung neuer Richtlinien von grosser Wichtigkeit sind.

V. Die Tätigkeit hemmende Schwierigkeiten und Hindernisse.

Wie auch in vorhergehenden Monatsberichten so muss auch in diesem als erste und grösste Hemmung die Gefahr der aufständischen Banden erwähnt werden. Die grösste Gefahr von den Partisanen erleidet der ganze Kreis Mitteldrau—Ilowa, dann ein Grossteil des Kreises Unterdrau und Ostsyrmien. Daher ist es unmöglich alle Ortsgruppen und auch Stützpunkte der einzelen Kreise richtig propagandistisch zu erfassen und irgendwelche politisch-kulturelle Arbeit in den Ortsgruppen zu vollführen. Ausserdem ist auch eine Schwierigkeit in der Arbeit und besonders beim Besuchen der Ortsgruppen, dass die Amtswalter immer neue Passierscheine von den kroatischen Behörden einholen müssen, was mit grossen Kosten verbunden und zeitraubend ist.

VI. Geist und Stimmung bei der Gefolgschaft.

Die Stimmung der Angehörigen ist derzeit nicht die beste, was auf die andauernde Bedrohung durch die Banditen zurückzuführen ist, doch die Haltung ist trotzdem vorbildlich.

VII. Verhältnis zu den gleichartigen Einrichtungen des Staates und des staatführende Volkes.

Das Verhältnis zu den Kroaten hat sich nicht besonders geändert.

Heil Hitler !
Galantha[3]
Leiter des Organisationsamter i. V.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/II.

3 Georg

16. VI 1943.

Izvještaj suradnika tajne vojno-obavještajne službe III Reicha (ABWEHR) za područje kotara Brod n/S njemačkom opunomoćenom generalu u Hrvatskoj... o djelovanju komunista w Brodu i okolnim selima.

Bezirk Brod/Save, Grossgespanschaft Posavje, Brod/Save.

In dem oben angeführten Bezirk, angefangen von der Gemeinde Oriovac, Podvinje, besonders Gemeinde Trnjani, Garčin und die Umgebung von Andrijevac, also, 7 Gemeinden, sind seit einem Jahr der Schauplatz und das Betätigungsfeld von Partisanen und Komunisten. Unter diesen ein Gastwirt aus Podvinje,[1] der Lehrer der Schule aus dem Dorfe Vrhovine, Gemeinde Trnjani, namens Matošić,[2] der Shon des Oberhegers Matošić jetzt versetzt nach Mikanovac. Ferner Stjepan Ružić, Absolvent von VIII. Klassen Gymnasium in Brod und geschulter Komunist und ein Bauer namens Sudić,[3] alle aus den oben angeführten Gemeinden und Dörfern, zusammen mit einigen hundert Partisanen, aus beiläufig 10 Dörfern.

Die Arbeit und der Raub der Partisanen wird in den benachbarten Dörfern des Bezirks Brod/S. am häufigsten durchgeführt und besonders in den Dörfern. Im Dorfe Klokocevik haben die Partisanen ihren ständigen Auftenthalt, von wo aus unter den bereits angeführten Ružić und den Bauern Sudić die Aktionen gegen die Dörfer ausgeführt werden. Sudić wird als Minister gerufen, da er sich schon über 2 Jahre bei den Partisanen befindet.

Es ist verständlich, dass viele Bauern um ihr ganzes Hab und Gut gekommen sind. Viele und sehr viele anständige Bauern wurden von den Partisanen in den Wald vor das Partisanengericht gebracht und dort umgebracht. Sehr viele Bäuerinnen, sehr gute Kroatinen wurden ebenfalls von den Partisanen verfolgt und ebenfalls ermordet, weil sie gegen die Partisanen und gute Kroatinen[4] waren.

Ausser den in die Wälder verschleppten Bauern sind sehr viele in die Stadt nach Brod/S.[5] geflüchtet. Als die Partisanen davon erfuhren, erklärten sie, wer immer den in die Stadt geflüchteten Bauern Lebensmittel oder Kleidung in die Stadt brächte, würde von ihnen vor das Partisanengericht gestellt und dann sofort erschossen werden. Es besteht also keine Möglichkeit den Bauern, velche geflüchtet sind, irgendwie Hilfe zu bringen.

Von allen diesen Ereignissen ist der Bezirksvorsteher von Brod/ /S. unterrichtet.

1 Ivan Buković
2 Đuro
3 Andrija
4 Radi se o ustaškim^ funkcionerima i agentima njemačke i ustaške obavještajne službe.
5 Odnosi se na ustaške funkcionere koji su iz straha zbog počinjenih djela bježali iz selà u uporište Brod.

Auf eine Anzeige hin, welche beim Bezirksvorsteher von Brod/S. gegen die Mithelfer der Partisanen gemacht wurde, wurden diese eingesperrt und verhört. Kurz darauf aber wieder freigelassen, oder geflüchtet, wie z. B. der Kommunist Miljević[6] aus der Dorfgemeinde Trnjani, Letzterer befindet sich zurzeit im Wald und ist sehr aktiv. 'Im Gefängnis war die Tochter des Oberhegers Matošić[7] und die Schwesterdes Partisanen Matošić in Haft. Sie wurde jedoch auf Intervention des Richters Fuchs[8] vom Bezirksvorsteher aus der Haft entlassen und ist weder Mittelferin der Partisanen.

Es ist ein offenes Geheimnis, dass der Richter Fuchs und der Bezirksvorsteher eine sehr rege Freundschaft unterhalten und die Freilassung der Matošić nur auf die Intervention des Fuchs zurückzuführen ist.

Von seiten des Bezirksvorstehers des Grossgespans oder der Polizei ist bis heute gegen all dies nichts unternommen worden.

Der ehmalige Pfarrer von Trnjani, welcher jetzt in Pension in Đakovo lebt, brachte gegen die Mithelfer der Partisanen einige male Anzeigen vor, welche schriftlich abgefasst waren. Diece Anzeigen kamen den Mithelfern der Partisanen bei den Verhören zu Gesicht, so dass diese die ganzen Anzeigen des Pfarrers Becker[9] in den Dörfern herum erzählen konnten.

Sollte in diesen Gemeinden nicht bald etwas gegen die Partisanen unternommen werden, so wird die ganze diesjährige Ernte den Partisanen zum Opfer fallen. In den Schulen wird herumgesprochen, die Partisanen sagen das sei ihr Gebiet und niemand dürfe es wagen, sich dagegen aufzulehnen. Wer es aber dennoch wagen sollte, wird sofort in den Wald vor das Gericht gefürt und dann erschossen.

Aus dem genanten Dorf sind insgesamt ca. 70 Personen bei den Partisanen.

Ueber alle diese Angaben müsste auch der ehmalige Pfarrer aus Trnjani Becker Auskunft geben können, welcher sich zurzeit im geistlichen Heim in Đakovo aufhält. Ausserdem der Abgeordnete Dr. Marković[10] und der Gerichtsrat Hok,[11] beide letztere aus Brod/S. Die verlässlichsten Auskünfte aber könnte die Gendarmeristation in Garčin geben, wo sich einige geflüchtete Kroaten aufhalten, welche sich freiwillig der Gendarmerie zur Verfügung gestellt haben und sich in die Reihen der Ustascha begeben haben. Sie wurden mit Waffen, Uniformen versehen und helfen den Gendarmen bei ihrer schweren Arbeit.

Der Bezirk Brod/S. ist sehr reich an Feldern und Weingärten und droht der Bevölkerung durch eine Gruppe von ein paar tausend Menschen eine grosse Gefahr an Leben, Eigentum und an der Wirtschaft selbst.

6 Vinko
7 Evica Matošić
8 Vladimir Fuchs
9 Dr Ivan Becker
10 Filip
11 Vladimir

Der Richter Fuchs ist als Hauptmann in einer Kasärne, aus welcher des öfteren Soldaten mit Munition und Waffen in den Wäldern bei den Partisanen verschwinden. Es wird vermutet, dass Fuchs seine Hände dabei im Spiele habe.

Bevor etwas in Bezug auf diese Angaben unternommen werden würde, müsste man sich unbedingt Beweise für die Behauptungen verschaffen an Ort und Stelle, da es sich bei den angeführten Personen um hohe Staatsbeamte handelt.

Für die Richtigkeit der Abschrift
Rittmeister.
(Potpis nečitak)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, 11/304947-48.

66

16. VI 1943.

Obavijest Organizacionog ureda Njemačke narodne skupine o personalnim promjenama u rukovodstvima Skupine i odlasku pojedinih rukovodilaca Skupine u Waffen SS.

Der Kriegseinsatz der Amtswalter und Angestellten der Volksgruppenführung hat sich in der Berichtszeit folgend gestaltet:

Zu der Waffen-SS rückten folgende Amtswalter und Angestellte ein:[1]

Der Landesmannschaftsführer JAKOB LICHTENBERGER, der Landes jugendfüh er FRITZ HAUG, der kom. Leiter des Organisationsamtes KLAUS TONI JAEGER, der Kreisgeschäftsführer des Kreises Ostsyrmien STEFAN FUSSEK, der Kreigsorganisationsleiter des Kreises Unterdrau — FRITZ JOHLER, der Hauptabteilungsleiter des Amtes für Propaganda und Presse HANS BRAEUTIGAM, der Bannführer des Bannes Unterdrau JOSEF GUTPELET, der Zeichner im Amt für Statistik, Graphik und Sippenkunde FRANZ GATTI, der Leiter der Rundfunkste**lle des** Hauptamtes für Kultur LADISLAUS KELLERMANN, der ehrenamtliche Sonderbeauftragte in der Volksgruppenführung ES-Oblt. ALECANDER EGGERSDORFER, der Kreisfinanzstellenleiter des Kreises Unterdrau HEINRICH PAFF.

Den Landesmannschaftsführer vertritt dre Leiter der Organisationsstelle in der Landesmannschaftsführung LUDWIG PETTER, den Landesjugendführer vertritt der Stabsleiter in der LJF MATZ SCHOENER, in der Kreisleitung Ostsyrmien wurde als Vertreter des Kreisgeschäftsführers PETER HOFFMANN eingesetzt, den Kreisorganisationsleiter in der Kreisleitung Unterdrau vertritt der Kd. Johann Koch, den Leiter der

1 O reorganizaciji ES vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 5, str. 19—21 i dok. br. 88, str. 192—194.

Rundfunfcstelle des Hauptamtes für Kultur vertritt der Mr. ph. HANS DIETRICH.

Vertreter des Volksgruppen-führers
Fritz Krotz

Heil Hitler!
Leiter des Organisationsamtes
i. V.
Galantha[2]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/II.

67

17. VI 1943.

Izvještaj Štaba X **divizije** NOV **Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa** NOV **i** PO **Hrvatske o radu i izvedenim akcijama podređenih jedinica, o stečenim iskustvima i daljnjim operativnim namjerama Divizije.**

I. RAD N A Š I H J E D I N I C A :

Poslije likvidacije Našica[1] i Donje Motičine[2] naše su se jedinice povukle u požešku kotlinu, sela koja se nalaze na južnim obroncima Papuka. Tamo su ostale sve do 11. ov. mj. kada su pošle u akciju na Sirač.[3] Za vrijeme boravka jedinica u požeškoj kotlini izvršena je popuna novim ljudstvom koje se naoružalo sa dobivenim oružjem u prvim akcijama. Vojnička obuka se također radila. Ukazivalo se drugovima na nedostatke učinjene u akciji na Kutjevo[4] i Donju Motičinu.

Poslije našeg povlačenja sa Dilja i južnog dijela požeške kotline neprijatelj je ponovno zasjeo očišćena uporišta, kao i izvršio popravak pruge Pleternica — Našice. Glavne neprijateljske snage kretale su se iz Pleternice odakle su zaposjele: Kulu, Poreč, Kutjevo, Darkovac, Ljeskovicu i Caglin, dok su iz Požege polazili za Trenkovo, Vetovo i Jakšić. Prema podacima to su bili Begićeva bojna, koja se svojevremeno nalazila u Čačincima, a bilo je i bundaša i nešto ustaša. Naš pokret prema zapadu bio je neprimjećen tako, da neprijatelj nije na ovom sektoru vršio nikakav pokret ni koncentracije, prije udara na Sirač, dok je za vrijeme akcije pridošlo nešto Njemaca kao pomoć dotadašnjim posadama. Poslije akcije stanje nam nije poznato.

Stanje unutar naše Divizije popravlja se svakim danom sve više i više. Štabovi se brigada i bataljona sve bolje snalaze i sve se više osamostaljuju, što se vidjelo iz posljednje akcije na Sirač XVII. brigade i XXI. brigade u zasjedi. Istina, još nisu dorasli tolikom lukavstvu i novoj taktici, da za vreme dok su u zasjedi propuste neprijatelja u kotao, tamo ga opkole i razbijaju po dijelovima, već se još uvijek služe prostim odbijanjem neprijatelja. Ali svakako učinjen je korak više nego obično odbi-'janje, kao što su to naše zasjede ranije radile, naime kada je neprijatelj naišao u streljačkom stroju na obruč, zasjede naše XXI. brigade, bio je

2 Georg
1 O napadu na ovo uporište vidi dok. br. 5, 9, 12, 17, 21, 23 i 27.
2 Vidi dok. br. 10, 21, 27 i 42.
3 Vidi dok. br. 34, 37, 47 i 61.
4 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 164, str. 383—385, dok. br. 172 i 173, str. 403^108, dok. br. 181, str. 420 i dok. br. 185, str. 424—425 i u ovoj knjizi dok. br. 6, 21 i 23.

odbijen i kontra-jurišem gonjen daleko od ranije zauzetih položaja naših jedinica. Jedinice su, poslije kada je neprijatelj vraćen u svoje uporište, fingirale napad na pilanu u periferiji Pakraca i time ga prikovali za bunkere, odakle je čitavu noć pucao misleći da je napadnut.

Veze za vrijeme akcije na Sirač funkcionisale su dobro, samo je bilo uvijek u zakašnjenju zbog velike udaljenosti između štaba Divizije i štabova Brigada. Bilo je daleko zato što se naš štab nalazio u Gornjim Grahovljanima, a trebao je biti u Donjim. Pogrešilo se prilikom izdavanja zapovjedi za napad, jer nije se znalo gdje su Gornji a gdje su Donji Grahovljani. Da bi štab Divizije mogao što više pripomoći nižim štabovima, u budućim akcijama trebaće biti što bliže. Radio-telefonska veza ovoga puta nije uopšte došla do izražaja, zato što su nam anodne baterije sasvim iscrpljene.

II. I Z V E D E N E A K C I J E:

13. VI. Izvršena je akcija na neprijateljsko uporište Sirač u kome se nalazilo 160 neprijateljski vojnika IV. gorskog zdruga. Naša dva bataljona XVII. Brigade, izvršile su napad koji je počeo u 3 h. Borba je trajala sve do 22 časa kada je neprijatelj bio likvidiran potpuno u svim zgradama.

Istovremeno XXI. Brigada sa III. bataljonom održala je zasjedu prema Pakracu. Neprijatelj je žestoko navaljivao još od rana jutra i bio odbijen tri puta. Poslije toga je u velikom broju naišao na I. bataljon XXI. Brigade, koji se morao povući na druge položaje, odakle je izvršen kontra-juriš zajedno sa II. bataljonom i bio je odbijen u selo Omanovac i u šumu Krndiju. Jedinice su i dalje ostale na svojim položajima preko cijele noći. U toku noći, a da bi privukli pozornost neprijatelja i povratili ga u uporište, fingiran je napad na Pakrac, sa jednim vodom koji je djelomično i uspio. U momentu kada je dobiveno naređenje naišao je »pancer« natovaren sa četiri (4) tenka, koji se zaustavio na mostu pred Bađljevinom, gdje je bila porušena pruga. Pri povlačenju otvorena je vatra iz »pancera« na jednu četu II. bataljona, ali bez uspjeha jer je ista umakla.

III. R A T N I P L I J E N:

Uporište Sirač potpuno je likvidirano i u njemu je zarobljeno 85 neprijateljskih vojnika.

Od oružja uhvaćeno je: 1 protutenkovski top, sa 22 granata, 2 teška mitraljeza, 6 puško-mitraljeza, 132 karabina, 4 »šmajsera«, 40 bombi, 4 laka bacača sa 50 mina, 2 pištolja i više od 35.000 metaka. Dobiveno- je još dosta ratnog materijala i ostale vojne spreme. U zasjedi su dobivene 2 puške.

Zapaljena je općina, škola i željeznička stanica. Sveukupni gubitci neprijatelja u uporištu i u zasjedi iznose 150 vojnika i 2 oficira. Naši gubitci su ukupno: 27 mrtvih i 63 ranjena druga.

U ovoj akciji smrću heroja pali su slijedeći drugovi i drugarice: Momčilović Dragan, zamjenik komandira II. čete II. bataljona XVII. Bri-

gade, rođen 1914. god. u Blatarima (Vladki-Ogulin) Srbin, radnik, član K. P. Došao u partizane 8. VII. 1942.

Gregorić Dušan, sekretar I. čete II. bataljona XVII. brigade, rođen 1923. selo Vrhovlje (Sokolovac) srbin, seljak, član K. P. Došao u partizane 10. VIII. 1942.

Bosanac Persa,[5] desetar I. čete II. bataljona XVII. brigade, rođena u Ćeralijama 1922. godine, srez Slatina, Srpkinja, seljanka, član K. P. Došla u Partizane 18. I 1943.

Đurić Savo, komandir I. čete I. bataljona XVII. brigade, rođen 1919. god. selo Pakrani, općina Bijela, srez Daruvar, član K. P. Došao u partizane 1942. godine.

Gore navedeni poginuli drugovi i drugarice, bili su najdisciplinovaniji, najodaniji našoj borbi. Oni su pokazali svojim junaštvom i borbenošću kako se ljubi svoj narod, davši sve od sebe, pa i svoj život.

Kao pojedinac u ovoj borbi istakao se komandir II. čete II. bataljona XVII. brigade, drug Branko Miščević, koji zaslužuje svaku pohvalu.[6] Njegovom je zaslugom i samo-inicijativom izvršen kontra-juriš na bandu koja je dolazila iz Osijeka, za vrijeme napada na Našice i njegova je četa zauzela »zidani grad« u Siraču. Lično je također vrlo hrabar, rodom je iz Dabčevice, seljak, srbin,, član K. P. u partizanima je još od 1941. godine.

Osim toga istakle su se drugarice Dragifca Radojčić, Đuja Bosiočić, Bogdanka Njegovan i Misirača Ana, koje su se dobrovoljno javile u bombašku grupu, kada se vršio juriš na školu u koju se neprijatelj povukao.

IV. UTROŠAK MUNICIJE:

U ovoj akciji i na zasjedama utrošeno je 21.000 metaka. Višak municije od 14.000 metaka nalazi se.[7]

Izgubljen je jedan (1) puškomitraljez (XXI. brigade), koji se nalazio na takvom položaju zajedno sa puškomitraljescom, da ga je bilo apsolutno nemoguće izvući, pred naglim naletom neprijatelja.

VI. KRITIČKI OSVRT:

Ova akcija je izvršena po planu. Štabovi bataljona ovoga puta pokazali su da su sposobni da rukovode svojim jedinicama, dok još postoje neke greške od samih štabova bataljona, kao i kod samog štaba brigade, kada se likvidira uporište. Osim toga saradnja teškog oružja i pješadije nešto se bolje odrazila ovoga puta uz suradnju i pomoć pojedinih članova štaba.

Način borbe u zasjedama nije došlo ovoga puta do izražaja t. j. nije se uspjelo neprijatelja ukotliti i tako ga tući i uništavati. Razlog je taj što ie neprijatelj u velikom broju i u streljačkom stroju naišao ne u predviđeni kotao, već direktno na naše desno krilo, koje se nije znalo snaći u prvi momenat. U ovakvim slučajevima naši štabovi bataljona nemaju

5 Vidi dok. br. 90.
6 Vidi dok. br. 21, 45 i 90.
7 Rečenica u dokumentu nedovršena.

dovoljno samoinicijative, brzog snalaženja odnosno brzog donošenja odluka, izvršenje manevara po svom sopstvenom nahođenju.

VI. STEČENA ISKUSTVA:

Prilikom ove akcije naši borci i rukovodioci izvukli su mnoga iskustva. U samom uporištu naši rukovodioci, a pogotovo štabovi bataljona potvrdili su sumnju da neprijatelj može pobjeći kad ga se blokira, kao što je bio slučaj u Kutjevu. Ovoga puta naši su borci bili više oprezni tako, da neprijatelj nije uspjeo, i ako je pokušao, da pobjegne. Naši su ga borci dočekali -— potukli i jedan deo zarobili. Od čitave posade uspjelo je pobjeći manje od **10** vojnika koristeći se mrakom.

Ali ovde se mora dodati da naši borci nisu još naučili kako treba da se prebacuju kod zauzimanja neprijateljskih zgrada, u kojima se neprijatelj nalazi, i ako im je to od strane rukovodioca na licu mjesta govoreno, tako da ih tom krivnjom ima veći broj mrtvih i ranjenih.

Iskustvo iz zasjede pokazuje nam kako se mogu i veće snage neprijatelja držati u šahu i ne dozvoliti njihovo napredovanje.

Ovde još moramo dodati da su naši borci iskusili bez opasnosti neprijateljsku avijaciju, koja je tri dana tukla kako samo mjesto, tako i izvan njega, a da nije prouzrokovala nikakovih nam gubitaka, sem jednog mrtvog i jednog ranjenog.

VII. DALJNJE OPERATIVNE NAMJERE:

Poslije likvidacije uporišta Sirač, naše su se jedinice u redu povukle na Ravnu Goru, gdje su ostale jedan dan, a potom se prebacile na sektore: XVII. Brigada: Javornik, Ožegovci i Branešci; XXI. brigada: Nježići i Poljanska, kontrolišući teren prema neprijateljskim uporištima.

Stanje u jedinicama je prilično. Borci nisu tako umorni i sposobni su da se ponovno krenu u borbu. Naša XVII. brigada ima priličan broj rezervnog oružja i vrši mobilizaciju na Bučkom kraju.

U posljednjim našim akcijama i sabotažama porušeno je desetak kim. pruge Pleternica — Našice i Pakrac — Virovitica. Imamo istinite podatke da je neprijatelj upro sve sile da ih popravi što je do sada i učinio. Iz toga se vidi od kolike su važnosti, ma i sporedne pruge po neprijatelja u današnje doba, doba stremljenja i bojazni za drugi front. Stoga bi trebali da slegnemo na jednu takvu prugu i da je onesposobimo za duže vrijeme. To bi se isto moglo učiniti i na glavnoj pruzi Beograd— Zagreb.

SMRT FAŠIZMU SLOBODA NARODU!

Politkomesar:		Komandant:
Vlado Janić, v. r.	M. P.	Vinko Antić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

68

17. VI 1943.

Pismo Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška kotarskim komitetima KPH: Daruvar, Novska, Pakrac i Nova Gradiška kojim ih upućuje na pojačani rad protiv djelovanja organizacije HSS-a, upozorava na opasnost djelovanja ove organizacije na hrvatski narod i savjetuje kako treba propagandom pridobiti hrvatsko stanovništvo da se odazove mobilizaciji u NOV.

Dragi drugovi!

Nebrojeno puta smo naglašavali svim organizacijama, a posebno Vama o neprekidnoj mobilizaciji među hrvatskim narodom. U tome ni jedan kotar nije uspio, jedno što se tome pitanju nije poklanjala velika pažnja, nije se dovoljno prodiralo među hrvatske mase, a drugo slabo se vodilo računa o raskrinkavanju HSS-a koji je ostao najvažnija prepreka masovnog odazivanja hrvatskog naroda u našu borbu. Iz sadašnje situacije uočljivo je da je HSS i njegova saboterska izdajnička politika svakim danom opasnija i prestavi ja opasnog neprijatelja. U koliko se vodila propaganda protiv izdajničkog vodstva HSS-a, ona je bila većinom šablonska sa starim načinom i argumentima, a nije povodila novim sredstvima i novim dokazima, kako iz izdajničke rabote u samom vodstvu HSS-a, tako i iz rada lokalnih izdajica. Zato treba da pojačate mobilizaciju u hrvatskim masama, da oštro raskrinkavate gospodsko vodstvo HSS-a i da se u tome služite novim argumentima i najnovijom štampom. U tu svrhu napominjemo Vam ove članke iz naših listova: »Naprijed« broj 3, Članak »Mobilizacija životni zakon ustanka«, »Naprijed« broj 4, članak »Izdajnički rad izdajničkog vodstva HSS-a, iz Moslavine«, Vjesnik broj 6, »Izjava Lakuša«, Vjesnik broj 7 »Hrvatsko Zagorje« od Stjepana Tuđmana, zatim članak »Inozemstvo o našoj narodno-oslobodilačkoj borbi«, uz ovaj materijal treba da se služite i onim argumentima koji terete pojedine vođe i vodice HSS-a na našem kotaru. Tu dolazi u prvom redu srez Daruvar i Pakrac, a u drugim srezovima treba istim tempom produžiti propagandni rad protiv njih da bi ih već u začetku uništili.

O mobilizaciji kako među Hrvatima, tako i među Srbima treba da nas redovno izvještavate i nemojte zapostaviti taj zadatak, već neka to bude životno pravilo našega rada i borbe. Isto tako izvještavajte nas o svima oblicima djelovanja HSS-a, kao i o Vašem protudjelovanju.

Iz sigurnih izvora saznajemo da će Njemci preuzeti svu vlast u N. D. H. i da će sve domobrane i svu vojsku N. D. H. podvrći pod svoje vojne zakone.[1] Hrvatskom narodu predstoji još veći teror i njemački okupatori već danas izrađuju plakate u kojima govore da je njemački zakon

1 III Reich je preuzeo kontrolu nad Hrvatskim domobranstvom već prilikom njegovog formiranja. On je najprije određivao brojno stanje, garnizonska mjesta i naoružanje domobranskih jedinica. Kasnije je odobravao preformiranje domobranstva, preuzimao izobrazbu oficirskog i podoficirskog kadra (Stockerau), te formirao i obučavao cijele divizije (369, 373. i 392. — »Vražja«, »Tiger« i »Plava«), Vidi o tome: »Građa«, knj. I, dok. br. 9, str. 12. i 13; Vojna enciklopedija, str. 589. i 590.

prvi, da će se kolektivno kažnjavati[2] stanovništvo za napada na njemačke vojnike, da će se streljati tko susteže žetvene proizvode, tko dere i oštećuje proglase. Kakav će režim nastati najbolje će vam ilustrirati događaj u Beogradu, gdje je gestapo strijeljao 400 taoca za dva njemačka bandita. Ovakovi primjeri i novi još krvaviji režim koji se sprema našem narodu treba da nas opomene na opasnost koja nam preti od HSS-a, i da najogorčenije povedemo borbu protiv ustaša, a naročito protiv HSS-a, koji su odgovorni za takovu budućnost hrvatskom narodu.

Također saznajemo da je vodstvo HSS-a izdalo proglas[3] svojim povjerenicima, da pronalaze mjesta za sakrivanje žita i to iz ovih razloga:

1) Oni smatraju da već partizanske jedinice oskudijevaju u hrani, te ovakovim sakrivanjem žele pojačati oskudicu,

2) Oni smatraju da će poslije sloma gradovi biti protiv njih i da bi ih ukrotili, hoće da im uskrate žito.

Mi moramo povesti nemilosrdnu borbu protiv sviju namjera i izdajstava HSS-a, zato je potrebno u prvom redu da učinite ovo:
1) da nam hitno pošaljete imena HSS-ovskih povjerenika, zatim šta HSS radi i mjesta gdje spremaju hranu i
2) da se naši nekompromitovani drugovi pošalju u HSS-ovske organizacije, gdje će moći da rade, da nas izvještavaju o svim planovima i namjerama HSS-a.
3) Treba 'nas hitno obavijestiti o broju naših ljudi, koji su preuzeli na sebe odgovornost da se uvuku u HSS organizacije.

Upozoravamo Vas, da Gestapo hoće preko žena, naročito na periferiji našeg oslobođenog teritorija da osnuje svoju špijunsku službu, što je izgleda donekle uspio u neoslobođenim selima, zato treba da budete vrlo oprezni.

Sakupljajte sav neprijateljski propagandni materijal i dostavljajte nam.

Iz njemačkog zarobjeništva utekao je ruski satnik Apen Mihajl Karei, star 26 godina, visok 172 cm, plavokos, ako ga negdje nađete ukažite mu pomoć.

Potvrdite nam prijem ovih direktiva i javite šta ste sve pred uzeli kao i rezultate vašeg rada po pojedinim pitanjima.

Uz naš komunistički pozdrav,

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za O. K.
Cetinjski[4]

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 9/1.

2 Zakonska odredba o kolektivnoj odgovornosti zbog napadaja i čina sabotaže protiv javnog reda i sigurnosti donesena je 30. X 1943. godine, pa je time anulirana Zakonska odredba od 2. X 1941. godine o strijeljanju talaca 1:10.
3 Redakcija ne posjeduje spomenuti proglas.
4 Milo Popović

69

17. VI 1943.

Izvještaj Zapovjedništva II domobranskog zbora Ministarstvu oružanih snaga NDH ... o općoj unutrašnjoj situaciji na području Zbora, raspoloženju naroda i narodnih manjina, o aktivnosti NOV i PO u Slavoniji i Srijemu i o stanju u Hrvatskom domobranstvu.

I.-OBCA UNUTARNJA SITUACIJA:

1.) Raspoloženje naroda obzirom na unutarnju i vanjske prilike:

a) Hrvati:

Uslied težkih prehrambenih prilika i komunističkih podhvata u zemlji kod većeg diela Hrvata vidi se malodušnost, slaba volja i zabrinutost radi produženja rata. Uglavnom su odani našim vlastima ali gube vjeru u iste, jer na mnogim mjestima vide, da im se ne daje ili ne može davati dovoljno zaštite od onih, koji dolaze iz šume. Jedan dosta veliki dio je podpuno apatičan, drži se po strani i ne izpoljava svoje mišljenje, jer čeka izhod i završetak ovoga rata. Na pojedinim mjestima je narod sam, da nađe mir, načinio nepisani ugovor međusobno bez obzira na vjeru i postavio kakov-takov »modus vivendi« prema kojem je mirno obrađivao svoja polja. Isto tako je tamo narod svoja zemljišta u miru obradio i posijao, a što više uzajamno se međusobno i podpomagao u svemu. Bio je najbolji izgled uslied toga stanja, da će žetva ove godine biti nesmetano Skinuta i da će hrana biti ne samo za ta pojedina sela, već i priličan višak za državu. Kako je ali na tim mjestima osnovano vježbalište to su iste ljude bez razlike vjere i narodnosti — pa i iste Hrvate — digli i rekli im, da mogu ići kud ih volja. Svatko može sam prosuditi kakovim će plodom uroditi ovakav postupak i da li će i sami Hrvati, a o drugima da i ne govorimo, ostati nadalje lojalni.

Vanjski događaji na bojištima nisu donieli dobro razpoloženje u redovima Hrvata, tim više, što se približava bojište, barem sa jugozapadne strane, bliže našoj državi. Naše novinstvo javljalo je, da je otok Pantelerija prsobran Italije i da će to biti druga Malta sa kojim otokom će neprijatelj sila Osi imati jako mnogo posla, jer da je taj otok neosvojiv sa snagama sa kojima razpolažu Saveznici. Međutim se dogodilo to, da isto novinstvo nekoliko dana kasnije registrira da je isti otok Pantelerija podlegao nadmoćnoj snazi neprijatelja. Uslied ovakovog pisanja novinstva Hrvati gube povjerenje u svoju štampu i dakako nehotice sumnjaju u jistinost ostalih viesti kao i u objektivnost.

b) Pravoslavni:

U držanju pravoslavnih nema nikakovih bitnih promjena, jer na domaku naših vlasti prividno se drže lojalno i miruju, dočim na područjima, gdje se kreću odmetnici ove podpomažu ili im se što više i pridružuju. Imućniji ljudi lojalni su već radi svojeg imetka ali ovi bivaju po

onima koji su otišli u odmetnike pljačkani i ubijani. Jedan dio u području Sriema želio je surađivati na uzpostavljanju normalnog života i prilika, ali se ne usuđuje ništa učiniti protiv probitaka partizana, jer nema nikakove zaštite od vlasti i boji se terora te osvete odmetnika, koji svakoga na koga samo posumnjaju, da surađuje ili bi želio surađivati sa našim vlastima na uzpostavi normalnog života, ubijaju kao svog narodnog izdajicu.

c) Z i d o v i :

U nekojim mjestima postoje ostatci privilegiranih ili onih iz mješovitih brakova, međutim ovi nemaju nikakovog utjecaja na javni život u zemlji, pa stoga sa te strane nema nikakove bojazni.

đ) C i g a n i :

U predjelu sjeverno od Save nema ih, jer su izseljeni i konfinirati. U Bosni naprotiv postoje još uviek uslied nepojmljivih razloga, ma da je to najgori elemenat koji se na teritoriji N. D. H. nalazi.

e) N a r o d n o s t n e s k u p i n e :

N i e m c i : Južno od Save izseljeni su. Mali ostatci, koji su se zadržali, lojalni su. Skoro bez izuzetka pristalice su sadašnjeg poredka. U Sriemu uslied postojeće nesigurnosti nekoje su obćine napustili i naselili se u one obćine gdje su njihovi sunarodnjaci u većini iz razloga da ne bi bili primorani surađvati sa partizanima i odmetnicima. Ima slučajeva, da u pojedinim obćinama javno surađuju sa Srbima ne osvrčuči se na probitke Hrvatske države. Potvrda za ovo nalazi se u tome, da u jednom selu nisu Niemci dali odvesti pravoslavce iz njihovih sela.

M a đ a r i : U mjestima pored granice naklonjeni su više mađarskoj državi i priželjkuju pripojenje istoj. Nerado se odzivaju u našu vojsku i nekoji bježe u Mađarsku. Rade na postizavanju istih prava, kao što ih ima Njemačkanarodna skupina. Cesto puta dižu pretjeranu ili neopravdanu viku radi nedovoljne sigurnosti i zaštićenosti od odmetnika samo da bi izazvali posredovanja ili prosvjede Mađarske države. Vjeruju da će krajevi sjeverno od Save pripasti Mađarskoj.

S l o v a c i : Većim dielom mirni i lojalni, ali ima i među njima pristalica pobunjenika.

Ostale manjine su malobrojne i nemaju nikakovog utjecaja na javni život.

i

Na području Slavonije komunisti su u zadnje vrieme postali vrlo aktivni,[2] to su skupili veliku snagu, kojom operiraju. Možda je razlog tome dolazeća žetva, koju komunisti namjeravaju uništiti u tom bogatom području.

1 Izostavljeni dio teksta odnosi se na Bosnu.

2 Odnosi se na uspješne akcije jedinica I slavonskog korpusa NOV i POH u prvoj polovini juna 1943. god. izvedene na području Požeške kotline, Našica i okolice.

U zadnjim uspjesima porastao je jako moral kod njihovog ljudstva, te danomice dobivaju sve više pristaša. Bilo je više masovnih napada na pojedine naše posade i uslied velike nadmoćnosti uspjeli su iste likvidirati.

Na području Sriema broj komunista prikupljenih u naoružane grupe, u toku posljednjih 15 dana nije se povećao, odnosno ovo povećanje se ne osjeća. Ove grupe komunista neprekidno mienjaju svoje boravište ali se opaža duže zadržavanje u šumskom predjelu Fruške Gore kao i obližnjim mjestima.

Njihovo djelovanje izpoljava se u paljenju javnih zgrada, sabotažnim djelima, te novačenjem mladića u svoje postrojbe.[3]

Na području Slavonije i Sriema nije zapaženo da bi se pojavljivale organizirane četničke skupine, jer ih komunisti u koliko bi se takav slučaj pojavio, nemilosrdno likvidiraju kao narodne izdajice.[4]

5) Oradu, akciji kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih i neprijateljskih agenata, provokatora, protudržavnih elemenata:

Nema promjene od zadnjeg izvješća.

6.) Ostranoj promičbi u narodu:

Vrše se i nadalje na sve moguće načine, razturanjem komunističkih i četničkih letaka, održavanjem govora komunističkih vođa, došaptavanjem, te slušanjem krugovalnih viesti Londona i Moskve.

7.) Oprilikama prehrane i prometa:

Prehrambene prilike vrlo su težke i bivaju iz dana u dan sve teže, a naročito za građansko pučanstvo, koje je palo na milost seljaka i bezdušnih preprodavalaca u verižnoj trgovini, pošto aprovizacije u gradovima nisu više dorasle nikakvom zadatku da osiguraju prehranu pučanstva, makar i za nekoliko dana. Ciene životnim namirnicama toliko su postale nepristupačne Skoro za dvie trećine pučanstva koje je prisiljeno iste kupovati.

Naročito je pogođeno državno činovništvo, čiji prihodi za prehranu dostižu tek za nekoliko dana u mjesecu, naročito kod onih sa brojnom obitelji i koji su razstavljeni od iste potrebom službe.

To se također odnosi i na častnike i na dočastnike kako djelatne tako i pričuvne.

Željeznički promet još je uviek ograničen, uslied pojačanih sabotažnih djela na glavnoj pruzi Zagreb — Zemun.

2. VI. 1943. između Petrovog sela i Kapele u 0040 sati teretni vlak naišao na minu. Prevrnulo se 8 vagona, a lokomotiva je oštećena.[5]

3 Isto kao 1.
4 Isto.
5 Akciju je izvela diverzantska grupa III operativne zone NOV i PO Hrvatske; vidi dok. br. 7, 25 i 29.

3. VI. 1943. u 0105 sati između Hrv. Mitrovice i Vognja teretni vlak naišao na minu. Drugi vlak koji je dolazio iz suprotnog pravca naletio je na prvi vlak. U istome su se nalazili dragovoljci za Hrvatsku SS diviziju. Pronađeno 8 mrtvih, 16 težko i 29 lako ranjenih. Lokomotive oštećene, 19 vagona zdrobljeno.

4. VI. 1943. u 2300 sati komunisti napali željezničku postaju Sriemska Rača i zapalili zgrade, a potom i postaju Sriemska Rača Sava.

Noću 4./5. VI. 1943. skupina od oko 40 partizana napala je željezničku postaju Staro Topolje (18 ISI Brod) i zapalila čuvarnicu.

7. VI. 1943. u 0730 sati teretni vlak na pruzi Osiek — Našice naišao između željezničkih postaja Koška — Prandauovci (18 SI Našice) na minu. Više kola izkočilo sa tračnica. Žrtava nije biló.

Noću 7./8. VI. 1943. jugoiztočno od Stare Pazove naišao putnički vlak na minu. Stroj oštećen.

9. VI. 1943. u 2200 sati vlak br. 68 kod kilometra 33 zapadno od Nove Pazove naišao na minu. Stroj i 4 kola izkliznuli.

11. VI. 1943. u 0645 sati kod kilometra 227 tj. 8 km SZZ Brod razprsnula se jedna mina i oštetila prugu. Poginula 2 pružna radnika.

13. VI. 1943. u 1130 sati naišao osobni vlak na minu između Rume i Klenka. Istodobno su komunisti otvorili vatru na vlak. Stroj i 4 teretna vagona i dvoja zaštitna kola izkočila. Vlastiti gubitci: 11 njemačkih vojnika poginulo, 4 ranjena, 2 nestala, 2 vojnika njemačke narodne skupine poginula. Ubijeno 38 konja. Gubitci neprijatelja nepoznati.

Noću 13./14. VI. 1943. oko 2330 sati skupina od oko 100 partizana napala željezničku postaju Petrovo Selo (12 I JI Nova Gradiška). Postaju zapalili.

14. VI. 1943. u 0625 sati napala komunistička banda od 80 ljudi puščanom vatrom osobni vlak 9 km zapadno od Kamenice (4 JZ Petrovaradin). Ranjene 4 osobe teže i 1 lakše, te odvedena 3 željezničara.

8.) O odnosima domobranstva sa ustaškim organizacijama i građanskim vlastima:

Odnosi su korektni.

9.) O odnosima sa savezničkom vojskom, čiji se dielovi nalaze na našem području:

Odnosi sa njemačkom vojskom su srdačni i iskreni.

II. STANJE U DOMOBRANSTVU:

Razpoloženje, duh i stega su i nadalje na dostojnoj visini i u smislu postojećih propisa, dok na pojedinim mjestima isto nije sasvim postignuto.

Incidenata, izgreda i nereda nije bilo.

Uticaj strane promičbe nije zapažen.

Ponašanje častnika, dočastnika i domobrana po propisu i zadovoljavajuće.

Bjegstva u razdoblju nije bilo.

Jedan desetnik 2. sati I. jurišne bojne iz Priedora, koji je ranije prišao komunistima, pobjegao je od istih 11. VI. 1943. i vratio se te predao Dcmdo[6] na Križu (5 SZ Teslić).

III. VANJSKA SITUACIJA:

1.) O prilikama u pograničnim oblastima susjednih država:

a) Srbija:

Nema izvještaja o promjenama od zadnjeg izvješća.

b) Mađarska:

Bez promjena.

2.) Strani vojni bjegunci:

Nije ih bilo.

3.) Nedozvoljeni prielazi granica:

Nema promjene od dosadašnjih izvješća.

4.) O odnosima sa susjednim pograničnim oblastima:

Odnosi su korektni. Incidenata nije bilo.

IV. OBCI ZAKLJUČAK:

Vanjska situacija može se još uviek označiti u duhu očekivanja odlučnih zahvata osovinskih snaga. Rusija podniela je do sada najveći napor od svih Saveznika sa vrlo osjetnim guibitcima i čini se nije voljna više ništa poduzimali u ofanzivnom pogledu dok ne bi ostali Saveznici izpunili svoja obećanja t. j. invaziju na Europski kontinent.

Ovakovo stanje na iztočnom bojištu daje situaciji obilježje jednog dugotrajnog rata, što vrlo nepovoljno djeluje na razpoloženje naroda.

Iz do sada vođenih akcija neprijatelja moglo bi se zaključiti, da su riešeni voditi rat u završnoj fazi samo sa nadmoćnijim zrakoplovnim i pomorskim snagama pouzdavajući se u nadmoćniju proizvodnju potrebnog tvoriva.

Za sada su ove namjere usmjerene očito protiv Talijanskog naroda, sa kojim se računa kao slabijim i manje odpornim činbenikom o Osovinskoj koaliciji.

Unutarnja situacija je očigledni odraz vladajućih prilika u svietu. Pored toga zabrinjavajuće je jačanje komunističkih snaga i njihove djelatnosti na cieloj teritoriji, kao i njihova pojačana aktivnost.

Pitanje prehrane je i dalje ne samo važno već i goruće pitanje.

ZAPOVJEDNIK

M. P. general Iser[7]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 8/III.

6 Domobransko-dobrovoljačka pukovnija.
7 Đuro

18. VI 1943.

Pregled brojnog stanja jedinica X divizije NOV Hrvatske.

Datum 18. VI. 1943. god. X. Divizija. Spisak br. 1.

Jedinica	X. Divizija						XVII. Brigada					XXI. Brigadi												Ukupno u Diviziji
	Štab	Intendantura	Sanitet	Pionirski vod	Prateći vod	Svega	Štab	I. bataljon	II. bati.ljon	III. bataljon	Svega	Š'ab	I. bataljon	II. batajjon	III. bataljon		Svega	Štab	I. bataljon	11. bataljon	III. bataljon		Svega	
Po spisku muških	71					71	29	224	269	2-99	821	125	[illegible]	[illegible]	169		722					–		1614
Po spisku ženskih	1					1	2	36	86	69	193	26	23	21	25		05							289
U rashodu muških	1	–	–	—	–	1		65	71	79	222	14	52	45	18	–	129							352
U rashodu ženskih								6	19	22	51	3	5	1	2		11							«2
Na licu muških	70					70	29	159	198	220	655	112	173	138	151		574	–						1299
Na licu ženskih	1					1	2	30	67	47	155	23	ı8	2	23		84	–						240
											—													
Priraštaj																								
Manjak					—	—			–						–	–								

Polit, komesar
Vlado Janić, v. r.

M. I>.

Komandant:
Vinko Antic, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

19. VI 1943.

Izvještaj Okružnog komiteta KPH Virovitica Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju o političkoj situaciji na području kotara: Virovitica, Grubišno Polje, Podravska Slatina i Donji Miholjac, o organizacionom stanju KP i SKOJ-a, masovnim organizacijama USAOJ-a i AFŽ, o NOO-ima, agitaciji i propagandi te o radu s vojskom u uporištu Virovitica.

POLITIČKA SITUACIJA.

Unatoč pojačanog rada HSS-a te ustaške i okupatorske propagande naš utjecaj se sve više povečava. Sve je veća mržnja protiv okupatora i njegovih slugu i sve veća vjera u pobjedu NOV. Utjecaj KP uz svu slabost naših organizacija stalno raste.

Kotar Virovitica.

Utjecaj KP se stalno povečava unatoč rada i harangiranja HSS-a. Također se stalno povečava mržnja protiv okupatora i ustaša. Ljubav prema NOV je sve veća,[1] narod sve više vjeruje u pobjedu NOV a to se najbolje vidi iz toga što je u roku od 5. V. do 15. VI. stupilo u redove naše vojske iz kotara Virovit·ca ukupno 155 ljudi i žena. Od toga je 113 Hrvata, 36 Srba, 3 Mađara, 2 Nijemca i 1 Ceh, 18 žena (17 Hrvatica) a 1.37 muškaraca. Svi su ti potpuno dobrovoljno došli u našu vojsku.

Utjecaj HSS-a osječa se stalno a naročito u selima Bušetina i Dugo Selo gdje su održavali sastanke sa najpovjerljivijim. Na tim sastancima su govorili, da će se SSSR iscrpiti u ratu sa Njemačkom a tada će našu zemlju okupirati Engleska i Amerika i da će tako doći na vlast HSS. Razumije se da o svojim vezama sa četnicima i londonskom vladom šute, da ne bi gubili na utjecaju među hrvatskim masama koje mrze četnike i ne žele vraćanje starog. Svoju propagandu su uglavnom sveli na odvraćanje ljudi da idu u partizane. Propagandni materijal rasturaju u neznatnim količinama i to samo najpovjerljivijim. Oni tj. Petek rasturaju i četnički letak pod naslovom »Sloboda i slavonsko bratstvo«. U selima Bazija i Dugo Selo pisane su parole »Živio dr. Maček«. Sudac Petek iz Virovitice ima preko sebe rasturanje njihovog propagandnog materijala i on ga šalje i Ipša[2] u Daruvar, tako je nedavno istome poslao neku njihovu brošuru od 22 stranice (neznamo kakovu). Na čelu HSS-a nalaze se: bivši poslanik Mesarov Martin iz Korije, koji govori da se drugi front neće skoro otvoriti, da je ludost ići u partizane i ginuti no poziva da ne idu u domobrane (to manje). Navodno vodi popis o svima onima koji sarađuju sa partizanima. Inače se sada bavi švercom, a narod ga poznaje kao gospodskog podrepaša. Sa njime sarađuju: Kendjelić Dragutin iz Virovitice, sudac Petek i advokat Domac iz Virovitice, Ivan Cupen iz Korije, Nikola Pokupić iz Lozana, Đuro Ščerbek iz S. Bukovice, braća Stefović iz Bušetine, Mijo Pavlović

1 Od 18. IV do 5. V 1943. godine s područja kotara Virovitice mobilizirana su 83 borca; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 187, str. 426^-435.
2 Mijo Ipša, bivši vođa HSS-a na kotaru Daruvar.

iz Virovitičkih vinograda, Pavo Bernobić iz Rezovca, Perić iz Bazije, te Mara Matočec iz Korije.

No uza njhov pojačani rad nemože se reći, da im utjecaj raste. Raspoloženje naroda prema HSS-u je sve slabije. Narod sve više uviđa izdajničku ulogu HSS-ovskog vodstva i njihovu saradnju sa četnicima i Dražom.

Pojačanom propagandom i mobilizacijom za našu vojsku onemogućiti ćese njihov veći utjecaj. No treba energično preči na raskrinkavanju gore navedenih vodećih HSS-ovaca.

četnički organ'zovani rad se nije opazio, jedino se u Cabunskoj općini opažaju velikosrpske tendense.

Među nacionalnim manjinama naš utjecaj je slab. U zadnje vreme Nijemci iz Korije pomažu NOV. Osjeća se potreba letka na mađarskom jeziku za Mađare uz Dravu, koji neznaju naš jezik.

Stanje neprijateljskih organizacija je isto kao i prije. Ustaške organizacije su u Virovitici (35) i u Gradini (16), ali i te su u raspadu. Kulturbund postoji samo u Virovitici[3] (45). Posada u Virovitici se sastoji od domobrana.

Kotar Grubišno Polje.[4]

U oslobođenim selima narodne mase su odane NOB i u njoj atkivno učestvuju, pomažu vojsku i odazvali su se mobilizaciji. Utjecaj KP raste. Izdajnički rad vodstva HSS-a opazio se na oslobođenom teritoriju u selu Topolovici. On se odrazio sabotiranjem naše borbe i odluka NO Vlasti naročito kod sjetve. Vršena je propaganda da svaki zasije koliko njemu treba i sprečavali su rasturanje našeg propagandnog materijala po selu. Održavali su veze sa ustašama, a postoji i sumnja (potpuno nedokazana) da su imali veze sa Mesarovim. Nosioci su b'vše ustaše Bilović Luka (sada predsednik NOO-a) i Niki Dragutin. No njihov ugled nije veliki pošto su ranije bili ustaše. Rad HSS-a na neoslobođenom teritoriju opažen je u Grubišnom Polju. Nosilac mu je Smolčić Mile (ranije općinski načelnik) no isti se kao ustaša raskrinkao. No da HSS radi u Grubišnom Polju (u samom mjestu), govore nam činjenice da su neki bogatiji ljudi iz tog mjesta prekinuli vezu sa nama premda su nas ranije pomagali.

U Velikom Grđevcu je 43 civila primilo puške od ustaša a i po njima su organizirani (organizirao ih je ustaša Joško Kolar). No mi sumnjamo da se iza toga krije HSS i sada tu stvar ispitujemo. U Pavlovcu su također neki primili puške no nakon par dana su ih vratili.

Na neoslobođenom teritoriju naš utjecaj raste, traže veze, materijal a šalju nam priloge za vojsku.

Rad četnika neopaža se, jedino u nekim selima u blizini bande osječaju se velikosrpske tendence (Mala Peratovica, Brzaj a).

3 Odnosi se na sjedište Okružnog rukovodstva Njemačke narodne skupine Srednja Drava — Ilova u Virovitici.

4 O političkoj situaciji na području kotara Grubišno Polje vidi dok. br. 24 i 196.

Ustaške organizacije postoje samo u Velikom Grđevcu i Grubišnom Polju broji[5] a u Velikom Grđevcu[6] domobrana. U selu Rašenici domaći banditi imadu oko 60 pušaka.

K o t a r S l a t i n a.[7] Stanje na tom kotaru od zadnje reakcije u mnogome se popravilo. Osvajanje Voćina[8] i Motičine[9] još je više povećalo naš upliv, tako da su se popravile prilike i u Djurčićima, Kometniku, Jorgičima i Meljanima, gdje je ranije bilo najlošije. Raskrinkavanjem neprijateljskih parola raskrinkani su i svi oni koji su ih proturali. Selo Đurčić ranije je bilo jako pasivno pod utjecajem domaćih špekulanata, međutim čim su ovi raskrinkani saradnja sa NOB se lijepo razvija, narod pomaže vojsku i aktivno učestvuje u borbi. No još uvijek postoje neke šovinističke tendence i monarhističke težnje kod pojedinaca (u Meljanima). Na neoslobođenom teritoriju raspoloženje naroda je bolje nego na oslobođenom.

Hrvatske mase su antifašistički raspoložene no još su uvijek pasivne. Jedino oko Sladujevačkog Luga prilaženje našoj borbi je veće. Među naseljenim Zagorcima ima naših simpatizera no sa njima treba više raditi. Rad HSS-a radi slabog pregleda nad svim hrvatskim selima nije dovoljno kontrolisan. No on se osjeća a nosilac mu je bivši poslanik Pero Matovina, koji je neke Srbe odgovarao da idu u partizane. Letci i propagandni materijal od HSS-a nije opažen. Banda iz Voćina iselila je Hrvate koji sada žele nazad se povratiti, ali ih banda ne pušta. Na neoslobođenom teritoriju vlada veliki strah pred Sferom[10] i njegovom »Bijelom Gardom« no narod ih strašno mrzi i osuđuje njihovu izdaju no boji ih se da ih nebi izdali, pošto su ranije mnogi od tih bili partizani. Sada većina od tih Stierovih bandita služe kao vodiči bandi.

Mađari su ravnodušni prema našoj borbi, kad k njima dođu partizani nahrane ih i šute o tome.

Ustaška organizacija postoji samo u Slatini.

K o t a r M i h o l j a c.[11]

Narod ovog kotara je antifašistički raspoložen, a naseljen je uglavnom Hrvatima. Postoje svega 4 srpska sela, koja su u glavnom mobilisana. Pod utjecajem Stiera NOO u srpskom selu Kučancima[13] prešao je k njemu i to je loše djelovalo na ostala srpska sela i sada se tamo opažaju četničke tendence (detaljnijih podataka nemamo).

Hrvatske su mase još uvijek izvan naše borbe ne idu u partizane, ali ne idu ni u domobrane. Ima mnogo bjegunaca. Utjecaj HSS-a je jak, no o njemu nemamo također podataka. Nijemci iz Novih Bazija tražili su vezu, boje se za žetvu i traže upute.[11b]

5 Broj u dokumentu nije naznačen.
6 Isto.
7 O političkim prilikama na području kotara Podravska Slatina vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 154, str. 357—360.
8 Odnosi se na treće zauzimanje Voćina. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 99, str. 222—228, dok. br. 103, str. 234, dok. br. 109 i 110, str. 252—256, dok. br. 117, str. 269—270 i dok. br. 145, str. 322—327.
9 O napadu na uporište Donja Motičina vidi dok. br. 10, 21, 27 i 42.
10 Odnosi se na ustaškog bojnika Ivana Stira, komandanta XV ustaške bojne.
11 Donji Miholjac
11a Vidi dok. br. 165.
11b Vidi dok. br. 162.

Formiranjem KK[12] i pojačanim radom postići ćemo pregled nad stanjem u tom kotaru i pojačati naš utjecaj, koji je još uvijek slab.

ORGANIZACIONO PITANJE. KP.

OK Partije sastoji se od 4 člana (Zvonko,[13] Dunja,[14] Kukta[15] i Zet[16]) jedan Hrvat, tri Srbina, jedan radnik, 1 seljak, 2 intelektualca. Tri muškarca i jedna drugarica. Od našeg zadnjeg izvještaja[17] iz OK su izašli drugovi: Božo,[18] Zmajo,[19] Bjeli[20] i Tanja,[21] a u OK su unišli Zet i Kukta. Drug Kukta i Zet su novi članovi OK i nad njihovim radom nemamo dovoljno pregleda još za sada. No u dosadašnjem radu pokazali su se dobri i obećavaju da će dati sve od sebe. OK nije održao svoj redovni sastanak, radi bolesti nekih drugova (Dunje i Zvonka).

Kotar Virovitica.

Ukupno ima 34 člana Partije i 43 kandidata. Partijci su 25 Hrvata, 6 Srba, 1 Nijemac, 1 Slovenac i 1 Ceh. Od toga 4 žene a ostalo muškarci. Osam su radnici, 1 intelektualac, 1 obrtnik i 24 seljaka.

Kandidati su 34 Hrvata i 10 Srba, 6 radnika, 2 zanatlije, a ostalo seljaci, 12 žena i 32 muškarca.

KK. se sastoji od 7 drugova (Slavko,[22] Slavica,[23] Grga,[24] Braco[25] Fazan,[26] Kolac[27] i Darinka[28]), (4 Hrvata, 1 Slovenac, 1 Ceh i 1 Nijemac, 5 radnika, 1 seljak, 1 intelektualac, 2 žene i 5 muškaraca). U KK su novopr'mljeni Braco i Fazan i Darinka a iz KK su izašli Radio[29] i Ivo.[30]

KK se u zadnje vrijeme sve više osamostaljuje, no još uvijek u potpunosti ne rukovodi svim radom u svom kotaru, a u istočnom djelu kotara još uvijek nemaju potpun pregled. KK kao cjelina ne pruža još uvijek dovoljno pomoći vanpartijskm organizacijama, a naročito SKOJ-u i AFŽ-u. Partijske jedinice još ne rukovode NOB. Politički i teoretski nivo članova Partije je slab.

12 Kotarski komitet KPH Donji Miholjac osnovan je 23. VII 1943. god.; vidi dok. br. 176.
13 Brkić
14 Milka Zorić-Jovanović
15 Mitar Dančilović
16 Mirko Bulović
17 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 187, str. 426—435.
18 Pištalić
19 Josip Zmajić
20 Franjo Sertić
21 Jovanka Pavić-Tencer
22 Ivan Samboliček
23 Samboliček
24 Audi Benedikt
25 Ivan Hercigonja
26 Emil Ivane
27 Josip Banak
28 Agneza Vostrel
29 Franjo Banak
30 Milan Posavac

Partijske jedinice postoje:

Korija	od	4 člana (3 druga i 1 drugarica, 1 radnik 2 seljaka 1 zanat.) svi Hrvati
Stari Gradac	od	4 člana (muškarci, seljaci, Hrvati).
Budrovac	od	3 člana (Hrvati, seljaci, 2 muš. jedna žena.)
Trapinska	od	7 članova (5 Hrvata, 2 Srbina, 1 radnik, 6 seljaka, svi muš.)
Vodice	od	4 člana (Srbi, seljaci, muškarci)
Jedinica pri KK (kuriri)		ima 3 člana (2 Hrvata 1 Srbin, 1 radnik 2 seljaka)

Novoprimljeno je u Partiju 15 drugova.

Kandidatske grupe postoje:

Korije	od	4 člana (Hrvati, muškarci, 2 radnika, 2 seljaka)
Stari Gradac	od	7 čanova (Hrvati, sejaci, 3 muš. 4 žene.)
Marof	od	6 članova (Hrvati, 5 seljaka, 1 radnik, muškarci)
Lozana	od	10 čanova (6 muškaraca, 4 žene, seljaci Hrvati) rade u 2 grupe od po 5 članova. (3 muškarca 2 žene.)
Pčelić	od	7 članova (3 m. 4 ž. Srbi seljaci)
Bukova	od	4 članova (Hrvati seljaci muškarci)
Trapinska	od	3 člana (Hrvati 2 radnika 1 seljak 1 Hrvat 2 Srbina)
S. Bukovica	od	3 člana (seljaci, 2 Hrvata 1 Nijemac)

Novoprimljenih kandidata ima ukupno 9.

Pod rukovodstvom KK nalaze se jedna gerilska grupa od 15 drugova vojnički organizovani, naoružani puškama i 1 puškomitraljezom, sa komandirom i komesarom na čelu. Grupa je u zadnje vrijeme izvršila jednu uspjelu akciju na jedan kamion i u toj akciji dobila puškomitraljez i 2 puške. Većina članova te grupe su još ilegalni. Grupa je sada reorganizirana i dati su joj novi konkretni zadaci.

Kotar Grubišno Polje

Ukupno imade 30 član. Partije na terenu pri Komandi područja[31] ima 26 članova. Kandidata ima na terenu 16, a pri Komandi područja 37 člana. Partijci na terenu su 25 Srba, 3 Mađara, 1 Nijemac i 1 Hrvat. 2 radnika i 28 seljaka. 27 drugova i 3 drugarice. Kandidata ima na terenu 15 Srba, 1 Hrvat, 14 seljaka i 2 radnika, 10 muških 6 žena.

K K se sastoji od 6 drugova (Vili,[32] Ljepša,[33] Dušan,[34] Nikola š.[8i] Mato,[36] Nikola P.[37]) 1 Nijemac, 1 Hrvat, 4 Srbina, 5 muškaraca, 1 žena, 1

31 Odnosi se na Komandu Bilogorskog područja.
32 Josip Vili
33 Ljuba Pejnović
34 Bukvić
35 Sukić
36 Badanjak
37 Popržan

radnik 5 seljaka. U KK su novoprimljeni Nikola S. Nikola P. i Mato, a iz KK je izašao Kukta. KK je uglavnom prebrodio sektaštvo po primanju u Partiju. Rad KK je slab na neoslobođenom teritoriju, te po SKOJ-u i AFŽ.u, naime pomoć njima. Većina članova KK su mladi Partijci (5) i još se vrlo slabo snalaze u radu, no svi imadu volje i obećaju razvitak. Inicijativa im je mala, a isto tako i prodornost. Uz pomoć OK i veliku kontrolu krenuće sa radom napred.

Partijske jedinice postoje:

Jasenaš	od 2 člana (Srbi seljaci muškarci) 1 član je umro.
Turčević Polje	od 6 člana (Srbi seljaci 1 žena 5 muškaraca)
M. Dapčevica	od 5 člana (4 Srbina 1 Mađar, seljaci muškarci)
Gakovo	od 4 člana (Srbi, seljaci, 3 muškarca 1 žena)
Topolovica	od 3 člana (1 Srbin 2 Mađara, 2 sejaka 1 radnik muš.)
Šibenik	od 4 člana (Srbi, seljaci, muškarci)

Novo primljeni u Partiju nema jedan je isključen i jedan je umro.

Kandidatske grupe postoje:

Turčević Polje	od 6 člana (5 Srba 1 Hrvat, 1 žena 5 muškaraca 1 radnik 5 seljaka)
Mala Jasenovača	od 2 člana (1 muškarac, 1 žena seljaci Srbi)
V. Dapčevica	od 5 člana (3 m. 2 ž. seljaci Srbi)
Kotarski AOZ	od 3 člana (seljaci 2, 1 radnik svi Srbi)

Pri Komandi Bilogorskog Područja postoje 5 partijskih jedinica sa 26 članova. Od toga 23 Srbina i 3 Hrvata. 16 seljaka, 4 radnika, 2 vojnika, 3 intelektualca i 1 slobodna profesija. Svi muškarci.

Kandidatskih grupa pri Komandi Područja ima 8 sa 36 članova. Postoji također 1 SKOJ-evska grupa od 3 člana. Rad partijskih organizacija je slab, a radi stalnih reorganizacija partijci malo rade u partijskim jedinicama.

Kotar Slatina.[38]

Ukupno ima 14 članova partije i 4 kandidata. Partijci su 13 Srba, 1 Hrvat 2 radnika, 12 seljaka. Kandidati su 4 Srbina, 4 žene, seljanke 3, 1 radnica.

K K. se sastoji od 6 drugova (Geđo,[39] Franjo,[40] Pero,[41] Stevo,[42] Glišo[43] i Proleter[44]) od toga su 5 Srba, 1 Hrvat, 2 radnika, 4 seljaka, svi muškarci. U KK. su novo primljeni Geđo, Franjo, Pero i Proleter a iz KK su izašli Rođo[45] i Milan.[46]

38 Podravska
39 Nikola Jakšić
40 Živković
41 Pavlović
42 Simić
43 Arbutina
44 Dragan Subotić
45 Ivan Lovinčić
46 Dobrić

Pošto je skoro cijeli KK. novoformiran to još nemožemo dati sud o njemu, no njegov sastav obećaje da će konačno i na tom kotaru uz veću pomoć OK. popravit se stanje.

Partijske jedinice postoje:

Meljani	od 4 člana (Srbi, seljaci, muškarci)
Vraneševci	od 4 člana (Srbi, seljaci, muškarci)

Novoprimljeni u partiju ima 2 druga.

Postoji samo jedna kandidatska grupa od 4 člana. Partijske jedinice još uvjek ne rukovode NOB. A KK. još uvjek nije prebrodio sektaštvo po primanju u partiju a naročito žena. Pri KOMANDI PAPUCKO-KRNDIJSKOG PODRUČJA postoji 26 članova partije u 5 partijskih jedinica i 13 kandidata u dvije grupe. SKOJ-evskih grupa nema, no one se nalaze pred formiranjem. Drugovi su si stavili u zadatak da pojačaju rad partijskih jedinica, da organiziraju SKOJ i kandidatske grupe.

Kotar Miholjac

Na tom kotaru ne postoji partijske jedinice a niti kandidatske grupe, premda po izvještaju drugarice Jovanke[47] postoje uslovi za formiranje kandidatskih grupa.

Da bi popravili stanje na tom kotaru i da bi pomogli drugarici Jovanki, koja je tamo bila sama, uputili smo tamo druga Ivu[48] (iz KK Virovitica) za sekretara KK, tako da će se KK. sastojati od tri druga (Ivo, Jovanka, Zivković). Drugovi su dobili konkretne zadatke i upute za daljnji rad. Vjerujemo da će ovako formirani KK zadovoljiti.

OKRUŽNI KOMITET KPH VIROVITICA ima ukupno 89 članova Partije od toga je 33 Hrvata, 2 Nijemca, 1 Slovenac, 1 Ceh, 3 Mađara ii 49 Srba. 16 radnika, 6 intelektualaca, 1 obrtnik, 66 seljaka, 78 muškaraca i 11 žena. Od toga je

u O K . . .	4 partijca, u		Agit-propu O K . . .	2	partijca,
u OK SKOJ-a	2	„	u KK Virovitica	34	„
u Grubišnom P.	30	„	u Slatini	14	„
u KK Miholjac	3	„			

Kandidata ima 64 (35 Hrvata, 40 Srba,[49] 9 radnika, 2 obrtnika, 53 seljaka.)

Pri Komandama područja 52 člana partije, a 50 kandidata.

47 Cović
48 Isto kao 30.
49 Zbroj nije tačan.

2. VI. održan je sastanak (savjetovanje) OK SKOJ-a. Na tom sastanku formiran je OK SKOJ-a u koji su unišli drugovi Jozo,[50] Zorka[51] i Milan.[52] Oblasni komitet SKOJ-a popunit će OK SKOJ-a sa još dva člana (radnika). Iz OK SKOJ-a izašli su drugovi Nada,[53] Mirko[54] i Zdenko,[55] Darinka[56] a unišli Milan i Zorka.

Kotar Virovitica.

Kotarsko rukovodstvo sastoji se od 5 drugova (Darinka, Jazavac,[57] Medo,[58] Ankica[59] i Mirko), 4 seljaka, 1 intelektualac, 4 Hrvata i 1 Srbin.

Ima 9 SKOJevsk'h grupa od kojih 4 na gimnaziji. Na gimnaziji postoji rukovodstvo od 3 člana.

Ukupan broj članova je 52 *12* Srbina, 4 Čeha, i 46 Hrvata, 1 radnik, 14 đaka i 37 seljaka.

Rad u grupama je dosta slab. Nisu organizaciono učvršćeni. U S A O J. Postoje 4 odbora USAOJ-a sa ukupno **68** članova, svi su Hrvati, **8** drugarica i 60 drugova. Sakupljeno je nešto priloga u hrani i novcu. Pionira nema.

Kotar Grubišno Polje

Kotarsko rukovodstvo se sastoji od 5 drugova (Nikola,[60] Sofija,[41] Mile,[62] Grozda[63] i Nevenka[64]). 1 radnik, 4 seljaka, svi Srbi, Ima 15 SKOJ-evskih grupa ukupan broj članova je 96 (70 Srba, 2 Hrvata, 4 Slovenca i 13 Čeha, 94 seljaka, 2 đaka) 75 drugarica i 21 drug.

Rad po grupama je osrednji, a pravilno je raspoređen. U S A O J. ima 813 članova zajedno sa pionirima. Nacionalni sastav USAOJ-a je 311 Srba, 18 Hrvata, **6** Slovenaca, 13 Čeha, Socijalni sastav 360 seljaka, 2 đaka, **1** radhik. Zena ima 299 i 64 muškarca.[643] Nacionalni i spolni sastav Pionira je nepoznat.

Postoje dva općinska odbora USAOJ-a i 1 kotarski, koji je izabran konferenciji.

Postoje tri radna voda i dve desetine, koje su obradile 5 jutara zemlje i zasadili ih kukuruzom i krumpirom (samostalno), zatim obradili 20 vrtova (omladinskih) i okopali **6** vinograda. Osim toga su pomagali kod obrade ostale zemlje. Omladina redovno šalje mljeko u ambulantu.

Na ovom kotaru postoje i 2 općinska rukovodstva SKOJ-a.

50 Josip Kruljac
51 Klašnja
52 Dobrić
53 Božić
54 Željko Đurašinović
55 Svete
56 Isto kao 28.
57 Kazimir Mu rat
58 Dragutin Tot
59 Pavić
60 Popović
61 Stančić
62 Kovačević
63 Solar
64 Stančić
64a Zbroj netačan.

K o t a r S l a t i n a .

Kotarsko rukovodstvo sastoji se od 5 drugova (Proleter, Marija,[65] Danica,[66] i Mara[67]) Svi su seljaci, 2 druga, 3 drugarice svi Srbi.

Na ovom kotaru ima 10 SKOJ-evskih grupa sa ukupno 62 SKOJ--evca. Pet grupa se nalazi na oslobođenom a 5 na neoslobođenom teritoriju.

Nacionalni sastav SKOJ-a je 4 Hrvata, 58 Srba, Socijalni: 53 seljaka, 8 radnika 1 đak, sa 7 drugova i 55 drugarica.

Grupe se sastaju 2 put nedeljno proučavaju materijal no još su uvijek začaurene. Na neoslobođenom djelu kotara SKOJ-evci sakupljaju razne stvari i šalju pakete za bolnice.

Rukovodstvo na ovom kotaru tek je nedavno popunjeno, ali na radu se pokazalo vrlo akt vno.

U S A O J . ima 16 odbora sa ukupno 388 članova. Svi seljaci, 4 Hrvata 384 Srbina, 40 drugova i 348 drugarica. Omladina daje pomoć frontu, šalje pakete za bolnice i radne čete nose svaki dan mlijeko za bolnice. Postoje organizirane 2 radne čete 7 vodova i 2 desetine, koje obuhvaćaju 284 člana, te radne grupe pomagale su siromašne porodice i pogorelce, te aktivno učestvovale u obradbi zemlje.

K o t a r D o n j i M i h o l j a c

Kotarsko rukovodstvo ne postoji, no ono će se uskoro formirati.[68] Na tom terenu rade drugarice Marica i Milica.

Postoje tri SKOJ-evske grupe od 18 članova. 11 Hrvata, 7 Srba, 14 drugova i 4 drugarice, svi seljaci. Grupe su dobre.

Postoji jedan odbor USAOJ-a sa 11 članova, koji je skupio 2150 kn.

Na cijelom okrugu ima ukupno 37 SKOJ-evskih grupa sa 226 članova od toga je 131 drugarica 95 drugova, 145 Srba, 63 Hrvata, 4 Slovenca 17 Čeha, 200 seljaka, 17 đaka, 10 radnika.

U S A O J . Na cijelom okrugu ima 44 odbora USAOJ-a a sa ukupno 1.240 članova. 164 druga i 1.076 drugarica. Postoje 2 radne čete 9 vodova, 4 desetine, 26 omladinskih domova te 20 omladinskih vrtova.

A F Z

Okružno rukovodstvo ne postoji. Vrše se konferencije po kotarevima na kojima će se izabrati okružno rukovodstvo.

K o t a r V i r o v i t i c a

Kotarski odbor AOŽ ima 8 članova, 7 Hrvatica, 1 Slovenka, 7 seljanki i 1 radnica. Ima jedan općinski odbor od 6 članova, Hrvatice, sve seljanke. 27 selskih odbora u 14 sela. Ima 16 veza po selima. Odbornica ima 183 od toga 155 Hrvatica, 25 Srpkinja i 3 Nijemice. Sreski AOŽ kao i odbori su nesamostalni i treba im mnogo pomoći. Drugarice su aktivne u slanju paketa za bolnice, u sakupljanju hrane, veša itd. Organi-

65 Smiljanić
66 Gašparević
67 Puškarić
68 Vidi dok. br. 176.

zacija AFŽ-a obuhvaća u cijelom kotaru oko 1.000 žena od kojih je 95%> Hrvatice, a ostalo druge narodnosti. Politička svijest žena stalno raste. Mnoge od njih pišu pjesme itd.

Kotar Grubišno Polje

Postoji kotarski AOZ od 7 članova, sve Srpkinje, 6 seljanki i 1 radnica. Dva općinska odbora u kojima ima 21 odbornica, 19 Srpkinja, 1 Mađarica ii 1 Čehinja. Ima 23 selska odbora sa 103 odbornice, od toga 86 Srpkinja 8 Hrvatica 8 Mađarica 1 Čehinja. Sreski AOZ nema samoinicijative, a ne zdravo stanje među njima sada je uklonjeno. Oko organizacije ima okupito oko 1.300 žena, od toga 90% su Srpkinje. Žene su vrlo dobre. Aktivne su u radu. Naroč'to su se istakle kod obradbe zemlje ii pomoći partizanima.

Kotar Podravska Slatina.

Kotarsko rukovodstvo se rasulo za vrijeme reakcije[69] na Slavoniju. Drugarice su dobile za dužnost da formiraju novo rukovodstvo,[70] ali đo danas još nikakvog izvještaja nismo primili. Postojalo je 7 seoskih odbora na oslobođenoj teritoriji, a 3 odbora na neoslobođenoj teritoriji. Primili smo izvještaj, da je održana konferencija za općinski odbor, koja je prilično uspjela. Prema nepotpunim izvještajima stanje AF2-a u zadnje vrijeme se u mnogome popravilo.

Kotar Donji Miholjac.

Postoji odbor u 6 sela. Rad tih odbora u glavnom se sastoji u sakupljanju hrane i odječe za NOV. Uslijed čestih pretresa i zasjeda bande otežane su mogućnosti [očuvanja] sakupljene hrane.

N. O. O.

Formiran je okružni NOO od 7 članova, od toga 4 Srbina, 2 Hrvata, 1 Mađar, svi seljaci. U plenum unišlo 12 drugova, 9 Srba 3 Hrvata. Okružni NOO smestiće se u blizini Bilogorskog Područja (Komande) odakle će iz centra rukovoditi radom. Postoje 3 kotarska NOO-a.[71]

Kotar Virovitica.

Kotarski NOO ne postoji. Postoji svega 1 općinski NOO i 21 seoski NOO. Ukupni broj odbornika je 93 od toga 57 Hrvata i 35 Srba i 1 Mađar, 3 radnika, 90 seljaka. 13 NOO su u hrvatskim selima, a 8 u srpskim. Odbori ne djeluju onako kako bi trebalo. Još su nesamostalni i nisu okupili većinu naroda u svojim selima. Njihov rad se sastoji još uvijek samo u sakupljanju hrane odjeće, obavještenjima itd. Drugovi su dobili za dužnost, da formiraju kotarski NOO, ostale općinske i selske odbore.

69 Odnosi se na ofanzivu »Braun«; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 3, str. 12—15, dok. br. 21, 22, 23, str. 49—57, dok. br. 25, str. 60—64, dok. br. 27, str. 65—67, dok. br. 31, str. 71—72, dok. br. 40, str. 88—90, dok. br. 47, str. 100—108 i dok. br. 53, str. 115—116.

70 Vidi dok. br. 76.

71 Kotarski NOO-i Grubišno Polje, Podravska Slatina i Donji Miholjac.

i

Kotar Grubišno Polje.

Postoji Kotarski NOO od 22 člana sa plenumom. 21 Srbin, 1 Mađar 20 seljaka, 1 radnik, 1 vojnik, 18 muških i 4 žene. 15 civila, 7 partizana. Uži kotarski ima 4 člana. Postoje 2 općinska NOO-a sa 12 odbornika i to 10 Srba, 2 Mađara, sve seljaci, 10 muškaraca i 2 žene. Na oslobođenom teritoriju ima 20 seoskih NOO-a sa 77 odbornika od toga 52 muškarca i 25 žena. Formirana su 3 NOO-a na neoslobođenom teritoriju. Pri kotarskom NOO-u postoji sjetvena komisija. Uspjeh kampanje za sjetvu i obradbu zemlje je zadovoljavajući. Preko 200 jutara zemlje koja je ostala neobrađena sada je obrađena i svaki seljak je obradio svoju vlastitu zemlju. NOO-i ne pokazuju u svom radu dovoljno inicijative i skloni su neki od njih birokratiziranju. Redovnim seoskim sastancima i uz pomoć Partije ispravit će se i to.

Kotar Slatina.

Postoji kotarski NOO od 4 člana odbora. Sva 4 su Srbi, 3 seljaka 1 radnik. Plenum ima 7 članova, to su sve Srbi i seljaci. Postoje 2 općinska NOO-a sa 9 članova. Postoji 30 seoskih odbora.

U mnogim su se selima odbori nakon prošle reakcije raspršili, tako da smo ih u mnogo sela morali ponovo uspostaviti, a u svim drugim selima trebalo ih je učvrstiti. Održano je široko savjetovanje svih NOO-a na kotaru Slatina. Na sastanku je bilo 86 odbornika. Nakon toga savjetovanja odbornici su počeli mnogo bolje raditi, a i odbori su postali čvršći. Đuričići koji su važili kao najreakcionarnije selo bilo je sada na prvom selu[72] u sakupljanju perja, slame, mlijeka i jaja za naše ranjene borce. Kampanja koja je vođena za skupljanje hrane u vidu dobrovoljnih priloga odlično je uspjela.

Kotar Miholjac.

Postoji kotarski odbor od 5 odbornika. U 8 sela postoje odbori. Svi su ti odbori slabi i potrebno ih je obnoviti učvrstit i očistiti od špekulanata. Rad tih odbora uglavnom se sastojao u skupljanju hrane i si. Jedan raniji odbor u Kučancama pod utjecajem Stiera prešao je na stranu bande.

AGITACIJA I PROPAGANDA.

AGIT-PROP. Ponovo je formirana agit-prop komisija od tri člana (Miško,[73] Davorka[74] i Jelovica[75]). Agit-prop izdaje Nedeljni pregled list našeg OK i dosada su izašla 4 broja. U tom listu počem od drugog broja postoji lokalna rubrika pod naslovom »Diljem našeg okruga« u kojem donosi vješt sa našeg okruga i za koju nastojimo organizirati dopisničku službu. Agit-prop si je postavio za zadatak, da tu dopisničku službu široko organizira i da šalje dopise za ostala naša izdanja. Agit--prop komisija je nedavno formirana a pošto su drugovi još neiskusni u

72 Treba: mjestu.
73 Branko Pađen.
74 Jelovica
75 Ivo

radu to nisu ni svi postavljeni zadaci u potpunosti izvršeni. Agit-prop komisija izdaje i Zidne novine. Niži partijski kurs održao je drug Zmajo na kotaru Slatina, a sada ćemo organizirat takav kurs za kotar Virovitica.

U mjesecu maju natjecao se Agit-prop našeg OK sa drugarskim Agit-propom OK Gradiška u broju izrađenih stranica. Pobjedio je Agit--prop OK Gradiška sa 74.000 stranica naprama naših 55.000.

T E H N I K A . Prilažemo izvještaj o radu tehnike. Rad tehnike je zadovoljio. Tehnika je redovno izdavala Radio vijesti, koje sada izdajemo svaka tri dana u 600 primjeraka. Nestašica papira, boja i matrice je još uvijek velika zaprijeka u radu tehnike.

RAD S V O J S K O M .

U garnizonu u V.[76] formirane su 2 grupe čiji se rad još uvijek uglavnom sastoji u informativnoj službi, no djeljeni su i letači i vršena je usmena propaganda. Nakon jednog uspjelog djeljenja letaka vršeni su pretresi po kasarni. Vojnici u kasarni nezadovoljni su pišu razna anonimna pisma Ministarstvu. Novaci koji se nalaze u toj kasarni su bez oružja i zapravo goli. Obim vojnim grupama date su upute i direktive za rad. Sa drugim garnizon ma nismo još uspjeli uspostaviti čvrstu vezu pošto se posade tih garnizona stalno mjenjaju.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Za Komitet:

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 8/1.

19. VI 1943.

Izvještaj Komande Požeškog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkoj situaciji, radu s narodom, ekonomskom i zdravstvenom stanju u selima, o radu i političkom stanju partizanskih straža i prilikama u partizanskim bolnicama br. 4 i 8.

P o l i t i č k a s i t u a c i j a

U toku ovih 10 dana[1] politička situacija je ista, tek tu i tamo osjeća se u srpskim selima i to na oslobođenom i polu oslobođenom teritoriju, da se primjećuje sve veća politička svest.

U hrvatskim selima naročito sjeverno istočni dio teritorije ovog područja nismo uspjeli da prodremo t. j. da prenesemo plamen N. O. B. u ista sela. I ako u više hrvatskih sela nije bilo mnogo a danas pogotovo raspoloženi za ustaški pokret stoje po strani sa izgovorom da ne žele se boriti ni za jednu ni za drugu stranu.

Razlozi su tome što u većini ti sela do nedugo je banda imala svojih uporišta i time je vršila svoj utjecaj kao i prisilnu propagandu, a i time nama onemogućavala politički rad.

76 Odnosi se na Vojni komitet u Virovitici.
1 Odnosi se na vrijeme od 10. do 20. VI 1943.

U zadnje vreme osjeća se u hrvatskim selima rad pojedinica po liniji H. S. S., a naročito uspjesi naših saveznika u Africi kao i nagovještanje skore invazije saveznika na Balkanu. Možemo konstatovati da ti isti pokvarenjaci iz H. S. S. nemaju velikog utjecaja u narodu jedino stvaraju pasivnost kod naroda.

Rad na s e l i m a

U toku ovih 10 dana održali mitinge u tri sela, udvaformirali nove N. O. O. dok u jednom je već postojao.

Na istom mitingu obširno je objašnjeno što su to N. O. O. i zadatke koji se pred njih postavljaju također je objašnjeno ciljevi i načela naše narodno oslobodilačke borbe, najnoviju političku situaciju.

Održano je više sastanaka sa N. O. O. i to na Babjoj gori, objašnjeno im je funkcija i zadaci N. O. O. kao i skrenuta pažnja na sve nedostatke i greške koje čine N. O. O.

E k o n o m s k o s t a n j e n a š i h s e l a

Pored toga što su većim djelom naša sela popaljena i popljačkana od strane okupatora i ustaša, pitanje prehrane smo uspjeli približno resiti do nove žetve.

Ovo smo resili na taj način što smo preko N. O. O., i iz onih sela koja nisu opljačkana pružili pomoć opljačkanim selima.

Ovdje se najbolje ispoljila politička svest i odanost prema N. O. B.

Z d r a v s t v e n o s t a n j e n a š i h s e l a

Kako je u poslednje vreme bilo po našim selima mnogo pojava bolesti od tifusa kojem su bili razlozi loše pr like nečistoća slaba ishrana naših sela.

Broj bolesti se rapidno smanjio i zdravstveno stanje se popravilo. Pored svega uspeli smo preko našeg referneta san'teta[2] ( )[3] rješiti pitanje higijene u našim selima.

U prvom redu da se kod svake kuće iskopaju latrine ( ) putem izmetina širile zarazne bolesti, krečenje prostorija ( )najveće čistoće, tamanjenje ušiju s time da si svaki ( ) t. j. dade izgraditi dezinfektor za postupak s njime data su ( ) kaoi čistoća u spremanju hrane.

Pored sv'h naših nastojanja da pomognemo našim selima ( ) poboljšamo uslove života, narod se vrlo teško privikava o ( ) uputstvima i našim nastojanjima, razlog je što su svi bivši ( ) sve te grozne uslove pod kojima je on živio i tako je ( ) svim bolestima koje su ugrožavale njegov život.

P o l i t i č k a s i t u a c i j a u n a š i m v o j n i m u s t a n o v a m a

Od prošle neprijateljske ofanzive[4] pa do danas politička situacija se je znatno popravila u svim vojnim uslovima, ali još uvjek nezadovo-

2 Dragutin Procaić
3 Izostavljeni dijelovi teksta nečitljivi su u dokumentu.
4 Odnosi se na neprijateljsku ofanzivu »Braun«. Vidi dok. br. 71, objašnjenje br. 69.

ljava politički rad i pomoć koja se pruža svim našim ustanovama u radu po svim sektorima.

Politički rad sa stražom

Do sada još uvjek jedino politički rad vrši kod naših straža politički instruktor područja, jer do danas još nemamo politički odgovornih radnika u našim stražama.

Izabrali smo najbolje drugove naših straža i imenovali ih da vrše politički rad u istima, ali do danas nisu zadovoljili svojim radom ni najmanje. Razlozi su zato što ima tu drugova koji nisu uopće bili u operativnim jedmicama, i nisu prošli kroz vatreno krštenje kao i što se nisu upoznali sa linijom narodno oslobodilačke borbe.

Drugi koji sačinjavaju većinu straže poslani su iz operativni jedinica u pozadinu na raspolaganje po kazni, radi nesposobnosti, bolesti i slabe političke svjesti, paničarstva kao i svih drugih loših pojava.

Od takvih ljudi nemoguće je stvoriti političkog radnika u našim stražama.

Straža Škrabutnik

Sa istom stražom redovito jedanput u deset dana održi politički sastanak pol tički instruktor.

Ista straža dobiva redovito propagandni materijal kao i radio izvještaje. Moral i politička svjest iste straže nezadovoljava, borbenost srednja, odnosi sa narodom slab, pojave krađe i pijančevanje nema. Zdravstveno stanje iste straže dosta je dobro, kao i ishrana odjeća i obuća.

Straža Snjegavić

Sa istom stražom vrši politički rad politički instruktor redovito. Stanje u istoj straži se popravlja, pošto smo uspjeli da malo učvrstimo novo formiranu partijsku jedinku.

Ista straža redovito dobiva propagandni materijal, kao i radio izvještaje koje naročito rado čitaju. Moral i disciplina je osrednji, dok borbenost je dosta dobra. Drugarski odnos dobar.

Ishrana obuća i odjeća dobra. Zdravstveno stanje je također dosta dobro.

Straža Klisa

Stanje u istoj je isto kao i prošli deset dana tek tu i tamo može se primjetit nešto više discipline i nešto bolji odnos prema starijima. Da bi politička svest pokrenula morat ćemo iz temelja reorganizirat kao i pojedine očistit iz iste straže.

Ista straža redovito dobiva sav propagandni materijal, kao radio izveštaj e na sastanku čita.

Moral politička svest kao i disciplina ne zadovoljava.

Ishrana dobra, odjeća i obuća srednja zdravstveno stanje dobro pojave bolesti nema.

Straža Kamenska.

Sa istom stražom redovito održava političke sastanke određen politički radnik, čita se istima sav dobiveni propagandni materijal kao i radio zvještaje. Moral i disciplina srednja politička svest još uvjek je na niskom stupnju kao i borbenost.

Ishrana iste straže je dosta dobra, obuća odjeća kao i zdravstveno stanje dobro.

Straža pri K.-di područja.

Pošto se ista straža nalazi u neposrednoj blizini, to se njom održavahu] redoviti politički kao i kulturno prosvetni sastanci, čita se svaki novi propagandni materijal kao i radio izvještaji. Moral i disciplina kao i borbenost dosta dobra.

Drugarski odnos dobar, vrše svoju dužnost kao i naređenja u cjelosti izvršavaju.

Politički rad u bolnici br. 4[5]

Stanje koje je bilo poslije prošle ofanzive kako političko ekonomsko i zdravstveno do danas mnogo se poboljšalo.

U zadnje vreme politički rad kao i kulturno prosvetni bio je prilično dobar, jedino ove pripreme za slučaj neprijateljske ofanzive t. j. spremanje drugova u bunkere otežava politički rad kao [i] kulturno prosvetni.

No pokraj slabijeg političkog rada usljed izvanredni prilika, moral drugova ranjenika u samim bunkerima je na visini.

Pomoćno osoblje kao i radnici koji vrše spremanje drugova u bunkere potpuno zadovoljava i pokazuje visoku svest.

Pokraj svih priprema rad se odvija normalno i nemože se primjetiti n1' kakova poremetenost ili panika kod stanovnika bolnice.

Drugovi u bunkeru su opskrbljeni sa suvom hranom kao i sa drugim predviđenim stvarima.

Najveći nedostatak je u vešu pošto svaki drug dolazi sa pocjepanim rubljem, a kada odlazi iz bolnice treba mu dat otkle bilo. Tako isti je slučaj i sa odjećom i obućom koj'i sprovode drugove ranjenike putom mu poskidaju sve ono što je bolje od obuće i odjeće i tako mi imamo veliki poteškoća odakle da mu nabavimo drugo.

Politički rad u bolnici br. 8[6]

U ovoj bolnici također se znatno politički rad poboljšao u zadnje vreme, dokaz je da pokraj ovi izvanredni prilika za slučaj neprijateljske ofanzive vrši se i dalje politički rad samo u manjem opsegu nego prije i moral je na visini kako kod drugova bolesnika tako i kod pomoćnog osoblja u cjeloi bolnici.

5 Bolnica br. 4 bila je sagrađena krajem 1942. god. zapadno od vrha Papuka.
6 Bolnica br. 8 izgrađena je početkom 1943. god. u Dubokoj Rijeci (Papuk). Bila je spaljena u martovskoj (»Braun«) ofanzivi 1943. god.

Redovito se drugovima čita naša literatura i radio izvještaji kolikogod dozvoljavaju zdravstvene prilike drugova bolesnika. Ova bolnica kao i bolnica br. 4 opskrbljena [je] sa suhom hranom i ostalim potrebama.

Liječnička pomoć kao i ishrana boln·ce je dosta dobra jedino je **i** ovdje rublje nedostatak samo u manjoj mjeri kao u bolnici br. 4 pošto su ovde sami tifusari t. j. velikim djelom koji dolaze sa čitavim vešom, jedino i ovde je nestašica obuće isto manja nego u drugoj bolnici.

Rad na suvoputnim stanicama se i dalje nastavlja punom parom iste bi bile možda već i privedene kraju da nije bilo ovih veliki kiša.

Rad A g i t . - P r o p a

Usljed preseljenja i izvanredni prilika općeniti rad je bio skučen u glavnom sav rad svodio se na tehniku koja je 'izradila sljedeći materijal:

25 kom. »Rad politički komesara«
15 kom. »brošura (Nacionalno pitanje u jugoslaviji)
7 kom. »Knjigu« Spisak obveznika
70 kom. »Poziiva«
70 kom. »Vojnih listova«
30 kom. »Oružnih listova«
50 kom. »Propusnica 2«
30 kom. »Proglas vojnog suda N. O. V. H.«
7 kom. slika: Lenjina, Staljina i Tita
10 kom. različiti parola.

Također stavljeno je u dužnost sekretaru da u što skorije vreme organizuje dopisništvo što je djelomično uspjelo.

Redovito se umnožava radio izveštaj i dostavlja svim našttm ustanovama.

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu

Pomoćnik Komandanta
Mesić Milan, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 130—132.

73

20. VI 1943.

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama i ustanovama o prestanku djelovanja III operativne zone NOV i PO Hrvatske.

N A R E D B A B r . 1

1. Prema odluci Glavnog štaba narodno-oslobodilačke Vojske i partizanskih **odreda** Hrvatske prestaje djelatnost **III.** Operativne zone narodno-oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Hrvatske.

2. Partizanski odredi, kao i sve ustanove, kojima je dosad rukovo-**dio štab** III. Operativne zone, potpadaju pod neposrednu komandu štaba **II. Korpusa** Narodno-Oslobodilačke Vojske Hrvatske.

3. Prema odluci Glavnog štaba Narođno-Oslobodilačke Vojske i partizanskih odreda Hrvatske, I. Slavonski Korpus dobija naziv **»II. Korpus** NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE HRVATSKE«.

4. Prema odludi Glavnog štaba Narodno-Oslobodilačke Vojske **Hr**vatske Stab Korpusa formira se na sledeći način:

Radom u štabu Korpusa rukovodi načelnik štaba, koji osim toga neposredno rukovodi radom prvog odjela štaba Korpusa, koji se sastoji iz sledećih otsjeka:

a) Personalni otsjek
b) Operativni otsjek
c) Informativni ili vojno-obavještajni otsjek
d) Političko-obavještajni otsjek
e) Inžinjerski[1] otsjek
f) Artiljerijski otsjek

Radom drugog odjela rukovodi pomoćnik načelnika štaba Korpusa. Drugi odjel sastoji se iz sledeć·h otsjeka:

a) Otsjek za vojne vlasti u pozadini
b) Intendantura
c) Tehnički otsjek
d) Sudski otsjek
e) Sanitetski otsjek.

5. Ova naredba stupa odmah na snagu.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politički komesar: Duško S. Brkić — M. P. — Komandant: Petar Drapšin

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/I.

74

20. VI 1943.

Upute Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama o provođenju rekvizicije namirnica i opreme za potrebe NOV i konfiskaciji imovine narodnih neprijatelja.

I. R E K V I Z I C I J A :

Kako po pitanju rekvizicije živežnih namirnica i ostale spreme potrebne našoj vojsci nismo postigli da se ista vrši uredno i propisno, Oblasni NOO[1] izradio je rekvizicione priznanice i kontrolne knjižice. Sa ovim priznanicama i kontrolnim knjižicama osujetiti će se u zadnje vrijeme učestale zloupotrebe 'i otimačine na račun Narodno-oslobodilačke Vojske.

1 Inžinjerijski

1 Privremeni oblasni NOO /a Slavoniju. O njegovom formiranju vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 158, str. 369—372.

Ovaj Stab, da bi izašao u susret Oblasnom NOO-u u pogledu pravilne rekvizicije i konfiskacije, naređuje svim podređenim operativnim jedinicama da se strogo pridržavaju dole navedenim uputama.

Na priznanici, koja se dostavlja (uruči) vlasniku rekverirane robe, popisuje se sva roba, koja se rekverira, njena količina, poprečna težina, kvaliteta, te približna vrijednost u kunama. Priznanicu mora od naše strane potpisati primaoc robe (intendant brigade ili divizije), a u lijevom uglu moraju potpisati istu priznanicu dva prisutna svjedoka (po mogućnosti jedan partizan i jedan građanin). Svaka priznanica mora imati žig odgovarajuće brigade. U kontrolnu knjižicu, koju će intendant dobiti zajedno sa priznanicama, isti će pod brojem priznanice potpisati ime vlasnika i podatke o robi. U kontrolnoj knjižici potpisati će se intendant i vlasnik robe, odnosno primaoc i predavaoc. Kontrolna knjižica ostaje kod intendanta. Po izdatku svih priznanica, kontrolna knjižica se preko štaba brigade ili divizije dostavlja Privremenom Oblasnom NOO-u za Slavoniju. Prije nego što se sve priznanice potroše, treba se od Privremenog Oblasnog NOO-a za Slavoniju zatražiti nove knjižice priznanica i knjižice kontrole.

Ovim će se načinom izbjeći nezgodan i nepravilan rad naših intendanata. Dosadašnji česti postupci po pitanju rekvizicije ne samo da šire nezadovoljstvo među narodom i da škode ugledu u našoj vojsci, nego u veliko ruši ugled i povjerenje narodne vlasti.

Obavjestite sve svoje podređene jedinice da ne smiju samovoljno vršiti rekviziciju, kao i da ne smiju izdavati neregistrirane i nepropisne priznanice. Sve priznanice izdate vlasniku robe treba registrirati u kontrolnu knjižicu. Priznanice i kontrolnu knjižicu treba dobro čuvati, kako se nebi izgubili i omogućili zloupotrebu. Priznanice i kontrolnu knjižicu treba pravilno ispuniti, jer iste će služiti kao dokumenat pomoću kojega će narodna vlast kosnije imati kontrolu. Osobito pomoću kontrolnih knjižica će se moći lako ustanoviti falsifikat priznan·ce.

Poduzm'ite sve potrebne mjere da se na oslobođenom teritoriju rekvezicija vrši jedino preko NOO-a, a nikako mimo njih, što se je u zadnje vrijeme dešavalo. NOO-i su snabdjeveni sa istim priznanicama. Oni će izdavati vlasniku rekverirane robe priznanicu, a od naše vlasti će za pokriće prodate robe dobiti propisnu potvrdu.

II. K O N F I S K A C I J A :

Po pitanju konfiskacije, treba se otkloniti razne nepravilnosti koje su se dešavale. Treba stremiti ka tome, da se svugdje konfiskacija vrši pravilno, jer za pravilnost konfiskacije odgovaraće štabovi čiji su intendanti istu izvršili. Odluku za konfiskaciju donosi prema točnim podacima o narodnom neprijatelju vojni sud pri štabu operativne jedinice ili štabu jedinice koja direktno učestvuje pri osvajanju neprijateljskog uporišta.

Odluke o konfiskaciji se sastavljaju u triplikatu i to: jedan primjerak se ostavlja u arhivi jedinice koja vrši konfiskaciju, jedan primjerak

se ostavlja na l·cu mjesta konfiskacije, a jedan primjerak se šalje u Privremeni Oblasni NOO za Slavoniju.

U odluku o konfiskaciji treba staviti slijedeće podatke:

1. — Ime i prez'ime, godina rođenja (pobliži podaci), porijeklo dotičnog neprijatelja.

2. — Opis čina, kojim se je isti narodni neprijatelj ogriješio po točki 17 Naredbe o organizaciji narodne vlasti.

3. — Podaci o osobi ili ustanovi, koja je okrivljenog proglasila narodnim neprijateljem.

4. — Porodično stanje, srodstvo i broj osoba u familiji okrivljenoga.

5. — Imovinsko stanje okrivljenika.

6. — Popis robe ili imovine koja se konfiskuje.

Na zaključku odluke treba stavüti potpis osobe koja konfiscira kao i potpis dvojice prisutnih svjedoka i pečat jedmice ili ustanove.

U prilogu Vam šaljemo za svaku vašu brigadu i za Stab Divizije po 2 knjižice priznanica, (svaka po 50 brojeva) i po jednu kontrolnu knjižicu (svaka za po 100 priznanica). Ukupno šaljemo 2 knjižice sa priznanicama i 1 kontrolnu knjižicu. Priznanice koje Vam šaljemo su od broj 751 do broja 851.

Kontrolne knj žice numerišu sami štabovi, kojima su upućene za uporabu. Na iste se stavi pečat dotične jedinice i potpis politkomesara ili komandanta ili načeln'ka štaba.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Duško[2] M. P Komandant: Petar Drapšin

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

75

20. VI 1943.

Upute Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske o zbrinjavanju ranjenika u slučaju neprijateljske ofanzive.

U vezi sa pretstojećom of anzi vom, jedna od najsvetijih dužnosti koju treba da izvrše svi borci, komandiri, komandanti i politički komesari, jeste zbrinjavanje naš h ranjen'ih drugova. Kako zakopavanje u bunkere[1] psihološki štetno djeluje na drugove, to je štab Korpusa doneo odluku,[2] da se u bunkere stave samo oni drugovi, koji nisu sposobni da se kreću na svojim nogama.

Svi ranjeni drugovi, koji se mogu kretati, biće prideljeni našim operativnim jedinicama, koji će se zajedno sa svojim drugovima, koji ni-

2 Dušan Brkić

1 Odnosi se na bunkere koji su građeni pod zemljom u blizini vojnopartizanskih bolnica u koje su za vrijeme prodora protivničkih snaga na oslobođeni teritorij sklanjani teži ranjenici i bolesnici.

2 Štab II korpusa NOV i PO Hrvatske donio je 26. juna 1943. god. odluku o uključivanju lakših ranjenika u sastav IV divizije NOVH koja je dobila zadatak da krene u pravcu Hrvatskog zagorja.

su ranjeni, kretati zajedno sa jedriicom. Ovakva odluka donesena je na osnovi iskustva da psihološki najbolje djeluje na ranjene drugove onda kada se nalaze uz jedinicu. S druge strane i usled toga, što nismo potpuno sigurni, da se bunkeri neće pronaći.

IV. divizija na svome putu povešće sa sobom 200 ranjenih. Držeći se gornjih uputstva, drugovi[3] i drugarica doktor[4] odredi će, koji će drugovi ići sa IV. divizijom. Ranjendi će se uzeti iz bolnica br. 3, 4 i **8.**[5]

Ovo naređenje ispuniće se do 22. VI. 1943. do 24 časa zaključno.

Gornjem poslu pristupite odmah sa najviše savjesti i odgovornosti.

Stab IV. divizije dobiće još posebna uputstva o načinu djelovanja da bi se broj ranjenih smanjio na što je moguće manju mjeru. Osnovno u tome biće, da se neće napadati, za izvesno vreme, jača neprijateljska uporišta.

Smrt Fašizmu — sloboda narodu!

Politički komesar: Duško, v. r.[6]

Komandant: Petar Drapšin

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 11 /I.

76

20. VI 1943.

Izvještaj Komande Papučko-krndijskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkom radu među narodom, pozadinskim ustanovama, bolnicama i radionicama, o organizacionom stanju i političkom djelovanju KP, o radu obavještajne i sanitetske službe i službe veze te Agitpropa na području Komande.

Političko stanje

a) U Narodu:

U toku ovih 10 dana obrazovan je Okružni N. O. O.[1] koji se nalazi pri komandi Bilogorskog područja, stvaranjem Okružnog N. O. O.a vjerujemo da će nam se olakšati rad. Sa Kotarskim N. O. O. Slatina[3] imamo stalnu i čvrstu vezu tako da je rad u narodu i tom kotaru krenuo na bolje. Sa Kotarskim N. U. O. Našice do sada nismo imali čvrstu vezu te su nam se potkradale greške u radu, zbog toga smo pozvali Našički N. O. O. na sastanak kojega ćemo održati ovih dana i na kojem ćemo detaljno raspraviti zajednička pitanja u tom Kotaru.

U našim selima budi se život koji je bio prilično zamro posle prošle neprijateljske ofanzive.[3] Mi smo uspjeli da kroz naše sastanke a i pre-

3 štab IV divizije NOV Hrvatske.
4 Dr Natalija Kiseljevska, referent saniteta Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske.
5 Bolnica br. 3 nalazila se na Ravnoj gori, a 4 i 8 na teritoriju Požeškoga područja.
6 Dušan Brkić

1 Okružni NOO Virovitica; vidi dok. br. 31, objašnjenje 4.
2 Podravska
3 Odnosi se na operaciju »Braun«; vidi dok. br. 31, objašnjenje 2.

ko sastanaka sa N. O. O. stvorimo u selima kudikamo bolje raspoloženje nego prije. Narod se odaziva na sastanke rado sluša drugove koji govore i onih pojedinaca koji odlaze u Slatinu po sol i ostale potrebštine biva sve manje. Obrazovanjem Kotarskog Odbora A. F. 2.[4] a koje je danas izabrano poboljšaće se još više rad. I ako smo m'i do sada vodili kampanju po selima za sakupljanje raznih stvari za naše bolnice nadamo se da će i ova 14-dnevna kampanja za koje je inic'jativa došla od strane komande Vojne Vlasti za pozadinu dat'i željene rezultate. Na svim sastancima kako s narodom tako i sa odborima pripremamo narod za predstojeću ofanzivu.[5] Hoćemo da razbuktimo u našem narodu i kod naših žena mržnju prema okupatoru. Hoćemo da kad okupatorska vojska dođe u naša sela osjeti da se nalazi na zemlj'i koja nije njihova i koja neće biti njihova. Kao što sam javio[6] u prošlom izvještaju[7] N. O. O. se učvršćuju i sve više dobivaju povjerenje naroda. I ako su sela opljačkana, i ako je ekonomsko stanje i u našem području vrlo loše još uvjek u narodu se nađe mogućnosti da se sakupi hrane za ranjenike a f'i za vojsku. Dok nismo u bolnicama imali dovoljan broj krava narod je iz sela svako jutro slao mlijeko u bolnice.

Narod je već u mnogim selima potpunoma prozreo vješto ubačene neprijateljske parole i na njih odgovara pojačanom ljubavi prema svojoj Vojsci. Još uvjek se nađe nesvesn h pojedinica koji ometaju ispravan rad ali mi će mo to političkim radom i čvrstom rukom izčistiti. U jednom selu, Pušine imaju neka tri dezertera koji se kriju u šumi i od nas i od bande, nastojat će mo ih na lijep način pridobiti da dođu kući a u buduće će mo gledati da takve ljude pravovremeno onemogućimo. Oni su dezerteri još od prošle reakcije i uspjeva im se stalno kriti. Svakako da su takve kukavice oni ljudi na koje računa Stir i njemu slični.

Komanda područja uživa u narodu prilične simpatije i još nisam osjetio da narod prigovara ili negoduje prema i jednoj odluki ili naređenju od strane ovog područja. Dajemo narodu uputstva kako da se pripremi za žetvu, da kopa bunkere i t. d.

b) U našim ustanovama:

Na zadnjem Partijskom sastanku pri komandi područja uočili smo sve nedostatke u našem radu i napravili smo plan po kojem je svaki drug bio odgovoran za jedan sektor rada u toku ove nedjelje. Konstatovano je da još treba pregledati naše straže i vidjeti kako rade, opet im dati konkretna uputstva i na taj način omogućiti komandama straža da se pravilno orijenfišu u slučaju neprijateljskog upada na naš teritorij. Neki dan je banda upala u Duzluk i straža se je opravdano povukla a da nije prihvatila borbe jer je neprijatelj išao s jačim snagama s leđa i sa bokova.

Da bi izvršili naređenje koje je izdala vaša komanda obrazovali smo za slučaj neprijateljske ofanzive jedan bataljon koji se sastoji od dve čete. U prvu četu idu sve partizanske straže, a u drugu straže pri bolni-

4 Kotarsko rukovodstvo Podravska Slatina raspalo se za vrijeme neprijateljske ofanzive. Vidi dok. br. 71.

5 Odnosi se na ofanzivu koju su poduzele okupatorsko-kvislinške jedinice na Slavoniju i Bilo-goru 8. jula 1943; vidi dok. br. 157, objašnjenje 1.

6 Mirko Bulović, pomoćnik komandanta Papučko-krndijskog područja.

7 Vidi dok. br. 31/

čama i ostali. Postavljen je Štab bataljona odnosno komandant i politički komesar. Zborno mjesto i ostala pitanja u vezi sa ofanzivom rješili smo.

1. U partizanskim stražama politički rad kreće na bolje, među tim one još uvijek nisu onakve kakve bi trebale biti. Nastojimo svim snagama da u partizanskim stražama obrazujemo Skojevske aktive kao i Partijske i kandidatske jedinice. Čvrsto vjerujemo da će mo na taj način mnogo učiniti. U nekim stražama smo obrazovali kandidatske jedinice i Skojevske aktive dok u jednoj straži imamo i Partijsku jedinicu. Politički delegati pri stražama su prilično slabi al'i uz našu pomoć imaju mogućnosti da se razviju. Za politički rad u stražama direktno je odgovoran ovoj komandi jedan politički instruktor koji ih stalno obilazi, kontroliše i daje im uputstva. Komanda mjesta[8] funkcioniše za sada dobro, mi smo ih posjetili i obišli i vjerujemo da će oni zadovoljiti na toj dužnosti. Za koji dan će mo obrazovati III Ekonomski sektor[9] koji će biti na onom kraju, Voćin, Kuzma i okolica. Na taj način će se poboljšati organizacija naše ekonomije.

2. Bolnice:

Pošto smo pripremili naše bolnice za slučaj neprijateljske ofanzive i nepokretne drugove smjestili na predviđena mjesta nastavljamo na radu sa bunkerima i stim radom nastavi ćemo dalje jer će nam isti trebati kako za ranjenike tako i za buduću žetvu.

Oporavilište Br. 1 t. j. straža pri njemu je politički slaba i na zadnjem savjetovanju svih Partijaca u području dali smo uputstva drugu delegatu za rad. Bolnica br. 5[10] u radu vidno napreduje dolaskom druga Šogora.[11] Isto tako i bolnica u Ratkovcu dolaskom drugarice Štrumberger.[12]

3) Radionice:

Na sastancima radionica pretresaju se sva tekuća pitanja ispravljaju se nedostatci i čitaju se radio vješti i ostali politički materijal. Nastojimo da iz redova t'ih drugova pojačamo našu Partiju. Naročitih nepravilnosti u njihovu radu nije bilo.

II Stanje Partije

Da bi pojačali Partijski rad da bi sve odane i poštene drugove uvukli u Partijsku organizaciju održali smo 18. ov. mj. veliko Partijsko savjetovanje na kojem je bilo prisutnih oko 30 članova Partije i kandidata. Na tom savjetovanju doneli smo zaključak po kome nijedan član Partije u našem području nemože a da ne pripada ni jednoj jedinici. Sve Partijce koji su razbacani po ustanovama povezat će mo u partijske **jedinice** i na taj će mo način početi ispravnije raditi. Na savjetovanju smo konstatoval'i da drugovi članovi Partije nisu vodili dovoljno računa o svo-

8 Voćin
9 Nalazio se na Krndiji iznad sela Gradišta; zadaća ekonomskih sektora bila je da prikupljaju i spremaju namirnice, odjeću i opremu za jedinice NOV i vojnopartizanske bolnice.
10 Bolnica br. 5 nalazila se na Papuku (Rust).
11 Đuro Vukelić
12 Katarina

joj izgradnji a isto tako i o radu u kojem bi Partiju ojačali. Kada smo si sami postavili nekoliko pitanja osnovnih pitanja iz Marksizma malo ih je znalo.

Partijskom radu u poslednje dane posvetili smo naročitu pažnju svesni da će mo samo na taj način moći politički podići naše područje.

a) Organizaciono stanje:

Broj članova partijske jedince pri komandi područja 9
Broj članova partijske jedinice Drenovac.....7
Broj članova partijske jedinice u Voćinu.....4
Broj članova partijske jedinice u Puš·ni.....4
Broj članova Partije u bolnicama i radionicama.....10

Iz ovoga se vidi da smo se pojačali za jednu partijsku jedinicu u partizanskoj straži u Pušini. Sa Partijcima po bolnicama i radionicama je najteže jer su oni jako razštrkani.

Kandidata u svim ustanovama područja imamo sada oko 30 i tu smo se malo ojačali. Vjerujemo da će kandidata biti mnogo više kada partijske jedinice počnu da rade onako kako treba.

Na svakom sastanku bilo partijske jedinice ili kandidatske grupe zaključili smo da se drugovima konkretno zada po par stranica materijala da prouče do idućeg sastanka i da se onda o tome diskutuje uz ostale točke dnevnog reda.

Skojevske aktive redovito ob lazimo obrazujemo nove aktive i radimo s njima. U bolnicama i radionicama imamo preko 30 Skojevaca koji rade u svojim aktivima, u stražama nije bilo do sada ništa ali se sada nalazimo na putu da obrazujemo tamo gdje ima mladića.

III. Obavještajna, sanitetska i služba veze.

Drugovi iz komande koji su odgovorni po tim granama rada vredni su i hoće da primaju savjete i kritike. Ipak mi mnogo o tome vodimo računa naročito za obavještajnu službu jer isti drug nema dovoljno političkog znanja. Još 'ima mnogo nedostataka po relejnim stanicama ali redovito ih se kontroliše i posle male reorganizacije koju će mo izvršiti stanje će se popraviti.

IV. Agit-prop.

Još uvjek nismo uspjeli nabaviti šapirograf pa ne možemo izdati svoje novine koje sređujemo, nadamo se za koji dan da će mo ga dobiti i biće nam lakše. Međutim i pored toga rad agit-propa krenuo je na bolje. Dobili smo jednoga odličnog crtača tako da su nam zidne novine na zavidnoj visini. Radio izvještaje prekucavamo 'i šaljemo svim ustanovama u području. Obrazovanjem muzičke sekcije kulturno-prosvjetni rad se je mnogo popravio. Istu sekciju šaljemo po selima, bolnicama, a svake nedjelje na veče u Drenovcu organzujemo kulturno-prosvjetno veče sa prigodnim govorom i igrankom.

V . Opća ocjena

Komanda područja redovito kontroliše sve ustanove. Drugovima daje uputstva i konkretne zadatke. Najveći nedostatak komande što pod izgovorom »Nema se vremena« neproučava skupno materijal, ali i to će mo popraviti.

Smrt fašizmu Sloboda Narodu.

Pomoćnik:

M. P. M.[13] Bulović, v.r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 112—113.

77

20. VI 1943.

Izvještaj Štaba II NOP odreda Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o vojnoj situaciji, akcijama Odreda, organizacionom stanju i planu budućih akcija Odreda za vrijeme od 10. do 20. juna 1943. godine.

I.

VOJNIČKA SITUACIJA

Na sektoru našega odreda,[1] neprijatelj je u defanzivi. Neprijatelj je sa svojim jakim snagama 17 ovog mjeseca [ušao] u selo DUZLUK, **u** istome selu riije bilo naših jedinica te je neprijatelj unišao u samo selo bez otpora, tom prilikom zapaljena je kuća u kojoj je bio S. K.[2] Našice. Neprijateljske snage koje su nastupale u pravcu DUZLUKA išle su sa tri strane i to iz KUTJEVA, preko Kapavca na Ružicu, stazom od GAZI-JA i cestom od ORAHOVICE. Za to vreme naše jedinice nalazile su se u selu PUŠINI i nisu dolazile u sukob sa neprijateljem.

Neprijatelj postavlja zasjede u blizini svojih uporišta i na prugi NAŠICE — SLATINA, a najviše oko sela MIKLEUŠA i na cesti kod sela ZDENACA, s namerom da spreči prelaz naših jedinica u Podravinu i da nam spreče rušenje pruge i t. t. veze.

Uporišta koja drži neprijatelj na sektoru odreda posjednuta su od ustaša, kulturbundovaca i manji dio domobrana. Moral kod neprijatelja u tim uporištima dosta je na visokom stepenu, vidi se iz toga što je u tim uporištima veći broj ustaša i kulturbundovaca.

Naš odred nije mogao da vrši akcije na oružje zbog toga što na sektoru odreda nema ni jedno manje uporište na koje bi mogli da izvršimo sami akciju.

II.

AKCIJE

Noću između 12. i 13. ov. mj. II. bataljon je vršijo akciju ekonomskog karaktera u Pustari Višnjidi i zaplijenili sledeći plijen 700. kg. gra-

13 Mirko

1 Sektor djelovanja II NOP odreda obuhvatao je istočni dio Slavonije s bazama na Papuku, Krndiji i Dii ju.

2 Kotarski komitet KPH.

ha, 300. kg. ječma, 200. kg. brašna, 100. kg. kukuruza, 40. kg. krumpira, 30. kg masti, 50. kg. soli, **8**. kg. šećera, 5. litara gasa, 3 para konja sa zapregama, 14. komada goveda, 1 telefon.

Jedinice I. bataljona noću između 14. i 15. ovog mjeseca mobilisale su u selu Vraneševcima, trideset šest 36 drugova, od toga broja u odredu je zadržano dvadeset sedam 27 drugova, a u P. K. Područje upućeno je devet 9 drugova.

Prva četa našeg I. Bataljona u sastavu sa drugom četom II. Bataljona, noću između 18 i 19 ovog meseca vršile su akciju trganjem telefonske veze na pruzi između Čačinaca i Bukovice, te su pokidali pet kilometara telefonske veze, i pokupile **120** kg. telefonske žice na željezničkoj stanici Mikleušu zapalili su tri vagona natovarenih sa drvima i zaplijenili pružni alat i jedan omot poljske t. t. linije.

Druga četa našeg I. bataljona u sastavu sa prvom četom II. bat. noću između 19 i 20 ovog meseca vršile su rekviraciju od ustaških familija, na hranu u selu G. Bukovici, i zaplijenili sledeći plijen: dva para cipela, dve zimske bunde, četiri defanzivne bombe, jedan opasač, 250 kg. žita, 120 kg. Kukuruza, 100 kg. brašna 40. kg. soli, jedan telefon i uhapsili dva željezničara, šefa željezničke stanice i skretničara.

Prema vašoj naredbi[3] za izgradnju suhoputnih stanica do sada smo završili jednu suhoputnu stanicu u koju se može smjestiti od 30—35 ranjenika.

III.

BORBENOST I DISCIPLINA

U razdoblju 10—VI do 20—VI ove godine, borbenost je ostala na istom stepenu kao i ranije. U razdoblju ovog izveštaja[4] nismo izvršili ni jedne akcije na oružje te pojedini drugovi nisu imali prilike da se istaknu u borbi. Disciplina u zadnje vreme je popustila, vidilo se iz toga što je u našem Odredu bilo kako izgleda ubačeno nekoliko neprijateljskih agenata koji su pohapšeni i nalaze se pod istragom kod R. O. C. Br. 2 Komande II. Područja.[5] Broj uhapšenih ima (**6**) šest od kojih je jedan rukovodioc S. K. O. J. a u bataljonu, jedan komandir, jedan komesar čete, jedan vodnik, i dva partizana.

IV.

OFICIRI ZA VEZU.

Oficira za vezu nemamo, dok njegovu dužnost vrši zam. komandanta.[6]

Veza između štaba odreda i štabova bataljona je dobra vidi se iz toga što kuriri na vreme dolaze i odlaze kako iz Štaba odreda tako i iz štabova bataljona.

3 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 97, str. 213—214.
4 Odnosi se na razdoblje od 10. do 20. juna 1943. god.
5 Odnosi se na Papučko-krndijsko područje.
6 Zamjenik komandanta II NOP odreda bio je Stevo Carević.

V.

ORGANIZACIONO STANJE.

Naš odred sastavljen je iz dva bataljona, svaki bataljon ima po dve čete svaka četa ima po dva voda. Odred ima jednu diverzansku grupu koja operiše na glavnoj pruzi ZAGREB — BEOGRAD.

VI.

ŠTABSKO OSOBLJE.

S T A B I. B A T A L J O N A sačinjava komandant, komesar njihovi zamjenci, 'informativac i obavještajac. U štabu bataljona rad je dosta otežan zbog toga što je zam. polit, komesara na srednjem partiskom kursu, a zam. komandanta pokazao slabu volju za rad, a ima i nekoliko grešaka o kojima smo vas izvijestili sa dopisom. Ostali drugovi iz štaba su zadovoljavajući.

S T A B I I. B A T A L J O N A: SAČINJAVA KOMANDANT, POLIT. KOMESAR i njihovi zamjenici, obavještajac i informativac, šefa štaba nemaju. Drugovi iz štaba bataljona međusobno se slažu i zadovoljavajući su.

S T A B O D R E D A: sačinjava komandant,[7] pol'it. komesar,[8] i njihovi zamjenici,[8] informativac[10] i obavještajac,[11] šefa štaba nemamo. Drugovi iz Stäba odreda međusobno se slažu kako međusobno tako i sa štabovima bataljona.

VII.

PLAN BUDUĆIH AKCIJA.

U planu imamo rušenje pruge kidanje t. t. veze, palenje vršalica, mobilizaciju i akcije ekonomskog karaktera.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

POLIT. KOMESAR: Hanđal Stef

KOMANDANT: Radišić Ljubo ja

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

78

20. VI 1943.

Izvještaj Štaba I NOP odreda Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkom radu na podizanju svijesti boraca, njihovoj disciplini i odnosu prema narodu, akcijama jedinica Odreda i radu Agitpropa u razdoblju od 9. do 19. juna 1943. godine.

Druže Politički!

Dostavlja se izvještaj o političkom i kulturno prosvjetnom radu **kao** i stanje u Odredu u vremenskom otsjeku od 9. VI. do 19. VI. o. g.

7 Ljuboja Radišić
8 štef Hanđal
9 Stevo Carević i Slavko Medunić
10 Ljubomir Kovačić
11 Borivoj Novaković

OPĆI PREGLED

U ovom otsjeku vremena naše jedinice vršile su pokrete za Babiju Goru i nazad te je bilo manje mogućnosti za intenzivan političko-kulturno-prosvjetni rad u I. i II. Bataljonu. Ali usprkos čestih marševa iskorišteno je racionalno svako slobodno vrijeme za rad na političkom podizanju naših partizana. Uslijed češćih akcija i rada pojačanja rada u jedinicama oko organizacionog doterivanja samog Odrera.[1] Iz samih akcija i borbi[2] podvučena su nova iskustva kao i svi nedostaci na koje su drugovi upozoravani i ispravljeni. Politički rad sastojao se u glavnom na podizanju političke svijesti boraca. Preko dobivenog propagandnog materijala i najnovijih radio izvještaja objašnjavana je drugovima najnovija politička situacija u vezi sa sve jačim pripremanjem otvaranja drugog fronta i invazijom naših saveznika na Hitlerovu evropsku tvrđavu, te skorim uništenjem krvavog fašizma. Prikazivano je drugovima među-narodm značaj naše Narodno-oslobodilaöke borbe kao i naši uspjesi u nazad dvije godine borbe.

U vezi s tim najnovijim događajima oko pripremanja potpune likvidacije fašizma drugovima je objašnjavano od kolike je važnosti da mi Partizani NOV budemo što disciplino vani j i jedinstveniji i što bolje naoružani znanjem i borbenim iskustvom, da bi stvarno bili jedna svjesna politički spremna i organizovana vojska.

Politički rad kao i stanje u III. bataljonu[3] nije se mnogo popravilo te je drug zamenik polit, komesara Odreda otišao u posjete tamo te da im dade upute i direktive te da prekontrol'iše njihov rad.

Moral i borbenost naših boraca je odličan. To se naroč'.to pokazalo u našim zadnjim akcijama i borbama koje smo vodili sa švapskim psima.[4] Drugovi borci imaju sada već par borbi sa Njemcima u kojima su se svakako ojačali borbenim iskustvom i moral ojačali videći kako proslavljeni Njemci koji su porobili čitavu Evropu pred njima bježe vukući svoje mrtve i ranjene.

U ovom otsjeku vremena među ostalim akcijama imali smo i dve borbe sa Njemcima i to kod Snjegavića[5] I. Bataljon i na Njemački transport kod Borovca[6] II. Bataljon s kojima su se naši borci pokazali ravni brigadirima.

Na moralnu čvrstinu utiče i najnovija međunarodna situacija koja se svakodnevno objašnjava jedinicama.

U jedinicama se uspješno provodi kampanja oko toga da se što više zaplijeni stvari i plijena korisnog za našu pozadinu dostavlja našim bolnicama i ranjenicima, a sto tako se uspješno provodi kampanja oko ispravnog ponašanja partizana u akcijama prema plijenu zarobljenicima i

1 Misao u rečenici nedovršena.
2 Prvi i Drugi bataljon I odreda vršili su tada akcije na području Psunja i diverzije na glavnoj željezničkoj pruzi Zagreb — Beograd.
3 Treći bataljon nalazio se na sektoru Borci — Bijela.
4 Uz pomoć diverzantske grupe II bataljon je 17. VI 1943. god. uspješno izvršio diverziju na pruzi Zagreb — Beograd na njemački transportni vlak u kome je bilo oko 400 Nijemaca.
5 Akcija je izvršena 15. VI 1943. god. Protivnik je imao 13, a partizani 3 mrtva vojnika.
6 Isto kao 4.

uopšte u svakoj prilici. Ova kampanja do sada pokazuje dobre rezultate što se očitovalo u zadnjim akcijama.

Disciplina u jedinicama nije na onoj visini na kojoj bi trebala da bude ali se osjeća poboljšanje naročito u I. i II. bataljonu.

Odnos drugova prema rukovodiocima i štabovima je dobar, drugarski i (starešinski), drugovi smatraju svoje pretpostavljene drugove starešinama 'i najboljim drugovima.

Odnos drugova partizana prema hrvatskom narodu je vrlo dobar što se najbolje osjeća u prolazu kroz hrvatska sela a i na mitingu u Podvrškom i Bijeloj Stijeni. Drugovi se odnose prema hrvatskom narodu kao dobri partizani svjesni od kolike [je] važnosti oružano bratstvo srpskog i hrvatskog naroda.

Stanje odjeće i veša znatno se popravilo no međutim obuća se dosta upropastila češćim marševima po lošem vremenu.

Zdravstveno stanje naših boraca je dobro. U ovom otsjeku vremena poginulo je u borbi 4 druga i jedna drugarica, a ranjeno u borbi i to lakše 3 druga.

Usmenim uputama, direktivama i stalnoj kontroli rada u jedinicama učvršćujemo i jačamo naš Odred na političko-kulturno-prosvjetnom [i] vojničkom polju.

U ovom razmaku vremena održana su dva mitinga i to jedan u srpskom selu Medari[7] na glavnoj cesti Zagreb — Beograd, a drugi u hrvatskom selu Podvrškom.[8] Mitinzi su uspjeli i na njima je izvršena najnovija politička situacija u zemlji i svijetu, pobjede naše NOV, organizacija narodne vlasti u pozadini, naši podmukli neprijatelji HSS i četnici kao i ostale stvari lokalnog karaktera. Sami mitinzi su ostavili lijep utisak u narodu o našoj vojsci.

Moral u narodu na sektoru Šnjegavića i Babije Gore[9] je na visini, narod lijepo prima partizane mnogo bolje i prijaznije dajući im sve što im treba nego što je to na sektoru oko Bobara. Na istom sektoru oko Snjegavića i Babije Gore potreban je mnogo jači politički rad u narodu koji do sada vrlo slabo dolazi do izražaja. Naš će Odred nastojati po svršetku ovih diverzionih akcija na glavnoj pruzi prebaciti se na ovaj sektor te pojačati rad u narodu.

I. BATALJON.

U istom bataljonu održano je 5 četnih sastanaka i 8 vodnih na kojima su pretresani svi zapaženi nedostatci u akcijama i u borbama. Pretresane su akcije Gor. Bogićevac u Kovačevcu i borbe kod Smrtića i Šnjegavića. Pojedini drugovi su kritikovani koji su pokazali loše i pozivaju ih da se poprave a istaknuti drugovi uzimaju se kao primer dobrih boraca. Govoreno je o partizanskoj disciplini u odnosu drugova među sobom i prema starješinama kao i prema drugaricama isto tako naglašavana je potreba što potpunijeg izvršavanja svakog i najmanjeg naređenja.

7 Miting je održao II bataljon 9. VI 1943. god.
8 Miting je održao I bataljon 17. VI 1943. god.
9 Đabja gora

U ovom bataljonu održano je savjetovanje sa polit, komesarima na kojemu su pretresane posljednje akcije, borbe i prikazana najnovija politička situacija u vezi sa otvaranjem drugoga fronta. Isto tako date su drugovima detaljne upute i sugestije za dalji rad.

Povedena kampanja oko toga da se što više plijena dade u korist naše pozadine uspješno se sprovodi.

Isto tako održano je par sastanaka po četama izobrazbenog karaktera na kojima su bile slijedeće teme: Crvena Armija — armija radnika i seljaka, izdajničko vodstvo HSS-a i njihov izdajnički rad protiv NOB i pomaganje okupatoru, likvidacija četničkih bandi po našoj NOB u Lici i Hercegovini i najnovije političke situacije.

U jedinicama se čita list I. Odreda »NAPRED«[10] kojega partizani vrlo lijepo prime i sa interesovanjem, »Napred glasilo KPH«, »Vjesnik Narodno-Oslobodilačke fronte« i Radio izvještaji.

Moral 'i borbenost u jedmici je odlična, disciplina osrednja, odnos prema rukovodiocima dobar, zdravstveno stanje dobro obuća loša. Ishrana dobra.

II. B A T A L J O N

U istom bataljonu održana su 3 četna sastanka i 9 vodnih, na kojima su raspravljane stvari i nedostatci ovog bataljona. Pretresane su sve akcije i borbe iz kojeg su podvlačena iskustva a upozoreni su drugovi na nedostatke u istima. Pretresana je akcija na voz transportni Njemački u kojoj su se drugovi junački poneli te su neki od njih pohvaljivani pred drugovima i time prikazano drugovima kako treba partizani da se bore. Na istim sastancima govorilo se o disciplini, drugarstvu kao i o drugim lokalnim stvarima i potrebama.

U ovom bataljonu održan je jedan omladinski sastanak svih omladinaca u bataljonu na kome je govoreno o radu i borbi omladine u Sovjetskom Savezu i kod nas u vezi s tJim čitanjem omladinskog Borca.

Na četnim sastancima govoreno je među ostalim najviše povodom ekonomskih akcija i pitanja stvari korisnih za našu pozadinu koje su drugovi pre običavali samovoljno zadržavati za sebe. Kampanja protiv takvih štetnih običaja uspješno se sprovod'.

Održano je nekoliko sastanaka izobrazbenog karaktera na kojima su bile glavne sledeće teme. Narodno-Oslobodilačka vojska i Partizanski Odredi (u duhu istoimene brošure), najnovije političke situacije u zemlji i u svijetu u vezi sa otvaranjem drugog fronta, formiranje Korpusa[11] u Slavoniji i dve godine borbe u istoj, međunarodni značaj NOB i drugo.,

U jed nicama se čita »Slavonski Partizan«,[12] »Vijesnik«,[13] Radio izvještaji i list I. Odreda »NAPRED« br. 2 isti je pobudio interesovanje

10 List I slavonskog odreda III operativne zone NOV i POH. Izdavao ga je Agitprop I odreda u Cicvarama na Psunju 1943. god.

11 Slavonski korpus NOV i PO formiran je 17. V 1943. god.; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 131, str. 298.

12 Glasilo NOV i PO Slavonije i Srijema.

13 Izdanje Agitpropa CK KPH.

među drugovima u ovom bataljonu i drugovi su aktivno počeli da prinose svoje doprinose za isti.

Moral i borbenost ie odlična, disciplina se popravila, druearstvo isto tako.

Zdravstveno stanje t. j. kao ishrana dobra.

III. B A T A L J O N

Izvještaj ovog bataljona nije potpun pošto je smrću Polit, komesara njegov zamjenik preuzeo dužnost i nije podneo iscrpni izvještaj.

U ovom bataljonu održana su 4 četna sastanka i 8 vodnih. Na istim sastancima drugovima je opširno govoreno o potrebi svjesne partizanske discipline i značaj iste za partizana — narodnog borca. Objašnjavana je potreba najvišeg drugarstva i smisao zajedničkog života. Naglašavana je važnost izvršavanja svakog naređenja u potpunosti kao i smisao odgovornosti pred svojom komandom. Na istim sastancima kritikovani su drugovi za nedostatke u vršenju svoje dužnosti, patrolama i svakodnevnom držanju položaja.

Održano je par četnih sastanaka na kojima je govoreno o životu u SSSR-u, o ljubavi naše braće na Istoku prema našim partizanima, o najnovijoj političkoj situaciji, raskrinkavana je podla rabota izdajničkog vodstva HSS-a, govoreno o moralnom stanju u neprijateljskim redovima.

Od propagandnog materijala čita se »Slavonski Partizan« list »NAPRED« br. 2 i Radio izvještaji.

Moral i borbenost ovog bataljona je dosta na visini dok je disciplina umnogome zaostala, gdje je politička svijest partizana na niskom stupnju.

Zdravstveno stanje partizana dobro, ishrana isto tako dok se stanje obuće i odjeće djelomično popravlja.

B O L N I Č K A C E T A

Održan je jedan četni sastanak na kome su rešavana aktuelna pitanja u samoj jediriici o pogledu discipline, drugarstva izvršavanje naređenja, pružanje pomoći ranjenim drugovima i dr. Osim toga na jednom prosvjetnom sastanku govoreno je o političkoj situaciji u vezi sa otvaranjem drugog fronta [1]i sjajnih pobjeda naše NOV u Jugoslaviji.

Moral disciplina i borbenost u istoj četi su dobri, Ista četa se brine i vodi računa o čistoći sViju drugova i o čistoći kantomana.

A G I T - P R O P

Rad našega Agit-propa svakim danom se poboljšava i dostiže svoje odgovarajuće nivo. Rad u jedinicama postaje intenzivniji te je održano nekoliko predavanja opće obrazovanje. Pjevački horovi u jedinicama aktivno rade i nastupili su na mitinzima na kojima je Agit-prop učestvovao. Izdane su zidne novine broj 3 u kojima je među ostalim aktu-

elnim člancima i članak posvećen drugu Fedi[14] palom komesaru XXI Brigade. Radi se na prikupljanju materijala za treći broj našeg lista »NAPRED«.

Naša tehnika umnaža partijski materijal te je umnoženo: 12 Uslova u 40 primjeraka, zatim ponovo naš list »NAPRED« u 40 primeraka, Zapovjed druga Staljina za Prvi Maj 25 primjeraka, svim brigadnim Komiteta SKOJ-a 25 primjeraka i Organizacija SKOJ-a 25 primjeraka, Izvještaj o akciji na Sirač 100 primjeraka, Partizanska zakletva 100 primjeraka, Narodu Slavonije letak Oblasnog NOO-a 100 primjeraka i Radio vijesti.

Uz naš borbeni pozdrav:

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Polit. Komesar:
M. P. Duka Balenović, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/1.

79

21. VI 1943.

Izvještaj Štaba II NOP odreda političkom komesaru III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkom i kulturno-prosvjetnom radu, suradnji s narodom i NOO-ima i financijskom stanju Odreda.

I. OPCI PREGLED.

U toku posljednjih deset dana mnogo se v'še radilo na političkom polju, dok je rad na kulturno-prosvjetnom polju bio slabiji.

S političke strane poduzelo se, budući da imamo novomobilisanih. objašnjavanje diljeva Narodno oslobodilačke borbe, povezivanje fronte i pozadine, raskrinkavanje prikrivenog neprijatelja uz prikazivanje otvorenih neprijatelja.

Sam politički rad odvija se po određenom 10. dnevnom planu uz ine potrebe koje se ukazuju prilikom mobilisanja. Shvaćanje partizana more se reći da je pravilno izuzev nekolicine koji još uvjek nisu svjesni današnje borbe.

Aktivnošću saveznika[1] što se drugovima dnevno prikazuje stvara se zadovoljtsvo kod partizana i oni shvaćaju da će u predstojećem drugom frontu također odigrati Vidnu ulogu i pomoći našim saveznicima.

Kulturno-prosvjetni rad sveden je na održavanje predavanja usmenih novina, čitanje pojedinih članaka, mitinzima i organizacije pjevačkih horova i glazbe. Sam kulturno-prosvjetni rad prilično je oštećen time što je kulturno-prosvjetna grupa koja je do sad djelovala smanjena je uslijed izvjesnih razloga i osjeća se nedostatak na kulturno prosvjet-

14 Feđa Milić poginuo u napadu na ustaško uporište Donju Motičinu; vidi dok. br. 21.
1 Odnosi se na Veliku Britaniju i Sjedinjene Američke Države.

nom radu. S obz'irom na prilike u našem odredu i gledanje na partizane bilo bi potrebno omogućiti organiziranje Agit-Propa, ali je za sada još nemoguće budući da nemamo drugova, koji bi mogli rukovoditi sa istim, jer je priliv u naš odred u glavnom iz sela koji potrebuju mnogo rada na kulturno-prosvjetnom polju. Naročitu pažnju obratili smo organiziranju usmenih novina da bi donekle nadomjestili kulturno-prosvjetnu grupu.

II. RAD U B A T A L J O N I M A .

I. bataljon.

1. četa: Održana su dva četna sastanka i jedan vodni. Na sastancima se je naročito posvetila pažnja s obzirom na neupućene drugove, koji mnogi još neznaju cilj narodno oslobodilačke borbe, koji neznaju za prave prijatelje, za što se borimo, tko su nam prijatelji, a tko neprijatelji, tko su otvoren[1], a tko potajni neprijatelji. Na istim sastancima prikazivana je potreba discipline, i kakove discipline, koja se temelji na iskrenosti i drugarskoj svijesti partizana, pomoću samo takove discipline moći ćemo da se borimo protiv okupatora 'i domaćih izdajica našega naroda i da tim olakšamo drugovima borbu na osobođenoj teritoriji u Bosni, Hercegovini, Dalmaciji i Crnoj Gori. Na sastancima se čita radio izvještaj kojega izdaje kult. prosvjetna grupa.

2. četa: Održana su tri četna sastanka. Na sastancima je drugovima objašnjavan cilj Narodno-oslobodilačke borbe, potreba discipline, koja je potrebna da bi mogli izvršavati sva naređenja točno i na vrijeme, koja je potrebna za jedinstveni rad cijele jedinice i vojske uopće, bez koje mi nebi mogli opstojati, a kamoli organizirati vojsku. Naročito je još skrenita pažnja na potrebu drugarskih odnosa kako unutar partizana tako i među narodom i prilikom prolazka kroz sela, naročito kroz Hrvatska, kako moramo gledati na zavedeni narod, da ga nesmijemo osuđivati, već tumačiti zašto se mi borimo, jer samo na taj način će partizani biti dobro primljeni i rado viđeni u svim selima.

Na gore navedenim sastancima pored navedenih tema, čitala su se »Slom neprijateljske ofenzive na Slavoniju«, Slavonski Partizan,[2] br. 9. i radio izvještaji.

U bataljonu ima dva nepismena druga, koji nepokazuju interesovanje za učenje i kako im je omogućeno i pomaže se, ali se nastoji da ih se svakako nauči.

RAD POLITIČKOG KOMESARA U BATALJONU.

Održana su dva sastanka sa političkim komesar'ma i vodnim delegatima, na kojima su date upute prema dnevniku rada. Pošto kod drugova disciplina nije na potrebnoj visini, drugovima je objašnjeno kako treba da se objasni potreba discipline i kako treba prikazati zbog čega je ista potrebna u današnjoj našoj borbi. Nadalje je prikazano kako drugarstvo treba da vlada kako između drugova partizana tako i izme-

2 Glasilo NOV i PO Slavonije i Srijema; od br. 9 glasilo NOV i PO za Slavoniju.

đu rukovodećih drugova i partizana i obratno i sa narodom po selima. Ujedno da se drugovi upoznavaju kako sa unutrašnjom tako i sa vanjskom kako vojnom tako i polit čkom situacijom. Drugovima pošto su neki novo mobiliziranima i oni koji su malo ranije došli treba da se prikaže razvitak i sam tok razvitka današnje Narodno oslobodilačke borbe.

Na štabskoj sjednici, koja je održana zaključeno je da se pojača rad na podizanju moralne i političke sv jesti partizana i niži rukovodeći drugova.

Prije akcija, drugovima je objašnjeno zašto je potrebna akcija i njeni politički, ekonomski i vojni uspjesi, dalje kako treba da se drugovi vladaju prilikom izvršenja istih akcija.

Održan je sastanak sa cijelim bataljonom na kojem je drugovima prikazana potreba discipline i drugarstva, drugovima koji su novomobilizrani objašnjen je razvitak N. O. borbe, zašto je potrebna borba, te razne prljave rabote našega neprijatelja i domaćih izdajica našega naroda, koji pokušavaju na razne načine, da bi nas oslabili i uništili.

II. bataljon.

1. četa: Vodni pol. delegati održali su sa svojim vodovima sastanke na kojima su b■ li čitani i radio izvještaji, novine »Naprijed«[3] i »Vjesnik«.[4]

Održana su dva četna sastanka. Na sastancima je govoreno je o nacionalnom pitanju kod nas, o savezu SSSR-a Engleske i Amerike, reakcionarnom vodstvu HSS-a. Drugovi su upozoreni o mogućnosti predstojeće reakcije i o snagama kojima još naši neprijatelji raspolažu.

Održana je četna kritika, na kojoj se kritikovalo pojedine drugove što čine greške i ispravilo ih se. Drugovi su učestvovali u diskusiji što je dobra strana, jer se to prije nije očitovalo u dovoljnoj mjeri.

2. četa: Održana su dva sastanka, na kojima je prorađivano nacionalno pitanje, AVNOJ, izbjeglička vlada u Londonu i njezino protunarodno djelovanje. Održana je jedna četna kritika, kritika je bila plodna, a drugovi su u glavnom svi učestvovali u diskusiji.

U bataljonu ima 4 nepismena druga, koji se obučavaju.

RAD POLITIČKOG KOMESARA U BATALJONU.

Održano je jedno savjetovanje sa političkim rukovodiocima četa gdje im se dalo upute za dalji rad i ujedno je izvršena nadopuna plana rada. Obilazio sam dva puta čete za vrijeme rada političkih komesara četa i ustanovio da je interesovanje za politički rad dosta dobar kod drugova. Isto tako sam napravio ispravke na kritici na kojoj sam bio prisutan. Obišao sam drugove za vrijeme vojnog rada i ustanovio da drugovi vrše vježbe sa interesovanjem. Održao sam štabsku sjednicu na kojoj su svi članovi štaba zaključili da se pojača rad na svim sektorima rada.

3 Organ KPH.
4 Izdanje Agitpropa CK KP Hrvatske. Od marta 1943. nosio je naslov »Vjesnik Narodnooslobodilačke fronte«.

III. RAD POLITIČKOG KOMESARA U ODREDU.

Održana je jedna konferencija sa štabovima bataljona, na kojoj je svestrano prerađivan način 'i metode kako bi se najbolje i najbrže postigao vidljiv uspjeh. Na istoj konferenciji je izvršena kontrola rada kako političkih tako i vojnih komandanata u batalj onima, ukazano im je kao na najvažnije da se svim silama povede borba za raskrinkavanje agenata koji su se potkrali u naše jed'nice, što je imalo 'i uspjeha s tim što su neki sumnjivi, a na osnovu podataka uhapšeni i stavljeni na isleđenje.

Prilikom izvršenja hapšenja pojedinaca postrojen je bio cijeli Odred i drugovima je objašnjeno kako je to potrebno i da bez ovih mjera nebi mogli uspješno dovršiti današnju borbu, istom prilikom objasnio sam potrebu i zašto vršimo mobilizaciju jer je nekoliko drugova bilo taj dan mobilizirano i odmah je izvršena zakletva istih drugova pred cijelim odredom. Drugovima je objašnjeno još i zašto neprijatelj poduzima neprestano ofanzivu na oslobođeni teritorij, a mi da moramo da bi olakšali našim drugovima položaj u kojem se nalaze, mobilizirati sve raspoložive snage da bi tu olakšicu mogli u što većem opsegu izvršiti.

Obilazeći često puta jedinice zadržao sam se u razgovoru sa pojedinim od drugova, koj'i su se vrlo lijepo izjašnjavali kako za današnju Narodno-oslobodilačku borbu tako i za naše velike saveznike SSSR, Englesku i Ameriku. Naročito je nastalo raspoloženje kada su drugovi saznal' da se među nama nalaze oficiri engleske vojske i da u Bosni nose partizani cipele, koje su poslali Englezi. Mnogi drugovi su rekli »šta će sada reći četnici, kad Englezi nama šalju cipele«.

IV. MORAL I POLITIČKA SVIJEST KOD PARTIZANA

O moralu i političkoj svijesti partizana može se reći slijedeće: Drugovi partizani u glavnom izvršavaju sva naređenja predpostavljeni, zapovjesti primaju svijesno izim nekolicine novaka, koji još nisu shvatili bit Narodno-oslobodlačke borbe. Slučaj javnog nemorala i pijanstva do sada se nije dogodilo, jedino se u toku posljednjih dana prilikom akcije i sukoba sa dva pancera dogodio slučaj da je nestao jedan drug koji se još do danas n'je povratio.

Što se t'iče samog morala u glavnom zadovoljava, dok politička svijest nije još uvijek postigla odgovorajući nivo. Suglasje između Srba i Hrvata i inih nacionalnosti je zadovoljavajuće.

V. VEZA SA SELOM.

Sela sa kojima smo dolazili u doticaj u posljednjih 10. dana gledaju na našu vojsku i na Narodno-Oslobodilačku borbu povoljno. Međutim u pojedinim selima još uvijek ima nesvijesnih ljudi, koji još uvijek nisu shvatili što bi bilo od našeg naroda, da se nije našlo poštenih narodnih sinova koji povedoše borbu protiv mrskog neprijatelja. Tako u selu Pušini postoji još neodgovornih elemenata, koji prilično loše primaju narodno oslobodilačke borce i sumnjaju u našu pobjedu. Stoga smo na-

sii za potrebno unatoč toga što su se u navedenom selu održavali često mitinzi, održati opet što smo i učinili, na mitingu smo upoznali narod sa vanjskom i unutarnjom situadjom i ukazali na potrebu uske saradnje fronte sa pozadinom, upozorili ih na kopanje bunkera za spremanje ljetine.

Prilikom mobilizacije u selu Vranješevdi moglo se ustanioviti da tamošnji narod po prijemu partizana gleda prilično povoljno na narodno oslobodilačku borbu. U istome selu je mobilizirano tom prilikom 36 drugova.

Prolaskom naših boraca kroz selo Krasković, narod je lijepo primio partizane i iako je to selo sada siromašno nahranilo je part'zane. Svakim prolazom kroz sela naši borci razgovaraju sa narodom i u glavnom se opaža dobro raspoloženje kod naroda.

VI. SARADNJA SA NOO-ima I DRUGIM NO-im organizacijama.

Ishrana naše jedinice u glavnom se vrži iz akcija[5] i potrebe pranja i krpanja rublja vrše naše drugarce u Odredu te naročite saradnje sa NOO-ima nije bilo. Prolaskom kroz sela stupamo u vezu sa NOO-ima i dajemo im upute i savjete, jer svakodnevno uskrsavaju nova pitanja i potrebe naročito danas, spremanje ljetine.

VII. ISTAKNUTI U BORBI.

U toku poslijednjih dana nismo imali oružanih okršaja sa neprijateljem većeg omjera i prema tome nije bilo istaknutih u borbi.

VIII. ISHRANA, ZDRAVLJE, ODJEĆA I OBUĆA

Ishrana je u glavnom dobra, partizani se brane tri puta dnevno, hrane je dovoljno i prilično je dobro priređena.

Zdravlje općenito zadovoljava. Ima nekoliko slučajeva oboljenja od tifusa, gripe i lakše prehlade.

Odjeća je dosta loša, jer nismo imali akcija gdje bi došli do odijevnih predmeta. Drugarice su zaposlene pri krpanju odjeće, ali se samo tim nemože poboljšati stanje.

Obuća je također loša i ima priličan broj potpuno bosi drugova, a sva druga obuća se stalno krpa i popravlja.

IX. POGINULI U BORBI.

U zadnjem vremenu nismo imali gubitaka.

X. FINANSIJE.

Stanje blagajne u I. bataljonu:

1. četa — — — —	— — — — — — — — —	760. kn.
	potrošeno	710. „
	Ostaje	50. „

5 Odnosi se na ekonomske akcije.

2. četa — — — — — — — — — — — — —	80.	kn.
Utrošeno nije ništa.		
Blagajnaštaba bataljona — — — — — — — —	360.	kn.
utrošeno — — — — —	360.	„
ostaje	—	
Stanje blagajne u II. bataljonu.		
1. četa — — — — — — — — — — — — —	2.000.	kn.
potrošeno — — — — —	1.430.	„
Ostaje u četi — — — — —	570.	kn.
2. četa — — — — — — — — — — — — —	2.000.	kn.
potrošeno — — — — —	1.470.	„
ostaje u četi — — — — —	530.	kn.
Stanje blagajne II. bataljona — — — — — — —	4.383.	kn.
potrošeno — — — — —	2.420.	„
ostaje — — — — — — —	1.963.	kn.
Stanje blagajne štaba Odreda — — — — — — —	6.915.	kn.
potrošeno — — — — —	1.350.	„
ostaje u blagajni — — — —	5.565.	kn.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar.
Handjal Stef, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 114—117.

80

21. VI 1943.

Izvještaj Zapovjedništva II domobranskog zbora NDH Ministarstvu oružanih snaga... o ukidanju logora za taoce kod domobranskih zapovjedništava u Brodu, Osijeku i Rumi.

U sporazumu sa njemačk m opunomoćenim generalom u Hrvatskoj[1] Ic[2] broj 1300/43 tajno, stavlja se izvan krieposti zapovied II dz.[3] Op. broj 323/tajno od 29. III. 43.[4]

Zapovjedničtvo II. DZP[5] zapovjediti će ukidanje logora taoca u Osieku i Brodu, a zapovjedničtvo Sriemskog zdruga u Rumi.

Zatočenike predati nadležnoj redarstvenoj oblast'.

Određeno osoblje koje je bilo postavljeno za zapovjedanje i rad kod logora ima se uputiti u njihove postrojbe iz kojih je isto) bilo uzeto.

O izvršenju izvjestiti će II. DZP 'i Sriemski zdrug do 1. VII. 1943.

1 Gleise von Horstenau
2 Trupna obavještajna služba III Reicha pri divizijskim komandama.
3 Drugi domobranski zbor.
4 O tome vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 156, str. 360.
5 Drugo domobransko zborno područje.

Fernschreiben -- Akt. Z.: Bm. Mef. 11-A 289/43

Leitvermerk: Geh.Ch.Verfahren

Nr. 2535 vom 21. Juni 1943

An Auswärtig Berlin

Ausgefertigt: 13.00 Uhr Kanzlei d. Gesandten

Eingetragen in Telegr.Kontr. ..... Uhr

Verziffert: 18. Uhr, von [illegible]

Sonderbestimmung

Geheim

Empfangsbestätig. 1635 1945 NR 275 ERHALTEN JN AUSW

auf Weiterleitung an RSR v. 2. 6.

Nach neuesten Mitteilungen des Aufstellungsstabes der bosnischen Division der Waffen-SS sind 8.500 Mann gemeldete Angeworbene. Davon sollen mehr als 15 vom Hundert katholische Kroaten sein. Darüber hinaus wird in den Truppen der kroatischen Wehrmacht geworben. Ich habe erklärt, dass ich dieses Vorgehen für falsch halte, da es den Aufbau der kroatischen Wehrmacht gefährdet und die Moral der kroatischen Truppen zersetzen muss.

[illegible]

H313158

Verfügung

[illegible]

Im Pol. Arch. vermerkt

Fotokopija dokumenta br. 81

U buduće taoci, koji stoje na razpolaganju kod redarstvene oblasti imadu se prije točno preizpitati po njemačkom redarstvu (Posebni povjerenik Reichsführera SS za Hrvatsku, Osiek).

M. P.

Z A P O V J E D N I K
general Iser,[6] v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 13/III.

81

21. VI 1943.

Telegram Njemačkog poslanstva u Zagrebu Ministarstvu vanjskih poslova III Reicha kojim ga obavještava da je za Waffen SS **na području NDH mobilizirano 8.500 ljudi.**

Nach neuesten Mitteilungen des Aufstellungsstabes der bosnischen Division der Waffen-SS[1] sind 8.500 Mann gemeldete Angeworbene. Davon sollen mehr als 15 von Huntert katolische Kroaten sein. Darüber hinaus wird in den Truppen der kroatischen Wehrmacht geworben. Ich habe erklärt, dass ich[2] dieses Vorgehen für falsch halte, da es den Aufbau der kroatischen Wehrmacht gefährdet und die Moral der kroatischen Truppen zersetzen muss.

KASCHE[3]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

82

22. VI 1943.

Uputstvo Štaba XII divizije NOV Hrvatske podređenim jedinicama za formiranje stalnih i privremenih ratnih sudova.

U vezi sa naređenjem Glavnog Štaba po pitanju formiranja stalnih i privremenih ratnih sudova,[1] moraće se täkvi sudovi formirati pri štabovima naših brigada.[2] Stalni ratni sud pri Štabu brigade sastoji se od komesara brigade, koji je ujedno predsjednik toga suda, od jednog komandanta bataljona, te od jednoga partizana dobroga borca. Privremeni ratni sud nalazi se pri štabu bataljona, a sastoji se od komesara bataljona, jednog komandira čete i jednoga borca. Privremeni sud dolazi u obzir samo kod onih bataljona, koji su momentalno van svojih brigada
i djeluju samostalno. Čim se taj bataljon vrati u sastav brigade, taj ratni sud više nema važnosti. Ratni sudovi pri štabovima brigada sudiće sve krivične postupke učinjene od strane partizana iz njihovih jedinica. Oni

6 Đuro
1 Odnosi se na 13. SS diviziju (»Handžar«).
2 Odnosi se na Siegfrieda Kaschea, poslanika III Reicha u NDH.
3 Siegfried
1 O toj naredbi vidi dok. br. 55, objašnjenje 1.
2 Vidi naredbu Štaba X divizije NOVH podređenim brigadama od 15. VI 1943. god., dok. br. 55.

će također izricati osude svima protunarodnim elementima i špijunima, koje će uhvatiti u mestima gdje se brigada nalazi.

Predsednik suda t. j. komesar brigade predlaže Štabu Divizije komandanta bataljona, koji će ući u sastav ratnog suda. Isto tako treba da predloži i jednoga borca. Štab divizije potvrdiće taj ratni sud.

Štabovi brigada treba ćim hitnije da pošalju predloge za sastaviatnog suda. Uz svaki ratni sud treba da bude izabran i jedan drug koji ne biti istražitelj. Ratni sudovi slat će presude Pomoćnom obavještajnom centru za Slavoniju i Srem u tri primerka. Uz svaku presudu mora da bude iskaz o saslušanju.

Obavještajni oficiri brigada pružiće punu pomoć tim sudovima sa svojim savjetom.

Cim budu ovi sudovi potvrđeni sve presude u brigadi moći će se vršiti samo putem njih. Ratni sudovi dobit će još temeljita uputstva za svoj rad.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Politkomesar:	Obavještajac:	Komandant:
si. odsutan	Antun Vlada, s. r.	Mil.[3] Stanivuković, s.r.

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 7/1.

83

22. VI 1943.

Letak Okružnog komiteta KPH Brod kojim se pozivaju seljaci da zaštite svoju žetvu od njemačkog okupatora i da stupaju u redove NOV.

Kad pročitaš, daj dalje!

CIJA CE BITI OVA ŽETVA?

TKO CE ODNETI VAŠ TRUD I VASU MUKU?

TKO CE UŽIVATI PLODOVE VAŠEGA KRVAVOG ZNOJA?

Braćo seljaci!

To su pitanja o kojima ovih dana mnogo razmišljate i koja vam sada zadaju mnogo brige. Svi vi želite da ta žetva pripadne vama, jer ste se za nju ciele godine znojili, ali njemački okupatori imaju druge namjere. Oni se mnogo više nego ikada do sada spremaju da vam i ove godne otmu vaš trud !i vašu muku.

Znaju oni, da će im tu otimačinu biti teško sprovesti — znaju **oni,** da je sav seljački narod protiv toga. Zato su morali po svom starom običaju, da se uz pomoć svojih ustaških slugu posluže prevarom. Počeli **su** Vam pričati, kako će vam partizani oteti i popaliti žito, kao što lopov, da bi zameo svoj trag upire prstom na drugoga i viće: »Držite lopova«. A da vam partizani ne bi oteli i popalili žito, vele oni, treba da se naoružate i

3 Milan

da stupite u nekakvu njihovu miliciju,[1] koja bi trebala, da Vas oćuva od toga »zla«.

Braćo seljaci!

Vrieme je, da više ne nasjedate njihovim lažima. Vrieme je, da više ne nasjedate onima, koji su vas do sada već hiljadu puta prevarili. Zar da vam žito čuvaju oni, koji su vam ga već toliko puta opljačkali, koji vam svakodnevno ot'maju hranu i stoku i koji tjeraju vaše sinove na r a t n u klaonicu? Zar će vam žito oteti borci Narodno-oslobodilačke vojske, oni koji se protiv tih pljačkaša već dvije godine bore za život i smrt, oni koji su već toliko puta spriječili, a svojom borbom i sada sprečavaju fašističke zlikovce, da naš narod podpuno ne opljačkaju i ne unište Okupatorske bande 'i ustaški krvoloci ne naoružavaju miliciju zato, da seljacima oćuva žito od partizana, već zato, da Švabama osigura otimačinu vašeg žita, a vama spriječi, da ga za sebe sakrijete.

Braćo seljaci!

Ne dajte fašističkim okupatorima ni zrna svojeg žita. Ne stupajte u nikakove njihove milicije, koje treba da osiguravaju otimačinu vašeg ž'ta. Već sada izradite skloništa za spremanje i sakrivanje vašeg truda i muke. Tamanite po svojim selima sve one, koji bilo na koji način pomažu bandi da otimaju kruh vaš svakidašnji. Rušite svuda i na svakom mjestu puteve, željeznice i sva prometna sredstva koja služe okupatoru da odvozi plodove vašeg rada. Ako ne budete mogli da spremite žito za sebe ili ga date bore:ma za vašu slobodu — junacima Narodnooslobodilačke vojske i Partizanskih odreda, treba, da ga zapalite ili na bilo koji način uništite samo da ne dopadne šaka naših krvnih neprijatelja. Svako zrno žita, kojega od vas dobiju germanski porobljivači produžava im život, produžava muke i patnje našeg naroda, produžava ropstvo našoj napaćenoj domovini.

Stupajte u redove naše Narodno-Oslobodilačke vojske i Partizanskih odreda, da sa puškom u ruci izvojujete slobodu sebi i svome narodu i onemogućite daljnje pljačkanje svoje imovine. Ne slušajte one, koji vam govore, da treba čekatji i da još nije vrieme za borbu, jer iz njih govori okupator.

U BORBU PROTIV FAŠISTIČKIH PLJAČKAŠA I NJIHOVIH POMAGAČA !

POMAZIMO NARODNO-OSLOBODILACKU VOJSKU I PARTIZANSKE ODREDE I STUPAJMO U NJIHOVE ODREDE !

NI ZRNA ZITA, NI MRVICE HRANE FAŠISTIČKIM OKUPATORIMA !

S M R T F A Š I Z M U — S L O B O D A N A R O D U !

22. lipnja, 1943 god.

Okružni Komitet
Komunističke Partije Hrvatske
B r o d [2]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/II-

1 Vlasti NDH su naoružavale povjerljive seljake sa zadatkom da čuvaju vršaćr strojeve, skladišta pšenice i drugo.

2 Dokumenat se nalazi u fondu njemačke građe.

84

24. VI 1943.

Pregled brojnog stanja XVII brigade NOV Hrvatske.

Spisak broj I. —

JEDINICA		Štab brigade				I. Bataljon							II. Bataljon							III. Bataljon							IV. Bataljon							Svega u bojnoj	Primjedba
		Štab	Intendantura	Sanitet	Vojl trup	Svega u štabu	Štab	Intendantura	Pratnji vod	Satnije	I. četa	II. četa	III. četa	Svega u bataljonu	Štab	Mitralj. vod	Intendantura	Sanitet	I. četa	II. četa	III. četa	Svega u bataljonu	Štab	Intendantura	Mitralj. vod	Pratnji vod	I. četa	II. četa	III. četa	Svega u bataljonu	Štab	Intendantura	Sanitet	Četa	I. četa	II. četa	III. četa	Svega u bataljonu	Svega u brigadi	
Po spisku	Muških	19	2	84	9	114	9	1	26	82	75	7.	64	7	43	2		72	89	74	287	11	1	34	30	78	75	72	303	4	1		70	73		148	1114	1300
	Ženskih	2		30		32				10	11	12	33					18	20	20	58	1				18	20	18	57				3	3		6	186	
U mahodu	Muških			10		10	1			27	12	15		1	7	1		10	27	11	57	3		2	6	18	19	16	64									186	
	Ženskih			4		4				5	1	5	11					3	3	4	10					6	5	6	17									42	
Na licu	Muških		2	74	9	104	8	1			63	56	209	6	36	1		62	62	63	230	8	1	32	24	60	56	56	237	4	1		70	73		148	928	
	Ženskih	1		26		28				5	10	7			1			15	17	16	48	1				12	15	12	40				3	3		6	144	
Priraštaj																																							
Manjak																																							

Polit. komesar:
Ivan A. Štitl, v.r.

Komandant:
(Službeno odsutan)

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 23/1.

85

25. VI 1943.

Obavještenje Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske određenim jedinicama i komandama područja o preimenovanju slavonskih jedinica NOV i PO.

Odlukom Vrhovnog Štaba Narodno-oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Jugoslavije, naša dosadašnja IV. Divizija dobij a službeni naziv XII. Divizija Narodno-oslobodilačke vojske Hrvatske.

Odlukom ovoga štaba, I. Odred III. Operativne Zone, dobiva naziv »Posavski Odred«, II. Odred, dobiva naziv »Podravski Odred«. Brkin bataljon[1] će se pretvoriti u Odred, dobiti rukovodstvo Odreda i dobiće naziv »Daruvarski Odred«.[2] Diljski bataljon, koji će se pretvoriti u Odred, zadržava svoj stari nazliv »Diljski«.[3]

Novi nazivi Odreda dati su radli što jače političke djelatnosti u pravcima Save i Drave, kao i Daruvara, kao i što bolje privlačnosti novih boraca u naše odrede.

X. Divizija našeg Korpusa, zadržava do daljnjega svoj dosadašnji naziv, dok ne dobijemo zvanični i stalni naziiv i redni broj, kao i potvrdu od Vrhovnog Štaba.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Duško[4]

Komandant:
M.P.

1 Radi se o Daruvarskom bataljonu čiji je komandant bio Pajo Orozović Brf'.o.

Original u VII. Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

2 O formiranju Daruvarskog NOP odreda vidi dok. br. 92.
3 O formiranju Diljskog NOP odreda vidi dok. br. 92.
4 Dušan Brkić

26. VI 1943.

Uputstvo Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske političkim komesarima i političkim radnicima NOV i POH kako da se u ideološko-političkom radu odnose prema HSS-u. U uputstvu se kritikuje nepravilan odnos prema toj stranci uslijed nedovoljnog poznavanja njenog historijata i politike.

Izdajničko je držanje vodstva Hrvatske Seljačke Stranke i naše upiranje na to držanje pobudilo neke naše kako vojne, tako i vojno- političke rukovodioce da se nepravilno odnose prema pitanju HSS. Kod njih često nalazimo u propagandnom materijalu, a tako i u praktičnom djelovanju izraženo shvaćanje kao da je čitava HSS izdajnička i da stoga treba kako po njoj, tako i po svim njenim pripadnicima »lupati« svim sredstvima. U propagandističkom se materijalu nekih jedinica stalno čita »banda HSS«, koje se stavljaju u isti koš s ustašama i četnicima, »izdajnička HSS« itd. Neki nas pak vojni istražitelji pitaju treba li uhapsiti i staviti pod sud zbog izdaje ovog ili onog bivšeg člana HSS, koji radi na oživljavanju neke lokalne organizacije HSS. To su sve pojave, koje svjedoče da mnogi naši rukovodioci nisu savladali osnovna politička pitanja u pogledu HSS.

HSS je prije okupacije naše zemlje bila masovna stranka, najmasovnija u Hrvatskoj. Iza okupacije i po postavljanju ustaške marionetske vlade[1] u t. zv. NDH njen je predsjednik[2] dao izjavu, kojom traži da se sav narod pokorava novoj vlasti. To je ujedno bio početak njenog r a s - p a d a n j a k a o s t r a n k e. HSS kao stranka ne postoji više. Ona se rasprsla na niz grupa i grupica. Neke su grupice otvoreno prešle u službu okupatoru, neke su prešle u ustaše, neke se kolebaju, neke su se povukle iz javnog života, a mnoge su stupile u narodnooslobodilačku borbu. Baš su ove posljednje najviše na liniji programa stranke i one s t v a r n o pretstavljaju nastavak HSS. Njeno formalno bivše vodstvo više nema prava da govori ni u ime HSS.

U interesu je naše borbe da povećamo okupljanje masa, ranijih pristalica !i simpatizera HSS, oko narodno-oslobodilačkog pokreta, oko ZAVNOH i oko naše vojske. Stoga mi moramo jačati one grupe, koje sudjeluju u n. o. borbi, a sve više izolirati od bivših pristalica ono reakcionarno vodstvo, koje provodi polit'ku razbijanja narodno-oslobodilačke borbe li koje je danas zapravo najozbiljniji oslonac okupatrov. Na taj ćemo način proširiti naš narodno-oslobodilački front i ojačati ga.

Politika pak napadanja na HSS kao cjelinu (koje više niti nema) **ne** samo da **ne** vodi tome cilju, nego je upravo suprotna tim zadacima. **Ona nam** otežava pristup narodnim masama, ranijim pristalicama HSS, **a time** ih upravo baca u naručaj ranijem vodstvu, koje će se njima poslužiti u cilju razbijanja **n.** o. borbe.

Sadašnje mjere reakcionarnog vodstva HSS u cilju razbijanja n. **o.** borbe nisu uvijek sasvim otvorene i mnogi (ih i mnogi raniji pristalica

1 17. IV 1941. god.
2 Dr Vlatko Maček

neće moći odmah razumjeti. Koristeći se ranijim povjerenjem i vještim prikrivanjem pravih ciljeva i lažnim parolama vodstvo može zavesti jedan dio svojih ranijih pristalica. Policijske mjere protiv ovakvih pokušaja ne pomažu. Mogu samo pogoršati situaciju. Ispadamo kao borci protiv onih lijepih parola, koje ovakvi ljudi lažno ističu. To će samo otežati prstup mase u n. o. borbu, pojačati njihovo kolebanje i neće voditi k sticanju povjerenja. Moramo se stoga vrlo čuvati ovakvih mjera i ovakve agente najprije raskrinkati u oč'ma masa, otkriti njihove prave namjere i tek nakon toga možemo pristupiti i policijskim mjerama protiv takvih petokolonaša.

Prema tome naša politika mora ići upravo za isticanjem onih rodoljuba 4z bivše HSS, koji su pristupili n. o. borbi i za privlačenjem novih masa iz HSS u n. o. borbu. To je naš put, o kojem ovisi i naš uspjeh i stoga moramo biti dosljedni u njegovom sprovođenju i energično suzbijati sva odstupanja i štetna nerazumijevanja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

M. P. Politički komesar:
V.[3] Bakarić, v. r.

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/1.

87

26. VI 1943.

Uputstvo Štaba II korpusa NOV I PO Hrvatske svim štabovima brigada i komandama područja o organizaciji i radu vojnih sudova.

Prema naređenju Glavnog Štaba Narodno-Oslobodilačke Vojske Hrvatske pri Stabu II. Korpusa NOV i PO. osnovan je II. Odjel[1] kojim rukovodi pomoćnik načelnika Štaba Korpusa. U sastav toga odjela ulazi li sudski otsjek koji se brine o organizaciji i radu stalnih vojnih sudcva pri komandama područja i Štabovima Brigada.

Organizacija i rad vojnih sudova mora da teče onako, kako je to predviđeno Naredbom Glavnog Štaba NOV i PO Hrvatske broj **4** — od **10. I. 1943.**[2] god. koju sve Brigade i Područja imaju, a u koliko nemaju Naredbe br. **4** kao i ostalih naredaba koje se odnose na organizaciju i rad vojnih sudova, neka se obrate ovome[3] otsjeku.

U vezi sa Naredbom Glavnog Štaba ni jedan od pomenutih vojnih sudova ne može da izvrši presudu bez odobrenja višeg Vojnog suda t. j. vojnog suda Korpusa, koga sačinjavaju drugovi: DUSKO S. BRKIC, polit, komesar Korpusa, NIKOLA KOSANOVIĆ, šef vojnog odsjeka i KRAJAČIĆ JOCO, šef vojno sudskog otsjeka.

3 Vladimir
1 Vidi dok. br. 73.
2 Vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 26, str. 57—59.
3 Odnosi se na sudski odsjek.

Dužnost je polit, komesara Brigada kao i pomoćnika komandanata Područja da se strogo pridržavaju svih naredaba i uputa o organizaciji i radu vojnih sudova.

Za sve nejasnosti treba se obraćati na ovaj otsjek.

U radu vojnih sudova treba naročitu pažnju posvetiti izboru istražitelja il!i isljednika koji vrši istragu i saslušanje okrivljenoga. To lice postavlja Štab Divizije na prijedlog Štaba Brigade. Drug koji vrši tu dužnost treba strogo da se pridržava uputstava za rad istražitelja koje se nalaze u Naredbi Glavnog Štaba broj 4 od 10. I. 1943.

U radu vojnih sudova ima nekih momenata koji su specijalni za operativne jedinice.. Kako je gore rečeno, kada vojni sud operativne jedinice donese presudu, on treba da prije izvršenja iste, dobije odobrenje od vojnog suda pri Štabu Korpusa. Ovo važi samo onda, kada se dotični vojni sud nalazi u vezi sa Korpusom ili Područjem, a u protivnom slučaju ako veze nema ili ako je stvar hitna ili ako je ofanziva neprijatelja na naš oslobođeni teritorij, onda će dotični vojni sud izvršiti presudu bez odobrenja, s tim da vojni sud prfi Štabu Korpusa odnosno ovaj otsjek poslije uspostavljanja veze obavjesti o učinjenom.

Sto spada u kompetenciju pojedinih vojnih sudova vidi u naredbi Glavnog Štaba broj 4. —

Svaki vojni sud mora da djeluje kao tijelo i za njegov rad odgovaraju polit, komesari Brigada i pomoćnici komandanata Područja, iako ovi posljednji ne ulaze u sastav vojnih sudova područja. Svi vojni sudovi dužni su da ovom otsjeku podnose svakoga posljednjega datuma u mjesecu redovito izvještaje o svome radu. U izvještaj treba da se .unesu sve presude t. j. lica koja su osuđena, kao i kazna kojom su kažnjeni

Kako se je Narodno-Oslobodilačka Borba u Slavoniji rasplamsala i NOV. pojačala to vojnim sudovima treba pridati veliku važnost i to zato ■;da bi i narod i narodno oslobod·lačka vojska ii partizanski odredi stvarno osjetili da su to zaista pravi narodni sudovi koji strogo vode računa o narodno-oslobodilačkoj borbi i tekovinama te borbe.

Štabovi Brigada treba da izvjeste ovaj otsjek o tome da li su formirani vojni sudovi u Brigadama, koji su drugovi ušli u te sudove, dali su postavljeni istražitelji i kojli su to drugovi.

U koliko nisu postavljeni istražitelji, njihovu dužnost treba da vrši obavještajac ili njegov zamjenik uz pomoć polit, komesara u brigadama ili pomoćnik komandanta u Komandama Područja.

Da bi presude sa zapisnicima bile jednoobrazne prilažemo vam jedan primjerak formulara kako se isti pišu. Ovo se odnosi samo na Štabove Brigada, a komande područja neka nastave onako kako su to do sada radile.

Gornjih uputstava se treba pridržavati i po njima postupati.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Sef sudskog otsjeka:

M. P. Krajačić Joco (Prika)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

26. VI 1943.

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Pakrac Okružnom komitetu KPH Nova Gradiška o organizacionom stanju, agitaciono-propagandnom i kulturno-prosvjetnom radu partijskih, skojevskih i antifašističkih organizacija, o uspjehu mobilizacije boraca u NOV i uspostavi veza s domobranima, radu i organizacionom stanju NOO-a te o raspoloženju naroda i narodnosti prema NOP-u.

Dragi drugovi,

Šaljemo Vam redovni mjesečni izvještaj, o stanju na našem Kotaru, za 26. VI. — 43. godine i to:

1. Partija: Sastoji se od 79 članova 67 drugova 12 drugarica, 59 Srba, 9 Hrvata, 8 Ceha, 2 Mađara, 1 Talijan, — seljaka 60, radnika 3, intelektualca 3, obrtnika 9, vojnika 4,.

Partijske organizacije pođjeljene su na Kotarski Komitet, 4 Reonska Komiteta, te na 17 partijskih jedin·ca.

Komitet se sastoji od 7 članova, 6 drugova, 1 drugarica, 6 Srba, 1 Hrvat 5 seljaka, 2 obrtnika. Komitet se sastaje svakih 10 dana, a po potrebi i vanrađno. Na sastanc'ma se podnose izvještaji po dnevnom redu, a posle toga politička izgradnja i razrađivanje dobivenih direktiva. Izvještaji se podnose po sektorima, kako je svaki član zadužen.

Reonski Komiteti: Sastoje se od sekretara P. jedinica i po 1 drugarica po A. F. 2-u. Komiteti se sastaju svakih 10, dana redovno, i izvanr. ako je potrebno. Na sastancima se podnosi pretres rada po jedinicama i reonu, koje sekretar prenosi za celi reon na K. K.[1] Za sastanke se uz'ma po ceo dan, tako posle izvještaja dolazi izobrazba.

I. R e o n : Sa sjedištem u G. Čagliću, sa 3 druga 1 drugarica, Srbi seljaci, djelokrug rada, Bobare, G. Cagliò, G. i D. Rogolji, Lještani, Bjelanovac, Bijela Stijena, Bukovčani, Skenderovci, Seovica, Kraguj, Brusnik i Lipovac.

II. R e o n : Sa sjedištem u C'kotama sastoji se od 3 druga 1 drugarica srbi, 3 seljaka 1 intelekt. Djelokrug rada, Sumetlica, G. i Donje Kričke, Cicvare, Bjelajci, Jakovci, Rogulje, Cikote, Prgomelje, i Tisovac.

III. R e o n : Sa sjedištem u V. Budićima, sastoji se od 5 čl. 4 druga 1 drugarica, Srbi,, seljaci, djelokrug rada: Grđevica, Koturić, Popovci, V. i Mali Bud·ći, Bučje, Ožegovci, Branešci, Gornji, Donji i Srednji Grahovljani, Barica.

IV. R e o n : U Batinjanima, sastoji se od 6 drugova 4 Hrvata, 1 Mađar, 1 Čeh, 2 seljaka, 3 obrtnika, 1 intelektualac, djelokrug rada, Omanovac, Batinj ani, G. i D. Obrež, Toranj, Kunovo Selo, Kapetanovo Polje, Klisa, Pakrac, Lipik, Filipovac, Prekopakra, Franjevac, i Badljevdna.

I. Jedinica, (I. Reona) Sa sjedištem u Rogoljima, sastoji se od 6 drugova, djeluje u selima; Bobare, G. i D. Rogolji, Bjelanovac, Lještani,

1 Odnosi se na Kotarski komitet KPH Pakrac.

Članovi su Srbi seljaci, Jedinica se sastaje 2 put u 8 dana. Jedan za pretres rada drugi izobrazba. Pretres rada je po svim sektorima i antif. organizacijama, na tom djelokrugu postoje sve antif. org. Jedinica je imala u zadatku da poveže i osamostali sve te organ'zaoije, gdje je imala priličan uspjeh sem Bjelanovac !i Bobare gdje se nije uspjelo dovoljno sa A. F. 2-om. i Bjelanovac sa N. O. O.

Na izobrazbi su proučavali razvitak društva i Proleter.[2]

II. Jedinica, (I. Reona) Sa sjedištem u G. Čagaliću, sastoji se od 4. člana, 2. druga ji 2 drugarice, Srbi, seljaci, jedinica djeluje u selimia; G. Caglić, Bukovčani, Katolički i Pravoslavni, Bijela Stijena, Skenderovci. Jedinica se sastaje 2 put u 8 dana. I. sastanak je po dnevnom redu podnose se izvještaji po sektorima rada kako je koi član zadužen, II. sastanak je politička izgradnja gdje proučavaju, »Lenjin seoskoj sirotinji«[3] i Imperijalizam.'*

Jedinica je imala u zadatku rad po svim antif. org. Ag*it-prop rad kulturno-pros. rad, mobilizacija, te organ·zovanje izbora za Okr. A02-ea. Ove zadatke je jedinlica djelomično izvršila, dok je dopisništvo na najslabijem stupnju.

III. J e d i n i c a (I. Reona): Sa sjedištem u Brusniku, sastoi se od 8 članova 6 muških 2 žen. Srbi 5 seljaka 2 obrtnika, 1 polu-intelektualac. Jedlinica se sastaje 2 puta u 8 dana (djeluje od Seovice do Sumetlice) I. sastanak je po dnevnom redu t. j., podnose izvještaj članovi po sektorima rada kako je koi zadužen, II. sastanak je za izobrazbu, gdje se proučava učenje o Partiji[5] i Proleter. Jedinica je imala u zadatku politički rad po svim anti-faš. organizacijama, primanje novi kandidata u KP. agit. i propagandu kulturno-pros. rad, te organizovanje zbora za Okružni A02.-e koi je donekle zadovoljio.

I. Jedlinica (II. Reona) Sa sjedištem u Kričkama, sastoi se od 4 druga Srbi, seljaci, Jedinica djeluje u selima, Kričke, G. D. Šumetlica, Cicvare, Jedinica se sastaje 2 put u 8 dana, I. sastanak je po dnevnom redu, pretres rada po sektorima, po kolima je koi član zadužen, II. sastanak je za političku izobrazbu, materijal je proučavan 12 Uslova,[6] SI. Partizan[7] br. 10 i d. r. propagandni materijal. Jedinica je imala u zadatku rad sa svim Antif. organiz. Agit-prop, kultumo-prosvjetni rad, pronalaženje novih kandidata, te organizovanje zbora za Okružni A02-e, koi je donekle zadovoljio.

II. Jedinica (II. Reona) sa sjedištem u Roguljama, sastoji se od 4, 3 muška 1 ženska srbi seljaci. Jedinica djeluje u selima, Rogulje, Jakovci, u Bjelajci. Jedinica se sastaje 2 puta u 8 dana. . ,[8]
lt. j. po sektorima rada kako je koi član zadužen, II sastanak je politička izobrazba, materijal je proučavan, Proleter, učenje o Partiji, te razni dr.

2 Organ CK KPJ.
3 Brošura: Lenjin, »Seoskoj sirotinji«.
4 Brošura: »Imperijalizam. Fašizam. Imperijalistički ratovi«. Umnožila tehnika Agitpropa OK KPH Nova Gradiška.
5 Brošura: »Učenje o Partiji«.
6 Brošura: J. Visarionovič Staljin, »Dvanaest uslova za boljševizaciju Partije«.
7 Slavonski partizan, glasilo NOV i PO za Slavoniju.
8 Dio teksta u originalu je ispušten.

prop, materijal, Partija je imala u zadatku rad sa svim antifaš. organizacijama, Agit-prop rad, kult. pros, rad, proširenje Partije i Kandić. te organizovanje zbora za izbor Okružnog AOZ-a, ove zadatke jedinica nije izvršila, sem nešto oko organiziranja zbora.

III. Jed'nica (II. Reona) Sa sjedištem u Prgomeljma, sastoi se od 5 članova, 3 muška, 2 ženske, Srbi, 3 seljaka 1 obrtnik 1 intelektualac. Jedinica djeluje u selima, Cikote, Prgomlje, Tisovac i Glavica. Jedinica se sastaje 2 puta nedeljno, I. sastanak je po dnevnom redu, članovi podnose izvještaj po sektorima rada kako je koi zadužen, II. sastanak za političku izobrazbu, na izobrazbenim sastancima je proučavano, 12 Uslova, Razvitak društva i dr. Jedinica je imala rad kao i gore navedene, ali je slabo zadovoljavala, te smo joj do sad dodelili za sekretara, druga koi vrši dužnost referenta pri Psunjskom Području, a češće se nalazi u Cikotima, i ujedno će biti sekretar II. reona, jer je i ovo mjesto loše dosad stajalo, (drug je svršeni učitelj i član KP. više od 1-ne godine.

I. Jedinica, (III. Reona) sa sjedištem u Popovcima, sastoi se od 5 članova 3 muška 2 ženske, 5 seljaka 1 jedna intelektualka,[9] jeď'nica djeluje u selima; Grđevica, Koturić, Popovci, Jedinica se sastaje 2 put neđeljno I. sastanak po dnevnom redu, članovi podnose izvještaj po sektorima kako je koi zadužen, II. sastanak politička 'izgradnja, gdje proučavaju SI. Partizan Učenje o Partiji, H·storija I. i II. glava.[10] Jedinica je imala u zadatku rad po svim org. proširenjem Partijskih kadrova, gdje je zadovoljila, sem jedne manje greške u pogledu, što su primih drugaricu (tamošnju učiteljicu kursovka) u Partiju a nije bila ni SKOJ-evka ni kandidat, sem par dana na kursu (u SKOJ-u i na 2 sastanka kandidata. (Prilično odana u borbi)

II. Jedinica (III. Reona) Sa seđištem u V. Budiić ma, sastoji se od 5 članova 4 druga 1 drugarica, Srbi, seljaci, Jedinica djeluje u selima; V. i M. Budići, Bučje, Zaile. Ovo poslednje selo čujemo da pripada Daruvarskom.[11] Jedinica se sastaje 2 put nedeljno, sem Bojana Gostimira, koi je predsednik seoskog N. O. O. u Zailu, pa je molio zbog udaljenosti da bli ga priključili u Daruvarski K. K. Ostali se sastaju redovito, rade sa uspjehom, što se vidi po Omladini, koja se redovito sastaje, N. O. O-u koi rešava sve seoske probleme. Jedinica proučava, organizacija narodne vlastii »Razvitak društva »Učenje o Partiji«.

III. Jedinica (III. Reona) Sa sjedištem u Ožegovcima, sastoji se od 3 člana, 2 druga 1 drugarica Srbi, seljaci, Jedinica djeluje u selu Ožegovcima, sastaje se 2 put nedeljno, I. sastanak je po dnevnom redu gdje drugovi podnose izvještaj po sektorima, kako je koi zadužen, II. sastanak je politička izobrazba, proučavaju 12 Uslova, »Sta znači biti član Kom. Partije.[12]

Ovi članovi su manje izgrađeni, slaba im je organizacija žena, N. O. O. je približno osamostaljen i rešava više stvari, dok radna četa stoji najbolje tako sam slušao da se polje obrađuje bez teškoća samo se

9 Zbroj po socijalnoj pripadnosti je netačan.
10 Historija Svesavezne komunističke partije (boljševika).
11 Dio teksta u originalu ispušten.
12 Brošura: »Sta znači biti član Komunističke partije i kakve su njegove dužnosti«.

obraćaju komandiru voda, a na desetine te tako po 2—3 desetine se šire po polju sa pjesmom.[13] Vod ima oko 60 (40% nije omladina) gdje postoji i 1-na desetina samo za kosidbu.

IV. Jedinica (III. Reona) sa sjedištem u Branešcima, sastoi se od 3 druga, Srbi seljaci, Jedinica djeluje u selima, Branešci, G. S. i D. Grahovljani, i Barica. Ova jedinica je dosta mlada, sastaje se redovito 2 put nedeljno, I. sastanak po dnevnom redu izvještaji se podnose po sektorima kako je koi zadužen, II. sastanak politička izobrazba, proučavaju 12 Uslova »Šta znači biti čl. KP.« Jedinica je imala u zadatku rad po svim Anti--faš. organizacijama i proturanjem naše propagandne štampe u Baricu i Sirač, dje je postigla priličan uspjeh, tako da tamo imamo priličan broj simpatizera.

I. Jedinica (IV. Reona) Sa sjed štem u Batijanima[14] sastoji se od tri druga, seljaci, 1. Hrvat, 1. Srbin, 1. Čeh. Jedinica je djelovala u selima, Batijani Toran,[15] D. Obrež, Kunovo selo, Kapetanovo polje, Klisa, Franjevac i Badljev'na. Jedinica se sastoji 2. puta nedeljno. I. sastanak je po dnevnom redu pretresa se rad po sektorima kako su pojedini članovi zaduženi, II. sastanak je politička izobrazba, na izobrazbenim sastancima je proučavano, I. i II. glava istorije. Jedinica je imala u zadatku proširenje partije stvaranje N. O. O.-a u selima u kojima nema na njihovom teritoriju, mobilizacija agit-prop ova jedin'ca je izvršila svoj zadatak osim mobilizacije koja nije dovoljno zadovoljila.

II. Jedinica (IV. Reona) sa sjedištem u G. Obrež', sastoi se od 3 druga 2 Hrvata 1 Čeh, 2 seljaka 1 obrtnik. Jedinica djeluje u selima; Omanovac, Banovac, jedinica se sastaje 2 put nedeljno, I. sastanak pretres rada po sektorima, II. polit'čka izobrazba, materijal proučavaju, Proleter,
I. Glava Historije. Jedinica je novo osnovana, dobila je u zadatak da propagira protiv, HSS. na svome djelokrugu rada, mobilizaciju, gdje je uspjela mob lisati 5 drugova.

III. Jedinica (IV. Reona) Pakrac sastoi se od 6 članova, 5 muških
1 ženska 2 intelektualca 4 vojnika, jedinica se sastaje 1—2 a po mogućnosti d 3 puta nedeljno, I. sastanak pretres rada po sektorima II. za izobrazbu, dje su proučavali I. i II. Glavu Historije, Razvitak društva.

Jedinica je imala u zadatak, proširiti rad između domobrana gdje su uspjeli do danas organizirati 67 domobrana i izbavljati razni materijal, kojega su već izbavili do danas, tehničkog materijala u vrednosti cd 13500. Kuna, 10 kg. eksploziva, 100, kom. kapisla, 50, m. štapina, 4, defanzivne bonbe, 100, kom. metaka za šmajser, 200, kom. cigareta i što su sami predložili da će se ukopčati s našom radio-stanicom,[1"] koje još do danas nisu napravili isto tako reorganizaciju izvršiti između ovih dvoje intelektualaca, ko se nalaze u njihovoj jedinici koje do danas nisu napravili, s razloga da im je nemoguće bez njih raditi. U zadatku je bilo još i to; da nais tačno izveštavaju o kretanju neprijateljske vojske na naš oslobođeni teritorij po kome su nas izvestili prilikom kretanja bande u Brusnik, Kraguj, Batinjane i Krička, (Trokut)

13 Misao u rečenici je nedorečena.
14 Treba: Batinjanima.
15 Treba: Toranj.
16 Misli se na partizansku radio-stanicu II korpusa NOV i POH.

IV. Jedirrca (IV. REONA) Sa sjedištem u Prekopakri, sastoi se od 4 člana, 2 Čeha 2 Hrvata, 3 civila 1 domobran. Sastaje se 2 put nedeljno I. za pretres rada II. polit. Izobrazba, proučava, Nacionalno pitanje[17] i Sta znači biti član KP. zadatak je imala, da mobil še za našu NOV, gdje je uspjela mobilisati 9 drugova i primala materijal od V. K. koi je išao preko njih k nama, uspostavila nam kurira koti je donosio poštu od V. K. k nama.

V. Jed'nica, (IV. REONA) Sa sjedištem u Pakracu, sastoji se od 3 člana) 2 čeha 1 hrvat 2 trgovca 1 seljak. Sastaje se 2 puta nedeljno, I. za pretres rada, II. polit, izobrazba, proučavaju, Proleter, Prva glava Istorie. Zadatak su imali pridobiti čim više civilnog pučanstva na našu stranu i po mogućnosti domobrana, tako da su uspjeli organizovati 3 domobrana 1 pridobiti nešto simpatizera civilnog pučanstva na našu stranu, iad im se dosta teško razvija radi špiunaže.

VI. Jedinica, (IV. REONA) Sa sjedištem u Pilipovcu, sastoji se od tri člana 2. čeha 1 mađar, 2, obrtnika 1. seljak. Sastaje se 2 puta nedeljno I. pretres rada, II. polit, izgradnja. Zadatak je imala proširivati rad u svome selu (i ukopčati se sa Lipikom sa vojskom po mogućnosti, koje svojim slabim radom nisu ispunili.

VII. Jedinica, (IV. REONA) Sa sjedištem u Lipiku, o kojoj nemožemo iznijeti rad jer nismo dobili ni izvještaj radi toga što je uhapšen Sekretar.

Jedinica udarne grupe (sastoji se od tri druga 2 srbina 1 hrvat) sastaje se 2 puta nedeljno, I. za pretres rada po dnevnom redu, II. za pol. izobrazbu, proučavaju, Proleter i šta znači biti član K. P. Jedinica ima u zadatku da izgrađuje ostale udarnike, da podiže moral ostalima u grupi S da protura propagandnu štampu kroz Hrvatska sela. Jedinica to čini sa uspehom.

II. K A N D I D A T I .

I. Reon:

Na kotaru ima svega 63 kand·đata za KP. 44 muška, 19 ženskih, 58 srba, 5 hrvata, 60 seljaka, 2 obrtnika, 1 polu-intelektualac.—

Kandidati su podeljeni u 12 grupa i to: I. Reon 3 grupe, I. grupa sa sjedištem u Rogoljima, sa 7 članova 5 muških 2 ženske 6 srba 1 hrvat 6 seljaka 1 obrtnik. II. grupa, sa sjedištem u G. Čagliću 6 čl. 3 muš. 3 ženske, srbi, 5 seljaka 1 zanatlija III. grupa u Skenderovci — Brusnik, sa 9 čl. 7 muš. 2 ženska srbi seljaci.

II. Reon: 3 grupe, I. grupa Kričke, 4 čl. 2 muš. 2 ženska, srbi seljadi, II. grupa, Cikote, 5 čl. svi; muš. srbi, seljaci, III. grupa 3 čl. 1 muš. 2 ženske, Prgomelje, srbi, seljaci.

III. REON:

Ima 5 kandid. grupa, I. grupa sa sjedištem Koturić, 6 čl. 3 muš. 3 ženske, srbi, seljaci. II. grupa BudićS, 1 muš. 3 žene, srbi, seljaci, III.

17 Josip Broz Tito; »Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u svjetlosti narodnooslobodilačke borbe«.

gr. Bučje 4 čl. 2 muš. 2 žene, srbi, seljaci, IV. gr. Ožegovci, 4 čl. 3 muš. 1 žena, srbi, seljaci, V. gr. Grahovljani, 7 čl. 6 muš. 1 ženska, srbi seljaci.

IV. Reon: 1 grupa, Badljeviina, 4 čl. svi muški, hrvati, 3 seljaka 1 polu-'ntelektualac.

Sve kandiđatske grupe se sastaju kao i Partija, 2 put nedeljno, oba sastanka su više posvećena proučavanju materijala, dok se zadužuju i po sektorima rada više ženske jer njih manje ima, također .'i muškarc-, oni samo u ispomaganju Partijcima gdje podnose o tom izvještaj na sastancima. Proučavaju materijal »Šta znači bliti član KP. 12 Uslova, I. glavu (HSKP)b.

III. SKOJ.

Kotarsko rukovodstvo SKOJ-a sastoi se od 7 članova 6 drugova i 1-na drugarica 6 srba 1 hrvat 5 seljaka dvoje srednjoškolaca. Obuhvaća 5 općinskih rukovodstava, sa ukupno 28 članova, 6 drugova 22 drugarice, 27 srba 1 hrvat, svi seljaci, sastanke održavaju svakih 10 dana, kao i Kotarsko, na sastanke[18] još ne održavaju redovito, rad je raspodjeljen po sektorima, pošto im je rad na ovaj način nov slabije se snalaze (Isto važi i za Kotarsko)

Ovaj Kotar ima 31 skojevsk· aktiv, sa ukupno 114 članova, 34 druga 80 drugarica, 105 srba, 5 hrvata, 3 čeha 1 mađar, 113 seljaka 1 srednjo-školac, sastanke neodržavaju redovito, naročito na br. 3 opštini,[19] dok na ostalima bolje. Materijala ima dovoljno, ali se slabo proučava, osnovan je jedan novii aktiv sa 3 člana 1 drug 2 drugarice u selu Šeovici. U zadatku su imali proširenje SKOJ-evskih aktiva agitaciju i prop, kulturno-pros. rad organizovanje radnih četa i sakupljanje živežnih namirnica za Oblasni Komitet SKOJ-a, u čemu su postigli priličan uspjeh, sem slabije u sakupljanju namirnica.

U S A O J : Kotarski odbor USAOJ-a se sastoi od 6 članova, 4 druga, 2 drugarice 2 hrvata četvero srba sastanke do sada nisu redovno održavali imaju raspodelu rada ali još do danas nisu rad·li dok sada su upućeni na rad razdeleni su po sektorima i podeljeni po općinama ujedno i jedan član našeg Kotarskog rukovodstva SKOJ-a ulazi u taj odbor. U Kotaru Pakrac ima sviju 46. sela, 35 je obuhvaćeno i u njima postoji organizovan USAOJ dok u 11. sela još nismo prodrli, sa organizacijom. Kotar Pakrac podeljen je na pet opć nskih Odbora sa ukupno 30 članova, 14 drugova 16 drugarica 1 hrvat 29 srba seljaci sastanke nisu održavali redovito, načinjena je raspodela rada po sektorima, ali nisu obilaz li terena. U 35 sela postoi organizacija USAOJ-a, sa ukupno 719 članova 220 drugova 499 drugarica, 696 srba, 17 hrvata, čeha 5, talijanka 1. Socijalni sastav, seljaci. Po svim sel·ma održavaju sastanke 2 put nedeljno, I. po dnevnom redu, a II. obrazovni rad, materijala ima dosta ali se slabo proučava, naročito na 4 opć. zato što ima dosta nep smenih.

18 Dio teksta u originalu dokumenta je izostavljen.
19 Prgomelje

PIONIRI: Na oslobođenom teritoriju ima ukupno 1.252 Pionira 678 drugova 574 drugarice, 1199 srba, 51 hrvata, 2 talijana. U 12 sela pioniri rade, u 6 sela idu u školu, dok drugih 6 sela snjima rade SKOJ-evci i USAOJ-evci. Broj pionira koi rade 496, srbi, seljaci.

N. O. O-i: Na području našeg Kotara nalazi se 31 NOO. i 5 zaselaka sa povjerenicima, dijeli se na 5 općina, dok na ne oslobođenom 1 općina koja obuhvaća 9 NOO. Sjedišta općina su u sledećim sel'ma: **I.** u Bobarama, 2 u Brusniku, 3, Prgomlje, 4 Popovci, 5, Branešci, i na neoslobođenom u Batinjanima. Kotarski N. O. O. sastoji se od 3 člana užeg N. O. O. sa radom je već dosta osamostaljen postavio je 9 kovaćki civilni radionica 1. šustersku rad onicu postoi 7. školli gdje je isto KNOO na tome poradio te tako narod uviđa od njega kao pravu narodnu vlast. Opštinski N. O. O. isto tako ima prilično povjerenja kod naroda i narod ih uviđa kao svoju vlast videći da vode računa o njima. Dok N. O. O. svaki dan se sve više osamostaljuju i narod ih predviđa kao svoju najbolju vlast dok u nekim sek'ma su malo lošiji na pr. G. Čalić[20] Predsednik svoj narod pušta u Pakrac i kaže da je to potreba da se ide. Isto tako u Bukovčanima Predsednik je prodao band: 100. kg. kukuruza, dok ostali su dobri.

A. F. Z. U Kotaru postoji u svim selima na oslobođenom teritoriju i u tri sela na neoslobođenom teritoriju, rad po A. F. Z. malo je krenuo kako je promenuta drugarica Predsednica Kotarskog A. O. Z, a i ostali drugi članovi tako izgleda da bi rad A. O. Ž. mogao da se digne na viši Nivo posle ove reorganizacije i raspodele rada.

A G I T A C I J A I P R O P A G A N D A: Vrši se na svim masovnim sastancima svake pojedine organ'zacije i to: popularizira se AVNOJ, Vrhovni Stab uspjesi naše N. O. V, SSSR, Crvena Armija, K. P, savez SSSR, Amerike i Engleske. Raskrinkava se Draža Mihajlović i četnici, izbjeglička Vlada u Londonu, reakcionarno vodstvo HSS-a i t. d. Pismena propaganda vrši se rasturanjem radio izvještaja, i drugog prop, materijala, na oslobođenom i neoslobođenom teritoriju.

K U L T U R N O P R O S V J E T N I R A D: Ovaj sektor jedino je življi među omladinom. Za ovaj mjesec je podignut 1 dom u selu Cicvarama, tako da sada na našem kotaru ima 13 Omladinskih domova na općini br. 4[21] u jednom domu postoi pored drugih natpisa i slika druga TITE. Pjevačkih horova ima 7, koi su tek sad organizirani, još nisu izvježbani za pjevanje (usled govorkanja o ponovnoj ofenzivi narod neprijateljski gleda na natpise i zidne novine po selu iz straha da će im selo većma stradati) Slabije se radi u svim organizacijama na pismenoj propagandi zbog napetog stanja. Diletantskih grupa i nema jer je narod mnogo zaposlen. Osnovnih škola ima 7, i u skorije vrijeme broj će se povećati, analfabetski tečajevi su počeli u svim selima gdje postoje škole.

M O B I L I Z A C I J A: Na ovom kotaru mobilizirano je 85 srba 12 hrvata, za ovaj mjesec, hrvata će biti više sledećeg mjeseca, jer je priličan utisak na nji učinila akcija na Sirač,[22] tako se čuje od naših sim-

20 Treba: Gornji Caglić.
21 Popovci
22 Vidi u ovoj knjizi dok. br. 34, 37, 47, 61 i 67.

patizera da i neki bivši ustaše propit'vaju se za veze a i svi ostali su promenili stav prema našm simpatizerima u koliko su dosad u njih sumnjali.

U D A R N A G R U P A: Postoi od 11 drugova, (3 Partijca) Do sada nije zadovoljila, zbog toga što je pokazala nedisc'plinu i slab rad. Izvršila je par manjih akcija, od koih neke i nepotrebne, koje za sad još nisu proverene među značajnije bi ubrojili: 22. V. digli su u selu Omanovac 3. para volova 10 kom. ovaca, za koje se tvrdi da su upljačkani iz naših sela, 200 metaka mauzer, 5 drugova mobilisali (hrvata) koi su to zatraživali, 5 pari cipela, 4 vojnička odela, 3 para veša; (vojničkog) 3 karabina, 1 nož, od domobrana koi su na osustvu, zatim iz općine Badljevina, 1 p. stroj, 1 šapirograf, 1 lampu i nešto pisaćeg materijala. U Zelnjaku kod S·rača izvršili akciju u kamenolomu digli remen sabotirali mašinu i održali miting oko 50-torici radnika. Uhapsili su bivše ustaše iz Omanovca i Obreža, za koje se zna za prijašnji rad.[23]

RAD S NEPR. VOJSKOM; (Uposebnom izvještaju)

R A D N E Č E T E: Na kotaru je formirana 1 četa, sa 2 voda sa 120 članova na Općini br. 2.,[124] ostalo su svuda vodovi. Do sada su većinom obrađivali polje, okopali su 170 jutara kukuruza, 21 jut. krumpira, 2 jut. vnograda 600 kg. kukuruza izrunili, podigli 1 omladinski dom, izsekli nekoliko građe na općini 3-oj.

R A S P O L O Ž E N J E M A S A: Na oslobođenom teritoriju se mnogo priča o ofenzivi i više se strahuje za usjeve i stoku dok moral ne opada, jer su posljednji put, makar i iznenađeni prošli sa manje žrtava. Na neoslobođenom [teritoriju] svakim danom imamo sve više simpatizera kako su likvidirani Sirač i Badljevina a i po događajima u vanjskoj situaciji.

Č E T N I Č K A R A S P O L O Ž E NJ A : Naročito nije ništa zapaženo sem nekih pričala (ako to spada ovdje) u vezi sa nekim Engleskim padobrancima, u G. Čagliću, jedan Skup ljudi pričajući otom, jedan je reko; nevodite brige sve će to voditi »Pero« (Kralj Petar)

HSS - o v s k a r a s p o l o ž e n j a: Kako ne posjedujemo za sad izvještaja sa neoslobođenog teritorija, sem našeg kraćeg prelaženja, primećujemo brkanja i u njihovim redovima, dok još vođe i vodice se uzdaju u svog »Mesiju«[25] iz Kupinca, dotle široke mase svu pažnju skreću našoj NOB. Na oslobođenom teritoriju, nema opasnosti od te strane.

R A S P O L O Ž E N J E N A C I O N A L N I H M A N J I N A: Sto se tiče Hrvata, Čeha, Mađara, Talijana, oni su već od ranije zasićeni »novog poretka« (Hitlerovog) oni se lako organizuju, dok Nijemci još uvijek su nepristupačni, tako da imamo još sela u kojima nismo uspjeli sprovesti organizacije, (svega 3)

O D S J E K M O B I L I Z A C I J E Z A I S T O Č N I F R O N T: Ovo kako je već poznato ide sve silom, ljudi koi su bliže uporišta ne spavaju kod kuća a oni daljnji se sklanjaju ispred »svoje vojske« govoreći; dosta smo te Hitleru iz blata vukli, a ti sve dublje zaglibljuješ.

23 Rečenica je nadopisana tintom.
24 Brusnik
25 Odnosi se na dr Vlatka Mačeka.

E K O N O M S K O S T A N J E M E Đ U N A R O D O M: Što se tiče soli, osjeća se manja oskudica nego prije, a što hrane još nije zapažena ni u jednom selu preteško stanje nekako NOO-i se snalaze da se nabavi pa makar i izdaljine u on'm selima oko Bučja, dok ostala sela na I.[20] II., i VI.[27] općini stoje dobro.

Mnogo se oseća oskudica u poljoprivrednom alatu, tako na prvo mjesto dolaze kose [i] srpovi, od čega je nešto već nabavljeno preko K. N. O. O. i intendantura, prošle smo godine teško patili od nestašice vršalica ni ove godine nije nam poznato zasad hoćeli se u tom poboljšat.

Higijena: Broj ambulanti je skoro isti (civilnije) kao u početku ovo iza ofenzive, ali je opao i broj obolelih na selima. Postoje Zdravstvene Sekcije Kotarska, Općinske i u svakom selu, mnogo ih smeta oskudica u kreču u nekim drugim poslovima osjeća se i njihov rad.

V E Z A S A T R Ž I Š T E M: Na neoslobođenom teritoriju i ne postoji sem na prvoj općini gdje se još nađe po koji švercer da bi provukao koi u sitnicu ali se to pažljivo sprečava.

N A B A V K A M A T E R I J A L A: U materijalu se ne oskudijeva pošto već imamo prilično jake veze, sem većih nabavki što otežava skoro pooštrena neprijateljska špijunaža.

Ovaj puta Vam ne šaljem izvještaje članova Komiteta sem onog po AOZ-ea, jer drugarica nije radila, bila je na kursu a posle toga bila je bolesna.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za Kot. Komitet,
Mile[28]

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 9/1.

89

26. VI 1943.

Dopis Zapovjedništva Pothvatnog područja »Slavonije« svim vojnim, političkim i policijskim vlastima u Slavoniji kojim ih obavještava da će uz pomoć Njemačkog pothvatnog zapovjedništva uputiti preko letaka poziv na predaju komunistima koji žele napustiti partizanske redove. Stoga se mole navedene vlasti da raspišu okružnice kojima će se garantirati prebjeglim partizanima dobar postupak.

Ovo zapovjedništvo doznalo je iz pouzdanih izvora, kao i iz izjava zarobljenih i dragovoljno predanih komunista, da se mnogi žele vratiti kućama, jer su navodno već'na odvedeni silom (mobilizirani), — mnogima je dojadio život u šumi, ali ne smiju se predati, jer se boje kazne.

Da bi im se omogućilo lakši prelaz iz komun stičkih redova u **šu**mi, radi predaje Hrvatskim vlastima, odlučilo je ovo zapovjedničtvo, **u**

26 Bobare
27 Neoslobođena općina Batinjani.
28 Milan Prodanović

suradnji sa Njemačkom podhvatnim zapovjedništvom »Slavonije«, bacati među komuniste zrakoplovom letake, u kojim ih se poziva na predaju[1] — vidi prilog.[2]

Radi toga umoljavaju se svi naslovljeni, da najžurnije raspišu okružnicu podređenima i da ih upoznaju sa postupkom prilikom predaje — kako sliedi:

1.) Sve dragovoljno predane komuniste odmah sprovesti u Vinkovce, Zapovjedništvo II. Ust. Zdruga, radi daljnjeg uredovanja (vidi broj Gst. 6962) tajno Zapovjedništva II. Dom. Zbora, od 21. lipnja 1943.[3]

2.) sve oružje, streljivo, spremu, podatke, spise i ostalo, što bi imalo veze s komun'stima, najkraćim putem dostaviti ovom Zapovjedničtvu u Vinkovce — II. Ust. Zdrug.

3.) sa svima predanima najljepše postupati, i izlaziti im u svemu u susret.

4.) ljude i oružje predati po spisku. Po mogućnosti sa svima načiniti zapisnike.

5.) O svemu predanom tražiti potvrdu o primitku.

Još jednom se umoljavaju i upozoravaju sve navedene vlasti da prema iznešenom najžurnije postupe, jer će se letači bacati dne 28. lipnja 1943, pa da ne bi došlo do nesporazuma, i da oni, koji bi se htjeli predati ne bi bili napucani.

Dostavlja se radi preduz'manja najžurnijih mjera.

M. P. Z A P O V J E D N I K
Podhvatnog područja »Slavonije
dopukovnik (Dr. Illik) v. r.

HRVATI I SRBI !

Svima Vama, koji se nalazite u šumama, bilo po svojoj volji, bilo po nasilju tzv. »narodne oslobod lačke vojske«, koja navodno »oslobođuje« svakog radnika i seljaka!

Vaši komesari i zapovjednici, Židovi i propali studenti, govore Vaia o slobodi, a u stvari tjeraju Vas sa parabelama, da se bor'te protiv pravih Hrvata, koji se bore protiv židovsko-boljševickih plaćenika.

Ti Židovi i drugi dotepenci, protiv kojih se bori svaki pošteni seljak i radnik — ne samo sada, nego već i u prošlosti — i Vaši sadašnji zapovjednici samo hoće da unište Hrvatsku. Zar oni to mogu? Ne, nikada Hrvatsku, ali Vas i Vaše obitelji, Vaša imanja to im polazi za rukom, jer ih Vi samo pomažete.

Zašto se bor'te? Dali su Vam ikada naveli razloge?

Zašto da se borite za propalice i tuđe plaćenike! Vratite se svojim ognjištima. Pođite za Vašim drugovima, koji su se predali hrvatskim vlastima, skupa sa oružjem i svime što su imali. Zidovi, za koje su oni toliko strahovali dok su bili u šumi, ostali su im pošteđeni. Ne samo to,

1 Vidi dok. br. 96.
2 Letak je priložen iza dokumenta.
3 Vidi dok. br. 80.

nego su najljepše primljeni. Žive slobodno kod kuće, ili se bore u redovima hrvatski oružanih snaga, a otvoren im je put i u Njemačku, gdje zarađuju i rade u miru svoj posao.

P R E D A V A J T E S E

svi Vi kojima se pruži prilika, da izbjegnete sigurnoj smrti, koja na Vas vrieba na svakom koraku — ako ne u borbi od taneta, onda od jednog nevidljivog neprijatelja — bolesti — koja Vas iz dana u dan desetkuje.

Predajte se hrvatskim vlastima, oružničkim postajama, ustaškim i domobranskim posadama, te njemačkoj vojsci, na koje naiđete, a životi će vam biti pošteđeni.

Ovo je zadnji poziv — požurite dok ne bude kasno, jer svi dobro znate kako se Ustaše bore i kako kažnjavaju one, koji su protiv Hrvatske Države.

Evo Vam izjave i podpisa četvorice Vaših bivših drugova, koji su se predali ovom zapovjedničtvu, a bili su u 2 četi III bataljona XXI brigade, a to su: Mijo Petrović, Ivan Franić, Ivan Gluić i Stjepan Fenc, iz Poljanske.

Vi Hrvati i Srbi u šumi!

»Predajte se hrvatskim vlastima, biti ćete primljeni i po Vašoj želji upućeni kuda hoćete. Ponesite oružje — ne ostavljajte tim bandama niti jednog naboja kojim ubijaju iz zasjede poštene seljake, radnike i hrvatske hrabre vojnike.«

Bit' ćete lijepo primljeni, a svakome će biti život pošteđen,

1. Mijo Petrović iz Poljanske
2. Ivan Franić iz Poljanske
3. Ivan Gluić iz Poljanske
4. Stjepan Fenc, iz Poljanske

OVO JE POSLJEDNJI POZIV I ZADNJA OPOMENA !

Njemački zapovjednik
podhvatnog područja Slavon'ja

Hrvatski zapovjednik
podhvatnog područja Slavonija

P R O P U S N I C A

kojom se .... *..... ....*..... ..... iz..... -... .....
(izpuni sam ime i prezime) (napiši selo ili mjesto)

dozvoljava putovanje-polazak do prve upravne ili vojničke vlasti zbog predaje nakon bjegstva iz komunističkih šumskih redova.

M. P.

Zapovjednik
podhvatnog područja Slavonije

P A S S I E R S C H E I N !

Der.....-..... .....-..... aus ..... „.....4.... .....
(Zuname) (Vorname) (Ort, Gemeinde)

kann m.:t diesem Passierschein bis zu dem ersten deutschen Posten oder zur nächsten Gemeinde, um sich dort zu melden, gehen. Er läuft freiwillig von den Partisanen über, um friedlich seiner Arbeit nach zu gehen.

Der deutsche Komandant.

Rok predaje do 15. srpnja 1943.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 15/111.

90

27. VI 1943.

Izvještaj političkog komesara XVII NO brigade političkom komesaru X divizije NOV Hrvatske o stanju u jedinicama, političkom i prosvjetnom radu, raspoloženju naroda i o radu u pozadini.

1.) S T A N J E U J E D I N I C A M A

U pogledu političke svijesti boraca, stanje je općenito zadovoljavajuće. Na bataljonskim sastancima kojima sam prisustvovao u sva četiri naša bataljona, kao i na sastanku bolničke čete, lično sam se uvjerio da 75% boraca u glavnom poznaju osnovna politička pitanja koja su u vezi sa Narodno-oslobodilačkom borbom. To jest, borci znadu protiv koga se bore, znadu tko su fašistički okupatori i domaći izdajnici, upoznati su sa izdajničkim radom Izbjegl'čke vlade, Reakcionarnog vodstva HSS-a, znadu da našom borbom rukovodi K. P., da je naš najveći saveznk u borbi protiv fašizma Sovjetski Savez, a isto tako znadu da su naši saveznici također Engleska i Amerika.

Ostatak od 25% boraca, većim dijelom prisilno mobiliziranih, nisu upoznati sa svim tim stvarima, a to je za to što su uglavnom nezainteresirani za politička zbivanja uopće.

Međutim, borci još uvijek nisu, osim onih najspremnijh i najsvijesnijih, na čistu s tim, za što su Reakcionarno vodstvo HSS-a i Izbjeglička vlada izdajnici našega naroda? To jest, borci ih mrze i osuđuju kao izdajnike zbog toga što vjeruju rukovodiocima koji su ih tako naučili, ali prilično malo ima boraca koji znaju objasniti izdajnički rad HSS-a i Izbjegličke vlade. Također imade još dosta boraca koji ne vjeruju u iskrenost saveza s Engleskom. Ispitivajući ih uvjerio sam se da njihovo nevjerovanje u (iskrenost tog saveza dolazij otuda što oni ne poznaju liniju Narodno-oslobodilačke borbe, nego misle da se mi borimo protiv gospode, kapitala itd. Naravno da ne mogu vjerovati da bi se Engleska i Amerika također iskreno borile protiv kapitala i gospode. Za A. V. N. O. J. znadu gotovo svi borci da postoji, ali malo ih znade što A. V. N. O. J. za-

pravo pretstavlja. Naprotiv o Z. A. V. N. O. H.-u znade vrlo malo boraca da uopće postoji.

Borbenost i moral boraca je na velikoj visini. To se očituje u svakoj akciji. Borci sa velikim poletom idu u borbu i uvjereni su potpuno da će niješiti svaku borbu u svoju korist. Moral i borbenost boraca očitovala se je najbolje prilikom akcije na Sirač,[1] gdje su borci I. i II. bataljona bili u svakom pogledu odlični. Borci imaju ogromno povjerenje u rukovodioce i kada polaze u akciju, uopće ne pomišljaju da bi akcija mogla biti bezuspješna. U razgovoru sa borcima uvjerio sam se da je tome tako, što svi borci govore: »Obući ćemo se kada osvojimo Sirač, biće bolja brana kada otmemo od bandita, itd.« Isto tako borci su čvrsto uvjereni da će konlačna pobjeda biti naša. Oni često govore: »Ići ćemo kući kada pobijemo bandu i kada se oslobodimo. Kada se oslobodimo imaćemo kasarne i magazine 'sa hranom i odjećom. Kod boraca se ne može primjetiti naročita težnja za kućom. Do duše borci svi vole kada brigada ide negdje u njihov kraj[5], ali inače ne traže gotovo nikada otsustvo kada su daleko od kuće i uopće ne govore mnogo o kući. Ipak među borcima imade jedan, razmjerno mali, dio koji čezne za kućom, to su većinom novaci koji se još nisu posve saživili s našim životom i koji još teško podnose napore. Borci su u glavnom svi shvatili da smo mi regularna vojska i spremni su da se pođu boriti gdje god ih povedemo. Čak šta više, oni vrlo žele da pođu izvan oslobođenog teritorija, gdje, vele, imade duhana i bijelog kruha, i gdje će vidjeti više svijeta. To naročito vrijedi za stare borce koji su prošli već mnoge krajeve. Borci naše brigade više od polovine i nisu Slavonci, nego Bilogorci, Kalničani, Moslavčani, Bosanke, Banovci i Kordunaši, dok su u posljednje vrijeme došli i mnogi Hrvati iz gradova. Slavonci se u brigadi razmjerno dosta slabo osjećaju.

Borci su svijesni da pred njima stoje još teške borbe, ali uslijed naših stalnih pobjeda, oni su počeli bande sve jače potcjenjivati i apsolutno se borbe sa bandom ne boje. Kada je razgovor o ofanzivi, mnogi broci govore: »Sada nas imade mnogo više nego li nas je bilo u prošloj ofanzivi. Treba barem 50.000 bande da nas može napasti, a i onda ćemo se probiti.

Pali se borci poštuju. Prilikom svakog sastanka odaje se jednim minutom šutnje počast palim borcima. Za svakog palog borca drugovi uvijek ističu kako je bio dobar i hrabar, iako to možda i nije bio za života. O njima se govori dugo, nakon njihove smrti.

Prilikom posljednje akcije na Sirač, istakla se je II četa II. bataljona, koja je na juriš, nastupajući vrlo lijepo pod zaštitom vatre, osvojila Turski grad, za nepunih 30 minuta. Komandir te čete je Branko Mišćević,[2] najbolji komandir u brigadi,. Također se je istakla i I. četa I. bataljona, koja je pohvatala veći dio bande i zarobila veći dio oružja. Komandir te čete bilo je pokojni Sava Đurić,[3] koji je pao prilikom obilaska položaja svoje čete. On se također isticao u svim borbama kao borac i kao rukovodioc.

1 O ovoj akciji vidi dok. br. 34, 37, 47, 61 i 67.
2 Vidi dok. br. 67.
3 Isto kao 2.

Naročito se je istakla i herojski je pala drugarica Persa Bosanac,[4] koja je poginula jurišajući neustrašivo na školu u kojoj se utvrdila banda. Drugarica Persa bila je najhrabrija žena u brigadi. Bila je desetar u I. četi I. bataljona, neobično omiljela i popularna kod boraca i rukovodioca. Bila je član K. P., rodom iz Čeralija, stara 19 godina.

Herojski je također pao sekretar I. čete II. Bataljona, drug Dušan Gregurić[5] prilikom juriša na školu u Siraču.

Odnos prema drugaricama je dobar. Drugarice koje su dobri borci, a tih imade kod nas mnogo, poštuju se sa strane svih boraca. Imade također, ali, i pojedinačnih slučajeva potcjenjivanja. U nekoliko slučajeva primjetilo se je također da imade i nemorala, što je odmah suzbijeno, s tim što je drugu i drugarici ukazana greška i razmješteni su po razlici tiim jedinicama.

Četničkih grupacija nije se moglo primjetiti, a isto tako niti utjecaja Reakcionarnog vodstva HSS-a. Skretanja u lijevo imade kod boraca. Vole da ističu da se bore protiv gospode i kapitala itd. Skretanja u desno nije se moglo primjetiti.

U pogledu podizanja autoriteta vodnika i desetara učinjeno je malo. Ipak na ovim sastancima i savjetovanjima isticala se je potreba podizanja autoriteta vodnika i desetara.

Zdravstveno stanje boraca je zadovoljavajuće. Bolesnih sada gotovo i nema. Zaraza pjegavca iščezla je posvema. Borci se čiste od ušiju, pare odijela i zajednički bataljoni ili čete idu na kupanje. Rublje se pere redovito. Ishrana boraca bila je u ovom razdoblju slaba i nije zadovoljavala. Brigada je vrlo velika, a sela u kojima se nalazimo vrlo su iscrpljena. Ekonomski otsjeci također nam pomažu vrlo malo jer i sami nemaju hrane. Nestašica se je osjećala najviše u kruhu i masti. Posljednjih dva dana ishrana je zadovoljavala. Obuća i odjeća boraca mnogo se je u posljednje vrijeme popravila. U tom najslabije stoji naš III. bataljon, koji nema uspješnih akcija za sobom i razmjerno je najslabije obuven i odjeven.

Štabovi bataljona zadovoljavaju u I. i II. bataljonu, dok u III. bataljonu štab iako zadovoljava, osjetno je sabiji od štaba I. i II. bataljona. Taj štab sada je izmjenjen i nadamo se da će novi komandant i komesar zadovoljiti. Češki bataljon[6] zapravo i nije bataljon. Imade tek dvije čete a štab mu je bez komandanta, a do danas bio je i bez zamjenika komandanta, koji je međutim danas došao. To su sve mladi i neiskusni drugovi koji nemaju u radu uopće nikakova iskustva. Komesar je za tu dužnost odviše neiskusan, ali je jedini koji postoji, jer se ne može na njegovo mjesto staviti drugoga budući da su svi borci i rukovodioci Česi. Komesari I. i II. bataljona vrlo su dobri.

Komandni sastav četa je dobar. Komesari četa dobri su i agilni. Tečajevi sa komesarima četa i delegatima održavaju se redovito. U I. bataljonu održano je četiri sastanka, u II. bataljonu četiri sastanka, u III. bataljonu 5 sastanaka, dok se u IV. bataljonu nije održao vjerovatno ni-

4 Isto.
5 Isto.
6 O formiranju čehoslovačkog bataljona vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 95, str. 211.

ti jedan sastanak po izgradnji nižih polit, rukovodioca; u koliko su održavani nisam izvješten.

Na tim kursevima proučavalo se je u svim bataljonima »Rad političkih komesara«. Za taj rad postoji plan koji je jednoobrazan za sve batalj one.

S t a n j e p o b a t a l j o n i m a

1. Bataljona u pogledu političke svijesti stoji vrlo dobro. U tom bataljonu radi se mnogo i gotovo svaki dan održava se bataljonski sastanak.

II. Bataljon. U tom bataljonu stanje je kao i u I. bataljonu vrlo dobro i radi se također mnogo.

III. Bataljon. Stanje je dobro, ali slabije nego li u I. i II. bataljonu, o čemu sam se uvjerio kada sam kontrolirao koliko borci znadu, na sastancima pojedinih bataljona.

IV. Bataljon.[7] Daleko zaostaje za I., II. i III. bataljonom To su sve novi drugovi sa kojima se mora mnogo raditi.

2.) P O L I T I Č K I R A D U J E D I N I C A M A

Politički rad u jedinicama bio je usmjeren u cilju objašnjavanja aktuelnih političkih zbivanja, to jest u cilju raskrinkavanja Reakcionarnog vodstva HSS-a, Izbjegličke vlade, te nadalje u cilju popravljanja neispravnog stava prema saveznicima Engleskoj i Americi. Osim toga prikazivala se je borcima neprijateljska ofanziva na oslobođen teritorij Hercegovine, Crne Gore i Sandžaka,[8] i stim u vezi naš zadatak.[9]

Uspjeh tog političkog rada bio je velik. Borcima su sva ta pitanja mnogo jasnija i bolje su upućeni u sve te stvari, o čemu sam se također lično uvjerio prisustvujući četnim ili bataljonskim sastancima. Politički rad po bataljonima bio je također jednoobrazan prema propisanom planu.

Po b a t a l j o n i m a

I. Bataljon. Održano je pet bataljonskih sastanaka i tri četna sastanka. Komesar bataljona koristio je što mu je bataljon na okupu i radio je većinom na bataljonskim sastancima. Osim toga održala je svaka četa po jedan četni sastanak. Na sastancima razrađivane su slijedeće teme: 1. Reakcionarno vodstvo HSS-a, 2.) Izbjeglička vlada, 3.) A. V. N. O. J. Osim toga čitale su se radio vijesti, govorilo se je o neprijateljskoj ofanzivi, o našem korpusu itd.

II. Bataljon. Održao je tri bataljonska i 6 četnih sastanaka. Na tim sastancima obrađivale su se iste teme kao i kod I. Bataljona.

III. Bataljon. Održao je dva bataljonska i 6 četnih sastanaka, sa istim sadržajem kao I. i II. bataljon.

IV. Bataljon. Održao je dva bataljonska sastanka na kojima se je obrađivalo: Ciljevi Narodno-oslobodilačke borbe i njen razvoj. Nada-

7 čehoslovački bataljon
8 Vidi dok. br. 57, objašnjenje 3.
9 Isto kao 8, objašnjenje 4.

lje je održana Zakletva,[10] jer je bilo 120 nezakletih boraca, te im je tumačen tekst zakletve.

Osim toga održano je u tom bataljonu svakodnevno po 1—2 sata političkog rada četnih komesara, na kojima su se razrađivali radio izvještaji te pojedini članci iz naših brošura.

3.) PROSVJETNI RAD U JEDINICAMA

Prosvjetni rad u jedinicama vrlo je intenzivan. Svakodnevno se održavaju po neke četne ili bataljonske Usmene novine. Jedino u IV. Bataljonu prosvjetni rad je tek u začetku. Oni imaju samo pjevački hor. Analfabetski tečajevi uspostavljeni su također u I., II. i III. bataljonu dok ih u IV. bataljonu nema jer su u njemu svi pismeni. Ti tečajevi pokazali su dosta uspjeha, te gotovo svi nepismeni znadu već da se potpišu i poznaju dosta slova. Na usmenim nov nama nastupali su pjevački horovi sa borbenim pjesmama, diletantske grupe sa kratkim šaljivim prikazima (skečevima), pojedinci su recitrali prigodne pjesme borbe i bilo je političkih predavanja o aktuelnm temama. U I. bataljonu održano je na bataljonskim Usmenim novinama i jedno naučno predavanje »Razvitak čovjeka«.

Agiit-Prop brigade izdao je u ovom razdoblju dva broja zidnih i jedan broj džepnih novina. U zidnim novinama prvom broju pokazuje se situacija na pojedinim frontovima u riječi i slici, dok se u drugom broju prikazuje izdajnički rad Reakcionarnog vodstva HSS-a i Izbjegličke vlade, te oružano bratstvo naroda Jugoslavije u borbi protiv fašizma, također u riječi i slici. Džepne novine ispunjene su člancima koje pišu sami borci.

4.) STANJE NA TERENU KRETANJA

U Siraču narod je, preko očekivanja, dobro primio naše borce, ali taj narod nije još spreman da aktivnim radom doprinese promjeni postojećeg stanja, protiv koga se izjašnjava. U Badljevini narod je hladno primio naše borce i čini se lošije nego li u Siraču. U selima oslobođenog teritorija, narod smatra partizane svojom vojskom, ali se susreće i na hladan prijem i u tim selima.

5.) RAD U POZADINI

Održan je miting u Badljevini kojemu je prisustvovalo oko 150 ljudi. Osim toga održan je miting u Siraču na kojem je bilo prisutno oko 400 ljudi. Nadalje održan je miting u Branešcima i u Bučju na Zboru koji je priredio Kotarski N. O. O.[11] Svi ti mitinzi održani su u vidu Usmenih novina. Na njima su govornici govorili o aktuelnim pitanjima prigodnim za hrvatska sela ili za sela oslobođenog teritorija. Osim toga izdan je letak »Stanovnicima Sirača« i letak »Braćo domobrani«, jer se je ukazala potreba da se spomenuti letači izdaju. U dogovoru sa N. O. O. po selima naši borci zajedno sa seljacima rade na poljskim radovima u selima u kojima se brigada nalazi, to jest u Branešcima, Ožegovcima i Popovcima.

10 Tekst Zakletve vidi u »Građi«, knj. II, dok. br. 123, str. 250.
11 Pakrac

U sporazumu sa Kotarsk'm N. O. O. Pakrac izvršili smo mobilizaciju sa kotara Pakrac. Mobilizacija Hrvata na principu dobrovoljnosti nije mogla da[12]

6.) O P Ć E N A P O M E N E

Stanje u brigadi je dobro. S tim što smo uputili jednu četu II. bataljona u sastav III. bataljona, mislimo da će se taj bataljon izravnati po udarnoj snazi sa I. i II. bataljonom. Češki bataljon još nema nikakova borbena 'iskustva i tek nakon što prođe kroz neke borbe moći ćemo dati o njemu svoj sud.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar

M. P. Ivan A. Sibl

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 45—48.

91

27. VI 1943.

Naredba Kotarske oblasti u Slav. Požegi Oružničkoj postaji u Pleternici da ispita uredovanje općine u Bektežu za koju se kaže da ne radi i lime nanosi štetu narodu i općedržavnim interesima.

Ova je oblast saznala da obćinsko poglavarstvo Bekteže od početka ovog mjeseca, nikako ne djeluje, da u obće nema svoga sjedišta nigdje, te da se obćinski načeln'k i činovništvo u obće nemože pronaći, jer neprestano mijenjaju mjesto boravka, da su se nekoji službenici bez dozvole potpisanog udaljili od dužnosti i čak otišli iz kotara, što je sve na štetu naroda ove obćine i obćih državnih probitaka. —

Povodom toga nalažem naslovu da prvim pancer vlakom pošalje u Čaglin jednu jaču ophodnju, koja će tamo ispitivanjem viđenijih seljaka a po potrebi i Njemačkog zapovjedništva ustanoviti sliedeće:

1.) da li obćinsko poglavarstvo u obće djeluje te da li imade svoje sjed ste u bilo kojem mjestu ovog kotara,

2.) da li obćinski načelnik, činovništvo i ostali službenici što rade i gdje se nalaze, ili su možda napustili svoju dužnost, pa ako jesu koji su i kuda odputovali,

3.) da li se udovoljava barem najnužnijim potrebama naroda ove obćine, a ako ne što narod želi i predlaže da bi trebalo učin'ti. —

Ovo smatrati veoma žurnim i odmah uredovati.— Izvješće naslova očekujem najkasnije 1. srpnja o. g. do 5 sati po podne.—

Za Dom spremni!

Kotarski predstojnik:
(Glunčić)

Original u HA, Slav. Požega.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 4/III.

12 Daljnji tekst u originalu nedostaje.

92

29. VI 1943.

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama i komandama područja o formiranju Diljskog, Požeškog, Daruvarskog i Bilogorskog NOP odreda.

N A R E D B A br. 5

Odlukom ovog Štaba, formiraju se novi Narodno-oslobodilački Partizanski odredi i to:

1. Diljski Partizanski Odred;[1]
2. Požeški Partizanski Odred;[2]
3. Daruvarski Partizanski Odred;[3]
4. Bilogorski Partizanski Odred;[4]

Dosadašnji I. (Psunjski) Partizanski Odred, III. Operativne Zone, dobiva naziv »Posavski Partizanski Odred«.

Dosadašnji II. (Papučko-Krndijski) Partizanski Odred III. Operativne Zone dobiva naziv »Podravski Partizanski Odred«.

Dosadašnji III. »Sremski Odred«, III. Operativne Zone, dobiva nazv »Fruškogorski Partizanski Odred«.

Za komandanta i politkomesara Diljskog Partizanskog Odreda, postavljaju se drugovi:

1. Ivan Jergović — Priša, komandant;
2. Stjepan Domankušić — Omega, politkomesar;

Za komandanta i politkomesara Požeškog Partizanskog Odreda, postavljaju se drugovi:

1. Branko Vuković, komandant;
2. Matija Raj dl, politkomesar.

Za komandanta i politkomesara Daruvarskog Partizanskog Odreda postavljaju se drugovi:

1. Milaković Jovan — Radovan, komandant,
2. Nikolić Marko, zvani Mina, za politkomesara.

Za komandanta i politkomesara Bilogorskog Partizanskog Odreda, postavljaju se drugovi:

1. Milošavljević Đuro, komandant,
2. Zečić Petar, politkomesar.

Za komandanta i politkomesara Podravskog Odreda postavljaju se drugovi:

1. Savo Miljanović, komandant,
2. Bulović M'rko — Zet, politkomesar.

1 Diljski NOP odred formiran je krajem juna 1943. god. kod sela Borojevaca (kotar Đakovo) od Diljskog bataljona i novopridošlih boraca. Rukovodeći kadar za Odred (20 ljudi) uputile su brigade i ustanove II korpusa.

2 Požeški NOP odred formiran je 26. VI 1943. god. na Papuku kod sela Gornji Vrhovci.

3 Daruvarski NOP odred formiran je početkom jula 1943. god. kod sela Gornjih Boraka. U sastav Odreda ušao je Daruvarski bataljon, grupa Mije Kovačevića i Gavre Lončarevića, te grupe boraca koje je uputio Štab II korpusa NOV i PO. Ukupno brojno stanje Odreda u vrijeme formiranja bilo je oko 150 boraca.

4 Bilogorski NOP odred formiran je krajem juna 1943. god. u selu Gakovu od Bilogorske čete i novomobiliziranih boraca. XVII brigada je za formiranje Odreda dala 20 boraca.

Za komandanta i politkomesara Posavskog Odreda, postavljaju se drugovi:

1. Petković Andrija — Ljuti, komandant
2. Balenović Duka — Oktobar, politkomesar

Komandanti i politkomesari gore pomenutih Odreda, neka popune upražnjena mjesta u svojim štabovima iz razpoloživog ljudstva svojih jedinica.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Komandant:

M. P.

Duško[5] Petar Drapšin, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/I.

93

29. VI 1943.

Izvještaj Štaba Posavskog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o kulturno-prosvjetnom radu i stanju u odredu u vremenu od 19. do 29. juna 1943. god.

Druže politički!

Dostavlja se izvještaj o političkom i kulturno prosvjetnom radu kao i stanju u Odredu u vremenu od 19. VI. do 29. VI. 1943.

O P Š T I P R E G L E D

Rad na političko kulturno prosvjetnom polju i pored toga što se u zadnje vrijeme popravio nije dao one rezultate koji su očekivani.

Održani užim savjetovanjem sa politick·m komesarima bataljona konstatovani su ti nedostaci od kojih su najvažniji: zadržavanje na organ'zacionim pitanjima oko sređivanja jedinica a malo rada na političkom podizanju drugova, zanemarivanje rada sa nepismenim drugovima. Isto tako je zapušten rad po AFZ liniji sa drugaricama koje se nalaze u jedicama, direktive dobivene od višeg Štaba bilo po kojoj liniji ne sprovode se brzo kako bi to trebalo. Kampanja koja se sprovodila u jedinicama proti pojedinačne sitne pljačke u akcijama a naročito u ekonomskim možemo reći da je uspjela. Politički rukovodioci većinom su zadovoljili na svojim dužnostima dok dva polit, delegata nisu, te su smjenjeni.

Na redovitom Partijskom sastanku Štabske Odredske jedinice u prisustvu sekretara OK N. G.[1] konstatovani su gore navedem nedostatci.

Isti nedostatci bili su propusti smoje strane, jer nisam u zadnje vrijeme dovoljno kontrolisao rad polit'čki rukovodioca, nego sam izdao samo direktive. Zaključeno je da obiđem sve četne sastanke, istima prisustvujem li da u najkraćem vremenu 'spravim nedostatke te da glavnu pažnju posvetim jačoj izgradnji rukovodioca i jačem radu na podizanju

5 Dušan Brkić
1 Okružni komitet KPH Nova Gradiška.

političke svjesti partizana. Isto tako potrebna je jača kontrola rada kao što je to bilo prije. Osim toga treba pojačati rad Agitpropa u jedinicama oko rada na usmenim novinama, likvidaciji nepismenosti i pjevačkim horovima Po obilasku svih jedinica održati ću savjetovanje političkih komesara na kojem ću ispraviti odnosno likvidirati sve te nedostatke.

Te zaključke Partijskog sastanka od 23. VI. 1943 sprovod'm u djelo. Prisustvovao sam bataljonskom sastanku II bataljona na kojem sam zapazio dosta nedostataka kod samih rukovodioca, a i kod partizana. Na istom sastanku pored dnevnog reda govorio sam drugovima pored političke situacije i stvari lokalnog karaktera u našm jedinicama Podvukao sam i objasn'o potrebu discipline, drugarstva, vojne obuke jačeg političkog rada, isto tako i kulturno prosvjetnog. Osim toga naglasio sam drugovima važnost sabotaže pruge, u vezi sa naredbom[2] druga Tita, što su oni do sada slabo i sa malo oduševljenja primali, gledajući samo na akcije u kojima se mogu obući i odjeti. Drugovi su to razumjeli i oduševljeni te traže da i dalje tumbamo vozove. Među najvažnijim nedostatcima, o samom radu rukovodioca na tom sastanku možemo podvući to da politički komesari četa a ni polit, komesar bataljona nema još dovoljno načina da zainteresuje drugove. Sastanak nije organizovan tako da bi se iznijele ukratko najvažnije stvari i nedostatci te da bi to drugovi sa interesovanjem primili. Isti sastanak ispada dosta namješteno.

Na te nedostatke odmah sam upozor'o polit, komesare i objasnio im kako da isprave te greške.

Referate koje smo dobili od Korpusa i to »Zašto su osnovani Narodno oslobodilački Partizanski Odredi u Jugoslaviji i drugo umnožili smo i date su upute rukovodiocima da se dobro prouče isti referati i da bi novopridošlim drugovima bili jasni ciljevi naše borbe i značaj iste. Isti referati se proučavaju u jedinicama.

Najnovije radioizvještaje o likvidaciji i pete neprijateljske ofanzive na našu N. O. V. i prelaze iste u ofanzivu drugovi su primili sa radošću.

U I bataljonu oba polit, komesara četa nalaze se u bolnici, jedan ranjen, jedan bolestan, te njihovo mjesto postavljeni su privremeno jedan dobar polit, delegat i jedan dobar polit, komesar čete koji je bio na raspoloženju, tako da je opet popunjen kadar.

Naredba o formiranju kursa za polit, komesare te sprovođenje iste u djelo u mnogome će doprinijeti jačanju političke svjesti, sposobnosti rukovođenja kod samih rukovodioca.

Moral i borbenost je na visini. U borbi koja je vođena na vozu kod Brezina[3] drugovi su se istakli a naročito drugarice. U borbi se istaknuo drug desetar Ostoja Hećimović koji je prvi pojurio na vagon bandi, držeći se onoga što je govorio da njegova desetina mora biti ovaj put najbolja. U samom jurišu pao je. Isto tako pokazao je hrabrost polit, komesar I čete I bataljona Joco Mihovilović koji je ranjen. Drugovi su se hrabro ponijeli i uspješno smo likvidirali otpor bande na opće zadovoljstvo svih.

2 Vidi dok. br. 5, objašnjenje 1.
3 Akcija je izvedena 26. VI 1943. god. kod željezničke stanice Brezine — Bujavica.

Disciplina u jedin cama još ne zadovoljava. Nastoji se svim sredstvima ista popraviti. Objašnjava se potreba svjesne discipline, izvršavanja svakog naređenja, poziva se drugove na odgovornost ispravlja ih se i po potrebi kažnjava, te ćemo istu dotjerati.

Odnos drugova prema svom rukovodstvu je dobar, a isto tako i odnos prema drugaricama.

Stanje odjeće i obuće nije kako bi trebalo, ali jednom akcijom na domobrane i to bi pitanje riješili.

Zdravstveno stanje naših boraca je dobro. Ima nekolicina koji više zabušavaju, nego što su u stvari bolesni. Drugovi su pre nekog vremena očišćeni od vaški.

U ovom vremenskom razmaku održan je Miting u selu Bobarain na kome su podvučena slijedeća pitanja, pitanje žetve i spremanja hrane za vojsku i za narod, pitanje rada i podizanja autoriteta N. O. O. u i vezanje čvršće fronte u pozadini, pitanje političke situacije, u vezi sa razbijanjem i pete neprijateljske ofanzive i formiranje jače borbe protiv svih izdajnika naše N. O. B. H. S. S.a, četnika i svakog njihovog rovarenja, u našoj pozadini. Miting je u cijelosti uspio. Bilo je prisutno oko 80 što muškaraca, žena i omladine.

Osim ovoga vojska je prisustvovala mitingu 20. VI. koji je priredio Okružni N. O. O.[4] i na istom je govorio jedan drug u ime N. O. V.

Zaključcima partijskog sastanka, jačom kontrolom rada ispravit ću nedostatke, te popraviti stanje u Odredu.

I BATALJON

U ovom bataljonu održano je pet četnih i više vodnih sastanaka. Na istim sastancima govoreno je o svim nedostatcima kao i u prošlim akcijama te je pretresano u pogledu discipline, drugarstva, držanja u borbi u selu i među narodom, kako to zahtjeva naša N. O. B. Kritikovani su pojedini drugovi za sve nedostatke a pojedini su pohvaljeni za svoje hrabro držanje u borbi. Pretresena je akcija, voz kod Brezina, Jazavica i sabotaža na pruzi kidanje tt.

Održana su dva bataljonska savjetovanja sa četnim komesarima i delegatima na kojima je pretrešen rad u bataljonu prema izvještajima. Na konkretnim primjerima date su im sugestije za budući rad. Prikazani su predstojeći događaji koji traže od nas da u njih uđemo sa politički spremnim jedinicama i čvršćim i disciplinovanijim redovima. Naglašena je potreba saradnje svih drugova, a naročito rukovodioca, za što aktivnije dopisništvo u našim novinama. Poslije tih savjetovanja raspodjeljen je pravilno politički kadar.

Politički komesar ovog bataljona prisustvuje četnim sastancima i kontroliše rad politički rukovodioca.

Održano je nekoliko sastanaka izobrazbenog karaktera na kojima je govoreno o uspjesima naše vojske, u Bosni Hercegovini u vezi sa raz-

4 Nova Gradiška

bij an j em pete neprijateljske ofanzive, zat·m o uspjesima naših saveznika na svim frontovima svjeta o pobjedama Crvene Armije o Sovjetskim Partizanima o drugom frontu, koji će naši savezn'ci otvoriti, te važnosti naše N. O. V. u tim momentima, o izdaji HSS-a koja je sve očitija prema hrvatskom narodu i o poštVanju i popularisanju naših predpostavljenih rukovodstava i Štabova.

U jedinicama se proučava slijedeći propagandni materijal: List »Napred«[5] broj 2, Radio izvještaji, brošura »Narodno Oslobodilačka Vojska i Part. Odredi«[6] letak Narodu Slavonije, od Privremenog Oblasnog N. O. O. za Slavoniju,[7] te »Naprijed« glasilo KP Hrvatäke.

Moral i borbenost u jedinice je odl·ona.

Drugovi traže borbu, traže akcije i prekaljuju se u istima. Disciplina, ne zadovoljava ali se radi na tome, da se ista popravi.

Zdravlje je u jedinici dobro, ishrana dobra, dok stanje obuće ne zadovoljava.

II BATALJON

U ovom bataljonu održana su četiri četna sastanka te više vodnih sastanaka na kojima su uglavnom pretresane akcije na voz, k'danje tt. veza i ekonomska akcija iz Jazavice. Na istim sastancima naglašavano je drugovima potreba disc'pline, što šireg drugarstva, izvršavanja naređenja lijepog vladanja u narodu, a i u jedinicama, što dolikuje partizanima. Osim toga naglašavana je potreba većeg interesovanja kao i veće odgovornosti za svaki svoj rad, kako po vojnoj tako i političko] liniji. Na tim sastancima kritikovani su pojedini drugovi te ispravljene njihove greške i nedostatci.

Osim ovoga održana su dva bataljonska sastanka na kojima je komesar bataljona izneo nedostatke u bataljonu i iste ispravljao. Komesar ovoga bataljona jače kontroliše rad polit čkih rukovodioca, nego pre samo još nije toliko dorastao da se uživi među drugove te da ih može potpuno zainteresovati za stvar.

U ovom bataljonu održano je jedno savjetovanje polit, komesara i delegata na kome su pretresane sve stvari ovog bataljona, nedostatci i dc/bre strane i date su direktive za dalji rad.

Održano je nekoliko sastanaka, izobrazbenog karaktera na kojima je govoreno o formiranju Korpusa[8] u Slavoniji i značaju istog za našu Narodno Oslobodilačku borbu, o narodno oslobodilačkoj borbi i njenim neprijateljima HSS-a i četnicima, o razbijanju pete neprijateljske ofanzive i prelazu naših jedinica u protuofanzivu.

O značaju omladine u našoj N. O. B.

5 Vidi dok. br. 78, objašnjenje 10.
6 Izdao Agitprop Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju (1943. god.).
7 Letak »Narodu Slavonije« uputio je štab III operativne zone i Privremeni oblasni NOO za Slavoniju 14. VI 1943; vidi dok. br. 49.
8 Prvi slavonski korpus NOV i PO Hrvatske formiran je 17. V 1943. O njegovom formiranju vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 131, str. 298.

U jedinicama se č'ta »Vijesnik N. O. F. Hrvatske«[9] »Omladinski borac«[10] »Mladi borac«[11], list »Napred« a proučava se brošura »Narodno Oslobodilačka Vojska i Partizanski Odredi«.

U obe čete ovog bataljona postoje pjevački horovi koji uspješno uvježbavaju partizanske pjesme.

Moral i borbenost drugova je na visini dok disciplina ne odgovara ali se svakodnevno radi na tome da se ista popravi. Na tom polju vidi se već i neki rezultati.

Zdravstveno stanje dobro, ishrana dobra, odjeća i obuća dosta loša.

BOLNIČKA CETA

U ovoj četi održana su dva četna sastanka na kome je govoreno o disciplini, drugarstvu i ostalim aktuelnim pitanjima iz svako dnevnog života ove čete. Na istim sastancima govoreno je o dužnostima i časnoj ulozi boln'čara, u pružanju drugarske pomoći ranjenim drugovima, gdje je najbolji primjer pokazao komandir iste čete koji je pao pogođen banditskim metkom kad je priskočio u pomoć ranjenom drugu.

Na tim sastancima govoreno je o najnovijoj političkoj situaciji i čitan je »Mladi borac«, list »Napred« i radi[o] izvještaji.

Moral i discipl'na i borbenost u ovoj četi su dobri.

A G I T P R O P

Rad našeg Agit propa i pored toga što se poboljšao još uvijek ne predstavlja ono što bi trebao. Osjeća se pomanjkanje u tome što sam Agit prop u zadnje vrijeme maksimum svoga rada svodi na Tehniku i priređivanje novina, usmenih i pismenih a zanemaruje rad oko pjevački horova i nepismenih drugova.

Biti će potreban jedan sastanak sa Agit propom na kome će se ponovo objasniti njihov rad i uvidjevš' nedostatke u dosadašnjem radu krenuti na bolje.

Agit prop u suradnji sa polit, komesarima održao je dva mitinga te nekoliko kulturno prosvjetnih sastanaka naših jedinica, na kojima se proučava brošura »Razvitak društva«.

Osim toga umnoženo je 75 primjeraka »Stvaranje N. O. Vj.«. Zašto su osnovani Narodno oslobodilački partizanski odredii u Jugoslaviji i organizacijama Skoja u vojsci, zatim 100 komada radio vješti od 25 i 26 VI i 60 pisama od Centralnog komiteta KPH.

9 Potpun naslov »Vjesnik hrvatske Jedinstvene nacionalne oslobodilačke fronte«, izdanje Agitpropa CK KPH (1941. god.). Od marta 1943. (od br. 2 do 27) nosio je naslov »Vjesnikj Narodnooslobodilačke fronte«.

10 Organ Saveza mlade generacije za Hrvatsku. Od februara 1943. god. nosio naziv »List Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske«.

11 List slavonske omladine. Od januara 1943. god., podnaslov od br. 3: List Antifašističke omladine Slavonije. Izlazio je mjesečno. Tehnika Agitpropa OK KPH za Novu Gradišku.

Druže politički!

Poslije ovoga partijskog sastanka kritikovan sam za nekve nedostatke u radu od strane sekretara OK[12] i vjerujem da ću iste ispraviti. Ovo bi bio uglavnom izvještaj o radu u Odredu a u koliko ima nedostataka u samom radu ili samom izvještaju izvjesti me da se znam ravnati.

Uz naš borbeni pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu !

Polit, komesar:
Duka Balenović, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 121—124.

94

29. VI 1943.

Izvještaj Komande Diljskog područja Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o političkoj situaciji na sektorima: Brod, Đakovo, Našice i Osijek, o radu partizanskih straža, intendanture, ambulante, relejnih stanica, o stanju u Diljskom bataljonu, suradnji s NOO-ima i političkom djelovanju među narodom, te radu Ag'tpropa Područja.

P O L I T I Č K A S I T U A C I J A :

U vezi sa operacijama koje su vodile naše jedinice i stanje na frontovima van zemlje politička situacija se dobro popravila na našem području. Narod u ovome kraju mnogo ima povjerenja u jakost u našu vojsku i vjeru u našu pobjedu. Neprijateljska ofenziva koja je trajala dva dana[1] pokazala je da neprijatelj nije mogao da skoncentr'še veći broj svoje vojske nego sa manjim brojem uz pomoć tenkova i topova naletio je na naše područje, ali se nije mogao zadržati dulje od dva dana, nego se povratio u svoja uporišta. Narod kao i naše borbene jedinice pokazale su za vrijeme neprijateljske ofenzive dobar moral i disciplinu. Međutim usljed svakodnevnih glasina o neprijateljskoj afenzivi osjeća se u narodu strah, t·m više što raznorazni petokolonaški agenti pričaju razne priče o tome kako će pojedina sela biti potpuno izseljena ili popaljena. Ali narod naš i pokraj svih lažnih vijesti pr'ma nas sa oduševljenjem u vezi sa samom ofenzivom, ja sam svoj politički rad usmjerio u tome pravcu, pripremajući narod kao i vojsku za ofenzivu koja pretstoji i za koju se nadamo svaki dan.[2] Pri tome mi mnogo pomažu partijske organizacije na terenu koje su također sa svoje strane preduzele sve da bi narod pripremile za ofenzivu i prikazale mu zašto će neprijatelj preduzeti još jednu ofenzivu u Slavoniji. A s druge strane šta smo mi dužni činiti da nas ofenziva nebi našla nepripravne. Također u našim institucijama koje

12 Milo Popović

1 Odnosi se na »čišćenje« sela na Dilju; vidi dok. br. 100.

2 Odnosi se na ofanzivu koju su kvislinško-okupatorske snage poduzele na Bilo-goru i Slavoniju od 8. do 20. jula 1943. Pobliže o neprijateljskim snagama u toj ofanzivi vidi dok. br. 157, bilješka 1.

se nalaze na sektoru ovoga područja uspio sam izvršiti političku mobilizaciju svih drugova i drugarica, tako da se rezultati osjećaju, jer je rad na svim poljima krenuo napred brž m tempom.

Na Brodskom sektoru osjeća se da dižu glavu pojedini povjerenici izdajničkog vodstva HSS-a, kao i nekoji koji su četnički nastrojeni, ali u narodu nemaju podršku jer je većina naroda uz našu Narodnu Oslobodilačku Vojsku, i odana je za narodnu oslobodilačku borbu, a to je dokaz kad naše jedinice dođu u selo svagdje ih dočekaju oduševljeno i daju sve od sebe da bi pomogli našu Narodno Oslobodilačku Borbu. Organizovani rad četnika na istome sektoru izgleda da ne postoji,[3] ali četnici svakodnevno prelaze iz Bosne u Slavoniju kod Slav. Kobaša i održavaju vezu sa pojedincima iz obližnjih srpsk h sela.[4] Ovih dana smo saznali da Švabe nameravaju da po selima odrede straže koje imaju zadatak da čuvaju žetvu. Narod se mnogo buni i boji daće mu Švabo odnijeti žito i stalno se narod dogovora kako će da sakrije žito tako da okupator nedobije ništa. Čuju se glasovi da će rađe sami zapaliti nego da ga Švabo odveze.

Na Đakovačkom sektoru politička se situacija mnogo popravila. Ovdje je narod zaplašen u vezi sa pretstojećom ofenzivom. Na ovom se sektoru isto opaža djelovanje reakcionarnog vodstva HSS-a, ali su naši polit, radnici na tom sektoru omeli rad HSS-a i narodu rastumačili šta hoće izdajničko vodstvo HSS-a. Četnički utjecaj se ovdje ne osjeća, ali pojedinci stalno kopkaju govoreći o dolasku Engleskih trupa i povratku izbjegličke Jugoslavenske vlade.

Na Našičkom srezu se politička situacija mnogo izmjenila u korist našu od kako su naše borbene jedinice osvojile neprijateljska uporišta,[5] a i otkada su neprijateljski vojnici upali u neka sela u Našičkom srezu i oterali ljude i sposobne ženske na rad u Njemačku. Narod u tim selima govori da ima jedino nadu da će ga spasiti naša Vojska i sa oduševljenjem dočekuje naše borbene jedinice, kad dolaze u pojedina sela.

Sto se tiče Osječkog sreza mogu napomenuti, da je situacija mnogo lošija usljed mnogih provala koje su sl'jeđile na tom sektoru, a i usljed toga što je neprijatelju uspjelo da organizira dosta razgranatu špijunsku mrežu, koju mi pomalo čistimo.

RAD U P O D R U Č J U

a.) Partizanske straže:

Politička situacija u partizanskim stražama se znatno popravila. Održao sam dva sastanka sa političkim delegatima partizanskih straža i uputio ih šta treba da rade i šta treba da uče drugove borce. Poslije ovih sastanaka osjeća se da su istražari prilično upoznati sa linijom Narodno Oslobodilačke borbe. Stražari su odnosno straže omiljene u Narodu s

3 U Slavoniji nije postojalo organizirano oružano četništvo za vrijeme NOR-a iako je okupator nastojao na ovaj teren ubacivati četničke grupe i agente iz Srbije i Bosne. O pokušaju organiziranja i 0 prebacivanju četničkih grupa vidi: »Građa«, knj. III, dok. br. 5, str. 11, dok. br. 193, str. 503—504, dok. br. 208, str. 534—535; »Građa«, knj. IV, dok. br. 73, str. 162—173 i »Građa«, knj. V,dok. br.93, str. 203—209, dok. br.105, str. 238—242 i dok. br. 137, str. 304—305.

4 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 93, str. 208 i dok. br.144, str. 319.

5 Odnosi se na uspjehe jedinica NOVH tokom juna 1943. god., osobito uakcijama na Našice 1 Donju Motičinu; vidi dok. br. 5, 9, 10, 12, 17, 21, 23, 27 i 42.

jedne strane zbog svoje borbenosti a s druge zbog svoga pristojnog ponašanja. Događa se da pojedinci počine manje greške ali se osjeća i zapaža da sve manje se dešavaju greške a tome mnogo koristi politički rad među stražarima.

Moral kod straža je na visini, disciplina nije zadovoljavajuća zato što uvjek pridolaze novi drugovi. Straže su u ovoj zadnjoj ofenzivi pokazale dobru disciplinu i ispunile svoj zadataka koji je pred njih postavljen. Prije četiri dana sazvao sam sve straže na okup i održao im govor
0 njihovim zadacima koji se pred njih postavljaju i šta se od njih očekuje. Poslije govora straže su otišle na svoje položaje sa puno pouzdanja da ćemo izići kao pobjednici i u idućoj neprijateljskoj ofenzivi kao i u svim dosadanjim.

b.) I n t e n d a n t u r e .

Radom političkih komesara i delegata u radnom bataljonu, rad je krenuo napred. Drugovi i drugarice iz radnog bataljona sa oduševljenjem obavljaju poljske kao i druge radove. Više puta se održavaju vodne četne, kao i bataljonske kritike na kojima se pojedini drugovi kritikuju za svoje greške i nemarni rad, a tako isto drugovi i drugarice koje se pokažu vrijedni oni se pohvale i to mnogo koristi tako da svako gleda da bude pohvaljen pred strojem. Proučava se propagandni materijal isto kao
1 u operativnim jedinicama i rezultati se osjećaju. Rad je krenuo mnogo bolje napred.

c.) A m b u l a n t a

Politički rad u ambulantama pokrenuo se je. Bolesnici se osjećaju mnogo bolje sami su organizovali zidne novine te tako zvana sijela na kojima diskutuju o pojedinim pročitanim člancima. Tako je stanje u ambulanti broj 1. Dok u oporavilištu broj 1. situacija nije tako sjajna jer nemamo politički odgovornog lica, već s vremena na vrijeme obđe ih politički instruktor.

d.) R e l e j n e s t a n i c e

Politički život u relejnim stanicama mnogo se je popravio jer politički delegat obilazi relejne stanice i drži političke časove kuririma o njihovim dužnostima i zadacima.. Sad se zapaža da kuriri vrše svoju dužnost mnogo savršenije, nego li prije. Moral je [na] dobroj visini, dok disciplina se popravlja. Događa se da neki od kurira pogreši ali se te greške otklanjaju i više se ne ponavljaju.

e.) D i l j s k i b a t a l j o n :

Stanje u bataljonu se je mnogo popravilo u nazad nekog vremena jer je u bataljonu napravljena reorganizacija kako u komandnom tako i u političkom osoblju i politički rad mnogo napreduje. Moral i disciplina nisu na visini na kojoj bi trebali da budu, ali dosta zadovoljavajuća. Drugovi pol. delegati, komesari četa kao i komesar bataljona rade sa puno požrtvovan ja da poprave sve nedostatke koji još postoje. Drugovi

su upoznati sa nar. oslob. borbom i sa svim što je potrebno da zna jedan borac u Nar. Oslob. Vojsci. Odjeća i obuća u bataljonu ne zadovoljava. Ishrana je dobra, zdravlje boraca također nije najbolje jer u zadnje vrijeme mnogi su se razboljeli od Malarije.

f.) Rad u N a r o d u

Do sad smo održavali tjesnu vezu sa NOO-ima i to selskim pošto nisu bili formirani općinski i sreski Narodno Oslob. Odbori pa nam je mnogo bio otešćan rad. Ov h dana su formirani općinski, sreski i okružni NOO-i, što će nam u mnogome olakšati rad i vezu sa narodom. U zadnjih 10 dana održali smo 6 mitinga na cijelom području. 23 mitinga je održala komanda područja, a tri D.ljski bataljon, i to, tri u hrvatskim selima dva u mješovitim i jedan u srpskom selu. Mitinzi su uspjeli sto postotno. Narod ima mnogo povjerenja u našu Nar. Oslob. Vojsku da ćemo mu mi spasiti žito i kažu ako mi ne spasimo nitkot drugi neće. Poslijle mitinga omladina i sav narod uzeo je učešća u igri i veselju. Mitinzi su održani u Sl jedećim selima: Oriovčiću, Crnom Potoku, Musiću, Breznici. Klokočeviku, Vel. Londžici. Narod dosta dobro prima našu vojsku ali strahuje od bande jer u neposrednoj blizini njihovoj nalaze se neprijateljska uporišta.

g.) R e g i s t r a t u r a !

U zadnjih 10 dana preko naše registrature stupilo je u Nar. Oslob. Vojđku 132 Novaka. Od toga smo mobilisali 26 a ostali su dobrovoljci koji su došli da se bore u NOV do konačne pobjede.

h) A g i t p r o p :

Agitprop našega područja izdaje redovito svaki drugi dan Radio izvještaje u 90 primjeraka, jer više nije moguće radi pomanjkanja šapirografa, kojeg ne možemo nabaviti. Pored ostalog u ovih 10 dana organizovao je naš Agitprop jedan broj usmenih novina za naše drugove i drugarice iz radnog bataljona kao i za naše borce, sa slijedećim temama:

1.) Politička situacija na samome području, u zemlji i svijetu.
2.) Zašto fašisti preduzimaju ofenzivu u našoj zemlji.
3.) Pjevanje revolucionarnih partizanskih pjesama.
4.) Pjevanje Narodnih pjesama.

Poslije toga igra i veselje.

Naši drugovi iz Agitpropa umnožili su članaka Narodnog poslanika HSS-a L a k u š a koji je izašao u Vijesniku. Istoga su umnožili u 100 primjeraka koje smo podijelili po Hrvatskim selima.

Da bi polit'čki rad u budućih 10 dana proširio i obuhvatio cijelo područje posvetiti ću naročitu pažnju političkom kadru, koji je dosta slab. To mislim učiniti na taj način što ću s njima održati redovito sastanke te će ti sastanci mnogo toga popraviti i podići njihovu političku sposobnost. Drugi zadatak koga sam si postavio jeste održavanje većeg broja

mitinga u našim selima, jer narod traži održavanje mitinga, a isti su od velike važnosti za našu Nar. Os. Borbu.

Smrt fašizmu sloboda narodu!

V. D. Pomoćnik;
Strbo Aleksa, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 139—141.

95

30. VI 1943.

Obavještenje Štaba XII divizije NOV Hrvatske štabovima podređenih jedinica o odluci Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske kojom XVI NO brigada mijenja naziv u Zagrebačka omladinska brigada »Joža Vlahović«.

Odlukom Glavnog Štaba NOV i PO. Hrvatske XVI. Brigada promeniće svoj naziv i zvati će se od sada »ZAGREBAČKA OMLADINSKA BRIGADA, JOŽE VLAHOVIČA«.

Joža Vlahović je bio sekretar Pokrajinskog Komiteta SKOJ-a jedan od najboljih Skoj-evskih rukovodilaca Hrvatske. Drug Vlahović je bio glavni organizator SKOJ-a u Hrvatskoj i imade ogromne zasluge za njegov razvitak. U početku ustaške strahovlade organizirao je mnogobrojne udarne grupe u Zagrebu i okolici, koje su uništile velik broj ustaških bandita. Ustaška policija uspjela je da ga uhvati na ulicama Zagreba i da ga podvrgne najvećim mukama. Pred svojim neprijateljima on je pokazao herojsko držanje i bio je ubijen, a da nije ništa priznao.

Prema naređenju Komandanta Glavnog Štaba[1] ova brigada mobilizirat će sve ljudstvo iz Zagreba i okoline i na terenu II. Operativne Zone. Iz naših drugih jedinica uzeće ta brigada u svoj sastav sve omladince iz Zagreba i okolice.

Na kongresu omladine biti će objavljeno ime ove brigade, a Slobodna Jugoslavija[2] će je popularizirati.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar: Marijan Cvetković, s. r.

Komandant: Mil.[3] Stanivuković, s.r.

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 7/1.

1 Ivo Rukavina, komandant Glavnog štaba NOV i POH.
2 Odnosi se na Radio-stanicu »Slobodna Jugoslavija«.
3 Milan

96

30. VI 1943.

Izvještaj Štaba X divizije NOV Hrvatske političkom komesaru II korpusa NOV i PO Hrvatske o vojno-političkom stanju podređenih jedinica, uzdizanju političke svijesti boraca, radu s narodom na terenu i o radu štabova brigada i Divizije.

I. OPCI PREGLED:

Od prošle akcije na Sirač 13. VI. 1943.[1] do danas nalazile su se jedinice više dana na odmoru,[2] koji se iskorištavao za vojnički i politički pripremit naše jedinice za prestojeće naše borbe i zadaće koje se postavljaju pred nas.

XVII. brigada za vrijeme odmaranja nalazila se na sektoru Ožegovci, Koturići i Popovci i porušila prugu Pakrac — Daruvar — Sirač. U to vrijeme XVII brigada izvršila je ekonomsku akciju na Sirač i Bađljevinu, gdje je ujedno održan miting u pravcu mobilizacije, koja nije uspjela, dok na Siting se odazvalo mnogo ljudi. Sada XVII brigada kreće u pravcu Okučana na glavnu prugu kako bi onemogućila glavni saobraćaj, ujedno bi produžili put za Daruvarski srez u okolna sela radi mobilizacije Čeha, Srba i Hrvata u tamošnjim selima.

XXI. brigada za vrijeme odmaranja nalazila se u Požeškoj kotlini. U vezi usmenog naređenja štaba Korpusa XXI brigada ostaće do daljnjega u Požekoj kotlini, za koje će vrijeme slati dijelove svoje brigade na Babje Gorje radi mobilizacije. Na osnovu toga ne mogu se vršiti neke akcije većeg stila na tom sektoru.

XXI. brigada za to vrijeme izvršila je rekviziciju kod jednog narodnog neprijatelja u Vilić selu o čemu je intendant podnio izvještaj. Dana 22. ov. mj. jedinice ove brigade imale su borbu kod sela Nježića. Neprijatelj je u 2 sata pokušao da jedinice napadne na počivanju, ali mu to nije uspjelo, jer je bio na vrijeme primjećen i brzim snalaženjem naših rukovodioca uspjelo je izvući jedinice na položaj bez gubitaka. Zauzeti su položaji od sela Vrhovaca preko Gredina do cesta Kamenska—Orljavac. U 6 časova došlo je do sukoba na Pavlovom brijegu i Torinama. Vještim manevrom udaralo se neprijatelja zboka, koji je u roku od nekoliko sati borbe bio potisnut prema Požegi. Jačina neprijatelja bila je oko 900 njemaca i ustaša.

Ratni plijen: 1. laki njemački mitraljez, 17 karabina, 3.700 metaka, 12 granata za top, 3 mine za teški bacač, 3 konja sa samarima, 1 parabela pištolj, 1 šmajser i nešto ostale ratne spreme.

Neprijatelj je u toj borbi imao oko 100 što mrtvih što ranjenih, koje je izvukao.

Naši gubitci su 8 mrtvih i 20 ranjenih.

1 Vidi dok. br. 34, 37, 47, 61 i 67.
2 O rasporedu jedinica X divizije NOV Hrvatske poslije akcije na Sirač vidi dok. br. 67.

U ovoj borbi pokazalo se da štabovi bataljona još nisu dovoljno svladali vođenje i manevrisanje na terenu, ali se vidi da podukom prošlih akcija na Sirač ista brigada je držala zasjedu i vodila borbu s neprijateljem na terenu, ovaj se puta mnogo bolje pokazalo od prošle zasjede kod Sirača.[3]

II. POLITIČKO STANJE I POLITIČKI RAD:

Politički rad po brigadama bio je u posljednje vrijeme od kada se nalazimo na kantonovanju prilično intenzivan i stvarno se koristilo sve slobodno vrijeme da se politička svijest partizana popravi. Naročito pojačanje političkog rada primjećeno je u XXI brigadi, koja je politički slabija od XVII brigade.

Odmor koji je imala naša Divizija iskoristili su naši drugovi u brigadama do maksimuma.

Održani su redoviti sastanci sa četama i bataljon'ma i vidljivo je zapaženo, da politička svijest partizana postaje sve bolja. Partizanima je jasno kakvu ulogu igra Jugoslavenska izbjeglička vlada sa svojim četnicima, iako je sada već raspuštena, koji su ciljevi naše borbe, kao i značenje AVNOJ-a i ZAVNOH-a. U političkom radu se sada glavna pažnja obraća na izdajnički rad vodstva HSS-a još to nije jasno svima borcima naročito mladima, koji su skoro regrutovani od pretežno seljačkog elementa, takav procenat ima Oko 30%.—

U pojedinim bataljonima osjeti se manjak političkog kadra, koji je bio izbačen iz stroja u posljednjim akcijama i poslan u novo formirane Odrede.[4] Nastojalo se, da se ova upražnjena mjesta popune novim kadrovima i da se isti izdignu. U sastavu XVII brigade nalazi se Čehoslovački bataljon,[5] koji je sastavljen većinom od Ceha i mali broj Slovaka. Njihova politička svijest je dosta mala. Češki bataljon ima samo dvije čete, a Štab mu je bez komandanta, a do danas bio je i bez zamjenika komandanta, koji je međutim danas došao. To su sve mladi i neiskusni drugovi koji nemaju u radu nikakvog iskustva. Komesar je za tu dužnost odviše neiskusan, ali je jedini, koji postoji, jer se ne može na njegovo mjesto staviti drugoga budući da su svi borci i rukovodioci Česi. Komesar I. i II. bataljona vrlo su dobri, kao i štabovi I. II. bataljona zadovoljavaju, dok Štab III. bataljona zadovoljava i ako je slabiji od Štaba I. II. bataljona. Taj Štab sada jn izmjenjen i poslan u formiranje Odreda, a nadamo se da će novi komandant i komesar zadovoljiti. Što se tiče bataljona XXI brigade, Štab I. bataljona je dobar i mnogo se trsi da bi podigao politički nivo kao i kulturno-prosvjetni, to se i osjeti u tome bataljonu jer najbolje pozna političku situaciju. Obrađivali su sledeće: Izdajničko vodstvo HSS-a, Uloga Hrvata u N. O. Borbi, raskrinkavah izbjeglički Jugoslavensku vladu, četnike, Saveznici N. O. Borbe, napose SSSR, popularizirali N. O. Borbu i N. O. Vojsku, Glavni Štab i Vrhovni Štab, kao i sve ostalo što je navedeno u političkom petnajst-dnevnom progra-

3 Vidi dok. br. 67.
4 Odnosi se na novoformirane odrede (Požeški i Bilogorski) za čiju su popunu XVII i XXI brigada NOV Hrvatske dale po 20 boraca. S
5 Odnosi se na IV bataljon XVII brigade; vidi dok. br. 90.

mu. II. bataljon i Štab II. bataljona, isto se radi po planu kao i I. bataljon i isto se oseti znatno napredovanje. Što se tiče III. bataljona do nedavno je stajao dosta slabo, ali marljivošću komesara sada se znatno popravio, politička svijest je donekle zadovoljavajuća, kao i Štab je zadovoljio.

U obim brigadama su organizovani politički kursevi na kojima se razrađuju teme, najaktuelnije brošure, koje su predviđene u planu rada.

U pogledu političke svijesti boraca stanje je općenito zadovoljavajuće. Na savetovanjima i štabskim sastancima u našim brigadama kao i u nekim bataljonima, lično sam se uvjerio da 75% boraca u glavnom pozinaju osnovna politička pitanja koja su u vezi sa Narodno-oslobodilačkom borbom. To jest, borci znadu protiv koga se bore, znadu tko su fašisti okupatori i domaći izdajnici, znadu da našom borbom rukovodi K. P., da je naš najveći saveznik u borbi protiv fašizma Sovjetski Savez, a isto tako znadu da su naši saveznici također Engleska i Amerika.

Ostatak od 25% boraca, većim dijelom prisilno mobiliziranih nisu upoznati sa svim tim stvarima kod većine od njih još se oseti nezainteresovanost za političko zbivanje u opće.

Međutim, borci još jedna većina neznaju štaje Zavnoh i Avnoj, osim onih najspremniji i najsvesnij', na čisti su s tim, zašto su Reakcionarno vodstvo HSS-a i izbjeglička vlada izdajn·ci našega naroda! To jest, borci ih mrze i osuđuju kao izdajnike zbog toga što vjeruju rukovodiocima koji su ih tako naučili, ali ima ih dosta boraca koji neznaju objasniti izdajnički rad HSS-a i Izbjegličke vlade. Također imade još dosta boraca koji ne vjeruju u iskrenost saveza sa Engleskom. Ispitivanjem se ustanovilo da njihovo nevjerovanje u iskrenost tog saveza dolazi od tuda što oni ne poznaju liniju Narodno-oslobodilačke borbe, nego misle da se mi borimo protiv gospode, kapitala i t. d.

Kod veće većine boraca politička svijest podignuta je da su oni u stanju prenositi liniju narando-oslobodilačke borbe na mase skojima dolaze u doticaj.

Borbenost i moral boraca je na visini. To se očituje u svakoj akciji. Borci sa velikim poletom idu u borbu i uvjereni su potpuno da će resiti svaku borbu u svoju korist. Moral i borbenost boraca očitovalo se je najbolje prilikom akcija na Sirač,, gdje su borci bili u svakom pogledu odlični. Borci imaju ogromno povjerenje u rukovodioce i kada polaze u akciju, uopće ne pomišljaju da bi ta akcija mogla biti bezuspješna. U razgovoru sa iborcima uvjerio sam se da je tome tako, što svi borci govore. Obući ćemo se kada osvojimo uporište, biće bolja hrana kada otmemo od bandita i t. d. Isto tako borci su čvrsto uvjereni da će konačna pobjeda biti naša. Oni često govore: »ići ćemo kući kada pobijemo bandu i kada se oslobodimo«. Kod boraca se ne može primjetiti naročita težnja za kućom. Doduše borci svi vole kada brigada ide negdje u njihov kraj, ali inače ne traže gotovo nikada osustvo, kada su daleko od kuće i uopće ne govore mnogo o kući. Ipak među borcima imade jedan, razmjerno mali deo koji čezne za kućom, to su većinom novaci, koji se još nisu posve saživili s našim životom i koji još tešlko podnaša napore. Borci su u glavnom svi shvatili da smo mi regularna vojska i spremni su da se pođu boriti gdje

god ih povedemo. Čak šta više, oni vrlo žele da pođu izvan oslobođenog teritorija, gdje, vele imade duhana i bjelog kruha, gdje će vidjeti više svijeta. To naročito vrijedi za stare borce, koji su prošli već mnogo krajeva. Borci su svesni da pred njima stoje još teške borbe, ali usljed naših stalnih pobjeda, oni su počeli bandu sve jače podcjenjivati i apsolutno se bande ne boje. Kada je razgovor o of anzi vi mnogi borci govore sada nas ima više nego nas je bilo u prošloj ofanzivi. Treba barem 50.000 bande da nas može napasti, a i onda ćemo se probiti.

Pali se borci poštuju. Prilikom svakog sastanka odaje se jednim minutom šutnje u počast palim borcima.

Prosvjetni rad u jedinicama vrlo je intenzivan. Svakodnevno se održavaju po neke četne ili bataljonske usmene novine. Već'na bataljona imaju pjevačke horove, analfabetske tečajeve, uspostavljene su također u svim bataljonima, dok ih u IV bataljonu XVII brigade nema, jer su u njemu svi pismeni. Ti tečajevi pokazali su dosta uspjeha naročito u XVII brigadi, te gotovo svi nepismeni znadu već da se potpišu i poznaju dosta slova, dok u XXI brigadi ima još dosta nepismenih u kojoj je napravljen tromjesečni plan za likvidaciju nepismenih. Na usmenim novinama nastupali su pevački horovi sa borbenim pjesmama, diletantske grupe sa kratkim šaljivim prikazima (Skečevima). Pojedinci su recitirali prigodne pjesme borbe i bilo je političkih predavanja o aktuelnim temama i održavana su naučna predavanja: »Razvitak čoveka«.

Agit-prop XVII brigade u ovom razdoblju [izdao je) dva broja zidnih i jedan broj džepnih novina. U zidnim novinama [u] I. broju pokazala se situacija na pojedinim frontovima u riječi i slici, dok se u II. broju izdajnički rad Reakcionarnog vodstva HSS-a i izbjegličke vlade, te oružanog bratstva naroda Jugoslavije u borbi protiv fašizma. Također u riječi i slici džepne novine ispunjene su člancima koje pišu sami borci.

Što se tiče četnika u XVII brigadi nije zapaženo nikakove pojave, iako smo obratili veliku pažnju da bi se pronašlo, ako postoje takovi elementi. Obratili smo pažnju i budnost svim komesarima, kao i Partijskim funkcionerima. Da se nebi desila nezgodna pojava koja nas je zadesila u XXI brigadi, gdje je komandir 2. čete II. bataljona pobjegao sa jednom grupom od njih 6 sa 2 p. m., koji se jedan od nosioca puško-mitraljeza povratio iz Duzluka ii rekao je da je sakrio p. m. u grmu, ali do sada još neznamo da li je pronađen, dok jedan p. m. je donešen sa ostalom grupom i komandirem Novakovićem. Još čitava stvar nije rasvjetljena i po njoj se vodi još istraga. Po svim izgledima da je banda bila organizovana po planu i smišljeno pripremljena za beg. Isto smo tako dali i jednoj i drugoj brigadi zadatak Partijsko rukovodstvo da temeljito provjeri kakovi borci nose automatsko oružje i da se [ono] da najsigurnijim i provjerenima Skojevcima.

Odnos između žena i muškaraca je u harmoniji, ne opažaju se nikakove razlike između oba pola. Dapače poštivaju se drugarice od strane drugova, pošto ih drugovi cene radi njihove borbenosti, koje više puta nadmaše i same drugove.. Isto tako ne pravi se razlika nikada između Srba i Hrvata, čak kod boraca neopaža se nikakav razgovor između sebe,

koje Srbin, a tko Hrvat, iznimno slučaj kod komandira **2 čete II. bataljona** XXI brigade Novakovića, koji je znao više puta potencirati **kod boraca** kako Hrvati istiskuju Srbe kao i njihov sve veći priliv u naše **jedinice** jf opasan.

III. ISHRANA, ODJEĆA, OBUĆA I ZDRAVLJE PARTIZANA:

Ishrana za ovih 15 dana bila je zadovoljavajuća. Sama ishrana •ršila se po kazanima. Sto se tiče mesa i kruha je dostajalo, tek po nekala nije bilo mast', dok XXI brigada u ishrani je puno bolje bila snabdevena i masti je bilo stalno.

Sto se tiče odjeće i obuće u XVII brigadi ima prilično bosih, t. j. oko 30%, kao i u odjeći je isti broj. U posljednjim akc'jama se stanje znatno u tom pogledu popravilo. U XXI brigadi ima oko 20ⁿ/o bosih i u odjeć' se isti broj. Sto se tiče veša u tom pogledu XXI brigada ima skoro svaki borac po 2 para, dok u XVII brigadi u pogledu vesla su puno siromašnij', ali ipak ima svaki po jedan par, dok oko 50% ima dva para. U XXI br'gadi su organizovane pokretne radionice postolarske i krojačke i same si popravljaju obuću i šiju veš tako, da su već oko 100 pari veša sami napravili i još imaju materijala za 100 pari i krpe odijela tako, da bi se čim više sačuvala stara roba. Isto takav metod radonica se postavlja pred XVII brigadu da čim prije organizira, koji se pokazao jako praktičan.

Sto se tiče zdravlja partizana se znatno popravilo tako, da slučajevi tifusa je retka pojava, svega jedno 2—3 slučaja i nešto ima gripoznih oboljenja i pojava kožn'h bolesti, t. j. svraba ima više slučajeva. Vojni referenti saniteta u tom pogledu dobili su zadaću da se pobrinu za odgovarajući lek protiv svraba. Sto se tiče dez nfekcije od vašiju to se permanentno čisti po svim bataljonima, kao i za toplih dana partizani se obavezno kupaju u potoku. Sto se t·če sanitetskog materijala još za izvjesno vreme ima ga. Sto se tiče bolničke čete XXI brigade, još uvek nema zadovoljavajući broj, koji bi morala imati, to je postavljeno pred istu brigadu, da se č m prije brojno stanje nadopuni.

IV. RAD I ZAPAŽANJA NA TERENU I U NARODU!

Održani su mitinzi u nekoliko hrvatskih sela u koja su brigade ulazile. Djelomično mit'nzi su naišli na dobar prijem kod naroda. U Siraču narod je preko očekivanja dočekao naše borce, ali taj narod još nije spreman da aktivnim radom doprinese promjeni postojećeg stanja protiv koga se izjašnjava. U Badjevini narod je hladno primio naše borce, puno lošije negoli u Siraču. U selima oslobođenog teritorija narod smatra partizane svojom vojskom, ali se susreće i na hladan prijem i u fm selima. Održan je miting u Badjevini na kojemu je prisustvovalo oko 150 ljudi, osim toga održan je miting u Siraču na kojem je bilo prisutno oko 400 ljudi. Nadalje održan je miting u Vranešcima[6] i u Bučju na zboru koji je

6 Treba: Branešcima.

priredio kotarski NOO.[7] Svi ti mitinzi održani su u vidu usmenih novina. Na njima su govornici govorili o aktuelnim pitanjima prigodni za hrvatska sela ili za sela oslobođenog teritorija. Osim toga izdan je letak stanovnicima Sirača i letak »Braćo domobrani«, jer se ukazala potreba da se spomenuti letači izdaju u dogovoru sa NOO. Po selima naši borci zajedno rade sa seljacima na poljskim radovima u selima u kojima se brigada[8] nalazi, t. j. u Vranešcima, Ožegovcima i Popovcima. U sporazumu sa Kotarskim NOO. Pakrac pokušali smo izvršiti mobilizaciju sela kotar Pakrac, mobilizacija Hrvata na principu dobrovoljnosti nije uspela, dok je XVII brigada uspjela mobilizirati 82 Srbina :z sela Kotarskog NOO. Pakrac.

XXI. brigada je prije nekoliko dana pokušala održati miting u Biškupcima za sela: Poljanska, Biškupci, Stražeman i Drage, no nije uspio, jer su seljaci već kod pojave naših partizana za sakupljanje napustili sela. Razlog radi napušćaja sela vele seljaci, da je banda se pretila i rekla da ne smeju slušati naše mitinge, jer će ih bombardovati avion[1] ma i topovima. To je do sada prva pojava te vrsti na ovom sektoru. Miting u Smoljanovcima za sela: Klisa, Smoljanovci i Ordakovci[9] veoma dobro je uspio. Seljaci okolnih sela neobično dobro su raspoloženi prema nama a što se osjeti prema njihovom ophođenju i toplom susretu prema nama. Ista brigada je uspela da mobilise jedan dio Srba oko 20 od Babje Gore, dok oni Hrvati iz Poljanske što su bili mobilisani pobjegla ih je 4 u Požegu i banda je na temelju toga iz aviona [bacala] letak u kojem poziva i ostale na predaju.[10] U tom pravcu mi smo odmah dali uputstva brigadama da se ukaže borcima na lažnu podvalu i demagogiju neprijateljske propagande tako, da bi rastumačili pravu pozadinu toga letka.

Održan je miting za Tisovac, Prgomelje i Zabrdsku Glavicu od strane našega štaba na Petrov—dan.[11] Sam odazov naroda bio je dobar i miting je uspio, gdje je naročito narod bio zainteresovan prema stavu Engleske vlade prema našoj Narodno-oslobođilačkoj Borbi u kom više Engleska vlada obraća pažnju prema nama. To smo i dokumentovali sa dolaskom Engleza-državljana u naše partizane.[12]

XXI brigada isto je djelomično pomagala seljacima na poljoprivrednim radovima. S tim je narod još više osetio da je to prava narodna vojska.

V. RAD Š T A B O V A :

Rad Štaba XVII brigade je u glavnom dobar i kolektivan. Sastoji se u glavnom u održavanju savetovanja sa štabovima bataljona i sa pojedinim vojnim i političkim rukovodiocima, te u sastancima sa jedinicama. Svi članovi štaba zadovoljavaju na svojim dužnostima. Postavlja se pitanje kod nas imenovanja novog načelnika u štabu brigade posle

7 Odnosi se na KNOO Pakrac.
8 XVII NO brigada.
9 Treba: Odžakovci.
10 Vidi o tome dok. br. 89.
11 29. juna.
12 Odnosi se na dolazak engleske misije u Štab II korpusa NOV i POH sredinom ljeta 1943. god.

odlaska starog nače! n ka druga Miščevića.[13] Do sada još nismo popunili to mesto i nemamo još u vidu tko bi mogao doći u obzir. Kada ga postavimo javićemo Vam.

Rad štaba XXI brigade je u glavnom dobar i kolektivan. Sastoji se u održavanju savetovanja sa štabovima bataljona, sa pojedinim vojnim i političkim rukovodiocima, te u sastancima sa jedinicama. Svi članovi Štaba zadovoljavaju na dužnostima samo informativac u štabu brigade još se nije snašao, i izgleda da neće zadovoljiti. Drug zam. komandanta Bobetko[14] koji je obolio prije 20 dana od tifusa povratio se na svoju dužnost.

Rad Štaba naše diviz je je uglavnom kolektivan. Još se nismo snašli svi potpuno na svojim dužnostima. Još uvijek se pokazuje premalo samostalnost. Primetili smo potrebu većeg vojničkog i političkog znanja, kako [bi] mogli naše niže Štabove u tom pravcu podučiti i pružiti im pomoć. Članovi našega štaba redovno skoro svaki dan obilaze niže štabove i održavaju sa njima savetovanja poslije svake akcije kao i prije akcija, kao i redovne i izvanredne sastanke. U samim akcijama je redovno uvjek jedan naš član štaba u pripomoći kod brigade. Komesar[15] se još nije snašao na svojoj dužnosti u kojoj dužnosti bi trebao udovoljiti kao komesar divizije, ali se sve više snalazi i nastojaće da zadovolji. Komandant[16] i zamjenik komandanta[17] pravilno su raspodelili svoj međusobni rad i dobro se snalaze u radu. Isto tako drug načelnik štaba[18] sve više se sa nama uživio i odnose sve više usklađuje. Općenito u štabu je drugarski odnos sviju članova jedan prema drugome, dok se familijarnost još nije osetila, niti propusti jedan prema drugome.

IV. F I N A N C I J A :

U posljednjim akcijama zaplijenili smo oko 75.000.— kuna, od toga smo zadržali u d viziji 20.000, XVII brigadi 35.000 i XXI brig. 20.000.— Ujedno Vam dostavljamo i detaljnije podatke o financijskom stanju t. j. od kada postoji naša divizija do danas. Izneli smo detaljniji pregled o primitku i izdatku kojega smo izvadili iz blagajničkog dnevnika.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Politički komesar:

M. P.

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, Partijsko-politička dokumentacija, fk. 54—59.

13 Mihajlo
14 Mijo, poginuo 1944. god.
15 Vlado Janić
16 Vinko Antić
17 Radojica Nenezić
18 Gedeon Bogdanović

97

30. VI 1943.

Oglas Gradskog poglavarstva Brod n/S **kojim se pozivaju vlasnici zemljišta da nabave potvrde o veličini cjelokupnog posjeda radi vršidbe.**

O G L A S

Pozivaju se svi p o s j e d n i c i z e m l j i š t a k o j i ć e i m a t i v r š i t b u ž i t a r i c a i mahunastih plodova (grahorica), da si s m j e s t a nabave u gradskom blagajničkom odsjeku potvrdu c j e l o k u p n o g svog posjeda, jer bez, te potvrde, neće moći vršiti na vršaćim strojevima.

Ovu će potvrdu svaki posjednik predati vlasniku vršaćeg stroja.

Gradski načelnik:
M. P. J.' Koprivčević, v.r.

Original u HIS, Slav. Brod, K 9/III.

98

juni 1943.

Izvještaj — samokritički osvrt komandanta i politkomesara II korpusa NOV i PO Hrvatske Centralnom komitetu KP Hrvatske o vojnom i političkom radu Korpusa u prvoj polovini 1943. god.

Dragi drugovi,

Kada govorimo o samokritici našeg rada, mislimo da će najbolje biti da ukažemo na veliku pomoć koju su nam ukazali drug Vlado[1] i drug komandant,[2] kao i na bitne promene koje su nastale njihovim dolaskom. U tome okviru odraziće se najreljefnije [počinjene greške.

I. Dolaskom druga Vlade Popovića u Slavoniji je nastala velika prekretnica. Izvršena je reorganizacija štaba III. operativne zone. Uklonjene su sve subjektivne teškoće za razvoj narodno-oslobodilačke borbe u Slavoniji.

Partijska organizacija u vojsci je reorganizovana i postavljena na svoje mesto. Izvršena su savetovanja sa partijcima u vojsci. Partiji je u našim jedinicama zagarantovana rukovodeća uloga.

Podignuto je samopouzdanje boraca. Stvorena je vera u svoje sopstvene snage. Otklonjena je potištenost. Nestalo je mišljenja Banijci mogu to, Bosanci mogu to itd. Drug Vlado je na mnogobrojnim savetovanjima podigao moral i borbenost drugova tako, da su Slavonski borci i rukovodioci govorili: »I mi možemo sve!«

1 Josip

1 Popović, sekretar Operativnog partijskog rukovodstva CK KPH.
2 Odnosi se na Ivu Rukavinu, komandanta Glavnog štaba NOV i POH.

Na vojsci se najbolje osetio uticaj druga Vlade. Formirane su velike operativne jedinice.[3] Stvorena je prva divizija u Slavoniji.[4] Prešlo se na akcije većih razmera. Došlo se do velikog broja automatskog oružja. Jedinice su došle do teških bacača i topova. Izgradio se veliki broj rukovodioca sposobnih da upravljaju velikim jedinicama, kao brigadama i divizijama. Borci su se u toku operacija navikli na sve vrste neprijateljskog oružja i osposobili su se za uspešne borbe sa tenkovima. Noćne borbe u naseljenim mestima postale su obične pojave za naše borce.

Uspešno razbijanje neprijateljske ofanzive na Slavoniju,[5] te naša protivofanziva i razbijanje slavonskog zdruga,[6] dokazuju da smo jedan deo zadaća uspešno izveli.

Odlazeći iz Slavonije, drug Vlado dao nam je mnogobrojne zadatke Mi smo izvršili samo jedan deo zadataka. U sprovođenju dobivenih zadaća bili smo kruti i počinili dosta grešaka. Iznosimo sledeće osnovne greške:

1.) Posle formiranja I. divizije nismo obratili dovoljno pažnje da ojačamo odrede iz kojih srno uzeli borce. Na ovaj način znatan deo Slavonije nije bio obuhvaćen borbom, a velik deo teritorija ispao je ispod našeg voj ničkog i političkog uticaj a.

2.) Nismo pravilno shvatili pitanje mobilizacije Hrvata, niti smo istu izvršili prema mogućnostima, koje su postojale.

3.) Nismo pomogli razvitak narodno-oslobodilačke vojske na teritoriji II. Operat vne zone.

4.) Nismo dovoljno nastojali da se razviju pravilni odnosi između štaba III. Operativne zone i štaba Korpusa.

II. Dolazalk druga komandanta Hrvatske za nas u Slavoniji pretstavlja drugi preokret. Uz pomoć druga komandanta, mi smo uspjeli već sada da rešimo mnogobrojne zadatke. On nam je omogućio da ispravimo svoje greške. Dalje, omogućio nam je, da izvršimo zadatke koje nam je postavio drug Vlado a dao nam je uputstva pomoću kojih ćemo resiti i nove zadatke koji se postavljaju pred nas u Slavoniji. Možemo reći, da bi bez pomoći druga komandanta došli u jedan ćor sokak iz kojeg bi se bilo kasnije teško izvući.

Evo bitnih promena koje su nastale dolaskom druga komandanta:

1.) Uspostavljena je jedinstvena komanda za čitavu Slavoniju.[7] Na ovaj način povećana je odgovornost svakoga od nas. Ranije kada je postojao i štab Korpusa i štab III. Operativne zone,[8] mi smo gledali interese

3 Do sredine 1943. god. u Slavoniji su postojale dvije divizije [(II) XII i X] s 5 brigada u sklopu I slavonskog korpusa.

4 Prva slavonska divizija, tj. IV divizija NOV i POH formirana je 29. XII 1942. god. na području sela Zaile i Gornji Borci. U njenom sastavu nalazile su se XII NO brigada, formirana 11. X 1942, i novoformirane XVI i XVII NO brigada. O formiranju Divizije vidi: »Građa«, knj. III, dok. br. 189, str. 498—501 i dok. br. 214, str. 549—550.

5 Odnosi se na operaciju »Braun«; vidi dok. br. 31, objašnjenje 2.

6 Poslije sloma operacije »Braun« početkom aprila 1943. snage NOV prešle su uprotuofanzivu s ciljem da očiste oslobođeni teritorij od ostataka kvislinga i okupatora. Tako je 16. IV 1943. god. u žestokoj borbi kod Kamenskih šušnjara potpuno uništen domobranski Slavonski zdrug iz Slav. Požege. O tome vidi opširnije: »Građa«, knj. V, dok. br. 47, str. 107, dok. br. 49, 50, 51, str. 110—114, dok. br. 56, str. 120—123, dok. br. 65, str. 145—149 i dok. br. 72, str. 158—160.

7 Odnosi se na formiranje I slavonskog korpusa 17. V 1943. god.

8 Odnosi se na razdoblje od 17. V 1943. do 20. VI 1943. god., tj. datum formiranja štaba I slavonskog korpusa i zajedničko djelovanje sa III operativnom zonom do njenog ukidanja. O prestanku djelovanja III operativne zone vidi dok. br. 73.

naše borbe na ovom sektoru samo kroz prizmu naših divizija. Starali smol se prvenstveno za rast i vojničko učvršćivanje naših divizija, ne vodeći pri tom dovoljno računa kako će se razvijati pokret na čitavom ovom delu Hrvatske.

2.) Drug komandant pravilno je rešio pitanje daljnjeg razvoja narodno-oslobodilačke borbe na ovom sektoru. Formirana su 4 nova partizanska odreda a dva postojeća su reorganizovana.[9] Imajući na teritoriju u Slavoniji 6 odreda,[10] mi u stvari osiguravamo strateško rukovodstvo na ovom terenu. Pitanje političke mobilizac'je, povećavanje naših odreda, uništenje baza reakcionarnom vodstvu HSS-a, kao i Jugoslavenskoj izbjegličkoj vladi t. j. četnicima, najbolje će se rešiti pravilnim razvijanjem odreda. Pitanje očuvanja teritorija takođe se može jedino rešiti pravilnim razvojem i djelovanjem odreda. Odredi će i pod najtežim uslovima vojničke reakcije ostati na svojim sektorima. Specijalno u Slavoniji, mi vojnički ne možemo držati jedan teritorij sigurno u svojim rukama. Ali zahvaljujući dejstvu odreda, mi ćemo ga moći održavati u svojim rukama, jer će mesno stanovništvo biti mobilisano politički za ciljeve narodno-oslobodilačke borbe. Na ovaj način takođe je pravilno rešeno pitanje odbrane teritorija i sela.

Samo odredi mogu pravilno rešiti pitanje rezervi u budućim borbama za našu narodno-oslobodilačku vojsku.

3.) Drug komandant nas je naučio da samo form'ranjem jakih operativnih jedinica, istovremeno sa održavanjem, uzgajanjem jakih partizanskih odreda, dobro vođenih i dobro naoružanih, možemo rešiti sve vojničke i političke probleme, koje pred nas postavlja viši štab. Pravilnim iskorišćavanjem naših divizija i odreda, mi nećemo ni jednog momenta dati okupatoru da miruje, dok je ranije, dok su odredi bili slabi, okupator imao prilike da ostane miran. To se dešavalo u momentima, kada mi skoncentrišemo vojsku na jednom sektoru, a na ostalim sektorima neprijatelj miruje i može da manerviše svoj'm snagama.

4.) Pomoću druga komandanta pravilno je rešeno pitanje službe veze. Po ovome pitanju imali smo pravilan stav, ali se nismo postarali da odluke za poboljšanje veze sprovedemo u delo. Postavili smo pravilne parole, ali na delu smo smatrali da to nije lako izvršiti, da se nema dovoljno potrebnog materijala i nismo forsirali niže štabove, da sprovedu naređenje Glavnog štaba o formiranju četa za vezu u brigadama i vodova za vezu u divizijama i korpusu. Isto tako teritorijalna telefonska mreža nije bila rasprostranjena prema mogućnostima koje su postojale.

5.) Po pitanju mobilizacije hrvatskog naroda u jedinice naše narodno-oslobodilačke vojske, izgubili smo iz vida Hrvatski narod, koji se nalazi ma našem teritoriju. Kada se govorilo o mobilizaciji Hrvata mislili smo na Okolinu Zagreba, na Zagorje, na srce Hrvatske. Ovde nam je drug komandant Glavnog štaba pomogao da uvrdimo svoju grešku. Većjsada odredi na svojim sektorima vrše mobilizaciju Hrvata. Drug komandant ukazao nam je na nekonkretno podilaženje hrvatskom narodu ovoga kraja, kada smo ga pozvali u borbu.

9 O formiranju partizanskih odreda vidi dok. br. 92.
10 Odnosi se na Posavski, Podravski, Diljski, Požeški, Daruvarski i Bilogorski partizanski odred.

Govorilo se općenito, a s druge strane nisu poduzete dovoljne mere da bi se u jedinice doveli oni kod kojih je postojalo raspoloženje za borbu.

6.) Usled toga što na ovom delu Hrvatske ne postoji četnička vojska, propaganda protivu četnika bila je prilično zamrla- Na taj način oštrica borbe protiv jednog od najljućih neprijatelja našeg naroda bila je u priličnoj meri zatupljena. U našem daljnjem radu mi ćemo najozbiljnije posvetiti tome pitanju pažnju.

7.) Drug komandant naučio nas je kako da rešimo pitanje naših ranjenika. Mi smo hteli jedan veliki broj ranjenih drugova, koji su inače pokretni da stavimo u bunkere. Međutim prema uputama druga komandanta u bunkerima će ostati samo teški ranjenici, dok će lakše ranjeni drugovi t. j. pokretni, ići sa divizijama.[11]

8.) Drug komandant takođe je rešio pitanje na koji način da se smanji broj ranjenika. To je rešeno na taj način, što ćemo za izvesno vreme izbegavati napade na tvrđa uporišta, a pri napadu na uporišta više koristiti veze sa neprijateljskim garnizonima.[12] Dalje, posvetićemo veću pažnju akcijama na prugama, cestama, gde se neprijatelju, uz male žrtve, mogu naneti veliki gubici. Zatim izazvaćemo neprijatelja da izađe iz svog uporišta i da ga tučemo na terenu-

9.) Uz pomoć druga komandanta organizovan je pravilan rad diverzantskih grupa. Pri štabu Korpusa biće formirana sekcija za diverzije. Svi diverzanti sačinjavaće diverzantski bataljon i biće razmešteni po svojim bazama. Neposredna kontrola štaba Korpusa nad diverzantima, daće mogućnosti da okupator osjeti ubitačnost diverzantskih akcija. Već sada, posle nekoliko dana, bojnik Stir[13] bacio je parolu »smrt komesarima i diverzantima«.

10.) Drug komandant pomogao nam je da rešimo pitanje razbijanja neprijateljske ofanzive[14] na Slavoniju. S jedne strane sa naše dve divizije[15] razvući ćemo front od Varaždina do Đakova. S druge strane partizanski odredi svojim sitnim akcijama na svojim sektorima, popunjavaće praznine koje postoje između pojedinih akcija divizija. I na kraju, diverzantske grupe delovaće na sektoru što udaljenijem od oslobođene teritorije. Na ovaj način neprijatelj neće moći skoncentrisati svoju vojsku i obrušiti se na nas kako bi to mogao da smo i dalje nastavili sa našom taktikom čišćenja većih neprijateljskih uporišta. Odredi dobili su zadatak da se što duže zadržavaju na neoslobođenom teritoriju i to što je moguće dublje u neprijateljskoj pozadini-

11.) Razvijeno je sektašenje u Slavoniji. Usled slabih veza sa Glavnim štabom, Slavonija se pretvorila u neku vrstu »republike«. Pokret i borbe u Slavoniji nisu dovoljno vezivane sa opšte-narođnim pokretom u Hrvatskoj. Ovo se naročito očitovalo u slaboj popularizaciji Glavnog štaba Hrvatske i Zemaljskog Antifašističkog Vijeća Narodnog Oslobođenja Hrvatske. U našoj propagandi više se isticala Jugoslavija, i borba u Jugoslaviji, dok se sama Hrvatska prilično zanemarila. Takođe se sa iz-

11 O tome vidi Uputstvo štaba II korpusa NOV i POH o zbrinjavanju ranjenika, dok. br. 75.
12 Misli se na vezu s vojnim komitetima u neprijateljskim garnizonima.
13 Ivan štir, bojnik XV ustaške bojne.
14 »Braun«
15 Misli se na X i XII diviziju NOV Hrvatske.

vesnim nepoverenjem gledalo na mogućnosti masovnog učešća hrvatskog naroda u narodno-oslobodilaökoj borbi. U izvesnoj meri zanemarili smo činjenicu, da je i Slavonija u Hrvatskoj i da naš oslonac u ovim krajevima mora biti takođe hrvatski narod. Drug komandant pomogao nam je i ovo pitanje pravilno da rešimo. Naučio nas je da gledamo unapred a ne unazad.

12.) Političke veze sa neprijateljskim garnizonima bile su vrlo slabe. Raspoloženje domobrana i simpatije njihove za partizane, nisu iskorišćavane u akcijama- Nismo praktikovali da ih prije napada na izvesna uporišta razoružamo politički našom propagandom, što bi nam u velikoj meri olakšalo i kasnije čišćenje uporišta. Domobrani, naročito oni iz Gorskog Zdruga,[16] još uvek se boje partizana, a da ne govorimo o kulturbundašima i nemačkoj »Ersatz-vojsci«.[17] Još ih ima vrlo mnogo, do kojih ne stiže uopšte naša propaganda i mnogi neprijateljski vojnici vjeruju ustaškoj propagandi, da smo mi banditi. Kao primer koji su najbolje rešili ovo pitanje, drug komandant nam je naveo Banijske partizane. U našem budućem političkom radu ovom pitanju posvetit ćemo najviše pažnje.

13.) Naša pozadina je prilično učmala. Veliki uspesi, koje je postigla narodno-oslobodilačka vojska i partizani u Slavoniji u zadnje vreme, nisu dovoljno iskorišćeni politički, a još manje su učvršćeni organizaciono. Nema dovoljno strujanja. Agitacija i propaganda u našoj pozadini nije do sada zadovoljila.

14.) Nismo dovoljno uzdizali druge antifašističke organizacije prilikom prolaska kroz sela. Pomagali smo ih samo u agitacionom pogledu, dok ih nismo pomagali da se organizaciono učvrste, te da i one postanu veći faktor borbe na ovom sektoru-

15.) U Slavoniji nije se izživela borba sa četnicima. Istina, nema četničkih organizacija, ali postoje četnička naziranja na pojedine stvari, postoji ti izvjesnoj mjeri četnički duh. To se ogleda u činjenici, da se još nema dovoljno poverenja u hrvatski narod, kao i u činjenici, da ima još ljudi, koji veruju jugoslavenskoj vladi u Londonu. Naime postoji mišljenje, iako kod malog broja, da je Draža Mihajlović podvalio jugoslavenskoj vladi u Londonu. Usled ovakvog stanja, ako bi se ono i dalje održalo, postojala bi velika opasnost, za održavanje narodno-oslobodilačke vojske na ovom starom sektoru prilikom neke jače neprijateljske ofanzive.

Dragi drugovi,

Svesni svoje odgovornosti, mi pred vas iznosimo ove naše osnovne vojničke i političke greške, na koje nam je ukazao drug komandat a koje ćemo mi rešiti po svaku cenu. Rešavanjem ovih glavnih zadataka, ispravljanjem grešaka i otklanjanjem nedostataka, mi ćemo još jače razviti plamen narodno-oslobodilačke borbe na ovom sektoru i stvoriti uslove za podizanje opštenarodnog ustanka.

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Petar Drapšin, v. r.
Duško S. Brkić, v.r-

Fotokopija u HIS. siav. Brod, K 3/1.
Original u iHRPH, zgb.

16 Odnosi se na IV gorski zdrug.

17 Radi se o pripadnicima Njemačke narodne skupine i oružanim snagama Skupine — Einsatzstaffelu (ES).

juni 1943.

Izvještaj Ravnateljstva željeznica NDII o broju izvršenih partizar^kih diverzija na željezničkim prugama u NDH od januara do juna 1943. god.

Redni broj	Pruga	Broj slučajeva sabotaže u mjesecu: I -- V, Rušenje pruge	I -- V, Ukupno	naknadno III-IV-V, Rušenje pruge	naknadno III-IV-V, Ukupno	VI, Rušenje pruge	VI, Ukupno	Ukupno 3—5—7	Sveukupno 4—(i—8
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
1	Zagreb — Zemun	40				17		58	
			91		i		36		123
2	Zagreb-Sisak - Novska	19		3		4		26	
			36		3		13		52
3	Ogulin — Split	32		1.1		1		35	
			41		1,4,3,		2		51
	Zagreb — Plaše	99		—		26		125	
			125		2		29		156
5	Dugo selo — Botovo	18				7		25	
			31				8		39
6	Karlovac — Bubnjarci	7						7	
			11						11
7	Split — Sinj	9		2				11	
			12		2				14
8	Zaprešić — Varaždin	4				2		6	
			14				5		19
9	Varaždin Osijek	32				19		51	
			100				42		142
10	Križevci — Kloštar					3		3	
		9	12				8		20
11	Bjelovar — Garešnica					1		10	
			29				2		31
12	Virovitica — Barč	1						1	
			2						2
13	Banovo Jaruga — Suhopolje	17				19		36	
			35				28		63
14	Caprag — Karlovac	1						1	
			5						5
15	Sunja — Bar>ja Luka					1		18	
			22		1		1		24
16	Nova Kapela Batrina—Našice	7				6		13	
			17				9		26
17	Pleternica — Velika	1		1				2	
			3		1		–		4
	Iznos	313	586	1,8	1,4,13	106	183	428	787

Ćć	P r u g a	Broj slučajeva sabotaže u mjesecu: I — V, Rušenje pruge	I — V, Ukupno	naknadno III-IV-V, Rušenje pruge	naknadno III-IV-V, Ukupno	VI, Rušenje pruge	VI, Ukupno	Ukupno 3—5—7	Sveukupno 4—6—8
1	2	3	4	5	6	7	8	9	10
	Prijenos:	313	586	1,8	1,4, 13	106	183	428	787
18	Osijek — Šamac	1				—		1	
			4						4
19	Bos. Rača — Ugljevik	10				3		13	
			18				5		23
20	Ruma — Vrdnik	1				1		2	
			7				1		8
2t	Ruma — Klenak	2~				1		3	
			8				1		9
22	Šid — Sr. Rača	1“						1	
			3				2		5
23	Petrovaradin — Beočin	2						2	
			5				1		6
24	Petrovaradin D. — Indija								
			7						7
25	Podravska Slatina — Noskovci								
			1						1
26	Batajnica — Boljevci					1		1	
			2				1		3
27	Bastaji — Končanica								
			1						1
28	Zabor — Gjurmanec								
							1		1
29	Bos. Novi — Bihać					2		2	
							2		2
30	Zagreb — Sutla								
					2				2
SI	Perković Slivno — Šibenik								
					2				2
	U k u p n o :	330	642	1,8	1,4,17	114	197	453	861

Dokumenat nije potpisan.
Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 16/III.

1. VII 1943.

Izvještaj Štaba II korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o stanju i radu korpusne obavještajne službe, podacima o neprijateljskoj vojsci i njenom moralu, o prilikama u partizanskoj i neprijateljskoj pozadini i o kontrašpijunaži.

I. STANJE **I RAD OBAVJEŠTAJNE SLUŽBE:**

Od zadnjega izvještaja čiji drugi primjerak vam prilažemo u **koliko** niste dobili, jer nismo dobili potvrdu izvještavamo vas, da se obavj. služba organizirala u Korpusu[1] 1 pri komandama. Daljnji razvoj ide u smjeru proširenja obavještajnih povjerenika i organizacionog učvršćivanja mreže.

U svome radu po redu hitnosti prebacili smo težište na slijedeće:

1) Organizaciono učvršćivanje već postojeće mreže, brzu ekspeditivnost i školovanje kadra kako bi znao zapažati ono što nas interesuje.

2) Sakupljanje podataka sa neoslobođene teritorije **prvenstveno** *iz* redova neprijateljske vojske i to po formaciji, moralnom stanju, **raspo**loženju i slično.

3) Na oslobođenoj teritoriji prebacili smo težište **rada na postav** ljanje povjerenika u pozadinskim ustanovama, komandama straža, **ko** mandama područja, ekonomskim sektorima, bolnicama i slično.

Razlozi koji su nas rukovodili za ovaj rad hitnosti u glavnom **su** slijedeći:

Prema neprovjerenim podatcima izgleda (kolaju glasine o **tome) da** stanje nije najzdravije. Govorilo se o rasipanju hrane, stanovitim **pro**tekcijama, neurednom radnom vremenu, slabom fcorišćenju radne sna**ge** itd. Neprijatelj bi takvo stanje mogao veoma lako ubaciti svoje **agen**te ili bi pak mogao takvo stanje iskoristiti u svoje propagandističke **svr**he i na oslobođenom i na neoslobođenom teritoriju. Ovako lošim **radom** isto tako šteti se našoj nar. oslobodilačkoj borbi. **Za** to smo stavili **u za**datak našim povjerenicima da ispitaju odaikle uzrok ovakovome **stanju** kako bi naša komanda dobila jasan uvid odakle treba početi i **što treba** likvidirati da bi stanje zadovoljilo.

U tom pogledu mi ocjenjujemo stanje kakvo je i **tražimo istovre**meno razlog ovakome stanju.

Dosadašnja mreža informativne službe tek je sabirala podatke **u** glavnom o brojnom stanju i naoružanju dok su ostali potrebni **podatci** za operativne jedinice i uopće za političku orijentaciju bili **zanemareni.** Ni povjerenici ni mogućnost koje su ti povjerenici pružali nisu u **najve**ćoj mogućoj mjeri iskorišteni. To je osnovni razlog zašto **smo prebacili** težište baš na neprijateljske garnizone a posebno da dobijemo **podatke o** neprijateljskoj vojsci po formaciji.

1 Vidi: »Građa« knj. V, dok. br. 155, str. 360—363 i u ovoj knjizi dok. br. 73.

Već prema sposobnosti i mogućnostima koje su uvjetovane nizon objektivnih faktora naš kadar šalje podatke koje smo po redu hitnosti tražili.

U međuvremenu između prošloga i sadašneg izvještaja poduzeli smo niz mjera da bi službu što bolje osposobili, usavršili i olakšali joj rad u najvećoj mogućoj mjeri. Navađamo najhitnije mjere koje smo poduzeli:

1) Dali smo upute u odnosu pojedinih rejonskih centara prema komandama područja.

2) Preispitali smo sav kadar koji radi u teritorijalnoj obavj. mreži, pročistili ga i postavili.

3) Ukazali smo nadležnim rukovodećim drugovima na neispravnosti koje treba da se riješe (pitanje dopusta, kretanja, prekomande, karakteristika, nadzora nad manipulacijom sa hranom, odnosa prema NOO. itd)

4) Zamolili smo sve Okružne komitete preko Oblasnog Komiteta da nam ukažu pravilnu pomoć u radu.

5) Izradili smo upute za rad u vojnim komitetima.

6) Organizovali smo obavještajnu službu u dosadašnja dva odreda III. O. Z. (sadašnji Posavski i Podravski) te smo udarili osnovicu za obavještajnu službu u Daruvarskom Odredu.

7) Poduzeli smo mjere da se izgrade uredni higijenski zatvori, a također da se vrši pravilno hapšenje i pravilna istraga.

8) Održali smo savjetovanje sa šefovima rejonskih centara, ukazali im na nedostatke i prenijeli iskustva.

9) Radi orijentacije o stanju jednako na oslobođenom kao i na neoslobođenom teritoriju izdajemo povremene izvještaje koje upućujemo Oblasnom N. O. O., Oblasnom K. P. H. za Slavoniju[2] te višim štabovima.

U organizacionom pogledu stojimo pred problemima koje treba najhitn je da riješimo pored redovitog rada a ti su slijedeći:

1) Razgraničenje i organizacija informativne službe.

2) Riješiti problem isljednika koji sada vrše šefovi obavještajnih centara tj. zajedno sa Sudskim otsjekom organizirati vojno-sudske otsjeke pri komandama.

II. PODATCI O NEPRIJATELJSKOJ VOJSCI:

1. Operativni podatci:

Prema naš'm obavještenjima nalazi se oko naše osobođene teritorije i bliže okoline skoncentrisano oko 30.000. Ovome broju nisu dodati garnizoni Broda, Siska, Dubice, Osijeka koji po prilici zajedno broje oko 5—6.000. Stanje Osijeka veoma je promjenljivo usljed stalnog tranzita preko tih uporišta. Dok u samome Osijeku ima oko 3.000 u bližoj okolici Osijeka momentalno se nalazi oko 15.000 vojske koja je na prolazu i na odmoru a razmještena je po mjestima Dalj, Aljmoš, Bijelo Brdo, Sarvaš. Navodno ta vojska treba da se rastegne na terenu radii zaštite žetve. U

2 Odnosi se na oblasni NOO za Slavoniju i Oblasni komitet KPH za Slavoniju.

ovaj broj također nisu uračunata uporišta oko Križevaca, Koprivnice, Varaždina, Đurđevca kao ni Bjelovar [a],

U zadnje vrijeme primjećeno je da neprijateljska vojska koja se prebacuje bilo za Bugarsku bilo za Grčku pravi sastanak u nekim mjestima oko naše oslobođene teritorije. Karakteristično je pri tome primjetiti da to nisu veći gradovi u kojima ima vojnih kasarna nego su manja mjesta gdje se vojska smješta po civilnim kućama, školama i slično. Ta mjesta su ova: Pleternica, Čaglin, Nova Gradiška, a po neki put i neko drugo mjesto pored pruge Zagreb — Beograd. Mjesta koja smo nabrojili u okolici Osijeka također služe u tu svrhu.

Da bi se dobio što bolji pregled neprijateljske vojske, dok ne dobijemo podatke o formaciji neprijatelj, vojske dat ćemo ovakav pregled:

1) Jedinice Kulturbunda[3] u smislu seoske milicije 1.000
2) Reichswehr i Einsatzstafel jedenice oko — — 5.000
3) Ustaše i oružnici oko — — — — — — 5.200
4) Domobranstva oko — — — — — — — — 18.500

Kulturbundaši se nalaze većinom na sjeveroistočnom dijelu našega teritorija razmješteni po selima u vidu jakih seoskih straža od 30 — 100 pušaka.

Reichswehr i Einsatzstafel razmješteni su oko naše oslobođene teritorije a najviše ih ima u neprijateljskim uporištima Pleternice, oko 1.500 gdje su sami bez domobranstva i ustaša, zatim Čaglin oko 1.000 te Nova Gradiška isto tako oko 1.000. Vjerojatno se ovdje radi, jer se gotovo svih 7 dana smjenjuju, dolaze sa zapada i odlaze u smjeru jugoistoka o odmarištima neprijateljske vojske. Inače gotovo u svakom većem uporištu ima njemačke vojske a u zadnje vrijeme te jedinice nisu potpuno njemačke već je samo podoficirski i oficirski kadar njemački a same jedinice sastavljene su od domobrana, ustaša i vojnika okupiranih zemalja obuhvaćenih totalnom mobilizacijom[4] (Česi, Poljaci, Elzašani, Austrijanci i si.) U broj Rechswehra i Einsatzstafela uračunali smo i oko 500 Ukrajinaca u neprijateljskom uporištu Goilu kod Banove Jaruge. Iz preslušavanja 28 zarobljenih Ukrajinaca saznali smo da su bili pozvani na rad u Njemačku a tada su bili mobilizirani u vojsku. Radi se većinom o Ukrajincima koji nisu bili pod Sovjetskom vlasti.

Neprijatelj je postavio kontraavionske baterije kod Broda, na mostu na rijeci Strug (između Novske i Jasenovca).

Neprijatelj izgrađuje aerodrome kod Okučana između sela Cage i Ratkovica, kod Pleternice, a isto tako služi mu za pričuvni aerodrom prostor u Novoj Gradiški zv. Urije.

Pretežan broj ustaša nalazi se u neprijateljskom uporištu Čačinci — 1 bojna tj. XV. bojna pod zapovjedništvom bojnika Stira, Kutjevo (2 bojne), Jasenovac (7 satnija), nadalje Levinovac i Cernik kod Nove Gradiške. Inače su ustaše razmješteni po manjim uporištima u ja-

3 Odnosi se na oružane formacije Njemačke narodne skupine u NDH.
4 Totalna mobilizacija izvršena je 13. I 1943. god. po naredbi Adolfa Hitlera.

kosti od 30 do 80 pušaka koja su između sebe povezana. U broj ustaša uračunali smo oko 400 oružnika koji nisu u posebnoj krupnoj formaciji već se u broju od 20 do 80 nalaze u neprijateljskim uporištima sa ostalom neprijatelj, vojskom. Čistih oružničkih uporišta nema.

Domobranske formacije oko našeg oslobođenog teritorija su slijedeće:

1) 1. Gorska divizija sa sjedištem u Daruvaru.
2) Jedinice u okviru 2. domobrn. zbornog područja sa sjedištem u Brodu.
3) Jedinice želj. bojne sa sjedištem u Brodu.
4) Oko 500 crne legije.

Za sada imamo samo pregled formacije 1 gorske divizije koga vam iznosimo.

1. Gorska divizija trebala bi imati 4 zdruga (pukovnije), ali u stvari ima tek dva zdruga i to prvi i četvrti. Svaki zdrug ima po 4 bojne koje su brojale od 650 do 800 vojnika ali su usljed naših akcija znatno prorjeđene. Bojna ima 4 satnije i to tri pješadijske i jednu strojopuščanu sa 6 teških mitraljeza. U sastavu ove divizije nalazi se jedan topnički sklop koji bi trebao da ima 3 do 4 bitnce.

Stožer 1. Gorske divizije nalazi se u Daruvaru, na čelu joj je konjički pukovnik Čanić.[5] Šef dojavne službe jest nadsatnik Širola.

Konkretno su snage ove divizije slijedeće: oba gorska zdruga imadu oko 6.000 domobrana pješadinaca, topnički sklop ima oko 600 domobrana, opkoparska satnija 130 domobrana — ukupno oko 7.000 ljudi.

Podataka po formaciji o drugim domobranskim jedinicama nemamo. U broj domobrana koje smo spomenuli u ukupnom broju domobrana uračunati su i novaci i to 2.000 novaka (1.500 Požega i 500 Virovitica) koji nisu osposobljeni za rukovanje sa oružjem.

Ukupno naoružanje neprijatelja je slijedeće:

1) puškomitraljeza — — — — —	700
2) teških mitraljeza — — — — —	85
3) lakih mitraljeza — — — — —	5
4) teških bacača — — — — — —	60
5) lakih bacača — — — — — —	40
6) topova raznog kalibra — — — —	25
7) tenkova — — — — — —	10

Jedan puškomitraljez dolazi na 35 do 40 pješaka a puškomitraljezi su većinom tipa »Zbrojovka«. Teški mitraljezi su tipa Švartzloze i po prilici na 330 domobrana dolazi jedan teški mitraljez. Teški bacači **su** kalibra 81 mm i dolazi po jedan bacač na 500 ljudi. Napominjemo da je Gor. divizija i jedinice Reichswehra na prolazu više zasićene automatskim oružjem nego druge domobranske ili ustaške jedinice. Tako je nedavno drugo domobransko područje tražilo minobacače za XV. ustašku bojnu jer ih ima veoma malo.

5 Matija

Prema obavijestima oprema domobranstva je osrednja, ima dosta iznošene i obuće i odjeće. To se odnosi na gorski zdrug koji je inače prosječno bolje opremljen od ostalih domobranskih jedinica.

Neprijatelj se u glavnom utvrđuje u naseljenim mjestima a takvo mjesto osigurava vanjskim obručem bunkera. Imali smo 2 do 3 slučaja da se neprijatelj za neko vrijeme utvrdio izvan naseljenog mjesta i to iznad Kamenske, iznad Bučja i kod Jakovaca. Neprijatelj je te vanjske položaje napustio ili je bio potjeran.

Ovakova uporišta neprijatelj osigurava sistemom bunkera pokrivenih gredama i zemljom. U samom naseljenom mjestu na raskršć ma i točkama koje dominiraju prostorom grede za zidani ili betonski bunkeri. Konačno same tvrde zgrade (kasarne, općine i si.) utvrđuje se zazida vanj em prozora. U zadnje vrijeme neprijatelj postavlja oko bunkera pletenu bodljikavu žicu te minira prostor za prilaz (Daruvar i Pakrac).

Neprijateljska uporišta se obezbjeđuju stalnom posadom i sistemom utvrđivanja. Komunikacije su čuvane različito. Na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd pored sistema uporišta tipa naseljenih i utvrđenih mjesta grade se na mostovima zidani li betonski bunkeri a želj. stanice imadu posade koje na određenim relacijama pruge vrše patrolu. Željezničku prugu pored ovih patrola neprijatelj čuva krstarenjem oklopnog voza. Ceste i mostovi na cestama u glavnom neprijatelj ne čuva osim što se na pojedinim prelazima preko ceste gdje se očekuje prelaz naših jedinica, kurira ili hrane, postavljaju povremene zasjede.

Na mjestima gdje neprijatelj očekuje prelaz preko rijeka (Save i donjeg toka Ilove) neprijatelj krstari patrolama. Neprijatelj da bi spriječio prelaze preko rijeka, neprijatelj je spalio sve skele i uništio sve čamce. Iz neprijatelj, uporišta Jasenovac neprijatelj po neki put znade krstariti uz vodu i niz vodu sa motornim naoružanim čamcem.

Neprijatelj stalno rokira svoje snage. Prema dobivenim podatcima glavni stožer je naredio da se jedinice ne smiju u jednom uporištu dugo zadržavati kako ne bi došle u tješnji kontakt sa stanovništvom.

Neprijatelj je u zadnje vrijeme pokušao praviti upade na naš oslobođeni teritorij.

4. juna o. g. neprijatelj, snage u jačini jedne bojne kretale su se iz Požege preko Crkv. Vrhovaca zatim u šumu u pravcu Lipovca i to jedan krak snaga a opet drugi krak snaga isto jačine od 1 bojne iz Pletemice kretao se u pravcu Laza, Crkv. Vrhovaca i Matičevca (Babje gorje kod Požege). Narod je većim dijelom pobjegao u šume osim starih i bolesnih. Neprijatelj je prošao kroz sela mirno i nije ništa pljačkao.

18. juna o. g. neprijatelj je iz Čačinaca i Našica u nepoznatoj jačini kretao se preko Orahovice ka Duzluku. Još isti dan se vratio nazad. Primjećeno je da su vojnici Reichswehra pokrali seljacima niz stvari (nije se radilo o pljački već izričito o krađi).

22. juna o. g. neprijatelj je iznenada upao u naš oslobođeni teritorij i popalio sela Nježić, Mrtvovlase i Milivojce. Neprijatelj je odbijen uz znatne gubitke. Sa sobom su nešto naroda otjerali.

22 juna neprijatelj je krenuo iz svojih uporišta Novska, Lipik, Okučani, Banova Jaruga prema selima tzv. Trokuta (Trokut, Banova Jaruga — Okučani — Lipik). Izričito mu je bila zabranjena svaka pljačka a dozvoljena kupovina samo voća. Narod nisu dirali, pretresali su šumu.

25. juna o. g. neprijateljske snage uspjele su uhvatiti u selu Lazama (kod Požege) 8 partizana.

17. juna o. g. neprijatelj je bombardovao sela Kip, Miljanovac, Borke. Sela Kip i Miljanovci nalaze se na neoslobođenoj teritoriji, ali su usko povezana sa nama. Bilo je dva mrtva i nešto ranjenih. Narod je zbog ovoga ogorčen.

25. juna o. g. neprijatelj bombardovao sela Kruševo, Striježevica, Sažije. Nešto je kuća i štala porušeno. U Kruševu je dvoje mrtvih i dvoje ranjenih.

24. juna o. g. neprijatelj je sa pet aparata bombardovao Voćin u momentu kad je trebao drug komandant Hrvatske[6] izvršiti smotru 12. Brigade. Svega je ranjen jedan borac. Dosta je kuća porušeno.

30. VI. o. g. neprijatelj je bombardovao selo Poljansku, selo sa pretežnim brojem hrvatskog, mađarskog i njemačkog življa. Zgrada je porušeno, jedan mrtav i jedan ranjen.

15. juna o. g. neprijatelj je sa snagom od 1.800 vojnika krenuo put sela u Dilju — Paučje, Paku i druga. Reakcija je trajala dva dana.[7] Diljski bataljon je dao otpor.

Neprijatelj prebacuje stalno svoje snage najvećim dijelom željeznicom. Prebacivanje cestom i kamionima jedino se vrši na sektoru Daruvar — Virovitica — Bjelovar.

Redovito dnevno primjećujemo tri do četiri neprijateljska transportna aviona da prelijeću preko naše oslobođene teritorije.

Izvještaj o kretanju transporata šaljemo redovito poznatim putem.

2. Moralno stanje:

Bolji uvid tj. izvorne podatke imamo tek iz 1. Gorske divizije.

Jedinice 1. Gor. divizije sve do posljednjih naših uspješnih akcija bile su vanredno čvrste uratovane i hrabre. U svakoj bitci branile su se žilevo i uporno. Oficirski kadar im je hrabar a kostur jedinica bili su muslimani i Hrvati koji se nalaze već preko 15 mjeseci pod oružjem a rodom su sa našeg oslobođenog teritorija u Bosni i Hercegovini. Prvo naši snažni udarci pa zatim izvlačenje muslimana za SS diviziju znatno je pridonijelo opadanju dobroga morala.

Nemamo doduše izvornih podataka za jedinice Reichswehra ali zapažanja sa terena govore nam da ova nova vojska dobivena totalnom mobilizacijom nije osobita. U sukobima sa našim jedinicama pokazala se da nisu ni uratovane ni osobito hrabre, sastavljene od mladića iz Češke, Poljske, Elzasa, Lotaringije itd. Navodno primjetilo se da i sama ta vojska govori protiv Okupatora. Zabranjen im je svaki razgovor .sa civilnim stanovništvom ovdje. Oficiri i podoficiri su im Prusi.

6 Ivo Rukavina, komandant Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.
7 Vidi o tome dok. br. 94.

Imali smo priliku da uhvatimo jednoga člana Feldpolicije koji je svršio izobrazbu u Glogau a rodom je iz Suhopolja kraj Virovitice. On je kao feldpolicajac bio u Srbiji. Govori nam da je gotovo nesnosan odnos između njih Folkdeutschera i Prusa, da im se rugaju i smatraju ih manje vrijednim, ne daju im automatskog oružja i upotrebljavaju poslije pohoda kad bi se trebali odmarati za razne kuhinjske i slične poslove. To isto potvrđuje po nama uhvaćeni SS-član Franc Nikel također Folkđeutscher.

Jedinice željezn. bojne sastavljene su većinom od starijih ljudi, loše oboružanih (francuske trometke i drugi manliheri). Moral im je vrlo slab. Na satanici Novska zajedno sa Nijemcima pljačkaju i kradu iz vagona. Jedinice Gorskog zdruga u glavnom su site rata, vojnici žele da se rat dokonča a osjeća se i indiferentnost kako će se rat završiti. Tek manji dio je zagrijan za okupatora tako da u općem stanju koje vlada oni nisu u stanju da politički djeluju već se svode na male grupice špijuna-

III. PODATCI O NEPRIJATELJSKOJ POZADINI :

Neprijateljska se pozadina iz dana u dan sve više demoralište. Na svakom koraku se osjeća previranje. Ishrana je loša, stanovništvo se boji nastupajućih događaja, mi još nismo uspjeli neprijateljsku pozadinu obuhvatiti.

Ustaše su potpuno politički uništeni na pozornicu je došao do punog izražaja okupator koji vrši preko Gestapoa pljačku, rekviziciju i teror. U Osijeku je pod njihovim rukovodstvom pohapšeno mnogo rodoljuba a također u Novoj Gradiški, Novskoj, Banovoj Jarugi — dalje. U Pleternici je okupatorska vojska streljala dva muškarca i jednu ženu zbog toga što su bili rodoljubi. Sve više i više dolazi do izražaja prljava rabota vodstva HSS koja se na sektoru oko Bjelovara pretvara u čisti banditizam.

Mi smo vršili bez prethodne političke pripreme mobilizaciju u pojedinim hrvatskim selima. Neprijatelj je to iskoristio u selu Krapje te je da bi zaoštrio sukobe u svoju korist podjelio je oružje tamošnjim seljacima.

Karakteristično je da u neprijatelj- garnizonu Pakrac postoji očito negodovanje protiv okupatora.

Većina stanovništva neoslobođene teritorije još nije upoznata sa pravim ciljevima naše borbe, tamo se pronašaju neistiniti glasovi o nama (u Pakracu da smo vadili rebra nekim domobranima), međutim sjajni uspjesi naših jedinica kod Našica[8] neobično su mnogo popravili političko stanje u tome kraju. U do sada neprijatelj, uporištu Ljeskovica vlada veoma lijepo mišljenje o nama poslije izvršene akcije.[9] U dijelu Podravine oko Virovitice našu vojsku ispravno nazivaju narodnom i vole je. Momentalno se stanje pogoršalo u tome dijelu jer je naša 16. Brigada

8 O napadu na Našice i Donju Motičinu vidi dok. br. 5, 9, 10, 12, 17, 21 i 27.
9 Akcija na Ljeskovicu izvršena je 31. V 1943. god.; vidi o tome: »Građa« knj. V, dok. br. 185, str. 42^—425 i u ovoj knjizi dok. br, 6 i 23.

imala dva neuspjeha na tome dijelu Podravine što je iskoristio HSS za harangu protiv nas.

IV. PODATCI O NAŠOJ POZADINI :

U svim dijelovima naše oslobođene teritorije osjeća se zamorenost. Ne možemo se upuštati u razloge toga stanja jer vjerojatan uzrok toga jeste što je naš pokret dobio ogromnu širinu, a nije uspio do sada da se organizaciono učvrsti. Uvjereni smo čvrsto da novoprovedena reorganizacija, stvaranje više odreda[10] pa niz općih vanjskih faktora mnogo će pripomoći oživljavanju naše pozadine-

Narod i oslobođene i neoslobođene teritorije prema izvještajima koje dobivamo mnogo se stara za žetvu, sa strepnjom očekiva bitku oko žita.

Kako nismo imali odreda na Bilogori, na njen sjeverozapadni dio neprijatelj se stalno nekažnjeno zalijetao i ometao rad seljacima. To je štetno djelovalo na opće raspoloženje naroda.

Neprijatelj je uspio da ubaci glasine o uništavajućoj ofanzivi na nas. Narod je strepio da nas neće možda ratna mašina okupatora da zgazi.

N. O. O. ne zadovoljavaju na svim sektorima. Tako vodimo izvide protiv pretsjednika NOO u Skenderovcima zbog sabotaže, pretsjednik NOO u Cikotama učestvovao je u krađi rakije iz vojnog bunkera, bdbor NOO u Golubinjaku odgovarao je zbog neupućenosti narod radi nekih potrebnih akcija, vojni sud je presudio na smrt predsjednika NOO u Topolovici zbog špijunaže, pretsjednik NOO iz Poljanske tek što je bio izabran otišao je u neprijateljsko uporište Požegu da javi da je izabran. Na zamorno stanje pozadine u mnogom djeluje još neafirmiranost narodne vlasti-

Na neoslobođenom teritoriju primjećujemo da ima dezertera u jednom slučaju jedna grupa od njih šest već preko 3 mjeseca krije se u šumi.

Gotovo sva površina obradive zemlje je zasijana, očekuje se dobra žetva.

Epidemija pjegavog i trbušnog tifusa koja je sve do nedavno vladala prestala je.

V. KONTRA SPIJUNAŽA

Naš narodno-oslobodilački pokret u Slavoniji dobio je veliku širinu a sada se nalazimo na stepenu kada moramo organizaciono provesti.

Već sama mjera reorganizacije koja je kod nas provedena mnogo će tome pripomoći.

Uopće potrebno je pojačati budnost s razloga što je na svu neoslobođenu teritoriju kod nas neprijatelj ubacio po svemu izgleda mnogo špijuna a regrutovanih iz našega naroda a također se nalaze njihove policijske jedinice — gestapo. Teren Slavonije biće za neprijatelja interesantan i izgleda da će raditi baš na bazi špijunaže iz više razloga. Okupator nije uspio zahvaljujući intenzivnom polit, radu, ispravno je polit, stavu da organizuje u Slavoniji jaku neprijateljsku političku formaciju

10 O formiranju NOPO vidi dok. br. 92.

ili vojničku formaciju tipa četnilka, Bijele garde i si. Sistemom! agenata on će nastojati postići dvoje, prvo, da putem njih dobije podatke koji su mu ad hoc situaciju potrebni (podatci o dislokaciji naših snaga, jakosti i naoružanju naših snaga i si.) i drugo, da bi putem tih istih agenata stvorio centre koji će vojnički i politički pokušati razrovati pokret u Slavoniji.

Iz našega rada po pitanju kontrašpijunaže vidi se šta neprijatelj hoće.

Neprijatelj nastoji da dobije podatke o nama o'd seljaka iz poluoslobođenih sela koji odlaze u neprijateljske garnizone i uporišta. On tamo putem već različitih veza koje n·su špijunske pokušava saznati nešto o nama. Redovito iz neprijatelj, garnizona mi imamo rodoljuba u našoj vojsci koji imadu rođake kod kuće, njih posjećuju znanci sa poluoslobođene teritorije, oni se interesuju za svoje i za stanje pokreta, to se prepričava i takva prepričavanja neprijatelj koristi. S druge pak strane imamo slučajeve gdje mobili sani sa neolobođene teritorije ili odlaze kući u ona sela gdje nema neprijateljsike vojske a neolobođena su ili đa ih njihovi od kuća posjećuju na naš oslobođeni teritorij. Ovdje isto neprijatelj putem prepričavanja uspio je dobiti stanovite podatke i može dobiti dosta preciznih podataka o smještaju ustanova, bolnica i si. Da bi se ovo zapriječilo potrebno je poduzeti dvoje. Prvo, sistematski školovati ljude da se priviknu što se može govoriti a što ne može tj. da ne govore one stvari koje neprijatelj može na indirektan način da korist'. Ova mjera bit će nedovoljna ako se ne poduzmu tehničke mjere za sprečavanje davanja podataka neprijatelju na ovaj način. Prvenstveno treba ograničiti putovanje sa oslobođenog na neoslobođeni teritorij a zatim urediti mjesta sastajanja.

Na drugi nač n prilično primitivan u kome se manje više lako doskoči a koji neprijatelj također radi jeste taj, da pojedine ljude direktno šalje bez ikakvih veza na oslobođeni teritorij da bi opservacijom do - šli do podataka.

Iz saslušanja uhvaćenih agenata Gestapoa također se vidi kako neprijatelj radi. Mi drž'mo taj njegov sistem rada u vidu, a vama šaljemo zapisnike i iskustva koja smo stekli do sada.

Mnogo ozbiljniji rad neprijatelja oč tovao se u stvaranju Bijele Garde. Zahvaljujući nebudnosti ob. službe zatim isto tako slabom političkom radu u II. Odredu neprijatelj je uspio da stvori baze i da se afirmira. Iz zapisnika Dolašića, župnika Đanića, Lovrenčevićeve vidi se da će trebati mnogo raditi da se centri unište.

Rad HSS osjeća se svuda oko nas na oslobođenom i na neoslobođenom teritoriju te dobiva razne vidove. Nar. zastupnik Ipša ima znakova da je čak povezan u domobransku dojav. službu [sa] nadsatnikom Širolom. Politički oblik koji on radi jeste veoma rafiniran. Da bi dobio srpske seljake on vodi politiku SDK,[11] njemu dolaze Srbi seljaci iz Badljevine, on im je osigurao da se nesmetano mogu kretati u neprijateljskim uporištima. Na taj način želi da prodre do srpskih masa koje su ovdje

11 Seljačko-domobranska koalicija.

kod nas ostale bez građanskog političkog vodstva. Osnovni oblik u kome HSS djeluje jeste rad na pasivizaciji masa, a u zadnje vrijeme aktivnim nagovaranjem da stupaju u domobrane.

Na sektoru Bilogorskom prljava rabota izdajničkog vodstva HSS pretvorila se u čisti banditizam što se vidi iz priloženog zapisnika O. K. KPH. Bjelovar.

Dobili smo stanovite obavjesti da je kod nas tj. u Bjelovaru održan sastanak između četnika iz Dorapuka[12] u Bjelovaru i HSS-ovaca u Bjelovaru.

Osjeća se življi rad četnika na svim sektorima.

Iz priloženih pisama Andr ji Petkoviću komandantu Posavskog odreda vidi se nova platforma po kojoj žele da rade i da prodru kod ( )[13] Naša ob. služba uspjela je saznati četničke veze i ljude, uhvatiti kurira ..}' mo majora Janjića[15] i drugo, zbog političke situacije da stvorimo takovo stanje da možemo bez štetnih polit, posljedica likvid'rati njegove veze.

U Bjelovaru u Dorapuku postoji jak četnički centar koga smo mi uspjeli dvojicu da likvidiramo. Nedavno je jedan iz te grupe bio u selu Kovačici i ispisao parole »Zvio Kralj Petar« i si.

Vojvoda Gorjanskog Odreda Rade Radić preko Vučjačkog Odreda za koga znamo inače da se bori protiv okupatora ubacio je prvo trojku sa puškomitral jezom preko Dilja. U prvi mah je ob. služba povjerovala da su ti četnici voljni da se bore i razredila tu trojicu četnika[1] u naše jedin ce. Međutim kasnije putem veza uspio se ubaciti u naš pouzdani kanal isto tako jedan poslani četnik od Rade Radića neki Jovo Samardžija. Naša obavještajna služba ga je otkrila i tokom preslušavanja ustanovili smo namjeru one prve trojke. Ova grupa je likvidirana.

Nedavno je došao kod nas četnik Bisić koga smo još pri dolasku k nama uspjeli da primjetimo i da uhvatimo. Istraga se protiv njega vodi.

Primjetili smo na Dilju dva četnika koji su uspjeli jednom našem kuriru oteti pušku. Ti se izgleda i sad tamo kriju jer su u selu Vrhovi ni jedne noći napisali četničke parole. Prema neprovjerenoj obavijesti postoji ili se prebacila sa Motajice jedna grupa od dvadesetak četnika kod sela Migalovaca (zapadno od Broda) u posavskim šumama. Obavještajni povjerenici su otišli da preispitaju tu stvar.

Nedavno je pobjegao sa pet partizana komandir jedne čete 21. Brigade sa jednim puškomitraljezom.[16] Postoje dvije mogućnosti ili da ode u neprijateljsko uporište Čačince te da se organizuje u Bijelu Gardu, ili da se zadrži na našem oslobođenom teritoriju vjerojatno oko Bekteža. Izvidi i potjere se vode.

U vezi sa poternicom za Dabom i Kunkerom izvještavamo vas da kod nas nisu pronađeni.

Molimo vas da nam pošaljete instrukcije što da radimo sa agentima u vezi sa slučajem Mesić.

12 Domobranski radni puk, koga su sačinjavali Srbi.
13 Tekst nečitak.
14 Isto.
15 Dušan Janjić, četnički major, pokušao organizirati četništvo u Slavoniji. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 137, str. 304—305.
16 Vidi dok. br. 30 i 191.

Također vas molimo da nas izvjestite što će biti i pod koji će otsjek potpasti registratura.

Prilažemo vam neprijateljski propagandni materijal do koga smo mogli doći.

Smrt fašizmu — sloboda narodu !

Politkomesar: Komandant:

Sef Polit, obavj. Odsjeka:

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 51/1.

101

1. VII 1943.

Izvještaj Komande Bilogorskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande područja i pozadinskih ustanova te brojnom stanju i naoružanju Područja.

Podnašamo desetodnevni izvještaj za vrijeme od 20. VI do 30. VII. 1943. — Sa molbom na znanje. —

21. VI. Tekući poslovi, odpremanje administrativnih poslova.

22. VI. Tekući poslovi, najv:'ša pažnja obraćana na ekonomsko stanje ovog područja.—

23. VI. Komandant područja[1] izvršio pregled slagališta drugog ekonomskog sektora kao i radionice, šnajdersku, šustersku, krojačku, kovačku, limarsku, mehaničarsku i mesarsku kao i radne čete broj II. Ujedno pregledao zarobljen[1]čki logor. Održao predavanje zarobljenim domobranima kod istih moral slab, većinom muslimani izgleda da bi ih se dalo izgraditi. Sa zarobljenim domobranma nalazi se jedan oficir nadporučnik, kod njega moral malo bolji. Istoga dana pregledao ambolantu broj II. u istoj stanje dobro. —

24. VI. Izdato naređenje svim partizanskim stražama, da drugovi partizani koji nisu položili zakletvu,[2] da istu polože. —

Ponovo izdato naređenje svim partizanskim stražama u pogledu sakupljanja sabirne aikcije kao i vršenje akcije u ekonomskom pogledu. Izdato naređenje svim partizanskim stražama o sabotaži i prekidanju neprijateljskih komunikacija.—

25. VI. Primljeno naređenje od Oblasnog Odsjeka V. V. U. P.[3] upogledu mobilizacije kao i naredbu o otvaranju II fronta.[4] Iste proučene, te uzete do znanja. —

1 Odnosi se na komandanta Bilogorskog područja Mirka Obrića.
2 Tekst partizanske zakletve vidi u »Gradi«, knj. II, dok. br. 123, str. 250.
3 Kratica za vojnu vlast u pozadini.
4 Radi se o obavijesti da su se zapadni saveznici iskrcali na Siciliji.

Primljen dopis od Štaba III Operativne Zone, da se Zona ukida[5] te da komande područja direktno pripadaju pod Štab II Korpusa hrvatslke t. j. pod Oblasni Odsjek V. V. U. P. pri Štabu II Korpusa Hrvatske. Ovo naređenje uzeto do znanja. —

Prijavio se drug Gregor Ivan u ovu komandu koji je određen od tehničkog odsjeka za šefa tehničkog odsjeka pri ovom području. Drugu Gregoru izdata uputstva o njegovom radu. —

Pozvani svi drugovi iz XVI N. O. Brigade koji su radili na suhoputnim stanicama.

26. VI. Primljen izvještaj, da banda nadire prema Šibeniku i Cernušini.[6] O tome smo izvestili XVI N. O. Brigadu. —

27. VI. Tekući poslovi komandant područja u samoj komandi rešava razna pitanja. Dava uputstva referentima o njihovom radu. —

Pregledao slagalište I. Ekonomskog sektora kao i radionice šnajdersku, kovačku, šustersku mehaničarsku. Na ovome sektoru se poslovi dobro razvijaju. —

28. VI. Stigao Štab XII Divizije[7] smješten u komandi područja. Stfgla XII i XVIII. N. O. Brigada i za iste prehrana opskrbljena. —

Načelnik Štaba II korpusa Hrvatske[8] dava uputstva o radu komandantu pomoćniku i zamjeniku u dužem savetovanju.—

Formirana partizanska straža u Koreničanima od 10 drugova kao i straža u Bačkovici od 16 drugova. U ove dve straže ljudstvo uzeto od partizanske straže Jasenaš 8 drugova kao i udarna grupica Bilogorskog područja koja je rasformirana u stražu u Bačkovici. Nadamo se, da će ove nove straže mnogo doprineti za N. O. B. —

29. VI. Primljena uputstva od Štaba II Korpusa Hrvatske proučena i uzeta na znanje. Svršavanje svakodnevnih poslova.

30. VI. Zamjenik komandanta[9] odlazi na konferenciju u Ekonomski Odsjek pri Štabu II Korpusa Hrvatske. Pomoćnik komandanta odlazi u bolnicu broj 3,[10] da ustanovi stanje u istoj. —

Desio se je nesretni slučaj u komandi područja drug kurir Čedo ranio je iz pištolja »Štajer« druga Jovu Lukića kurira i pratioca komandanta područja. Ovaj slučaj se je desio nepažnjom i nepraVlnim rukovanjem sa oružjem. Drug je ranjen u desnu nogu više kolena kost nije povređena odmah mu je ukazana lekarska pomoć.

Svim vojnim ustanovama ovog područja izdato naređenje u pogledu rukovanja sa oružjem kao i sve radnje egzercir, hvatanje zaiklona i razvijanje u strelce. Svako jutro tjelesne vježbe itd. Svim ustanovama izdato naređenje, da prave skloništa od napada iz vazduha.

Jedan neprijateljski avion u 15 sati bombardirao je selo Lončaricu i Malu Dapčevicu. U Lončarici je poginuo jedan drug seljak koji je vozio

5 O ukidanju III operativne zone vidi naredbu od 20. VI 1943. god. u dok. br. 73.
6 Treba: Čremušini.
7 Odnosi s na XII diviziju NOV Hrvatske koja je 27. juna krenula na put u Hrvatsko zagorje.
8 Mate Jerković
9 Đorđe Momčilović, zamjenik komandanta Bilogorskoe područja.
10 Nalazila s na Ravnoj gori, ljeti 1943. preseljena na Ljutoč.

krumpir za N. O. V. iz M. Grđevca. U Maloj Dapčevici nije bilo žrtava sem što je ubijena jedna krmača. Na ambulante nisu bacane bombe. Ova komanda za osoblje same komande ima iskopano sklonište od napada iz vazduha. —

Sektor O. K. Bjelovar drug Grga[11] održao sastanak sa članovima područja sporazumeli se u pogledu terena prema Bjelovaru kao i o samoj straži koja [je] uspostavljena u Bačkovici. —

Primljeno naređenje od Štaba II Korpusa Hrvatske, da se formira Bilogorski Odred,[12] da područje donapuni od partizanskih straža. Stab korpusa zamoljen od strane ove komande, po mogućnosti, da nam ostavi partizanske straže, koje dosta dobro djeluju na svom terenu, a naročito u pogledu same ekonomije kao i raznih špijuna koje po selima kontroliraju.

Sada nešto manje raspolažemo sa oružjem s obzirom što smo neke drugove uputili u njihove jedinice koji su se nalazili u našim stražama sa oružjem.

Iz svih partizanskih straža izvršena po koja prekomanđa kao i uspostavljanje novih komandira straža.—

Rad partizanskih straža.

Partizanska straža Jesenas. Na vojničkom polju straža je dobila jedan mauzer sedam bombi 4 uniforme. Uhapsila je jednog bandita. Neprijateljskih napada na naš sektor nije bilo.—

Na ekonomskom polju izvršena je akcija u selu Borovoj iz koje smo dobili 3 komada marve jedno svinjče 1.500 l tara vina 70 litara rakije i mnogo drugih sitnih stvari. Nabavljeno za novac iz sela Gaćišta u iznosu od 4.000 kuna.

Na pol tičkom polju održan je miting u selu Trapinskoj na kom je govorio drug Čiča,[13] a straža je osigurala selo. Uspjeh ovoga mitinga bio je odličan. Naroda je bio veliki broj, na mitingu je govoreno o političkoj situaciji u svijetu i kod nas.

Kurirska služba. Kurra ima dva jedan od straže do komande, a drugi od straže do prve veze u pravcu Suhopolja. Predano je službenih listova 41 komada privatnih 28.

Partizanska straža. T. Polj e.[14] vrši redovite patrole i služi za osiguranje prelaza za Slavoniju preko pruge. Ista straža nije u stanju vršiti akcije kao u vojnom tako i u ekonomskom pogledu. Održava sastanke sa N. O. O.

Partizanska straža V. Peratovica. Šalje redovite patrole i postavlja zasjedu prema G. Polju i Virovitici. 21. VI. ova straža bila je u akciji u Vinkovačkim brdima i dobila sledeće stvari: 2 hlače, 1 bluzu kapu i opasač 26. VI. uputio patrolu u Cremušinu i Šibeniku da izvide bandu koja je već zašla u sela i oterala nešto marve i ubila jednog muža, 1 ženu, te dva druga.

11 Jankez
12 O formiranju Bilogorskog NOP odreda vidi dok. br. 92.
13 Slobodan Ilić
14 Turčević Polje

Na ekonomskom polju 21. VI dobili smo u akciji 7 vreća kukuruza jednu vreću pšenice, dva para odijela jedan par cipela i opasač. —

Održavani su sastanci na N. O. O. Sa stražom se vježba svakog dana razne vježbe.—

P a r t i z a n s k a s t r a ž a Š i b e n i k . Na vojničkom polju straža se je sukobila sa bandom koji ih je bilo oko 400 stotine. Ova straža vrši patroliranje na sve strane pošto u ovo selo banda stalno nadire. Za vreme nadiranja bande pao je jedan drug. —

Na ekonomskom polju. Primljena jedna vreća hrane dobrovoljnog priloga.— Rad kurirske službe ima dva kurira jedan za V. Peratovicu, a drugi za Bačkovicu. Službenih pisama prošlo 87 komada privatnih oko 30 komada.

S t r a ž a p r i k o m a n d i p o d r u č j a . Vrši redovitu patrolu prema Virovitici, Brđanima i Rastovcu. 29. VI. patrola u Rastovcu bila je napadnuta od neprijatelja u jačini od dva voda sa dva puškomitraljeza. Drugovi koji su bili na dužnosti pripucali su i neprijatelj se je povukao prema Trieglavi[15] u roku od jednog sata. Ova straža nije u stanju da pravi nikaikove akcije.

S t r a ž a p r i a m b o l a n t i . Ova straža osigurava sa patroliranjem bolesnike koji se nalaze u ambulantama. Dana 27. VI. i ako joj nije bilo naređeno otišla je jedna patrola u Virovitička brda gdje [je] oduzela od jednog bivšeg ustaše stvari i to: jedan par čizama, dve bluze, jedne časkšire, jedan kaput, jedan sat i oko 40 kg meda. Ovu stvar ćemo ispitati dali su pravilno postupili. — Vojni, politički kao i kontrolor stalno obilaze part, straže. —[16]

P o l i t i č k o s t a n j e n a t e r e n u . U poslednje vrijeme se je stanje malo popravilo, većinom sva sela u Bilogorskom području rado dočekaju N. O. V. Po koji špijun i izdajnik se nađe na terenu. Poduzete su sve mjere protiv istih ovakovih elemenata. Više puta se održavaju zborovi kad školska omladina dava priredbe. Stalno se održava uska suradnja sa Okružnim kotarskim kao i sa seoskim N. O. O.-ima. — Sve se poduzima u pogledu nove žetve u sporazumu sa svim N. O. O.-ima. —

O b a v j e š t a j n a i n f o r m a t i v n a s l u ž b a . Organizacioni rad R. O. C.[17] od dana reorganizacije[18] obaveštajne informativne službe pa do danas uspjelo je odgovoriti donekle svojoj dužnosti. Do sada smo uspostavili najnužnije veze u svim Okolnim uporištima. Isto tako orgamizovali smo dobru obaveštajnu mrežu na našem oslobođenom teritoriju tako da ćemo od sada moći imati tačan pregled sumnjivih elemenata kao i mogućnosti sprečavanja i širenja neprijateljske špijunaže. Do sada zapažen i rad H. S. S.-a kao i četnika zapazili smo i otkrili prilično njihovu organizaciju.

15 Treba: Trojeglava.
16 Rečenica je nadopisana tintom.
17 Kratica za Rajonski obavještajni centar.
18 Vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 117, str. 261—264.

Neprijateljske snage u raznim uporištima.

1. Virovitica brojno stanje 1090 vojnika naoružanih 250 domobrana 300 ustaša 60 njemaca 60 žandara d 20 gestapovaca. 400 domobrana regruta koji nisu naoružani nego su samo pre par dana dobili odelo.—

Naoružanje jedan teški bacač, jedan laki bacač, 7 teški mitraljeza, 9 puškomi trai jeza i 4 mala tenka.

2. Đulovac, brojno stanje 400 domobrana tj. II bojna II zgorskog zdruga. Od tih se nalazi jedna satnija sa sledećim naoružanjem u malim Bastajima i to 2 teška i 6 puškomitraljeza.

Naoružanje u Đuloveu nije poznato.

3. G. Polje. III Bojna I Zgorskog zdruga naoružanje nam nije poznato nego jedino znamo to, da imadu dva mala brćka topa.

4. V. Grđevac. 200 njemaca naoružanje nepoznato.

5. V. Pisanica. 3 satnije njemaca naoružanje nepoznato.

6. Zdenci, jedna satnija ustaša u jačini od 160 ljudi.

7. Kloštar. Brojno stanje 150 ustaša iz Okolnih sela 22 žandara i 12 domobrana. Naoružanje tri puškomitraljeza, dva šmajsera i karabini.

8. Đurđevac. Brojno stanje 350 ustaša 20 žandara i 12 domobrana naoružanje 4 teška i 5 puškomitraljeza, jedan teški i dva laka bacača. Dva oficira sa dva šmajsera.

9. Pitomača. Brojno stanje 102 ustaša naoružanje 2 teška i 3 puškomitraljeza.

10. Bulinac brojno stanje 150 domobrana naoružanje 4 puškomitraljeza.

11. Virje brojno stanje 22 žandara naoružanje karabini.

12. Nova Rača brojno stanje 20 žandara.— Naoružanje nepoznato.—

E k o n o m s k o s t a n j e : Suhoputna stanica broj I. završena a bolnička skloništa nisu započeta pošto nije bilo dovoljno ljudstva, te se nastojala da se izgradi bar za hranu. Utovar hrane počeo.

Suhoputna stan'ica broj II dovršen [je magacin za hranu] i smješteno u njega sledeće stvari i to: 1055 kg pšeničnog brašna, 400 kg pšenice, 1100 kg kukuruznog brašna, 400 kg kukuruza, 1100 kg krumpira, 300 kg graha, 200 kg soli, jedan kazan od 140 litara, 14 porcija i 50 kašika. Mast će se staviti naiknadno dok vidimo koliko ćemo moći staviti u svaki bunker. Bolnički bunker se radi i na skoro će biti gotov. ,

Suhoputna stanica broj III. magacin ,za hranu je završen i počima utovar u isti. Bolnički bunker se radi i na Skoro će biti gotov. —

Suhoputna stanica broj 4 i 5. V. Kamen rade se magazini za hranu i za bolesnike čim se završi odmah će se početi sa prevozom hrane.

Radionice rade redovito krpaju i prave nešto veša.

Pekarska radionica koja može izbaciti za 24 sata oko 500 komada lebova radi stalno, kako bi se naša vojska snabdjela sa potrebnim količinama kruha. Mesarska radionica radi kobasice i suši meso, skoro je odpočela da radi ali za kratko vrijeme prilično je izrađeno robe u istoj. —

Radni vodovi rade bunlkere kao i dovršavaju suhoputne stanice.

Sve se je poduzelo da se prikupi što više hrane u vezi sabirne akcije do sada se je dosta dobro pokazalo.

Hrana za Požeško i Papučko Krndijsko područje prebačena je. Mnogo ometa kiša o poljskim radovima kao i o suhoputnim stanicama. —

S a n i t e t s k a s l u ž b a . Ambolanta broj jedan sada je prazna. Osoblje iz iste premešteno je u ambolantu broj 3. Ambolanta broj 3 imade 33 bolesnika.

Referent[19] XII divizije uzeo je 50 drugova sa Divizijom t. j. onih koji su mogli hodati. Neki drugovi su pušteni i na bolovanje svojim kućama. Ambolanta broj 5 je gotova i može da primi oko 20 do 25 bolesnika. Ambolanta broj 6 još nije gotova ali se radi kod nje je iskopan jedan bunker za 15 bolesnika ,i jedan za osam bolesnika, a jedan u izgradnji u koji će moći stati 50 bolesnika. Od bolnice broj 3 izvještaj nije primljen.

Bolnica kao i sve ambolante na ovome području snadbevene su sa rezervnom hranom, kao i sama prehrana je dosta dobra.—

R e l e j n e s t a n i c e . Na ovome području imaju dve, a sva pošta ide preko komanda partizanskih straža do sada se nije desilo, da je koje pismo izgubljeno, sem dva za koje se vodi istraga. Sve straže kao i relejne stanice imaju uputstva za rad. Oficir za vezu je drug Kocap Ivan pored redovne dužnosti vojnog instruktora. —

R e g i s t r a t u r a . Ovoga područja obavlja svakodnevno poslove oko same mobilizacije kao i prolaznika na bolovanje i sa bolovanja, te upućivanje drugova u njihove jedinice. — Sto se tiče mobilizacije dosta dobro ide ali većinom sa pozivima, a desi se koji i dobrovoljno da se prijavi. Na našem području tj. na oslobođenim selima slabo više ima koga bi se moglo mobilisati stoga prodiremo u neoslobođena sela. Mobilizacija se još nije počela vrs ti po novim uputstvima, ali će se brzo početi čim se dobiju podatci od Kotarskog N. O. O. koji je primio tačna uputstva o mobilizaciji. Sve potrebne spiskove je dobio na raspolaganje. —

F i n a n c i j s k o s t a n j e . Nešto se je poboljšalo mnogo se materijala nabavlja za novac, pa bi bilo potrebno više novca. —

Odnos članova komande područja dobar.

Detaljni izvještaj o političkom, ekonomskom, sanitetskom i obavestajnom radu šalju odgovorni drugovi izravno na odgovarajuće odsjeke.

Prilažemo spisak brojnog stanja i naoružanja ovog područja.

Molimo, da se gore navedeni izveštaj primi na znanje. —

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Komandant područja:
Mirko Obrić, v. r.

M. P.

19 Anđelko Kučišec

Original u VII. Bdel.
Fotokopija u HR. Slav. Brod. K 46/1.

SPISAK NAORUŽANJA I BROJNOG STANJA BILOGORSKOG PODRUČJA

JEDINICA	Brojno stanje	Mauzera metaka	Duplona patrona	Šmajsera metaka	Francuskih metaka	Puškomitraljeza metaka	Manlihera metaka	REVOLVERI					BOMBE		OPASKA
								Gaser	Šajer 9	Vojno državni	6.35mm	7.65mm	Defenzivne	Ofenzivne	
Postoje part, straže i straže pri ustanovama	146	90/44.790	1/100	93/300	12/250	1/300	41/800	-	-	4	3	1	25	32	
Komanda Područja	20	10/300	-	3/300	-	-	4/140	2	i	3	1	1	12	2	
Zarobljenički logor	7	4/290	-	-	-	-	3/79	-	-	-	-	-	-	2	
Radni vodovi (Intendature)	125	13/1100	-	-	3/36	-	4/120	-	-	-	-	-	-	-	
S v e g a	2 9 8	117/6.470	1/100	6/600	15/286	1/300	52/1139	2	i	7	4	2	37	36	

Komandant područja:

M. P. Mirko Obrić, v. r.

102

1. VII 1943.

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima odreci“ o vojnopolitičkim zadacima i specifičnoj ulozi odreda u narodnooslobodilačkoj borbi.

1.) Partizanski odred ima zadatak da prodire u svako mesto, u svaki kutić na sektoru na kojem se nalazi. Ni jedno mesto, ni jedno selo ne sme ostati izvan uticaja odreda. Partizanski odred mora vršiti uticaj na terenu na kojem se nalazi kako vojnički tako i politički. To znači da drugovi moraju neumorno objašnjavati ciljeve naše narodno-oslobodilačke borbe i neprekidno vršiti akcije. Treba da se deluje politički i da se mobilise nove borce u narodno-oslobodilaöku borbu. Mobilizaciju vršiti na prvom mestu političku a zatim mobilisati u vojničke jedinice. Politička mobilizacija mora uvek predhoditi mobilizaciju i vojničke jedinice odreda ili brigada. Samo ako se izvrši politička mobilizacija tj. ako narod jednog kralja bude ubeđen da je borba koju vode partizani njegova borba, možemo sa pravom očekivati priliv novih boraca u jedinice.

2.) Politički rad i politička mobilizacija, koju ima da sprovede odred, važni su ne samo radi toga što mi dobijemo nove borce, nego su naročito važni zbog toga, što je to jedan od načina da držimo teren pod svojom kontrolom. Mi danas ne raspolažemo sa velikim vojničkim snagama, pa prema tome ne možemo vojnički niti održati stalno jedan teritorij u svojim rukama. Ali mu možemo pravilnim političkim radom zainteresovati narod jednog kraja i pokazati mu, da borba koju vodi narodno-oslobodilačka vojska i partizanski odredi, je njegova borba i da svaki u njoj treba aktivno da učestvuje. Ako ovde pravilno postupimo, onda možemo i prilikom najjače reakcije, čak i kad moramo da napustimo teritoriju, bilti sigurni da će dotični teren ipak ostati naš. To je lako razumjeti, jer neprijatelj, kad dođe na jedan teritorij, gdje su boravili partizani, neće se skrivati pod maskom, nego će pokazati svoje zversko lice. Vršiće nasilje, pljačke i paljevine.

Pravilnim političkim djelovanjem i uspostavljanjem čvrstih odreda na svim delovima jedne pokrajine, sprečiće se mobilizacija hrvatskog naroda od strane ustaša i izdajničkog vodstva HSS-a, a isto tako sprečiće se mobilizacija srpskog naroda od strane četnika.

3.) Odredi moraju biti stalno u pokretu. Ne sme se nikad biti neaktivan. Neaktivnost partizansk'h odreda najkraći je put do njegovog rasula i demoralizacije. Vršiti stalno akcije, ne dati neprijatelju da bude miran. Samo se po sebi razume, da pri tome treba odabirati akcije takve, koje će odredi moći samostalno i sa uspehom izvršiti.

Budući da se kod nas u Slavoniji odredi nalaze pod neposrednim rukovodstvom štaba Korpusa, moći će se akcije odreda uskladiti sa akcijama divizija. Na primer divizije napadaju jače uporište, iz drugih garnizona polete posade u pomoć, a odred napadne na taj oslabljeni garnizon. Na ovaj način neprijatelj neće moći znati gde se nalaze naše glavne snage. Njegova informativna služba biće potpuno zbunjena.

4.) Svaka vojnička akcija mora biti podređena ciljevima naše borbe i mora imati svoj politički smisao. Mi ne smemo praviti akcije radi akcije, ne smemo se pretvoriti u neku profesionalnu vojsku, koja zna samo za vojničke operacije. Mi ne smemo biti vojska radi vojske. Naše vojničko delovanje mora biti takvo, da posle svake izvedene operacije nairod više voli partizane, nego pre akcije. Prilikom akcija naše držanje mora biti takovo, da u svakom gestu, koji mi pravimo, narod vidi zaista ono za čega se on bori. Jedino ako akcije jednog odreda budu određivane i rukovodi se njima kako je gore izloženo, priznaćemo štabu odreda da je imao uspeha u akciji. Može jedan odred i uspeti u akciji vojnički, tj. da likvidira uporište, a da politički zabrljavi, tako da nas stanovništvo omrzne, onda takva akcija nije uspela.

U vezi sa gore izloženim, štabovi odreda posvetiće najveću pažnju akcijama na železničkim prugama jer su one najosetljivija mesta narodnih neprijatelja, fašističkih okupatora.

Svaki vojnički uspeh, svaku uspešno izvedenu akciju, treba popularizirati svugde i prikazati je kao sastavni deo velike oslobodilačke borbe protiv krvavih fašističkih okupatora.

5.) U akcijama štab Korpusa će, gde to bude moguće, kombinirati delovanje divizija sa delovanjem odreda. Kad neprijatelj napusti po-‘jedina uporišta i pođe u pomoć uporištu, kojeg napadaju divizije, odred će napasti, a eventualno i upasti u oslabljeno uporište. Da bi se ovo moglo ostvariti, štabovi odreda moraju imati odličnu informativnu službu i punu samoinicijativu.

6.) Kako se u nekm odredima nalazi prilično veliki broj boraca, koji nisu prošli ni kroz kakvu borbu, niti kontrolu, biće potrebno da štabovi odreda hitno pristupe čišćenju svoga odreda kao i da prokontrolišu ljudstvo svojih jedinica.

Uporedno sa čišćenjem ljudstva iz odreda, štabovi moraju voditi brigu o brojnom porastu odreda kako u ljudstvu, tako i u naoružanju. Da li jedan odred uspešno deluje ili ne, najbolji je za to dokaz, koliko je odred porastao u ljudstvu i naoružanju. Onaj odred koji se brojno i po oružju ne pojačava, unapred je osuđen na propast. Dalje pred odredima stoje ovakvi izgledi: Odred se jača i po broju i po kvalitetu. U svom razvoju treba da preraste u brigadu, a da na terenu iza sebe posle formiranja brigade opet ostavi dobar odred.

7.) Neprijateljska špijunaža iz susednih garnizona trudi se, da razvije špijunsku delatnost na terenu svakog našeg odreda. Zbog toga svaki neprijateljski garnizon uspostavlja vezu sa raznim izrodima i narodnim neprijateljima na našem oslobođenom teritoriju. Preko ovakvih veza neprijatelj hoće da dobije sve potrebne podatke o narodno-oslobodilačkoj vojski i o svemu ostalom što se kod nas događa. Pored ovoga špijunskog rada čisto vojničkog karaktera, neprijatelj takođe, uz pomoć špijunaže, razvija političku delatnost. Neprijatelj pokušava raznim lažima, da nas prestavi kao narodne neprijatelje, palikuće i ljude, koji imaju svoje posebne interese. Okupatori i njihovi plaćenici, da bi zabašurili svoja nasilja, pljačku i izdaju, hoće lažima da ubede naš narod da su ciljevi

narodno-oslobodilačke borbe suprotni od narodnih želja i potreba. Cilj političke delatnosti neprijatelja je: odvojiti narod od narodno-oslobodilačke vojske a zatim da prestane sa borbom.

Ovakvu delatnost razvijaju svi neprijateljski garnizoni, a naročito se odlikuje u tome radu bojnik Stir, koji se nailazi na teritoriji Podravskog odreda. Štab Daruvarskog odreda treba najopreznije i najenergičnije da pristupi raskrinkavanju špijunske djelatnosti, koju razvija stožer I. Gorske divizije iz Daruvara, a koji je uspeo da uhvati vezu sa narodnim izdajnicima u Donjim Borcima. Ni jedan štab odreda ni pod koju cenu ne sme dozvoliti vezivanje neprijateljskih garnizona sa ljudima našeg teritorija. U sprečavanju uspostavljanja takvih veza, kao i u kidanju postojećih, mora se pristupiti s jedne strane najoštrijim merama, a s druge strane treba razviti političku delatnost razobličavajući protivnarodnu rabotu Stira i drugih tipova.

8.) U slučaju neprijateljske ofanzive, kada bi naše veće operativne jedinice morale napustiti teritorij, odredi moraju po svaku cenu ostati na svom terenu. To znači, da odred mora manevrisati prihvatajući i izbegavajući borbu na čitavom svom teritoriju. Kod većih ofanziva može se napraviti i veći manevar napuštajući privremeno svoj teritorij. Ali onog momenta kada glavne snage neprijatelja napuste teritorije odreda, odred se povraća i nastavlja svoju delatnost. Svaki štab odreda treba već unapred da predvidi pravac svog glavnog manevra za slučaj neprijateljske ofanzive.

9.) Da bi štab odreda mogao pravilno postaviti sebi zadatke, a isto tako da bi mogao rešiti goruća pitanja na svome terenu, mora čvrsto održati vezu sa komandama područja, N. O. O. i svim našim borbenim antifašističkim organizacijama. Ova čvrsta veza sa antifašističkim organizacijama na terenu, omogu-<?-će odredu da svome kraju ukaže najdragoceniju uslugu. Tako na primer partizanski odred treba na svaki naćin da onemogući da narodni neprijatelji ubiru porez, da narod plaća dobivenu zemlju i tome slično, kako je to već navedeno u brošuri »Zašto se osnivaju N. O. P. odredi«. Ovakvom saradnjom rešiće se pravilno i pitanje mobilizacije novih boraca.

10.) Svaki odred treba da posveti najveću brigu mobilizaciji hrvatskog naroda u svoje jedinice. Kada se govori o mobilizaciji Hrvata, tada svaiki štab odreda neka misli na Hrvate svoga kraja, a ne, kao što su neki ranije, odmah pomišljali na Zagreb i Zagorje. Zbog toga u svom političkom delovanju kod hrvatskog naroda treba staviti kao osnovno: Sta čeka hrvatski narod posle propasti fašizma, ako se dozvoli, da razni velikosrpski i velikohrvatski režimi traže od hrvatskog naroda da plati račune ustaških zločinaca?! Zatim poimenično raskrinkavati razne izdajnike HSS, koji odvraćaju narod od borbe. U ovom raskrinkavanju istaći protivnarodne tipove, koji deluju na terenu svog odreda, kao i susednih. Treba voditi računa da pred perspektivom dolaska izdajničke i izbegličke jugoslavenske vlade iz Londona pred hrvatski narod postavlja se pitanje života i smrti, b'ti ili ne biti. Postaviti kako pred hrvatskim tako i pred srpskim narodom parolu: Svaki onaj, koji odvraća narod od borbe je izdajnik, boji se naroda. Hoće u sudbonosnim danima da narod

bude goloruk da se opet vrši nad njim nasilje. Mobilizacija neće ibi ti teška samo ako se pravilno dejstvuje. Biće potrebno baciti konkretne i odgovarajuće parole.

11.) Prilikom raskrinkavanja rada izdajničkog vodstva HSS-a ukazati na najnoviju taktiku Mačeka. Maček i drugi reakcionari iz HSS-a govore hrvatskom narodu da ne ide u ustaše, ali ga zato uče da idu u domobrane, da budu dobri domobrani, da slušaju i ispunjavaju sva njemačka naređenja. Izdajnici iz HSS-a žele da domobranstvo u ovome momentu služi Njemcima, da se učvrsti i da u momentu sloma Hitlerovog fašizma upotrebe ga za uspostavu svoje reakcionarne vladavine. Dakle za svoje ogavne i sebične ciljeve, za ljubav svoje vladavine, izdajnici iz HSS-a guraju hrvatski narod u bratoubilačku borbu i namiču mu na vrat okupatorski jaram.

U raskrinkavanju izdajničkog rada vodstva HSS-a treba biti konkretan. Na svome terenu treba otkriti one, koji rovare protiv narodno--oslobodilačke borbe i poimenično ih žigosati.

12.) U svojoj političkoj propagandi ni jednog momenta ne zaboraviti na popularizaciju Glavnog štaba Narodno-Oslobodilačke vojske Hrvatske i Zemaljskog Antifašističkog Veća Narodnog Oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH-a). Treba pokazati da je Slavonija sastavni deo velike oslobodilačke borbe, koju vodi čitav narod Hrvatske, kako Srbi tako i Hrvati, pod rukovodstvom svoga Štaba i svoga zemaljskog veća. Paralelno sa ovim nikad ne treba zaboraviti popularizaciju Vrhovnog štaba i povezivanje borbe, kojom rukovodi Glavni Štab Hrvatske i Zemaljsko antifašističko Veće Narodnog Oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH) sa borbom, koju vode narodi Jugoslavije pod rukovodstvom Vrhovnog štaba i Antifašističkog Veća Narodnog Oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ-a).

Smrt fašizmu — sloboda narodu!

Politički komesar:
Duško S. Brkić

Komandant:
Petar Drapšin

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

103

1. VII 1943.

Zapisnik sjednice Okružnog NOO-a Virovitica o političkoj situaciji na okrugu, izvještaju delegata o radu kotarskih NOO-a i daljnjim smjernicama za rad.

Održane sjednice šireg Okružnog Narodno Osolobođilačkog Odbora Okruga Virovitica, na dan 1 jula 1943 godine.

Sjednici prisutni od strane Oblasnog NOO-a[1] drug Taras[2]
„ „ „ „ Okružnog K. K. P. H. drugarica Dunja[3]
„ „ „ „ Komande Bilogor. Područja drug Mošo[4]

Odborn:ci: Arbutina Glišo, Strk Stjepan, Bolić Mile, Seben Ivan, Kundadžija Dušan, Novosel Mato, Grozdanić Božo, Milaković Bogoljub, Smoljanić Ilija, Petrović Milan, Bosiljka Trbojević.

Sjednici nisu prisustvovali sledeći drugovi: Mijatović Stoj an, Dragić Stevo, Lončar Đuro, Bokar Jozo, Marić Jozo, Murat Matija, Bogdanović Geco i Miljanović Srđa.

D N E V N I R E D :

1) Politička situacija (opća)
2) Izvještaj odbornika sa diskusijom,
3) Izvještaj delegata
4) Diskusija po izvještajima i smernice za dalji rad i
5) Razno.

Sjednica početa u 15.30 časova.

I.

Predsednik Okružnog odbora pre početka sjednice dok se nisu skupili svi delegati čita poslovnik o radu NOO-a[5] sa objašnjenjem pojedinih tačaka.

Pošto je prema poslovniku predviđeno da se sjedište Okružnog NOO-a smesti tamo gde će moći najbolje da rukovodi radom Kotarskih odbora i da je u bliz:ni sjedišta područja. Ako ima više područja na sektoru Okruga onda da se smesti tamo gde bi bila sredina i odakle će moći najlakše raditi.

Postavlja se pitanje dali je sjedište ovoga odbora dobro ili ne, s obzirom da ovo nije sredina. Ovo pitanje se postavlja za docnije rešenje i to u sporazumu sa Oblasnim NOO, t. j. Delegat Oblasnog će da se dogovori sa drugovima iz Oblasnog pa će se kašnje jav'ti.

Čitajući poslovnik drug Taras primećuje da u pojedinim odborima imaju neki komesari, koji prema poslovniku niti prema Uputu i Organizaciji N. V. u pozadini u opšte ne postoje, te da se imaju odmah takovi smeniti i da to više ne smije da bude. Kod svakog odbora mora da dežura jedan član odbora koji vodi sav posao a isto tako i brine se za ishranu vojske koja u to vreme dođe u dotično mjesto.

Po završenom čitanju poslovnika prelazi se na dnevni red.

1) D o b i v a r e č d r u g T a r a s i z O b l a s n o g N O O - a koji iznosi opću političku situaciju.

1 Oblasni NOO za Slavoniju.
2 Josip Vojaček
3 Milka Zorić-Jovanović
4 Ivan Uzur
5 Vidi dok. br. 48.

Napominje da u pojedinim mjestima ima ljudi koji gledaju samo u Englesku kao da će ona jedina doneti slobodu i kao da se njena vojska jedina bori za slobodu sviju nas. Međutim to nije tačno jer oni se bore zajedno sa ostalim saveznicima, a mi moramo imati i to u vidu da je S. S. S. R. jedina zemlja koja se stvarno bori zajedno sa ostalim saveznicima za rušenje fašizma i da je njegova crvena Armija zadržala Fašističke horde na svome osvajačkom putu i zadala im smrtonosne udarce, a zatim da su i saveznici isto tako. Zato je potrebno ne samo da se gleda na Englesku već da se narod pravilno obavijesti i da pozna stvarno stanje t. j. da je Rusija jedna od najvećih zaštitnika porobljenih naroda Evrope.

Unutarnja situacija: Kod nas se oseća rad HSS kao i to da oni sarađuju sa Četnicima Draže Mihajlov'ća. Isti obrazuju grupe, koje imadu za zadatak da idu po pojedinim selima i da pljačkaju narod ali su obučeni u partizanska odijela odnosno meću partizanke na glavu i rade to kao da su partizani, tako da bi narod zamrzio partizane. Ta akcija HSS oseća se iz nutra a isto tako i iz vana. Kod nas glavni organizator toga HSS je Perner i Pavišić. Primećuje se da Ustaše i Mačefcovci neki u poslednje vrijeme surađuju i to tako da b' Mačekovci kada dođe preokret zaštitili ustaše, a ovi sada zaštićuju Mačekovce. NOO-ima se stavlja u dužnost da budno paze na takav rad HSS i da se takovi njihov rad na svakom mjestu raskrinkava pred narodom kao izdajnički rad, kao i to da oni nisu koji su nastavili politiku Stjepana Radića, jer svi oni koji su stvarno sarađivali sa njim danas se nalaze u redovma N. O. V.

Po pitanju engleske treba narodu objašnjavati tako da smo mi saveznici i da mi ne treba da se bojimo njih kako to neki ljudi (neprijatelji) šire glasove da će Englezi potući sve one koji rade za partizane. Kako bi se to desilo kada se mi borimo za istu stvar i tučemo istoga neprijatelja koga i oni.

Pre izvesnog vremena kod nas su prešla 3 engleza koji su se raspitivali o našoj borbi i koji su se sporazumeli sa nama o budućem zajedničkom radu i o tome da mi od njih ništa ne tražimo.

Na pitanje njih jednoga upućeno našem jednom drugu partizanu šta mi od njih (Engleza) tražimo on je odgovorio da mi od njih ništa ne tražimo jer da smo se mi borili već dvije godine bez ičije pomoći otimajući oružje i boreći se sa istim protiv neprijatelja. Jedino što je i što mi tražimo od vas a to je da otvorite drugi front i da na taj način odteretite sve saveznike a time ćete olakšati i našu borbu. Te ćemo onda svi Skupa da tučemo tu fašističku bandu.

Narodu treba pravilno objašnjavati savez saveznika i da mi kao saborci nemamo ništa ni protiv jednoga ni protiv drugoga, već jedino protiv fašista da se borimo kao i njihovih pomagača.

Na pitanje tajnika kako treba postupati sa vojnim bjeguncima koji su utekli iz domobranstva, drug Taras objašnjava da istima treba na jedan lijep način objasniti i uputiti ih da stupaju u naše redove i to u Odrede koji se obrazuju pri svakom području. Istina treba reći da neće ići nikuda daleko kao oni borci iz Brigade već da će se boriti u blizini svojih sela.

2) Izvještaj o radu užeg odbora

Tajnik Okružnog NOO-a podnosi izvještaj o radu odbora. Isti ističe da je odbor tek sada počeo raditi i da je rađeno samo na tome da se uspostavi kancelarija i da se uredi smještaj, kao i ishrana odbornika. Sto se tiče izveštaja o radu pojedinih Kotarskih NOO-a to još ne može da se dade pošto nisu dobili podatke od kotareva.

3) Izvještaj delegata:

Drug Štrk i Novosel kao jedini predstavnici Kotara Virovitica daju podatke za kotar Viroviticu u koliko im je poznato.

Kotarski odbor[6] još nije osnovan, ima 2 opć nska odbora i 22 seoska. Svi ovi odbori su na neoslobođenom teritoriju i rade ilegalno.

Narod kotara Virovitice rado gleda na našu N. O. V. i rado ju pomaže samo se boji (pošto im je to neprijatelj ubacio da su to sve Srbi) da opet nadošlo ono vrijeme kao što je bilo za vrijeme Jugoslavije.

Na cijelome kotaru ima 50""« Hrvata, 20"'» Srba, a ostalo odpada na Švabe, Mađare i Čehe.

Kotar Slatina: 1 kotarski NOO, 3 općinska NOO-a i 30 seoskih NOO-a od toga ima na oslobođenom teritoriju 20 a na neoslobođenom 101 NOO-a.

Politička svijest naroda nije još baš dovoljno izgrađena, treba više politički djelovat među narodom a isto tako i među odbornicima samim.

Narod rado gleda na N. O. V. i potpomaže je koliko može izuzev pojedinih sela koja se malo poremet'la. Razlog je taj što su u vezi bila sa bandom dok je ista bila u Voćinu.

Da bi se iskopali dobri bunkeri za smještaj ovogodišnje žetve obrazovan je kurs za učenje u kopanju bunkera, na koji je iz svakog sela upućen po jedan odan i svestan drug. Ovi drugovi kada završe kurs rukovodiće radom svaki u svome selu sa kopanjem bunkera.

Napuštena imanja će se uraditi zajednički u koliko to do sada nije učinjeno. Naročito Omladinske radne čete idu na rad i one prednjače u tome.

Sabirna akcija masti za Liku, na kotaru Slatinskom na oslobođenom teritoriju skupljeno je Oko 40 kilograma Masti.

Radionica ima na ovome kotaru i to: Pilana 3, Kovačnica 7, Mlinova od toga jedan mlin i jedna pilana radi za N. O. V. i nalazi se pod, njihovim rukovodstvom. Ostale radionice isto rade za N. O. V. kada se za to ukaže potreba.

Od mlinova se uzima 4®/o od ušura koga oni uzimaju (8"/») za N. O. F, a ostali 4®/« ostaje dotičnome vlasniku mlina.

Stanovnika na oslobođenom teritoriju ima 8.230.

Nastradali od bande ima ubijenih 256, zaklanih 213.

6 Kotarski NOO.

Mobiliziranih vojnika na cijelome kotaru ima 1030, tu nisu ušla u obzir tri sela od kojih se nemaju tačni podatci.

Za dalju mobilizaciju ima mogućnosti samo na neoslobođenom teritoriju i to samo u Hrvatskim selima i nešto jako malo u Srbskim selima, dok u oslobođenom teritoriju nema mogućnosti za mobilizaciju.

Zasijanog zemljišta ima i to: Žitom 1860 jutara, Kukuruzom 1350. Zobi 805 i krompira 94 jutra.

škole nema ni jedne otvorene na cijelome oslobođenom teritoriju.

Zdravstvena sekcija sada je tek [u] razvoju i počima se organizsati sela i općine. Bolesti su u opadanju a najviše je bolovalo od tifusa, koji sada skoro sasvim malaksava.

Poljoprivrednog alata ima i to: Plugova 811, Drljača 502, motika 2008, sjekira 1257, lopata 250 i budakova 220 komada.

Vozne marve ima i to: Konja i Volova ima 622 para, kola 593 komada.

Vršalica ima 2 na oslobođenoj teritoriji i 26 na neoslobođenoj.

Kotar Grubišno Polje 1 kotarski, 2 općinska i 20 seoskih oslobođenih i 3 neoslobođena NOO-a.

Raspoloženje naroda na cijelome kotaru prema N. O. V. je dosta dobro sem u nekim selima koja su bila izložena napadu bande i čestim upadima, te su malo pokolebana.

N. O. O.-i su dosta dobri ali :m treba više posvetiti pažnju naročito politički ih prosvećivati i upućivati u rad. Treba kod svih malo više političke svijesti. Narod je dosta opterećen sa prevozom razni stvari koje se prevoze za Slavoniju. Ima dosta i poljoprivrednih poslova a naročito napuštenih imanja koja se obrađuju na zajednički način. Skupljaju se ljudi i omladina kao i žene sa cijeloga kotara koji idu na obradu te napuštene zemlje.

Pojedini ljudi a i čitava sela slabo uviđaju potrebu da se djeca upućuju svakodnevno u škole.

Škola ima otvorenih na cijelome oslobođenom području 5, a ima mogućnosti još za 3 koje bi se mogle otvoriti samo nedostaju učitelji.

Kulturnih doma ima 4 otvorenih.

Pjevačkih zborova ima 4 organizovana i 2 diletanske grupe koje rade.

Prilikom svakog otvaranja domova bile su priređene zabave i svečanosti u kojima se je videlo da narod rado dolazi na iste.

U sve škole koje su otvorene ide oko 200 djece.

Osnovani su udarnički analfabetski tečajevi.

Za kotar Donji Miholjac nije se moglo dobiti podataka pošto nije ni jedan član prisustvovao.

4) Diskusija po izvještajima i smernice za budući rad:

Na prvom mjestu stavlja se u dužnost svima NOO-ima da se spremi sve što je potrebno za predstojeću žetvu te kako nebi palo stvarno ni jedno zrno našega žita neprijatelju.

Treba pronaći sve vršalice gde koja ima na oslobođenom teritoriju i iste osposobiti za rad, tako da se odmah počne sa vršidbom čim se žito počne kositi. Treba Ipovesti kampanju u narodu da se žetva što pre obavi a isto tako i sama vršidba. Da se ne čeka samo na vršilice već da se vrše ma na koje načine kao vršidba sa konjima i mlaćenjem i drugim raznim načinima samo da bi se ista što pre obavila.

U kotaru Grubišno polje postoji nekoliko sela koja će trebati vojničku zaštitu prilikom kos.dbe žita.

Svi bunkeri da se kopaju za hranu u sporazumu sa komandom Područja, koja će dati uputstva za kopanje istih. Kotarskim NOO-ima staviti u dužnost da se odmah preduzmu mjere tako da se bunkeri što pre izrade. Treba odrediti u svakom kotaru po jednu komisiju koja će voditi brigu oko kopanja bunkera i koja će davati upute kako da se isti kopaju.

Ovo ise stavlja u dužnost drugu Šebenu Ivanu, da on preduzme mjere oiko organiziranja ovih komisija i da im on daje upute za rad.

Drugarica Dunja predlaže da se obrada napuštenih imanja koja su zasađena obrađuju na taj način da se organiziraju sve antifašističke organizacije i svi skupa da idu na kopanje. Istima da se priredi i hrana tamo, a da se ne desi da narod dođe na rad a da mu se ne spremi ništa za hranu. Ovo treba organ·zirati tako da to bude jedna manifestacija zajedničkog rada i sloge svih nacija. Na samome radu da budu prestavnici političkih organizacija kao i Narodne vlasti i vojake koji bi posle održali narodu govore i uputili ih da i u buduće rade zajednički i izneti im korist od ovakvoga rada. Odbor jednoglasno prihvaća ovaj predlog. Stavlja se u dužnost sjetvenoj komisiji da ona to organizira.

Livade ima da se spreme isto tako na zajednički način rada.

Drugarica Dunja predlaže da se poradi na tome da se i omladina sa neoslobođenog teritorija pozove na ovakve zajedničke radove, te da se na taj način pokaže i onima u neoslobođenim krajevima kako se kod nas radi, da oni vide da ise tu radi za interese naroda a ne kako je banda o tome govorila.

Razno: E V E N T U A L I J E :

Drug Ilija Smoljanić predlaže da se na kotaru G.[7] Polje vrši nabavka soli za kotar Slatinu[8] pošto oni nemaju mogućnosti za nabavku iste. Drugovi iz Okružnog pristaju na to i traže od njega da dostavi vreće i novac za so, pa će se ista nabavljati koliko god bude moguće.

Drug Taras stavlja do znanja Okružnome da sva mast koja se prikuplja za Liku treba da se šalje preko Okružnog NOO-a[9] Psunjskog Područja i to sa jednim sprovodnikom. Ima se tačno naznačiti količina masti, tako da ne smije ništa faliti do mjesta.

Drugarica Dunja predlaže da se pojedini NOO-i u pojedinim selima! izmene t. j. da 'se ispita njihov rad, jer da ima dosta takovih koji te-

7 Grubišno
8 Podravsku
9 Odnosi se na Okrunži NOO Nova Gradiška.

raju narod da radi njima. Takove odbornike treba smijeniti sa njihove dužnosti.

Drug Taras stavlja do znanja da narod sam treba dovesti dotle da on traži smenu odbornika i to samo onda ako isti ne radi onako kako to zahtevaju interesi naše borbe i interesi naroda toga kraja odnosno sela koja isti predstavlja. Ne treba nikad ići odozgo pa smenjivati odbornike, a da narod to ne traži jer će onda narod kazati da to nije narodna vlast, već da je to stara vlast pošto je tako rađeno ranije za vrijeme Jugoslavije.

Ako postoji potreba da se u nekom selu izmeni odbor mora se o tome obavijestiti Okružni NOO koji ima da pošalje svoga delegata na taj izbor odnosno smenu toga dotičnoga odbornika ili odbora. Ako se menja neki od članova Općinskog odbora o tome se mora izvesti ti Oblasni NOO, koji će poslati svoga delegata na izbor drugoga.

Drug Taras izveštava da Oblasni NOO nema hrane niti mogućnosti za nabavu iste već jedino da može preko Okružnih NOO-a. Pa se obraća ovome odboru da se pobrine za nabavku hrane za Oblasni kao i ostalih potrebnih stvari, kao posteljine i dr. Pošto je Oblasnom NOO-u potreban izvestan broj konja za prenošenje hitne pošte stoga se stavlja u dužnost Okružnom NOO-u da koliko god ima mogućnosti nabavi konja i to bar 6 komada.

Pošto je Oblasni NOO stvorio svoju tehniku, stoga je potrebno da se nabavlja gde se god ukaže mogućnost nabavke materijala za štampu. Pošto se štampa list Glas Slavonije[10] treba svi da u njemu sarađuju, treba slati izveštaje i opisivat sve događaje i slati ih na Oblasni NOO.

Sjednica je završena u 20.30 časova.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Tajnik: M.[12] Bolić

Predsednik: Blagi[11]

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/1.

104

1. VII 1943.

Oglas Gradskog poglavarstva Brod n/S kojim se upozoravaju vlasnici zemljišta uz željezničku prugu da se uslijed opasnosti od požara pridržavaju određenih mjera predostrožnosti.

O G L A S

Hrvatske državne željeznice, upozoruju posjednike zemljišta, koja graniče sa željeznicom o slijedećem:

»Da njive sa stojećim žitom koje se nalazi uz prugu a do 12 mt. udaljenosti od pruge zaštite uzoranim zaštitnim jarkovima, koji su pod-

10 Podnaslov od prve godine izlaženja 1943. god. »Glasilo Jedinstvene narodnooslobodilačke fronte u Slavoniji«. Izdavač lista bio je Agitprop Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju.
11 Glišo Arbutina
12 Mile

puno očišćeni od trave, a nakon izvršenja kosidbe odnosno žetve sve suhe zemaljske proizvode žito, sieno, travu i. t. d. treba najmanje na udaljenosti od 100 metara ukloniti od željezničke pruge, te tako na toj udaljenosti istom složiti krstove. Pred složene krstove najmanje u udaljenosti od 20 metara izkopati zaštićene jarke po mogućnosti u dva ili tri reda, a zaštitne jarke dobro oč'štiti od trave, tako da bi se sprečilo dalnje širenje požara.

Ujedno molimo upozoriti područne posjednike,[1] da željeznica nikakove štete za nastale požare neće plaćati kod kojih se ne bude moglo utvrditi da gore navedene zaštitne mjere nisu poduzete.«

Za Dom Spremni !

Gradski načelnik:
Kopričević[2] v. r.

Kopija originala u HIS, Slav. Brod, K 9/III.

105

1. VII 1943.

Izvještaj Zapovjedništva prometnih zdrugova Ustaške **vojnice Ministarstvu oružanih snaga NDH ... o napadu partizana na Suhopolje.**

Zapovjedničtvo Bojne IV. P. Z. — U. V.[1] dostavilo je pod br. 320/ /taj.-43. sliedeće izvješće:

»Dana 12 na 13. lipnja 1943. god. u 0.25 sati izvršen je napad[2] na selo i željezničku postaju Suhopolje.—

Postaju su osiguravali domobrani Konjičkog sklopa iz Virovitice, a posada se sastojala od dvadeset domobrana.—

Isiti su se borili do zadnjeg naboja, pomoć nisu mogli odmah da dobiju pošto su partizani prugu prekinuli, i uslied premoći su savladani od strane partizana. Četrnaest domobrana je nestalo sa nadporučnikom zapovjednikom posade dok su se pet domobrana povratili pošto su uspjeli probiti se kroz obruč dok je jedan poginuo.—

U selu Suhopolje su zapalili zgradu Obćinskog poglavarstva, a također su opljačkali i zapalili Prometno društvo, kao i nekoliko privatali radnja i kuća.—

Prilikom napada partizani su zapalili do temelja željezničku postaju opljačkavši željezničko skladište kao i vagone blaga i hrane koji su bili puni na postaji.—

Dana 13. vojničar ovoga voda Perner Josip prepoznao je jednu partizanku koju je uhitio i predao ovome Zapovjedničtvu, ista je poslie preslušanja u uredovnici ovoga voda predana Izpostavi Župske redarstvene oblasti u V i r o v i t i c i . —

1 Vidi dok. br. 172.
2 Josip

1 Kratica za Prometni zdrug Ustaške vojnice.
2 Napad je izvršila XVI NO brigada. Vidi o tome dok. br. 61.

Uh'ćena partizanka zove se Anka Domazat stara 18. godina.— Priznala je da je učestvovala u svim napadima na području Bilogore kao i da predstoji veći napad na Viroviticu ovih dana koji može da usliedi svakog časa.«—

S molbom na znanje.—

ZA POGLAVNIKA I DOM SPREMNI !

PO NALOGU ZAPOVJEDNIKA

Glavni pobočnik

ustaški satnik: (M. FILIPOVIC)

M. Filipović, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

106

2. VII 1943.

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama o pravilnom postupku prilikom oslobađanja boraca iz operativnih jedinica.

Od Komandi područja primamo opravdane pritužbe, da operativne jedinice upućuju njima na raspoloženje pojedine drugove koje smatraju nesposobnim za operativnu jedinicu s tim, da ih Komande područja rasporede na pozadinsku dužnost. Kod ovog postupka operativna jedinica koja upućuje druga na raspoloženje komandi područja ne navada njegove karakteristike, a često puta to čine polit, delegati ili komandiri četa na svoju ruku bez Štaba bataljona i bez ljekarskog pregleda.

Da bi se izbjegle ove opravdane pritužbe područja, naređujemo, da u buduće jedino Stab brigade imade pravo i može da stavi na raspoloženje području pojedinog druga koji je nesposoban za operativnu jedinicu, ali samo nakon predhodnog konzultovanja liječnika. Nakon što ljekar ustanovi da je odnosni borac zaista nesposoban za operativnu jedinicu, Stab brigade uputit će ga na raspoloženje pozadinskim vojnim vlastima navađajući kod toga njegove karakteristike i stanje njegove bolesti.

Skreće vam se pažnja da u pozadinske vojne jedinice upućujete zaista samo one drugove, koji su apsolutno nepokretni i nesposobni za borbu. Ovo zato, što se u pozadinskim vojnim vlastima nagomilava sve veći broj ovakvih drugova koji često puta ne mogu biti tamo korisno zaposleni i na taj način su samo na teret našoj borbi, a da i ne govorimo o tom, da ovakovi pojedini drugovi u najviše slučajeva potpuno odpadaju

iz naših redova. Često puta ovo je samo trik pojedinaca da se primakne korak bliže, da bi tako jednoga dana mogao bit■ pušten kući kao bolestan i nesposoban.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu !

Polit, komesar:	Šef voj. otsjeka:	Komandant:
Duško Brkić, v. r.	Momo[1] Kosanović	Petar Drapšin, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

107

2. VII 1943.

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Okruga Donja Drava o akcijama jedinica NOV u selima Brođanci i Hahjanovci.

Es kommt in die Kreisleitung eine Deputation von Kroaten aus Bisovac und berichten:

Am 29. VI. 1943. in der Nacht kam eine Bande[1] in der Starke von cca. 200 Maon in das Dorf Brodjanci (19 km v. Essegg). Aus der dortigen Mühle plünderten sie cca 30 mm Frucht und Mehl. Ebenfalls wurde die Gemeinde ausgeplündert, die gesamten Schriften verbrannt, 1 Schreibmaschine weggetragen und der Notar und Kaufmann wurden gefesselt und weggetrieben. Zu gleicher Zeit h·eiten sie eine Musterung ab und führten aus Brodjanci 25—-30 und aus dem Nachbarorte Habjanovci 10 junge Leute zwangsweise mit sich. Die Entführten sind alle Kroaten.

Die Partisanen kommen aus Bučje oder Paučje und es wurden darunter Leute aus Poganovci, Budimci und Markanovci[2] erkannt. Aus Poganovci wurde der Parti sanenführer Proko Đurašinović erkannt.

Die Kutscher, die die Wagen mit der Beute nach Paučje führen mussten, sagten aus, dass nach Paučje nur cca. 50 Partisanen zurückgingen, die anderen kehrten zurück zu ihren Häusern nach Poganovci und Budimci. Aus Budimci wurde Gavro Adamović unter den Partisanen erkannt. Derselbe soll dem Lehrer aus Požega, der beim Übefall auf Londica umgekommen sein soll, die Stefln ausgezogen haben.

Heil Hitler !

Kreisleiter:

St.[3] Hemmerling

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

1 Nikola

1 Odnosi se na partizane Podravskog odreda.
2 Treba: Markovci.
3 Stefan Skreptschuch Hemmerling

108

3. VII 1943.

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama o organizaciji informativne službe.

Glavni Štab Narodno Oslobodilačke Vojske i Partizanskih Odreda Hrvatske sa I. Broj 1. od 1. juna 1943. godine, dostavio je sledeće:

»Naredbom br. 13 od 18. maja izvršili smo reorganizaciju našeg štaba.[1] S tim u vezi formiran je i INFORMATIVNI OTSJEK,[2] koji [ima] zadatak da organizuje i vodi vojnoobaveštajnu službu, t. j. prikuplja podatke o neprijateljskim snagama, rasporedu i zadacima.

Prikupljanje podataka o neprijatelju u daljnjim i centralnim neprijateljskim garnizonima vršiće i dalje POLITIČKO OBAVEŠTAJNI OTSEK našeg štaba, i zbog toga ova dva otsjeka će najtješnje koordinirati i potpomagati se.

I. ORGANIZACIJA INFORMATIVNE SLUŽBE

1. — Ovom pitanju pristupit ćemo hitno jer je veoma važno, ali pri tome moramo paziti, da u informativnoj mreži, organizovanoj na dosadanji način, ne nastupi pometnje, t. j. da dosadanji izvori i kanali iz kojih smo crpili obavještenja.....[3] Buduća informativna služba biće organizovana kod štabova jedinica koje su vezane za teritoriju ili sektor, a operativne i teritorijalne pokretne jedinice, za svoje potrebe, koristiće se sa informativnom službom onih teritorijalnih štabova i jedinica, na čijoj teritoriji ili sektoru operišu. Počeće se ovako:

a) kod teritorijalnih štabova:

Štabovi Operativnih zona, Komande područja i štabovi partizanskih odreda koji su neposredno podređeni našem štabu, ODMAH će izabrati i predložiti nam po jednog rukovodećeg druga za svog informativnog oficira, koga će naš štab postaviti na taj položaj ili za vršioca dužnosti a ako je potrebno, tražiti da se predloži i neko drugi.

Komande područja i štabovi teritorijalnih partizanskih odreda koji su podređeni štabovima operativnih zona, ODMAH će izabrati i predložiti Štabu operativne zone po jednog rukovodećeg druga za svog informativnog oficira, a štab operativne zone svojom naredbom postaviće ga na taj položaj ili za vršioca dužnosti, a prema ocjeni, tražiti da se predloži i neko drugi.

Komande mjesta koje su bliže neoslobođenog teritorija izabraće za svog informativnog rukovodioca i predložiti svojoj Komandi područja po jednog rukovodećeg druga, a Komande područja svojom naredbom postaviće ih na isti način.

Štabovi partizanskih odreda koji su vezani za svoj sektor, neće čekati predloge od svojih bataljona, već će sami izabrati za svaki bataljon

1 Naredbu Glavnog štaba NOV i POH br. 13 vidi u arhivi HIS, Slav. Brod, K 21/1, fk. 367.
2 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 136, str. 303.
3 Nedostaje dio teksta.

po jednoga rukovodećeg druga i svojom naredbom postaviti ga za informativnog oficira ili vršioca dužnosti. Istom naredbom treba zadužiti sve zamjenike komandira partizanskih četa koje su vezane za svoj sektor, da pored redovne dužnosti vrše i dužnost informativnog rukovodioca na svom sektoru.

b) kod operativnih i pokretnih teritorijalnih štabova

Štabovi: korpusa, divizija, brigada, operativnih grupa, operativnih sektora, pokretnih partizanskh odreda i samostalnih pokretnih partizanskih bataljona zadužiće svog operativnog oficira, da pored redovne dužnosti, vrši i dužnost informativnog oficira za svoj štab, u koliko on ima mogućnosti za to. Ako dotični operativni oficir nema mogućnosti, onda će dotični štabovi izabrati jednog rukovodećeg druga i predložiti ga svom pretpostavljenom štabu, da ga ovaj svojom naredbom postavi na taj položaj ili za vršioca dužnosti, a prema ocjeni zatraži da se predloži drugi.

2. — Za informativne oficire i informativne rukovodioce predlagati one drugove, koji su bistri, bolje pismeni, koji imaju izvjesnu vojničku kulturu, tj. poznaju organizaciju okupatorske i domobranske vojske, ustaške, četničke i ostale bande, koji ne potcjenjuju neprijatelja, ali koji ga panikerski i ne precjenjuju i koji su u stanju da svoje misli skoncentrišu na to da saznaju i zapamte.

3. — Izabrane drugove ODMAH uvesti u dužnost i poučiti ih kako će se pp vezati i razviti svoju informativnu mrežu ne čekajući dok izađe naredba pretpostavljenoga štaba o postavljanju, da ne bi nastao prekid u prelazu sa dosadan je na novu organizaciju, jer bi to bilo veoma štetno.

II. ZADATCI:

Prikupljanje podataka o neprijateljskoj snazi, disciplini (rasporedu po garnizonima), stanju u jedinicama, sadanjim zadatcima i budućim namjerama.

III. UPUTSTVA ZA IZVRŠENJE ZADATKA

a. — kod teritorijalnih štabova.

1. — Šef Informativnog otsjeka našeg štaba stupiće što prije u kontakt sa određenim informativnim oficirima najbližih operativnih zona, komandi područja i partizanskih odreda vezanih za sektor a neposredno podređenih ovome štabu, sa njima održati konferenciju, da ih upozna sa zadacima i pomogne ih u izvršenju. Ondje gdje je to otežano zbog velike udaljenosti, upoznati će ih sa zadatcima njihovi štabovi da što prije otpočnu rad.

2. — Na isti način informativni oficiri operativnih zona uvešće u dužnost novoodređene informativne oficire u podređenim komandama područja i partizanskim odredima vezanim za sektor, a informativni oficiri Komandi područja uvešće u dužnost informativne rukovodioce komandi mjesta.

3. — Informativni oficiri štabova partizanskih odreda vezanih za sektor, LIČNO će uvesti u dužnost informativne oficire podređenih šta-

bova partizanskih bataljona vezanih za sektor i zamjenike komandira partizanskih četa, vezanih za sektor u dužnosti informativnih rukovodioca.

4. — Svaki informativni oficir razvija svoju informativnu mrežu tražeći naše prijatelje na svojoj teritoriji (sektoru) i u neprijateljskim garnizonima. Osim toga oni hvataju kontakt i usko sarađuju sa našim pozadinskim vlastima, sa političkim omladinskim organizacijama na oslobođenoj i neoslobođenoj teritoriji, prema svojim mogućnostima.

5. — Informativna služba NEMINOVNO CE SE PREPLITATI I DODIRIVATI sa političko-obavještajnom službom i one će se međusobno dopunjavati. Zato treba držati kontakt i sa odgovornim drugovima za političko-obavještajnu službu na svom i susjednom teritoriju (sektoru i koristiti se njihovim mogućnostma.

6. — Pronalaženje saradnika zbog velikog političkog previranja, u svakom mjestu gdje ima neprijateljske vojske postoji ogromna masa radnika, [nezadovoljnih] sađanjim političkim i državnim uređenjem i sa mjerama, koje sprovodi okupator i NDH. Među njima ima mnogo simpatizera naše vojske i našeg narodno-Oslobodilačkog pokreta. Počinje se tako, da se pronađe jedan od takvih saradnika, po mogućnosti onaj, koji se kreće u vojnim krugovima ili ima rođaka (prijatelja), koji se tamo kreće, jer se od takvih može najviše saznati.

7. — Takvom saradniku daje se zadatak da nas obavještava o neprijateljskoj snazi, naoružanju, stanju, rasporedu, zadatku i namjerama. Ujedno mu se preporuči da on dalje pronalazi i uspostalja vezu sa još nekoliko simpatizera, koji ne moraju da znaju jedan za drugoga. Tako on stvara svoju informativnu mrežu-centar. Simpatizere koje je pronašao prvi saradnik, pronalaze svaki sebi nove simpatizere a na isti način i tako se mreža širi nevjerojatno brzo i lako i preko nje se može saznati sve što se želi.

8. — Vješt simpatizer može povesti razgovor i sa najkrvoločnijim ustašom, četnikom, banditom ili petokolonašem, umješno ga navesti na takvu vrstu razgovora, sa kojim će ga izazvati na hvalisanje o snazi, naoružanju i namjerama neprijateljske vojske ili bande i iz toga razgovora saznati ono što mi želimo saznati o neprijatelju.

9. — Posle informatvni oficir treba da pronađe i stupi u kontakt sa još nekoliko simpatizera u istom mjestu i oni razvijaju svoje nove mreže među svojim prijateljima. Na taj način dobijaju se obavještenja o jednom garnizonu iz nekoliko informativnih centara i u mogućnosti smo da ih upoređujemo i da dolazimo do prave istine.

10. — Treba ići za tim da informativna mreža prodire u sve veće i centralne neprijateljske garnizone, odakle se može najviše saznati.

11. — Kad se na teritoriju ili sektoru nekog informativnog oficira ili rukovodioca bavi ili operiše neka operativna jedinica, odnosno pokretna part zanska, onda je on dužan da stupi u vezu sa informativnim oficirom dotične operativne (pokretne partizanske) jedinice, da ga upozna sa svima prikupljenim podacima o neprijatelju [i dade] još novih podataka i vodića.

13. — Održavanje veze sa licima koja daju obavještenja treba udesti tako da to bude potpuno konspirativno u cilju čuvanja simpatizera i trajnosti veze. Dobro je da se veza održava posebno sa svakim, jer je tada simpatizer otvoreniji i slobodniji, a konspiracija je bolje zagarantovana.

U razgovoru dotaknuti se svega što nas interesuje, ali ne davati podatke o našoj snazi i rasporedu i namjerama.

14. — Imena saradnika treba čuvati u najvećoj tajnosti i informativni oficiri, odnosno rukovodioci biti će LIČNO ODGOVORNI, ako svojim hrđavnim radom i postupcima doprinesu da neka od naših veza bude ođkrivena ili provaljena.

15. — O neprijatelju treba znati:

O P Č E N I T O : dislokaciju, t. j. kako je okupatorska i NDH vojska, četničke i ostale bande raspoređena po pojedinim garnizonima na cijeloj teritoriji NDH. Tu se izlažu nazivi pojedinih jedinica, njihov vojni i nacionalni sastav, jačina, naoružanje, imena komandanata, zadaci i namjere.

K O N K R E T N O :

Neprijateljskoj vojsci koja je izašla na teren neposredno ugrožava naše snage, datum i sat kad je došla, mjesto i položaj na koji]e došla, naziv jedinice, njen nacionalni sastav, naoružanje, borbenost i što radi, kakav joj je zadatak ili namjera, ime komandanta, ima li u toj jedinici ljudi koji su s nama u toj vez'. Ako se to ne može tačno utvrditi, onda treba imati vojničko oko pa osmotriti i ocjeniti približnu jačinu prema dubini kolone ili širini fronta.

Isto tako važno je saznati, da je neka neprijateljska jedinica napustila mjesto ili teren na kom je bila i doznati dan i sat kada je otišla, kuda je otišla i zašto.

O neprijateljskoj vojsci u stalnom garnizonu:

Naziv jedinice, larojno stanje, nj hov vojni socijalni sastav, dosadanje borbe protiv NOV i sadanja borbenost.

Čin, ime i prezime komandanata i oficira, njihove osobine, borbenost, postupke protiv naroda i NOV i naklonost našoj borbi.

Naoružanje: puške, puškomitraljezi, mitraljezi, ručni laki i teški bacači, protlvkolski mitraljezi i topovi, ostali topovi (brdski, poljski i haubice), tenkovi brzi do 3 tone, laki do 10 tona, srednji do 30 i teški preko 30 tona. Gdje su postavljeni puškomitraljezi, mitraljezi, bacači, topovi i tenkovi i sa kakvim zadatkom. Borbenost i naklonost našoj vojsci posluge kod automatskog oruđa, topova i tenkova, u bunkerima i na spoljnim stražama. Ovo je važno za izbor pravca napada.

Utvrđenja: Ima li više pojaseva utvrđenja, t. j. na kotama oko mjesta , oko periferije mjesta i u centru mjesta. Koje su zgrade utvrđene i kako, gdje su bunkeri i koliko ih ima, od kakvog su materijala, debljina zidova, kuda su okrenute puškarnice, broj posade u bunkerima i kako je naoružana. Kuda se protežu rovovi, ima li ih više redi, je su li podignute prepreke ukoliko redi, od čega su i koliko su udaljene od rovova i bunke-

ra. Je su li mostovi ispravni i koliko tereta podnose. Je su li minirani. Je su li ceste i putevi pogodni za tenkove, je su li minirani, prekopani ili zabarikadirani i gdje. Gdje je radio-stanica, telefonska centrala, štab (stožer kancelarije), gdje stanuju oficiri, gdje se hrane, vrijeme objeda, gdje su straže, njihova jačina i naoružanje, jačina patrola, u koje doba idu i kuda, gdje su magacini hrane, oružja, municije, eksploziva, benzina, nafte, koliko čega ima i kako se čuva. Mjesto aerodroma, jačina posade i naoružanja.

Sve se to mnogo lakše može opisati na skici sa legendom (objašnjenjem) i preglednije je.

Zatim treba saznati znake za vezu sa avijacijom, za vezu s raketama i pribaviti: šifre za telefonski, telegrafski i radio razgovor, plan odbrane, upute za uzbunu, direktive i instrukcije, naređenja i zapovijesti koje neprijateljski štabovi izdaju.

16. — Izvještaj slati odmah čim se nešto sazna i neodlagati ništa za kasnije, jer se može izgubiti u vremenu i propustiti da se postignu korisni rezultati.

O onome što se sazna treba izvjestiti svoj štab, pređpostavljeni štab, štabove operativnih, pokretnih partizansk'h jedinica za borbu protiv pete kolone (PPK), dok se bave na dotičnoj teritoriji, suđeno[4] štabove i političkoobavještajne rukovodioce i to svakog u onolikom obimu, koliko je potrebno.

U hitnim i vrlo važnim slučajevima, mogu informativni oficiri i rukovodioci da šalju izvještaje i neposredno ovome Štabu, štabovima korpusa, divizija, brigada, zona, područja, odreda i slično da bi se brže saznalo za opasnost ili iskoristila dobra prilika.

17. — Izvještaji treba da sadrže:

a) Iz kakvog je izvora primljeno: potpuno pouzdanog, pouzdanog i nepouzdanog, da bi se prema tome mogla vršiti klasifikacija vjerodostojnosti i važnosti obavještenja.

b) Od riječi do riječi treba opisati ono što je dotično lice izjavilo.

c) Na kraju dati svoje mišljenje (komentar) o istinosti obavještenja.

18. — Na koverti hitnih informacija u desnom uglu (gornjem) treba ispisati crvenom olovkom ili tintom I. HITNO i triput podvući. Relejne stanice su upozorene da pisma sa takvom oznakom šalju najhitnije i sa najbržim sredstvima bez sačekivanja na ostalu poštu. Ukoliko je moguće treba slati direktne kurire.

Kod operativnih i pokretnih teritorijalnih štabova:

1. — Informativni oficiri štabova korpusa, divizija, brigada, operativnih grupa, operatvni sektora i pokretnih partizanskih odreda, pružiće podršku i pomoć informativnim oficirima svojih područnih štabova na isti način kao što je izloženo pod a).

2. — Informativni oficiri ovih štabova stupaju u kontakt sa informativnim oficirma teritorijalnih štabova sa našim prijateljima, sa našim političkim i omladinskim organizacijama i sa političkoobavještajnim ru-

4 Vjerovatno susjedne.

kovodećima one teritorije ili sektora na kom operiše njegova jedinica i crpi informacije u glavnom od njih.

3. — Uglavnom uputstva izložena pod a) za informativne oficire, teritorijalnih štabova, važe i za njih.

IV. IZDAVANJE INFORMATIVNOG BILTENA.

Povremeno i prema situaciji, naš štab će izdavati »Informativni bilten«, da bi se svi štabovi i komande upoznali sa stanjem u neprijateljskoj vojsci i potrebno iskoristili za svoje potrebe. Štabovi korpusa i zona, prema svojim mogućnostima, biće dužni da te Biltene po potrebnom obimu umnožavaju za svoje jedinice i ustanove.

Osim toga oni su dužni da u svoje direktive, zapovjesti i obavještenja unose prikupljene podatke o neprijatelju i sa njima na vrijeme upoznavaju svoje područne jedinice.

V. NAPOMENA

Uputstva za saslušavanje i postupak sa zarobljenicima, za metode rada u vršenju informativne službe i za stvaranje vojnih komiteta daju se posebno.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Vladimir Bakarić v. r. M. P.

Komandant: Ivo Rukavina v. r.

Dostavljaju se prednje instrukcije s tim, da sa istima upoznate Vaše podređene i da u buduće dostavljate izvještaje ovome Štabu, po rapred navedenim uputstvima.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za šefa informativnog otsjeka
M. P. Franjo Kofler

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 2/1.

109

4. VII 1943.

Izvještaj Komande Psunjskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande, partizanskih straža, tehnike, o stanju bolnica i ambulanti, radu relejnih stanica, informativne službe, ekonomskom i financijskom stanju te raspoloženju naroda i mobilizaciji na ovom području.

RAD ČLANOVA KOMANDE: Članovi ove komande izvršavaju sav rad i zadatak, koji se pred njih stavio u saglasnošću. Među drugovima vlada drugarstvo i suglasna suradnja i tako sve zadatke rešavamo saglasno i stim jedan drugoga ispomažemo. Napominje se da je

izvršena reorganizacija na liniji vojnog i političkog instruktora, što će se taj rad pokazati u buduće po samoj njihovoj sposobnosti. Ujedno se izvešćuje, da sam se kao Komandant Područja malo, pridigao iza naglog oboljenja.

P A R T I Z A N S K E S T R A Ž E : Straže ove komande vrše svoju stražarsku službu kako je to naređeno, održavaju mitinge sa narodom po pojedinim selima i sa NOO. Jedino se nije pokazala straža broj 6, sa političkim radom, a to je nedostatak političke svjesti samog političkog komesara što smo istoga i smjenili sa toga položaja, na njegovo mjesto postavili smo drugog i kome smo dali direktive za daljnji rad koji se pred njega stavlja.

P O Z A D I N S K E Č E T E : Ova je komanda raspolagala sa dve takove čete, koje su se pokazale sa svojim radom, kako u vojničkom tako i u političkom pogledu, kako prema NOB, tako i prema narodu. Iste su izvršile par akcija ekonomske prirode. Ove čete od sada otpadaju od ove komande i dodjeljene [su] Daruvarskom Odredu.

T E H N I K A : Naša tehnika pokazuje sve više i više uspjeha u svom radu, a što se naročito vidi iz izrađenog propagandnog materijala koje je izdala za narod tako isto i za vojsku i za naše ustanove. Drugovi iz tehnike ulaze u sela i održavaju mitinge sa narodom, rade sa SKOJ-em, kandidatima i partijcima i prema tome pokazuju dobru volju za rad i sa uspjehom.

B O L N I C E : U našim bolnicama političko stanje nije na svojoj visini kako se to odnaša prema NOP našto ćemo nastojati da to stanje popravimo. Ishrana je dosta dobra prema izvještaju referenta saniteta[1] ove Komande, da se daje u bolnici broj 2[2] i po 5 obroka teže bolesnim drugovima, to prema nahođenju upravnika bolnice, ali se osjeća pomanjkanje masti, što ćemo nastojati da se to stanje popravi. Naročito se zapaža da su mnogi drugovi slabo obuveni i obučeni što će mo nastojati da ih bar nešto obujemo pošto već raspolažemo sa tim materijalom odnosno kožom, ali za odjeću će biti nešto teže pošto neraspolažemo sa tim materijalom, a u koliko nebi dobili od strane operativnih jedinica u koliko bi iste dobile negdje u akcijama.

A M B U L A N T E : U ambulantama osjeća se bolje zadovoljstvo. Izlazi se drugovima u susret u svakom pogledu, jedino se osjeća da za ambulantu Ps I-a nedozvoljava Požeško Područje da se u Čečeveu[1] sakupi nešto hrane i ako bi to narod dobre volje davao a što je u blizini te ambulante.

R E L E J N E S T A N I C E : Služba u tim stanicama još uvijek nezadovoljava i ako smo već ranije izdali naređenje iz upustava, ali se još uvjek dešava da se po neki list izgubi, ili po neki paket ili bar po nešto iz pojedinih paketa fali o čemu nastojimo da se to otkloni.

1 Bogdanka Podunavac
2 Bolnica br. 2 nalazila se na Psunju uz potok Rašašku.
3 Treba: Cečavcu.

INFORMATIVNA SLUŽBA: Po toj liniji u zadnje vreme ne dobivamo nikakovih informacija za razlog možda je stanje nepromenljivo, ili možda što je pod neposrednom kontrolom šefa ROC-a.

MOBIL. CENTAR: U mobil centru nalazi se 29 drugova i drugarica od tih je 18 Ukrajinaca sa kojima se zajednički radi, kako u vojničkom tako i političkom pogledu.

FINANCIJSKO STANJE: U tom pogledu stojimo u vrlo kritičnom stanju. U zadnje vreme dobili smo preko naših veza svotu od 25.000 kuna, od kojih je naplaćena stara dugovina u nekim trgovinama od 7.000 kuna.

EKONOMSKO STANJE: U pogledu ekonomskog stanja ne stojimo dobros odnosno najbolje, a o čemu smo poveli kampanju o sakupljanju hrane i živežnih namirnica, a što nam još do danas nedostiže iz daljnih okolnih sela.

POLITIČKO STANJE: Na toj liniji je stanje još uvjek na slaboj vilsini što se tiče toga po selima. Iz izveštaja naših straža vidi se, da se pokazuju četnički elementi u pojedinim selima, a naročito sc ističe u selu Skenderovcima, predsednik NOO-a Pane Petrović i u selu Bjelanovcu Stevo Vlajković, četnički su nastrojeni, o čemu smo obavjestili šefa ROC-a i Psunjski Okružni NOO.[4]

MOBILIZACIJA: U pogledu mobilizacije nisam još ništa poduzeo iz razloga što nisam bio upućen u taj posao, a ujedno što sam sada par dana bio bolestan i odležao u krevetu, kako ste već o tome obavješteni. Samu mobilizaciju biti će mi teško sprovesti, pošto je već sa sektora ove komande mobil'sano sve što se je moglo mobilisati. Jedino Trokut[5] i Posavina, a koji još nije dovoljno raspoloženo prema NOB, štc bi se trebalo sa tim narodom politički razložiti cilj i put našega pokreta, a što mi je nemoguće pošto još nisam dovoljno pokretan.

Smrt fašizmu sloboda narodu !

Komandant Područja:
Jovo Adžija, v. r.

M. P.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 49/1.

110

4. VII 1943.

Obavijest Štaba XII divizije NOV Hrvatske podređenim jedinicama da je Ekonomski odsjek Vojne vlasti u pozadini po naredbi Štaba II korpusa promijenio naziv i da glasi: Intendantura II korpusa.

Intendatura Štaba II. Korpusa Narodno-oslobod lačke Vojske i Partizanskih Odreda Hrvatske od 26. VI. 1943 broj 93/1943 dostavila je ovome Štabu slijedeće:

4 Odnosi se na Okružni NOO Nova Gradiška.
5 Odnosi se na teritorij između komunikacija: Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okučani — Pakrac.

»Prema naredbi br. I[1] od 20 juna t. g. Štaba II. Korpusa NOV i POH dosadašnji naziv Ekonomskog otsjeka vojne vlasti u pozadini mjenja se i glasi: »INTENDATURA II. KORPUSA N. O. V. i P. O. Hrvatske«

Svi intendanti pojedinih ekonomskih sektora u područjima nose nazive: Rukovodioc slagališta I. Ekonomskog sektora ili II. ekonomskog séktora toga i toga Područja. Prema tome ne postoje više intendature već slagališta čiji je rukovaoc dosadanji intendant dotičnog sektora.«

O prednjem vas obaveštavamo s molbom, da ovo stavite do znanja vašim podređenim jedinicama.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Šef kancelarije:
St. Krstić s. r.

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 6/1.

111

4. VII 1943.

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima NOP odreda o njihovim zadacima uzimajući u obzir konfiguraciju terena na kojem pojedini odred djeluje.

U našim uputstvima »Rad partizanskih odreda«, izneli smo koje konkretne zadaće stoje pred našim odredima. Uputstva[1] se odnose na rad svih odreda koji stoje pod neposrednim rukovodstvom štaba II. Korpusa. Da bi sa naše strane ukazali što veću pomoć štabovima odreda i da bi oni mogli što uspješnije izvršiti zadaće, pred njih postavljamo sleđeće:

1.) Svaki partizanski odred ima jedan planinski naziv kao svoju bazu. Kao baza takođe može poslužiti i ravnica na kojoj ima šuma, pa čak mogu biti i kukuruzna polja za izviesno vreme. Kad govorimo o bazi jednog partizanskog odreda, ne mislimo na sektor, to jest teritorij koji obuhvata jedan partizanski odred. Na teritoriij jednog partizanskog odreda takođe postoje i ravnice, gde se teško održavaju veće formacije, ali gde je stanovništvo naklonjeno našoj Narodno-Oslobodilačkoj borbi. Isto tako postoje delovi teritrija u ravnici, gdje mesno stanovništvo nije upoznato sa ciljevima naše narodno-oslobodilačke borbe i prema nj oj zi drži se pasivno.

2.) Da bi partizanski odred obuhvatio i one djelove svoga teritorija, koji su u ravnicama, oni na te sektore moraju slati manje jedinice, desetine, vodove ili čete, koje treba što duže da se zadržavaju na tim određen'm sektorima. Te grupe djeluju politički i vojnički isto kao i odred na svome sektoru: vrše mobilizaciju, rastu, a kad po broju budu tako veliki, da im je nemoguće zadržavanje na dotičnom sektoru, višak uzima štab odreda u svoju glavninu, to jest povlači ih u svoju bazu, jačajući bataljone.

1 Vidi dok. br. 73.
1 Vidi dok. br. 102.

3.) Takve male grupe u stvari su najistureniji delovi jednog odreda pomoću kojih on drži čitavi svoj teritorij pod kontrolom. To su u stvari i pipci, piomoću kojih on uvlači u svoje redove borce sa čitavog svog teritorija.

Na primer Posavski odred treba da formira takve grupe u šumama uz obalu Save, i to naročito na delu koji se nalazi nasuprot od Motajice.

Podravski odred formiraće takve grupe u šumama u Podravini oko D. Miholjca a zatim na delovima svog sektora što bliže Osijeku.

Daruvarski odred formiraće takve grupe sa zapadne strane ceste Daruvar — Lipik.

Bilogorski odred formiraće takve grupe u Podravini, severno od železničke pruge Virovitica — Kloštar, zatim u neposrednoj blizini Vel. Grđevca i Gurbišnog polja te na krajnjim delovima Bilo Gore sa zapadne strane.

- Diljski odred formiraće takve grupe s južne strane i jugozapadno od željezničke pruge Brod — Vinkovci.

Fruškogorski odred treba da formira takve grupe u pravcu Vinkovaca i da se poveže s Diljskim odredom, zatim na krajnjim obroncima Fruške gore sa istočne i zapadne strane.

4.) Pri taktičkoj upotrebi i rasporedu odredskih jedinica, treba voditi računa o sledećem: da odred drži pod svojom vojničkom kontrolom čitavu teritoriju, što znači, da mora imati, kako smo gore naveli, raspoređene svoje jedinice (raštrkane) i drugo, da odred treba da napada i jače neprijateljske formacije, pa čak i uporišta, što znači da mora imati svoje jedinice na okupu. Samo dijalektičko jedinstvo gore navedenih načina omogučiće odredima izvršavanje svojih zadataka.

5.) Sve diverzantske grupe na teritoriju Hrvatske sa leve obale Save potčinjene su štabu II. korpusa NOV i PO Hrvatske. One sačinjavaju diverzantski bataljon.[2] Diverzanti na tom području imaće svoje baze, koje će se nalaziti na teritorij ama pojedinih odreda. Da bi diverzanti redovito i u potpunosti ispunjavali postavljene zadatke, štabovi odreda takođe će bdeti nad njihovim radom, kontrolisati ih i naređivati im, da izvrše zadatke, koje im je postavio štab diverzantskog bataljona. Štabovi odreda takođe će biti upoznati sa zadacima diverzantskih grupa, koje se nalaze na njihovim teritorij ama.

Smrt fašizmu — sloboda narodu !

Politički komesar:
Duško S. Brkić, v. r.

Komandant:
Petar Drapšin, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

2 Diverzantski bataljon osnovan je 1. maja 1943. god.

Štab
II.Korpusa
Narodno-Oslobodilačke Vojske
Partizanskih Odreda
Hrvatske

Broj: 96
Dana 4.VII.1943./11,30 sati.

O radu partizanskih odreda.

Štabovima partizanskih odreda
II.Korpusa N.O.V. i P.O.Hrvatske

U našim uputstvima "Rad partizanskih odreda", iznali smo koje konkretne zadaće stoje pred našim odredima. Upustva se odnose na rad svih odreda koji stoje pod neposrednim rukovodstvom štaba II.Korpusa. Da bi sa naše strane ukazali što veću pomoć štabovima odreda i da bi se oni mogli što uspešnije izvršiti zadaće, pred njih postavljamo sledeće:

1./ Svaki partizanski odred ima jedan planinski masiv kao svoju bazu. Kao baza takođe može poslužiti i ravnica na kojoj ima šuma, pa čak mogu biti i kukuruzna polja za izvjesno vreme. Kad govorimo o bazi jednog partizanskog odreda, ne mislimo na sektor, to jest teritorij koji obuhvata jedan partizanski odred. Na teritoriji jednog partizanskog odreda takođe postoje i ravnice, gde se teško održavaju veće formacije, ali gde je stanovništvo naklonjeno našoj Narodno-Oslobodilačkoj borbi. Isto tako postoje delovi teritorija u ravnici, gde mesno stanovništvo nije upoznato sa ciljevima naše narodno-oslobodilačke borbe i prema njojsi drži se pasivno.

2./ Da bi partizanski odred obuhvatio i one djelove svoga teritorija, koji su u ravnicama, oni na te sektore moraju slati manje jedinice, desetine, vodove ili čete, koje treba što duže da se zadržavaju na tim određenim sektorima. Te grupe deluju politički i vojnički isto kao i odred na svome sektoru, vrše mobilizaciju, rastu, a kad po broju budu tako veliki, da im je nemoguće zadržavanje na dotičnom sektoru, višak uzima štab odreda u svoju glavninu, to jest povlači ih u svoju bazu, jačajući bataljone.

3./ Takve male grupe u stvari su najistureniji delovi jednoga odreda pomoću kojih on drži čitavi svoj teritorij pod kontrolom. To su u stvari i pipci, pomoću kojih on uvlači u svojeneredove borce sa čitavog svog teritorija.

Na primer Posavski odred treba da formira takve grupe u šumama uz levu obalu Save, i to naročito na delumkoji se nalazi nasuprot od Motajice.

Podravski odred formiraće takve grupe u šumama u Podravini oko D.Miholjca a zatim na delovima svog sektora što bliže Osijeku.

Daruvarski odred formiraće takve grupe sa zapadne strane ceste Daruvar-Lipik.

Bilogorski odred formiraće takve grupe u Podravini, severno od Železničke pruge Virovitica-Kloštar, zatim u neposrednoj blizini Vel. Grđevca i Grubišnog polja te na krajnjim delovima Bilo Gore sa zapadne strane.

Diljski odred formiraće takve grupe s južne strane i jugozapadno od Železničke pruge Brod-Vinkovci.

Pruškogorski odred treba da formira takve grupe u pravcu Vinkovaca i da se poveže sa Diljskim odredom, zatim na krajnjim obroncima Pruške gore sa istočne i zapadne strane.

4./ Pri taktičkoj upotrebi i rasporedu odredskih jedinica, treba voditi računa o sledećem: da odred drži pod svojom vojničkom kontrolom čitavu teritoriju, što znači, da mora imati, kako smo gore naveli, raspoređene svoje jedinice /raštrkane/ i drugo, da odred treba da napada i jače neprijateljske formacije, pa čak i uporišta, što znači da mora imati svoje jedinice na okupu. Samo dijalektičko jedinstvo gore navedenih načina omogućiće odredima izvršavanje svojih zadataka.

5./ Sve diverzantske grupe na teritoriju Hrvatske sa leve obale Save potčinjene su štabu II.Korpusa NOV i PO Hrvatske. One sačinjavaju diverzantski bataljon. Diverzanti na tom području imaće svoje baze, koje će se nalaziti na teritorijama pojedinih odreda. Da bi diverzanti redovito i u potpunosti ispunjavali postavljene zadatke, štabovi odreda takođe će bdeti nad njihovim radom, kontrolisati ih i naređivati im, da izvrše zadatke, koje im je postavio štab diverzantskog bataljona. Štabovi odreda takođe će biti upoznati sa zadacima diverzantskih grupa, koje se nalaze na njihovim teritorijama.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Politički komesar:

Komandant:

Fotokopija dokumenta br. 111

112

5. VII 1943.

Potvrda Slagališta II ekonomskog sektora Psunjskog područja o primitku hrane sakupljene u selu Srednji Grahovljani.

P o t v r d a

kojom se potvrđuje primitak iz isela Sred. Grahovljani sakupljeno žito u četmajstđnevnoj kampanji sakupljanja i to:

540 kg kukuruza i 96 kg graha.

Na sakupljenom žitu drugovima seljacima najljepše hvala na istome sakupljanju hrane, što su time pokazali da su im interesi N. O. V. na prvome mjestu i da su tim pokazali mjerilo ljubavi za Narodno Oslobođenje proti zajedničkim krvnim neprijateljem.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu !

Rukovaoc:

Vreće ostaju do 7/VII 1943

Vojin Vranešević (Makso), v. r.

Original u Arhivskoj zbirci Pakrac.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 33/1.

113

5. VII 1943.

Izvještaj Agitpropa Oblasnog komiteta KPII za Slavoniju Agitpropu CK KPH o radu srednjih partijskih kurseva.

Dragi drugovi !

Dostavljamo Vam izvještaj o radu srednjih partijskih kurseva, održanih od 10. I. do 30. VI. 1943.

Ukupno je održano 6 kurseva.[1]

Pojedini kurs trajao je od 18 do 22 dana.

Kurs je svršilo 81 polaznik (od toga 78 muškaraca i 3 žene) iz slijedećih organizacija i vojnih jedinica:

1 Kurseve je vodio član Agitpropa Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Ivan Božičević.

O K. Osijek.....•..... 1 5
O. K. Brod..... . 5
O. K.Nova Gradiška 9
O. K. Virovitica..... - 8
O. K. Bjelovar..... •..... 3
O. K. Čazma.....• 9
O. K. Zagreb..... 1
O. K. Krapina..... •..... 2
XII.Brigada..... - 5
XVI.Brigada..... - 5
XVII. Brigada..... . 4
XVIII. Brigada..... . 5
XXI. Brigada..... •.....3
Podravski Odred . . . . •.....3
Stab III. Operativne Zone..... - 1
Agitprop Obi. Kom. K.P. H. za Slavoniju •.....3

Do polaska na kurs kursisti su vršili slijedeće funkcije:

Članova O. K.....3
Sekretara K. K..... 6
Članova K. K.....19
Članova Opć. K..... 1
Partijskih rukovodioca u Brig. 1
Sekretara Bat. part, biroa . 5
Sekretara ćelija..... 30
Polit, delegata u vodu ... 6

S o c i j a l n i s a s t a v :

Radnika.....43
Seljaka.....32
Intelektualaca..... 4
Slobod. zvanja..... 2

N a c i o n a l n i s a s t a v :

Hrvata..... .47
Srba..... 30
Slovenaca..... 1
Talijana..... 1
Jevreja..... 1
Madžara 1

Po teoretskom znanju nakon završenih kurseva osposobljeno je za:

Članove O. K.....16
Sekretare K. K..... 6
Članove K. K. ... 17
Članove Opć. Komiteta . . 4
Partijske rUkov. u Brigadi . 2
Sekretare Batalj. Part, biroa 10
Sekretare ćelija..... 15

Za vođenje nižih partijskih kurseva osposobljeno je **14 drugova.** 18 drugova, koji su se osim ovih 81 prijavili na kurs, nisu ga završili uslijed bolesti, neprijateljske ofanzive i drugih okolnosti.

Obrađivane su slijedeće teme po slijedećem redu:

1) Razvitak društva (do kapitalizma)
2) Kapitalizam (đoimperijaiistički)
3) Imperijalizam i I. Imperijalistički rat
4) Fašizam, II. Imperijalistički rat i pretvaranje tog rata u narodno-oslobodilački.
5) Teorija Partije
6) Organizaciono pitanje Partije
7) Kadrovi
8) Konspiracija
9) SKOJ — USAOJ — Pionir
10) Narodno-oslobodilački odbori
11) Narodno-oslobodilačka vojska
12) AFZ
13) Nacionalno pitanje
14) Teorija proleterske revolucije
15) Taktika i strategija
16) Diktatura proleteri jata
17) Agitacija i propaganda
18) SSSR
19) Seljačko pitanje (lekciono predavanje)

Teme su obrađivane slijedećim načinom:

Svakoga dana po jedna tema. Ponekad, već prema raspolož vom vremenu, SSSR je obrađivan u dva referata ili »Kadrovi« i »Konspiracija« te »Organizaciono pitanje Part'je« i »NOV« po jedan dan, a »Teorija proleterske revolucije«, »Taktika i strategija« i »Diktatura proleterijata« u dva dana.

Ujutro u 7 sati podnosio se usmeni referat, koji je trajao sat do sat i pol. Poslije toga slušaći čitaju referate svaki za sebe. Ako je lijepo vrijeme da se može učiti van prostorija, tada slušači osim pojedinačnog čitanja referata uče u grupama od 3 — 4. Svakoj grupi na čelu stoji jedan napredniji kursista. Poslije podne od 4 sata vršila se diskusija, koja je trajala 2 — 3 sata i to na taj način da je predavač postavljao pitanja pojedinom slušaocu, a i take da se slušaoci sami javljaju za odgovor na postavljeno pitanje. Slušaoci također postavljaju pitanja, na koja predavač odgovara bilo odmah, ili prethodno traži da nekoji od slušaoca odgovori.

Diskus'ja — ako se uzme u pravom smislu riječi — bila je prilično siromašna. No ipak slušaoci najviše nauče u diskusiji, jer se u njoj na svako postavljeno pitanje iz referata posebno tumači i objašnjava.

Radilo se i tako da smo pojedinim naprednijim slušaocima stavljali u zadatak da izrade pismena pitanja po podnetom referatu i da pod nad-

zorom predavača rukovode redovnom diskusijom, kako bi se na taj na-
čin što više osamostalili.

Svaki kursista morao je po obrađenim temama podnijeti referat, koji je trajao od 10—15 minuta. Isto tako svaki je morao napisati jedan članak za našu štampu, čiji sadržaj se odnosio na koji slučaj iz Narodno--oslobodilačke borbe ili na nedostatke u radu partijske organizacije, NOO-a ili koje druge organizacije, gdje je dotični radio.

Pored redovnog rada vršili smo i slobodnu diskusiju, na kojoj smo raspravljali pojedine teme van programa.

Svaki slušalac dobio je po jedan primjerak referata, a na zajedničku upotrebu stavljali smo im dodatni materijal, kao što su članci iz naše štampe i ostala literatura, koja je u uskoj vezi sa obrađ'vanim temama.

U polovici i na završetku kursa vršena je zajednička kritika i samokritika svih slušača, koja je pokazala dobre rezultate u ispravljanju ličnih nedostataka i mana pojedinaca.

Pred završetak kursa održavane su pokusne sjednice ćelije, Kotarskog Komiteta, Bataljonskog biroa i Narodno-oslobodilačkog odbora. Predavač je proizvoljno određivao kakove će se i koliko sjednica održati, već prema tomu kakova se potreba za to ukazivala.

Jedan ili dva dana pred ispit vršili smo ponavljanje obrađenih tema i ispravljanje sadržajnih nedostataka, stilskih i gramatičkih grešaka p smenih radova.

Ispit se odvijao u jednom danu i to na taj način, da predavač i drugovi iz Oblasnog Komiteta, koji su prisustvovali ispitu, postavljaju slušaocima pitanja i to tako da se iz odgovora može vidjet dali je slušalac savladao prorađeni materijal u svojoj cjelini.

Drugovi koji su do sada polazili kurs jako su se međusobno razlikovali, kako u iskustvu praktičnog rada, tako i u pogledu teoretskog znanja. Mnogi od njih bili su tek nedavno primljeni u Part ju, prije dolaska na kurs ništa ili skoro ništa čitali nisu, dok su opet neki bili pr'lično upoznati sa teorijom marksizma i praktičnim radom. Svakako da je ovakav sastav znatno otežavao rad, no i u tom pogledu učinjen je korak naprijed, jer na zadnje kurseve sve više su dolazili drugovi sa potrebnim prethodnim znanjem.

Pokazalo se da je materijal koji smo obrađivali preobilan Ne samo da je preobilan da se obradi u vremenu od 20 dana, nego je uopće preobilan i pretežak za intelektualni nivo većine slušača. Naročito su teško svladavani referati Imperijalizam. Teorija proleterske revolucije, Taktika i strategija, i Diktatura proleterijata.

Što se tiče broja slušalaca na jednom kursu, pokazalo se da se najlakše uči kada slušalaca nema manje od 10, a n'ti više od 15. U prvom slučaju kod slušalaca je manji interes, a u drugom slučaju predavač ne može toliko pažnje da posveti pojedincima.

Ove napomene kao i broj i redosljed referata u glavnom se odnose na zadnje kurseve, na kojima je već primjenjeno iskustvo iz ranijih kurseva.

Primite naš drugarski pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Za Agitprop:
Cazi Josip, v. r.

Original u IHRPH, Zgb.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 24/1.

114

5. VII 1943.

Oglas Gradskog poglavarstva Brod n/S kojim se pozivaju vlasnici zemljišta da prijave vlastima veličinu svojih posjeda nakon čega će im se davati odobrenja za vršidbu i odrediti količina proizvoda za predaju državi.

P O Z I V

na prijavu zemljišta i zasijanih žitarica
radi vršidbe

Pozivaju se svi p r o i z v o d i t e l j i (vlastnici, zakupnici, napoličari)

da u roku od 3 dana

prijave u gradskom blagajničkom odsjeku c j e l o k u p n u veličinu posjeda, zatim veličinu po odbitku neplodnog zemljišta i konačno vel·činu obradivog zemljišta po vrstama (oranica, v'nograd, vrtova, voćnjaka).

Nakon toga izdat će im se poziv na predaju žitarica, bez k o j e g **p o z i v a neće nitko moći vršiti.**

U pozivu će se svakom proizvoditelju odrediti količinu proizvoda koju ima predati državi.

Proizvoditeljima čiji posjed nije obrađen žitaricama, kukuruzom, krumpirom itd., nego drugim vrstama kulture (vinogradom ili ostalim) dozvolit će se predaja u zamjenu sa proizvodom kojeg sa svog posjeda dobivaju. Vrst i način predaje propisat će se naknadno.

Upozoruju se svi proizvoditelji da sve ž i t a r i c e, z a t i m k u k u r u z, k r u m p i r i t d. s p a d a j u p o d m o n o p o l s k u r a z p o l o ž b u d r ž a v e z a p r e h r a n u v o j s k e i p u č a n s t v a. Tko se ogrieši o ove propise određene zakonskom odredbom od 28. VI. o. g. broj CXXXIV-1627-D V.-1943., kaznit će se zatvorom do šest mjeseci ili novčanom kaznom do Kn 500.000.— odnosno u težim slučajevima obim kaznama. Zatim oduzimanja one imovine, koja je predmet prekršaja i zabrana poslovanja. Nadalje se može o d r e d i t i i u p u ć i v a n j e n a p r i s i l n i b o r a v a k u s a b i r n e r a d n e l o g o r e.

Gradski obskrbni ured će i z k l j u č i t i iz obskrbe svaku osobu koja svojom krivnjom nije udovoljila dužnost[1] predaje žitarica ili inače zatajenja, s v i m m o n o p o l s k i m i r a c i o n i r a n i m p r o i z v o - d i m a (brašno, šećer, ulje, tekstil, drva, petrolej, duhan itd.)

Gradski načelnik:
Josip Koprivčević v. r.

Original u HIS, Slav. Brod, K 9/III.

115

5. VII 1943.

Uputstvo zapovjednika njemačkih snaga u Hrvatskoj' za sprovođenje ^akcija čišćenja područja sjeverno od rijeke Save.

G r u n d s ä t z e u n d D u r c h f ü h r u n g s b e s t i m m u n g e n
f ü r

S ä u b e r u n g s u n t e r n e h m e n n ö r d l i c h d e r S a v e

I. Alle Kommunisten (Banditen) sind zu erschiessen. Verdächtige sind festzunehmen.

Alle Banditen zu betrachten sind:

a) Wer sich am Kampf bete'ligt hat oder mit Waffen angetroffen wird.

b) Wer der komumunistisehen Betätigung überführt wird.

II. Verdächtig ist:

a) Wer offenschtlich ohne zwingenden Grund abseits von Siedlungen herumstreift.

b) Wer ortsfremd ist und die Notwendigkeit seiner Anwesenheit nicht nachweisen kann.

Hierbei sind auch Frauen und Jugendliche zu erfassen.

In allen Orten der zu säubernden Gebiete ist die gesamte Bevölkerung zu überprüfen. Einige vertrauenswürdig erscheinende Personen verschidener Religions- und Volkstumszugehörigkeit sind herauszugreifen und einzeln auf Ortsfremde und Kommunisten zu befragen. Die Befragung ist so durchzuführen, dass die Betreffenden keine Racheakte zu befürchten haben.

Bei Abschub der Festgenommenen ins Sammellager ist für jede Person eine kurze Meldung über den Grund und Ort der Festnahme und Angabe der Personalien durch die festzunehmende Truppe mitzusenden.

III. U e b e r l ä u f e r

Üeberläufer, die aus freien Stücken sich bei der Truppe melden, werden für Arbeitseinsatz im Sammellager abgeschoben. Sie sind mit

1 Oktobra 1942. god. formiran je poseban štab za njemačke snage u Hrvatskoj čiji je komandant bio general-major Rudolf Litters sa sjedištem u Slav. Brodu. Podređene su mu bile 369. legionarska pješadijska divizija (»Vražja«), 714. pješadijska divizija, 718 pješadijska divizija, 187. rezervna i 7. SS dobrovoljačka brdska divizija »Prinz Eugen«. Litters je u maju 1943. premjestio svoj štab iz Slav. Broda u Sarajevo, ali ga u julu iste godine ponovo vraća u Slav. Brod.

kurzen Ausweisen, die sie als Üeberläufer kennzeichnen, zu versehen. Vor Abschub in das Sammellager sind sie dem SD anzubieten.

IV. Alle vollkommen kommunistischen Ortschaften sind zu zerstören. Die Bevölkerung ist, sofern sie nicht als Kommunisten behandelt wird, in die Sammellager abzuschieben.

Alle kommunistische Ortschaften sind weiters zu betrachten Orte, die mit Einverständnis der Bevölkerung geschlossenen Banden als ständige Zuflucht dienen.

V. Häuser, in denen Waffen oder Munition gefunden werden, die nicht rechtzeitig und freiwillig gemeldet wurden, sind zu zerstören.

Die Erschiessung von Kommunisten (Banditen), Festnahme Verdächtiger, Zerstörung der Ortschaften sowie die Anzahl der Üeberläufer ist in die Tagesmeldung aufzunehmen.

Litters

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 5/1341.

116

6. VII 1943.

Pismo Agitpropa Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Agitpropu CK KPH kojim se javlja o programu kurseva za političke komesare, niže m i srednjem partijskom kursu i o prijedlogu da se u program unesu nove teme.

Dragi drugovi!

Primili smo Vaš program po kojem treba da organiziramo niže partijske kurseve. Iz priloženog programa vidili smo da u našem radu, raspodjeli materijala, nismo mnogo griješili, bar što se tiče rasporeda predavanja na kursevima političkih komesara. Na njima imali smo slijedeće referate: 1. Postanak Versaljske Jugoslavije, 2. Borba potlačenih naroda za slobodu, 3. Napad na Jugoslaviju (II. Imperijalistički rat), izdaja kapitulacija i otpor naroda, koji se pod rukovodstvom KPJ pretvara u oružani ustanak, 4. Narodno-oslobod lački odbori i AVNOJ, 5. AF2, 6. SKOJ, 7. USAOJ, 8. Narodne izdajice (petokolonaši, HSS, Jugoslavenska vlada u Londonu, Draža Mihajlović, ustaše i četnici), 9. Narodno-oslobodilačka vojäka i Partizanski Odredi, 10. Rad političkih komesara, 11. SSSR i Crvena Armija, 12. Rad partije u vojsci.

Iz navedenog možete viditi da smo u glavnom obuhvatili sve one probleme, koje ste nam Vi stavili u zadatak da ih obuhvatimo. Koristit ćemo se Vašim uputstvima, te ćemo u buduće izostaviti referat o SSSR-u kojega smo predavali na bazi Sovjetskog Ustava, a namjesto njega umetnut ćemo referat: Postanak, razvoj i uloga proleterske klase i njene avangarde — Komunističke Partije, kojeg mi do sada nismo predavali u smislu Vaših uputa.

Po našem mišljenju Vi ste u programu za niže partijske kurseve, a po kojima ćemo mi u buduće iste organizirati, ispustili temu: Organizaciono pitanje Partije, koja je s obzirom na veliki broj mladih članova u Partiji kao i zbog slabog organizacionog iskustva partijskog članstva — vrlo potrebna. Iz tih razloga mislimo da ćete se s time složiti da tu temu i nadalje predajemo na nižim partijskim kursevima.

Na nižim Partijskim kursevima obrađivane su slijedeće teme:

1. Teorija Partije, 2. Organizaciono pitanje Partije, 3. Kadrovi i Konspiracija, 4. Komunistička Partija u Narodno-oslobodilačkoj borbi,
5. Narodno-oslobodilačka vojska i Partizanski Odredi, 6. SKOJ i USAOJ,
7. AFŽ i 8. Narodno-oslobodilački odbori i AVNOJ.

Sto se tiče srednjeg Partijskog kursa, u prilogu ovog pisma šaljemo Vam izvještaj[1] o dosadanjem našem radu kao i broju slušalaca i uspjesima toga kursa. Napomenuti nam je samo, da je svih 6 kurseva vodio drug Božičević,[2] član ovog Agitpropa.

Da bi mogli izraditi referate u smislu Vaših uputa, molili bi da nam javite dali raspolažete slijedećim materijalom, kojega mi nemamo, niti smo ga do sada mogli nabaviti: 1. Antidiring, 2. Beer, 3. IV. Zemaljska konferenc'ja (rezolucija), 4. Partijski materijali kao Proleter, Srp i čekić, Rezolucije i proglasi, 5. Rezolucija V. Zemaljske konferencije.

Ukoliko bi imali više primjeraka nekog od navedenog materijala, molili bi Vas da nam pošaljete bilo u prepisu onih dijelova, koje ćemo mi morati u referatima koristiti, bilo da nam isti posudite s tim da ga vratimo. Mi Vam obećaj emo da ćemo nakon izrade referata sav dobiveni materijal u redu vratiti.

Primite drugarski pozdrav uz naš borbeni.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Za Agitprop:
Cazi Josip, v .r

Original u IHRPH, Zgb.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 24/1.

117

6. VII 1943.

Izvještaj X divizije NOV **Hrvatske Štabu II korpusa** NOV **i PO Hrvatske o napadu XVII** NO **brigade na komunikacije Banova Jaruga — Lipik.**

Noću 3/4. ov. mj. jedinice XVII brigade rušile su prugu Banova Jaruga — Lipik.[1] Pruga je rušena na sektoru Poljana — Dobrovac. Porušeno je 10 kim. pruge i uništene na dužini od 10 kim. sve t. t. veze. Pored toga porušen je jedan most na pruzi, a isto tako i jedan most na cesti.

1 Vidi dok. br. 113.
I Ivan
1 Vidi dok. br. 121.

6. VII 1943.

Pregled brojnog stanja i naoružanja II korpusa NOV i PO Hrvatske.

JEDINICA		Brojno stanje: Po spisku		U rashodu		Na licu		NAORUŽANJE: Pušaka							Teških mitraljeza				Puško mitraljeza					TOPOVA					Bacača		Revolvera
		Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Mašinskih šmajsera	Mauzera 7,9 mm	Manlihera	Talijan.	Francus.	Razne vojničke	Civilnih	Švarcloz	Njemačkih	Fiat	Breda	Laki mitralj.	Z. B. Brno	Temkovski	Njemački	Šoša	Haubica	Poljskih	Brdskih	Protivkolski	Pješačkih	Lakih	Teških	
Divizije	X. Divizija	1670	302	352	62	1318	240	31	1221	99	—	—	—	—	14	—	—	—	—	67	—	1	—	—	—	—	—	—	6	3	80
	XII. Divizija	2985	342	491	70	2494	272	62	1972	155	—	—	—	—	19	3	—	—	—	117	—	2	1	—	—	—	—	1	14	6	112
ODREDI	Posavski	356	27	56	5	300	22	—	74	149	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	2	—	—	—	—	—	1	—	6
	Podravski	210	14	—	—	210	14	3	87	111										1	2	1	4								—
	Diljski	178	5	—	—	178	5	—	95	44	—	—	—	—	—	—	—	—	—	6	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Požeški	108	12	2	—	106	12	—	70	48										4											—
	Bilogorski	98	12	3	2	95	10	—	59	41										4											—
	Daruvarski	132	12	5	3	127	9	—	102	48	—	—	—	—	—	—	—	—	—	4	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—
	Fraškogorski	329	21	15	6	314	15	—	279	71										4											—
Baterija		3 3		—	—	3 3	—	—	3 3	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	—	2	i	—	—	—	—	—
UKUPNO:		6099	741	924	148	5175	599	96	3692	766	—	—	—	—	33	3	—	—	1	211	2	4	7	—	—	2	i	1	21	9	198

JEDINICA		MUNICIJE: Za puške: Mauzera 7,9 mm	Manlihera	Talijan.	Francus.	Razne vojničke	Za šmajsere	Za teške mitraljeze: Švarcloze	Njemački	Fiat	Breda	Za puškomitraljeze: Mašinskih šmajsera	Z. B. Brno	Francuskih	Nemačkih	Šoša	Za topove: Haubica	Poljske	Brdske	Protivkolski	Pješačkih	Za bacač: Lake	Teške	Za revolver	Bombi: Ofanzivnih	Defanzivnih	Konja	Sedala	Mula	Samara	Eksploziva
Divizije	X. Divizija	77574	3030	—	—	—	2064	29750	—	—	—	—	20650	—	900	—	—	—	—	—	—	54	36	640	—	—	82	—	—	—	—
	XII. Divizija	189200	2350	—	—	—	5390	32300	—	—	—	—	47580	—	—	300	—	—	—	—	85	204	167	798	—	—	136	—	—	—	—
ODREDI	Posavski	2820	4382	—	—	—	—	—	—	—	—	—	1240	—	—	1700	—	—	—	—	—	22	—	50	—	—	3	—	—	—	—
	Podravski	5400	520																												
	Diljski	3020	1320																												
	Požeški	2010	920																												
	Bilogorski	1410	472																												
	Daruvarski	6321	1080																												
	Fraškogorski	8672	1620																												
Baterija		1705	—															110	22	—	—	—	—	—	—	11	—	—	—	—
UKUPNO:		298132	15694	—	—	—	7454	62050	—	—	—	—	69470	—	900	2000	—	—	110	22	85	208	203	1488	—	—	232	—	—	—	—

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 1/1.

342a

Komandant:
Petar Drapšin, s. r.

Prema izvještaju kojeg su nam poslali izgieda da se prugom neće moći saobraćati za čitavih 15 dana.

Posle ove akcije naše jedinice prebacile su se u daruvarski srez radi mobilizacije. Na svom dosadašnjem putu neprijatelj ih nigdje nije napao. Prolazeći kroz sela Trokuta[2] održani su mitinzi. Mobilizacija u tim selima provedena je davno prije tako, da se nije imalo ovom prilikom šta mobTisati.

Stab brigade nameravao je da napadne uporište Poljanu u kojoj se nalazi jedna satnija Hercegovaca,[3] ali zbog žrtava koje bi u tom uporištu imali drugovi su odustali od toga plana.

Dana 3. ov. mj. jedan avion je čitav dan kružio na mjestu gdje su uništeni vagoni[4] cisterne — sa naftom, te je tako štitio popravak pruge. Po mišljenju druga komandanta Pepea[5] pruga se neće moći upotrebljavati za) čitava 3 dana. O tome koliki je zastoj bio na toj pruzi biće tačno provjereno i vi ćete naknadno debiti tačan izvještaj.

Smrt fašizmu — sloboda narodu !

Politkomesar:
Vlado Janić, v. r.

Zamj. komandanta:
Radojica M. Nenezić, v. r.

P. S. Desetodnevni izvještaj kao i izvještaj o brojnom stanju i naoružanju ne možemo Vam poslati na vrijeme radi toga što se jedinice XVII brigade nalaze na putu i do danas nam nisu poslale svoje izvještaje. Molimo Stab Korpusa da nam ovo opravdanje uzme u obzir.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

2 Odnosi se na teritorij između komunikacija: Pakrac — Banova Jaruga — • Novska — Okučani — Pakrac.
3 Radi se o II satniji IV bojne I gorskog zdruga I gorske divizije.
4 Vidi dok. br. 121.
5 Vicko Antić

119

6. VII 1943.

Izvještaj Općinskog poglavarstva Vilić-Selo Kotarskoj oblasti Slav. Požega o nemogućnosti izvršenja prisilnog otkupa stoke za njemačku vojsku i vojsku NDH, jer se na području općine nalaze jedinice NOV.

Izvješćuje se, da se nalogu ne može još udovoljiti sve dotle dok područje obćine ne bude očišćeno od partizana kada bi se odmah obavio popis stoke i tako se moglo znati tko i koliko kakve stoke ima, jer su dosadanji popisi (očevidnici) stoke ove obćine izgorjelo palenjern obćine 1. IV. 1943. po partizanima,' a sada je područje cjele obćine neprohodno i sva sela zauzeta po partizanima pa se popis ne može obaviti i odrediti dogon stoke radi odkupa.

Osim toga kada bi se odredio dogon stoke, stoku bi partizani sebi u šumu odveli i nebi dozvolili dogon, a pod osvetom goniču koji bi i pokušao stoku goniti.

Moli se ovo uzeti na znanje.

ZA DOM SPREMNI !

Bilježnik: Suvaković Marko — M. P. — Povjerenik: Marjanović

Original u HA, Slav. Požega.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 4/III.

120

6. VII 1943.

Izvještaj Ministarstva unutarnjih poslova NDH u Zagrebu Ministarstvu oružanih s n a g a . . . o akcijama jedinica NOV na teritoriju velikih župa Baranja i Vuka.

Ministarstvo narodnog gospodarstva priobćuje brzoglasni izvještaj velikog župana velike župe Baranja[1] od 5. VII. 1943. koji glasi:

»Zadnja 2 — 3 dana navalili su partzani[2] na selo Martince, kotar Donji Miholjac i odpremili svu hranu, stoku, konje i svinje. Sličan prepad izvršili su partizani na obćinu Crnac, kotar Donji Miholjac. Narodu priete se smrću i paležom, ako išta predadu državi. Po selima drže sastanke i skupštine i daju seljacima upute, da mogu pokositi samo toliko žitarica, koliko im je potrebno za vlastitu prehranu. Sve ostalo pokositi će partizani i pobrati sami.

Veliki župan g. Dr. Hefer traži, da se odmah imenuje vojni zapovjednik, koji bi preuzeo u svoje ruke obranu protiv partizana, kako bi se partizani suzbili, jer inače postoji najveća opasnost za cielu žetvu.

1 Napad na Vilić-Selo izvršio je III bataljon XII NO brigade.
1 Dr Stjepan Hefer
2 Odnosi se na jedinice Diljskog NOP odreda.

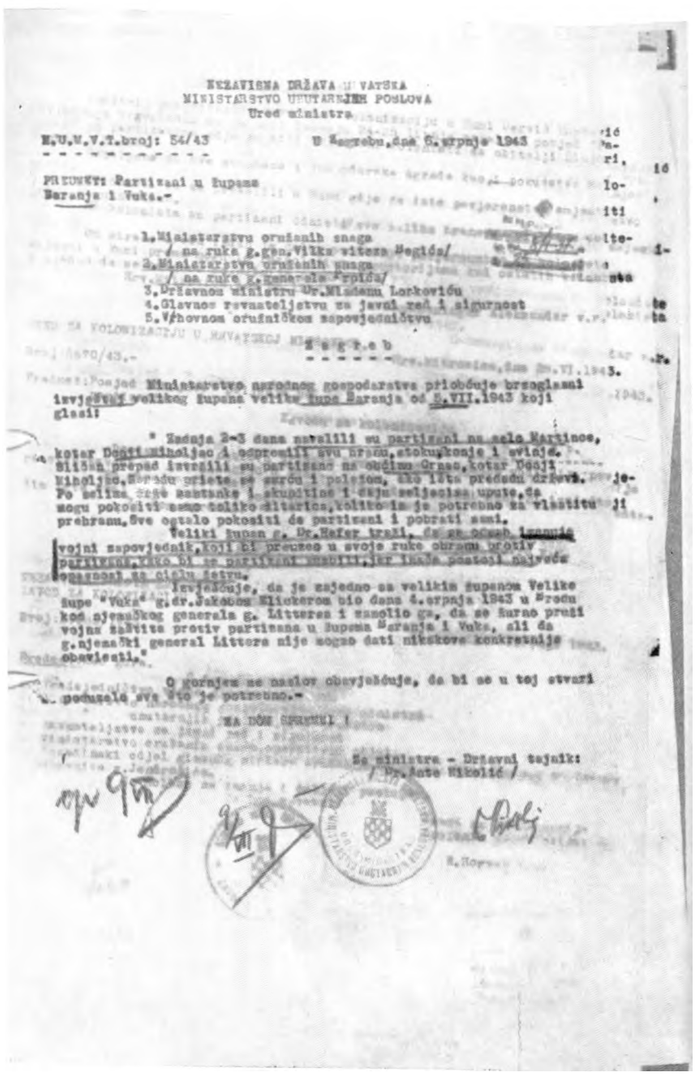

NEZAVISNA DRŽAVA HRVATSKA
MINISTARSTVO UNUTARNJIH POSLOVA
Ured ministra

N.U.M.V.T.broj: 54/43 U Zagrebu,dne 6.srpnja 1943

PRIJEDMET: Partizani u župama Baranja i Vuka.-

1.Ministarstvu oružanih snaga
/ na ruke g.gen.Vilka vitezа Pegića/
2.Ministarstvu oružanih snaga
/ na ruke g.generala Erpića/
3.Državnom ministru Dr.Mladenu Lorkoviću
4.Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost
5.Vrhovnom oružničkom zapovjedništvu

Z a g r e b

Predmet: Ministarstvo narodnog gospodarstva priobćuje brzojavni izvještaj velikog župana velike župe Baranja od 5.VII.1943 koji glasi:

" Zadnja 2-3 dana naselili su partizani na selo Martinac, kotar Đakovo-Miholjac i oprostili svu hranu,stokuzkonje i svinje. Sinoćni prepad izvršili su partizani na susjedni Ornac,kotar Đakovo-Miholjac.Sporadno prijete se sukobi i pljačkom, kao lani predaju državi. Po selima čete zastavnike i skupštine i čuju seljaci upute,da mogu pokositi samo toliko ditarica,koliko im je potrebno za vlastitu prehranu.Sve ostalo pokositi da partizani i pobrati sami.

Veliki župan g. Dr.Hefer traži, da se odmah imenuje vojni zapovjednik,koji bi preuzeo u svoje ruke obranu protiv partizana,kako bi se partizani uništili,jer inače postoji najveća opasnost za cijelu župu.

Izvještava, da je zajedno sa velikim županom Velike župe "Vuka" g.dr.Jakobom Blickerom bio dana 4.srpnja 1943 u Osijeku kod njemačkog generala g. Litterea i zamolio ga, da se žurno pruži vojna zaštita protiv partizana u župama Baranja i Vuka, ali da g.njemački general Littera nije mogao dati nikakove konkretnije obavijesti."

O gornjem na naslov obavješćuje, da bi se u toj stvari poduzelo sve što je potrebno.-

NA DOM SPREMNI !

Za ministra - Državni tajnik:
/ Dr.Ante Nikolić /

Fotokopija dokumenta br. 120

Izvješćuje, da je zajedno sa velikim županom Velike župe »Vuka« g. dr. Jakobom Elickerom bio dana 4. srpnja 1943. u Brodu kod njemačkog generala g. Littersa i zamolio ga, da se žurno pruži vojna zaštita protiv partizana u župama Baranja i Vuka, ali da g. njemački general Litters nije mogao dati nikakove konkretnije obavjesti.«

O gornjem se naslov obavješćuje, da bi se u toj stvari poduzelo sve što je potrebno.—

ZA DOM SPREMNI !

Za ministra — Državni tajnik:
M. P. (Dr. Ante Nikolić)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

121

7. VII 1943.

Izvještaj Štaba XVII NO brigade Štabu X divizije NOV Hrvatske 0 radu i izvedenim akcijama Brigade u razdoblju od *22.* **VI do 3. VII 1943. god.**

1. RAD N A Š I H J E D I N I C A

Jedinice ove Brigade bile su na odmoru u selima Ožegovci, Branešci i Popovci od 22. VI. do 30. VI. 1943. Za to vrijeme radile su slijedeće:

Dana 22. VI. 1943. opis puške i puškomitraljeza, kao i teškog oružja, poslije podne pešadijski egzeroir, kao i ratna obuka.

Dana 23. VI. 1943. radili su kao i 22. VI. 1943.

Dana 24. VI. 1943. jedinice ove Brigade čistile su svoje oružje i parile odjela.

Dana 25. VI. 1943. jedinice ove Brigade imale su zanimanje, kao 1 uzbunu 25. na 26. VI. 1943. Dana 26. VI. 1943. učili su rukovanje sa teškim oružjem kao i sa puškomitraljezima i izvršena je smotra nad oružjem sa strane ovoga štaba. Dana 27. VI. 1943. cijela Brigada odmarala je cijeli dan, dok je naš II. i I. Bataljon b'O na mitingu u selu Bučju, gdje je prisustvovao narod iz okolnih sela. Dana 28. VI. 1943. jedinice ove Brigade dopodne imale su pešadijski egzercir, a poslije podne išli su na kupanje. Dana 29. VI. 1943. također jedinice ove Brigade vršile su pešadijski egzecir dok je štab I. Bataljona održao sastanak sa svojim nižim rukovodećim kadrom. Dana 30. VI. 1943. jedinice ove Brigade izvršile su pokret preko Psunja (Brezovog Polja), gdje smo se smjestili u selima Djaprginei[1] i Trnakovcu. U ovim selima ostali smo do 1. VII. 1943, gdje smo izvršili pokret na noć 1. na 2. VII. 1943. u pravcu željezničke pruge Beograd — Zagreb, gdje je izvršena akcija na njemački transport u kome se je vozilo 30 vagona nafte i benzina. Naš I. Bataljon imao je zada-

1 Treba: Čaprginci.

tak, da postavi zasjedu na pruzi i cesti Beograd — Zagreb, prema neprijateljskom uporištu Okučani. II. Bataljon imao je zadatak, da uz pomoć diverzantske grupe napadne transport koji bude prolazio. Naš III. Bataljon imao je zadatak da postavi zasjedu na istoj cesti i pruzi, prema neprijateljskom uporištu Rajić. Tačno u 2,55 sati naletio je voz na minu, gdje je dignut u vazduh. U toj akciji izgorilo je 30 vagona nafte i benzina dok je zarobljeno jedan laki njemački mitraljez, jedan šmajser i nekoliko pušaka, jedan domobranski satnik, 5 željezničara. U toj akciji neprijatelj je imao jednog mrtvog i nepoznat broj ranjenih. Naš I. Bataljon koji je bio u zasjedi prema Okučanima, imao je borbu sa pancerom, t. j. sa posadom koja se je nalazila u panceru. Isti pancer, koji je naišao od Okučana, naletio je na minu i dignut u vazduh, ali nije bilo velilke štete, pošto je pancer pred sobom gurao dva vagona sa peskom, tako da su ti vagoni koji su išli pred njim dignuti u zrak, ali je bio spriječen da ne može da dođe do spaljenog voza. U toj akciji mi smo imali dva mrtva, 6 lakše ranjenih. Naš III. Bataljon, koji je bio u zasjedi prema Rajiću, na njegove položaje neprijatelj opšte nije nailazio. Poslije izvršene akcije naše jedinice izvršile su povlačenje organizovano i prema naređenju u sela Subotsku, Livađane, Brezovac i Lovsku. U tim sel'ma ostali smo 2. VII. 1943. i 3. VII. 1943. na odmaranju. 3. VII. 1943. krenuli smo na rušenje pruge Banova Jaruga — Lipik, gdje je porušeno oko 10 km pruge. Rušenje pruge izvršili su partizani uz malu pomoć civila. Poslije rušenja pruge naše jedinice krenule su u sela Gaj, Antunovac i okolna sela.

Za vrijeme odmora, dok smo bili u selima Branešci, Popovci i Ožegovci, dobili smo naređenje[2] od štaba X. Divizije, da pošaljemo rukovodeće drugove za Požeški Odred, kao i za Bilo Goru,[3] također smo poslali komandanta[4] i komesara[5] III. Bataljona za komandanta i komesara Požeškog Odreda,[6] dok smo dali dva komandira četa i jednog komandanta Bataljona za bilogorski Odred. Isto tako izvršili smo reorganizaciju II. i III. Bataljona t. j. poslali smo 3. četu II. Bataljona u sastav III. Bataljona, dok je 3. četa III. Bataljona došla u sastav II. Bataljona. Također postavili smo nove rukovodeće drugove, i poslali smo za bilogorski Odred jedan puškomitraljez sa potrebnom poslugom. Također smo poslali 20 boraca sa karabinima, dok smo za požeški Odred poslali 50 boraca sa karabinima i potrebnim brojem municije. Također smo poslali dvije askerice sa potrebnim brojem municije za diverzantske grupe. Odvajanje boraca iz Brigade za Odred vršili smo prisilno, dok se dobre volje nije javio niko. Borci su govorili, zašto baš ja idem, jeli to po kazni. Mi smo im objašnjavali, da nije i da su danas od velike važnosti Odredi.

Rad štabova Bataljona u našoj Br'gadi zadovoljava, dok štab IV. Bataljona t. j. sam komandant, koji je došao ovih dana ne zadovoljava. Mi mu nismo još ukazali njegove greške i nedostatke i mislimo, ako mu se dokažu, da se isti neće u tolikoj mjeri u kojoj bi trebao biti jedan komandant Bataljona popraviti, dok ostali članovi u tom štabu zađovolja-

2 Od 26. VI 1943. god.
3 Vidi dok. br. 92, bilješka 4.
4 Branko Vuković
5 Matija Rajdl, poginuo 1944. god. kao politički komesar Požeškog NOP odreda.
6 Vidi dok. br. 92.

vaju. Mi mislimo da je zamjenik komandanta IV. Bataljona, mnogo sposobniji od komandanta Bataljona i mislimo, da bi zamjenika komandanta postavili za komandanta Bataljona dok bi komandanta bataljona smjenili i postavili za zamjenika. Odnosi između naših štabova bataljona kao i samih jedinica postaju svaki dan bolji i bolji. Nema nikakovih napetosti kao što je to ranije bilo.

Borbenost i moral naših drugova je na visini. Za vrijeme bivakovanja kao i za vrijeme akcija veza sa štabom Divizije, kao i sa štabovima Bataljona održavana redovito.

Pošto je načelnik štaba ove Brigade[7] otišao od nas na novu dužnost a kod nas se nalazi drug Ćorković Dušan, koji je određen za zamjenika komandanta nove Brigade[8] i mi smo odlučili, da postavimo za vršioca dužnosti načelnika štaba zamjenika komandanta ove Brigade, za vršioca dužnosti komandanta ove Brigade određen je drug Ćorković Dušan.

2. I Z V E D E N E A K C I J E

Na noć 1. na 2. VII. 1943. jedinice ove Brigade izvršile su akciju na pruzi Zagreb — Beograd na njemački transport nafte i benzina. U toj akciji naši borci i rukovodioci pokazali su se dobro. To možemo zato reći, što su borci II. Bataljona, kada su otvorili paljbu na voz 'zvršili odmah juriš. Tako isto borci I. Bataljona vršili su juriš na pancer. Također jedinice ove Brigade izvršile su diverziju na prugu Lipik — Banova Jaruga, gdje je porušeno 10 km. U tim akcijama imali smo dva mrtva i 6 lakše ranjenih. O mrtvima i ranjenim drugovima dostavit ćemo u listi poginulih i ranjenih. Drug koji je pao kod pancera bio je u blizini pancera, nije se mogao izvući, tako da je ostao. Pokušavalo se je da se izvuče. U tom pokušaju imali smo 3 ranjena druga. Ranjeni drugovi iz te akcije otpremljeni su u bolnicu broj dva.[9]

3. S T E Č E N O I S K U S T V O

U ovoj akciji videli smo da je najbolje poslije jake paljbe izvršiti juriš i da imamo mnogo manje izbačenih iz stroja, nego kada se oklijeva i pripuckava na neprijatelja. Također to su uvideli i sami borci. Tako isto uvideli smo, da kod našeg protivtenkovskog topa nije posluga onakova, kakova bi trebala da bude. To možemo reći zato, što je sam vođa odeljenja ostavio nišanske sprave od protivtenkovskog topa, tako, da smo mogli lako da ostanemo bez njih. Nišanske sprave naknadno su pronađene, te stoga ćemo odmah postaviti najbolje naše drugove kod toga oružja.

4. D A L J N J E O P E R A C I J E

Kako sa svrn operacijama rukovodi štab Divizije s toga mi za sada nemamo nikako vih operativnih namjera, naročito na sektoru na kojemu se sada nalazimo.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Politkomesar:		Komandant:
Ivan A. šibi, v. r.	M. P.	Demonja J. Nikola, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

7 Mihajlo Miščević
8 Odnosi se na XXI NO brigadu; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 98, str. 215—222.
9 Bolnica br. 2 nalazila se na obroncima Psunja uz potok Rašašku.

7. VII 1943.

Izvještaj Kotarske oblasti Daruvar Ministarstvu unutarnjih poslova NDH u Zargebu... o akcijama jedinica NOV u okolini Daruvara.

Izvješuje se, da partizani[1] u zadnje vrijeme odvađaju iz pojedinih mjesta blago i živežne namirnice, tako iz Velikih Bastaja, Dolnje Vrijeske, Velike Maslenjače iste obćine, no ipak ne velike količine.

Dne 5 t. mj. u 19 h. je njih Oko 100 došlo u selo Eichendorf[2] i naredili seljacima da im spreme večeru a iza toga da se u 22 h. nadu u školskoj dvorani, gdje im je jedan partizan na njemačkom jeziku — (Stanovnici Eichendorfa su svi Nijemci) razlagao početak i razvoj partizanske borbe, obću političku i vojničku situaciju i odnos partizana prema Nijemcima. Za vršitbu je rekao niti zrno pšenice fašistima i okupatorima. Vršalice da ove godine ne će paliti ali lahko da to učini državna vlast bojeći se da izvršeno žito ne dođe u njihove ruke. Nakon svršetka toga su od kuće do kuće sakupljali mast, meso, brašno i si.

Istog dana je druga jaka grupa oko 2.5 00[3] njih, došla u 1/2 9 h. jutro **u** Uljanik i tamo se zadržala do drugog dana do 7 h. jutro. To je bila glavnina dok su manji odredi bili u Duhovima i Gornjem Uljaniku. Imali **su** više dvOkolica i nekoliko samovoznih dvokolica.

Po kućama su sakupljali živežne namirnice i sobom odveli 46 ljudi starih od 17—35 godina.[4] Ovi bi imali osiguravati žetvu odnosno vršitbu u njihovu korist. Povukli su se prema Trojeglavi.

Istog dana oko 22 h. su došli njih oko 150[5] u Sirač i tamo od seljaka zahtijevali povrat svih predmeta, što su isti svojedobno kod čišćenja **u** obćini Bijeloj za sebe nepovlastno prisvojili.

To je u glavnom bilo blago, svinje i odjevni predmeti.

Dvije vršalice su polupali, jednu prema Pakranima sobom u 6 h. jutro odvukli.

Iste noći su došli — njih oko 50 — u Dar. Brestovac i tamo održali »miting« na kom su tražili da se ne smije pokoravati drž. vlasti već da imaju svi poći u šumu. Htjeli su odvesti obć. blagajnika Stjepana Soptiju, no kad im je ovaj pobjegao, odveli su njegovu suprugu.

U obóini Eichendorf u su istog dana odnesli popis stoke i zasijanih usjeva i dali na to potvrdu, da je ovamo pošalju.

U noću od 6/7 t. mj. su veća grupa u Siraču na želj. postaji zapalili

1 Odnosi se na dijelove XVII NO brigade.
2 Hrastovac
3 Radi se o jedinicama X divizije, broj preuveličan. Brojno stanje X divizije NOV Hrvatske vidi u dok. br. 118.
4 Radi se o mobilizaciji.
5 Odnosi se na jedan bataljon XVII NO brigade.

7 teretnih vagona i uništili kolosjek. Oni se i sada tamo u zasjedama nalaze, o čemu je izvješćena vojnička vlast.

Za Dom spremni[1]
Kotarski predstojnik:
Dr. Mihalić

M. P.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 15/III.

123

8. VII 1943.

Izvještaj Komande Diljskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i POH o radu partizanskih straža i registrature, brojnom stanju, nacionalnom i socijalnom sastavu te naoružanju relejnih stanica i o problemu mobilizacije na ovom području.

Podnosi se desetdnevni izvještaj o vojnom radu svih jedinica Diljskog područja za vrijeme od 27. VI. 1943. do **6**. VII. 1943. godine:

P A R T I Z A N S K A S T R A Ž A P R I K O M A N D I
P O D R U Č J A

27. VII. 1943. Izaslane patrole, vršena redovna stražarska dužnost. Čišćenje oružja.

28. VII. 1943. Patrole i redovna stražarska dužnost.

29- VII. 1943. Redovna stražarska dužnost. Opis puške. Upućena patrola u selo Cenkovo.

30. VII. 1943. Patrole u selo Rozmajerovac, Granice i Zdenkovac, i redovna stražarska dužnost.

1. VII. 1943. Vršena nastava u stražarskoj službi u prisustvu vojnog instruktora, i redovna stražarska dužnost.

2. VII. 1943. Redovna stražarska dužnost. Tri druga išla u mlin kao sprovodnici kola. Druga dva druga išla su u Cenkovo po slamu.

3. VII. 1943. Nalazili se u zasjedi ispred Milinaca. Patrole u Rozmajerovac i Zdenkovac i redovna stražarska dužnost.

4. VII. 1943. Patrole u Rozmajerovac i Zdenkovac i redovna stražarska dužnost.

5. VII. 1943. Jedna patrola u Rozmajerovac i Zdenkovac. Jedna **u** Cenkovo i vršio zasjedu nad Mil·,ncem. Dva druga išla u Lev. Varoš **uz** kola za mlin.

6. VII. 1943. Izaslane patrole u Rozmajerovac i Zdenkovac. Držan je čas o dužnosti stražara u mjestu i kod pokreta i dužnosti patrola te kako patrola treba davati izvještaje o izvršenju svoje dužnosti. Poslana patrola u Zdenkovac i Rozmajerovac.

PARTIZANSKA STRAŽA PODGORJE

Od 27. VI. do 30. VI. 1943. Izašiljane patrole u okolna sela i vršena redovna stražarska dužnost.

Na 1. VII. 1943. Cijela straža išla u Paučje radi formiranja Diljskog odreda.[1]

2. VII. 1943. g. Izaslane patrole u okolna sela i vršene redovne stražarske dužnosti.

3. VII. 1943. Vršena je sabirna akcija hrane u selu Budimci, doveženo je 15 kg. kukuruza, 15 kg brašna, 10 kg hleba i vršena redovna stražarska dužnost. Izaslane patrole u selo Bučje, Bračevci i Ostrošinci.

4. VII. 1943. Izaslane patrole u okolna sela i vršena redovna stražarska dužnost.

5. VII. 1943. god. Izaslane patrole u okolna sela, redovna stražarska dužnost. Jedni su bili upućeni po vatrogasne cijevi (Slauhe).

6. VII. 1943. Izaslane patrole i vršene redovne stražarske dužnosti.

Partizanska straža Živčani (Granice)

27. VI. — 1943. Patrole na Dobru Vodu, Malu Londžicu, te izaslane patrole u potragu za nekim dezerterima. Jedna patrola u Zoljane radi izviđanja kretanja bande koja se je nalazila u Zoljanima. Jedna patrola u samom Gradcu kupila one koji su bili bez propusnica radi sprovođenja u svoju jedinicu.

28. VI. 1943. Patrole na Dobru Vodu, 5 drugova išlo u sakupljanje hrane u Gradište. Čitanje lista »Glas Slavonije«[2] i redovna stražarska služba.

29. VI. — 1943. Patrola u Ceremošnjak i Kršince. Parenje veša i čišćenje odjela. Jedna patrola u pratnji kola do Gradca. Jedna patrola preko Granica. Čišćenje oružja i municije i redovna stražarska dužnost.

30. VI. 1943. Patrola u Malu Londžicu. Jedna u Kršince, jedna u Podgorje i dvije patrole u Ceremošnjak. Sa jednima vršen opis puške.

1. VII- 1943. Jedna patrola u Ceremošnjak, jedna preko Živčana u Kršince i jedna u Granice. Cijela straža kasnije išla na raspored u Paučje radi formiranja odreda. Osim toga vršena redovna stražarska dužnost.

2. VII. 1943. g. Patrole izaslane u Kršince, Ceremošnjak, Malu I.ondžicu i Gradac. 7 drugova išlo u akciju za rušenje telefonskih stupova i trganje žica, srušeno je 20 bandera između Jelisavca i Našica.

3. VII. 1943. Jedna patrola prema Ceremošnjaku i jedna preko Kršinaca i Vukojevaca. Jedni u zasjedu prema Ceremošnjaku i vršena redovna stražarska dužnost.

4. VII. 1943. Patrola u Ceremošnjak i Kršince jedna u Granice i držan čas o stražarskoj službi i redovna stražarska dužnost.

5. VII. 1943. Jedna patrola u Ceremošnjak i jedna u Granice i jedna u Kršince. 8 drugova upućeno na prekopavanje druma između Podgo-

1 O formiranju Diljskog odreda vidi dok. br. 92.
2 Podnaslov od I god. (1943) »Glasilo Jedinstvene narodno-oslobodilačke fronte u Slavoniji«. Izdavao ga je 1943. i 1944. god. Agitprop Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju.

rača i Našica sa seljacima iskopano š'roko 2 i pol met. i duboko 1 i pol metra. Jedni vršili stražarsku dužnost.

6. VII. 1943. Patrole u Živčane i Kršince i Rozmajerovac. Učenje o desno rame, i vršenje redovne stražarske dužnosti.

P a r t i z a n s k a s t r a ž a B r e z n i c a

27. VI. — 1943. g. Izaslane patrole u Majar, Vel. Nabrđe i Malo Nabrđe i redovna stražarska dužnost.

28. VI. 1943. Izaslane patrole za Majar i Veliko i Malo Nabrđe. Čitanje radio izvještaja.

29. VI. 1943. Patroliranje u svim pravcima Majar, Vel. Nabrđe, Malo Nabrđe, Slob. Vlast i Lev. Varoš.

30. VI. Patrole i teoretski i praktični rad o stražarskoj službi i patrolama.

1. VII. 1943. g. Patroliranje prema Majaru i Vel. Nabrđu i redovna stražarska dužnost.

2. VII. 1943. Isti dan je neprijatelj kroz cijeli dan tukao topovima i minobacačima iz Nabrđa u pravcu Breznice. Zbog toga su bile pojačane patrole za izviđanje za osiguranje straže. Uveče je neprijatelj sa tenkovima upao u Lev. Varoš, i tu su zatekli našu patrolu koja se je vraćala iz Maj ara. Tom prilikom je poginuo jedan drug Geco Vlaisavljević partizan kod iste straže a inače iz Vel. Nabrđa.

3. VII. 1943. Obavljena sahrana druga Gece Vlaisavljevića. Istog dana je vršeno patroliranje u svim pravcima, da izviđaju kretanje bande.

4. VII. 1943. Patroliranje u Majar, Vel. Nabrđe, Lev. Varoš. Istog dana je zaplijenjen jedan neispravan bicikli i dvoje svinja od uhapšene Marije Gajser. Ostala pokretna imovina odnešena je u Đakovo. Istog dana uhapšena je i Ana Hofman supruga Johana Hofmana iz Lev. Varoši i predvedena komandi područja.

5. VII. Doveženo je iz Trnave 700 lit. vina i predano Slagalištu I. ekonoms. sektora. Istog dana bile su upućene patrole u Majar i Lev. Varoš.

6. VII. 1943. Patroliranje u svim pravcima i vršena redovna stražarska dužnost.

O T S J E K Z A V E Z U D I L J S K O G P O D R U Č J A

R e l e j n a s t a n i c a P a u č j e :

Brojno stanje: 12 kurira sa komandirom i pol. komesarom, isti pol. komesar jest za sve relejne stanice.

Kuriri ove stanice nose poštu u 4 pravca i to Gradac, Hrkanovci, Podgorje i Borojevci, te raznose poštu u samom mjestu.

Nacionalni sastav: 9 Srba i 3 Hrvata.

Naoružanje 3 mauzer i 8 manliher pušaka, sa 263 kom municije.

Prema tome ima 11 naoružanih i 1 nenaoružani.

U vremenu od 27. VI do 6. VII. prenošeno je po ovoj stanici pisama i to 460 službenih, 120 hitnih 486 privatnih i 49 omota i 23 paketa i 12.550 kuna novaca.

Relejna stanica Podgorje:

Brojno stanje je 8 kurira sa komandirom stanice. Nacionalni sastav 8 Srba, naoružanje: 1 mauzer, 1 lovačka puška sa ukupno 65 metaka, prema tome naoružano 2 dok 6 su nenaoružani.

Kuriri ove stanice nose poštu za komandu, do Relejne stanice Bračevci i okolnih sela kao i poštu informativnih povjerenika.

U prošli 10 dana prenešeno je po ovoj stanici pisama i to: 79 hitnih, 170 službenih, 14 paketa, 7 omota, 53 radio izvještaja i 1984 kuna novaca.

Relejna stanica Bračevci Brojno stanje: 9 kurira sa komandirom: nacionalni sastav: 9 Srba, naoružanje: kuriri iste relejne stanice nisu niti jedan naoružan.

Kuriri ove stanice nose poštu do komande, do relejne stanice Budimöi i okolnim selima i poštu informativnih povjerenika.

U vremenu od 27. VI. do 6. VII. o. g. prenešeno je po kuririma ove stanice i to 64 službenih, 32 hitna, 92 privatnih, 5 omota, *1* paketa i 884 kune novaca.

Relejna stanica Borojevci:

Brojno stanje: 5 kurira sa komandirom. Nacionalni sastav: 4 Srbina 1 Hrvat, naoružanje 4 manliher puške sa 80 metaka. Prema tome 4 naoružana i jedan nenaoružan.

Kuriri ove stanice nose poštu do komande i okolnim selima, poštu informativnih povjerenika te stoji u vezi s O. K. Brod.

U toku prošlih 10 dana prenešeno je 106 privatnih, 107 službenih i 20 hitnih p·sama te 14 paketa.

Relejna stanica Hrkanovci:

Brojno stanje 5 kurira sa komandirom, nacionalni sastav 5 Srba, naoružanje, jedna lovačka puška sa 7 metaka, prema tome naoružan samo jedan dok ostala 4 nenaoružana.

Kuriri ove stanice raznose poštu do komande, i okolnim selima.

Ista stanica je u vezi sa Đakovom, sa informativnim povjerenicima i sa O. K. Brod.

U toku prošlih 10 dana prenela je ova stanica pošte i to 23 hitna 67 privatnih, 3 paketa i 1700 kuna novaca.

Relejna stanica Budimci:

Brojno stanje 7 kurira sa komandirom, nacionalni sastav 7 Srba, naoružanje: 2 mauzer, 1 manliher i 1 lovačka puška sa svega 84 metka, prema tome naoružano 4 dok su tri nenaoružana.

Kuriri ove stanice raznose poštu od komande u pravcu Našica, Vukovara, te po okolnim selima.

U toku prošlih 10 dana prenešeno je po ovoj stanici pošte i to: 22 hitna, 59 službenih, 86 privatnih, 8 omota, 3 paketa, i 884 kuna novaca.

Relejna stanica Gradac:

Brojno stanje 7 kurira sa komandirom, nacionalni sastav 6 Srba i 1 Hrvat. Naoružanje 2 mauzer, 2 manliher i jedna francuska puška sa

svega 124 kom. metaka, prema tome naoružano 5 dok ostala 2 su nenaoružana.

Kuriri ove stanice raznose poštu ove komande i do prve stanice Papučko Krndijskog područja. Ista stanica služi isključivo za vezu sa Papučko Krndijskim područjem.

U toku prošlih 10 dana prenešeno je pošte preko ove stanice i to 165 službeno, 41 hitno, 640 pr'vatno listova, te 23 omota, 40 paketa i 29.150 kuna novaca.

Osim toga postoji 11 kurira izvan relejnih stanica koji se nalaze po mjestima koja su dosta udaljena od relejnih stanica, a relejne stanice se u tim mjest'ma ne bi mogle uspostaviti a niti je to tako potrebno.

Nacionalni sastav tih kurira: 9 Srba i 2 Hrvata, naoružanje 3 mauzer puške sa 150 metaka.

Od istih kurira dvojica služe za prenos pošte za Frušku Goru, jedan za bližnje krajeve Srijema, ddk ostali služe za prenos informativne pošte kao i pošte informativnih povjerenika i pošte Narodno Oslobodilačkih odbora.

Kuriri svih relejnih stanica vrše svoju dužnost dosta tačno, svjesno i na vrijeme.

Služba veze funkcionirala je kroz prošlih 10 dana bez ikakve smetnje i zastoja.

Isto tako nije bilo slučaja gubljenja pisama paketa kao niti novca.

Sva je pošta na vrijeme bila dostavljena na određeno mjesto.

R E G I S T R A T U R A

U toku prošlih 10 dana došlo je 65 novih drugova, od toga 45 dobrovoljno, dok su **21** mobilisani.[3]

Od toga je po naciji: 30 Srba, 34 Hrvata 1 mađar.

Socijalni sastav: 58 seljaka 4 radnika, 2 đaka, i bivši jugoslov. podoficir. Od ovih novaka raspoređeno je i to: U X Diviziju upućeno je 7, u Diljski Odred 55, na teren su upućena dvojica, dok je jedan pobjegao.

Kroz ovu registraturu prošlo je 56 starih partizana koji su upućeni u prekomandu, na bolovanje, ili sa bolovanja nazad u svoju jedinicu.

Drugovi koji su dobili otpusnice od svojih jedinica, raspoređeni su na novu dužnost.

Ova registratura vrši cenzuru svih onih pošiljaka koje prelaze preko ovog područja, isto tako izdaje i propusnice.

P a r t i z a n s k a s t r a ž a C e n k o v o

Od iste straže nijesmo primili izvještaj, o đesetdnevnom radu.

Na istu stražu je izvršen napad dne 2. VII u samu zoru. Napad je izvršen na taj način što je jedan čovjek iz Londžice, koji [je] trebao biti mobilisan, otišao u Čaglin, i doveo bandu u samu zoru dok je još bilo maglovito vrijeme, do blizu same zgrade gdje se je straža nalazila. Bandu je isti proveo preko bašča, jer je dobro poznavao teren.

3 Zbroj ne odgovara ukupnoj sumi.

Napom'nje se da je prije dan toga formiran Diljski Odred i prigodom toga su iz straže povučeni svi bolji stražari, te su umjesto istih došli novaci, a od istih bili su neki u patrolama, tako da straža nije bila moguća dati otpor, već se je morala povući.

Prigodom toga uništeno je, jedne čizme, arhiva od straže, i komandirova kožna torbica. Izgorela su dva šinjela, 2 civilna kaputa, 3 ćebeta' i jedna pelerina. Bandi je pao u ruke jedan mauzer.

M O B I L I Z A C I J A

Mi smo pokušali mobilizaciju sprovesti nakon održanog jednog mitinga i to u selu Mala i Velika Londžica i Marinović Brdo koja su sela nastanjena mješovitim stanovništom (Srbi, Hrvati i Slovaci). Izdali smo im pozive i u pozivima je određen dan kada su se imali javiti. Izdali smo oko 65 poziva. Pozive su primili i potpisali. Bilo je određeno gdje će se odnosni dan sastali svi zajedno da pođu na poz·v, ali ih je došlo manje nego polovina od onih koji su dobili pozive. Nakon toga kad su vidjeli da ovinijesu svi pridošli izgubili su i neki od njih volju da idu i odbili su da pođu, tako da je od svega njih 65 došlo u partizane samo oko 16 od kojih su bila dva Hrvata a ostalo Srbi.

Prema tome može se zaključiti to da je tome razlog slab politički rad u tim selima.

Mobilizacija u ovim okolnim bližnjim selima ne može se provađati u većem broju. Ta su sela bila nastanjena većinom pravoslavnim stanovništvom, od čega je otjerano dosta u logore, jedan dio otišao je u Narodno Oslobodilačku Vojsku, a ostatak što je ostao ima ih u pojedinim selima oko 5 do 10, što bi se još moglo iz svakog sela mobilisati, što će se i učiniti.

U ostalim selima gdje je stanovništvo miješano ili više Hrvatsko, a udaljena su od našeg sjedišta i neoslobođena, moglo bi se pokušati mobilizaciju, a i čak sprovesti, ali pošto nije politički rađeno u tim solima niti održavati mitinzi, mogli bi mobilizacijom više izgubiti nego dobiti, stoga je potrebno prije toga dobro u tim selima, na koje bi se računalo da bi se sprovela mobilizacija, politički poraditi i održavati mitinge, i nakon toga provest mobilizaciju.

E k o n o m i j a

Sa rezervnim živežnim namirnicama nisu niti jedna ustanova snabdjevene, os·m suhoputne stanice. Opskrbiti se sa jaćom zalij om živežnih namirnica je otežano, jer su sva okolna sela već dosta iscrpljena, jer sve ustanove ovoga područja u glavnom se ishranjuju iz dnevnih dobrovoljnih priloga okolnih sela.

Radionice nije moguće proširiti t. j. njihov rad, s razloga jer ovdje nema većih vojnih snaga, pa nas banditska vojska češće ometa i rad u radionicama je uvjek na istom stepenu. Iste radionice rade samo za naše najnužnije potrebe. Sav višak alata koji je bio ovdje nepotreban radi

toga jer nijesmo smjeli rad u radionicama proširi[ti], poslan je Papučko KrnđijSkom području da ga oni iskoriste u tamošnjim radionicam.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Komandant:
Nik.[4] S. Kokić, v. r.

i

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 47/1.

124

8. VII 1943.

Naredba Operativnog štaba' XII divizije NOV Hrvatske i Kalničkog NOP odreda podređenim jedinicama za pokret i smještaj u nove baze poslije uspješno izvršene akcije na Jalkovec.

Noćas su naše jedinice likvidirale neprijateljsko uporište u Jalkovecu.[2] Zaplenjeno je: 2 topa 100 mm., 6 topova uništeno, 2 teška mitraljeza, oko 140 karabina i ostale ratne spreme. Divizion se predao bez borbe.[3]

Današnjim danom završena je akcija na Jalkovec i jedinice će se povući u baze kako slijedi:

XII. U d a r . B r i g a d a Drenovec,

O m l a d i n s k a B r i g a d a »J o ž e V l a h o v i ć« u Vojnovec — Vukovec — Gornja Rijeka, Sudovec. Stab brigade nalaziće se u Gor. Rijeki.

XVIII. B r i g a d a odmah će prijeći prugu[4] između Križevaca i Zagreba i rasporediti snage na liniji Kalnik — Glogovnica — Apatovac. Spojiti se sa III. bataljonom Kalničkog Odreda, koji ima bazu u Ribnjaku.

K a l n i č k i N . O . P . O d r e d u selo Margečan, (sekc. Ptuj).

II. b a t a l j o n K a l n i č k o g O d r e d a , koji prati zarobljenike rasporediće se u selima: Kamešnica, Kalnik. Četa istog bataljona koja ss jučer otcjepila odmah će se povući u sastav bataljona, koja se sada nalazi u Apatovcu.

9. VII. 1943 izvršiće Omladinska brigada »Jože Vlahović« iz svojih sadanjih baza pokret do sela Zajezda (sekcija Ptuj).

XII. Udar. Brigada i II. bataljon Kalničkog Odreda u 14 sati istog dana t. j. 9. VII. 1943 sa Kozjeg Hrpta gdje će biti koncentracija krenuće preko Ljubešćice za Margečan (sekc. Ptuj).

4 Nikola

1 Po dolasku XII divizije NOVH na Kalnik formiran je Operativni štab u sastavu: komandant Mate Jerković, politički komesar Marijan Cvetković, zamjenik komandanta Milan Stanivuković i načelnik štaba Rade Bulat.

2 Vidi dok. br. 139, 157, 185, 186.

3 Komandant diviziona bojnik Demetar Varda pripremio je predaju i gotovo cijeli divizion je prešao na stranu jedinica NOV.

4 Vidi dok. br. 144, bilješka 4 i 157.

Treba voditi računa da se pred pokret borci dobro odmore i ishrane. Ishranu organizovati u selima gdje su jedinice smeštene, u koliko su ista siromašna onda izvršiti sakupljanje hrane po okolnim selima postojećih baza.

Operativni Stab nalaziće se do pokreta i za vreme pokreta sa XII. Udarnom brigadom, a po dolasku u nove baze u selu Margečan. Sve jedinice po svom smještaju u novim bazama neka pošalju izvještaj o smještaju i događajima na njihovom sektoru.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Marijan Cvetković, v. r.

Zamjenik komandanta: Mil.[5] Stanivuković, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 25/1.

125

8. VII 1943.

Naredba Sanitetskog odsjeka Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima X i XII divizije NOVH o upućivanju omladinaca i omladinki na oficirski i sanitetski kurs.

Iz izvještaja, koje smo dobili od štabova odreda po pitanju organizacija bolničarskih četa u odredima, kao i iz izvještaja referenta saniteta pojedinih brigada, vidimo da naše operativne jedinice trpe veliku oskudicu u rukovodiocima, komandirima i političkim komesarima za bolničarske čete.

Uviđajući potrebu za odgojem novih vojno-sanitetskih kadrova, štab Korpusa odobrio je ovome otsjeku, da može smjesta uputiti na kurseve za političke komesare i oficirski kurs po 7 najboljih omladinaca i omladinki iz bolničarskih četa, koji će na ovim kursevima dobiti osnovno vojničko i komesarsko znanje, a zat'm proći još kraći kurs iz ratne sanitetske službe, a potom djelovati kao rukovodioci bolničarskih četa, odnosno trupnog saniteta. Na osnovu gornjeg rješenja naređuje se slijedeče:

1.) Na kurs političk'h komesara uputiće s v a k i o d r e d najhitnije (jer je kurs već počeo) po jednog omladinca ili omladinku, po mogućnosti bolničara, koji će se nakon dovršetka kursa prijaviti u ovaj otsjek i biti raspoređen po vojno-sanitetskoj liniji u svoj odred.

XII. d'vizija uputiće prema izboru svog referenta saniteta također na ovaj kurs jednog omladinca ili omladinku.

Kursisti treba da krenu na put odmah i da se jave na kursu politkomesara kod Vučjaka.

2.) Na oficirski kurs uputiće svaki odred također po jednog omladinca ili omladinku — bolničarku.

5 Mlian, poginuo 28. XII 1944. god. kao komandant XII divizije NOVH.

Štab II.Korpusa
Nar dno-Oslobodilačke Vojske i
partizanskih odreda
Hrvatske
Sanitetski otsjek.

Broj: 36 43
Dana 8.VII.1943./18 sati.

Štabovima X.i XII.divizije
-"- partizanskih odreda

Položaj

Iz izvještaja,koje smo dobili od štabova odreda po pitanju organizacije bolničarskih četa u odredima,kao i iz izvještaja referenata sanitetа pojedinih brigada,vidimo da naše operativne jedinice trpe veliku oskudicu u rukovodiocima,komandirima i političkim komesarima za bolničarske čete.

Uvidjajući potrebu za odgojem novih vojno-sanitetskih kadrova,štab Korpusa odobrio je ovome otsjeku,da može sa,esta uputiti na kurseve za političke komesare i oficirski kurs po 7 najboljih omladinaca i omladinki iz bolničarskih četa,koji će na ovim kursevima dobi i osnovno vojničko i komesarsko znanje,a zatim proći još kraći kurs iz ratne sanitetske službe,a potom djelovati kao rukovodioci bolničarskih četa,odnosno trupnog sanitetа. Na osnovu gornjeg rješenja naređuje se sljedeće:

1./ Na kurs političkih komesara uputiće svaki odred najhitnije /jer je kurs već počeo/ po jednog omladinca ili omladinku,po mogućnosti bolničara,koji će se nakon dovršetka kursa prijaviti u ovaj otsjek i biti raspoređen po vojno-sanitetskoj liniji u svoj odred.

XII.divizija uputiće prema izboru svog referenta sanitetа također na ovaj kurs jednog omladinca ili omladinku.

Kursisti treba da krenu na put odmah i da se jave na kursu polit. komesara kod Vučjaka.

2./ Na oficirski kurs uputiše svaki odred također po jednog omladinca ili omladinku-bolničarku.

Na isti kurs uputiće i referent XII.divizije jednog partizana iz bolničarske čete,jedne od svojih brigada.

Drugovi određeni za oficirski kurs imaju se javiti 12.VII.1943. u oficirskoj školi,/u zgradi u kojoj je bila komanda Psunjskog područja - Cikočanska rijeka/. Po završetku kursa drugovi će se javiti u sanitetskom otsjeku ovoga štaba,svršiti kurs ratne sanitetske,i biti raspoređeni na dužnost u jedinice iz kojih su poslani.

3./ Kako u odredima i brigadama također nedostaje i nižih sanitetskih rukovodioca/ desetara,vodnika i političkih delegata/odlučili smo, da održimo i za njih jedan kurs: Kurs je početi 15.VII.1943. pri komandi Bilogorskog područja. Svaki odred i svaka brigada dužni su da iz svojih bolničarskih četa odnosno vodova pošalju po 4 druga ili drugarica,bolničare,koji će po završenom kursu biti povraćeni u svoje jedinice.

4./ Za organizaciju bolničarskih vodova i četa,pri novoosnovanim odredima,dok se ne povrate sa oficirskih i polit.komesarskih kurseva upućeni bolničari i bolničarke,određuje se kao komandir drug Pašić Ivan a kao politički komesar drug Dragutin Pracnić. Drugovi će od odreda do odreda obići novoosnovane odrede i provesti kraće kurseve sa partizanima dodjeljenim na sanitetski rad.

Naređuje se štabovima odreda,da drugovima u svemu izilaze u susret i olakšaju im organizaciju trupne sanitetske službe po odredima.

5./ Proporcionalno svojoj brojnosti imaju odredi da iz novomobiliziranog ljudstva,pretežno od đevojaka i žena odrediti izvjestan broj partizana za vodovake,četne i satalijske bolničare i bolničarske vodove odnosno čete.

Smrt fašizmu - sloboda narodu!

Šef otsjeka:

ŠTAB II. KORPUSA NOV i POJ HRVATSKE

Fotokopija dokumenta br. 125

Na isti kurs uputiće i referent XII. divizije jednog partizana iz bolničarske čete, jedne od svojih brigada.

Drugovi određeni za oficirski kurs imaju se javiti 12. VII. 1943 u oficirskoj školi, (u zgradi u kojoj je bila komanda Psunjskog područja f— Olkečanska rjeka). Po završetku kursa drugovi će se javiti u sanitetskom otsjeku ovoga štaba, svršiti kurs ratne sanitetske [službe], i biti raspoređeni na dužnost u jedinice iz koj h su poslani.

3.) Kako u odredima i brigadama također nedostaje i nižih sanitetskih rukovodioca (desetara, vodnika i političkih delegata) odlučili smo, da održimo i za njih jedan kurs: Kurs će početi 15. VII. 1943. pri komandi Bilogorskog područja. Svaki odred i svaka brigada dužni su da iz svoj'h bolničarskih četa odnosno vodova pošalju po 4 druga ili drugarice, bolničare, koji će po završenom kursu biti povraćeni u svoje jedinice.

4.) Za organizaciju bolničarskih vodova i četa, pri novoosnovanim E odredima, dok se ne povrate sa oficirskih i polit, komesarskih kurseva upućeni bolničari i bolničarke, određuje se kao komandir drug Pašić Ivan a kao politički komesar drug Dragutin Pracaić. Drugovi će od od- i reda do odreda obići novoosnovane odrede i provesti kraće kurseve sa i partizanima dodjeljenim na sanitetski rad.

Naređuje se štabovima odreda, da drugovima u svemu izlaze u susret i olakšaju im organizaciju trupne sanitetske službe po odredima.

5. Proporcionalno svojom brojnom stanju odredi će iz novomobili- ! ziranog ljudstva, pretežno od djevojaka i žena odrediti izvjestan broj partizana za vodovske, četne i bataljonske bolničare i bolničarske vodove odnosno čete.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Sef otsjeka:

M. P. Dr Zarković,[1] v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

126

8. VII 1943.

Naredba Sanitetskog odsjeka Štaba II korpusa NOV i PO Hrvat- ske **o objedinjavanju sanitetskih ustanova vojnopartizanskšh područja u Slavoniji u vojnopartizansku bolnicu dotičnog područja.**

N A R E D B A

Da bismo organizaciju san'tetske službe digli na viši stepen, a sanitetske ustanove stavili pod veći nadzor i stručno rukovodstvo, naređujemo da se sve sanitetske ustanove jednog područja imaju centralizirati u jednu vojno-partizansku bolmcu dotičnog područja. Dosadašnje bolnice i ambulante pojedinih područja u buduće će se nazivati odjelje-

1 Grujica

njima vojno-partizanske bolnice. O unutrašnjem ustrojstvu vojno-partizanskih bolnica, o dužnosti upravnika, političkog komesara, zamjenika političkog komesara i glavnog intendanta, te o dužnostima i ustrojstvu pojedinih odjeljenja bolnice, važi naredba »O organizaciji bolnica« Glavnog štaba za Hrvatsku od 7. 12. 1942. god.

Dosadašnje bolnice i ambulante ustrojiće se u slijedeće vojnopartizanske bolnice.

I. Vojno-partizanska bolnica Psunjskog područja

Ova bolnica obuhvatiće dosadašnje bolnice broj 2,[1] broj 7,[2] ambulantu kod bolnice broj 7, ambulantu u Čečavcu i ambulantu u Livađanima.

Za upravnika ove bolnice postavlja se dr Natalija Kiseljevskaja, sadašnji upravnik bolnice broj 7, s tim, da pored svoje redovne dužnosti vrši još i dužnost šefa 1 kirurškog odjeljenja svoje bolnice (dosadašnje boln'ce broj 7) sve dotle, dok se na to zvanje ne postavi neki drugi liječnik.

Politički komesar: Vojo Milačić, dosadašnji politički komesar bolnice broj 2.

Glavni intedant Zivko Ćurić, dosadašnji intedant bolnice broj 8.[3]

Za šefa 2 odjeljenja te bolnice (dosadašnja bolnica broj 2) postavlja se med. sestra Ksenija Krajnović. Uprava bolnice predložiće sanitetskom otsjeku ovog štaba drugove, koji treba da se postave za šefove i političke komesare ostalih odjeljenja. Također će predložiti i zamjenika političkog komesara uprave bolnice.

II. Vojno-partizanska bolnica Bilogorskog područja

Ova bolnica obuhvatiće bolnice broj 3,[4] broj 8 i ambulante 1, 2, 3, 4, 5 Bilogorskog područja.

Za upravnika bolnice postavlja se dr Stane Medić, s tim da vrši ujedno i dužnost šefa 1 kirurškog odjeljenja svoje bolnice (dosadašnja bolnica broj 3).

Za političkog komesara postavlja se drugarica Bogdanka Podunavac dosadašnji referent saniteta Psunjskog područja.

Uprava bohrce predložiće sanitetskom otsjeku glavnog intendanta. Za političkog komesara 1 odjeljenja ove bolnice, postavlja se drugarica Vilma Divić — Soštarić. Za šefa 2 odjeljenja postavlja se dr Katarina Vevern, dosadašnji sekundarni liječnik bolnice broj 7 (bolnica broj 8). Za političkog komesara ovog odjeljenja postavlja se Prodanović Mirko dosadašnji politkomesar ovog odjeljenja.

Upravnike i političke delegate ostalih odjeljenja predložiće uprava bolnice sanitetskom otsjeku.

III. Vojno-partizanska bolnica Požeškog područja

1 Bolnica br.2 nalazila se na obroncima Psunja uz potokRašašku.
2 Bolnica br.7 nalazila se sjeverno od vrha Psunja.
3 Bolnica br.8 nalazila se na zapadnim obroncima Papuka u Dubokoj Rijeci.
4 Bolnica br.3 nalazila se na Ravnoj gori.

Za upravnika postavlja se dr Nikolaj Gubarev, s tim da ujedno vrši dužnost šefa 1 odjeljenja svoje bolnice.

Za političkog komesara postavlja se Kulić Nevenka, dosadašnji politički komesar bolnice broj 3.

Za intendanta postavlja se drug Davidović Dragan, dosadašnji intendant bolnice broj 4.[5] Ova bolnica obuhvatiće dosadašnju bolnicu broj 4, ambulantu kod komande Požeškog područja a zadužuje se da ubrzanim tempom pristupi izgradnji još jednog kirurškog odjeljenja.

Uprava bolnice predložiće političke delegate i šefove svojih odjeljenja.

IV. Vojno-partizanska bolnica Papučko — krndijskog područja

Ova bolnica obuhvatiće dosadašnje bolnice broj 5,[6] broj 7, broj IO[7] i oporavilište broj 1, te ambulantu Ratkovac.

Za upravnika bolnice postavlja se dr Mladen Hiršl, dosadašnji upravnik bolnice broj 8.

Za političkog komesara postavlja se drug Pavlinić Slavko, dosadašnji referent saniteta Papučko—ikrndijskog područja.

Zamjenik političkog komesara i glavni intendant postaviće se prema prijedlogu uprave ove bolnice.

Uprava bolnice izabraće jedno od navedenih odjeljenja za svoje sjedište i izvršiti raspored upravnika i političkih delegata na pojedinim odjeljenjima. Za upravnika sadašnjeg oporavilišta broj l postavlja se dr Alenka Hrovat—Pajalić, s tim da ova bolnica bude sjedište mobilne kirurške ekipe, čiji je šef dr Vilko Hrovat.

Pri komandi Diljskog područja zadržaće se do daljnjega referent saniteta drug Uroš Priča, s tim da mu glavni zadatak bude organizacija nabavljanja sanitetskog materijala, lijekova, hrane i voća za sanitetski otsjek ovog štaba.

Ovim danom dosadašnji referenti saniteta pri komandama područja, razrješavaju se svoje dužnosti s tim, da je predaju upravama vojno--partizanskih bolnica njihovih područja.[8]

Drugovi referenti, koji nisu dobili ovom naredbom novi raspored, stavljaju se na raspoloženje sanitetskom otsjeku ovoga štaba.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politički komesar: Komandant

Šef sanitetskog otsjeka:
Dr Zarković,[9] s. r.
M. P.

Dokumenat je prepisan iz Zbornika dokumenata sanitetske s'.užbe, knj. 2, str. 366—368.

5 Bolnica br. 4 nalazila se na Papuku, zapadno od njegovog vrha.
6 Bolnica br. 5 nalazila se na Papuku (Rust).
7 Bolnica br. 10 nalazila se na Papuku kod Radlovca.
8 U julu 1943. god. u Slavoniji su postojale 4 grupe vojno-partizanskih bolnica s 9 odjeljenja i 9 ambulanti. Označavanje bolnica pod punim nazivima područja pokazalo se opasnim po sigurnost bolnica pa je Sanitetski odsjek štaba II korpusa 5. IX 1943. god. (br. 90/43) izdao novu naredbu da se bolnice označavaju po šiframa.
9 Grujica

127

8. VII 1943.

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama o osiguranju spremanja žetve, pomoći NOO-ima i antifašističkim organizacijama, dopremanju vršalica sa neoslobođenog na oslobođeno područje i uništavanju žetve na državnim imanjima i imanjima velikih posjednika.

Kako je ovogodišnja žetva na domaku i kako se krvavi okupatori i njihove plaćeničke sluge spremaju od našega naroda da otmu ovogodišnju žetvu, mi sa svoje strane to nećemo dozovlit'.[1] Uložiti ćemo maksimum truda da spasimo što više žetve, jer je to trud i muka našega naroda. Kako je pitanje žetve za naš narod od prvostepenog značaja, to se svim operativnim jedinicama izdaje slijedeće:

N A R E Đ E N J E

1.) Svaka operativna jedinica treba da se stavi na raspoloženje narodno oslobodilačkim odborima prilikom žetve kao i prilikom spremanja iste na onom sektoru gdje se dotična jedinica nalazi. Ako se jedinica nalazi na oslobođenom teritoriju, njena je dužnost prvenstveno da zaštiti žetvu od neprijatelja. Ne samo zaštita, nego i učestvovanje spremanja žetve. Dakle, ako situacija dozvoljava, borci treba da pomognu narodu kositi, vršiti, i spremati žito. To je dužnost svakog borca.

Ako se jedinica nalazi na oslobođenom teritoriju onda treba da pomogne i osigura prevoz žetve na oslobođenu teritoriju gdje god je to više moguće. Izvoziti pšenicu treba od simpatizera s njihovom privolom.

2). Dužnost je svake operativne jedinice, a prvenstveno odreda da sa neoslobođenog teritorija doprema na oslobođeni teritorij što više vršalica, kako bi se ubrzalo spremanje pšenice. U koliko .se vršalice ne rnogu izvući, onda ih treba spaliti, ali prethodno uzeti one djelove (remen i slično) koje su potrebni za vršalice na oslobođenom teritoriju. Da bi se Uništavanje vršalica izvelo što pravilnije treba se prethodno povezati Sa Okružnim NOO-om.

3). Kod svih onih petokolonaša koji posjeduju preko 20 jut. zemlje, treba paliti svu pšenicu, raž itd. Kod svih posjednika koji posjeduju preko 50 jut. zemlje kao i na državnim imanjima, salašima i pustarama treba bez obzira da li je petokolonaš ili ne, pal·ti svu žetvu. Kod svih onih, bez obzira na njihovu političku pripadnost ispod 20 jut. zemlje ne smije se paliti.

Da bi se uništilo što više neprijateljske žetve t. j. da bi neprijatelju što[1] manje palo žetve u ruke, treba organizirati grupe koje će sačinjavati borci i omladinci (USAOJ) i prodirati daleko u neprijateljsku teritoriju i tamo kosama ili srpovima uništavati još nezrelo žito, na gore označenim imanjima.

1 Vidi dok. br. 161.

4). Sve one kotarske načelnike, bilježnike ili slično koji vode računa o žetvi u korist neprijatelja, treba ubijati. Ako su nekoji od ovih relativno dobri ljudi treba ih najprije opomenuti i skrenuti im pažnju, da to ne čine, pa ako se i pored toga ne poprave, onda ih treba uništavati. Isto tako treba nemilice uništavati sve komisije koje imaju preko sebe kontrolu žetve kao i sve vrste povjerenika koji služe okupatoru kontrolirajući žetvu.

5). Sve općine, odnosno urede koji imaju ma kakove spiskove i koji vode računa o žetvi treba nemilice paliti.

6). U koliko okupator uspije dobiti nešto žetve i tamo gdje mu to uspije, onda treba uništavati kamione i sva ostala prevozna sredstva kojima se prevozi pšenica. Dakle postavljati zasjede.

7). Svaka operativna jedinica koja ima drugova koji su stručnjaci na vršalicama, treba ih uputiti Oblasnom NOO,[2] koja će ih za vrijeme vršidbe uputiti tamo gdje je to najpotrebnije.

Po završetku žetve odnosno vršidbe isti drugovi poslati će se **u** svoju jedinicu.

8). Da bi se gore navedeno pravilno moglo izvesti, svaka operativna jedinica treba da se poveže sa svim antifašističkim organizacijama (NOO, AFŽ, USAOJ, Skoj itd), koji će im u svakom pogledu izaći u susret. Stvar žetve je politička stvar i prema njoj treba se odnositi pravilno.

Svaka operativna jedinica izvjestit će ovaj štab o tome što je učinila u vezi sa ovom naredbom.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu !

Politkomesar:	Pomoć, načelnika:	Komandant:
Duško Brkić, v. r.	Krajačić Joco	Petar Drapšin, v. r.

M. P.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 2/1.

128

8. VII 1943.

Pismo Okružnog komiteta KPH Brod kotarskim komitetima Brod, Đakovo i Županja u kojem se prenose direktive i uputstva Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju o borbi protiv djelovanja HSS-a, pokušaja organiziranja četništva, zadacima NOP odreda i o brizi za žetvu.

Dragi drugovi !

Primili smo pismo od Oblasnog Komiteta u kojem se objašnjavaju neke stvari a koje trebate neophodno da proučite. Donosimo vam u cjelosti tekst pisma, a koje glasi:

2 Oblasni NOO za Slavoniju.

I.

Djelovanje izdajničkog vodstva HSS-a

Mi smo već prije nekoliko mjeseci poslali prepis uputa,[1] koje je donio povjerenik HSS-a za Dalmaciju. Od tog vremena na dalje mi smo vas upozoravali na sve nove momente u djelovanju izdajnika na vrhovima HSS-a. Tako i ovaj puta pokazat ćemo vam na neke nove momente u njihovom radu kao i načinu na koji ćemo se! mi boriti protiv istih.

Izvan naše zemlje povezano je reakcionarno vodstvo HSS-a sa jugoslavenskom izbjegličkom vladom preko Krnjevića,[2] a preko ovih sa međunarodnom reakcijom. Sto mase odlučnije ustaju u borbu za svoje interese, to je međunarodna reakcija sve više se zbijala i pristupila sve otvorenijim izdajama nad svojim narodima. U tome svijetlu, tj. u sve čvršćem vezivanju reakcije i sve otvorenijoj izdaji da bi sačuvali svoje lične i klasne pozicije treba gledati i djelovanje izdajica na vrhu HSS-a. Oni su samo djelić opće međunarodne reakcije. Svakome rodoljubu, a prvenstveno komunisti treba da bude jasno da Pavelić[3] i njegove ustaše nemaju nikakovog oslonca u hrvatskom narodu, već da polit'čki NDH održava vodstvo HSS-a i da se okupator oslanja u NDH na politiku izdajica iz HSS-a. Opšta linija izdajničkog vodstva HSS-a jeste borba protiv narodno-oslobodilačke borbe, pasivizacija hrvatskog naroda i cijepanje jedinstva Hrvata. U raznim krajevima izdajničko vodstvo preko svojih pomoćnika djeluje na razne načine. Kako će ono djelovati zavis od stepena narodnog ustanka i od jakosti HSS-a i naše Partije u dotičnom kraju. Negdje se njihovo djelovanje nalazi po svojoj izdaji i još na on m prvim stepenima to jest da materijalno pomažu Narodno-oslobodilačku borbu, ali što je najvažnije priječe mobilizaciju. Negdje su oni se d rektno povezali javno sa okupatorom. Kao što smo vas upozorili djelovanje izdajničkog vodstva poprima razne oblike i naš list »Napr jed«[4] već je iznio nekoliko načina njihovog djelovanja. Da bi oni proveli što uspješniju svoju liniju, počeli su se naročito od januara o. g. da organizaciono povezuju.[5] Kao što smo rekli, osim njihovog vodstva u inozemstvu, postoji i vodstvo u zemlji, koje ima svoje povjerenike u pojedinim pokraj nama, a ti opet povjerenike u kotarevima, a ovi organizuju odbore po selima. To je jedna vrst aktivizacije tih izroda, a drugi oblik je stvaranje zaštite. Samu stranku, kao i zaštitu oni stvaraju uz pomoć i odobrenje okupatorskih i ustaških vlasti. Oni dolaze u selo pod raznim oblicima na primjer kao agenti šivaćih mašina, kao rođe, prodavači modre galice i t. d.

Reakcionarno vodstvo povezano je s okupatorom kao i s ustašama i četnicima. Da je povezano s ustašama osim ostalog vid mo i po tome što oni na svoje sastanke pozivaju tabornike, a same vlasti za njihove

1 O tome vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 142, str. 333—336. O djelovanju HSS-a vidi: D. Jović, NOP u borbi protiv desničarskih elemenata bivše HSS u Slavoniji 1941 — 1945. god., »Slavonija u NOB«, HIS, Slav. Brod, 1966, str. 145—156.

2 Juraj Kmjević

3 Ante Pavelić, poglavnik NDH.

4 Organ KP Hrvatske od novembra 1943. god. preštampavan je u štampariji Oblasnog NOO za Slavoniju u Duzluku.

5 Isto kao 1, D. Jović, NOP u borbi . . . , str. 150—151.

sastanke znaju, a ništa ne poduzimaju protiv istih. Isto tako na nekim mjestima dobivaju razbojničke grupe zaštite od okupatora i ustaša oružje. Izgleda da se vrše pregovori između ustaša i izdajničkog vodstva, a baza im je u glavnom borba protiv Narodno-oslobodilačkog pokreta.

Kakvi su konkretni politički zadaci izdajničkog vodstva kao i zaštite, javili smo vam već ranije. Da bi što bolje mogli da se borite protiv tih izdajica, treba da sve organizacije kako partijske tako i vanpartijske dobro prouče uvodni članak iz »Naprijed« br. 9.

Glavni naš zadatak u borbi protiv izdajničkog vodstva HSS-a jeste raskrinkati njih kao glavnog podržača okupatora u Hrvatskoj. Protiv njih treba povesti široku političku borbu i to ne samo preko partijskih organizacija nego angažirati sve masovne organizacije (USAOJ, AF 2, NOO). Protiv njih treba voditi borbu kao cjepača jedinstva hrvatskog naroda. Protiv njih treba voditi borbu kao protiv najopasnije klike, koja svojom politikom želi da uništi dvogodišnje tekovine borbe naših naroda. Tu treba naročito isticati značenje ZAVNOH i Glavnog Štaba[6] pod čijim se rukovodstvom po prvi puta hrvatski narod bori za sebe, kako je to izjavio i sam predsjednik ZAVNOH, Vladimir Nazor. U političkoj borbi protiv FSS-a treba znati iskorištavati do maksimuma našu štampu, a naročito listove »Naprijed«, »Vjesnik« i »Glas Slavonije«. U tome se kod nas dosta griješilo, jer se članci iz tih listova ne proučavaju i nerazrađuju, nego se to čita kao informativna štampa, pa da se iza toga ostavi negdje ti zaboravi. Treba povremeno sve naše direktivne listove prolistati da bi se tako podsjetili pojedinih zadataka. Drugi nedostatak u tome jest da naša organizacija ne nastoji u dovoljnoj mjeri da osposobi i ostale masovne antifašističke organizacije, da bi i one mogle politički se boriti protiv neprijatelja Narodno-oslobodlačke borbe. Potrebno je da svaki član Antifašističke masovne organizacije prorađuje te naše listove i da se tako osposobi protiv narodnih izdajica.

Svaki naš komitet dužan je da na svaku izdaju HSS-a na njegovom terenu odgovori konkretno i odmah. Do sada se kod nas često puta griješilo da su te izdajice iz redova HSS-a bili likvidirani to jest protiv njih se borilo kao protiv običnih špijuna, a nije se vodila borba politička protiv parola i opšte linije izdajničkog vodstva, a kao konkretni dokazi trebali su služiti rad takvih pojedinaca. Za nas i Narodno-oslobodilačku borbu najvažnije je politički dotući izdajnike iz HSS-a to jest osposobiti narod da se bori protiv parola HSS-a, da ih kao štetne uoči i da odbaci liniju izdajničkog vodstva, a to znači da otrgnemo narod ispod njihovog uticaja i da ga dignemo na oružani ustanak. U toj borbi izdajničkog vodstva treba pokrenuti i poštene HSS-ovce, tražiti od njih izjave, koje će biti uperene protiv izdajničkog vodstva i javno ih publikovati. Upozoravamo vas, da su povjerenici HSS-a dolazili u neka slavonska sela pod firmom agenata šivaćih mašina.

6 Glavni štab NOV i PO Hrvatske.

II.

Iako je nama u Slavoniji politički najopasnije izdajn'čko vodstvo HSS-a, ne treba nikako zaboraviti četničku opasnost,[7] kao i rad izdajnika iz SDS-a. Ako mi znamo da je sve to samo jedan djelić opšte reakcije i da oni svi rade po jednom planu, razumljivo je da će i ovi biti sve aktivniji u borbi protiv našeg naroda. Uz sva četnička nastojanja da se ugnijezde u Slavoniji, oni nisu uspjeli i to je dovelo do toga da su neki naši drugovi videći da kod nas nema u većem broju tih izroda, prestali su u dovoljnoj mjeri da budu budni prema njima i da se odlučno bore protiv i&tih. Često puta izvještavaju drugovi da nema četnika. To je vrlo opasna samoobrana, jer četnici dok ih god ne uništimo neće prestati da prodru u Slavoniju pod svaku cijenu. Baš u vezi sa aktivizacijom cjelokupne reakcije osjeća se i njihov po jačani rad. Protiv njih treba i dalje voditi prvenstveno političku borbu, a isto tako uništavati ih fizički, osim onih koji su zavedeni.

Treba biti budan također i prema izdajnicima iz vodstva SDS-a.

III.

Planom narodnog ustanka u Slavoniji u posljednjih 6 mjeseci dosta se je naglo razvio. M: smo uspjeli da organizujemo Korpus.[8] Mi smo uspjeli da imamo svoj Oblasni NOO.[9] Isto tako mi imamo vrlo lijepih rezultata i na ostalim sektorima našega djelovanja.

Uz sve to mi u Slavoniji nismo iskoristili sva sredstva i sve mogućnosti za proširenje samoga ustanka. Glavni naši nedostatci se sastoje u ovome:

a) Mi smo p r e u s k o s h v a t i l i l i n i j u N a r o d n o - o s l o b o d i l a č k e b o r b e. Sta to znači? Najbolje se vidi po tome, što sami okupatori govore u svojim izvještajima da je narod Okruga Osijeka prema njima neprijateljski raspoložen, a mi nismo uspjeli da u tome Okrugu zapalimo plamen ustanka. Mi nismo uspjeli da u borbu uvučemo šire redove rodoljuba u Slavoniji. Još uvijek jedan veliki dio hrvatskog naroda u Slavoniji nalazi se pod utjecajem parole izdajničkog vodstva HSS-a: »Nije još vrijeme«.

U vezi sa prvim našim nedostatcima stoji naš drugi veliki nedostatak, a to je p r e s l a b a m o b i l i z a c i j a. Mi smo stvorili Korpus u glavnom od stanovništva oslobođenog teritorija. Ako mi pogledamo broj naših organizacja u Slavoniji vidi ćemo da se njihov veći dio nalazi na oslobođenom teritoriju. Razumljivo je da je tu naš uticaj bio veći i da smo tu u glavnom mobilisali. Na neoslobođenom teritoriju uslijed slabosti to jest malobrojnosti naših organizac ja, mi smo dosta malo mobilisali premda je narod antifašistički raspoložen.

Mi nismo u dovoljnoj mjeri koristili ni sve oblike dizanja naroda na ustanak. Upozorili smo vas, da treba ponovno proraditi pismo sa de-

7 O tome vidi: Karlo Mrazović, NOP i borba protiv pokušaja stvaranja četničkih oružanih odreda u Slavoniji, »Slavonija u NOB«, HIS, Slav. Brod, 1966, str. 157—170.

8 Prvi slavonski korpus NOV i PO Hrvatske osnovan je 17. V 1943.; vidi: »Građa«, V, dok. br. 131, str. 298.

9 Privremeni oblasni NOO za Slavoniju; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 158, str. 369—372.

cembarskog savjetovanja.[10] Ima mnogo krajeva, naročito hrvatskih gdje su pojedinci, a čak i veći djelovi naroda spremni da vrše akcije u **blizi-** ni svojih sela, a mi to nismo iskoristili nego smo tražili od istih da odma stupe u pokretne jedinice, našto oni nisu spremni. Isto tako naše partij- ske organizacije nisu uspjele da pokrenu antifašističke organizacije, a pr- venstveno USAOJ, da one provedu mobilizaciju. Iz svega ovoga izlazi da su partijske organizacije radile direktno same, uglavnom sve, a ne preko masovnih organizacija, to jest naše organizacije n·su postigle rukovodeću ulogu, nego su u svome radu sektašili.

Da bi ispravili te dvije osnovne greške potrebno je:

1) Prestati sa sektaškom politikom, nego postići rukovodeću ulogu i preko nje pokrenuti sve masovne organizacije.

2) Potrebno je povećati mobilizaciju a naročito na neoslobođeni teritorij.

3) Potrebno je da se iskoriste svi nač'ni i sredstva da bi se plamen narodnog ustanka proširio dalje to jest u glavnom na neoslobođeni teritorij.

IV.

Z a d a c i O d r e d a

Prije nekog vremena povećan je broj odreda na našem teritoriju." Osim ostalih zadataka vojnih kao i političkih, Odredi ima da posluže kao sredstvo pomoću koga ćemo mi vršiti široku mobilizaciju. Dužnost je svih komiteta da koliko je to god moguće upotrijebe odrede, da isti prodru što dublje u neprijateljsku teritoriju i da tamo u zajednic' sa partijskim organizacijama vrše mobilizaciju. Osim toga zadata dužnost odreda glav- na je p r o d i r a n j e š t o d u b l j e u n e p r i j a t e l j s k u t e r i t o- r i j u . To je osnovna lin ja rada odreda, a Okružni kao i Kotarski komite- ti dužni su da pomažu i kontrolišu, da odred tu svoju zadaću ispuni što bolje. Prodiranjem u neprijateljski teritorij najbolje će odredi štititi naš teritorij, jer će učiniti neprijateljsku pozadinu za njega nesigurnom. Da- lje će odred' takvim radom prisiliti neprijatelja da se samo sabije u upo- rišta, a neće smjeti izlaziti iz njih u manjim grupama. Može se dogaditi da takvom politikom bude neprijatelj negdje prisiljen da čak i uporište napusti bez borbe. Prisustvom odreda duboko u neprijateljskoj pozadini učin'će neprijatelja opće nesigurnim na teritoriji Slavonije. U ovom mo- mentu najbolje će takova politika dati koristi narodu da spriječi da okupator otme narodu žito. Bude li se neprijatelj morao s nama otimati za žito u svojoj pozadini, neće imati vremena da napada na našu žetvu. Duboko u pozadini postoje i mala neprijateljska uporišta koja će odredi moći da likvidiraju. Sve su to prednosti, ako provodimo pravilnu politi- ku s odredom, što d u b l j e g p r o d i r a n j a u n e p r i j a t e l j s k u

10 O zaključima decembarskog partijskog savjetovanja 1942. god. vidi: »Građa«, knj. III, dok. br. 217, str. 255—267.

11 Naredbom br. 5 štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske od 29. VI 1943. formirana su četiri no- va NOP odreda; vidi: dok br. 92.

p o z a d i n u nad čim da vode kontrolu prvenstveno naši partijski fo-**rumi, a** isto tako da u tome pomažu same odrede.

V.

Ž e t v a

Mi se nalazimo pred žetvom. Neprijatelj će pokušati da nam ovogodišnju žetvu otme. Borba za žetvu nije samo vojnička i ekonomska, nego i politička. Brigu oko žetve prvenstveno će imati Narodno-oslobodilački Odbori, koji će trebati pripremiti sve da se žetva najhitnije što je to moguće svrši. Zato je potrebno da se već sada iskopaju bunkeri za žito, sakupe kose i srpovi, vršaće mašine. Isto tako potrebno je da se pomogne USAOJ da stvori radne čete koje će moći vrlo brzo da provedu žetvu. Ako mi izvrši [mo] sve te pripreme onda ćemo uz pomoć vojske[12] moći da vrlo brzo provedemo samu žetvu. Partijske organizacije dužne su da u tome pravcu pomognu NOO-e kao i ostale masovne organizacije i da kontrolišu izvršenje tih zadataka.

Naše masovne antifašističke organizacije, vanpartijske, do danas nisu sarađivale u dovoljnoj mjeri. Obraćamo pažnju članovima Partije, kao i rukovodstvima da tu suradnju povećaju, a naročito da je povećaju na pitanje spasavanja žetve.

To su najvažniji zadaci i iskustva u ovome momentu i dužnost je vaša da ih sprovedete kroz život. Isto tako kao što smo rekli za ostale direktivne članke, tako i ove naše upute kao i ranije treba povremeno pregledati i vidjeti kol ko se od [toga] izvršilo, da ne bi to bilo samo mrtvo slovo na papiru.

Javite nam primitak ovih direktiva.
Primite naš komunistički pozdrav

Smrt fašizmu — sloboda narodu !

Za komitet

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/1.

1

9. VII 1943.

Obavještenje Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu X divizije o formiranju pokretne kirurške ekipe, njenom značaju li zadacima.

Dragi drugovi !

Pre nego što uputimo jedno naređenje na vas, smatramo da je potrebno da vam objasnimo sledeće:

U našem Korpusu formiraće se pokretna Kirurška ekipa.

12 Vidi dok. br. 127.

Kakva je uloga kirurške ekipe, kada njojzi prilažemo ovako veliku važnost?

Odgovor je kratak, a za njim će slediti objašnjenje.

Radom kirurške ekipe, skratiće se ležanje ranjenih drugova u bolnicama na polovinu i trećinu od onoga, koliko su do sada ležali. Smrtnost ranjenih drugova svešće se na najmanje moguću mjeru.

U čemu se sastoji ta tajna djelovanja kirurške ekipe? Na sledećem primjeru najbolje ćemo vam to pokazati.

Na primer: ranjen je jedan drug od parčadi teškog bacača, zrna ili nečim drugim. Na mestu, gde je mišićno tkivo i koža oštećena, počinje zaraza. Ulaze u ranu razni otrovni bakcili. Kroz jedan ili dva sata ranjenik stiže do kirurške ekipe, koja će se nalaziti u bliz'ni poprišta borbe. Kirurg svojim instrumentima otsječe nekoliko mm kože i iseče i same krajeve mišičnog tkiva u dužini od 1—2 mm. Obreže ranu, skine sa nje jedan sloj. Ovako očišćenu ranu prelije sa hyperolom rastvorenim u vodi. Oks'gen, kiseonik, kojeg oslobađa hyperol, ubija bakcile. Rana se zatim zašije, previje i ranjenik se šalje u bolnicu. Gnojenje ovakvih rana skoro je isključeno, nego odmah direktno zarašćuje. Starost rane sa kojom radi kirurška ekipa ne sme biti veća od 6 sati.

Šta biva sa ranjenim drugom, ako se nema kirurške ekipe? Sa ranom se nesme ništa raditi kad prođe 6 sati, nego se previje i mora se prepust ti čisto prirodnom djelovanju. Šta biva? Nastaju duga gnojenja, što jako otežava zaraštavanje rane. Zatim mogu vrlo lako nastupiti otrovanja pojedinih delova tela, koji se usled toga moraju otseći a ipak nije sigurno, da dotični drug neće umreti.

Kirurška ekipa je već formirana.[1] Doktor[2] i doktorica[3] su spremni da podnesu najveće žrtve u vršenju ove najsvetije dužnosti. Prikupljen je i instrumentarij. Ostaje samo još nerešen problem, da se obezbedi mobilnost kirurške ekipe.

Kako ćemo postići mobilnost kirurške ekipe? Postićemo je na taj način, što će se instrumentarij i ostali pribor za operacije smestiti na dva drvena samara (može i gvozdena), koji će biti namješteni na dva konja.

Drugovi, u interesu života naših boraca, u interesu njihovog brzog ozdravljenja, u interesu što manjeg broja invalida da imamo iz borbe, izdajemo vašoj diviziji:

z a p o v e s t

da spremite dva osamarena konja i da ih uputite u štab Korpusa. Konji sa samarima treba da stignu do 10. VII. 1943. do 24 časa.

Smrt fašizmu — sloboda narodu !

Politički komesar: Komandant:
Duško Brkić, v. r. M. P. Petar Drapšin, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 12/1.

1 Sjedište mobilne kirurške ekipe bila je vojnopartizanska bolnica Papučko-krndijskog područja; vidi: dok. br. 126.
2 Odnosi se na dr Vilka Hrovata, šefa VPB Papučko-krndijskog područja.
3 Odnosi se na dr Alenku Hrovat — Pajalić.

130

9. VII 1943.

Naredba Intendanture II korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu Posavskog odreda kojom se zabranjuje dioba određenih prehrambenih artikala i platna zaplijenjenih u akcijama, zahtijevajući istovremeno da se Označene namirnice i stvari dostave novoosnovanoj Centralnoj intendanturi saniteta za snabdijevanje bolnica i ambulanti.

Po ukazanoj potrebi a radi ispravnog snabdevanja bolnica i ambulanata Intendatura II Korpusa N. O. V. i P. O. Hrvatske, izdaje se sledeće,—

N a r e đ e n j e :

1.) Pri Sanitetskom Odsjeku II Korpusa N. O. V. Hrvatske osniva se C e n t r a l n a I n t e n d a n t u r a S a n i t e t a .

2.) Za glavnog intendanta saniteta postavljen je drug Feliks Hiršl, dosadanji intendant Oblasnog saniteta pri V. V. u P.

3.) Stavlja se zabrana diobe slijedećih artikala — a dobivenih iz bilo koje akcije i bilo po kojoj jedinici: med — šećer — marmelada — sir — putar — bijelo brašno — gris — geršl — dvopek — konzerve — jestivo ulje — sve vrsti bijelog platna — a naročito šifonskog platna za izradbu zavojnog materijala — sanitetski materijal — krevetnina.

4.) Intendanti Područja izvestiće po prijemu takvog plijena naznačivši zalihe Intendanturu II Korpusa, koja će preko Intendanture Saniteta provesti raspodjelbu.

5.) Za tačnost izvršenja ovog naređenja su odgovorni-
— intendanti divizija,
— intendanti brigada,
— zamjenici komandanata područja, odnosno intendanti područja i
— intendanti odreda.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Politkomesar
nečitko

K o m a n d a n t
Petar Drapšin

Šef Intendanture
Rade Pavlović
M. P.

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 2/1.

9. VII 1943.

Izvještaj velikog župana Velike župe Baranja Vodstvu Njemačke narodne skupine u Osijeku kojim se javlja da je područje župe potpuno ili djelomično ugroženo od jedinica NOV. U izvještaju se dalje navodi da se žetva može provesti samo uz pomoć vojske i traži da se u nesigurna područja upute oružane jedinice.

■ i

I. Die gänzlich bedrohten Gebiete

Als solche sind zu betrachten die Gebiete entlang der Linie Trnava. Levanjska Varoš, Podgorac, ferner westlich der Strasse Podgorač — Našice schliesslich südlich der Eisenbahnlinie Našice — Virovitica.

II. Minder bedrohte Gebiete

Als minder bedrohte Gebiete gelten die ganzen Bezirke Podravska Slat'na und Virovitica und der Bezirk Našice nördlich der Staatseisenbahnlinie bis zur Drau, sowie von der Strasse Podgorač — Našice, vom Bezirke Donji Miholjac die Gemeinden Podravska Moslavina, Čađavica, Crnac und Donje Viljevo, d. h. der ganze östliche Teil.

Vom Valpovo-er Bezirke der südliche Teil, u. zw. die Dörfer: Brođanci, Habjanovci, Cepinski Martinci, Novaki, ferner Bizovac, Cret und Selci.

Im Essegger Bezirke die Dörfer Hrastin, Laslovo, Ladislavci, Koprivna und Dopsin, d. h. der südwestliche Teil.

Im Dakovo-er Bezirke: Piškorevci, Budrovci, Koritna, Semeljci und Viškovci, also das Gebiet im südöstlichen Teile und Putinovci und Vuka im nördlichen Teile dieses Bezirkes.

III. Die sicheren Gebiete der Gespannschaft

Die übrigen Teile des Bezirkes Essegg, Valpovo und Donji Miholjac. Ad I, Im gänzlich bedrohten Gebeite, also im ganzen südlich und westlich gelegenem Teile von der Strecke dr Staatlichen Eisenbahn Virovitica—Našice, der Strasse Našice—Podgorač in der Richtung nach Levanjska Varoš und Trnava, welches das Gebiet der Gebirke Krndija, Papuk und Bilogora bildet, ist zwecks Sicherung der Ernte bewaffnete militärische Hilfe Sicherung notwendig.

Ad II. Von der Drau längs der Linie Čađavica und Bukovica der Strecke der staatlichen Eisenbahn nach Osten bis Našice, von hier längs der Strasse bis Podgorač und ganz nordwärts bis zur Drau wäre d'e Sicherung der Ernte dem Ustaša Major Stier anzuvertrauen und zu diesem Zwecke müssten seine in Našice, Đurđenovac und Čačinci befindlichen Einheiten befreit werden, damit sie sich im obbezeichneten Raume frei bewegen könnten. An Stelle diesen Einheiten müssten sich Našice, Đurđenovac und Čačinci Besatzungen aus der Landwehr — Unteroffiziers-Schule in Essegg und deutsche Gendarmerie entsendent werden.

Von der Linie Čađavica—Bukovica entlang der staatlichen Eisenbahnnen-Linie bis zur Grenze des Virovitica-er Bezirkes im Gebiete nördlich bis zur Drau waren bewegliche E nheiten aus der Kavalleriebesatzung in Virovitica, der Poglavnik Leibgarde in Podravska Slatina, der deutschen und kroatischen Gendarmerie zu bilden und wäre die Ernte auf besagten Gebiete bei Assistenz dieser Einheiten zu vollz'ehen.

Besatzungen deutscher Gendarmerie wären notwendig in den Dörfern Dopsin, (Essegger Bezirk), Cep'nski Martinci (Valpovo--er Bezirk), Budimci (Našica-er Bezirk), Pođgorač (200 Mann), Feričanci, Zdenci, Crnac, Čađavica, Lev. Varoš, Cabuna, Spišić Bukovica, Ferner im Bezirke Đakovo (Bračevci, Levanjska Varoš, Trnava, Piškorevci, Vrbica und Koritna).

Im gänzlich bedrohten Gebiete wird die Ernte und deren Abfuhr nur unter bewaffneter Assistenz der Wehrmacht zu vollziehen sein, bis dahin jedoch die Ernste verschieben.

In Brođanci wird eine Abteilung von 20 städtischen Wachleuten auf gestellt (aus Essegg), der Zug der kroatischen Gendarmerie befindet sich in ständiger Bewegung :n Bizovac und Habjanovci.

In den weniger bedrohten Gebieten wird mit den Dreschmaschinen im Dorfe gedroschen, am Abend werden die Maschienen auf einem Platz beim massivsten Gebäude gestellt, damit deren Bewechung erlichtert wird.

An die
Deutsche Volksgruppe, Kreisleitung
E s s e g g

Zur Kenntnisnahme.
Essegg, den 9. VII. 1943

Grossgespan
Dr. Hefer[1] e. H.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

132

10. VII 1943.

Izvještaj Komande Požeškog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande područja, partizanskih straža, relejnih stanica, radionica i slagališta Ekonomskog sektora ovog područja.

1. K o m a n d a P o d r u č j a s a k u r i r i m a

Broji 13 drugova i 2 drugarice.

2. S t r a ž a p r i K o m a n d i P o d r u č j a

Broji skupa sa komandirom drugom Tončekom Kišom 22 druga i 2 drugarice. Pomenuta straža održava stražarska mjesta pri samom Po-

1 Stjepan

području, a jedan deo stražara odvojen je koji čuva uhapšena lica. U akciju nikuda neidu, jer su zauzeti oko stražarenja.

Od pomenute dvije drugarice jedna je kuharica, a jedna vešarica pri istoj straži.

3. Partizanska straža Klisa

Broji skupa sa komandirom drugom Stevom Bukvićem 16 drugova i 1 drugaricu.

Pomenuta straža imala je zadatak da kontroliše cestu koja vodi levo od Požege prema Stražemanu u Veliku, a desno da održava vezu sa stražom iz Kamenske, da kontrol'išu sela ispred sebe t. j. sva sela na svome sektoru o prolasku nepoznatih lica kao i partizana koji se skrivaju kod kuće. Straža je službu vršila prilično ispravno, a sada po nailasku neprijatelja na oslobođeni teritorij priključena je uz Požeški Odred i ostati će sve dok se ne završi neprijateljska ofanziva.[1]

4. Partizanska straža Kamenska

Broji skupa sa komandirom straže drugom Knežević Dušanom 21 druga. Pomenuta straža ima zadatak da kontroliše drum koji vodi od Požege — Vilić Selo — Kamenska, a i drum koji vodi od Pakraca prema Kamenskoj i zadatak joj je da održava vezu sa stražom iz Klise, a desno sa stražom iz Šnjegavića da održava red i sigurnost kod samoga mlina u Kamenskoj i da prolaznike kontroliše koji idu pokraj mlina cestom bila to civilna ili vojna lica. U akciju nigdje ne idu, jer su više rastureni po patrolama, a kako je neprijatelj poduzeo mjere i došao da opljačka kruh našega naroda nalazeći se naše Brigade na tome sektoru kojim pomenuta straža patrolira ista je priključena pod Stab XXI. Brigade, za vrijeme dok se operacije vode.

5. Partizanska straža Snjegavić

Broji Skupa sa komandirom drugom Milanom Sudarom 12 drugova i 1 drugaricu. Pomenuta straža ima zadatak da kontroliše cestu koja vodi od Požege prema Brestovcu za N. Gradišku. Ista straža je zaplijenila troje vojničke cipele i dala ih Štabu Požeškog Odreda, kao i 6 granica ječma od jednoga bandita i dovezla kod sebe i ako bude moguće izvršiti će ga.

Pomenuta straža je malena i ne može da vrši neke veće akcije, jer od iste smo straže oduzeli 5 drugova koje smo dali Požeškom Odredu.

Partizanska straža Skrabutnik

Broji skupa sa komandirom straže drugom Petrom Strbcom 27 drugova i 2 drugarice. Ista straža doterala nam je od prošloga izvještaja do danas t. j. zaplijenila je 2 vola i doterala ih od nekih bandita, iz Posavine. Ista straža kontroliše cestu koja vodi od Požege prema Kapeli kroz Grad. Vrhovce.

1 Odnosi se na ofanzivu koju su Nijemci, ustaše i domobrani otpočeli 8. jula 1943. god. u Slavoniji i Bilo-gori s namjerom da unište snage NOV na tom području; vidi dok. br. 157, objašnjenje 1.

R e l e j n a s t a n i c a V u č j a k

Broji skupa sa komandirom stanice drugom Dušanom Markovićem 12 drugova i 1 drugaricu koji raznose poštu i.[2]

R e l e j n a s t a n i c a S n j e g a v i ć

Pošto nije na prometnom mjestu ista stan·ca broji skupa sa komandirom drugom Dušanom Stanićem 3 druga.

S t r a ž a p r i b o l n i c i b r o j 4.[3]

Broji skupa sa komandirom straže drugom Nikolom Radivojevićem 23 druga.

S t r a ž a p r i b o l n i c i b r o j 8.[4]

Broji skupa sa komandirom drugom Juzbašić Dukom 8 drugova. Pomenute straže pri bolnicama imaju zadatak da kontrolišu sve puteve koji vode prema bolnici na ostojanju na oko 2—4 kilometra i da prenose bolesnike i smještaju gdje je potrebno i da ih konspirišu.

Š k o l a p o l i t k o m e s a r a

Broji 6 drugova i 2 drugarice. Imenovani drže nastavu političkim polaznicima.

M e h a n i č a r s k a r a d i o n i c a

Broji skupa sa upravnikom radionice drugom Čelikom[5] 14 drugova i 2 drugarice.

K r o j a č k a r a d i o n i c a

Broji skupa sa šefom radionice drugom Josipom Soboćan 5 drugova i 5 drugarica. Imenovani šiju, krpe i prekrajaju od'jela i uniforme za naše drugove.

P o s t o l a r s k a r a d i o n i c a

Broji skupa sa šefom radionice drugom Draganom Stjepanovićem 7 drugova i 1 drugaricu. Krpaju i popravljaju te prave novu obuću.

O p a n č a r s k a r a d i o n i c a

Broji Skupa sa šefom radionice drugom Dokom Radivojevićem 7 drugova, koji prave opanke za naše drugove.

B r i j a č n i c a k o d K o m a n d e P o d r u č j a

Broji samo jednoga druga.

R a d n a g r u p a k o j a s e n a l a z i p r i o v o j K o m a n d i

Broji 117 radnika koji rade bunkere i zgrade.

2 Dalje je tekst u dokumentu izostavljen
3 Vidi dok. br. 126, objašnjenje 5.
4 Vidi dok. br. 126, objašnjenje 3.
5 Nikola Vukotić

Slagalište I. E k. sektora ovog Područja

Broji skupa sa rukovaocem slagališta drugom Jovom Komnenovićem 5 drugova i 2 drugarice, te 5 kočijaša, 3 mesara, 3 pekara, 4 pastira koji čuvaju goveda, ovce i svinje, i jednoga kurira, koji raznosi poštu za bolnice.

Agitprop ovoga Područja

Broji skupa sa sekretarom drugom Šandorom Kauferom 6 drugova koji izrađuju i umnožavaju razni materijal.

Dragi drugovi!

Ovaj izvještaj je kratak radi ometanja rada koji bi se bolje odvijao da se prilike nisu promjenile usljed nasrtanja bande[6] na naš osobođeni teritorij. Dočim se prilike normalizuju, nastojati ćemo da se svaki budući izvještaj što bolje sredi.

Moli se ovo primiti na znanje. —

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu !

Komandant:

M. P. Boško[7]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 46/1.

133

10. VII 1943.

Izvještaj Komande Papučko-krndijskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande područja i Komande mjesta Voćin te o radu, brojnom stanju i kadrovskim promjenama u ostalim ustanovama Područja.

U KOMANDI PODRUČJA: Brojno stanje 24 druga i 3 drugarice. Ubrajaju se članovi komande područja, informativni i obavještajni povjerenici, pomoćno osoblje i kuriri. Za ovih 10 dana u komandi područja nema nikakovih promjena.[1] Jedino što je stigao informativni oficir drug Hugo,[2] kojega je poslao gornji naslov da vrši dužnost u ovoj komandi. Dosadanji oficir za vezu drug Stevo Dujanović imenovan je za intendanta pri ovom području na mjesto njega imenovan je drug Obrad Radaković koji je vršio dužnost komandira relejne stanice u Drenovcu.

Rad članova ove komande sastoji se u vojničkoj i političkoj izgradnji pozadinskih ustanova koje su još uvjek na niskom nivou kako vojnički tako i politički.

6 Isto kao 1.
7 Babac
1 Odnosi se na vrijeme od 1. do 10. jula 1943. god.
2 Hugo Stern

ste drug Bosanac Mile koji je imenovan na mjesto druga Nikole Petrovića pošto Nikola Petrović razbolio se i otišao u bolnicu. Dužnost straže sastoji se u obilasku sela radi čišćenja pete kolone zaostalih drugova i kontrolisanja kretanja neprijatelja. Informativni i obavještajni povjerenik ne odgovara dužnosti na koju je postavljen. Imamo u vidu da istoga smenemo. Kod iste straže izvodi se prema mogućnosti i vremenu vojna
1 politička naobrazba- Disciplina i drugarstvo dosta je na visokom nivou. Odjeća i obuća dosta je dobra. Ishrana dobij a se prema tabeli.

PARTIZANSKA STRAŽA PRI OVOJ KOMANDI: Brojno stanje 32 druga i 3 drugarice. Rad ove straže sastoji se u vršenju dužnosti stražara pri zatvorima i samoj komandi te patrole u pravcu neprijateljskih uporišta. U istoj straži dosta je slab politički rad. Vršenje vojnički dužnosti dosta na visini pošto se često izvodi vojna obuka. Isto tako vršenje stražarske dužnosti t. j. pravilo službe IV deo. Politički rad zaostao je u pogledu nedostatka politički delegata. Disciplina i drugarstvo dosta je na visokom nivou isto tako odjeća i obuća dosta je dobra. Ishrana se vrši prema tabeli.

PARTIZANSKA STRAŽA PUSlNA: Brojno stanje 29 drugova i 1 drugarica. Njihov rad sastoji se u patrol·ranju i zasjedama prema neprijateljskim uporitšima. Drugovi vrše dužnost ispravno. Drugarstvo i disciplina kao i polit'čki rad je dosta na visokom nivou. 8. ovog mjeseca patrola od ove straže išla je u selo Humljane gdje je naišla na banditsku zasjedu. Drugovi su t. j. patrola primila borbu koja je trajala oko sat i pol. Istoj patroli koja je primila borbu stigla je u pomoć i sva ostala straža. Neprijatelj je bio odbijen sa položaja. U istoj borbi poginuo je obavještajni povjerenik drug Lazo Ostojić rodom iz Macuta. Ranjenih drugova nije bilo za banditske gubitke još nam nije poznato. Straža se je hrabro držala kao i u prošlim napadima koje je banda pokušavala na naš oslobođeni teritorij. Informativni i obavještajni povjerenici šalju redovite izvještaje. Odjeća i obuća dosta je dobra. Ishrana se vrši prema propisanoj tabeli.

PARTIZANSKA STRAŽA DUZLUK: Brojno stanje 25 drugova i
2 drugarice. Rad iste straže sastoji se u obilasku sela, čišćenju pete kolone i kontrolisanju neprijateljskog kretanja. Drugovi vrše svoju dužnost pravilno. U istoj straži izvodiće se vojna obuka prema mogućnosti i vremenu. Isto tako informativni i obavještani povjerenici šalju svoje izvještaje redovito. Drugarstvo i disciplina dosta je dobra. U istoj straži smenut je politički delegat drug Savo Stojanović koji je primio dužnost u straži Lisičine. Na mjesto njega imenovan je drug Marko Grčić, koji je bio bolitički komesar u bolnici br. IO.[3] Drugovi su spomenuti po vlastitoj njihovoj želji. Odjeća i obuća u istoj straži dosta je dobra. Ishrana vrši se prema propisanoj tabeli.

PARTIZANSKA STRAŽA GAZIJE: Brojno stanje 17 drugova. Njihov rad sastoji se u vršenju stražarske dužnosti te u čišćenju sela od zaostalih i bolesnih partizana i pete kolone te kontrolisanju neprijateljskog kretanja. U istoj straži vojna obuka izvodi se prema mogućnosti i vre-

3 Vidi dok. br. 126, objašnjenje 7.

menu. Smenut je komandir straže drug Dragan Vukosavljević. Na mjesto njega određen je drug Lazo Kujević. Isto tako smenut je politički delegat drug Lipert Stjepan a na mjesto njega je postavljen drug Radanović Borivoj. Drug Lipert smenut je radi slabog političkog rada, koji je sad u straži Pušine pošto je iste straže drug Jozić Antun otišao na kurs polit, komesara. U istoj straži smenuta su tri stražara radi neposlušnosti i labavog vršenja dužnosti. Isti su zajedno sa komandirom upućeni u operativnu jedinicu. Pošto su smenuti stražari koji su bili neispravni u istoj straži mišljenja smo da će se rad iste poboljšati. 4. ov. mj. straža je na prugu Osijek — Zagreb između stanca Feričanaca i Zdenaca prekinula neprijateljsku komunikacionu liniju 20 komada telefonskih stupova, koje su prerezali po pola te polupali čašice i odneli žicu. Informativni i obavještajni povjerenici šalju izvještaje redovito.

PARTIZANSKA STRAŽA LISIČINE: Brojno stanje 16 drugova i 2 drugarice. U istoj straži smenut je komandir straže drug Andrija Vukelić na mjesto njega postavljen je drug Božo Jorgić po naređenju gornjeg Naslova. Isto tako smenut je politdelegat Radivoj Radanović na mjesto njega postavljen je drug Savo Stojanović koji je vršio dužnost politdelegata u straži Duzluk te je smenut po vlastitoj njegovoj želji. Njihov rad sastoji se u patroliranju po teritoriju u pravcu neprijateljskog uporišta Đulovca te obilasku i čišćenju sela od zaostalih partizana i pete kolone. Disciplina i drugarstvo nije najbolje pošto su drugovi prije 10 dana sastavljeni iz više straža. Ima izgleda da će se njihovi odnosi u potpunosti složiti. Dana 2. VII. straža je izvršila akciju na Novu Cabunu t. j. oduzela 16 kom volova i jednu kravu od seljaka kojima je banda dodjelila istu stoku. Odjeća i obuća dosta je dobra.

PARTIZANSKA STRAŽA BOLNICE BR. 10: Brojno stanje 19 drugova. Drugovi vrše svoju dužnost pravilno. Njihov rađ sastoji se u vršenju stražarske dužnosti te patrole prema Kokočaku, Rustu i Jankovcu. Održavaju stalnu vezu sa relejnom stanicom Kokočak te sa stražom u Pušini. Kod iste straže izvodi se vojna i politička naobrazba. Smenut je u istoj bolnici polit, komesar drug Marko Grčić, koji vrši dužnost u straži Duzluk. Na mjesto njega postavljen je drug Branko Dragićević, koji je dodjeljen nama na raspolaganje iz Podravskog Odreda gdje je vršio dužnost komesara čete. Drugarstvo i disciplina dosta je na visokom nivou. Isto tako odjeća i obuća. Ishrana se vrši prema propisanoj tabeli.

PARTIZANSKA STRAŽA BOLNICE BR. 5:[4] Brojno stanje 18 drugova i jedna drugarica. Brojno stanje stražara smanjeno je za tri druga koji su postali u zadnje vreme nedisciplinovani, zato su smenuti i dodjeljeni u stražu Gazije. Rad iste straže sastoji se u vršenju stražarske dužnosti t. j. patroliranju i održavanju veze sa ovom komandom relejnom stanicom Sekulinci, patrole se šalju redovito prema Lomu, Kneževoj Vodi gdje se sastaju sa patrolama iz ambulante br. 2 i oporavilišta br.
1. Kod iste straže prema mogućnosti i vremenu izvodi se vojna obuka,

KOMANDA MJESTA U VOClNU: Brojno stanje 15 drugova i 2 drugarice. U samoj komandi nerazvija se rad najbolje radi nedostatka političke izgradnje samih članova. Komandir straže pri istoj komandi je-

4 Vidi dok. br. 126, objašnjenje 6.

vršenje stražarske dužnosti, opis naoružanja i pravilo službe IV deo. Disciplina i drugarstvo pri istoj straži dosta je na visokom nivou te odjeća i obuća dosta je dobra kao i ishrana.

OPORAVILIŠTE BR. 1: Brojno stanje 29 drugova i 4 drugarice. Prije podnešenom izvještaju brojno stanje je bilo 18 drugova i jedna drugarica. Verovatno da su u sadašnji izvještaj radi ovoga neznanja uračunali i drugove koji rade na kopanju bunkera. Rad drugova t. j. straže sastoji se u vršenju stražarske dužnosti te patroliranje i održavanje svakodnevne veze sa patrolama iz bolnice 5, komande mjesta Voćin i relejnom stanicom Sekulinci. Kod iste straže izvodi se vojna obuka, opis naoružanja te pravilo službe IV deo. Drugarstvo i disciplina dosta je na viskom nivou isto tako odjeća i obuća dočim se ishrana djeli po propisanoj tabeli.

AMBULANTA P. K. 2: Brojno stanje 8 drugova. Njihov rad t. j. dužnost sastoji se u vršenju stražarske dužnosti te patroliranju i održavanju veze sa Br. 5[5] te sa ovom komandom. Vojna obuka ne izvodi se radi malog broja stražara koji moraju da osiguravaju istu bolnicu. Drugarstvo i disciplina dosta je na visokom nivou isto tako ishrana odjeća i obuća dosta je dobra.

RELEJNA STANICA VOČIN: Brojno stanje 9 drugova. Drugovi kuriri vrše svoju dužnost pravilno. Raznašaju poštu i održavaju vezu sa stanicama Brci, Vučjak i Sekulinci. Ishranu imadu u prolaznoj kuhinji. Drugarstvo i disciplina dosta je na visokom nivou. Isto tako odjeća i obuća dosta je dobra.

RELEJNA STANICA DRENOVAC: Brojno stanje 15 drugova i 2 drugarice. Njihov rad sastoji se u održavanju veze i raznošenju pošte do stanica Kokočak i Sekulinci. Drugovi vrše svoju dužnost pravilno. Disciplina i drugarstvo dosta je dobro. Isto tako odjeća i obuća i ishrana. Na istoj stanici nalazi se prolazna kuhinja koja svakodnevno prehranjuje oko 50 drugova i drugarica.

RELEJNA STANICA KOKOČAK: Brojno stanje 7 drugova i jedna drugarica. Drugovi vrše svoju dužnost pravilno. Njihov rad sastoji se u raznošenju pošte i održavanju veze sa stanicom Drenovac i Gazi je. Disciplina i drugarstvo i sam njihov rad dosta je dobar. Odjeća i obuća jeste dobra. Ishranu primaju iz II Ekonomskog slagališta prema propisanoj tabeli.

RELEJNA STANICA GAZIJE: Brojno stanje 7 drugova. Drugovi vrše svoju dužnost pravilno. Njihov rad sastoji se u glavnom u raznašanju pošte i održavanju veze sa stanicama Gradac i Kokočak. Disciplina i drugarstvo kao i sam rad dosta je dobar. Jedino što im je ishrana otešćana, pošto se prehranjuju što sami sakupe po selima.

AGIT-PROP: Brojno stanje 12 drugova i 2 drugarice. Brojno stanje sastoji se zajedno sa glazbenom sekcijom ove komande. Što se tiče rada agit-propa dosta je slab, pošto nema rukovodećeg druga koji bi osposobio rad agit-propa. Bilo je rukovodećih drugova odnosno sekretara a-

5 Misli se na bolnicu br. 5.

git-propa ali uvjek odu u više forume tako da je rad istog agit-propa dosta loš.

I EKONOMSKO SLAGALIŠTE: Brojno stanje 62 druga i 8 drugarica. U isto brojno stanje uračunate su i sve radionice. Izvještaj o njihovom opširnom radu podnosi drug zamjenik u svom 10-dnevnom izvještaju. U glavnom njihov rad sastoji se oko spremanja hrane izdavanja i kopanja potrebnih bunkera.

II EKONOMSKO SLAGALIŠTE: Brojno stanje 34 druga i 3 drugarice. Njihov rad sastoji se u spremanju i sakupljanju hrane te u košenju i spremanju imanja od izbjeglica. Opširan njihov rad podnosi drug zamjeniik u svome izvještaju.

III EKONOMSKO SLAGALIŠTE: Brojno stanje 17 drugova i 2 drugarice. Njihov rad sastoji se u sakupljanju i izdavanju hrane za ustanove koje podpadaju pod komandu mjesta Voćin. Isto tako organizuju radionice na svome sektoru pošto je isti prije 10 dana osnovan.

TEHNIČKI ODSJEK: Brojno stanje 76 drugova. Njihov rad sastoji se u kopanju spremišta, suhoputnih stanica, izgradnji zgrada. Opširan izvještaj o njihovom radu podnosi šef teh. odsjeka pri ovoj komandi šefu teh. odsjeka pri Korpusu.

RADNA GRUPA: Brojno stanje 38 drugova i 16 drugarica. Njihov rad sastoji se u spremanju ljetine t. j. košenju livada i usjeva te pomaganje selima koja su bez radnika. Njihov rad dosta se slabo razvija pošto su drugovi iz raznih jedinica odpušteni radi bolesti i slabosti ali ipak drugovi daju koliko je više moguće od sebe.

Šaljemo vam 10-dnevni izvještaj ove komande pa u koliko imate neke primedbe drugarski vas molimo da nas za iste opomenete tako da bi iste mogli ispraviti.

Smrt fašizmu — Sloboda Narodu !

Komandant:
M. P. Marko Marinković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 50/1.

134

10. VII 1943.

Izvještaj Komande Bilogorskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande područja, radu i akcijama straža i ostalih ustanova Područja.

Podnašamo desetodnevni izveštaj o radu ove komande za vrijeme od 1. VII. do 10. VII. 1943. Sa molbom na znanje.—

1. VII. Tekući poslovi. Rešavanje svakodnevnih problema

Sastanak sa Okružnim N. O. O.[1] raspravljanje o važnim stvarima naročita pažnja obraćena na žetvu i spremanje žita. Komandant[2] i ko-

1 Virovitica
2 Đuro Milosavljević

mesar[3] Bilogorskog Odreda prijavili se u komandu. Savetovali se o zajedničkom radu;

2. VII. Svakodnevni poslovi rešavanje službene pošte. Primljeno naređenje od Oblasnog Odsjeka V. V. U. P. u pogledu žetve.—

Sastanak sa komandantom i komesarom Bilogorskog Odreda raspravljanje o svim važnim poslovima. Upoznavanje drugova sa situacijom na terenu, kao i sa političkom situacijom na terenu.

Straža Jasenaš uhvatila jednoga ustašu u selu Rezovcu, te sprovodila u područje sa dva stražara međutim pri dolasku blizo same komande počeo je da bjega, te su drugovi koji su ga sprovodili opalili tri metka, te je sa trećim pogođen, ostao je na mjestu mrtav. Stvar predata vojnom sudu na ispitivanje.

3. VII. Stigao jedan komandir čete iz XVIII N. O. Brigade sa još par drugova, koji su imali zadatak da sprovedu poginulog druga »Groma«[4] isti su odmah upućeni za Slavoniju.

Komandant područja obilazi stražu pri komandi područja, dava uputstva komandiru o njegovom radu.

Izdata naredba[5] i uputstva svima vojnim ustanovama u pogledu žetve i spremanja žita. Okružnom i Kotarskom N. O. O. također dato uputstvo u pogledu žetve. Izdato naređenje svim relejnim stanicama u vezi naredbe Oblasnog Odsjeka V. V. U. P. broj službeno od 2. VII. 1943 —

Izdata naredba svim vojnim ustanovama ovoga područja u pogledu jahanja konja.

Pomoćn'k komandanta[6] odlazi u Kotarski N. O. O., da organizira žetvu ječma.

4. VII Komandant područja odlazi u Jasenaš gdje se je održalo otvaranje prosvjetnog doma. Naroda prisustvovalo lijepi broj naročito iz neoslobođenih sela. Najviše [je] govorio narodu o prestojećoj žetvi i spremanju žita. Narod oduševljen dosta odan N. O. B.

Izdata uputstva svim vojnim i civilnim vlastima u pogledu žetve.

5. VII. Tekući poslovi. Primljeno naređenje od Štaba II Korpusa Hrvatske u pogledu stavljanja na raspolaganje ljudstva Bilogorskom Odredu od partizanskih straža. Odmah se je naređenje izvršilo, te je straža u Koreničanima dokinuta- Straža u Šibeniku i V. Peratovici dokinuta ali su ostavljene relejne stanice sa komandirom i svaka relejna stanica sa 5 kurira, a sve ostale stražare stavili na raspolaganje Bilogorskom Odredu kao i jedan puškomitraljez kojeg je zadobila straža u Jasenašu. Ukupno stražara stavljeno Odredu na raspolaganje oko 39.

6. VII. Tekući poslovi. Izdata uputstva svim relejnim stanicama u pogledu otpreme službe pošte i paketa.—

3 Petar Zečić
4 Uroš Popara, komandant XVIII NO brigade, poginuo prigodom bombardiranja sela Ribnja-
Ćke 1943. godine.
5 Vidi dok. br. 127. č
6 Đorđe Momčilović

Stigao šef[7] Oblasnog Odsjeka V. V. U. P. Komandant područja predao mu raport o stanju područja.

7. VII. Rešavanje administrativnih poslova. Komandant **odlazi u Jasenaš** pregledao partizansku stražu u Jasenašu.

8. VII. tekući poslovi. Kontrolor partizanski straža odlazi sa stražom pri komandi, da izvuče vršalice iz Pemije. Izvučena 4 dresa iz Pemije u sporazumu sa vlasnicima.

9. VII. Primljen izveštaj sa više strana, da se sprema neprijateljska ofanziva.[8] Svim vojnim ustanovama izdato naređenje u slučaju neprijateljske ofanzive, da [se] sve straže kao i relejne stanice, priključe Bilogorskom Odredu o čemu je Bilogorski Odred obavešten. Poduzete sve mjere opreza. Naknadno dobili izveštaj, da banda dolazi u selo Rastovac. Banda je došla u selo Rastovac gdje je zapalila dve kuće. Nakon izvesnog vremena povukla se je u svoje uporište u G. Polje.[9]

Sve vojne ustanove obaveštene. Sve radionice na II Ekonomskom sektoru evakuisane. Zbog nadiranja bande koči rad. Bolesnici spremljeni **u** bunkere. Banda je bila i u Maloj Peratovici o tome Bilogorski Odred obavešten. Banda se je povukla.—

Sastanak svih članova komande područja prisustvovao šef Oblasnog V. V. U. P. Drug Momo,[10] koji dava uputstva članovima područja o pravilnom radu.—

10. VII. Tekući poslovi. Primljen izveštaj da se banda nalazi u Topolovici i da ide prema V. Peratovici.

Naoružanje je sada manje nego u prvom izveštaj u zbog toga što je oko 39. stražara sa oružjem i jednim puškomitraljezom dato na raspolaganje Bilogorskom Odredu.—

Rad partizanski straža.

Straža u Jasenašu. U roku deset dana zarobila je 4 puške 1 pištolj, 3 defanzivne bombe, jednu uniformu. Dočekali u zasjedi Logornika sela Rezovac. Sukobljavala se sa neprijateljskim snagama koje su nadirale od sela Rezovca u jačini od 40 do 50 bandita. Straža je poništila oko 100 telegrafskih stupova koji su bili za vaguniranje na stanici Pivnice. Straža je uhapsila dve žene špijunke.

Na ekonomskom polju. U selu Borovoj rekvirirala 6 komada svinja i jednog konja. U selu Pivnicama jedan šivaći stroj 50 litara vina 15 litara rakije 50 kg kukuruza.

Rad kurirske službe. Straža ima dva kurira jedan ide u pravcu od straže do komande, a drugi od straže do prve veze u pravcu Suhopolja. Službenih listova prošlo je kroz ovu stražu 64 komada.

Partizanska straža T. Polje.[11] Slala redovite patrole sa neprijateljem se nije sukobila. Ova straža služi samo za osiguranje prelaza preko pruge kao i prebacivanja hrane za Slavoniju.—

7 Nikola Kosanović
8 Vidi dok. br. 132, objašnjenje 1.
9 Grubišno Polje
10 Isto kao 7.
11 Turčević Polje

Kurirska služba. Kurira ima dva jedan za korjeničane,[12] a drugi za komandu. Pisama prošlo kroz ovu stražu 320 komada.

Partizanska straža Bačkovica. Svako dnevno se šalju patrole banda skoro svaki dan nadire na ova sela.

Izvršena jedna akcija na ekonomskom [planu] gdje je dobiveno 3 krave jednu junicu dva komada svinja, jedan konopac i 500 kuna.

Ova straža se većinom nalazi u šumi i više je pokretna.

Kurirska služba. Ima dva kurira jedan za Šibenik, a jedan za Bedeničku. Pisama prošlo 12 i 31 paket.

Straža pri komandi. Ova straža služi za samo osiguranje komande područja patrole dava prema G. Polju ova straža je izvukla 4 dreša iz Pemije pod rukovodstvom vojnog kontrolora.—

Straža u Šibeniku je dokinuta, a uspostavljena relejna stanica. Izvještaja nismo primili.

Partizanska straža. Ova straža je dokinuta, a uspostavljena relejna stanica. Kurira ima 5 za područje Šibenik, Veliku Barnu i Gakovo kroz ovu stanicu prošlo je 112 pisama.

Relejna stanica pri komandi. Ova stanica redovito otprema svu službenu i privatnu poštu kao i pakete. Kurira ima 5.

Straža pri ambulantama. Ova straža vrši patroliranje i osigurava same ambulante.—

Registratura pri ovoj komandi. Prilažemo izveštaj 0 radu ove registrature.—[13]

Političko stanje na terenu. Odnos naroda prema N. O. B. dobar rad N. O. O. slab. Većinom sva sela na ovome sektoru rado dočekuju N .0. V. Održavaju se redoviti sastanci sa Okružnim Kotarskim 1 seoskim N. O. O.

Obaveštajna informativna služba R. O. C.

Opšti pregled obaveštajne službe. Glavni posao R. O. C. bio je održavanje sastanaka sa pomoćnicima centra na kojima sastancima su im davata uputstva o njihovom radu. Neprijateljska pozadina narod dosta razpoložen prema našoj N. O. B. isto tako postoje mogućnosti za mobilizaciju jer se narod slabo odaziva u domobranstvo. Utjecaj H. S. S. i Četnika zapaža se ali je vrlo slab radi budnosti i pojačanog političkog rada. Špijunska mreža neprijatelja prilično je razgranata ali mi smo založili sve od svoje strane da istoj uđemo u trag i da ju sprečimo. Sagrađen je novi zatvor prema uputstvu V. V. U. P. i u njega premešteni zatvorenici.

U posljednjih par dana stanje u svim uporištima se je promenilo posade su pojačane nije nam još njihovo pojačanje u detalje poznato po svim dobivenim izveštaj ima ima izgleda, da bi mogla početi reakcija na naš teritorij.[14] Ali uporišta nisu pojačana sa nekim većim snagama što izgleda da ta reakcija u kojoj se govori ne bi bila većeg stila.—

Sanitetska služba. Sve bolnice i ambulante na ovome području snabdevene su sa potrebnim materijalom i sa suhom hranom. U

12 Treba: Koreničane.
13 Redakcija ne posjeduje spomenuti izvještaj.
14 Isto kao 8.

ambulantama je stanje dosta dobro. Jedna nova ambulanta je na **dovr-**šetku. Sa lekovima se dobro raspolaže.—

E k o n o m s k o s t a n j e u o v o m p o d r u č j u .

U posljednje vrijeme se je malo poboljšalo. U 14 dnevnoj kampanji prikupljeno je prilično hrane, masti nije veća količina. Narod sa oduševljenjem dava ali je sada kod seljaka na izmaku žito kao i druga hrana pa je malo teže prikupiti. Graha se je najv'še dobilo. O ovoj kampanji će podneti detaljan izveštaj intendantura ovoga područja na odgovarajući Odsjek.

Novoga ječma je spremljeno 64 metra sa vlastitom organizacijom ovoga područja. Sve se je poduzelo u pogledu žetve, a sa sporazumom Okružnog i Kotarskog N. O. O. Vršalice se zvlače na naš oslobođeni teritorij, već je izvučeno 4 komada. Žetva će biti dobra samo ako nam neprijatelj nespreči sa višim snagama.—

Suhoputne stanice dve su potpuno gotove a druge su na završetku. Sto se tiče rad onica rade ali se slabo raspolaže sa raznim materijalom. Mesnica također radi. Pekara koja je napravljena može za 24 sata da izbaci oko 500 komada lebova.

Primaju se dobrovoljni prilozi i u novcu. Ima mogućnosti da se prikuplja stalno po nešto hrane.

Financijalno stanje, se popravilo zbog toga što se primaju dobrovoljni prilozi u novcu.

Odnos članova međusobno u ovom području nije bio za neko vrijeme kako bi trebalo ali se je popravilo sada je odnos dosta dobar.

Detaljni izveštaj o polit·čkom, ekonomskom, sanitetskom obaveštajnom radu šalju odgovorni drugovi izravno na odgovarajuće Odsjeke.

Prilažemo spisak brojnog stanja i naoružanja ovog područja.

Molimo, da se gore navedeni izveštaj prinv na znanje.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Komandant područja:
Mirko Obrić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 46/1.

135

10. VII 1943.

Oglas Gradskog poglavarstva Brod n/S kojim se pozivaju građani na rad za spremanje žetve i da moraju staviti vlastima na raspolaganje vozila za prijevoz žita, kao i prostorije za smještaj.

O G L A S

Za što uspješnije spremanje žetve, ovlašten je gradski načelnik zakonskom odredbom o podavanjima od 29 svibnja 1943, da silom vlasti može upotrebiti sva vozila svaku osobu i svaku prostoriju.

Upozoravaju se svi građani, da se na moj poziv bez i najmanjeg oklijevanja odmah odazovu bilo na osobni rad, bilo na davanje kola sa zapregom i davanje prostorija za smještaj hrane.

Gradski načelnik:
(Koprivčević)
M. P. Koprivčević,[1] v.r.

Kopija originala u HIS, Slav. Brod, K 9/III.

136

10. VII 1943.

Izvještaj Ministarstva državne riznice NDH Ministarstvu vanjskih poslova u Zagrebu o prijelazu pripadnika mađarske manjine u Mađarsku.

Savezno tamošnjem dopisu od 17. svibnja 1943. broj Pod. — 3352 u gornjem predmetu priobćuje se naslovu, da je ovo Ministarstvo 22. svibnja 1943. pod tajn'm brojem 276 izdalo nalog jedinicama rizničke straže uzduž mađarske granice, da pojačaju spriečavanje nedozvoljenog prielaza granice. Istodobno je od Župskog nadzorničtva rizničke straže u Osieku zatraženo obrazloženo izvješće u predmetu spriečavanja nedozvoljenog prielaza žitelja pripadnika mađarske manjine iz Nezavisne Države Hrvatske u Mađarsku, koje pod tajnim brojem 363 od 6. srpnja 1943 izvješćuje sliedeće:

»Savezno nalogu naslova od 22. svibnja 1943 tajni broj 276 i dopisa Ministarstva vanjskih poslova od 1. svibnja 1943. broj: 3352 odnosećeg se na prebjege žitelja mađarske narodnosti iz Hrvatske u Mađarsku izvješćuje se sliedeće:

Prebjezi žitelja mađarske narodnosti odpočeli su po prilici drugom polovicom mjeseca ožujka 1943 godine, koliko se to moglo ustanoviti, kada je po nalogu Glavnog nadzorničtva od 29. ožujka 1943 tajni broj: 213 podpisani na licu mjesta vodio iztragu.

Odmah nakon primitka citiranog naloga naslova podpisani je odputovao u Viroviticu, Terezino Polje i Neteču, da na licu mjesta utvrdi broj prebjega, odnosno mađarskih bjegunaca, kao i pokretnu imovinu, koju su bjegunci sa sobom ponieli. Da bi se uzmogli prikupiti željeni podatci podpisani se obratio nadstojniku virovitičke carinare, kotarskom predstojniku, Ustaškom logorniku i vodniku oružničkog voda, ali se točni prebjez', kao ni prienos pokretne imovine nije mogao ustanoviti zato, što su bjegunci prelazili granicu poglavito u noćno doba bilo to uvečer kasno ili ranom zorom kriomice podpomagani jedino nekim švercerima iz Terezinog Polja.

Nije točno, da su pripadnici mađarske manjine poticani na bijeg od mjestnih hrvatskih oblasti, niti su te oblasti podupirale njihovo prebacivanje u Mađarsku, već je naprotiv istina, da je veliki dio bjegunaca

prešao granicu sa svojim porodicama i jednim dijelom svoje pokretne imovine poglavito zato, da izbjegne pozivima na vojničku dužnost, a dopušta se i to, da su možda mnogi prebjegli i iz bojazni od partizana. Činjenica je to, da zaista žitelji mađarske narodnosti baš u +o vrieme nisu bili napadani niti pljačkani od strane partizana, pa bi se za njihovo bjegstvo mogao tražiti i treći razlog.

Dok je podpisati vod o iztragu na licu mjesta u Terezinom Polju skoro svi šverceri, koji su pomogli bjeguncima pri prielazu granice izjavili su, da je uz njih prebjege pomogao gospodin Töröki[1] predstavnik mađarskih manjina, koji ih je čak pod izgovorom da im preti opasnost od partizana smještao u selu Terezinom Polju i preporučio ih švercerima, koji su se brinuli, da ih kriomice bez znanja i suglasnosti naših oblasti, prebace preko granice u Mađarsku.[2]

Najveći dio ovih bjegunaca sa jednim dielom svoje pokretne imovine prešao je graničnu crtu na suhoj granici zvanoj »Šanac — Pusti«, koja je u to vrieme stajala pod nadzorom razdjela rizničke straže u Neteči, a čiji službenici ni uz najživlju želju, nisu mogli imati tu graničnu liniju stalno pod okom, jer se ista proteže u duljini od kakovih sedam km. — pa kako je ta granica krivuljasta nije bilo moguće, da ophodnje, koje su se nalazile u službi mogu sve vidjeti i svaki prielaz spriečiti. Osim toga jedan veliki dio zemalja pripadnika mađarskih manjina nalazi se tik same gran·ce. Kako su ove zemlje obradive, to su obično bjegunci dolazili na svoje zemlje, obrađivali ih po danu da bi kad zanoći, nakon što bi našli svoje pomagače švercere u Terezinom Polju, koji bi pratili svaki kret riznički stražara, prebjegli u Mađarsku.

Čim je povjereničtvo rizničke straže u Virovitici saznalo za ovaj nedozvoljeni prielaz odmah je poduzelo potrebne mjere, te je nadstojnik povjereničtva na licu mjesta u Terez·nom Polju i Neteči izdao strogu naredbu podčinjenim službenicima, na budno motrenje graničnog pojasa, a kada je podpisani dana 29. ožujka 1943 stigao tamo naredio je, da jedan dio pograničnog prostora, koji je do tada pripadao razdjelu u Neteči preuzme pod nadzor razdjel u Terezinom Polju što više, zamolio je i vodnika jednog konjaničkog zdruga, da i on sa svoje strane preko vojnika koji su čuvali most u Terezinom Polju, učini sve moguće, da se slučajna daljnja bjegstva sprieče.

Nadalje je na licu mjesta izdao nalog za pojačanje ophodnji, koja su pojačanja istoga dana i usliedila.

Prema tome učinjeno je sve što se moglo, da se ovi prebjezi sprieče i slučajni pokušaji kazne.

Iz saslušanja, koje je obavio podpisani sa švercerima, koji su pomagali bjegunce, da pređu granicu n'je se moglo ustanoviti, da je ma koji službenik rizničke straže znao za kakav prebjeg ili da je bio u suglasnosti bilo sa bjeguncima ili njihovim pomagačima (švercerima), jer su svi oni koji su bili saslušani, a koji su bjeguncima pomagali u bjegstvu izričito u zapisničkom saslušanju tvrdili, da su oni pazili na svaki kret službenika

1 Pavao Török

2 O prebacivanju Mađara u Mađarsku vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 100, str. 228—230, dok. br. 135, str. 302—303 i u ovoj knjizi dok. br. 36.

k

rizničke straže i kada su blii sigurni da je obhodnja na jednom mjestu, sa kojeg ih nije mogla vidjeti, prebacivali ove bjegunce preko granice i da su za te usluge bivali nagrađeni od pojedinih bjegunaca po nekoliko tisuća kuna.

Iz priležećeg spisa Kotarske oblasti u Virovitici, vidi se, da su mnogi bjegunci bih hvatani od strane službenika rizničke straže, baš u času, kada su namjeravali prieći granicu i da su takove osobe predvodili Kotarskoj oblasti, koja ih je kažnjavala.

Kada je podpisani saznao, da se takove osobe predvode Kotarskoj oblasti, naredio je, zapovjednicima razdjela, da se u buduće svaki namjeravam prebjeg, kao i prienos pokretne imovine, imade spriečiti a osobe koje su namjeravale prebjeći zajedno sa pokretnom imovinom sprovesti carinari na daljnji zakonski postupak.

Poslije ovako poduzetih mjera uzsledilo je nasilno i protuzakonito preseljavanje i prebacivanje žitelja mađarske narodnosti sa područja Nezavisne Države Hrvatske u Mađarsku i to priznatim carinskim putem iz Terezinog Polja preko dravskog mosta u Barcs pod zaštitom Njemačke vojske. Ovome prebacivanju oprli su se u početku i riznički stražari i zapovjednik straže konjičkog sklopa u Terezinom Polju, ali na brzoglastnu zapovjed od zapovjedničtva konjičkog sklopa u Virovitici, morali su dozvoliti prielaz kako bjegunaca, tako i velikih količina njihove pokretne imovine, koju naravno nisu mogli utvrditi, jer im to nije bilo ni dozvoljeno.«

Dostavlja se gornje naslovu na znanje i možebitnu upotrebu.

ZA DOM SPREMNI!

Glavni nadzornik:

M. P. (Krešimir Tkalčić)

Krešo Tkalčić v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 18/III.

137

10. VII 1943.

Izvještaj vođe Njemačke narodne pomoći Odjela z? **zbrinjavanje izbjeglica' ... Vodstvu Skupine u Osijeku ... u kome se** govori **da jedinice NOV onemogućavaju žetvu u selima: Darkovcu, Kuli i Poreču. U izvještaju se napominje da su se stanovnici ovih sela — pripadnici Njemačke skupine koji su bili iseljeni u sela istočne Slavonije** — vratili **kućama uz pomoć Wehrmachta. Navodi se da bi spomenuta sela mogla dati oko 80 vagona pšenice pod uslovom da se u najkraće vrijeme osigura oružana pomoć.**

Die drei reindeutschen Ortschaften in Požeganer — Kessel, Darkovac, Josefsfeld (Kula) und Josefsdorf (Poreč) stehen vor der Einbringung der

1 Odnosi se na odjel u Glavnom uredu njemačke pomoći (Die Deutsche Volkshilfe) koji je imao uz ovaj odjel i: Odjel za brigu o porodicama vojnika, Odjel za zimsku pomoć i Rodilište.

Ernte. Die genannten Ortschaften könnten an Weizen cca 80 Waggons einbringen, doch ist die Lage in dieser Gegend durch den Abzug des in Caglin stationierten Battalions Wehrmacht ganz unmöglich geworden. Fon den Leuten, die in der Umgebung von Essegg[2] untergebracht wurden,[3] sind insgesamt 140 arbeitsfähige Männer und Frauen zwecks Ernteeinbringung zurückgeschickt doch ist es vorläufig unmöglich d·eselben aus Kula und Poreč, wo sie sich augenblicklich befinden, weiterzubringen. D·e allgemeine Lage in diesem Abschnitt des Pož. Kessel ist sehr kritisch, da man weiss, dass sich in Paučje 2 Brigaden[4] (cca 1.500 Mann) Partisanen befinden, über deren Absichten man vollkommen im Unklaren ist, doch wird befürchtet, dass die Partisanen auf den rechten Flügel, der jetzt vollkommen entblösst ist, bald losschlagen werden. Was dann mit den erst jetzt zurückgekehrten Flüchtlingen aus Darkovac, Josefsfeld und Josefsdorf geschehen würde ist leicht vorstellbar. Auf unsere Versicherung den Flüchtlingen gegenüber vor Ihrer Heimbeförderung, dass dieselben unter dem Schutz der deutschen Wehrmacht stehen, was man uns auch seinerseits versprach, beschuld'gt man uns jetzt sie irre geführt und sie in grösste Unglück gestürzt zu haben. Es ist auch leicht begreifbar, wenn man z. B. Darkovac in seiner Not betrachtet.[5] Die Leute haben in der ganzen Zeit mit unseren kleinen E'nheiten gekämpft, haben im Kampfe schon oft Verluste gehabt und sich dadurch die besondere Feindschaft der Partisanen zugezogen. Während der Flucht,[6] bzw. Aussiedlung haben die Darkowatzer nur das allernötigste an Lebensmitteln mitnehmen können, während das Vieh, die zurückliebenen Lebensmittel ein Teil der. Wohneinrichtung und landwirtschaftlicher Geräte, die in die Partisanenhände gefallen sind von denselben vollkommen vernichtet wurden. Die Leute waren in ihrer Not froh, dass sie wenigstens ihren Weizen unter Schutz einbringen werden können. Falls die Hilfe nicht zur rechten Zeit d. h. innerhalb spätestens 8 Tagen eintrifft, wird die Weizenernte verloren sein, selbst dann, wenn ein Angriff seitens der Partisanen ausbleiben sollte. Das wäre ein unabsehbarer materieller Verlust für die Volksgruppe und es wäre die Ernährungsfrage des Požeganer Kessels gefährdet. Die Stimmung der gesamten Bevölkerung im Požeganer Kessel, welche Gegend besonders in landwirtschaftlichen Produkten reich ist, ist sehr pessimistisch gestimmt und wie wir durch ein Speetruppunternehmen erfahren haben wird dort ein Gerücht verbreitet, dass alle Pravoslaven nach der Ernte ins Lager gebracht werden um sie auf diese Art ihrer Lebensmittel zu berauben, was jedenfalls einen sichtbaren Eindruck hinterlässt. Die Partisanen bringen damit eine neue

2 Osijek; o iseljavajriju vidi dok. br. 11.

3 Vidi dok. br. 154.

4 U to vrijeme na području Požeške kotline nalazila se XXI NO brigada i I i II bataljon XVII NO brigade.

5 Pripadnici mjesne skupine iz Darkovca tokom 1942. godine sudjelovali su u hapšenju i maltretiranju naroda u selu Sapni, pljačkajući imovinu ljudi otjeranih u koncentracioni logor u Staroj Gradiški.

6 Isto kao 2.

Furcht und Panik unter die Bevölkerung, um wieder durch neuen Zugang von Banditen ihre Einheiten zu verstärken.

Heil Hitler!

gez. Adalbert Spechar, Beauftragter der deutschen Volkshilfe für Flüchtlingsfürsorge
gez. Ludvig Rübek, Kreisleiterstellvertreter
gez. Daniel Rübel, Ortsleiter

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/II.

138

11. VII 1943.

Naredba Operativnog štaba XII divizije NOV Hrvatske i Kaničkog NOP odreda podređenim jedinicama za napad na Lepoglavu.

Operativni Štab za XII. Diviziju i Kalnički Partizanski Odred[1] donio je odluku, da likvidira neprjateljsko uporište Lepoglava i da oslobodi iz zatvora naše drugove, političke kažnjenike.[2]

U tom uporištu ima 150 neprijateljskih vojnika (8 žandara, oko 80 kaznioničkih čuvara i ostalo domobrani,). Moral tih vojnika je slab, a ima među njima i naših simpatizera. Naoružani su sa 3 mitraljeza teška i ostalo karabini. Razmješteni su po noći: Najveći dio u staroj kaznioni (1), manji dio u novoj kaznionici (2), desetak u žandarmerijskoj stanici (3) i 3 — 4 vojnika u kaznioničkim štalama (4). Teški mitraljezi nalaze se 2 tm. u staro] kaznioni na ulazu i na jednom uglu kako je na skici naznačeno, a 1 tm. u novoj kaznioni na ulazu.

U obložim neprijateljskim uporištima nalaze se sledeće posade: Varaždin 450 vojnika sa artiljerijom, Ivanec oko 100 domobrana i žandara. Čret 25 vojnika, koji čuvaju državno dobro, Golubovec 50 vojnika i Krapina oko 300 vojnika.

U cilju likvidacije tog uporišta ovaj štab

N A R E Đ U J E

(Sekcija Ptuj 1 : 100.000)

1.) XII. U d a r n o j b r i g a d i :

a) jedan bataljon sa 2 teška minobacača ima zadatak, da likvidira uporište u Lepoglavi. Tom bataljonu dodjeljuje se brdska haubica 100 m/m.

b.) jedan bataljon postavlja zasjedu na cesti Lepoglava — Krapina kod Očura.

1 Operativni štab je formiran radi rukovođenja operacijama XII divizije i Kalničkog NOP odreda. O komandnom kadru štaba vidi dok. br. 124, objašnjenje 1.
2 Vidi dok. br. 140, 148, 185, 186 i 187.

c.) jedain bataljon postavlja zasjedu na cesti Lepoglava — Bednja između Benkovca i Vrhovca.

d.) jedan bataljon bez jedne čete ostaje u rezervi operativnog štaba.

2.) O m l a d i n s k o j B r i g a d i »J o ž a V l a h o v i ć«

Sa sva tri bataljona osim jedne čete postavlja zasjedu na cesti i pruzi Lepoglava — Varaždin na liniji položaja Cerje Nebojse — Cerje — kota 267.

Jednom četom osigurava centar za evakuaciju ranjenika kod sela Osečka (kota 228).

3.) K a l n i č k o m P a r t i z a n s k o m O d r e d u

a.) jednim bataljonom postavlja zasjedu na putu Završje — Stažnjevac na liniji položaja Kamec — Čakovec sa zadatkom da odbije neprijatelja ako bi pošao putem od Završja ka Ivancu.

b.) Jedan bataljon blokira cestu Ivanec — Lepoglava, u samom zapadnom ď'jelu mjesta Ivanec. Nastojati pregovorima prisiliti posadu na predaju u Ivancu.

c.) jedan bataljon držati kao rezervu Operativnog Štaba u Jerovecu.

Udarnoj četi dati zadatak, da razoruža posadu u Čretu i da evakuiše imovinu iz državnog dobra u Čretu u pravcu Klenovnika-

4.) Operativni Stab nalaziće se sa svojom rezervom u Zarovnici na križu[3] cesta Lepoglava — Zarovnica, Jerovec — Zarovnica i Sv. Jelena — Zarovnica. Rezervni bataljon krenuće sa Štabom Operativnim i razmestiti se u selo Bedenac.

Štab XII. Udarne Brigade nalaziće se u Purgama, na koti kod kapelice.

Štab Omladinske Brigade »Jože Vlahović« nalaziće se u Novom Cerju na cesti Novo Cerje — Ivanec.

Štab Kalničkog Partizanskog Odreda nalaz'će se u Jerovcu sa rezervnim bataljonom.

5.) O r g a n i z a c i j a v a t r e i n a p a d:

U koliko se posada ne preda na naš ultimatum, napad će se izvršiti na slijedeći način:

Brdska haubica postaviće se kod posljednje kuće ^ela Gornji Gečkovec (južni dio) sa zadatkom da tuče neposredno glavni i jedini ulaz u novu kaznionu. Isto tako tući će staru kaznionu. Sutrašnjim izviđanjem možda će se pronaći još pođesniji položaj za brdsku haubicu.

Teške bacače postaviti u zaselku Gorice, istočno od Lepoglave, kod kapelice i tući zgrade i dvorišta stare i nove kaznione. Nastup pješadije treba da je od Gorice ka novoj kaznionici i od Sestraneca ka staroj kaznioni. Pješadija treba da se poveže sa topom i bacačima, telefonima i kako nastupa pod vatrom teških oruđa, treba zasobom da razvije telefonsku liniju i kad dođe na jurišno odstojanje da telefonski obustavi vat-

3 Misli se na raskršću. '

ru. U koliko ne budu funkcionirali telefoni, pješadija će dati sa tri crvene rakete ispaljene jednu za drugom znak za prekid vatre.

Prije početka vatre iz teških oružja privući će se jedna patrola samim zgradama na najveću moguću blizinu i bjelim raketama stalno osvjetljavati napadane zgrade, kako bi pogodci iz teških oružja bili što precizniji.

Pješadija koja nastupa treba da ide u malim kolonicama što hitrije kako bi se utrošilo što manji broj mina i granata. Zato je odgovoran komandir četa, koje napadaju objekte.

Juriš će se izvršiti na taj način što će prvi bombaši pri letjeti zidu kaznionice na raznim stranama i preko zida prebacit' određeni broj ručnih bombi. Iza njih nastupaju odmah kolonice sa jednim ljestvama na čelu koje prislanjati također na raznim mjestima uza zid i preko ljestava se prebacivati preko u dvorište. Prvi treba da se uspnu puškomitraljesci, koji će sa nekoliko rafala očistiti dvorište. Poslije toga najhitrije treba da se prebaci u svako dvorište kaznionice najmanje po 30 ljudi, koji će imati za zadatak da očiste dvorište od neprijateljskih vojnika i otvore vrata za ulaz ostalih snaga u zgrade, odnosno u dvorište. Ljestava (kolske lotre, duge 3—4 metra) treba da bude što veći broj kako bi se borci što prije prebacili. Uz svake ljestve treba da je privezano uže ili lanac 1—2 matera dug o kome će se bore' spuštati u dvorište. Ljestve i užad ponijeti iz sela u kome se nalazi bataljon prije pokreta za napad. Poslednji drugovi koji se prebacuju preko zida treba da prebace i lotru u dvorište. Sav taj posao prebacivanja treba obav ti najvećom brzinom tako da borci upadnu prije u dvorište nego se neprijatelj uspne u zgrade i organizira odanle vatru.

Ovu organizaciju vatre i napad uopće treba da zna svaki pojedini borac, a osobito desetari, koji će na licu[1] mjesta upućivati borce što znači pojedini raketn' znak i što treba u tom momentu da rade borci. Vodnici i komandiri treba dà znadu gdje im se nalaze pojedine desetine odnosno vodovi i o tome stalno obaveštavati ostale desetine i vodove kako ne bi došlo do zabune.

Kod brdske haubice nalaziće se jedan član operativnog štaba,[4] koji će voditi pregovore prije napada sa upraviteljem kazn·one, a ako pregovori ne uspiju, tada će taj član štaba dati znak za

6.) P o č e t a k n a p a d a . Znak za početak napada biće četiri bjele rakete ispaljene jedna za drugom. Na taj znak otvor će teška oruđa što bržu vatru na zgrade koje će patrole osvjetljavati stalno bijelim raketama.

7.) Centar za evakuaciju ranjenika i previjalište Omladinske brigade biće kod sela Osečka (228). U taj centar voz ti samo teške ranjenike. Lake ranjenike ostavljati u jedinicama. Nakon završetka akcije osigurače jedan bataljon Omladinske Brigade »Joža Vlahović« prevoz ranjenika do Oštrica, gdje će ih primiti jedan bataljon XVIII. brigade i prevesti ih do Kalničke bolnice. U koliko taj bataljoi XVIII. brigade ne stig-

4 Milan Stanivuković

ne na vrijeme u Oštrice produžiće bataljon Omlad nske brigade dalje sve do bolnice. Maršuta tog transporta jest: Osečka — Završje — Beletinec — Podevčevo — Presečno — Oštrice — Petkovec — Kapela[5] — Ljubeščica, te šumskom željeznicom ka Kozjem Hrptu. Tamo se povezati sa Kalmčkim bataljonom, koji se nalazi negdje oko Osjeka — Apatovca ili Ribnjak i koji znade gdje se nalazi bolnica.[6]

8.) Centar za evakuaciju plijena iz Lepoglave biće u Galicama sjeverno od Zarovnice.

Centar za evakuaciju pl:jena iz Creta biće u Klenovniku.

9.) Naređenje za povlačenje izdaće ovaj Stab. Osim toga ispaliće ovaj Štab tri bijele i tri crvene rakete jednu za drugom kao znak za povlačenje. Štab XII. Udar. Brigade dostaviće ovom Štabu jedan ispravan raketni pištoj i potreban broj raketa.

10.) P r a v c i p o v l a č e n j a n a k o n a k c i j e:

a.) XII. Udarna Brigada krenuće u Zarovnicu, Kameničko Podgorje, Prebukovje i Meljane.

Štab brigade biće u Zarovnici kod mlina jugozapadno od kote 359.

b.) Omladinska Brigada »Joža Vlahović« posješće sela: Jakovčev Breg Bahumsko i Donja Voća.

Štab brigade biće u Donjoj Voći.

c.) Kalnički Partizanski Odred posješće sela Klenovnik, Vukovje i Plemenšćinu.

Štab Odreda biće u Cikačima.

Nakon dolaska u nove baze svi štabovi brigade i Odreda treba, da odmah izveste o tom ova]' štab.

Operativni Štab nalaziće se nakon akcije u Vukovju.

11.) V e z a i i z v e š t a j i z a v r e m e a k c i j e:

Izvještaje ovom Štabu treba da štabovi brigada i odreda šalju svaki sat redovno i bezuvjetno. Izvanredne izvještaje slaće štabovi prema potrebama. Štab Omladinske brigade slaće izvještaje preko Štaba Kalničkog Oređedai, koji će u Jerovecu organizirati relejnu stanicu od nekoliko pouzdanih kurira za prenošenje izvještaja do ovog Štaba. Kuriri treba da se služe konjima i biciklima.

12.) Početak napada biće 12. VII. 1943 u 22 časa. To znači da sve jedinice do tog vremena moraju biti na svojim mjest'ma. Tada će početi tek pregovori a samo otvaranje vatre daće se kako je gore rečeno.

13.) Z n a c i r a s p o z n a v a n j a za noć između 12. i 13. VII. 1943. biće: TOP-TITO a za dan 13. ov. mj. biće: poziv: Kapom u lijevoj ruci kružno mahati iznad glave, odziv: Pušku u desnoj ruci u vertikalnom položaju tri puta isturiti u stranu.

5 Kalnička Kapela
6 Bolnica Kalničkog NOP odreda nalazila se na Kalniku ispod kote Kozji hrbet.

P r i l o z i :

a.) Posebne maršute

b.) Skica Lepoglave — Štabu XII. Udarne Brigade.

N a p o m e n a :

Sve naše jedinice gdje god nailaze na tt. veze treba da ih unište. Zato pionirski vodovi treba da idu odmah iza prethodnice.

Kamione koji se nađu u uporištima ne uništavati, nego iskoristiti za evakuaciju plijena.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Politkomesar:
Marijan Cvetković, v. r.

Komandant:
Mate Jerković

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 25/1.

139

12. VII 1943.

Letak Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske kojim se, poslije uspješnih akcija u Hrvatskom zagorju, pozivaju domobrani da stupe u redove NOV.

DOMOBRANI, DOČASNICI I CASNICI

Razbojniku i krvoloku Hitleru, kao i njegovim slugama dani su odbrojeni. Njegova ratna mašina krši se i lomi pod udarcima junačke Crvene Armije, jedin·ca naših saveznika Engleske i Amerike i pod junačkim naletima naše Narodno oslobodilačke vojske.

10. jula o. g. rano u zoru otpočelo je iskrcavanje savezničkih Englesko-američkih jedinica u Ital'ju na ostrvo Siciliju. Savezničke snage iskrcale su se na obalama ostrva u dužini 150 km. Iskrcavanje i napredovanje Saveznika razvija se i napreduje po predviđenom planu. Ovaj korak Saveznika je prva etapa u otvaranju druge fronte u Evropi.

Za posljednjih pet dana borbe na istočnom bojištu Nemci su izgubili 2.500 tenkova, preko 1000 aviona i ostavili na bojnim poljima u Rusiji preko 40.000 leševa svojih vojnika i oficira.

Snage naše Narodno oslobodilačke vojske za posljednjih sedam dana zauzele su u istočnoj Bosni gradove Vlasenicu, Srebrnicu, Kladanj, Han-pijesak i Olovo. Jedinice II Bosanskog Korpusa već duže vremena drže glavne predjele Centralne i Zapadne Bosne. Snage I Hrvatskog Korpusa Narodno oslobodilačke vojske nazad osam dana zauzele su gradove Slunj i Cetin-grad i drže cijelu Liku osim Gospića.

Jedinice II Korpusa (slavonskog) Narodno oslobodilačke vojske Hrvatske vršeći ofanzivu u Hrvatskom Zagorju između **8** i 9 srpnja o. g.

DOMOBRANI, DOČASNICI I ČASNICI

Neprijatelj i krvoločni Hitleru, kao i njegovim sluge psi su odbrojeni. Njegova ratna mašina kreće se i leži pod udarima junačke crvene Armije, jedinica naših saveznika Engleske i Amerike i pod junačkim naletima naše Narodno oslobodilačke vojske.

10 jula o.g. ranio u zoru otpočelo je iskrcavanje saveznickih engleško-američkih jedinica u Italiju na ostrvo Siciliju. Saveznicke snage iskrcale su se na obalama ostrva u dužini 150 km. Iskrcavanje i napredovanje saveznika razvija se i napreduje po predviđenom planu. Ovaj korak Saveznika je prva etapa u otvaranju druge fronte u Evropi.

Za posljednjih pet dana borbe na istočnom bojištu Nemci su izgubili 2.500 tenkova, preko 1000 aviona i ostavili na bojnim poljima u Rusiji preko 40.000 leševa svojih vojnika i oficira.

Snage naše Narodno oslobodilačke vojske za posljednjih sedam dana zauzele su u istočnoj Bosni gradove Vlasenicu, Srebrnicu, Kladanj, Han-pijesak i Olovo. Jedinice II Bosanskog Korpusa već duže vremena drže glavne prelaze Centralne i Zapadne Bosne. Snage I Hrvatskog Korpusa Narodno oslobodilačke vojske nazad osam dana zauzele su gradove Slunj i Cetin-grad, i drže njeni dio ovim gradovima.

Jedinice II Korpusa /slavonskog/ Narodno oslobodilačke vojske Hrvatske vršeći ofanzivu u Hrvatskom Zagorju između 8 i 9 srpnja o.g. zauzele su Varaždinski artiljerijski garnizon i tom prilikom zarobili 6 haubica od 100 mm. i 2 brdske haubice od 75 mm. 150 karabina, 45.000 puščanih metaka, dosta granata i mnogo drugog ratnog materijala, koji se još prebrojava.

Od 200 zarobljenih vojnika i oficira varaždinskog garnizona ostalo je u redovima Narodno oslobodilačke vojske 180 domobrana i časnika, a među njima i topnički bojnik - komandant diviziona.

Cio hrvatski narod hrvatskog Zagorja oduševljeno prima i dočekuje borce naših jedinica, koji se bore za slobodu i nezavisnost naše zemlje.

Plamen narodno oslobodilačkog ustanka zahvatio je i srce Hrvatske, Hrvatsko Zagorje. Svaki dan sve novi borci hrvatskog naroda stupaju u redove Narodne oslobodilačke vojske u kojoj se junački bore protiv okupatora i njihovih slugu ustaša i četnika.

Domobrani, dočasnici i časnici!

Krajnje je vrijeme da svi uvidite gdje Vam je pravo mjesto. Nemojte da budete slijepo oruđe u rukama Hitlera i njegovog sluge psa Pavelića. Nemojte dozvoliti da pomoću vas okupator i ustaše pljačkaju žetvu našega naroda i ubijaju nevino stanovništvo naše ~~[illegible]~~ teritorija. U ovim sudbonosnim časovima kada se odlučuje o biti ili ne biti hrvatskog naroda, ne smije biti ni jednog Hrvata, a pogotovo ni jednog domobrana koji se ne bi aktivno borio za oslobođenje naše porobljene domovine! Danas je vaše mjesto među nama, među svojom braćom i drugovima, koji se bore za slobodu hrvatskog naroda. Zato ne čekajte ni časa, nego otkazujte poslušnost, organizujte pobune i s oružjem prelazite na našu stranu da se zajedno s nama borite za svoj narod.

Ugledajte se na rodoljubive domobrane i časnike varaždinskog garnizona, koji sada junački bore u redovima Narodno oslobodilačke vojske, a protiv Hitlera i njegovih slugu.

Dočasnici i časnici!

Pozivamo vas da prelazite na stranu naše Narodno oslobodilačke vojske, jedine prave narodne Hrvatske Vojske. Jamčimo Vam isti čin, koji ste imali u domobranskoj vojsci.

Domobrani, dočasnici i časnici!

Smjelo prelazite na našu stranu i stupajte pod pobjedonosni barjak Narodno Oslobodilačke Fronte! Stupajte smjelo u redove Narodno oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Hrvatske! Nek plamen svetog oslobodilačkog rata još jače zahvati sve krajeve naše porobljene domovine Hrvatske!

Svi u borbu protiv krvoločnog fašizma! Svi u borbu za konačno oslobođenje hrvatskog naroda, za njegovu bolju i sretniju budućnost.

ŽIVJELA NARODNO OSLOBODILAČKA BORBA HRVATSKOG NARODA!
ŽIVILO ORUŽANO BRATSTVO HRVATA I SRBA!
ŽIVILA NARODNO OSLOBODILAČKA VOJSKA I PARTIZANSKI ODREDI HRVATSKE!
ŽIVIO NAŠ VRHOVNI KOMANDANT DRUG TITO!
ŽIVJELI NAŠI SAVEZNICI RUSKI SOVJETSKI SAVEZ, ENGLESKA I AMERIKA!

[illegible] srpnja 1943.

Štab II Korpusa /slavon/
Narodno oslobodilačke vojske Hrvatske

Fotokopija dokumenta br. 139

zauzele su Varaždinski artiljerijski garnizon[1] i tom prilikom zarobili 6 haubica od 100 mm. i 2 brdske haubice od 75 mm. 150 karabina, 45.000 puščanih metaka, dosta granata i mnogo drugog ratnog materijala, koji se još prebrojava.

Od 200 zarobljenih vojnika i oficira varaždinskog garnizona ostalo je u redovima Narodno oslobodilačke vojske 180 domobrana i časnika, a među njima i topnički bojnik — komandant diviziona.[2]

Cio hrvatski narod Zagorja oduševljeno prima i dočekuje borce naših jedinica, koji se bore za slobodu i nezavisnost naše zemlje.

Plamen narodno oslobodilačkog ustanka zahvatio je i srce Hrvatske, Hrvatsko Zagorje. Svaki dan sve novi borci hrvatskog naroda stupaju u redove Narodno oslobodilačke vojske u kojoj se junački bore protiv okupatora i njegovih slugu ustaša i četnika.

Domdbrani, dočasnici i časnici !

Krajnje je vrijeme da svi uvidite gdje Vam je pravo mjesto. Nemojte da budete slijepo oruđe u rukama Hitlera i njegovog sluge Pavelića. Nemojte dozvoliti da pomoću vas okupator i ustaše pljačjaku žetvu našega naroda i ubijaju nevino stanovništvo našeg oslobođenog teritorija. U ovim sudbonosnim časovima kada se odlučuje o biti ili ne biti hrvatskog naroda, ne smije biti ni jednog Hrvata, a pogotovo ni jednog domobrana koji se ne bi aktivno borio za oslobođenje naše porobljene zemlje. Danas je vaše mjesto među nama, među svojom braćom i drugovima, koji se bore za slobodu hrvatskog naroda. Zato ne čekajte ni časa, nego otkazujte poslušnost, organizujte pobune i s oružjem prelazite na našu stranu da se zajedno s nama borite za svoj narod.

Ugledajte se na rodoljub've domobrane i časnike Varaždinskog garnizona, koji se sada junački bore u redovima Narodno oslobodilačke vojske, a protiv Hitlera i njegovih slugu.

Dočasnici i časnici !

Pozivamo vas da prelazite na stranu naše Narodno oslobodilačke vojske, jedine prave narodne Hrvatske Vojske. Jamčimo Vam isti čin, koji ste imali u domobranskoj vojsci.

Domobrani, dočasnici i časnici !

Smjelo prelazite na našu stranu i stupajte pod pobjedonosni barjak Narodno Oslobodilačke Fronte! Stupajte smjelo u redove Narodno oslobodilačke vojske i partizanske odrede Hrvatske! Nek plamen svetog oslobodilačkog rata još jače zahvati sve krajeve naše porobljene domovine Hrvatske !

Svi u borbu protiv krvoločnog fašizma! Svi u borbu za konačno oslobođenje hrvatskog naroda, za njegovu bolju i sretniju budućnost.

ŽIVJELA NARODNO OSLOBODILAČKA BORBA HRVATSKOG NARODA !

1 Garnizon u Jalkovcu; vidi dok. br. 124, 157, 185 i 186.
2 Demetar Varda; vidi dok. br. 124, objašnjenje 3.

ZIVILO ORUŽANO BRATSTVO HRVATA I SRBA !

ZIVILA NARODNO OSLOBODILAČKA VOJSKA I PARTIZANSKI ODREDI HRVATSKE !

ŽIVIO NAS VRHOVNI KOMANDANT DRUG TITO !

ŽIVJELI NASI SAVEZNICI BRATSKI SOVJETSKI SAVEZ, ENGLESKA I AMERIKA !

12. srpnja 1943.

Stab II Korpusa (slavon)
Narodno oslobodilačke vojske
Hrvatske

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

140

12. VII 1943.

Naredba Štaba XII udarne brigade NOV Hrvatske podređenim jedinicama za napad na kaznionicu u **Lepoglavi.**

Operativni štab[1] za XII. Diviziju i Kalnički Partizanski Odred donio je odluku da likvidira neprijateljsko uporište Lepoglavu i da oslobodi iz zatvora naše drugove političke kažnjenike.[2]

U tom uporištu ima 150 neprijateljskih vojnika (8 žandara, oko 80 kaznioni čkih čuvara i ostalo domobrani). Moral tih vojnika je slab, a ima i među njima naših simpatizera. Naoružani su sa tri teška mitraljeza i ostalo karabini. Razmješteni su po noći, najveći dio u staroj kaznioni, jedan manji dio u novoj kaznioni, 10-setak u žandarmerijskoj stanici i 3—4 vojnika u kaznioničkim štalama. Teški mitraljezi nalaze se: u staroj kaznioni jedan na ulazu, a jedan na jednom uglu, u novoj zgradi na ulazu se nalazi jedan teški mitraljez.

U cilju likvidacije toga uporišta štab brigade

N a r e đ u j e

III. b a t a l j o n :

Sa jednom i pol četom napašće sa južne strane staru kaznionu i to: nastupaće ispod šume Košenica Gora, kroz zaseok Sestranec u pravcu stare kaznione.

Sa jednom četom napašće zgradu Nove kaznione sa sjeveroistočne strane na sam ćošak ograde: nastupaće prugom Varaždin — Lepogla**va** do u blizinu same kaznione odakle će nakon artiljerijske i bacačke **pri**preme izvršiti napad na zgradu.

Sa jednim vodom napašće žanđarmerijsku stanicu i štale kaznio**ničke** sa južne strane: nastupaće ispod šume Košenica Gora za 500 me-

1 O sastavu Operativnog štaba vidi dok. br. 124, objašnjenje 1.
2 Vidi dok. br. 138, 148, 185 i 186.

tara zapadno od zaseoka Sestranec te odatle skrenuti desno, t. j. okrenuti se u pravcu sjevera i tako nastupati prema žandarmerijskoj stanici i kaznioničkim štalama.

Ovom bataljonu za izvođenje postavljenog zadatka dodjeljuje se haubica 100 mm. koju će postaviti kod poslednje kuće sela Gornji Gečkovec, t. j. na južnu stranu sela sa zadatkom da tuče neposredno glavni i jedini ulaz u Novu kaznionu. Isto tako dodjeljuju se dva teška bacača koje će postaviti u zaseoku Gorica istočno od Lepoglave kod kapelice i tući zgrade i dvorišta stare i nove kaznione.

Pješadija treba da se poveže sa topom i bacač'ma telefonima, kako nastupa pod vatrom teških oruđa, treba da za sobom razvija telefonsku liniju i kad dođe na jurišno odstojanje da telefonski obustavi vatru. U koliko ne budu funkcionirali telefoni, pješadija će dati znak za prekid vatre sa tri crvene rakete ispaljene jedna za drugim.

Prije početka vatre iz teških oruđa mora da se privuče jedna dobra patrola što bliže samog uporišta sa zadatkom da prije otvaranja vatre iz teških oruđa ispaljuje bijele rakete kako bi mogli lakše gađati iz haubice i bacača. Ta patrola treba da se poveže sa poslugom kod tih teških oružja, te da osveti java napadane zgrade, onda kad to posluga zahtjeva i omogući će se poslugi da precizno gađa objekte.

Pješadija koja nastupa treba da ide u malim kolonicama što brže kako bi se utrošilo što manji broj mina i granata, a zato su odgovorni komandiri četa koji napadaju objekte.

Juriš će se izvršiti na taj način što će prvi bombaši priletjeti zidu kaznionice na raznim stranama i preko zida prebaciti određeni broj ručnih bombi, a iza njih treba da nastupaju kolonice sa po jednim ljestvama na čelu, koje prislanjati također na raznim mjestima uza zid i preko ljestava se prebacivati prijeko u dvorište. Prvi treba da se uspnu na zid puškomi trai ješci, te da sa par rafala pročiste dvorište i uskaču u dvorište, te za njim velikom brzinom treba da se ubacuju strelci. Poslije toga ubacivanja u pojedina dvorišta treba odmah prodirati u sva dvorišta kaznionice u koja treba da dođu najboljih 30 ljudi koji će imati za zadatak da očiste dvorište od neprijateljskih snaga i otvore glavni ulaz za ulazak glavnih snaga u zgrade, odnosno u dvorišta.

Da bi se prebacivanje preko zida izvršilo što lakše i brže potrebno je snabdjeti se sa što većim brojem ljestava (lojtri) makar i sa kola dugačke tri do četiri metra. Uz svake ljestve treba da je privezano uže ili lanac dva do tri metra dugačko po kome će se borci spuštati u dvorište, da ne bi skakali sa te visine. Ljestve i štrikove ponesti iz sela u kome se nalazi bataljon. Poslednji drugovi koji se prebacuju preko zida u dvorište treba da prebace i loj tre preko zida te da ih namjeste da se može iznutra penjati van. Sav taj posao prebacivanja treba obaviti najvećom brzinom, tako da borci upadnu u dvorište prije nego što se neprijatelj uspne u zgrade i odande organizira odbranu. Ovu organizaciju vatre i napada u opšte treba da zna svaki pojedini borac, a osobito desetari koji će na licu mjesta upućivati borce što znači pojedini raketni znak i što treba u tom momentu da rade borci. Vodnici i komandiri treba da znaju gdje im se

nalaze pojedine desetine, odnosno vodovi i o tome obavještavati ostale desetine i vodove kako nebi došlo do zabune. Prije početka napada ponudiće se upravi kaznione da se preda bez borbe, te u koliko ne dođe do sporazuma sa mjesta gdje se nalazi haubica biće ispaljene 4 bijele rakete jedna za drugom. Na taj znak otvoriće teška oružja što bržu vatru na zgrade koje će patrole stalno osvjetljavati bijelim raketama. Stoga tu patrolu treba snabdjeti sa dva raketna pištolja i sa što većim brojem bijelih ili zelenih raketa.

I. b a t a l j o n :

Postaviće zasjedu na cesti Bednja — Lepoglava, između sela Benkovec i Vrhovec sa zadatkom da prekopa cestu, naruši što veći broj drveća na cestu i uništi što više t. t. veze.

II. b a t a l j o n :

Postaviće zasjedu na pruzi i cesti Lepoglava — Krapina kod mjesta Očura sa zadatkom da poruši prugu, prekopa cestu i na istu naruši što više drveća.

IV. b a t a l j o n :

Dodjeliće jednu četu komandiru haubice za osiguranje iste, a ostale dvije čete imaju se prijaviti Operativnom štabu u selu Zarovnici, na križu cesta Lepoglava — Žarovnica. Iste dvije čete biće rezerva pri Operativnom štabu.

P i o n e r s k a č e t a :

Dodjeliće jedan vod pionera sa potrebnim alatom I. bataljonu, a drugi vod II. bataljonu.

Za vrijeme izvođenja ove akcije štab brigade nalaziće se u zaseoku Purga, sa sjeverne strane Lepoglave kod Kapelice.

Centar za evakuaciju ranjenika nalaz'će se u selu O s e č k a.

Pošto naš referent saniteta nije stigao na određeno mjesto, stoga će štabovi bataljona organizirati bataljonska previjališta koja će samostalno evakuisati sve teže ranjene drugove do centra za evakuaciju ranjenika u selo Osečka.

Centar za evakuaciju plijena iz Lepoglave biće u selu Galičima sjeverno od sela Zarovnice.

P r a v a c p o v l a č e n j a n a k o n a k c i j e :

I. bataljon u selo Meljan.

II. bataljon u selo Žarovnica.

III. bataljon u selo Prebukovje.

IV. bataljon u selo Kameničko Podgorje.

Stab brigade nalaziće se u sjevernom djelu sela Zarovnice.

Naređenje za povlačenje izdaće se pismeno, osim toga Operativni štab iz sela Žarovnice ispaliće tri bijele i tri crvene rakete jednu za drugom, kao znak za povlačenje.

Veza i izvještaji za vrijeme akcije:

Veza će se održavati sa kuririma na konjima ili na biciklima, a izvještaje štabovi bataljona treba da šalju svaki sat, a bataljon koji upada u uporište svakih pol sata. Uz svakog kurira potrebno je dati još dva dobra druga.

Početak napada biće 12. VII. 1943. u 22 časa, što znači da sve jedinice do tog vremena moraju biti na svojim mjestima, te će tada početi pregovore,[3] a samo otvaranje vatre počeće na znak kako je gore rečeno.

Znaci raspoznavanja za noć između 12. i 13. o. mj. jesu: TOP — TITO. a za dan 13 o. mj. Poziv: kapom u lijevoj ruci kružno mahati iznad glave. Odziv: Pušku u desnoj ruci u vertikalnom položaju tri puta isturiti u stranu.

Napomena

U koliko se u uporištu nađu kakva prevozna sredstva (kola, konji, automobili, kamioni) ne uništavati nego iskoristiti u cilju evakuacije.

Bataljoni koji su u zasjedi treba da nastoje da se borci dobro ukopaju i zamaskiraju, a isto tako gdje se prekopava cesta ne ostaviti materijal na cesti već ga baciti u stranu, kako neprijatelj ne bi mogao osmotriti iz daleka da je tu prepreka.

Smrt fašizmu — sloboda narodu !

Politkomesar: Grbić Čedo, v. r.

Komandant: Antolović Josip, v.r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 55/1.

141

12. VII 1943.

Izvještaj Kotarske oblasti Donji Miholjac Velikoj župi Baranja u Osijeku... o rasturanju partizanskih letaka i pisanju parola u selima na ovom području.

Čast je izvjestiti, da je dana 5. VII. upala jedna grupa oko 100 **dobro** naoružanih partizana[1] pred sam zapad sunca u selo Crnac, **te na** školskoj zgradi ispisala sliedeće parole: »Narode opameti se«, »Nedaj **se odvesti u** okupatorske logore«, »Sarađuj samo sa narodno-oslobodilačkom vojskom«, »Smrt fašizmu sloboda narodu«, »Narode nedaj svoje **muke okupatoru«,** »Braćo Hrvati nedaj **te** svoje živote za topovsko meso na **istočnom frontu«,** »Živelo bratsko borbeno jedinstvo Srba **i** Hrvata«, **»2i-**

3 Odnosi se na pregovore za predaju kaznionice; vidi dok. br. 138.
1 Odnosi se na dijelove Podravskog NOP odreda.

veo vrhovni komandant drug Tito«, »Smrt narodnim izdajicama Ustašama i Četnicima«, »Dolje krvnik Paveldć i krvavi Hitler«.

Po odlazku partizana, ove su parole odmah zakrečene. Ujedno su ostavljeni letci pred crkvom u Crncu a pod naslovom: »Zašto su osnovani narodno-oslobodilački partizanski odredi u Jugoslaviji«, »Stvaranje narodno-oslobodilačke vojske Jugoslavije«.

Noću od 9. na 10. ovog mjeseca razbacane su u selu Krunoslavlju oibćine Viljevo, po partizanima ovi letci: »Ni jedan gram hrane okupatoru« i »Radio viesti«.

Iste noći na putu Šljivoševci—Marjanci, te u selu Beničani,[2] obćine Šljivoševci, razbacani su također letci partizanskog sadržaja pod ovim naslovima: »Ni jedan gram hrane okupatoru«, »Izjava o ciljevima narodno-oslobodilačke borbe«, »Nedeljni pregled naše štampe«, »Narodni zastupnik H. S. S. Filip Lakuš o izdajničkoj politici Dr. Mačeka« i »Radio viesti«.

Od rasturača nije prepoznat nitko, jer se narod bojao ići na cestu, a veliki lavež pasa odao je, da partizana imade više i da su razpoređeni po svakom pojedinom cielom selu.

Savezno izvještaju od 2. VII. 1943. Taj. broj 507. dostavlja se, da su se iz sela Crnca pridružili partizanima i odmetnuli u šumu ovi: Franjo Snjarić, rođen 1927. godine, sin pok. Joze ratara iz Crnca, te Bošnjak Ivan, rođen 1925., sin pok. Ivana, po zanimanju sluga, također iz Crnca.—

Savezno izvještaju od 3. VII. 1943. taj. broj: 511. izvještava se, da su se priključili partizan'ma Radošević Stevo, sin Jovana kbr. 122, star 27 godina i Čanaglić Petar, sin Jovana star 33 godine, oba iz Kapelne, obćine Viljevo.

Svi izvorni letei dostavljaju se sa dopisom Župskoj redarstvenoj oblasti.

Moli se ovaj izvještaj primiti do znanja.

ZA DOM SPREMNI !

Upravitelj kotara:
Horvat, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 15/III.

142

12. VII 1943.

Izvještaj Velike župe Baranja Okružnom vodstvu Njemačke narodne skupine Donja Drava u Osijeku u kome se **navodi da jedinice NOV ometaju vršidbu i oduzimaju žito na velikom području Podravine te da održavaju zborove po selima** i **sprečavaju predaju žitarica vlastima NDH.**

Bezugnehmend auf die Verabredung mit Herrn Kreisleiter, melden wir, dass laut Bericht der Bezirksbehörde in Donji Miholjac, am 1. Juli d. Ja. abends cca 500—600 bewaffnete Partisanen[1] im Orte C r n a c

2 Treba: Beničanci.
1 Odnosi se na XVIII NO brigadu.

waren, die dort eine Versammlung abhielten, wo auch die angesehenen Bauern aus dem Orte, Lehrers, der Orts-Pfarrer, der Gemeinde-Vorstand und die Beamten teilnehmen mussten. Bei dieser Versammlung schimpften die kommunist[1]sehen Redner über die sogenannte jugoslavische Führung[2] in London und über Dr. Maček, und verlautbarten ihre Verordnungen betreffend der Ernte, laut welcher die Erzeuger (Besitzer) nur das Quantum nehmen dürften, das für ihren eigenen Bedarf nötig ist, während alles Übrige an die Part'sanen abgeliefert werden müsse, unter Bedrohungen mit dem Tot, falls man sich ihren Verordnungen nicht fügen wolle. Von den Kommunisten stellte sich der eine als Jurišić[3] aus Slavonisch Brod, politischer Kommissär vor.

In obiger Angelegenheit berichtet ferner die Bezirksbehörde, in Našice, dass die Partisanen in den Dörfern Crkvarima und Nova Jošava Gemeinde Feričanci, den dortigen Bauern verboten haben, nach den hier bestehenden gesetzlichen Vorschriften zu verfahren, und nur ein Korn Weizen abgeben, unter Bedrohung mit der Verschleppung in den Wald.

Da die ganze Gemeinde fast ununterbrochen von den Partisanen **besetzt** ist, berichtet die Bezirksbehörde, dass es nicht möglich ist, bei **den** dortigen Dreschmaschinen Kommssäre aufzustellen, da sich die be**reits ernannten** Komissäre nicht **trauen** diesen D **enst anzutreten,** weil **die** Partisanen verlautbarten, dass jeder einzelne Kommissär, durch sie in den Wald verschleppt wird. Diese Ersche nung ist im ganzen Bezirke Našice zu bemerken, ausser in den Ortschaften wo sich Militärischer--Schutz befindet (Našice, Čačinci, Đurđenovac), da die ernannten Komissäre in ihren Orten zurückkehren, ohne den Dienst im Sinne der beste**henden** Vorschriften übrnehmen bzw. versehen zu können infolge der Bedrohung seitens der Partisanen. Die ähnliche Lage dürfte auch, nach **den Berichten** der Bezirks **Vorsteher** im **grössten** Teil des Bezirkes Podravska Slatina und teilweise auch in den Bezirken Đakovo, Virovitica und Doljni Miholjac, herrschen.[4]

Nach den Berichten des Kommandos im Bereiche Podravlje (Unterdrau besteht ein Plan der Part'sanen für die Ernte,[5] laut welchem zu schliessen ist, je mehr Weizen in ihre Magazine zu schleppen und sich zu versorgen während den Bauern nur das nötigste Quantum bliebe, zu bezwecken. Es besteht auch noch die Gefahr, dass die Partisanen den überbleibenen Weizen anbrennen könnten, da sie in der letzten Zeit von den Feuerwehrspritzen die Schläuche und andere Bestandteile wegholten. Nach diesem Bericht verfielen derzeit cca 1500 Partisanen mit vollkommener Bewaffung in der Umgebung des Dorfes Čađavica, Suhomlaka, Crnac, Kapelna,Kučanci und es besteht die Gefahr, dass die Partisanen den ganzen Drusch und Ernte auf den Staatsgütern in diesem Bereiche abmachen werden und auf diese Weise mindestens zu 50 Waggons Weizen kommen werden.

2 Misli se na jugoslavensku izbjegličku vladu.
3 Andrija Jurišić, politički komesar II bataljona XVIII NO brigade.
4 O djelovanju jedinica NOV na ovim područjima vidi dok. br. 131.
5 Vidi dok. br. 127.

Diese und alle bisherigen Berichte weisen auf die Notwendigkeft, dass **man** alle gefährdeten Gebiete durch starke bewaffnete Macht bereinigt und militärisch vollkommen sichert, um den Bedarf an Lebensmit**teln** des Militärs und des Volkes im Sinne der bestehenden Verfügungen **rettet** und seinem Zwecke aus der Grossgespanschaft zuführt.

Heil Hitler !

Für den Grossgespan
der Vertreter:
(S. Richtarić) e. H.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

143

14. VII 1943.

Izvještaj Štaba Bilogorskog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu, akcijama i vojno-političkom stanju Odreda.

O p ć i P r e g l e d

Po dolasku u Bilogoru povezali smo se sa komandom Bilogorskog Područja da nam izađe u susret kako je to Štab II. korpusa izdao. Ista komanda nije nam momentalno izašla ususret da bi mogli pravilno raditi. Ono drugova što smo dobili u ekonomskom sektoru i što su došli iz XVII. brigade[1] stavili smo odmah na raspoloženje kuda je trebalo. Tako smo 1 jula postavili obezbeđenje kopanje kukuruza u selu Brđanima na istom mestu smo b·li i 2 jula na obezbeđenju.

Isto tako smo poslali jedan vod u selo Grđevac da obezbedi narodu kopanje i košenje livade. Iste noći smo u vezi komande Područja konfiskovali jedu kosilicu u selu jedan par konja sa kolima i amovima u selu Veliki Grđevac. Na 4. jula išli smo u Vukosavljevicu da bi održali miting gdje smo imali slab uspjeh pošto je bilo mali broj naroda a nakon povratka dali smo jedan vod N. O. O. da bi prevezli nekoliko kola ječma iz Šibenika gdje smo imali uspjeh da se isti prevezao.

Isto tako u vezi sa komandom područja konf *i* skovali smo 4 vršaća stroja iz Ivanovog sela t. j. samo 4 dreša isto u selu Poljani konfiskovali remenje od jednog stroja.

Kako je neprijatelj počeo nadirati[2] u naša oslobođena sela tako da na 9. jula naša zaseda u Peratovici dočekala neprijatelja pobila se sa njima i pomlatila nekoliko Hitlerovaca naši gubitaka nije bilo dok je

1 Odnosi se na 20 boraca koje je XVII NO brigada dala prilikom formiranja Bilogorskog odreda; vidi dok. br. 92.

2 Odnosi se na ofanzivu koju su 8. VII 1943. god. otpočeli Nijemci i ustaše s ciljem »čišćenja« šireg područja Bilo-gore i Slavonije; vidi dok. br. 157, objašnjenje 1.

samo politkomesar bataljona lakše ranjen kako su neprijateljske snage bile mnogo jače mi smo se povukli na nove položaje gdje smo i drugi dan vodili borbu sa njima i opet se polako povlačili tako smo vodili borbu sa istima ovih dana gdje smo imali još dva ranjena.

Nakon ovih borbi mi smo se povukli u pozadinu dok je neprijatelj produžio za Slavoniju.

P O L I T I Č K O S T A N J E

Političko stanje u odredu je na srednjoj visini drugovi koji su došli iz jedinica poznaju ciljeve N. O. V. isto znaju ko su naši saveznici i populariziraju naše saveznike. Isto im je poznato što je A. V. N. O. J. dok mnogi novodošli drugovi nisu poznati sa tim c'ljevima ali ima izgleda da bi isti u kraćem vremenu mogli upoznati ciljeve N. O. B.

D I S C I P L I N A I B O R B E N O S T

Disciplina je isto dobra drugovi izvršavaju naređenje bez pogovora u prolazu kroz sela vladaju se ozbiljno i prema starešinama imaju dobro ponašanje sami desetari nemaju autoriteta kod partizana dok se ni oni sami ne osjećaju kao rukovodioci.

Borbenost srednja drugovi su u borbi dobri borci dok novodošli nisu baš tako slobodni.

Z D R A V S T V E N O S T A N J E

Zdravlje je dosta dobro bolesti još do sada nema niti se drugovi javljaju na lekarsku.[3]

O B U Ć A I O D J E C A

Drugovi su slabije obuveni i obučeni pošto dolaze novi i isti su slabo obučeni i obuveni.

F I N A N C I J A

Od štaba korpusa primio	kuna 3000
Utrošeno za duvan	2500
Ostaje	500 kuna

Politkomesar:
Petar S. Zečić

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS*, Slav. Brod, K 10/I

3 Izostavljeno, treba: lekarski pregled.

144

14. VII 1943.

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Okruga Srednja Drava — Ilova o nesigurnim političkim prilikama zbog djelovanja jedinica NOV u vrijeme borbe za žetvu. U izvještaju se navodi da takvo stanje negativno djeluje na moral pripadnika Skupine, te zbog toga okružni rukovodilac predlaže mjere koje bi, prema njegovu mišljenju, povratile povjerenje u državnu vlast. Navodi da je hrvatska izvršna vlast potpuno otkazala, pa bi trebalo upotrijebiti sva sredstva da se ona aktivira i podvrgne pod kontrolu njemačkih snaga što bi predstavljalo sigurnost za egzistenciju Skupine.

Die politische Lage verschlimmert sich noch immer sehr, da es aussieht, dass kein Schutz vor der Ernte kommen wird, deswegen war die Psyhose sehr bedrückend. Beratungen wurden abgehalten über den Ernteschutz' und die Sicherung der Ortschaften. Aber alles blieb auf einem Punkt stehen, wir können nichts unternehmen, wenn keine Säuberung vor der Ernte kommt.

Die kroatischen Stellen verloren noch das letzte Bewustsein zur Selbsthilfe. Sie waren nicht zu erregen zu einer Aktivität. Als am 5. 7. 43. die ersten Einheiten der Wehrmacht durch das Gebiet streiften, kam es plötzlich zu einer unangenehmen Ruhe seitens der Partisanen. Die Kroaten standen erstaunt, bei den Volksgenossen kam es plötzlich zu einer Erfrischung der Gemüter, die nationalbewussten Kroaten wurden aktiv, es kam sogar von dieser Seite zur Nachrichtenerstattung über Partisanen.

Die nrlitärischen Flüchtlinge fangen sich an zu melden, die kroatische Gendarmerie, wie auch die Polizei und Ustascha bekamen Mut sich aktiv zu machen, ausser den Domobrani, die sich noch jämmerlicher fühlten als bisher, da sie das Minderheitsgefühl ergriff durch den Eindruck, den die Wehrmacht in ihnen hervorgerufen hat.

Das beiseitestehende Volk steht jetzt mit einer Erstaunung was wird jetzt deschehen. Die feindlicheingestellten zogen sich die ersten Tage zurück, aber sie versuchen noch mit ihrer Feindpropaganda auf das Deutschtum hinweisen als Okupatoren. Es muss rücksichtslos mit denen gehandelt werden. Die Partisanen versuchten sich verduften in der Ebene gelegenen Ortschaften, die mit ihnen sympatisieren und beabsichtigten sich sogar irgendwo durchschlagen.

Das Vertraunen zu der staatlichen Macht schon mehr in den letzten Tagen zum Ausdruck. Es müssten jetzt sämtliche Sabotäre beseitigt werden, die staatliche Verwaltung mit strengen Anordnungen zu ihrer Aufgabe auf gerufen werden und je einzelner staatlich Angestellte, besonders die Bezirksvorsteher, für einen jeden Durchlass persönlich zur Verantwortung gezogen werden. Denn die Bezirksvorsteher, die Gendarmerie, Gemeindeverwaltungen und Ortsrichter haben sabotiert,

1 Vidi dok. br. 145.

oder waren pasiv. Sie müssen für ihre Pasivität zur Verantwortung gezogen werden. Die Gemeindeämter und Bez'rksgendarmerien sind in die Bezirksstädte geflüchtet und das Gebiet, dass ihnen zur Betreuung steht, sich selbst überlassen.

Die Gendarmerie und die Gemeinden müssten ihre Aufgabe in ihrem Sitzt, wo es möglich ist zurück aufnehmen. Die Gendarmerieposten den Schutz der Gemeinde auf nehmen und als Eksekut've auf dem Gebiet sich betätigen. Die Kontrolle über das politische und wirtschaftliche Leben müsste seitens der staatlichen Verwaltung geführt werden, den die ganze staatliche Verwaltung beruft auf einem sinnlosen Papierkrieg, der dem heutigen Kriegszustand keinesfalls entspricht.

Das Führersystem kommt überhaupt nicht zum Ausdruck, die Bestrafungen müssten verschärft werden, wie auch durchgesetzt werden, und das in erster Linie mater eile Bestrafungen und erst in zweiter Linie moralische Strafen anwenden.

Die kroatische Eksekutive hat vollkomen versagt und es müssten alle Mittel angewendet werden, dieselben zu aktiviern und der Kontrolle der deutschen Führung unterstellen, denn es scheint unmöglich zu sein, notwendigen Kräfte anzuziehen, die die Ordnung in diesem Lande erhalten könnten.

Die Säuberungsaktion[2] hat ihren guten Lauf, aber ohne ein gut ausgebautes Polizeinetz, 'st die Arbeit zwecklos. Das sehr ausgebaute Spionagenetz der Partisanen sieht in den kürzesten Zeit die Lücken der Aktion und nützt das aus mit Gegenmassnahmen, so dass im Bezirk (kotarska) Podr. Slatina von zersplitterten Kräften der Partisanen 20 Dreschmaschinen verbrannt sind und dass:

Kapinci	2	Maschinen	Kalavin	1	Maschine
Predrijevo	2	„	Rančevci	1	„
Grabić	1	„	Humi j ani	1	„
Medinci	1	„	Čađavica	7	„
Bazije	4				

Dieser Streich der Erntehemmung hat sich in der Drau—Ebene im Rücken der starken Kräfte[3] im Gebirgsgebiet »Papuk« und »Bilogora« operiert, abgespielt.

In den ersten Tagen der Aktion waren die Partisanen sehr zurückhaltend, da sie die Lage erkannt haben, machten sie sich im ungeschützten Gebiet Drau—Ebene, mit kleinen Banden aktiv in der Vernichtung der Maschinen und Ernte.

Die schärfsten Massnahmen müssen unternommen werden um die Ernte zu sichern und die berücksichtende Haltung gegenüber dem befreundeten Staat und Volk muss ndgültig auf gegeben werden, denn dazu

2 Misli se na julsku ofanzivu u Slavoniji i Bilo-gori, koja je počela 8. jula 1943. god.; vidi dok. br. 157, objašnjenje 1.
3 Odnosi se na jedinice X divizije NOV Hrvatske, XVIII NO brigadu i Požeški NOP odred.

wird es ja doch kommen und je ober man diese Haltung einnimmt, dessto eher w rd es zur Ordnung kommen und die Sympatie des Volkes, wenn die Ordnung hergestellt wird, wird auch durch das gewonnen.

Die Truppen die die Säuberung von Partisanen in Bilogora und Papuk durschführten, sind zu schnei abberufen worden so dass in diesem Gebiet noch ziemlich starke Kräfte der Partisanen liegen, die nach dem Abziehen der Wermachtstruppen jetzt erst Razien und Vernichtungstaten ausüben werden.

2 Br'gaden haben sich schon vor dem Beginn der Aktion aus dem Gebiet herausgezogen in der Richtung Kalnik — Varaždin, u. zw. die 12 ond 16 Brigade. Die 18 Brigade ist wahrscheinlich vernichtet während der Aktion.[4] Ueber die 17[5] und 21[6] Brigade weiss man noch keinen Bescheid. Es wären v ele Lagers von Nahrungsmittel und Munition vernichtet. Die Säuberungsaktion hat nur teilweise einem Erfolg und wenn das Gebiet nicht gründlich durchsäubert wird, hätte diese Akt·on nicht ihren Zweck erreicht, denn durch das wäre nur die Bevölkerung demoralisiert, denn sie könnte kein Vertrauen mehr der legalen Macht schenken und die Partisanen hätten fär ihre Propaganda noch mehr moralische Unterlagen in ihrem Vernichtungswerk.

Es wäre dringend notwendig, das Sicherheitspolitspolizeinetz in den bedrohten Geb·et ausbauen u. zw. in Pakrac, Daruvar, Garešnica, Slatina[7] und Koprivnica mit stärkeren Kompanien der Gendarmerie, die die Unterlage für die Aktionen erforschen würden und dann eine grosse gründl che Säuberungsaktion mit stärkeren Truppenverbänden nochmal durchführt.

In dem Truppenhauptgebiet, wie Voćin oder Zvečevo, eine stärkere verlässliche Truppe als eine Festung einsetzt, die aus ihrer beherrschender Lage das Gebiet unter Kontrolle halten möchte. Durch solche gründliche Massnahmen gegen die Part'sanen könnte man die Autorität der legalen Macht zurückerobern.

Der Sicherheitspolizei und Gendarmerie wäre es dann auch ermöglicht auch eine wirkliche Ordnung einzuführen, durch dass wäre die politische Lage, wie auch wirtschaftliche, besonders die Ernährungslage gesichert.

Da die Ernte viel verspricht und auch in vollem Gange ist, so ist es aus ernährungswirtschaftlichen Gründen, die auch als Grundlage der politische Lage ist, dr ngende Massnamen zu treffen um diese zu sichern, da die Aufständischen alles anwenden werden, die Ernährung des Landes zu hemmen.

Die Rachetaten der Partisanen haben nach dem Abziehen der Deutschen Turppen gleich begonnen. In Spiš. Bukovica wurden am 17. — 18. in der Nacht mehrere Volksgenossen von den Partisanen we-

4 XVIII NO brigada krenula je na Kalnik, ali je njen prelaz preko komunikacije Križevci — Koprivnica bio onemogućen zbog neprijateljske blokade, pa se poslije borbi na Bilo-gori vratila u Slavoniju. Vidi dok. br. 157.

5 Za vrijeme julske ofanzive XVII NO brigada otišla je za Baniju.

6 XXI NO brigada nalazila se za vrijeme julske ofanzive u Slavoniji.

7 Podravska Slatina

ggeführt, darunter der Vater des Ortsleiters, der Ortsbauernführer, der Kassierer der Ortsgenossenschaft, waren.

Die Partisanen haben sich geäussert, sie werden sämtliche Volksgenossen abführen mit ihrer Familien, wie das d e Wehrmacht mit ihnen gemacht hat.

In Kapan bei dem Plündern, hatten sie sich geäussert, die Plünderumgen werden nur bei den Volksgenossen durchgeführt, da die etwas haben. Aus diesem ist es ersichtlich, dass der Kampf der Aufstöndischen hauptsächlich gegen das Deutschtum, besonders gegen Angehöring der deutschen Volksgruppe geführt wird.

Von der kroatischen Eksekutive ist kein Schutz zu erwarten, so dass die Angehörigen der Volksgruppe derVernichtung ausgesetzt sind. Eine Selbst'lfe durch Ortschutz kan nicht in Betracht kommen, da in der Umgebung starke Kräfte der Partisanen liegen und ausserdem fasst 9000 der wehrfähigen Mäner zum Wehrdienst eingezogen sind. Damit man den Familien, der im Wehrdienst stehenden Mäner e'nen Schutz gewärt, die reichdeutsche Staatsbürger sind unter den Schutz der Reichsgesetztze stellt, da wäre es ermöglicht auch der deutschen Polizei, wie auch Gendarmerie rücksichtslos über die kroatischen Staatsgesetzte und ihrer Verwaltung hinauszugreifen und den Volksgenossen vielleicht durch das einen wahren Schutz gewähren.

Kreisleiter i. V.
(Wendelin Mundveil)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 22/11.

145

14. VII 1943.

Izvještaj Okružnog vodstva Njemačke narodne skupine Okruga Srednja Drava — Ilova za razdoblje od 15. VI do 15. VII 1943. o stanju i djelatnosti Skupine, raspoloženju sunarodnjaka i teškoćama ikoje uzrokuju jedinice NOV na području okruga.

1

Organisatorischer Aufbau und Aenderungen.

Stand der Ortsgruppen: 60, 1 Og.[1] evakuiert.

Tätigkeit im Berichtsmonat.

Abgesehen von den üblichen Büroarbeiten wurden am 18. 7. 43 die aus Voćin evakuierten Familien zwecks Abwanderung ins Reich, nach Essegg[2] abtransportiert. Die übrigen Familien sind noch immer bei den Volksgenossen in Lukač, Suhopolje, Orešac usw. untergebracht.

Am 20. 6. d. J. wohnte der Kreisleiter in Begleitung der Kreisstellenleiters der Gedenkfeier der D. J.[3] am Grabe des verstorbenen Kreisleiters Jörg Schumacher und hielt bei diesem Anlass eine Ansprache. Der

1 Kratica za mjesnu skupinu.
2 Osijek
3 Deutsche Jugend

Kreisleiter erinnert an den stets selbstlosen Einsatz des Verstorbenen und fordert die Umstehenden auf, diesem Vorbild zu folgen.

Am 28. 6. 43 hatte der Kreisleiter eine Konferenz mit Angehörign der kroatischen Landwehr, Gendarmerie, Feuerwehr, kroat. Heimatschutz und Bezirksbehörde wegen dem Emteschutz.

Am 4. 7. fand in der Kreisleitung Mitteldrau-Ilova eine Besprechung der Bez'rksvorsteher und Bezirksbauemführer statt, zu der jedoch nur der Bezirksvertreter aus Bjelovar und Bezirksbauernführer aus Bjelovar erschienen sind. Die übrigen Vertreter konnten der schlechten Verbindung u. z. T. Unterbrechung der Bahnlinie nicht kommen.

Am 7. 7. 43 Besprechung mit dem Kommandeur der Deutschen Truppen in Virov'tica, Generalmajor Utz. betreffs Säuberung des Gebiets »Papuk und Bilogora«, besonders, Säuberung des Gebiets der Drauebene.

Am 11. 7. 43 wohnte der Kreisleiter der Hauptversammlung der DKuWG[4] Virovitica, Lukač, Spiš. Bukovica, Kapan, Orešac bei. Während der ersten Hälfte des Monates Jul war der Kreisleiter hauptsächlich von der Schutzpolizei und Wehrmacht im Rahmen der Säuberungsaktion in Anspruchgenommen.

Am 11. 7. 43 Teilnahme am Begräbnis der 7 gefallenen Grenadiere und Verabschiedung an den Gräbern.

P e r s o n a l v e r ä n d e r u n g e n .

Im Laufe des Berichtsmonates fanden keine Personaländerungen statt.

T ä t i g k e i t f ü r d e n n ä c h s t k o m m e n d e n M o n a t .

We ter Aufbau des Nachrichtennetzes, organisatorischer Aufbau, Zusammenziehung der Kräfte.

Die t ä t i g k e i t s h e m m e n d e n S c h w i e r i g k e i t e n .

Die hemmenden Schwierigkeiten sind stets die gle'chen. Eine richtige Tätigkeit kann in der Ortsgruppe nicht entfalltet werden, weil dadurch unsere Volksgenossen nur noch mehr der Willkür der Partisanen ausgesetzt werden.

G e i s t u n d G e s i n n u n g b e i d e r G e f o l g s c h a f t .

Geist und Stimmung hat sich in der letzten Zeit vielleicht etwas geändert, u. zw. dass sich manche der Volksgenossen irgend e'ne Hilfe von der gegenwärtigen Aktion[5] versprechen. Von einer Besserung der Stimmung jedoch kann keine Rede sein.

Die Lage unserer Volksgenossen ist sehr schwierig und sind den Volksgenossen dem nneren Kampf zwischen Hoffnung und Hoffnungslosigkeit ausgesetzt.

4 DK u WG, kratica za Deutsche kredit — u. Wirtschaftsgenossenschaft (Njemačka zadružna kreditna banka).

5 Misli se na akciju »čišćenja« Bilo-gore i Slavonije koju su Nijemci i ustaše poduzeli 8. jula 1943. god.

Verhältnisse der gleichartifen Einrichtungen des staatsführenden Volkes.

Die Zusammenarbeit mit den Ustascha hat sich in letzter Zeit wesen tl'ch gebessert. Im allgemeinen aber ist unter der übrigen kroatischen Stellen auch weiterhin die deutschfeindliche Einstellung festzustellen. Auch fehlt es nicht an deutschfeindlichen Propaganda, die oft von Staatsangestellt verbreitet wird.

Bei der Ankunft der deutschen S cherheitspolizei in Virovitica, fanden mehrere Verhaftungen statt, die die Gespanschaftspolizei durchgeführt hat.

Unter dem Schutz der starken Wehrmachtsgruppe die im Gebirgsgebiet >/ Papuk und Bilogora« operiert, hat die Sihcerheitspolizei, wie auch kroatische Polizei viele Festnahmen durchgeführt und viele Anhänger der Partisanien wurden entdeckt und festgenommen.

Aus dem Wirtschaftsgebiet.

Auf dem Wirtschaftsgebiet versuchen die Partisanen die Ernte zu hemmen durch Verbrennen der Dreschmaschinen und Getreude. Im Bezirk Slatina wurden 20[6] und im Bezirk Virovit ca 3 Dreschmaschinen verbrannt. In Senkovac bei Slatina von 20 Kat. Joch die Greste verbrannt
u. zw. auf dem Gut des Grafen Janković. Das Getreide im Gebiet steht sehr gut, es ist aber dringend notwendig, eine grössere militärische Macht zur Verfügung stellen, die den Schutz der Ernte übernimt, denn die so rasch durchgeführte Säuberungsaktion war nicht so gründlich, so dass jetzt erst die Partisanen mit voller Wut an ihre Vernichtungsarbeit gehen.

Kreisleiter:
I. V.
(Wendelin Mundweil)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 2 /11.

146

14. VII 1943.

Izvještaj Ureda za obrtno gospodarstvo Njemačke narodne skupine od 1. do 30. juna 1943. god. o organizacionim pitanjima, personalnim promjenama, djelatnosti i raspoloženju pripadnika Skupine.

I. Organisatorischer Aufbau, Ausbau und Aenderungen.

Die Fachschaften wurden weiter aufgebaut, u. zw. für den Kreis Ostsyrmien[1] wurde zum Leiter der Fachschaft der Fassbinder Stefan Oeffenbäcker aus India[2] bestimmt und für die Fachschaft der Raseure-

6 Vidi dok. br. 144.
1 Okrug Istočni Srijem (Ostsyrmien) obuhvato je područje kotara: Zemun, Indija, Sremski Karlovci, Ruma i Sremska Mitrovica. Sjedište okruga bilo je u Indiji.
2 Indija

und Friseure wurde zum Leiter der Fachschaft für den Sreis Unterdrau Hugo Link aus Essegg[3] ernannt. Weiter wurde zum Kreisfachschaftsleiter der deutschen Schuhmacher Philipp Braun aus Vinkovci für den Kre s Save-Donau ernannt.

II. Tätigkeit in der Berichtszeit.

Wehrmachtsaufträge: Die ersten 50 Stück landessüblichen Feldwagen wurden am 26. Juni d. J. an die Deutsche Wehrmacht abgeliefert. Für den Monat Juli ist eine Lieferung von 150 Stück vorgesehen. Der Herstellung dieser Wägen sind Wagner- Schmiede- und teilweise auch Tischlerbetriebe eingeschaltet. Durch Vermittlung der Lieferzentrale, Semlin,[4] erhielt die »Lago«[5] einen weiteren Auftrag für die Tischlermeister u. zw. s'nd 5000 Stück Militärdoppelbetten herzustellen. Auch für die Sattler- und Riemermeister wurde ein Auftrag abgeschlossen u. zw. für die Herstellung landesüblicher Tragsatteln, doch muss die Deutsche Wehrmacht erst das notwendige Textil- und Ledermaterial für die ersten 3000 Stück sicherstellen.

Vorträge: In Zusammenarbeit mit der Deutschen Arbeitsgemeinschaft[6] wurden anlässlich der Schulung der Ortswalter und Betriebsobmänner der Deutschen Arbeitsgemeinschaft Vorträge über die Gemeinschaft der gewerblichen Wirtschaft, über das Verhältnis der kroatischen Standeverbäden zur Deutschen Arbeitsgemeinschaft und über Berufslenkung und Berufsberatung[7] in Essegg und India abgehalten.

HL Personell e Veränderungen.

ln der Kreisstelle für gewerbliche Wirtschaft Save-Donau nahm Peter Spreitzer ab 1. Juni d. J. se nen alten Posten als Geschäftsführer der Kreisstelle wieder ein.

IV. Tätigkeitsplan für den nächstfolgenden Berichtsmonat.

Herstellung eines Planes über die Verbreitung der einzelnen deutschen Handwerksberufe in Kroat en. Bestimmung der deutschen Gewerbetreibenden (Handwerker- Kaufleuten- und Industriellen) die als Vertreter des deutschen Gewerbestandes in die kroatische Wirtschaftskammern ernannt werden sollen.

Berufsberatung: Ueberprüfung des eingesandten Materials der Berufsberatungskommission und Bestimmung von Musterbetrieben für die weitere Ausbildung des Nachwuchses. Errichtung einer Kartei über den heutigen Stand der Handwerker, Kaufleuten und Industriellen.

V. Schwierigkeiten und Hindernisse.

Nichts neues u berichten.

3 Osijek
4 Zemun
5 Centralna zadruga njemačkih obrtnika u Hrvatskoj, Osijek, s kotarskim područnim zadrugama u Vinkovcima, Vukovaru, Rumi, Indiji, Zemunu i podružnicom u Zagrebu.
6 U Osijeku je u sastavu Glavnog ureda za narodno gospodarstvo postojala i Njemačka zajednica rada (Deutsche Arbeitsgemeinschaft).
7 Vidi dok. br. 153.

VI. Geist und Stimmung bei der Gefolgschaft.

Durch die ständige Pre serhöhung der lebenswichtigen Artikel **ver**liert die durchgeführte Lohnregelung immer mehr an Bedeutung. Zufolge der zwierigen Ernährungslage, ganz besonders in den Städten ist **die** Stimmung gedrückt. Hierbei ist hervorzugeben, dass die Angestellten **und** Arbeiter weniger nach einer Lohnerhöhung drängen, als nach einer Regelung der Preise und Warensicherstellung, welche ihnen ermöglichen würde das Notwendigste auf normaler Art und Weise und nicht **im** Schleichhandel zu beschaffen.

VII. Verhältnisse zu den gleichartigen Einrichtungen des Staates und staatsführenden Volkes.

Sind keine Aenderungen eingetroffen.

I. A. d. Leiters des Amtes:
(Anrath)[8]
Geschäftsführer

Kopija originala u HIS, Slav. Brod, K 3/II VG.

147

14. VII 1943.

Izvještaj Okružnog vodstva Njemačke narodne skupine Okruga Sava — Dunav za razdoblje od 15. juna do 15. jula 1943. god. o organizacionim pitanjima mjesnih skupina i radu Vodstva Skupine, o personalnim promjenama u Vodstvu i imenovanju novih vođa mjesnih skupina. Nadalje se izvještava o djelatnosti Okružnog ureda za seljačko gospodarstvo, Ureda za obrtničku privredu, Ureda za kulturu, Centra za njemačku narodnu pomoć, Okružnog vodstva ženske organizacije i o predvojničkoj obuci njemačke omladine.

I. Organisatorischer Aufbau, Ausbau und Aenderungen.

In der Berichtszeit wurde die Og.[1] Babina Greda aufgelöst weil sie zu wenig Angehörige hatte und somit keine richtige Arbeit geleistet werden konnte und wurde sie als Stützpunkt an die Og. SI.[2] Šamac angeschlossen.

Der Stützpunkt wird direkt von der Og. betreut, doch wurde mit der Einhebung des Volkstmusbeitrages der bisher'ge Kassenwart der Og. Babina Greda, Kd. Heinrich Hess, betreut.

Somit ändert sich der bisherige Stand der Ortsgruppen auf 55 und der Stützpunkte auf 26.

II. Tätigkeit im Berichtsmonat.

15. 6. 43. Die Deutsche Jugend und Frauenschaft veranstalteten gemeinsam mit der Deutschen Wehrmacht einen Kameradschaftsabend, wel-

8 Hans
1 Mjesna skupina
2 Slavonski

eher sehr gut besucht war. Es wurde den Soldaten seitens der Frauenschaft Kuchen gereicht.

Kl. besuchte die VGF.[3] in Essegg.[4]

17. 6. 43. der Kl.[5] besuchte gemeinsam mit den Kin. I. und III. die Dienststelle in Agram. Ausserdem statteten die Kl. einen Besuch dem Deutschen Gesandten ab und gratulierten ihm zum Geburtstage. Die Kl. hatten Gelegenheit, mit fürenden Männern der kroatischen Führung in Berührung zu kommen wil z. B. mit den Ministern Budak, Lorković, Kosak, Kraft, weiters mit dem deutschen General in Kroatien Glaise-Horstenau, General Brauner usw. Schliesslich hatten die Kl. eine mahrstündige Besprechung mit dem Geschäftsführer des Vgf. Hauptamtsleiter Krotz.

22. 6. 43. SA-Standartenführer Requardt der Deutschen Gesandtschaft und der Geschäftsführer des Vgf. Hauptamtsleiter Krotz. besuchten d'e Kreisleitung Save — Donau, zwecks Besichtigung des Kreises.

Es wurde in der Kl. eine längere Besprechung mit dem Kreisleiter > und allen Mitarbeitern der KL. abgehalten, bei welcher alle wichtigen Fragen behandelt wurden.

23. 6. 43 und 24. 6. 43 besichtigten die Gäste, sowie der Stellvertreter des Vgf. Dr. Elicker und der Kl. die Og. Ivankovo, Jarmina, NeUdorf,[6] Vođinci, Markušica, Borovo, Sotin, Lovas, Tovarnik und Brčko.

Zum Abschluss der Besichtigungsre·se gab der Kl. einen Kameradschaftsabend in der Kreisleitung, an dem Vertreter der Deutschen Gesandtschaft, der kroatischen Regierung, der deutschen Wehrmacht, der kroatischen Landwehr, des Sicherheitsdienstes, der Oberbürgermeister von Vinkovci und die Mitarbeiter der Kreisleitung teilnahmen.

Besuch des Oberl. Borovsky von der Gandarmeriehauptmannschaft in Vukovar, welcher sich über den Ortsschutz im Bezirke Vukovar erkundigte.

28. 6. 43. Ustascha-Oberst Lisak machte einen Anstandsbesuch in der Kreisleitung.

Der Kl. besuchte die erste gemensame Veranstaltung der deutschkroatischen Jugend, welche im Hrvatski Dom abgehalten wurde.

29. 6. 43. Der Kl. war bei der Schulentlassungsfeier der Hauptschule in Vinkovci.

Am Abend wurde ein Kameradschaftsabend der Og. Neudorf mit der Deutschen Wehrmacht abgehalten, bei welcher auch der Kl. zugegen war.

30. 6. 43. Stabsleiter Dr. Kutschera, Kl. Hemmeri ng, Gebietsführer Dr. von Sommern-Frankenegg der Deutschen Polizei, sowie Major Krunov der Deutschen Gendarmerie besuchten die KL.

1. 7. 43 Der Kl. hatte eine Besprechung mit dem deutschen Gendarmeriebezirksführer Leutnant Dams und dem Bezirksvorsteher Tolj bezüglich des Ortsschutzes.

3 Volksgruppenführer (vođa Skupine).
4 Osijek
5 Kreisleiter (okružni vođa).
6 Novo Selo

2. 7. 43. Der Kl. besuchte die VGF. in Essegg, um Waffen für den Ortsschutz anzufordern. Das Bemühen des Kl. war jedoch erfolglos.

4. 7. 43. Der Kl. besuchte die Og. Neudorf, welche gemeinsam mit der Deutschen Wehrmacht einen Kameradschaftsabend veranstaltete.

6. 7. 43. Bei der Bezirksbehörde war eine Besprechung mit sämtlichen Bürgermeistern des Bezirkes Vinkovci, zu welcher der Kl. auch alle Ortsleiter einlud. Bei der Besprechung wurden Richtlinien bezüglich des Ernteschutzes gegeben.

10. 7. 43. Der Kl. hielt eine Besprechung mit den Leitern der Kreisstellen und ordnete an, dass über den Sonntag alle Leiter der Kreisstellen die Ortsgruppen zu besuchen haben. Hauptgrund des Besuches: Einbringung der Ernte.

Im vergangenen Monat wurden vom Leiter der Kreisstelle für Organisation und Propaganda folgende Ortsgruppen besucht: Neudorf, Jarmina, Ivankovo, Vođinci, Markušica, Nuštar, Vukovar, Sotin, Lovaš, Tovarnik, Kukujevci, SI. Samac und Tordinci. Die Arbeit in den Ortsgruppen ist infolge der grossen Feldarbeit nur auf den Verkehr mit der Kreisleitung und die allerdringendste Arbeit der Ortsleitung beschränkt. Durch Vermittlung der Kreisleitung konnte Vg. Jakob Martin aus Jankovci ins Reich zur Heilung verschickt werden. Der Lehrer aus Vođinci, Paul Hastenteufel wurde auch zur Heilung ins Reich vorgeschagen, da er lungenleidend ist. Weitere Krankeitsfälle werden in Evidenz genommen.

Seitens der Kreisleitung wurden fogende Dienstanweisungen herausgegeben:

Folge 30, betrifft: Meldung des Propagandaleiters, Deutsche Lehrer — ausser deutschen Schulen Sammelaktionen.

Folge 31, betrifft: Heimatwacht bezw. Ortsschutz Sommereinsatz der Mittelschüler Ernennung des Ortskulturwarts

Folge 32, betrifft: Besprechung der Ortsleiter

Folge 33, betrifft: Aufschub der Besprechung Meldung weiterer Todesopfer

Folge 34, betrifft: Lehrereinsatz

Folge 35, betrifft: Sammlung für Soldatenhilfe

Folge 36, betrifft: Heimatwacht (Ortsschutz)

III.) P e r s o n e l l e V e r ä n d e r u n g e n .

Infolge der Auflösung der Og. Babina Greda sind alle Ortsamtswalter der Og. ausgeschieden. In Neudorf wurde die Stelle des Ortspropagandaleiters vom Leiter der Kreisstelle für Organisation und Propaganda Georg Michel übernommen. Im Zuge der Neueinsetzung der Ortspropagandaleiter, wurde in Drenovci Hans Pastai und in Otok Florian Hingelhofel als solche eingesetzt. In SI. Samac übernahm vom vorläufigen Geschäftsführer der Og- Franz Griesmaeryer, diese Stelle Johann Gottwein. In Vodjinci wurde Martin Fischer als Organisationsleiter eingesetzt. An Stelle des Ortsbauernführers in Vukovar, Johann Koch, der

als Hauptabteilungsleiter in der Kreisbauemstelle eingestellt wurde, ist Johann Stefan, Bauer aus Vukovar in Vorschlag gebracht. Als Kreisfachschaftsleiter für Schuhmacherhandwerker wurde Filipp Braun aus Vinkovci vordeschlagen. Der Ortsgewerbeleiter in Neu Gradiška, Florian Haberl, wurde zum Ortsleiter ernannt. Als sein Nachfolger ist Kd. Franz John eingesetzt. Der Ogi.[7] in Šid.[8] Banovci Georg Juhn ist krankheitshalber, auf eigenes Verlangen, seiner Stelle enthoben. Als neuer Ogi. wurde Heinrich Hoffmann Schmiedemeister eingesetzt.

IV. Tätigkeitsplan für den nächstfolgenden Monat.

Im Laufe des folgenden Monats sollen sämtliche Ortsgruppen des Kreises von den Leitern der Krelsstellen, wegen Besichtigung und Anweisungen für die Arbeit, besucht werden. Besonders soll dabei die Verordnung über die Getreideabgabe, sowie die Aufstellung des Ortsschutzes erklärt werden. Diese Besuchsfahren haben schon bereits begonnen und werden fortgesetzt, so dass alle Ortsgruppen besucht verden.

V. Die Tätigkeit hemmende Schwierigkeiten und Hindernisse.

Es sind keine besondere Schwierigkeiten zu verzeichnen.

VI. Geist und Stimmung bei der Gefolgschaft.

Der Geist und die Haltung ist grösstenteils gut, die Stimmung ist aber, in einigen von Banditen bedrohten Ortsgruppen ziemlich schwach.

VII. Verhältnis zu den gleichartigen Einrichtungen des Staates und des staatsführenden Volkes.

Das Verhältnis ist gut, ebenso auch die Zusammenarbeit, da wir bemüht sind, einen jedem Zwiste aus dem Wege zu gehen.

VIII. Sonstiges.

Kreisbauernstelle: Diese Kreisstelle hielt am 10. 11. und 12. 6. 43. bezirksweise Besprechungen mit den Ortsbauernführern ab, wobei alle aktuellen örtlichen Fragen näher besprochen wurden und durch die Vertreter der Kreisbauernstelle, Stabsleiter Betschel und Hauptabteilungsleiter Koch, Arbeitsanweisungen und Anleitungen gegeben wurden.

Es wurden im vergangenen Monat landwirtschaftliche Arbeitsbücher mit Bestimmungen der Arbeitslöhne, welche jeder einzelnen Familie die Gelegenheit bieten, sich das Brot bei allen Landarbeiten zu verdienen, ausgegeben. Diese Kreisbauernstelle hat sich als Aufgabe gestellt, eine Möglichkeit zu schaffen, die Ernährung unserer deutschen Menschen zu sichern und dadurch eine Zufriedenheit zu erzielen.

Es wurden auch mehrere Ortsbauernschaften besucht, bei welcher Gelegenheit mit den Ortsbauernführern, Ortsbauernräten und Bauern Unterredungen stattfanden.

7 Ortsgruppen leiter (voda mjesne grupe).
8 Sidiski

Die Hofkarten wurden in allen Ortsbauernschaften von dem Ortsbauernführer und seinem Mitarbeiterstab bearbeitet. Es haben bischer bloss ein Teil der Ortsbauernschaften die fertigen Hofkarten (Erfassungsbogen) in der Kreisbauernstelle übergeben. Die Kreisbauernstelle hat vom Amt für Landwirtschaft auch den Auftrag erhalten, für die Schotterlieferung zum Silobau im gesamten Gebiet zu sorgen. Es wurde auch alles unternommen und die Schotterlieferung hat bereits begonnen, nur sind gewisse Schwierigkeiten aufgetreten, weil auf den Hauptstrecken kein Schotter transportiert werden darf.

Wirtschaftliche Lage und Verhältnisse:

Das Getreide ist im Durchschnitt sehr gut und wird auch einen guten Ertrag bringen.

Die Gerstenernte hat begonnen, gedroschen wurde aber noch nicht. Die Weizenernte wird in den nächsten Tagen auch beginnen. Die Maishackarbeiten sind bereits beendet, der Stand des Maises ist gut.

Der Kartoffelstand ist im Durchschnitt als sehr gut zu verzeichen. Die Zucker- und Futterrüben sind gut.

Die erste Kleeheuernte ist beendet. Wegen ungünstigem Wetter ist grosser Schaden entstanden.

Alle übrigen Saaten, sowie Gemüse und Obst, sind durchschnittlich gut.

Kreis s teile für gewerbliche Wirtschaft:

Es wurden Karteiänderungen durchgeführt und weitergeleitet.

Im Berichtsmonat wurden folgende Dienstanweisungen ausgegeben.:

Dienstanweisung Folge 9 am 10. 6. 1943 betrifft:

1. Betriebsobleute
2. Steuerermässigung für Lohnarbeiter
3. Lehrlingsvermittlungsstelle
4. Gründung des Verbandes der deutschen Staatsangestellten im Rahmen der DAG.[9]

Dienstanweisung Folge 10 am 12. 6. 1943 betrifft:

1. Papiersparen
2. DAG und der »Verband der kroatischen Handwerker (SHO)
3. Handelsschule in Semlin
4. Verzeichnis der UK. gestellten
5. Fernsprechzentrale im Hause der Deutschen Wirtschaft.

Dienstanweisung Fole 11 am 25. 6. 43 betrifft:

1. Familienunterstützungen der zum Waffendienst Eingezogenen
2. Brennmaterial
3. Schreibverkehr.

9 Deutsche Arbeitsgemeinschaft (Njemačka zajednica rada); vidi dok. br. 146, objašnjenje 6.

Am 19. 6. 1. J. wurde mit den Abteilungsleitern
für Handel Kd. Eugen Feiger,
für Handwerker Kd. Toni Bayer
für Industrie Kd. Wilhelm Stehli
eine Arbeitsbesprechung obgehalten. Gleichzeitig wurden Weisungen für den Vierteljahresbericht gegeben.

Durch viele Einziehungen von Ogi. und Ortsobmännern der DAG, entsteht in der Administration eine Stockung die sich nachteilig auswirkt. Hemmend wirkt auch die Einziehung des letzten Wagners und Schiedes in einzelnen Ortsgruppen. Manche werden, trotzdem sie enthoben sind, von ihrer Einheit nicht entlassen.

Kreis kulturstelle:

Die Kreiskulturstelle befindet sich noch im Aufbau.

In der Dienstanweisung Folge 31 vom 2. Juli wurden die Ortsleitungen angewiesen, Vg. vorzuschlagen, die als Ortskulturwarte in Betracht kämen. Die Og. Vinkovci vernastaltete zum Abschluss der in diesem Jahre stattgefundenen Kameradschaftsabenden am 8. Juni im Hrvatski Dom einen heiteren sang- und klangvollen Kameradschaftsabend mit reichhaltigem Program. Besuch und Erfolg waren sehr gut. Die Og. Vinkovci vernastaltete ab Januar bis Juni 15 Kameradschaf st (kultur) abende mit Vorträgen rassenkundlicher, geschitlicher, bevölkerungspolitischer, propagandistischer und literarischer Art. Vortragende waren: der Og. mit passenden Mu ?ikstüchen. Im Herbst wird die Arbeit forgesetzt. te der deutschen Schulanstalten in Vinkovci. An den Abenden wurde auch das deutsche Volkslied gepflegt. Zur Bereicherung der Abende trug die Kreissingeschar m't Liedern bei, abenso das kleide Salonorchester der Og. mit passenden Musikstüchen. Im Herbst wird die Arbeit forgesetzt.

Die Kreissingschar hat, nachdem sie im Monat Mai in Jarmina und Svinjarevci Liedernachmittage gegeben hatte, über die Erntezeit ihre Tätigkeit eingestellt. Die Arbeit der Kreissingschar verdient besondere Beachtung, wird doch auf diese Weise arteigenes Lied — und Musikgut den Volksgenosse^ nahegebracht. Für den nächsten Monat sind keine Veranstaltungen vorgesehn. Die kulturelle Arbeit ruht wegen des Ernteeinsatzes.

Nach erfolgter Einsetzung der Ortskulturwarte, sollem d'ese Berichte über die im Winter erfolgte Arbeit abgeben, auf Grund deren dann Richtlinien für die weiters Arbeit gegeben worden sollen.

Besondere Achtung soll dem Büchereiwesen gevidmet werden. Ueberall sollen in den Og. die Büchereien ausgebaut werden. Am 28. Juni veranstaltete die DJ[10] und die Ustascha-Jugend eine Gemeinsame Veranstaltung in Vinkovci. Dies ist die erste dieser Art in Vinkovci und soll der Zusammenarbeit und dem besseren gegenseitigen Verständnis zwischen der Volksgruppe und dem kroatischen Volk dienen. Das Program enthielt Lieder, Musikstücke und Volkstänze, Den grössten Erfolg erntete die DJ.

10 Deutsche Jugend (njemačka omladina).

Seit Monat gibt die Kreisleitung ein halbantliches Organ »Das Sprachrohr« heraus. Darin erscheinen Anregungen, M tteilungen und Anweisungen des Kreises. Das Blatt ist an keine Zeit gebunden, sondern erscheint nach Bedarf. Bisher erschienen 2 Folgen. Das Blatt fand Anerkennung.

Kreisstelle für Deutsche Volkshilfe:

Am 13. und 14. Juni d. J. wurde d e 1. Sammlung »Tag der Deutschen Wehrmacht« von der DJ durchgeführt. Davon sind von 44 Ortsgruppen die Ergebnis-Meldungen, mit dem Betrag von Kuna 329.878.— eingelaufen.

Auf Anregung der Kreisleitung hat die Deutsche Volkshilfe in 9 Ortsgruppen an bedürftige Volksgenossen entsprechende Mengen von Einheitsmehl verteilt.

Für das Deutsche Haus in Essegg wurde von der OG. Markušica 49.600,— Kuna eingebracht.

Kreisstelle für Frauenschaft.

Am 27. 6. 1. J. wurde eine Arbeitsbesprechung aller Ortsfrauenschaftsleiterinnen des Kreises abgehalten. An dieser Besprechung nahmen 72 Frauen teil. Die Lffn.[11] lud zu d eser Besprechung den Kreisleiter und den zufällig beim Kreisleiter anwesenden Geschäftsführer des Vgf. HAL[12] Fritz Krotz ein und hielten beiden Kd. an die anwesenden Frauen kurze Ansprachen. An die Wehrmacht wurde seitens der einzelnen Ortsgruppen bedeutende Spenden an Lebensmittel abgegeben. An Wehrmachtsangehörigen wurden 1550 Portionen Essen verabreicht. In der Bahnholfsküche in Vinkovci wurden insgesamt 23.232 Soldaten betreut. Verteilt wurden 104050 Portionen Kaffee und 15690 Portionen Suppe. D·e Bahnholfküche in Brod verteilte etwa 4000 Liter Kaffee und 160 Liter Suppe. Die Tätigkeit der Frauen ist sehr gut und sind sie derzeit vollauf mit der Erntearbeit beschäftigt.

Bannführung.

Der Schwerpunkt der Tätigkeit in diesem Monat lag in den Vorbereitungen für den Landessportwettkampf, der stammweise am 20. Juni durchgeführt wurde. Am Vortage des Sportwettkampfes wurde in jenen Orte wo der Wettkampf abgehalten wurde die Sonnenwendfeier abgehalten. In den anderen Ortschaften und Einheiten wurde die Sonnwendfeier überall am 21. Juni abgehalten.

D·e Tätigkeit in den Einheiten ist mit Rücksicht darauf, dass die DJ auf dem Lande in der Feldarbeit sehr beschäftigt ist, etwas zurückgegangen. Der Dienst kann nur noch am Sonntag abgehalten werden. In den Einheiten in der Stadt, läuft der Dienst regelmässig.

Bei der DJ. wird die vormilitärische Ausbildung derselben in Angriff genommen und läuft ziemlich. Auch der Sportbetrieb wird rege durchgeführt. Die vormilitärische Ausbildung w'rd in mehreren Ort-

11 Landesfrauenführerin (zemaljski vođa žena).
12 Hauptamtslieiter (predstojnik glavnog ureda).

schäften von Angehörigen der deutschen Wehrmacht durchgeführt, welche im Einvernehmen mit dem Führer des Bannes zu diesem Zweck HJ Führer aus ihren Einheiten der DJ zur Verfügung gestellt haben. D:es ist sehr günstig für die Durchführung der vormilitärischen Ausbildung der Jugend, da unserer Jugend von Seiten der Wehrmacht alles zur Verfügung gestellt wird, was für die vormilitärische Ausbildung notwendig ist wie z. B. Gewehre, Geräte, Munition usw. In manchen Einheiten wurde der Jugend auch Drillichanzüge für die Durchführung des Dienstes zur Verfügung gestellt. Auch nehmen die Jungens an den grösseren Uebungen der Wehrmacht teil, wo dann ein Offizier den Vorgang der Uebung erklärt. Weiter wird die Heilkräutersammlung auch laufend durchgeführt.

DMB.[13] Sämtliche Arbeit wurde in diesem Monat auf den Sportwettkampf ausgerichtet.

Am 3. fand Kurzschulung für alle Wettkampfleiterinnen, sowie Kampfrichterinnen, geleitet von der M—Stellenleiterin für Leibeserziehung in V nkovci statt, damit am Wettkampf eine reibungslose Arbeit vonstatten geht. An dieser gründlichen Besprechung nahmen 22 Mädel und Jungen aus dem ganzen Bann teil.

Am 13. wurde der Sportwettkampf für die umliegenden Ortschaften von Vinkovci duruchgeführt.

Am 19. und 20. fanden dann die Ring—Stammentscheade statt.

Das Gebiet wurde von der Bannführung planmässig besucht und der Dienst soweit es eben die Arbeit auf dem Land zulässt, regelmässig durchgeführt. Die Jungmädel, teilweise auch Mädel, sammeln fleissig Heilkrauter. Es wurden vom 10. — 20. 10 Jungmäedelführerinnen in der Landesmädelführerinnenschule in Ruma geschult.

He il H i t l e r ;
Der Krisleiter
(Holzschuh)[14]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 5 /11.

148

14. VII 1943.

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera Hrvatskog domobranstva o napadu XII NOU brigade na Lepoglavu i završetku ustaško-domobranske akcije na Bilo-gori.

P o dr. Z a g o r j a :

Noću 12/13. VII. partizani su napali Lepoglavu' i 13. VII. u 8 sati zauzeli mjesto te oslobodili sve kažnjenike (oko 800). Navodno se oko 300 kažnjenika pridružilo partizanima.

14 Fritz

1 Napad na ovo uporište izvršili su dijelovi XII NOU brigade; vidi dok. br. 138, 140, 185, 186.

Istodobno sa napadajem na Lepoglavu, partizani su napali i selo Ivanec. Za sudbinu 42 oružnika se još nezna. 13. VII. naše čete sa iztoka ušle su u Ivanec.

Iste noći partizani su napali oruž. postaju Bednja[2] (4. km s. z. od Lepoglave). Oružnici su pod borbom napustili postaju. 5 oružnika sa oružjem se uspjelo povući, dok se za sudbinu 11. oružnika još nezna.

13. VII. preko cijelog dana zrakoplovstvo je djelovalo na području Lepoglave, napadajući pljačkaše kod Lepoglave i jednu skupinu od oko 400 partizana[3] na raskrsnici puteva kod Sv. Jelene (4 km s. od Lepoglave) te ovu velikim dielom pobilo.

Noć 13/14. VII. prošla je u rnru.

Radi uzpostavljanja spoja, popravke pruge i ceste te dotura hrane, koturaška polubojna sa oklopnim dielovima i oklopnim vlakom krenula je jutros iz Tužna (9 km j. z. od Varaždina) prema Ivancu.— Iz Krapine upućeni su dielovi naš'h snaga prema Lepoglavi, i naše čete u Ivancu nisu do sada mogle nastupiti na zapad, pošto su tamo vezani od jačih partizanskih snaga.[4] Zrakoplovstvo upućeno je da podpomaže naše snage u Ivancu i da ih obskrbi streljivom.— Dielovi njemačkih četa sa granice upućeni su prema s. Pleš (7 km s. z. od Lepoglave).— Oko 10 sati pukovnik Peričić sa oklopnim kolima se probio u Ivanec.

Prema izvješću glavnog ravnateljstva za rudarstvo, partizani su prije 3 dana temeljito uništili rudnik Budinščinu,[5] a noću 13/14. VII oštetili rudnik Novi Golubovec[6] (5 km j. z. od Lepoglave). Rudnik Ivanec je isto tako oštećen, ali se nezna u kojoj mjeri.

P o d r . B i l o G o r a P a p u k :

11. VII. u nastavku podhvata[7] protiv partizana na širem području Bilo Gore i zapadnom dielu Papuka pojedine borbene skupine dostigle su i to:

Skupina sa područja oko Pakraca odbacila je neprijatelja[8] sa visova iztočno od Buča (16 km izt. od Pakraca) te je izbila na područje iztočno od Bučko Kamensko (19 km s. z. od Požege), a druga skupina koja ovoj sliedi vrši čišćenje područja s obje strane ceste: Pakrac —Kamensko (21 km izt. od Pakraca).

U sjeverozapadnom dielu Požeške kotline u toku je čišćenje[9] na potezu: Vranić — Klisa — Poljakovci (16 km s. z. od Požege) protiv XXI. partizanske brigade.[10] koja brani postave sjeverno od s. Vrhovci (17 km

2 Napad je izvršio I bataljon XII NOU brigade; vidi dok. br. 140 i 185.
3 Odnosi se na IV bataljon XII NOU brigade; vidi dok. br. 140.
4 Odnosi se na Kalnički NOP odred.
5 Rudnike su uništili dijevoli XII NOU brigade; vidi dok. br. 186 i izvještaj štaba XII divizije od 2. augusta 1943. Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske (arhiva HIS, Slav. Brod, K 29/1, fk. 368—371).
6 Isto.
7 Odnosi se na julsku ofanzivu koja je otpočela 8. VII 1943. god.; vidi dok. br. 157, objašnjenje 1.
8 Odnosi se na dijelove XVII NO brigade (I i III bataljon). Pobliže o tome vidi u izvještaju Xdivizije NOV Hrvatske štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske od 11. VIII 1943. god. (arhiva HIS, K 30/1, fk. 59—63).
9 Vidi izvještaj naveden u bilješci 8.
10 Vidi dok. br. 157 i izvještaj kao pod 8.

s. z. od Požege) na k. 597, 546 i 577 (18 km s. z. od Požege). Do sada poznati gubitci iznose:

a) Vlastiti: 2 mrtva i 7 ranjenih.

b) Neprijateljski: 30 mrtvih.

Neprijatelj je odstup'o u sjeverozapadnom smjeru na područje Vranovo (20 km s. z. od Požege).

Jača skupina koja vrši čišćenje područja Bilo Gore u iztočnom smjeru dostigla je uz slabiji neprijateljski odpor crtu: Grubišno Polje — Vel. Peratovica — Jezerski lanac. U međuvremenu izgleda, da su se partizani[11] sa jugoiztočnog diela Bilo Gore već prebacili na područje Voćina i Papuka. Podhvat na Bilo Gori je završen.

P o d r . D a r u v a r a :

Noću 12/13. VII. u s. Antunovac (16 km z. s. z. od Pakraca) partizani su zapalili 4 vršalice.

P o d r . P o ž e g e :

Prema izvješću II. dom. zbora posljednje 4 noći preletio je neprijateljski zrakoplov područje Kutjeva, Velike i Slat. Drenovca Noću 10/11. VII. bacio je nepr. zrakoplov na malim padobranima flaše sa upaljivom tekućinom. Požari koji su proizvedeni nisu se mogli vodom gasiti.

P o d r . P o d r a v i n e :

Noću 12/13. VII kod s. Čađavica (12 km s. izt. od Podr. Slatine) partizani su zapalili 5 vršaćih strojeva.

Za točnost:
Pročelnik operat. odjela
general (Dragojlov)

M. P.

Glavar glavnog stožera
general (Prpić)
Prpić v.r.

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 7/III MNO.

149

15. VII 1943.

Izvještaj Kotarske oblasti Županja Župskoj redarstvenoj oblasti t5rod n/S za vrijeme od 1. do 15. jula 1943. god. u kome se govori o pronađenim komunističkim lecima u selima kotara, nesigurnosti pojedinih bogatijih stanovnika zbog prelaska četničkih grupa iz Bosne i pljačke imovine, te o manjim akcijama jedinica NOV na željezničku prugu i šumsku manipulaciju Spačva.

Predlaže se izvješće o političkoj situaciji za razdobje od 1. do 15. **Srpnja** o. g.

A) KOMUNIZAM: Dana 1. srpnja rano ujutro osvanuli su u Gundincima komunistički letači po prozorima i razasuti po dvorištima. Bilo **je** razasuto dvije vrste letaka i to: 1) pod naslovom: **»Čija će** biti ova

11 Odnosi se na XVIII NO brigadu; vidi dok. br. 157.

žetva«. Isti letak izdan po okružnom komitetu komunističke partije Hrvatske u Brodu n/S. sa nadnevkom od 22. lipnja o. g.[1] Drugi letak pod naslovom: »Smrt fašizmu — sloboda narodu«.[2] Potonji letak izdan je po Inicijativnom odboru zemaljskog antifašističkog vijeća narodnog oslobođenja Hrvatske — glavni štab narodno oslobodilačke vojske i partizanskih odreda Hrvatske sa nadnevkom od 26. svibnja 1943.

Počinitelji do danas nisu pronađeni a potraga se dalje nastavlja.

B) ŽIDOVI: Stanje nepromjenjeno.

C) SRPSTVO: Stanje nepromjenjeno.

D) SOCIJALNO PITANJE: Stanje nepromjenjeno.

E) KRIMINALITET: Dana 29. lipnja o. g. oko 17 sati došao je u Račinovce Đoko Mitrović iz sela Magnjevića, općina Dragaljevac, kotar Bijeljina, zajedno 'sa Stevom Mitrovićem. Kada je došao pred mjestnu gostionu Marka Aničića, primjetio ga je bivši ustaša Ivan Pavlović rođen u Račinovcima — sada udjeljen u 2 satu bojne Sremskog zdruga u Hrv. Mitrovici pa je isti odmah izašao iz gostione te je Doku Mitrovića povalio na zemlju te ga je stao tući rukama i nogama, dok je Stevan Mitrović pobjegao netragom. Kasnije je Đoko Mitrović prevezen pred općinu u Račinovce, a zatim u Brezovopolje, ali nije mogao biti izpitan, pošto je ležao u bezsvjesnom stanju.

Dana 30. lipnja o. g. Đoko Mitrović podlegao je nanesenim ozljedama pa je njegov leš predan rodbini radi sahrane.

Oružnička obhodnja iz Drenovca htjela je uputiti ozleđenog Doku Mitrovića u Brčansku bolnicu, ali se je rodbina tome uzprotivila, te je traž'la da se ozleđeni Đoko Mitrović uputi u bolnicu u Bijeljinu.

Osvađeni Ivan Pavlović priznaje čin i navodi da je istoga tukao s razloga, što mu je Đoko Mitrović svojedobno prijetio kao bivšem ustaši, da će se on napiti njegove krvi pa ma kada, ali nije imao namjere da ga usmrti.

Prijava je podnesena Zapovjedniku 2. satnije 1. bojne Sremskog zdruga u Hrvatskoj Mitrovici.

Na koncu se napominje, da je Ivan Pavlović bio u sastavu Domdo[3] vodova pa je svojevremeno ubio dva četnika prilikom prielaza preko Save, kasnije se nalazio u obhodnji na Savskom nasipu, koja je obhodnja pobila nekoliko partizana.

Dana 1. srpnja u 8.30 sati oko 200 dobro naoružanih partizana sačekali su na bivšoj željezničkoj postaji Spačva teretni vlak iz Otoka koji je dovezao postrojbu IV. radne bojne 2. radne pukovnije sa 450 radnika domobrana pričuve na čelu sa zapovjednikom bojnikom Nikolom Đokovićem i četiri druga častnika. Kada su se radnici domobrani počeli iz vlaka izkrcavati, otvorili su partizani vatru iz strojnica i pušaka pa je tom prilikom ranjen bojnik Nikola Đoković u obadve noge. Tom su prilikom također ranjena još tri radnika domobrana. Strojovođi Franji Majetiću

1 Vidi dok. br. 83.
2 Odnosi se na »Izjavu o ciljevima i načelima Narodno-oslobodilačke borbe«; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 171, str. 401—402.
3 Domobransko-dobrovoljačkih.

uspjelo je ranjenike ukrcati u vagone te je isto uspjelo sa jednom trećinom radnika domobrana i ranjenicima pobjeći u Vrbanju odakle je ranjenike prevezao u Brčko, pa su sada ranjenici smješteni u Brčanskoj bolnici. Ostale dvie trećine radnika domobrana naoružanu streljačku momčad partizani su razoružali i zarobili, zatim ih svukli i pustili na slobodu pošto su im prije toga održali govor. Među partizanima ostala su 4 častnika i 1 domobran. Prilikom navedenog napada partizani su zarobili upravitelja šumske manipulacije Antuna Cetinca i manipulanta Teodora Dralo . . .[4] koje su kasnije pustili na slobodu.

Prije svoga odlaska partizani su ponovo zapalili lovački dvor, koji se nalazi na području kotara Vinkovci, zatim p'sarnički ured šumske manipulacije Spačva, baraku za radnike i kovačnicu te konačno 4 teretna vagona, od kojih je jedan bio natovaren sa drvima. Part zani su nadalje prerezali 7 kom. brzoglasnih stupova a na samoj postaji odnijeli su brzoglasni aparat. Iz blagajne šumske manipulacije odneseno je 250.000 Kuna u gotovom.

Nakon izvršene pljačke part zani su sa zarobljenicima i plienom pošli šumskom željezničkom prugom istočno od Spačve i u šumi zvanoj »Bok« po prilici 7 kilometara odaljenoj od Spačve zaustavili su se i tamo su neko vreme logorovali. Prema izjavi zarobljenika, kasnije puštenih na slobodu u tom je logoru bilo 700 — 1000 dobro naoružanih partizana, a većina ih je bila odjevena u domobranske i ustaške odore. Među njima zamijećen je manji broj žena naoružanih sa revolverima.

Dan prije toga t- j. 30. lipnja o. g. oko 19 sati u šumi Ljuban,[5] a na mjestu zvanom Visoke njive sjeveroistočno od sela Vrbanje gdje postoji postaja za utovare i iztovare za šumsku prugu, zarobljeni su po partizanima Marko Ćosić, starac od 80 godina i njegov sluga Ilija Ćoslić, star oko 13 godina. Prema njihovom iskazu partizani su u blizini njegovog stana prespavali i slijedećeg dana rano ujutro otišli u pravcu Spačve dok su kod njegovog stana ostavili stražu o 3 momka. Navedena dvojica svjedoka izkazali su da je na tom mjestu moglo biti skupljeno oko **2000** partizana.[6]

Dana 2. srpnja o. g. oko 2 sata iza pola noći prešlo je preko Save čamcima oko **20** naoružanih bandita pa su ist' banditi upali u selo Štitar[1] koje je udaljeno od Županje svega 7 kim.

Banditi su upali u stan Ivana Kalenića, mjestnog trgovca, učiteljice Paule Petričević i Mate Vincetića i Antuna Miličić, bogatih seljaka iz Stitara.

Pljačkaši su izprebijali trgovca Ivana Kalenića, Stjepana Miličića i Ivana Dabića, pa su ih zatim temeljito opljačkali.

Po izvršenoj pljački četnici—pljačkaši povukli su sa sobom Ivana Kalenića i Stjepana Miličića, pa su se zatim povukli na Savu, te se uput li savskim nasipom do prielaza preko Save kod Tolise. Prije nego što

4 Nečitko.
5 Ljubanj
6 Broj preuveličan; odnosi se na dijelove XVI vojvođanske diviziie.
7 Vidi dok. br. 156.

su se prebacili preko Save pustili su na slobodu Ivana Kalenića i Stjepana Miličića. Počinjena šteta je velika, pošto je do sada utvrđeno, da su pljačkaši odnesli velike svote novaca, zlata (dukata) tekstila i t. d.

Na bosanskoj strani zapaženi su tragovi ostalih prilikom povlačenja bandita.

Dana 3. srpnja o. g. oko 1 sat iza pola noći došli su u selo Jaruge[8] 6 razbojnika naoružanih sa puškama, bodovima, bombama i redenicima preko ramena, a jedan je od njih imao i strojnicu. Četvorica su bili obučeni u domobransku odoru, dvojica u ustašku. Navedeni razbojnici nasilno su otvorili kućna vrata seljakinje Eve Marcetić, koja se nalazila sa kćerkom i svekrvom u sóbi na spavanju. Čim su razbojnici ušli u sobu, odmah su uperili puške na navedene i zahtjevali novac i dukate, koji imadu kod sebe. Razbojnici su počeli tući Evu Marcetić kundacima pa je ista izjavila da nema niti dukata niti novaca, a da se njezini dukati nalaze u pohrani kod njezinoga otca u 'stom selu. Razbojnici su tada svezali žicom njezinu kćerku Jan ju staru 11 godina i slugu Martina Kolanti starog 12 godina te obadvoje vezane djece prisilili da ih odvedu do kuće Mate Iđakovića. Razbojnici su prisilili Janju, kćer Eve da sama pozove svoga djeda Matu da otvori vrata, pa kada je Mato Iđaković čuo glas svoje unuke Janje, odmah je ustao iz kreveta i otvorio vrata. Razbojnici su ušli u kuću i odmah uperili puške u Matu Iđaković te od njega zatražili sve dukate i novac kako njegove tako i njegove kćerke Eve Marcetić. Mato Iđaković govorio je da nema niti novaca niti dukata, pa su ga razbojnici počeli tući kundacima. Na to je Mato Iđaković izdao nalog svojoj ženi pa je ista dala razbojnicima sliedeće: 10 velikih i 20 malih dukata te 80.000 Kuna u gotovom novcu. Razbojnici se nisu time zadovoljiti već su pokupili i sa sobom odnijeli razne robe, većinom tekstila, sve u vrijednosti od 100.000 Kuna.

Po izvedenoj pljački razbojnici su ostavili kuću Mate Iđakovića oko 2.30 sati pa su otišli u pravcu Save prema selu Slavonskom Novom Gradu. U jednom vrbaku imali su skriven čamac s kojim su se prebacili na desnu obalu Save.

Noću između 11 i 12. srpnja o. g. nepoznati banditi izvršili su prepad na kuću Đure Đakovića iz Rajevog sela koja se kuća nalazi na kraju sela. Đuro Đaković branio se je sa vojničkom puškom pa je u pravcu razbojnika izpalio tri puščana metka, dok su razbojnici pucali kroz vrata te su ga i ustrijelili. Razbojnici su tada provalili vrata od kuće pa su iza toga pobjegli u nepoznatom pravcu.

Nedavno su razbojnici u noći odveli iz Babinegrede 2 osedlana državna pastuha radi čega je pojačana starža a narod ponovo pozvan na zabranu kretanja noću. Međutim uzprkos navedene zabrane Nikola Sučić, domobran na dopustu kretao se je u zabranjeno vrijeme po selu našto je Mijo Verić ustaša pucao na navedenoga Sučića pa ga je pogodio i teško ranio. Ranjeni Nikola Sučić, prevezen je u Vinkovačku bolnicu ali je isti dan 13. ov. mj. podlegao ranama u navedenoj bolnici.

8 Isto kao 7.

Prema gore znesenom, javna sigurnost na području ovog kotara pogoršala se je u zadnje vrijeme.

ZA DOM SPREMNI!

Kotarski predstojnik:
(Mirko Gojsilović)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 13/III.

150

15. VII 1943.

Izvještaj Ureda za statistiku i narodne običaje Njemačke narodne skupine o svojoj djelatnosti za vrijeme od 15. juna do 15. jula 1943. godine, ističući da se uslijed djelovanja NOV ne može normalno odvijati poštanski saobraćaj, što onemogućuje povezanost mjesnih skupina. Izvještava se i o radu na prikupljanju statističkih podataka o dobnoj strukturi pripadnika Skupine.

I. Organisatorischer Aufbau, Ausbau und Aenderungen.

In der Organisation fand keinerlei Aenderung statt.

II. Tätigkeit im vergangenen Monat.

Das Vergleichen der Suchkartei mit jener des Kreises Save — Donau und Unterdrau wurde fortgesetzt. Leider ist es unmöglich sämtliche Ortsgruppen dieser Kreise zu vergleichen, denn es g'bt Ortsgruppen die noch keine Kartei haben, anderseits ist der Postverkehr mit den einzelnen Og.[1] wegen der Partisanengefahr unterbunden und zur Zeit undurchführbar.

Die Suchkartei wurde andersets durch den eingelaufenen Geburts —, Trau — und Todesmeldungen ergäntz, so dass in kurzer Frist der Altersaufbau der ganzen Ortsgruppe bis 31. 12. 1943 erfasst sein wird und dadurch wir den Stand vom 31. 12. 1942 feststellen können.

Die Transportlisten der zur Waffen—SS eingezogenen Volksgruppenangehörigen wurden abgeschrieben und später in der Kartei eingetrangen.

Die für Prof. Dr. Hesse, Berlin, notwendige Wirtschaftsstatistik wurde grösstenteils beendet und wird mit der nächsten Kurierpost we'tergeleitet.

Die Abteilung für Graphik ist durch die Erkrankung des Hauptabteilungsleiter H. Roch arbeitsunfähig, graphische Arbeiten können zur Zeit nicht durchgeführt werden.

Der Leiter des Amtes ist mit Beglaubigung der Ahnenbriefe die **durch die** fristbedingte Erbringung an das Organisationsamt (laut Stab**sbefehl** Nr. 8 vom 15. 5. 1943, S. 2) überlastet.

1 Mjesna skupina.

III. Personelle Veränderungen.

Keine.

IV. Tätigkeitsplan für den nächstfolgenden Monat.

Fortgesetzte Ergänzung der Suchkartei mit den Geburts—-, Trau— und Todesmeldungen vom Jahre 1943. Beendigung der Aufstellung des Altersaufbaues der Volksgruppe nach Ortsgruppen.

V. Die Tätigkeit hemmende Schwierigkeiten und Hindernisse.

Auser der Unsicherheit der Postendungen und Partisanengefahr keine.

VI. Geist und Stimmung bei der Gefolgschaft.

Ist gut, die Arbeit genau und verlässlich.

VII. Verhältnis zu den gleichartigen Einrichtung des Staates und staatsführenden **Volkes.**

Keines.

VIII. Sonstiges.

Ist nicht zu berichten.

Heil Hitler !

Dr. R. Schmidt
Leiter des Amtes

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/II.

151

15. VII 1943.

Izvještaj rizničara Njemačke narodne skupine o djelatnosti u razdoblju od 15. juna do 15. jula 1943. godine, o teškoćama koje ometaju rad na ubiranju žetve, saobraćajnim teškoćama i o isplati dodatka za skupoću pripadnicima Skupine.

I. Organisatorischer Aufbau, Ausbau und Aenderungen.

Darin hat sich ih der Berichtsze t nichts geändert.

II. Tätigkeit während der Berichtszeit.

Im Monat Juni 1943 sind im Landesschatzamt an Volkstumsbeiträgen[1] Kuna 459.139,— (Mai Kuna 453.444.—) eingegangen. Schon im vorigem Bericht[2] wurde erwähnt, dass dies ungefähr die zur Zeit erreichbare normale Höhe ist. Da aber die Ausgaben in letzter Zeit gestiegen sind, wird eine weitere Erhähung der Beiträge notwendig sein.

1 Vidi dok. br. 60, objašnjenje 1.
2 Vidi dok. br. 60.

Es ist festgestellt werden, dass 23 Ortsgruppen noch keinen Volkstumsbeitrag überwiesen haben. Die zuständigen Kreisfinanzstellenleiter wurden angewiesen ,zu untersuchen warum diese Ortsgruppen im Rückstand geblieben sind. Es dürfte sich in den meisten Fällen um Ortsgruppen handeln, die durch Banditen in ihrer Arbeit vollkommen oder zum Teil behindert s nd.

In der Hauptbuchhaltung ist der grösste Teil der Rückstände aufgebucht. Die Buchhaltung ist nunmehr mit der Fertigstellung der Jahresschlussrechnung für Ende März 1943 beschäftigt.

III. Personaländerungen.

Im Personalstand hat sich während der Berichtszeit nichts geändert. Der Leiter der Abteilung Vermögensverwaltung ist gesundheitlich noch nicht wieder hergestellt und die Arbeit auf diesem Gebiet muss deshalb von den anderen Mitarbeitern miterledigt werden.

IV. Tätigkeitsplan für die Zeit vom 15. VIII. — 15. IX 1943.

Während dieser Zeit sollen die Beitragsleistungen erhöht werden, was notwendig ist, da die Preise weiterhin ansteigen.

V. Die Tätigkeit hemmenden Schwierigkeit en und Hindernisse.

Ein besonderes Hindernis bildet die Schwierigkeit im Verkehr mit den Kreisleitungen und Ortsleitungen. Die Verkehrs Verhältnisse sind äusserst unzuverlässig. Die Züge verkehren unregelmässig und Motorfahrzeuge stehen nicht zur Verfügung. Es ist deshalb nicht möglich, immer wenn es notwendig ist :n die Ortsgruppen zu kommen. Der Volksgruppe stehen viel zu wenig Kraftfahrzeuge zur Verfügung. Ein besonders Problem bildet darüber hinaus die Bereifung der vorhandenen Kraftfahrzeuge.

VI. Geist und Stimmung der Gefolgschaft.

Während der Berichtszeit hatte der Landesschatzwart Gelegenheit, einige Ortschaften im Siedlungsgebiet aufzusuchen. Zur Zeit ist dort alles mit der Einbringung der Ernte beschäftigt. Es kann angenommen werden, dass die Ernte restlos eingebracht wird. Dabei muss aber befürchtet werden, dass ein Teil der Ernte infolge zu geringen Schutzes den Banden in die Hände fällt oder von ihnen vernichtet wird. Trotz alldem sind unsere Volksgruppenangehörigen zuversichtlich und lassen sich von ihrer Arbeit nicht abhalten.

VII. Sonstiges.

Der Landesschatzwart hat auf Grund der in Berlin geführten Besprechungen am 19. und 20. IV. 1943. mit Wirkung ab 1. VII. 1943 eine Erhöhung der Gehaltsbezüge[3] für alle Mitarbeiter vorgenommen. Die Erhöhung geschah in der Weise, dass an alle Gehaltsempfänger eine Teuer-

3 Isto kao 2.

ungszulage in der Höhe von 50 v. H. des Grundgehaltes ausgezahlt **wurde.** Dieser Teuerungszuschlag soll bis auf weiteres jeden Monat **ausgezahlt werden.**

Essegg,[4] den 15. Juli 1Ö43

(Orth)[5]
Landesschatzwart

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/II.

152

15. VII 1943.

Izvještaj Ureda za školstvo Njemačke narodne skupine o radu njemačkih škola za stručno usavršavanje, srednjih i osnovnih škola i učeničkih domova za razdoblje od 17. juna do 15. jula 1943. god., o posjetu nastavnika njemačke učiteljske škole u Osijeku Njemačkoj i o tečajevima za nastavnike koji će se održati u vezi s pripremama za početak nove školske godine. Međutim, napominje se da postoje teškoće oko održavanja nastave, jer se u većini školskih zgrada nalazi njemačka vojska.

I. Organizatorischer Ausbau, Aufbau und Aenderungen:

Am 7. Juli 1. J. wurde der Deutschen Schulkasse ein grösserer Raum zur Verfügung gestellt, sodass die in den letzten Monatsberichten geschilderten Schwierigkeiten in Bezug auf Raummangel eingermassen behoben worden s nd. Andere Aenderungen in dieser Hinsicht wurden nicht durchgeführt.

II. Tätigkeit im vergangenen Monat:

Am 12. Juni 1. J. wurde nochmals ein Versuch zur Regelung einiger Fragen die im Zusammenhange mit der Arbeit der deutschen Berufsrortbildungsschulen stehen, unternommen. Es wurde eine Gesetztesverfügung entworfen, die im Wesentlichsten folgendes enthält: Deutsche Berufsfortbildungsschulen, die mit Beginn des Schuljahres 1941/42 oder 1942/43 mit der unterrichtlichen Tätigkeit begonnen haben, erhalten das Recht den Schülern Jahreszeugenisse auszufolgen. Das Organisationsstatut und der Lehrplan für die deutschen Berufsfortbildungsschulen soll durch eine besondere ministerielle Verordnung geregelt werden. In Orten wo es 10 und mehr deutsche Lehrlinge beider Geschlechter gibt, sollen im Sinne der Gesetzesverfügung über das deutsche Schulwesen deutsche Berufsfortbildungsschulen eröffnet werden. D e Teilung des Schulvermögens mit der bestehenden kroatischen Berufsfortbildungssschule soll **in** Orten wo eine deutsche Berufsfortbildungsschule eröffnet **wird,** im Sinne des Art. 11 der Ergänzung und Aenderung der Durchführungsverordnung Nr. 500-1941, geteilt werden.

4 Osijek
5 Karl

Der Leiter des Hauptamtes für Volksw'rtschaft F. Gasteiger und der Vorsteher der Abteilung für deutsches Schulwesen, Prof. Kühn wurden gebeten die entworfene Gesetzesverfügung an zuständiger Stelle vorzulegen, damit sie Rechtsgültigkeit erhält. Die Regelung der deutschen Berufsfortbildungsschulen, die sich nun schon 2 Jahre hinzieht, scheiterte, wie dies im Vermerk des Amtes für Schulwesen vom 12. Juni 1. J. geschildert worden ist, an dem Kompetenzstreit zwischen dem Handelsministerium und dir Abteilung für deutsches Schulwesen im Ministerium für Volksbildung. Das Amt unterstützt natürlich den Standpunkt der Abteilung für deutsches Schulwesen, nach welchem auch die Fachschulen, wie dies die Gesetzesverfügung über das deutsche Schulwesen vorsieht, der Abteilung unterstellt sind. Wenn auch gegenwärtig die Zuständigkeitsfrage noch nicht geklärt ist, ist es doch von Wichtigkeit zu bemerken, dass die deutschen Berufsfortbildungsschulen zwei volle Schuljahre gearbeitet haben.

In der Zeit vom 26. b's 29. Juni 1. J. weilte der Unterzeichnete in Begleitung des Leiters der Hauptabteilung im Schulamte Michael Scheuermann in Semlin,[1] Neu Pasua,[2] India[3] und Ruma, bei welcher Gelegenheit d e dortigen Hauptschulen bzw. Oberschule sowie die Schülerheime besichtigt wurden. In Semlin wurde mit dem Ortsleiter die Unterbringung der Deutschen Handelsakademie, die im kommenden Schuljahr mit dem Unterricht beginnen soll, besprochen. Zunächst wird die Arbeit nur mit dem 1. und 2. Jahrgang, bei genügender Meldung auch mt dem 3. Jahrgang, aufgenommen werden.

Um der deutschen Jugend der Orte um Neu Pasua den Besuch der dortigen Hauptschule in grösserer Zahl zu ermöglichen, soll in Neu Pasua ein deutsches Schülerheim errichtet werden. Die Vorarbeiten haben begonnen. Das Schülerheim soll in e'nem gemieteten Privathaus untergebracht werden.

Nach Mitteilung dert Ortsleitung Vukovar sind die Bemühungen um die Eröffnung einer deutschen Hauptschule in Vukovar so weit fortgeschr tten, dass an Bargeld 423.000,— Kuna gesammelt worden ist, ein grosses Gebäude (Adolf Hitlerheim), das gegenwärtig zwar noch von der Wehrmacht besetzt ist, sichergestellt wurde. Die Schuleinirichtungsgegenstände werden schon hergestellt. Die Eröffnung eines Schülerheimes ist auch geplant. Die Arbeit soll im kommenden Schuljahr zunächst nur mit den ersten drei Jahrgängen auf genommen werden, da die Meldungen für den 4. Jahrgang zu gering sind. Vom geschilderten Stand konnte sich der Unterzeichnete gelegentlich seines Besuches am 6. Juli 1. J. in Vukovar selbst überzeugen.

Am 29. Juni 1. J. traten die Lahrkräfte der Deutschen Lehrerbildungsanstalt in Essegg[4] ihre Reise nach Deutschland an. In der Zeit von 2. bis 14. Juli fanden nämlich in Deutschlan Lergänge für Lehrkräfte an Lehrerbildungsanstalten statt, zu welchen auch die Lehrkräfte unserer

1 Zemun
2 Nova Pazova
3 Indija
4 Osijek

LBA[5] von der Schulabteilung des VDA[6] eingelanden wurden. Aus diesem Grunde mussten die Reifeprüfungen an der LBA die zunächst am 7. beginnen sollten, auf den 25. Juli verlegt werden.

Am 29. Juni wurden in allen deutschen Schulen die Schulschlussfeiern mit anschliessender Verteilung der Jahreszeugnisse abgehalten.

Am 1. Juli 1. J. erliess das Amt für Schulwesen in den deutschen Tages— und Wochenzeitungen einen Aufruf an die Jungen und Mädel unserer Volksgruppe in welchen diese aufgefordert wurden sich für die Lehrerbildung zu melden. Die Eröffnung einer Deutschen Handelsakademie in Semlin wurde iri der deutschen Presse bekanntgegeben.

In der Zeit vom 1. bis 6. Juli fanden an der Deutschen Oberschule in Ruma, und vom 7- bis 14. Juli an der Deutschen Oberschule in Essegg unter dem Vortsitz des Vorstehers der Abteilung für deutsches Schulwesen Prof. Kühn die Re feprüfungen statt.

Am 8. und 9. Juli 1. J. wurden im Amt für Schulwesen mit dem Vorsteher Prof. Kühn verschiedene Schulfragen besprochen.

Aus der Arbeit der Deutschen Schulkasse:

Die Arbeit in der Deutschen Schulkasse wurde am 20. 1. 1943 aufgenommen und dadurch die Hauptkasse der Volksgruppenführung, die bis dahin auch die Geldangelegenheit des deutschen Schulwesens führte entlastet. Ab 1. April wurde in der Auszahlung der Teuerungszulage für die deutschen Lehrkräfte insofern eine Neuregelung getroffen, dass die verheirateten Lehrkräfte ohne Kinder oder mit versorgten Kindern, weniger erhalten als bisher, dagegen die verheirateten mit 1 Kind denen mit 2 oder mehreren Kindern gleichgestellt wurden.

Von einer Auszahlung der Kinderzulage wurde Abstand genommen, da die Lehrkräfte schon vom Staate die monatlichen Kinderzulagen erhalten.

In den Arbeitsbereich der Schulkasse fällt auch die Verwaltung und Verteilung der Lehrbücher, Lehrmitteln und anderer Unterrichtsmitteln, die aus dem Reiche laufend eintreffen. In der Berichtszeit sind aus dem Reiche keine Lehrmittelsendungen eingetroffen.

Die Bestandaufnahme des volksgruppeneigenen Vermögens in den Schulen und Schülerheimen wurde weiter fortgesetzt. Der Leiter der Schulkasse besichtigte in der Zeit vom 27. Mai bis 9. Juni die Schülerheime in Vinkovci, India und Ruma und überprüfte die Geldgebahrungen. In wirtschaftlicher Hinsicht sind die Schülerheime, mit Rücksicht auf die Kriegslage allgemein gut.

III. Personelle Veränderungen.

Im Amt und in den Kreisleitungen sind keine personelle Veränderungen eingetreten.

5 Kratica za Lehrerbund Algemeine (Sveopći učiteljski savez).
6 Kratica Volksdeutsche im Ausland, ustanova pri njemačkom ministarstvu vanjskih poslova Trećeg Reicha kojoj je bila zadaća da Nijemce u inostranstvu odgaja u njemačkom nacionalnom duhu.

IV. Tätigkeitsplan für den nächsten Monat:

Für den 20. Juli werden d e Kreisschulwalter und Kreisschulräte zu einer Besprechung einberufen. Bei dieser Gelegenheit soll unter anderem auch die Versetzungen und Neueinstellungen von Lehrkräften für das kommende Schuljahr besprochen werden.

Am 22. Juli soll in Anwesenheit aller Mittelschulleiter die Arbeit des kommenden Schuljahres, das voraussichtlich am 1. September beginnen wird, sowie die Richtlinien für die Aufnahme und Einschreibungen in die deutschen Mittelschulen besprochen werden.

Im August findet ein 8 tägiges Ausleselager für die Jungen und Mädel, die sich für die Aufnahme in die Lehrerbildungsanstalt gemeldet haben, statt.

In der ersten Hälfte des Monates August ist ein 10 tägiges Schulungslager für Wanderlehrer nnen und Hilfslehrerinnen mit 6 Klassen Oberschulen geplant. In der zweiten Hälfte des Monats August ein ähnliches Schulungslager für Mittel- und Volksschullehrerinnen sowie für Hilfslehrerinnen mit Abitur geplant. Beide Schulungslager sollen in Essegg stattfinden.

Die Abiturientinen der deutschen Oberschulen und der Lehrerbildungsanstalt werden in der DJ-Führerinnenschule in Ruma von der Landesjugendführung und dem Amt für Schulwesen in einem 3 wöchigen Schulungslager das am 1. August beginnen soll, für ihr Arbeitsdienstjahr, welches sie in den deutschen Volksschulen als Hilfslehrerinnen ab-le:sten werden, geschult. Die Abiturienten der Oberschulen, der Lehrerbildungsanstalt sowie der Handelsakademie werden, angefangen vom 1. August zur Ableistung einer 3 monatigen Arbeitsdienstpflicht beim deutschen Arbeitsdienst, herangezogen werden.

Zur Tagung der Schulamtsleiter in Werschetz in der Zeit vom 15. bis 22. August fahren folgende Vertreter unseres Schulwesens: aus dem Schulamte: Friedrich Kühbauch und Adam Keller, aus der Abteilung für deutsches Schulwesen: Prof. Hans Kühn und Anton Strecker, als Vertreter der Mittelschulen: Dr. Alfred Pichler, Dr. Rudolf Stiefenhofer, Stephan Guth und Viktor Errath, als Vertreter der Volksschulen und Schulinspektorate: Hugo Kreutzer, Vertreterinnen der weiblichen Erziehung: Marie Litschof und Evi Sutter.

V. Die Tätigkeit hemmenden Schwierigkeiten und Hindernisse.

Die in den beiden letzten Tätigkeitsberichten geschilderten Schwierigkeiten sind nur zu einen kleinen Teil behoben worden. Die Zahl jener Orte die unmittelbar durch Ueberfälle bedroht sind, hat sich nicht erhöht. Alle deutschen Mittelschulen, ausgenommen die LBA in Esseg und der Hauptschulen in India und Neu Pasua, sind von der Wehrmacht belegt, sodass der Unterricht in diesen Schulen im kommenden Schuljahr mit grossen Schwierigkeiten verbunden sein wird.

VI. Geist und Stimmung bei der Gefolgschaft:
Die deutsche Lehrerschaft ist diszipliniert und übt die Tätigkeit pflichtgemäss aus.

Heil Hitler!
i. V. F.[7] Kühbauch
Leiter des Amtes.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 5/II.

153

15. VII 1943.

Izvještaj Ureda za narodno gospodarstvo Njemačke narodne skupine u Osijeku o organizacionim pitanjima, personalnim promjenama, izgradnji i radu u periodu od 15. juna do 15. jula 1943. godine, navodeći da su njemački obrtnici postigli dobre rezultate u izradi predmeta za potrebe njemačke vojske, ali se napominje da postoji opasnost od djelovanja NOV **što uz stalni porast cijena nepovoljno utječe na moral i materijalno stanje pripadnika Skupine.**

I. ORGANISATORISCHER AUFBAU, AUSBAU UND AENDERUNGEN:

In verschiedenen Besprechungen ist festgestellt worden, dass der organisatorische Aufbau des Amtes für Landwirtschaft infolge Fehlens geeigneter Mitarbeiter nicht weiter kommt. Grundsatz, diese Mitarbeiter müssen im Laufe der Zeit gefunden werden, wenn führungsmässig eine Breitenauswirkung der Organisation geschaffen werden soll. Die Einrichtung einer Landesbauernschaft bedarf einer grundsätzlichen Ausrichtung. Eine derartige berufsständige Organisation kann nur von unten her ausgebaut werden. Die Verantwortung hierfür ist zu dezentralisieren, d. h. auf die Schultern der Kreisbauernführer zu legen. Es muss daher Wert darauf gelegt werden diese Stellen mit guten Kräften zu besetzen. Mangeln diese, dann müssen durch entsprechende ständige Schulung die geeigneten Kräfte herangezogen werden. Soll eine berufsständische Organistaion aufgebaut werden und Erfolg in ihrer Arbeit haben, dann sind verschiedene grundsätzliche Zuständigkeitsfragen mit der politischen Leitung abzugrenzen, ohne dass nach aussen hin diese Abgrenzungen in Arscheinung treten. Hierfür werden zur gegebenen Zeit bestimmte Vorschläge gemacht werden.

Das Amt für gewerbliche Wirtschaft errichtete die Kreisfachschaft für Fassbinder in Ostsyrmien und bestellte zum Leiter dieser Kreisfachschaft Fassbindermeister Stefan Oeffenbäcker, aus India.[1] Für die Kreisfachschaft der Raseure und Friesure im Kreise Unterdrau, wurde Hugo Link, aus Essegg,[2] ernannt.

7 Fritz
1 Indija.
2 Osijek.

Zum Kreisfachschaftsleiter der deutschen Schuhmacher, für den Kreis Save-Donau ist Filip Braun, aus Vinkovci, bestimmt worden.

Die Erfassung der Mitgleider in der »Deutschen Arbeitsgemeinschaft« hat weitere Fortschritte gemacht und es hat sich der Stand in der Berichtszeit von 28.647 auf 28.883 erhöht.

II. TÄTIGKEIT IN DER BERICHTSZEIT:

Amt für Landwirtschaft. — Hauptsächlich missen UK-Stellungen erledigt werden. Ausserdem Beurlaubungen für die Ernteeinbringung und den Drusch. In arbeitstechischer Beziehung ist hierfür das Möglichste getan worden. Die Beurlaubengen können nicht so durchgeführt werden, wie es die Situation des Landes fordert.

Die seit Monaten laufende Silobauaktion ist immer noch nicht abgeschlossen und dürfte verspätet kommen. Schotter, Zemet und Eisen sind zum grössten Teil abgefordert und verteilt. Die beauftragte Baufirma Broucek, Wien, hat trotz mehrmaliger telegraphischer Aufforderung, nunmehr mit dem Bau zu beginnen, bisher nichts hören lassen.

Die Hofkartenaktion läuft weiter, die Dorfermittlungsbogen sollen zur weiteren Veranlassung in Druck gegeben werden.

Die Zeitschrift »Volk am Pflug«[3] erscheint nunmehr seit 1. VII. 1943 als Wochenzeitschrift.

In der Berichtszeit sind 15 Bauernburschen nach dem Reich abgegeben worden (5. VII.). Sie werden in der Landesbauernschaft Sachsen untergebracht. Ebenfalls war in dieser Zeit ein Herr Dr. Spahr auf Veranlassung der VOMI[4] hier, um über die Ausbaumöglichkeiten der Bauernschule »Dünewald« R:chtlinien aufzustellen. Er wollte auch in Zusammenarbeit mit Prof. Dr. Ganslmayer in Anlehnung an die Gesetzesvorschriften des kroatischen Staates den entsprechenden Lehrplan aufstellen.

Das Amt für gewerbliche Wirtschaft hat durch Verlagerung der Wehrmachtsaufträge an deutsche Handverker guten Erfolg erzielt. Die ersten 50 Stück Feldwagen wurden am 26. VI. 43.[5] abgeliefert. Bei der Herstellung d'eser Wagen sind Wagner-, Schmiede- und teilweise such Tischlerbetriebe eingeschaltet. Die Tischlermeister haben darüberhinaus einen Auftrag von 5.000 Stück Militärdoppelbetten erhalten, desgleichen die Sattler- und Riemermeister für 3.000 Stück landesüblichen Tragsatteln.

Die »Deutsche Arbeitsgemeinschaft« hat in der Berichtszeit zwei Schulungen[6] für Ortswalter und Betriebsobmänner und 7 Arbeitsbesprechungen mit den Mitarbeitern der »Deutschen Arbeitsgemeinschaft« im Gebiet abgehalten. Um Arbeitsfreude zu haben, wurden Werkpausenkonzerte in Industriebetrieben von der »Deutschen Arbeitsgemeinschaft« organisiert und durch ein Musikchor der Einsatzstaffel durchgeführt.

3 Nedjeljni list »Volk am Pfluge« i istoimeni kalendar izdavao je Ured za seljačko gospodarstvo.
4 Kratica za Volksdeutsche Mittelstelle (Centralno rukovodstvo svih njemačkih skupina izvan III Reicha).
5 Vidi dok. br. 146.
6 Isto kao 5.

Die Arbeitsvermittlung ist aus Mangel an Arbeitskräften in Stocken geraten. Vermittelt wurden von der Landeswaltung der DAG[7] in der Berichtszeit insgesamt 12 männliche und 15 weibliche Arbeitskräfte, angefordert hingegen waren 316 männliche und 13 weibliche Kräfte.

III. PERSONELLE VERÄNDERUNGEN:

Aus dem Amte für Landwirtschaft, in Frau Sophie Eich ausgeschieden.

In der Kreisstelle für gewerbl·che Wirtschaft des Kreises Save--Donau übernahm Peter Spreitzer die Geschäftsführung.

IV. TÄTIGKEITSPLAN FÜR DEN KOMMENDEN MONAT:

Amt für Landwirtschaft. Einführung der Dorf ermittlungsbogen. Bearbeitung der sich aus den Verhältnissen heraus ergebenden Fragen.

Das Amt für gewerbliche Wirtschaft und die »Deutsche Arbeitsgemeinschaft« verden in Zusammenarbeit mit der Landesjugendführung eine Berufsberatung der schulentlassenen Jugend vornehmen. Bestimmt wurde eine Berufsberatungskommission. Weiter wird das Amt für gewerbliche irtschaft die Vertreter des deutschen Gewerbestandes in der kroatischen Wirtschaftskammer ernennen.

Die »Deutsche Arbeitsgemeinschaft« wird nach der Ernte (ab 1. August) eine weitere Schulung der Mitarbeiter im Kreise Save-Donau, in Vinkovci, abhalten.

V. TÄTIGKEITSHEMMENDE SCHWIERIGKEITEN UND HINDERNISSE:

Amt für Landwirtschaft. — Im Vordergrund die Partisanengefahr. Wirtschaft ohne jede Organisation, Unsicherheit ’nfolge der Festpreise und der schwarzen Börse, unnötige Verzögerung sämtlicher wirtschaftsfördernder Massnahmen. Fehlen einer klaren Entscheidung über Führungsamt und Berufsorganisation in ihrer Auswirkung auch die nachgeordneten Dienststellen.

VI. GEIST UND STIMMUNG BEI DER GEFOLGSCHAFT:

Die ständige Preiserhöhung der lebenswichtigen Artikel und die schwierige Ernährungslage, haben ungünstigen Einfluss auf d e Stimmung der Gefolgschaft. Die Angestellten und Arbeiter drängen weniger nach einer Lohnerhöhung, als nach einer Regelung der Preise und Rohstoffen, sowie Warensicherstellung, welche ihnen ermöglichen würde das Notwendigste auf normalen Wege und nicht im Schleichhandel zu beschaffen. Die Moral ist, durch die »Deutsche Arbeitsgemeinschaft« unterstützt, gut und es ist der Wille zum Arsharren vorhanden.

7 Kratica za Deutsche Arbeitsgemeinschaft (Njemačka zajednica rada).

VII. VERHAELTNIS ZU DEN GLEICHARTIGEN EINRICHTUNGEN DES STAATES UND STAATS-FUEHRENDEN VOLKES.

unverändert.

Hebel[8]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 4/II.

154

15. VII 1943.

Izvještaj Okružnog vodstva Njemačke narodne skupine Donja Drava o radu i stanju Skupine za mjesec juni 1943. god. ističući da se zbog mobilizacije osjeća nedostatak kadra za organizacioni rad i izragdnju mjesnih vodstava i da stalna opasnost od NOV ometa rad, pa se djelatnost Skupine u junu svodila uglavnom na suzbijanje te opasnosti, a kod pripadnika Skupine vlada ogorčenost zbog ratnog stanja, crne berze, nesigurnih prilika, a kritikuje se i vodstvo Skupine.

I. ORGANIZATORICHER AUFBAU, AUSBAU UND AENDERUNGEN.

Die bedrohung mehrerer Ortsgruppen durch die Part'sanen, der Mangel an Hauptämtlichen Mitarbeitern in der Kreisleitung und der Mangel an ehrenamtlichen Mitarbeitern in den Ortsle'tungen durch Einrückung. wirkt sehr hemmend auf den organisatorichen Auf- und Ausbau im Kreise. Ausserdem ist infolge der dringenden Feldarbeiten in den Sommer-Monaten auf dem Lande immer eine schwache Tätigkeit in der völkischen Arbeit zu verze'chnen.

II. DIE TAETIGKEIT IM VERGANGENEN MONAT.

Die Tätigkeit im vergangenen Monat, war wieder auf allen Gebieten von Partisanengefahr beeinflusst und musste sich in der Hauptsache auf d'e Bekämpfung der Partisanengefahr beschränken.

Die Flüchtlinge aus Kula-Josefsfeld, Poreč-Josefsdorf und Ciglenik wurden wieder zurückbefördert.[1] Die Flüchtlinge aus Darkovac hingegen, konnten bisher noch nicht zurückbefördert werden. In die Djakovšt'na wurden 255 Pimpfe und Jungmädel aus Essegg, zur Erholung verschickt.

III. PERSONAELLE VER A ENDERUNGEN.

Ab 1. Juli wurde Kam. Fritz Let je aus Velimirovac als Leiter der Kreispropagandastelle eingesetzt, der zu diesem Zwecke vom Volksgruppenführers U. K. gestellt wurde.

8 Hans
1 Vidi dok. br. 137.

IV. TÄTIGKEITSPLAN FÜR DEN NAECHSTEN MONAT.

Solange Partisanengefahr besteht, lässt sich ke.n feststehender Plan für die Zukunft aufstellen, da jeden Augenblick ein Umstand eintreten kann, der die Kreisleitung mit ihren ganzen Arbeits-Apparat voll und ganz in Anspruch nehmen kann. Die Ernten und Drusch-Arbeiten werden aber auch die Vg'n. im kommenden Monate nach Bedarf beanspruchen, dass von Propagandareisen und sonstigen Besuchen der Ortsgruppen, ausser Sonn- und Feiertagen — Abstand genommen werden muss.

V. TÄTIGKEITSHEMMENDE SCHWIERIGKEITEN UND HINDERNISSEN.

Ausser der Partisanengefahr gibt es keine nennenswerte arbeitshemmende Schwierigkeiten und Hindernissen.

VI. GEIST UND STIMMUNG BEI DER GEFOLGSCHAFT.

Ge·st und Stimmung bei der Gefolgschaft ist ernst. Es wird über den Krieg geschimpft, über die Drückeberger, über die Kriegsgewinnler (Schwarhändler) auch mal über die Führung, doch tut noch der grösste Teil unserer Volksgenossen seine Pflicht und ist sich der Notwendigkeit dieses Kampfes bewusst und bereit, alles diesbezüglichen Opfer auf sich zu nehmen.

VII. VERHAELTNIS ZU DEN GLEICHARTIGEN EINRICHTUNGEN DES STAATES UND STAATSFUEHRENDEN VOLKES:

Sind bisher keine Aenderungen eingetroffen.

VIII. Die bisherige Getreideernte verspricht laut bisher eingelaufenen Berichten eine Rekordernte zu verden. Im allgemeinen wird aber über zu wenig Arbeitskraft für die Einbringung der Ernte geklagt. Leider konnte kein Ernteschutz gegründet werden, Obschon beiderseitiger und zwar bei den Kroaten an Waffenmangels wo man einen Ortsschutz[2] hätte auf stellen können. De Leute kamen ursprünglich zu mir und stellten sich der Deutschen Führung bei. Von deutscher Seite durch Mangel an männlichen Kräften,[3] konnte man keinen richtigen Ortsschutz gründen. Diese paar alten Männer die zu Hause sind, sind des Tages über mit dem Abmachen der Ernte beschäft'gt, so dass sie in der Nacht keine Wache halten konnten. Die Folgen dvaon sind bereits das Abbrennen von cca 30 Dreschmaschinen,[4] durch die Partisanen nur im Bezirk Našice und Miholjac. I

2 Mjesna zaštita (Ortschutz) bila je poluvojnička organizacija koja je djelovala samo u slučaju potrebe. Vršila je noćno patroliranje oko mjesta ugroženih NOV. Bila je slabo naoružana i nije joj^ se pridavala veća važnost sve dok joj prilike nisu nametnule dužnost obrane mjesta. U mjesnoj zaštiti vršili su službu svi muškarci od 14 do 65 godina.

3 Prema naredbi o totalnoj mobilizaciji od 13. 1 1943. god. sve sposobno ljudstvo za vojsku od 1908. godišta nadalje upućeno je u Waffen SS da bi se nadoknadili gubici na istočnom frontu.

4 Vidi dok. br. 144.

Durch Verschleppung haben wir w:ederung einige Vgn. verloren. Der Ortsleiter Andreas Manier aus Mrzović, wurde auf dem Felde bei seiner Arbeit durch einheimische Partisanen erschossen. Die St'mmung wegen der NichtaufStellung des Ernteschutzes, ist bei den Kroaten sowie bei den Deutschen bedrückt. D e Flüchtlinge von Darkovac[5] wurden nach Oberjosefsfeld[6] und Oberjosefsdorf[7] zurückgesiedelt um ihre Ernte abmachen zu können. Jedoch als sie dort ankamen, wurde die Deutsche Wehrmacht abgezogen und die Ernte steht noch auf den Feldern, während die Flüchtlinge sich nach Požega wieder zurückziehen mussten.

Heil Hitler !
Kreisleiter
(Hemmerling)[8]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 5/II.

155

17. VII 1943.

Izvještaj Župske redarstvene oblasti Nova Gradiška Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost NDH u Zagrebu ... o akcijama NOV na kotarima: Pakrac, Daruvar, Slav. Požega i Novska.

K o t a r P a k r a c :

Ivan Marošević član ustaške pripremne bojne iz Obriježa dol.' prijavio je da su partizani od 17 do 18 lipnja otjerali iz istog sela i to:

Ivanu Marošević 2 vola, 1 kola, 70 kg. bijelog brašna, 1 šivaći stroj 1 kotao od 25 lit. 60 lit. vina, i 25 lit. su prolili. Andriji Josipović 5 kom. domaćih ženskih haljina novih, 12 ženskih marama, 6 kecelja, 1 novu žensku vestu, 1 par muškog rublja. Franji Marošević 1 kravu. Luki Josipović 1 kola. Iliji Ivanov'ć 2 kobile, ormu i 1 kola. Mandi Poturica 2 konja, 2 orme, 1 kola. Marku Brinjak 1 kravu i 1 tele. Odmetnici su izjavili da su ovu imovinu oduzeli zato, što potiče od iseljenih pravoslavaca. Dne 26 lipnja o. g. izdali su partizani nalog žiteljstvu sela Badljevina da tokom toga dana prevezu u selo Dereza svu imovinu evakuiranih pravoslavaca sela Dereze, što su djelomično nalog morali izvršiti. U noći od 1 — 2 srpnja o. g. došao je oveći broj partizana[2] u selo Obriježdol. a odavde su otišli u selo Omanovac gdje su oko 10 sati na večer održali govor protiv predstavnika osovine i pozivali pučanstvo da se njima priključe, ali se nitko nije pr'ključio.

5 Vidi dok. br. U i 137.
6 Pogrešno, treba Josefsfeld (Kula).
7 Pogrešno, treba Josefsdorf (Poreč).
8 Stefan Skreptschuch
1 Donja Obriježdol
2 Odnosi se na jedan bataljon XVII NO brigade.

D a r u v a r :

Dana 12/13 srpnja o. g. na pruzi Đulaves — Pivnica na kim. 83 eksplodirale su 2 mine u razmaku 30 m i odštetile željezničku prugu u vrijeme kada nije bilo prometnih vozila.

P o ž e g a :

U selu Poljanska partizani kopaju krumpir i odvoze ga u šumu. U selima Doljanci, Stražeman i Biškupci partizani po noći prisilno oduzimaju hranu od seljaka. U noći od 14 na 15 o. mj. oko 22 sata partizani su odnieli 620 kg. krušnog brašna od Vist Ivana mlinara iz Kantrovaca. Na oduzeto brašno izdali su mlinaru potvrde s potpisom »Intedant područja Mrkonjić« i pečatom »Komanda požeškog područja«.

N o v s k a :

Dana 16 srpnja u 5 sati u jutro napalo je selo Krapje 650 partizana[3] i to tako zvana »Češka brigada«. Posada[4] naša u selu Krapju povukla se na crkveni toranj, te je odatle držala borbu sa partiznima sve skoro do podne, dok nije stigla pomoć iz Jasenovca. Kroz sve to vrijeme bili su partizani gospodari situacije te su u selu zapalili općinu koja je kasnije izgorjela. Od seljaka odveden je samo jedan, ime se za sada nezna.

Za vrijeme borbe ubijen je znatan broj part·zana, koje su odmah odmetnici sa sobom odveli na trojim kolima.[5] Kasnije nađeno je oko crkve još 11 partizana ali mrtvih. Na crkvenom tornju poginuo je jedan ustaša i jedan domobranski častnik Kad je stigla pomoć iz Jasenovca povlačili su se partizani prema selu Puška te ih je prigodom povlačenja dosta ubijeno. Kod ove potjere poginulo je 7 ustaša te vjerovatno jedan častnik. Kod Puške natjerani su partizani u Savu te ih je oko 100 moralo da pliva. Ziva su uhvaćena 4 partizana i jedna partizanka.

Noću 11/12. VII. na području postaje Raić, partizani su rasturili komun'stičke letke i to: »Narodima Hrvatske«. Ovaj letak izdalo je »Zemaljsko antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske«. U letku se narodi Hrvatske bez obzira na vjeru i narodnost, dakle i Nijemci i Mađari, poz'vaju na suradnju sa partizanima, hvali se rad i uspjeh partizana. Hvali se crvena armija i Staljin, a napada se Njemačka, Hitler, Musolini, Pavelić, Nedić, izbjeglička vlada jugoslavenska u Londonu, Draža Mihaljević,[6] Maček, HSS. Narodni zastupnik HSS Filip Lakuš, o izdajničkoj politici Dr. Mačeka gdje se iznosi izdajnički rad Dr. Mačeka i HSS zbog pozivanja naroda da stupi u domobranstvo.
[7]

Za dom spremni.

Zamjenjuje upravitelja
M. P. (pristav)

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 19/III.

3 Odnosi se na dva bataljona XVII NO brigade koji su na prolazu za Baniju napali ovo ustasko uporište.
4 Posadu je sačinjavalo 60 ustaša.
5 Broj preuveličan, gubici 5 mrtvih i 4 ranjena borca; vidi izvještaj Štaba X divizije Štabu II korpusa NOV i POH od 11. augusta 1943. god. (arhiva HIS, Slav. Brod, K 30, fk. 59—63).
6 Mihajlović
7 Izostavljeni dio teksta odnosi se na Bosansku Dubicu.

156

17. VII 1943.

Izvještaj Oružničkog krila u Brodu n/S Zapovjedništvu II domobranskog zbornog područja Brod ... o političkim prilikama, raspoloženju naroda, moralu vojske, akcijama jedinica NOV te o prehrani i otežanom željezničkom i cestovnom prometu na području ovog oružničkog krila za razdoblje druge polovine jula 1943. god.

I. OPĆA POLITIČKA SITUACIJA:

1. Raspoloženje naroda obzirom na unutarnje i vanjske prilike i događaje: U narodu vlada općenta zabrinutost. Ova dolazi zbog akcije komunista u unutrašnjosti države s jedne strane — as druge strane zbog bojazni od bombardiranja od strane neprijatelja. Tu bojazan potenc'raju probne uzbune, strogo zamračivanje i t. d. Sve ovo a u vezi jake akcije partizana lomi moral u narodu — jer zbog sveg ovog zla dobiva slabu ili nikakvu pomoć od strane državnih vlasti. Moral u narodu pod:gao bi se kad bi se provela jedna jaka akcija od naših oružanih snaga — a ova da završi sa podpunim uspjehom.

Hrvati: Odani Poglavniku i N. D. H. Zbog akcije partizana narod je zabrinut, jer mu part:zani otimlju sve što im treba. Ovo specijalno sada kad je žito dozrielo — a vršidba zbog akcija partizana otežana.

Pravoslavno pučanstvo: Oni koji su kod svojih kuća, neiskreni su i ne rnsle nam dobro. Prividno su mirni — nu šuruju sa odmetnicima i čekaju momenat da im se pridruže.

Nijemci i Slovaci: lojalni su.

Mađari: Lojalni su.

Židovi: Ima ih vrlo malo i ne dolaze u opće do izražaja.

2. ČETNIČKA AKCIJA:

Stanje kod četnika od prošlog izvještaja je nepromienjeno.

2. srpnja o. g. oko 2 sata došla je skupina sa oko 10 četnika u selo Stitar[1] (5 km. s. z- od Županje) i izvršili plačku gotovog novca, dukata i razne robe u do sada neprocienjenoj vriednosti od trojice imučnih seljaka.

3. srpnja 1943. godine oko 1 sat napalo je 6 naoružanih četnika na kuću seljakinje Eve Marčetić i seljaka Mate Iđaković iz sela Jaruna[2] (7 km. s. z. od Bos. Šamca). Četnic! su opljačkali 10 velikih i 20 malih dukata, gotovog novca u iznosu od 80.000 kuna i razne robe. Seljaci koji su organizirali potjeru oteli su od četnika robu — a sa novcem četnici su pobjegli nasipom Save.

3. O KOMUNISTIMA-PARTIZANIMA:
[3]

Na području kotara Brod akcija partizana je također pojačana. Pojavljuju se u manjim skupinama (iznimka je jedino njihov dolazak u

1 Vidi dok. br. 149.
2 Treba Jaruge; vidi isto kao 1.
3 Izostavljeni dio ne odnosi se na Slavoniju.

Brodsku Varoš, gdje ih je bilo 6 — 700) a u zadnje vrieme počeli su sa palenjem vršal·ca.

5. srpnja o. g. oko 0.15, 1 i 2 sata jača skupina partizana' napala je na željezničku postaju Sibinj.

Željeznička bojna u Sibinju napad odbila.

Žrtava ni na jednoj strani nije bilo.

4. srpnja o. g. oko 24 sata došla je skupina partizana u jakosti od oko 200 ljudi u selo Brodski Drenovac (22 km. s. z. od Broda) i iz obćine opljačkali općinske stvari i spise. Osim toga opljačkali su jednog mlinara, jednog trgovca i dva seljaka. Odnieli su kaiše vršaćeg stroja a odveli i povjerenika za vršidbu. Osim toga odveli su dvie žene i dva čovjeka, koji se do sada nisu vratili.

Partizani su došli iz Požešk h šuma — a tamo su se i vratili.

8. srpnja o. g. oko 22.15 sati skupina od Oko 800 partizana napala je sa sviju strana selo Brodski-Varoš[5] (2 km. s. z. od Broda), upali u općinu zapalili jedan dio spisa i polupali nešto namještaja. U borbi su poginula su 2 ustaše i jedan domobran, odveli oko 150 domobrana radne bojne i tri građana. Partizani nisu imali gubitaka.

Partizani su se vratili u Dilj-goru.

10. srpnja o. g. oko 24 sata naišao je teretni vlak Brod — Vinkovci na minu kod sela St. Topolje[6] (18 km. s. i. od Broda). Jedna štitna kola iskočila. Šteta mala. Promet se odvija normalno.

11. srpnja o. g. oko 6.30 sati skupina od oko 200 partizana sačekala je u šumi Dolci (8 km. s. i. od Broda) tri Njemačka teretna samovoza. Jedan samovoz je prošao, jedan se je vratio u Brod a jednog su partizani ustavili i zapalili. Dva Njemačka vojnika poginula.

Partizani[7] su se vratili u Dilj-goru.

15. srpnja o. g. oko 2 sata došla je skupina od oko 20 partizana u selo Podvinjsko-Bukovlje (5 km. s .i. od Broda) i tamo polupali jedan vršaći stroj a dreš zapalili. Šteta se cieni na oko 300.000 kuna.

15. srpnja o. g. oko 3 sata skupina od oko 10 partizana došla je u selo Glogovicu (9 km. s. z. od Broda) i upali u dvorište seljaka Stjepana Vrbanac, gdje su mu zapalili dreš za vršenje žita — a na traktoru neke dielove polupali.

Šteta se cieni na 1,000.000 kuna.

4. O akciji, radu i kretanju sumnjivih osoba, tuđinskih agenata, provokatora i anti-državnih elemenata : Nije zapažena.

4 Akciju je izvršio Diljski NOP odred.
5 Vidi dok. br. 162, objašnjenje 5.
6 Akciju je izvršio Diverzantski bataljon II korpusa NOV i POH. Vlak je prevozio ratni materijal, uništena je lokomotiva i 7 vagona.
7 Odnosi se na jedinice Diljskog NOP odreda koje su u razdoblju od 10. do 26. jula vršile uglavnom akcije ekonomskog karaktera: spaljivanje i odvoženje pšenice i stoke te uništavanje vršalica; vidi dok. br. 178.

5. O stranoj promidžbi u narodu: Osjeća se da dolazi preko krugovala. Izgleda da [narod promidžbi] stranih krugovalnih postaja vjeruje i da ga zabrinjuje.

6. O prilikama prehrane i prometa. Stanje prehrane sada je bolje. Zelenja ima u obilju, jer su bašče vrlo dobre. Sve je to ipak vrlo skupo i onaj koji nema svoje zemlje — teško dolazi do svega, čega seljak ima u izobilju.

Zita su vrlo dobra i očekuje se obilna žetva.

Promet: U poslijednje vrieme nije normalan. Glavna željeznička pruga Zagreb — Zemun, često je napadnuta od partizana i tračn'ce eksplozivom oštećene. U koliko se ovi svi incidenti i ne događaju na području ovoga krila, osjeća se poteškoća prometa, jer vlakovi izostaju i ne dolaze na vrieme.

Cestovni promet isto tako je ugrožen.

Mjere za dovođenje ovoga u red slabo se pođuzimlju.

8. O odnosu Vojske sa Ustaškim organizacijama i sa građanskim vlastima: Je dobar.

II. O akciji saveznickih snaga: Nije bilo.

III. Stanje u vojsci:

1. Raspoloženje duh i stega kog oružnika. Raspoloženje, duh i stega kod oružnika ovoga krila je dobro.

2. Ispadi neredi i izgredi većeg obima: N[5]je ih bilo.

3. Utjecaj strane ivještajne službe i neprijateljske promičbe u oružništvu: Kod oružn ka ovoga krila ne osjeća se.

4. Bjegstva iz oružničtva: Nije bilo.

5. Ponašanje častnika, dočastnika i momčadi u vojarni i van ove: Po propisu.

V. Obči zaključak:

Politička situacija prema občim prilikama zadovoljava.

Mjere protiv sumnjivih osoba poduzimaju se.

Zamjenjuje zapovjednika, poručnik:
Prpić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 13/III.

18. VII 1943.

Izvještaj Štaba X divizije NOV Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o razmještaju i djelovanju podređenih jedinica u toku juiske ofanzive na Slavoniju i Bilogoru.[7]

Dana 12. ov. mj. kada je Štab Korpusa otišao[2] sa XVII Brigadom sa kote 856, jedinice XXI Brigade bile su izvan Vrhovaca. Drugoga dana su se povukle na Jankovac, gdje sam ja sa Tehekom[3] došao, jer je neprijatelj zaposjeo Visoko drvo.

Drugoga dana t. j. 14. ov. mj. neprijatelj je došao u Drenovae[4] i Voćin te se tako spojio sa snagama iz Kamenske. Jedinice su i dalje ostale na Jankovcu i visovima oko njega. Kada smo vidjeli da situacija nije tako opasna na tom sektoru, a i da zavaramo neprijatelja, da popalimo vršaće mašine i da se izvrši mobilizacija, uputili smo jedan bataljon sa drugom Đakom[5] na Dilj i dalje pored Broda i Pleternice na Babje Gorje i nazad za Požešku kotlinu. Taj se bataljon još do sada nije vratio.

Da bi mogli imati bolji pregled situacije 18. ov. mj. prebacili smo se nad Vrhovce, gdje smo hvatali vezu sa Jeftom[6] kao i sa Psunjom.[7] Dana 17. ov. mj. neprijatelj je napustio položaj iznad Nježića, Visokog drveta, kao i cestu Kamenska — Voćin i prebacio se prema istoku i sjeveru. Došao je u Jankovac i zapalio ga, a po tom se ponovno povukao. Jedan bataljon XX Brigade sada se nalazi nad Vrhovcima dok je drugi na Koprivnatom brdu više Jankovca, a mi smo došli u zgrade Štaba Korpusa gdje smo se i smjestil'. Drug Jefto, Stoj an,[8] Stric,[9] Momo,[10] nalazi se zajedno s nama.

XVIII Brigada vratila se 13. ov. mj. iz Bilogore i probila se preko pruge i ceste kod Klise gdje je potukla dosta Njemaca i 21 zarobila, te i njih poslije dotukla. Poslije prebacivanja na Pijetlovu nogu, a odatle se prebacila za Papuk. 15. ov. mj. imali smo sastanak sa Štabom XVIII. i u slučaju veće gužve dali smo im pravac ili za vama, ili za Moslavinu — već prema situac'ji, jer ih za Bilogoru nismo mogli uputiti zbog' ofanzive pred kojom su se oni povukli.[11] Drugoga dana se nisu mogli probiti na Ravnu Goru jer je bila blokirana cesta. Treći dan uputili su jedan bataljon za Trokut,[12] druga za Ravnu Goru, dok je jedan ostao na Papuku. Sa ovom Brigadom došao je i načelnik Štaba XII Divizije.[13] Sada smo vam

1 U operacijama protiv NOV na području Slavonije od 8. do 20. jula 1943. god. učestvovale su jedinice: dijelovi 187. njemačke divizije, I i IV gorski /drug I gorske domobranske divizije, dijelovi 4, 5. i 6. domobranske pukovnije i jedna samostalna ustaška bojna. Na području Bilo-ogre učestvovale su: 54. pukovnija 100. lovačke divizije, dva njemačka bataljona za obuku iz Bjelovara i Šlav. Broda, nekoliko ustaško-domobranskih bojni i njemačke i ustaške policijske jedinice iz rajona Zagreba i Osijeka.

2 Odnosi se na put XVII NO brigade i Štaba II korpusa NOV i POH u Baniju.

3 Antun Biber

4 Slatinski

5 Dušan Puač

6 šašić

7 Odnosi se na Komandu Psunjskog područja.

8 Divić

9 Rade Pavlović

10 Nikola Kosanović

11 Odnosi se na put XVIII NO brigade na Kalnik; vidi dok. br. 124 i 144, objašnjenje br. 4.

12 Teritorij između komunikacija Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okučani — Pakrac.

13 Rade Kneževič Tihi

javili da bataljoni ostanu tamo gdje jesu i da ne napuštaju terena. Ova Brigada vodila je velike borbe sa neprijateljem za vrijeme dok su XII i XVI vršile akciju na Varaždin.[14] Izgubili su priličan broj nižeg kadra, jako su umorni i sa vrlo malo municije. Skoro 80°/o bosih. Bili su blokirani od ostalih svoj h Brigada, zbog čega i nisu otišli s njima, jer nisu imali niti veze.

Svi Odredi nalaze se na svojim sektorima osim jedan bataljon Daruvarskog Odreda koji se povukao na Psunj pred silnom reakc jom koja je bila na tom sektoru.

Podravski Odred sa diverzantima digao je željeznički most na pruzi Osijek — Zagreb, između Slat'ne[15] i Mikleuša, koji je dugačak 20 met. Saobraćaj ne radi. Dva dana poslije toga isti odred zapalio je drveni most na cesti kod Mikleuške. U toku prošlih nekoliko dana ovaj Odred je po Podravini zapalio 25 vršalica.

Diljski Odred izvršio je nekoliko akc ja što će se vidjeti iz priloženog izvještaja.

Požeški odred popalio je također nekoliko vršalica i sada se sprema da dokrajči u Požeškoj kotlini, a po tom na Babinu goru.

Na rastanku dogovorili smo se da ćete nam se javljati preko radio stanice ali još do sada nismo ništa ćuli od vas. Slušamo u 10 i 16 sati na valu na kojem je davan drkular.

Dana 10. ov. mj. u 23 30 sati letio je jedan avijon nad sektorom Zvečeva. Mi zaključujemo da je to bio »Libetar«. Došao je pravcem iz Požege do Zvečeva, odakle se vratio nad Bućje, i nazad nad Kamensku. Kada je tako napravio tri kruga, vratio se istočno nad Požešku kotlinu gdje je također nadletao pola sata i otišao. Zvuk motora bio je tih i bez ikakvog svjetla, samo je davao neke bijele signale ispod trupa. U to vrijeme neprijatelj se nalazio u Zvećevu, a mi nismo znali kakovu vatru treba ložiti.

Pred nama sada stoji žetva, koja je već na pragu. Sve jed nice koje imamo ovdje rasporedit čemo po čitavom sektoru kako bi narod mogao da pokupi žetvu. XVIII. Brigadu otputit ćemo u Podravinu, s tim da jedan bataljon ode u Bilogoru, XXI Brig, nalaz t će se u Požeškoj kotlini.

Mi se nadamo da ćete se vi vratiti odmah kad primite ovaj naš izvještaj i sa sobom ponijeti radio stanicu.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu

Komandant:
Vinko Antić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 30/1.

14 Radi se o napadu na Jalkovac; vidi dok. br. 124, 139, 185 i 186.
15 Podravske

158

18. VII 1943.

Pismo člana CK KPH Anke Berus Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o situaciji u Slavoniji u kojem iznosi svoja zapažanja o radu vojnog rukovodstva i političkih organizacija, daje kritički osvrt i prijedloge za otklanjanje nedostataka.

Dragi drugovi![1]

2. VII. o. g. poslali smo Vam opširno pismo o stanju u Slavoniji[2] po drugu Marijanu,[3] koji je dolazio .. .[4] Kasnije sam doznala, da je kanal iz Slavon je prekinut, te on nije prošao dalje. Zato ću Vam danas u kratkim crtama iznijeti najvažnije stvari.

Kako su Vas drugovi sigurno već izvjestili predviđeno savjetovanje za Slavoniju,[5] koje se trebalo održati 12. o. mj. nije bilo moguće da se održi radi početka neprijateljske ofanzive.[6] Zato sam ja 10. o .mj. krenula preko Bilogore u namjeri, da usput pregledam rad O. K. Virovitica, dođem do Grge,[7] vidim stanje kod njih i skupa sa njima krenem na savjetovanje, koje je Grga zakazao za Povjerenstvo i koje treba da se održi tamo gdje Vam je poznato.[8] Na Bilogori naišli smo na ofenzivu, prema Grgi se nismo mogli probiti, pa smo drugim putem otišli direktno na mjesto gdje treba da se održi savjetovanje. Za savjetovanje do danas nitko nije stigao, ali je ono bilo za dva dana odgođeno, pa se nadamo, da će bar Grga ipak stići. Iz Z.[9] vjerojatno neće nitko st'ći, jer su navodno uslijed provala i hapšenja neki kanali prekinuti. Ovdje sam se srela sa Markom[10] i njegovim Štabom,[11] koji je na putu za diviziju, koja je otišla u pravcu Zagorja. Poslije održanog savjetovanja ovdje, ako bude ikako moguće, mislim natrag u Slavoniju da tamo održimo savjetovanje. Take će se moj put svakako produžiti za najmanje 15 — 20 dana. Marko mi je kazao, da je Gašpar[12] stigao do XIII. br gade[13] i odredio savjetovanje za teren Povjerenstva za 3. augusta. I to je odredio kao i Grga bez predhodnog sporazuma sa Povjerenstvom, tako da ne znam hoće li i to u potpunosti uspjeti i ono će biti po svoj prilici samo djelomično kao i ovo ovdje. Nezgodno je, da se za te stvari odlučuje naglo i bez sporazuma sa onim koji treba o tome da budu prvenstveno obavješteni.

Ne znam da 1[1] će se sve to moći izvršiti obzirom na vojno-političku Situaciju. Po informacijama, koje smo usput dobili izgleda, da sve ovo kretanje neprijateljskih snaga nema karakter ofenzive, čišćenja terena

1 Pismo je pisano u Moslavini.
2 Vidi u arhivi HIS, Slav. Brod, K 6/1, fk. 227—230.
3 Marijan Stilinović
4 Dalje je nečitko u dokumentu.
5 Odnosi se na partijsko savjetovanje koje je održano u augustu 1943. godine.
6 Odnosi se na julsku ofanzivu koja je počela 8. i trajala do 20. jula 1943. na području Bilo-gore i Slavonije.
7 Grga Jankez
8 U Moslavini.
9 Odnosi se na Zagreb.
10 Marko Belinić
11 Štab II operativne zone.
12 Karlo Mrazović
13 Odnosi se na proletersku brigadu NOV »Rade Končar«.

kao što su to ranije takovi pokreti imali. Veliki kontingenti njemačkih trupa, koji se kreću prema jugu Balkana putuju uslijed nesigurnosti prometa i poremećaja u njemu cestama, pa ih upotrebljavaju stalno za prelaz preko onih terena u kojima se zadržavaju naše snage, tako da će za izvjesno vrijeme morati one da stalno budu u borbi i pokretu. Takovo stanje može da potraje još dosta dugo, pa ne znam da li ćemo uspjeti, da organizujemo namjeravano Savjetovanje u Slavoniji, jer pod takovim uslovima, kada se neprijatelj kreće na našim terenima svako par dana, šire savjetovanje skoro je nemoguće održati. Po povratku u Slavoniju vidjet ću šta dalje napraviti, pa ćemo makar to svesti ili na uže savjetovanje ili na par savjetovanja po raznim okruzima. Poslije akcije naše divizije na Varaždin, to je još ona akcija od lanjske jeseni o kojoj je Konspirator[14] govorio i koja je po neprijateljskim obavještenjima vrlo dobro uspjela, krenule su jake snage Pavelićeve vojske kao i cijela jedna oklopljena njemačka divizija za našom divizijom u Zagorju. Govori se, da kod toga sudjeluje oko 400 tenkova, što mislim da je pretjerano, ali sigurno je, da je to bila jedna divizija, koja se kretala prema Grčkoj i našla tada baš slučajno u okolini Zagreba, pa su je upotrebili da pojuri za našima. Prema informaciji ona će se kretati na svom putu prema Slavoniji. To sve ne predstavlja naročite opasnosti za naše snage, a niti ne će moći da zaštite žetvu za okupatora kako su to namjeravali, ali će poluoslobođenom i oslobođenom teritoriju nanjeti materijalne štete, jer kada prolaze odvode stoku i hrane se. Kako se prema stanovništvu ne odnose uvjek jednako, to se osobito na poluoslobođenom teritoriju i u krajevima sa malim šumama narod ne sklanja pred njima. Samo u onim mjestima gdje im se pruža otpor, pale i kolju na koga naiđu.

Kako sam Vam već u kratko preko brzojava javila, stanje u Slavoniji je dosta dobro, samo naše organizacije nisu u stanju da raspoloženje masa za borbu obuhvate, potenciraju i pravilno usmjere. Po mnogim stvar'ma su nesposobni da pomognu masama da se oslobode stava izbjegavanja otvorenog sukoba sa ustaškim i okupatorskim vlastima i njihovo uvjerenje, da će raznim oportunističkim potez'ma moći da izbjegnu otvoreni sukob i sačuvati svoja sela i sebe u ovoj borbi. Antifašističke organizacije nisu postavljene na bazu politički aktivnih organizacija, kojima bi bio prvi zadatak, da aktiviziraju mase u borbi. Zemlja je puna vojnih bjegunaca, koji bi se mogli aktivizirati po izvjesnim pitanjima i akcijama i tako pripremiti teren za njihovu mobilizaciju i ulazak u redove N. O. vojske. Utjecaj HSS-a dosta je jak, samo u onim selima gdje mi u stvari do sada nismo ni prodirali, a naši drugovi kod prodiranja u ta sela ne vode računa o tome, da su te mase neupoznate sa našom borbom i bili dugo pod utjecajem neprijateljske propagande, te počnu sa njima raditi odmah po liniji raskrinkavanja HSS-a, a da ih uopće ranije ne upoznavaju sa razvojem vojno-političke situacije u toku ovih dviju godina, kao ni sa ciljevima naše borbe. Ima čitav niz slučajeva, da je prvi letak ili materijal, koji su ti seljaci koji predstavljaju masu HSS-a dobili u ruke, bio materijal protiv vodstva HSS-a. Taj materijal bio je vrlo često nekonkretan, politički nedovoljno obrazložen, po njemu je često izgleda-

14 Dragutin Saili

lo kao da se vodi neka stranačka borba protiv HSS-a, a o njihovoj ulozi kao pomagača Pavelića i okupatora nije bilo govora. Razumije se, da je to stvaralo izvjesno nepovjerenje kod tih masa, a sve od reda mrze ustaške vlasti i okupatora.

U Slavoniji su se naši drugovi zatvorili sa vojskom na uski oslobođeni teritorij i oslanjaju se u glavnom na svoj stari teren, jer nemaju dovoljno prednosti, da obuhvate širi teren i to osobito u kotarevima u kojima je mješano srpsko i hrvatsko stanovništvo gdje postoji neka bojazan kod prodiranja u hrvatska sela i dozvoljavaju da padnu pod utjecaj srpskih masa koje nisu svarile pitanje jedinstva sa hrvatskim narodom, tako da se osjećaju čak i četničke tendencije. Srbovanje je u izvjesnoj mjeri zahvatilo čak i našu organizaciju. Ni sam Oblasni komitet[15] nije bio u stanju, da sve te slabosti vidi i da povede energičnu borbu za sprovođenje Partijske linije u život, a pogotovo nije bio u stanju da se oslobodi sektaštva i provede široku političku kampanju u borbu protiv tih četničkih tendencija, kao ni protiv štetnog rada izdajničkog vodstva HSS. Smatrali su, da sva ta pitanja dadu riješiti po obavještajnoj liniji fizičkom likvidacijom neprijatelja N. O. borbe, a bez političkog objašnjenja rada. Ne davaju dovoljno pomoći nižim Partijskim rukovodstvima. Organizaciono proširili su Partiju, stvorili čitav niz antifašističkih organizacija, ali sve to visi u zraku i nema prave političke sadržine. Agitacioni i propagandni rad je vrlo slab. Zapravo nikakav. Drugovi iz Oblasnoga su sve dobri drugovi, ali su vrlo mladi i neiskusni, razvijali su se odvojeno i bez pravilne pomoći. Imaju uslova, da se dobro razviju, ali bi im bio neophodno potreban iskusan rukovodilac, koji bi im mogao pomoći, da se za kratko vrijeme oslobode svojih slabosti, jer sumnjam, da će moći to sami da prebrode, pa makar i uz povremenu pomoć nekoga od nas. Zato sam tražila, da uputite amo Miću,[16] jer bi on u roku od 2—3 mjeseca bio u stanju, da im pomogne, da prebrode te svoje slabosti i postanu stvarno dobri rukovodioci. Savjetovanje, koje ćemo održati svakako da će im pomoći, ali samo u izvjesnom pravcu, a njima bi trebala svakodnevna pomoć.

Za 20, augusta spremaju Oblasnu konferenciju N. O. O.-a. Bilo bi dobro, da netko od Zavnoha dođe čim prije k njima i da im pomogne i po pitanju samih N. O. O.-a, da se osjete kao nosioci vlasti, a ne više kao ekspoziture vojnih intendanata. U to doba će održati i konferenciju AF2-a. Rad po AFŽ-u isto tako nema sadrž ne, ne znaju rasporediti kadrove, a po gotovo nisu u stanju, da osposobljavaju nove, čak ni niže kadrove. Uslijed odnosa u Oblasnom komitetu sa Bebom,[17] pomoć Partijske organizacije u cjelini bila je skoro nikakova. Mol'm Vas, da kažete Jeli[H] da krene na put amo odmah (Slavoniju) ako je završila onaj dio rada, koji smo predvidjeli (Bukvar). Bilo bi potrebno da se tu zadrži mjesec do dva i da im pomogne prvenstveno u pitanju učvršćivanja organizacije AFZ-a, raspodjele kadrova i uzdizanju novih kaarova. Isto tako rad s

15 Oblasni komitet KPH za Slavoniju.
16 Savo Zlatić
17 Bosiljka Krajačić
18 Jela Bičanić

omladinom je vrlo slab. Milutin[19] im je nešto pomogao, ali im je potrebna jača pomoć, pa ako P. K. Skoja ikako može treba da pošalje nekoga u Slavoniju na duže vrijeme. Smatram sve ovo nužno potrebno, i sada kad imademo organizovano Zemaljska rukovodstva svih antifašističkih organizacija, potrebno je da oni pruže pomoć tamo gdje je to najnužnije potrebno. Obzirom na razmah borbe i dobre uslove za rad koji ovdje postoji, moramo ovoj pokrajini da smjesta pružimo svestranu pomoć.

Vojne mjere, koje je ovdje sproveo Ivo[20] mnogo će im koristiti u pogledu prebrođavanja nekih slabosti. Bojim se samo, da Stab Korpusa[21] neće moći da savlada i svoj operativni zadatak kao i rad sa vojnim vlastima u pozadini, te bi trebalo u tom pogledu neko drugo rešenje naći.

Stevo[22] je ovdje sa mnom i poslije savjetovanja kreće na svoju novu dužnost.[23]

Prema ovome koliko sam mogla do sada da razaberem, iste slabosti koje u glavnom postoje u Slavoniji, osjećaju se i na terenu Povjerenstva. Politička situacija je tu sasvim zrela za široki razmah borbe. Prema onome što sam na putovanju kroz »neoslobođene« krajeve vidjela, a što mi je za ostale krajeve pričao i Marko, ustaške vlasti postoje stvarno samo u garnizonima, na ostalom terenu oni nemaju nikakove vlasti i mogu da se kreću jedino velikim formacijama od par satnija. Međutim nedovoljno ofanzivan duh, koji vlada osobito u ovom odredu,[24] a i u našim organizacijama dovodi do toga, da se stanovništvo nije u dovoljnoj mjeri aktiviziralo u borbi protiv ustaša i okupatora i vode vrlo često neku politiku ne diranja i primirja. Inaće simpatije za našu vojsku su ogromne i pravilnim radom postoje uslovi za najširu mobilizaciju. Isto tako postoje svi uslovi, da N. O. O.-i postanu stvarni nosioci vlasti, što oni sada nisu, tako da skoro sav teren imade karakter »ničije zemlje«. Uslovi za široko političko djelovanje i uzdizanje političkog nivoa masa, postoje, samo su naše organizacije preslabe, da idu u tom pravcu naglim ratnim tempom i da shvate važnost tako širokog djelovanja Na ovom sektoru stvorene su neke specijalne formacije t. zv. udarne grupe, koje su organizovane vojnički, a pod rukovodstvom partijske organizacije i koje se nalaze stalno na čitavom terenu, te vrše po nekad smjele akcije, a u glavnom one kontroliraju teren i stvorile [su] takovo stanje, da se neprijatelj ne može da kreće ni vrši svoju vlast na terenu. Markov štab ima tendenciju, da sve te grupe povuče u vojne jedinice, što smatram pogriješnim, jer vojne jedinice nisu u stanju da kontroliraju tako široki teren i tako naglo reagiraju na sve pojave. Neke izvjesne izmjene treba i kod njih napraviti i o tome ćemo se danas dogovoriti, ali te formacije koje imadu čisto partizanski karakter potrebno je svakako da ostanu i da se prošire na sav teren druge zone. Takvih formacija ima i u nekim kotarevima i u Slavoniji, samo nisu toliko razvijene. Tamo im je Ivo kazao, da ih nazivaju gerilcima, sa čim se

19 Baltić
20 Rukavina, komandant Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.
21 Drugog korpusa NOV i PO Hrvatske.
22 Josip Hmčević
23 Povjerenstvo CK za sjevernu Hrvatsku u Zagrebu.
24 Odnosi se na Moslavački odred.

ne slažem. Trebalo bi o tome razgovarati sa Gešom,[25] da budu malo elastičniji, jer postojanje velikih vojnih formacija, organizovane vojske i vojnički učvršćenih odreda ne može da zadovolje sve potrebe terena, a L;to tako ne može da isključi tamo gdje je to potrebno i postojanje čisto malih i najpokretnijih sasvim partizanskih formacija. Smatram da bi se trebao naći način, da se i oni negdje vežu za neka vojna rukovodstva, jer postoji nekakova tendencija, da se pretvore u neku partijsku vojsku ili miliciju, što nije pravilno. Par stotina pušaka, koje se na ovako širokom terenu kod njih nalaze, ne će biti toliko bolje upotrebljene u sklopu neke velike jedinice, a danas problem oružja nije tako goruć. Oni omogućuju ne samo kontrolu terena, nego i široku mobilizaciju.

Kako mi je Marko govorio kod zadnjeg njihovog sastanka sa Andrijom[26] i Ivom zaključili su, da ni u Zumberku ni ovdje ne formiraju komande područja, jer da imaju premali oslobođeni teren, već da to sve prepuste odredu. Praktički se međutim pokazalo, osobito obzirom na široki kontrolirani teren na kojemu nema vlasti N. D. H. da se zadaće te institucije nameću, pa se to riješava vrlo često nepravilno, kao na pr. ovdje, gdje jedan član O. K. faktički vrši sve te poslove. Tu su potrebu osjetili u Zumberku, pa su formirali II. odsjek pri štabu odreda, a to će učiniti i ovdje. Mislim, da to kroz najkraće vrijeme isto ne će zadovoljiti, jer Štabovi odreda kao operativni štabovi gubit će se u svim tim poslovima. Svakako je i to bolje nego onakvo stanje kako je do sada bilo. Neke komande područja, koje je Ivo formirao u Slavoniji nemaju ništa veći teren, a niti sigurniji nego ovi ovdje, a na narod je njihovo formiranje vrlo dobro djelovalo. Raspravite i to sa Gešom, pa neka se pošalju upute direktive u tom pravcu Stabu II. zone.

Stipe[27] je tek pred par dana krenuo na svoju dužnost. Dogovorila sam se sa Stevom, da ga odmah ne vraća, već vidi kako će se stvar s njim tamo odvijati. Marko kaže, da je njegovo ponašanje u Pokuplju bilo vrlo loše i da je dobro, da je otuda otišao. Marko će uputiti čovjeka u Z.[28] po onoj dužnosti o kojoj smo govorili još u jesen prošle godine da ga treba uputiti i to je sada već krajnji čas da se izvrši. Time će u izvjesnoj mjeri biti Povjerenstvu olakšano a i saradnja u slučaju nekih jačih i dužih zadržavanja većih jedinica naših u najbližoj okolini toga grada, osigurana.

Ovuda je prošao kurir, koji je bio od Grge kod Vas i nadala sam se, da ćete mi opširinje javiti izvjesne novosti o kojima se ovdje priča, a koje ne znam da 11 su tačne kao n. pr. o povratku VII. diviziije na Baniju.

Vidjela sam pismo, koje ste uputili Grgi i nije mi jasna jedna stvar. Tamo pišete, da Vam on treba slati izvještaje svaki mjesec dana redovito, a tek prema potrebi prepiše Povjerenstvu. Sto to znaći? Da li ste odlučili da sa tim Okrugom direktno rukovodimo? To bi onda moglo da važi i za ovaj Okrug. Da li ste se o tome dogovorili sa Povjerenstvom?

25 Glavni štab NOV i PO Hrvatske.
26 Andrija Hebrang
27 Ugarković
28 Isto kao 9.

Molim Vas, da mi bar u kratko na sve ove stvari odgovorite putem brzojava čim Vam javim, da sam se vratila u Slavoniju.

S drugarskim pozdravom,

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Anka[w]

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 6/1.

159

19. VII 1943.

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske svim komandama područja' o poduzimanju svestranih mjera za osiguravanje žetve, izvlačenje žita s neoslobođenog područja i izgradnju magazina za njegovo uskladištenje, i to uz suradnju s NOO-ima i operativnim jedinicama koje će pored oružane pomoći dati i radnu snagu.

Neprijatelj je već duže vremena pripremao jednu jaču ofanzivu za naš oslobođeni teritorij sa svrhom, da uništi našu živu oružanu snagu i da opljačka ovogodišnje žetve — muku i trud našega naroda. Što neprijatelju u njegovim prvim naletima na naš teritorij nije uspjelo ni jedno ni drugo ima više razloga. Prvo što još žetva nije bila u punom jeku, drugo što je vojna situacija u svijetu postala za neprijatelja vrlo teška. Krah fašističke ofanzive na Istočnom frontu, uspješna protuofanziva Crvene Armije, otvaranje drugog fronta, partizanske borbe u mnogim okupiranim zemljama, sve to zadaje neprijatelju teške brige i kvari njegove paklene planove.

Bez obzira na daljnje planove neprijatelja, mi moramo biti stalno budni jer neznamo konačno njegove namjere, ali moramo biti neobično aktivni u radu. Trebamo se potpuno aktivizirati da bi zadovoljili zadatcima koji se pred nas postavljaju u vezi ovogodišnje žetve. Borba za žetvu ima se voditi na svim stranama. Svu našu sposobnost, lukavstvo i borbenost moramo uložiti u rad za što uspješniji ishod žetve. Stoga je potrebno po primitku ovoga rješenja održati sastanak sa Okružnim NOO-om i sa njime utvrditi plan rada u pogledu žetve.

Neprijatelj će vjerojatno nastojati da kontroliše naše oslobođene sektore kako bi nam ometao žetvu. Ali takovom njegovom postupku mi moramo doskočiti na taj način, što ne smijemo žal ti truda da u noći angažujemo sve naše raspoložive snage za izvlačenje žita sa takovih sektora. U tom smislu treba se usko povezati sa našim Odredima i ostalim operativnim jedinicama, koje će u takvom slučaju dati ne samo oružanu već i radnu snagu.[2]

29 Berns
1 Odnosi se na Psunjsko, Papučko-krndijsko, Diljsko, Požeško i Bilogorsko područje.
2 Vidi dok. br. 127.

Kako ima na našoj oslobođenoj teritoriji mnogo lica koja su pobjegla u redove neprijatelja,[3] to se žito takovih ima konfiskovati u korist Narodno oslobodilačke Vojske. Za sve ovakove slučajeve treba voditi spisak o konfAkacijama u smislu postojećeg naređenja.

Unaprijed treba predviditi koliko će se žita moći smjestiti u naše magazine, te koliko ćemo moći u ovogodišnjoj žetvi prikupiti žita, pa u koliko se vidi da nemamo dovoljan broj magazina treba problem riješiti na taj način, da se negdje na vrlo konspirativn·m mjestima podigne jedan nadzemni magazin gdje bi žito spremali. Čim bi koji od podzemnih magazina b'o dovršen iz ovakovog magazina žito bi se izvažalo i spremalo u podzemne magazine. Paziti i kontrolirati da se spremljeno žito u magazinu ne bi pokvarilo.

Sve partizanske straže treba uspostavit kao što su i bile. Relejne stanice odmah po primitku ovoga riješenja formirati i nastojati da one solidno i dobro funkcion'šu, što do sada međutim nije bio slučaj. Za sve nekorektnosti koje bi se desile kod relejnih stanica držat ćemo lično odgovornim oficira za vezu pojedinih komandi područja. Radionice isto tako treba da nastave svojim normalnim redovitim radom. Stab II. Korpusa NOV dao je svim svojim jedinicama naređenje da upute sve drugove na njihove dužnosti t. j. na one dužnosti na kojima su se našli pred samu ofanzivu.

Nastojati da se suha hrana pri bolnicama sačuva za svaki eventualni slučaj i da se ona ne troši bez velike nužde i potrebe.

Po uspjehu ovogodišnje žetve i spremanja hrane ogledati će se sposobnost pojedinih komandi područja.—

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za korpus
Komandant X. Divizije:
Vinko Antić

Sef otsjeka
Momo[4]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 51/1.

160

19. VII 1943.

Izvještaj o počinjenom zločinu nad stanovništvom sela Suhe Mlake, o pljački stoke i ostale imovine, paljenju kuća i gospodarskih zgrada, te o mjerama NOO-a da se pruži pomoć postradalom stanovništvu.

18. VII. Popodne oko 5h izvršila je njemačka vojska zvjerski pokolj u selu Suhomlaka.[1]

Banda je došla u jačini: 2 »Tiger« tenka, 2 borna kola, 1 kamion (oko 50 bandita), te 3 motorbicikla.

3 Odnosi se na osobe koje su surađivale s ustašama ili s okupatorom, ili su se članovi njihovih obitelji nalazili u okupatorskim ili kvislinškim snagama.
4 Nikola Kosanović
1 Treba: Suha Mlaka.

Prvi su ušli tenkovi otvarajući vatru iz mitraljeza na stanovništvo koje je bilo po ulicama i pucajući iz topova u kuće. Drugi mitraljezi otvorili su vatru unakrsnu oko sela tako da niko nije mogao izmaći iz sela. Drugi dio bandita ušao je u selo i od kuće do kuće i ubijali i klali do koga su došli. U prvoj kući zaklali su mater sa troje djece, od kojih je jedno bilo u koljevci. Jednom seljaku rezali su meso s listova i silili ga da jede. Ubili naseljenog Slovenca, oca osmero djece. Oca i mater devetero djece. Zaklali su ženu noseću u osmom mjesecu koja je došla u selo da traži žito, Hrvatica je iz Rastovca. Poubijali su i zaklali Hrvate koji su bili u selu traže da kose žito ili kojim drugim poslom.

Ukupno zaklano je i ubijeno:

36 ljudi, od tih 7 stranaca Hrvata iz Rastovca i Crnca.

Ranjeno:

4 čovjeka

Popaljeni su svi štagljevi i štale.

105 kuća ili je popaljeno ili uništeno topovskim granatama i ručnim bombama.

40 komada konja izgorilo je

5 „ goveda.

Navedeni broj stoke, broj je nađene izgorjele stoke u selu, dok još i danas neki nisu pronašli svoju stoku za koju postoji mogućnost da je izginula u polju, jer su otvarali mitraljesku vatru i po polju.

Broj izgorjelih svinja nepoznat je, odnosno nije ustanovljen.

19. VII. Došla je banda iz Čačinaca[2] kamionima i kolima te opljačkali što je ostalo u selu i porušenim kućama. Po cesti i dvorištima ubijali su svinje i bacali u kamione. Iz kuća su izvlačili meso, mast, brašno, odijela i platno. Uzeli su tri para konja i kola i na njih natovarili opljačkane stvari.

Od bandita prepoznati su:

Palzer Hinko (Gestapo) iz D. Bazija, kot. P. Slatina

Draganić (ustaša) iz Čađavice, kot. D. Miholjac.

Prema istinitim izvještajima ovaj napad inspirirali su:

Zind Ema iz Poreča, kot. D. Miholjac. Njen muž bio je natporučnik SS. trupa. 1941. na Gospu[3] dao je logorisati 80 ljudi. Ove zime bio je uhapšen po našim gerilcima i ubijen u pokušaju bjega. Prema izvještajima ona je traž la od njemačke komande po 10 taoca iz sela Suhomlake, Kučanaca i Kapelne, misleći da je njen muž živ. Doznavši da je ubijen tražila je da se uništi Suhomlaka.

Matuzalem Mato iz Bjelkovca i Matuza'em Blaž iz Dobrovića, kot. Podr. Slatina, prema izvještajima jednog uhvaćenog bandita, te prema njihovom hvalisanju da su udesili Suhomlaku.

Preko vojske poduzeto je da se navedeni uhapse.

Mjesni N. O. O. nije stradao.

Jedan član sreskog N. O. O.[4] uputio se i ispitao slučaj i održao sastanak mjesnog N. O. O.

2 Odnosi se na XV ustašku (Štirovu) bojnu.
3 Katolički praznik 15. augusta.
4 Kotarski NOO Našice.

Prepis!
Original u arhivi CK SKH.

Izvještaj o napadu na Suhomlaku
dne 18 i 19 VII.1943

18.VII. Popodne oko 5h izvršila je njemačka vojska zvjerski pokolj u selu Suhomlaka.

Banda je došla u jačini: 2 "Tiger" tenka, 2 bârna kola, 1 kamion (oko 5o bandita), te 3 motorbicikla.

Prvi su ušli tenkovi otvarajući vatru iz mitraljeza na stanovništvo koje je bilo po ulicama i pucajući iz topova u kuće. Drugi mitraljezi otvorili su vatru unakrsnu oko sela tako da niko nije mogao izmaći iz sela. Drugi dio bandita ušao je u selo i od kuće do kuće i ubijali i klali do koga su došli. U prvoj kući zaklali su mater sa troje djece, od kojih je jedno bilo u koljevci. Jednom seljaku rezali su meso s listova i silili ga da jede. Ubili naseljenog Slovenca, oca osmero djece. Oca i mater devetero djece. Zaklali su ženu noseću u osmom mjesecu koja je došla u selo da traži žito, Hrvatica je iz Rastovca. Poubijali su i zaklali Hrvate koji su bili u selu traže da kose žito ili kojim drugim poslom.

Ukupno zaklano je i ubijeno:

36 ljudi, od tih 7 stranaca Hrvata iz Rastovca i Crnca.

Ranjeno:

4 čovjeka

Popaljeni su svi štagljevi i štale.

1o5 kuća ili je popaljeno ili uništeno topovskim granatama i ručnim bombama.

4o komada konja izgorilo je
5 " goveda.

Navedeni broj stoke, broj je nadjene izgorjele stoke u selu, dok još i danas neki nisu pronašli svoju stoku za koju postoji mogučnost da izginula u polju, jer su otvarali mitraljesku vatru i po polju.

Broj izgorjelih svinja nepoznat je, odnosno nije ustanovljen.

19.VII. Došla je banda iz Čačinca kamionima i kolima te opljačkali što je ostalo u selu i porušenim kućama. Po cesti i dvorištima ubijali su svinje i bacali u kamione. Iz kuća su izvlačili

Fotokopija prve stranice dokumenta br. 160

Zaključeno je sljedeće:

1. Smjestiti u čitave kuće preostalo stanovništvo.

2. Pomoć pogorelcima za hranu.

3. Pitanje stoke. Pošto su izgorjeli štagljevi i štale pustili su seljaci stoku u polje, te stoka uništava po polju kukuruze, zob i pšenicu.

Zaključeno je da se sagrade torevi za stoku.

4. Preostala tegleća stoka ima zajednički da se upotrebi.

Mobilizirano je 4 drugova i 18 drugarica. Bilo bi i više mobilizirano no odbornik Dragoljub vrat'o je preko polovine koji su pošli. To se desilo kad nije bio prisutan nijedan član S. K.[5] ni kot. N. O. O.

Prvih tjedan dana po događaju sav narod je kolektivno živio u šumi. Sakupljala se hrana u švapskom selu i narod je davao. Švabe su se lijepo odazvali.

Tim događajima i našom akcijom u okolna hrvatska i švapska sela porasla je mogućnost našeg rada u tim selima. Lijepi postupak naše vojske u tim selima i uvjeravanje da se ne boje osvete, podigao je ugled naše vojske i naše borbe i stanovništvo je dobilo pravu sliku N. O. P. Naročito kod Švaba s kojima smo uhvatili vezu i postoji mogućnost rada, na koji smo već pristupili.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Napomena: dokumenat nije naslovljen ni potpisan.
Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 11/I.

161

19. VII 1943.

Izvještaj Oblasnog NOO-a za Slavoniju Izvršnom odboru ZAVNOH-a o radu odsjeka Oblasnog NOO-a s naročitim osvrtom na rad Političko-administrativnog odsjeka i političku situaciju u vrijeme julske ofanzive na Slavoniju, iznoseći organizaciono stanje NOO-a po okruzima i prijedlog kandidata za oblasnu konferenciju, te podatke o djelovanju HSS-a i pojavi četničkih tendencija.

Ovaj izvještaj podnosimo vam sa zakašnjenjem, pošto je zadnjih dana neprijatelj vršio ofanzivu na naš oslobođeni teritorij, koja je još u toku.[1] Prije 10 dana smo pripremili izvještaj, ali ga nismo poslali radi ofanzive.

POLITICKO-ADMINISTRATIVNI OTSJEK

10. o. mj. neprijatelj je počeo sa velikim snagama pješadije i tenkova da upada na naš oslobođeni teritorij. Snage neprijatelja,[7] koje su

5 KK KPH Našice.

1 Odnosi se na julsku ofanzivu u Slavoniji i Bilo gori koja je otpočela 8. i trajala do 20. jula 1943. god.

2 Vidi dok. br. 157, objašnjenje 1.

napadale bile su najvećim d jelom sastavljene od njemačkih jedinica (afrika korpus). Kao i za vrijeme ranijih ofanziva tako i u ovoj najviše je nastradala naša pozadina. Gdje je god stigao neprijatelj je napravio pravu pustoš. Za sada još nemamo pregleda sa cijelog teritorija o zlodjelima neprijatelja, ali ćemo vam iznijeti one podatke, sa kojima do sada raspolažemo. U oslobođenim dijelovima pakračkog, daruvarskog i požeškog kotara neprijatelj je do temelja popalio sva sela, tako da na pr. u čitavom bučkom i kamenskom kraju nema gotovo ni jedne cijele kuće. Pri tome je vršio pljačku. Otjeran je veliki broj stoke, koju narod nije uspio da skloni. Sa tenkovima je gazio pšenična polja, krumpir i kukuruz. Pokušavao je i paliti još ne pokošenu pšenicu. Na nekim dijelovima požeške kotline kosio je zelenu pšenicu.

Prema podacima koje do sada imamo narod je u ova tri kotara najmanje nastradao od sviju dosadašnjih ofanziva. U čitavom bučkom i kamenskom kraju ubijeno je svega par duša. Narod je u tim krajevima već stekao prilično iskustva a osim toga naši NOO-i su im mnogo u tom pomogli. Prema napred određenom planu svaki NOO vodio je svoj narod za vrijeme ofanzive, držao ga na okupu, izviđao kretanje neprijatelja, tako da im je uspjelo sačuvati ga. Moral u narodu je vrlo dobar. Iako su kuće izgorjele i čitava pozadina opustošena, ipak je narod vedar i uvjeren u pobjedu više nego ikada prije. Vijesti o prelasku Crvene Armije u ofanzivu kao i otvaranje sukoba na Siciliji, zatim veliki uspjesi naših brigada oko Varaždina i u Zumberku neobično su povoljno djelovale na moral naroda. Sela u graničnom pojasu našeg oslobođenog teritorija više su stradala. Tako je u jednom dijelu požeške kotline neprijatelj pokupio 32 kamiona, muškaraca i žena, Srba i Hrvata i odvezao na rad u Njemačku. Selo Koreničani, kot. Daruvar su potpuno opljačkali i sav narod odvezli u konc. logor. Iz sela P otočana neprijatelj je ubio 21 ženu, djevojaka i djece kao odmazdu na gubitak njihovog 21 vojnika prilikom borbe sa našom 18. brigadom. Po Podravini neprijatelj vrši racije po selima, hvata vojne bjegunce i ljude sposobne za rad te odvodi.[3] U svim tim selima gotovo sav narod bježi i sklanja se po žitu i šumarcima.

Opširnije podatke o stanju kod nas poslati ćemo vam u slijedećem našem izvještaju, kada mi primimo izvještaje od naših okružnih NOO-a, i kada nam se vrate 4 člana našeg oblasnog NOO-a, koje je ofanziva zatekla na terenu.

Općenito uzevši politička se situacija kod nas znatno izmjenila ovom ofanzivom. Stvorene su još veće mogućnosti za najširu mobilizaciju vojnih bjegunaca kao i čitavog naroda u Slavoniji, te smo u tom pravcu odmah izdali ponovna uputstva našim okružnim NOO-ima. Ovom ofanzivom neprijatelj nam je znatno onemogućio spremanje žetve. Od-las)kom jednog dijela naš·h brigada[4] sa našeg teritorija taj je položaj još više otežan. No i pored toga naši NOO-i uz pomoć naših odreda dovlače vršalice i pripremaju se za vršidbu. Tako je na području bilogorskog

3 Vidi dok. br. 184.

4 Odnosi se na put XII, XVI i XVIII NO brigade u Hrvatsko zagorje i Kalnik te XVII brigade u Baniju.

okružnog NOO-a[5] već sakupljeno i spremljeno u skloništa 150 q ječma. Žetva pšen'ce će početi ovih dana.

Organizaciono stanje koje vam podnosimo u ovom izvještaju, je ono koje smo imali prije ofanzive, t. j. od 9. jula o. g. Sadanji privremeni oblasni NOO se konstituirao,[6] izvršio podjelu rada po sektorima prema poslovniku[7] od 14. 6. 1943. godine i počeo je rukovoditi radom iz centra. Do sada je taj rad bio manjkav i nepotpun, jer još nismo uspjeli da djelujemo kao političko rukovodstvo, nego su se najvećim dijelom riješavala tekuća pitanja koje je situacija nametala, to se odražava i na svim našim područnim NOO-ima. Još nismo uspjeli da osposobimo naše NOO-e da rukovode kao polit'čki organi i predvodnici masa. Oni su mahom visili na repu događaja, tako da je revolucionarnost masa u mnogim slučajevima prevazišla i néke NOO-e.

Oblasnu konferenciju kanimo sazvati na dan 28. augusta o. g. Na nju ćemo pozvati sve članove zvrinog odbora i plenuma okružnih NOO-a, pretstavnike vojske, partije, AFZ-a i USAOJ-a. Između ostalog na toj ćemo konferenciji birati Oblasni NOO za Slavoniju. Za izbor Oblasnog NOO-a kanimo predložit: ovu kandidatsku listu:

1. Jovo Delibašić, seljak iz Čaprginaca, Srbin, član kotarskog SDS-a za Okučane, 2. Bogdan Crnobrnja, učitelj iz Brusnika, Srbin, komandant III. operativne zone, 3- Franjo Banak, seljak iz Starog Gradca, Hrvat, član HSS-a i pretsjednik mjesne organizacije HSS-a. 4. Josip Vojaček, radnik iz Banove Jaruge, Čeh, komandant 1. čehoslovačkog bataljona NOV. 5. Mišo Tadijanović, seljak iz Rastušja, Hrvat, povjerenik Gospodarske sloge za kotar Brod. 6. Simo Lukić, seljak iz Šušnjara, Srbin, član SDS-a. 7. Josip Vlašić, seljak *z* Plesma, kotar Novska, Hrvat, član HSS-a, 8. Jela Rašković, seljanka iz Kričaka, kot. Pakrac, Srpkinja, članica okružnog odbora AFZ-a. 9. Mato Bjelančić, seljak iz Baničevca, kot. N. Gradiška, Hrvat, pretsjednik kot. organizac'je HSS-a za Novu Gradišku. 10. Miloš Bobić, seljak iz Ratkovca, kot. N. Gradiška, Srbin. 11. Alojz Tenzer, radnik iz N. Gradiške, Nijemac, funkcioner s·ndikalne organizacije URS-a za N. Gradišku. 12. Gojko Kozlović, seljak iz Kusonja, kotar Pakrac, Srbin. 13. Nikola Guberović, seljak iz B jele Stijene, kot. Pakrac, Hrvat, pretsjednik općinske organizacije HSS-a. 14. Lazo Mislić, seljak iz Golubinjaka, kot. Daruvar, Srbin. 15. Mirko Nemec, gostioničar iz Uljanika, Čeh, kot. Daruvar. 16. Josip Murat, seljak iz Lozana, kot. Virovitica, Hrvat. 17. Đuro Daničić, seljak iz Šibenika, kot. Grubišno Polje, Srbin. 18. Ing. Đorđe Momčilović, agronom iz Bjelovara, član Seljačkog kola. 19. Pavić Jovanka, radnica iz Velike Dabčevice, Srpkinja, 20. Nikola Miljanović, seljak iz Lisičina, kotar Slatina, Srbin, član mjesne organizacije Seljačkog kola. 21. Kokorić Nikola, seljak iz Donjeg Miholjca, Hrvat, 22. Jovo Komljenović, seljak iz Bekteža, kotar Požega, Srbin. 23. Mara Nikolić, seljanka iz Sloboštine, kot. Požega, Srpkinja. 24. Josip Zmajić, agronom iz Broda,[8] Hrvat, činovnik Gospodarske Sloge. 25. Svetislav Petrović, seljak iz Podgorja, kotar Đakovo, Srbin. 26. Dragoljub Saplajić, se-

5 Okružni NOO Virovitica.
6 Privremeni oblasni NOO za Slavoniju; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 158, str. 369—372.
7 Poslovnik ZAVNOH-a o radu NOO-a u Hrvatskoj; vidi dok. br. 48.
8 Slavonskog

ljak iz Buđimaca, kot. Đakovo, Srbin. 27. Šrempf Puba,[9] radnik iz Osijeka, Nijemac, član ZAVNOH-a. 28. Johan Salopek, obrtnik iz Valpova, Hrvat, 29. Zivojin Jocić, student agronomije iz Pačetina, kot. Vukovar, Srb'n. 30. Jakovljević Đuro, seljak iz Kokočaka, kot. Našice, Srbin. 31. Josip Mesić, seljak iz Orahovice, Hrvat, 32. Đuro Sokac, seljak iz Valpova, Hrvat, 33. Josip Antolović, komandant 12. brigade NOV, Hrvat, 34. Josip Hanzl, seljak iz Podgorja, Čeh, kot. Daruvar. 35. Dako Puač, komandant 21. brigade NOV iz Kruševa, kotar Pakrac, Srbin, 36. Ivan Jergović, zamj. komandanta 12. brigade, iz Gromačnika, kot. Brod, Hrvat, 37. Milan Tomić, pravnik iz N. Gradiške, politkom. 18. brigade NOV, Hrvat,
38. Ivo Marinković, seljak iz Pištane, Srbin, komandant 18. brigade NOV.
39. Mirko Mesarić Fiket, radnik iz Levinovca, Hrvat, partizan. 40. Mišo Kmecik, radnik iz Banove Jaruge, kot. Novska, komandant Psunjskog područja, Slovak. 41. Milan Stanivuković Oficir, komandant 12. divizije NOV, Srbin, oficir jugoslavenske vojske. 42. Joco Krajačić, pravnik iz Dragalića, kot. Nova Gradiška, Hrvat, 43. Šebenja Ivan, seljak iz Grubišnog Polja, Mađar, 44. Suljmanac Stjepan, seljak iz Turnašice, Hrvat, povjerenik Gospodarske Slog''.[10]

Na našem području formirali smo 3 okružna NOO-a koji obuhvaćaju dijelom oslobođen' a dijelom neoslobođeni teritorij i to:

1) Psunjski Okr. NOO" za kotareve: Daruvar, Novska, N. Gradiška i Pakrac.

2) Podravski Okružni NOO[12] za kotareve: Grubišno Polje, Virovitica, Slatina i Donji Miholjac.

3) Diljski okr. NOO[13] za kotareve: Požega, Brod, Đokovo i Županja.

4) Osiječki okr. NOO još nismo formirali. Tamo za sada postoji samo kotarski NOO za Našice i Valpovo, dok su za ostale kotareve kotarski NOO-i u formiranju.

U toku mjeseca juna održane su okružne konferencije za prva tri okruga i na njima su izabrani okružni NOO-i. Psunjski Okružni NOO ima: izvršni odbor 7 a plenum 20 lica, Podravski okružni NOO: izvršni ima 7 a plenum 12 lica, a Diljski okružni NOO: izvršni ima 6 a plenum 17 lica. Okružna konferencija za osiječki okrug zakazana je za 2. jula, ali još nismo primili izvještaj s te konferencije, pa ne znamo njene rezultate.

U toku pr. mj. formirana su putem konferencije i 3 nova kotarska NOO-a i to za kotareve Đakovo, Donji Miholjac i Valpovo, tako da danas u 13 kotareva od ukupno 17 kotareva našega područja imamo kotarske NOO-e.

Organizaciono stanje po okruzima je ovo:

Psunjski: ima svega 4 kotarska NOO-a, oni su birani i potpuni. Kotar Daruvar (62 sela) ima 8 općinskih i 51 seoskih NOO-a (od toga 46 na neoslobođenom teritoriju).

9 Franjo Schrempf
10 Nadopisano tintom »Nema Cazia!«.
11 Okružni NOO Nova Gradiška.
12 Okružni NOO Virovitica.
13 Okružni NOO Slavonski Brod.

Kotar Pakrac (42 sela) ima 6 općinskih i 36 seoskih NOO-a od toga 7 na neoslobođenom teritoriju i 4 povjerenika.

Kotar Novska (48 sela) ima 3 općinska i 42 seoska NOO-a (od toga 15 na neoslobođenom teritoriju).

Kotar Nova Gradiška (96 sela) ima 4 općinska i 23 seoskih NOO-a (od toga 5 na neoslobođenom teritoriju).

P o d r a v s k i : ima 3 kotarska NOO-a od kojih su 2 i to grubišnopoljski i slatinski potpuni i birani, a donjomiholjački postavljen.

Kotar Grubišno Polje (broj sela nepoznat) ima 3 općinska i 23 seoska NOO-a (od toga 3 na neoslobođenom teritoriju).

Kotar Virovitica (64 sela) ima 18 seoskih NOO-a. Kotarski NOO još nije fornrran, ali ima uvjete, da se formira, ma da je čitav kotar na neoslobođenom teritoriju.

Kotar Slatina (82 sela) ima 2 općinska i 30 seoskih NOO-a (od toga 13 na neoslobođenom teritoriju).

Kotar Donji Miholjac (32 sela) ima samo 6 seosk h NOO-a. Čitav kotar je na neoslobođenom području.

Diljski ima 3 kotarska NOO-a od kojih su 2 i to požeški i đakovački birani i potpuni, a brodski postavljen.

Kotar Požega (188 sela) ima 8 općinskih, 4 gradska i 52 seoskih NOO-a (od toga 10 na neoslobođenom teritoriju) i 3 povjerenika.

Kotar Brod (90 sela) ima 3 opć'nska, 9 gradskih NOO-a (8 u SI. Brodu i 1 u Bos. Brodu) te 33 seoska NOO-a. Čitavo područje ovog kotara je neoslobođeno.

Kotar Županja ima svega 4 seoska NOO-a. Broj sela nepoznat.

Kotar Đakovo (62 sela) ima 3 općinska i 31 seoskih NOO-a (koliko od toga na neoslobođenom teritoriju nepoznato nam je).

O s i j e č k i :

Kotar Valpovo (22 sela) ima 6 seoskih NOO-a.

Kotar Vinkovci (broj sela nepoznat) ima 4 seoska NOO-a.

Kotar Vukovar (20 sela) ima 5 seoskih NOO-a.

Kotar Osijek (broj sela nepoznat) ima 4 seoska NOO-a.

Kotar Našice (65 sela) ima 4 općinska i 19 seoskih NOO-a (koliko od toga na neoslobođenom teritoriju nepoznato nam je).

Posljednjih 5 kotareva izuzev jednog dijela našičkog su potpuno neoslobođeni.

Okružne konferencije provedene su na brzinu i nisu bile dovoljno pripremljene. Uslijed toga je nacionalni sastav okružnih NOO-a slab. U njima je premalo Hrvata i pretstavnika nacionalnih manjina. Izvršni odbori su izvršili diobu rada po sektorima prema Poslovniku. Dostavili smo im sva uputstva, koja smo od vas dobili- Osim toga odlazimo na sve njihove sastanke i konferencije, kako bi se i mi i oni uveli u rad.

Kotarski, općinski i seoski NOO-i na oslobođenom teritoriju rade legalno i redovito održavaju svoje sastanke. Uspijevaju pravilno riješavati tekuća pitanja. Najviše se bave radom na gospodarskom sektoru.

Stariji NGO-i, naročito oni na psunjskom okrugu, te na kotarevima Grubišno Polje, Požega, Slatina, Našice i Đakovo, djeluju kao narodna vlast i kao takve ih narod priznaje i na njih se obraća. I mlađi NOO-i razvijaju se u tom smjeru. Uslijed slabosti političkog rada i neredovitog održavanja seoskih sastanaka, neki su se odbori birokratizirali, i ne održavaju neprekidnu i živu vezu sa narodom, pa je bilo slučajeva, da su se pojedinci i grupe mimo svojih seosk'h, općinskih i kotarskih NOO-a obraćali bilo na vojne vlasti, bilo na oblasni NOO. U većini slučajeva imaju naređenja razne naravi, koja prethodno pol·tički ne objasne narodu.

Odnos NOO-a prema vojnim vlastima je u najvećem dijelu ispravan. Ali bilo je i slučajeva, gdje NOO-i ne izlaze u dovoljnoj mjeri u susret potrebama jedinica kada se nalaze na nj·hovom terenu. Isto tako vojne jedinice i pojedini vojni rukovodioci nepravilno postupaju prema NOO-ima, naređuju im i zapovijedaju, često puta i sa omalovažavanjem. Mnogi od njih nisu svjesni političke uloge NOO-a nego ih smatraju za svoje snabdjevače. Isto tako ti rukovodioci ne pružaju gotovo nikakove političke pomoći NOO-ima, izuzev mitinga koji često puta ne budu na dovoljnoj visini.

Odnos NOO-a prema našim antifašističkim masovnim organizacijama USAOJ i AFŽ-a nije do sada na dovoljnoj v sini. Ne samo da su žene i omladina vrlo slabo zastupani u odborima, nego odbori su se često puta prema USAOJ-u i AFŽ-u odnosili naređivački, umjesto da s njima surađuju. Naše masovne organ zacije su se u većini slučajeva smatrale pomoćnim organizacijama NOO-a, kojima oni mogu naređivati, a ne samostalnim političkim organizacijama, koje trebaju da uzajamno surađuju na pr'ncipu dobrovoljne suradnje i pomoći. Svima našim NOO-ima ukazane su ove nepravilnosti te se nadamo, da će se taj nesklad ukloniti.

Kod provođenja mobilizacije neki su odbori postupali familijarno, prijateljski itd., zatim su se držali oportunistički i preporučivali molbe pojedinih boraca za otpust iz NOV kući, gdje za to nije bilo potrebe ni razloga. Pojedini odbori na neoslobođenom teritoriju (vinkovačk' i vukovarski kotar) su otišli čak tako daleko, da su kočili odlazak omladine u NOV. Odbor u selu Brezovcu, kotara novskog išao je u tome tako daleko, da je preporučo sve molbe svojih seljana za otpust iz NOV prebacivši na taj način riješavanje tih molbi na vojne vlasti. U nekim selima novogradiškog i novskog kotara po prijedlogu odbora, bila je vršena mobilizacija žena na poziv. Primjećeno je, da neki NOO-i nepravilno raspoređuju seljake na podvoz za potrebe vojske, a sami članovi NOO-a podvoze ne daju. Takav slučaj dogodio se u selu Donjim Borcima, kot. daruvarski. I ako su ovi slučajevi pojedinačni, navodimo ih zato, da prikažemo kakove se sve konkretne nepravilnost' događaju u radu odbora. Mi poduzimamo korake, da se te nepravilnosti čim prije otklone.

Rad NOO-a na neoslobođenom teritoriju slabiji je. Ti odbori rade ilegalno pod vrlo teškim uvjetima, neredovno se sastaju a sastanci su im često nepotpuni. Na tom neoslobođenom području najbolje rade NOO-i na kotarevima Brod i Virovitica, čiji je rad zadovoljavajući, a najslabije rade na kotarevima Županja, Vinkovci, Vukovar, Valpovo i Osijek. I tamo gdje ti odbori postoje, njihov rad svodi se na uži krug povjerljivih ljudi.

Oni rasturaju našu štampu, vrše sabirne akcije za vojsku i opustošena sela oslobođenog područja, vrše obaveštajnu službu i službu veze. Naročito teški uslovi rada postoje na osiječkom okrugu, jer je aktivnost neprijatelja ondje vrlo velika a osim toga neprijatelj krstari selima tog okruga i vrši teror.

2. Oslobođena sela našeg teritorija smještena su podno Psunja, Papuka, Krndije i Dii ja i na istočnom dijelu Bilogore, te znatan dio požeške kotline. Sela u ravnini Podravine, Posav'ne i osiječkog okruga neoslobođena su. Po tome kako su ta sela obuhvaćena ilegalnim radom vidi se iz točke 1. ovog izvještaja. Velike mogućnosti proširenja rada postoje na v rovitičkom i slatinskom kotaru t. j. u Podravini, a najslabije mogućnosti za to postoje za sada na osiječkom okrugu. Rad na proširenju NOO-a u Podravini mnogo je zaostao, te ga valja aktivizirati. Isti je slučaj i sa ostalim neoslobođenim krajevima. To nam je jedan od gorućih zadataka. Naime proširiti NOO-e na neoslobođenom teritoriju i čvršće ih povezati sa oslobođenim teritorijem.

3. Politički nivo i samostalnost odbora u Slavoniji još uvijek nije na dovoljnoj visin\ Odbori nemaju dovoljno političke budnosti te mnoge stvari prešućuju i propuštaju, jer ne uviđaju njihovu političku važnost. Sami NOO-i nisu dovoljno svijesni njihove političke važnosti kao ni uopće vijesti u vezi sa posljednjim događajima, da će nas Englezi spasiti, pa imade pojedinih NOO-a koji tome naivno nasjedaju. Osim toga to nam govori, da NOO-i nisu svijesni toga, da baš naša NOB i NOO-i kao politički pretstavnici naroda trebaju da izvedu narod iz teškog položaja, a ne da traže »spas od Engleza«.

4. Administrativna podjela općina i kotareva kakva postoji odgovara vojno-političk'm prilikama u Slavoniji i za sada nemamo prijedloga za promjenu u tom pravcu. Slabe veze postoje između NOO-a u požeškom kotaru i njihovog nadležnog diljskog NOO-a, jer tu vezu ometaju neprijateljska uporišta u požeškoj kotlini.

5. Što se tiče političkog stanja u narodu valja istaći, da je plamen NOB u Slavoniji u stalnom porastu. Narod voli svoju vojsku i pomaže je. Ali što se tiče mobilizacije, ona nam ipak ne usp'jeva onako kako bi trebalo. Naročito na neoslobođenom teritoriju sve se više dešava slučajeva, da Srbi izbjegavaju odlazak u NOV. Razlog tomu je nedovoljno poznavanje ciljeva naše borbe, zatim huškanje izdajničkog dijela HSS-a i raznih četničkih pojedinaca. NOO-i u tome ne čine gotovo nikakovih političkih priprema niti objašnjavanja, linije naše borbe, kako bi mase politički pripremili na mobilizaciju. Hrvati sve otvorenije pristupaju u NOB. Česi, Slovaci kao i ostale manjine također. Ali simpatije tih manjina, naročito Čeha i Slovaka nisu dovoljno iskorištene. Među Nijemcima seljacima raste sve veće neraspoloženje prema Hitleru i njegovoj pljačkaškoj vojsci. Njemački seljaci iz sela Bazja traže vezu sa nama, i ujedno traže upute za sklanjanje žetve. Najslabije su pokretni Mađari, ma da ima uslova za rad među njima. Vojni obveznici mađarske narodnosti u znatnom broju prebjegavaju u mađarsku. Nijemci u daruvarskom kotaru se ne daju prisilno mobilizirati, i bježe ispred njemačke vojske, koja je na njih već i pucala.

Usporedo s razvojem naše NOB opaža se i intenzivniji rad narodn'h neprijatelja. Neprijatelj pokušava, da stvara četničke grupe[14] i ubacuje u naše redove agente. U tom se naročito ističe ustaški bojnik Stier iz Osijeka, poznati koljač srpskog naroda, koji se sada pokazuje kao prijatelj i zaštitnik Srba.

Na Motajici postoji četnički štab za Slavoniju i Srijem. Tom štabu nije uspjelo do sada organizirati ni jednu četničku grupu, ali on stalno ubacuje grupice i pojedince preko Save. Oni u glavnom iskorištavaju rodbinske i okupatorske veze. To ubacivanje vrši se s jedne strane u posavska sela Trnava i Bogićevac, a s druge strane preko Slav. Kobaša u zap. Srijem, te u slatinski i našički kotar. Općenito uzevši narod ih smatra izdajicama i ne prima ih. Jedan uhvaćeni četnički kurir izjavljuje: »Mora vam se priznati da ste uspjeli narod u Slavoniji pridobiti za sebe. Ne uspijeva nam slati ni listove a kamoli stvoriti kakovu četničku organizaciju u Slavoniji«. Dakle ozbiljnih četničkih tendencija na našem teritoriju nema,[15] ali zato ima čestih pojava nedovoljnog objašnjenja i razumijevanja linije naše borbe. No to ne znači, da ne postoji stalna opasnost od četničkih upada. Četnička opasnost bi mogla za nas biti baš tim veća, što je linija naše NOB u pojedinim krajevima nedovoljno objašnjena.

Sve veću aktivnost pokazuju pravci iz izdajničkog dijela HSS-a.'[6] U osječkom kraju djeluje Hefer,[17] u brodskom Filip Markotić i pop Gunčević,[18] koji održava tajne sastanke i dijeli letke »veritas«. U Daruvarskom kotaru djeluje Ipša, Simunov'ć, Častek, Stef Valešić i Ivo Kovačić, koji govore da je ova naša NOB nepotrebna, da uslijed nje narod samo stradava, da će oni narod spasiti. (Za neke su intervenirali kod ustaških vlasti), da će doći Engleska i Amerika i osloboditi nas, da narod ne ide u partizane. Šimunović je obilazio Srbe u daruvarskom kotaru i odgovarao ih da ne idu u partizane. Ova grupa na daruvarskom kotaru povezana je sa komandantom gorske d'vizije u Daruvaru.[19] Na virovitičkom kotaru aktivno djeluje izdajnik iz vodstva HSS-a Mesarov Martin, i izdajnik iz SDS-a Petek. Oni potajno rasparčavaju list »Sloboda i slavensko bratstvo« koji stoji uz izbjegličku vladu i Dražu Mihajlovića, a podmuklo napada Sovjetski Savez. S obzirom na činjenicu, da Hrvati iz Podravine dolaze u partizane, i bježe iz Pavelićeve vojske, ta dvojica podilaze narodu i govore mu, da ne ide u domobrane ali da ne idu ni u partizane. Oružanih skupina »zaštite« nema. A nismo primjetili, da bi oni organizirali pljačkaške grupe, koje bi pljačkale pod vidom partizana.

Ustaše su u narodu općenito omrženi. Na selima ih gotovo nema. Povukli su se u gradove, odakle povremeno upadaju u sela, pljačkaju i čine zvjerstva. Oni vode pregovore sa izdajicama iz HSS-a, kako bi se spasili narodne osvete. Pojedini od njih kao na pr. logornik Mile Balen

14 O četnicima u Slavoniji pobliže vidi: K. Mrazović, NOP i borba protiv pokušaja stvaranja četničkih oružanih odreda u Slavoniji, »Slavonija u NOB«, HIS, Slav. Brod, 1966. god., str. 157—170.

15 Nadopisano tintom: »Svagdje ima tendenaca, gdje se vodi borba«.

16 O HSS-u u Slavoniji vidi kao 14: D. Jović, NOP u borbi protiv desničarskih elemenata bivše HSS u Slavoniji 1941—1945. god., str. 145—156.

17 Dr Stjepan Hefer, župan Velike župe Baranja.

18 Josip

19 Odnosi se na I gorsku diviziju čiji je komandant bio domobranski pukovnik Malija Canić.

u Ši. Brodu održavaju sa izdaj ničk'm dijelom HSS-a zajedničke povjerljive sastanke.

Po ostalim granama upravno-administrativnog rada odbori još ne rade dovoljno.

a) Seoske straže su organizovane samo u nekim periferijskim selima oslobođenog teritorija i u pojedinim selima na neoslobođenim. One direktno podležu NOO-u. U nek m od tih odbora vrše stražarsku službu i žene. Te seoske straže stoje u tijesnoj vezi s partizanskim stražama, i u vojnom pogledu ove ih nadziru.

b) Naši NOO-i vrše i obaveštajnu službu, vode borbu protiv raznih špijuna i petokolonaša, ali često pri tom nisu dovoljno budni. Sva uhapšena i sumnjiva lica dostavljaju komandama partizanskih straža.

c) Krađe imade na neoslobođenoj teritoriji, ali broj krađa je svakim danom sve manji.

d) Šverc je vrlo razvijen u neoslobođenom dijelu daruvarskog i grubišnopoljskog kotara. Šverceri dolaze najvećim dijelom iz gradova. Sa našeg oslobođenog teritorija hrana se ne iznosi, izuzev pojedinačnih slučajeva.

e) NOO-i riješavaju civilne sporove u obliku posredovanja, ali i takovih sporova je mali broj.

GOSPODARSKI OTSJEK

Sve vaše direktive i naredbe po gospodarskim pitanjima umnožali smo i razaslali okružnim NOO-ima.

Gospodarska situacija na oslobođenoj teritoriji Slavonije se znatno pogoršala zadnjom neprijateljskom ofanzivom.[20] Podatke koje smo do sada imali o broju popaljenih kuća, pljački itd. za sada vam ne šaljemo, jer su nepotpuni, poslije ove ofanzive. Uza sve to što je ishrana slabija u tim selima narod ne gladuje. Provedena je i sabirna akcija hrane na neoslobođenom teritoriju i ta je hrana podijeljena najoskudnijim porodicama. Gospodarska situacija na neoslobođenoj teritoriji povoljnija je, jer su to bogatiji krajevi a i narod je dosta hrane sakrio od okupatora.

Proljetna sjetva je s uspjehom dovršena, te je gotovo sva obradiva zemlja zasijana. Stanje usjeva je dobro, dok je pšenica po svim krajevima može se reći odlična. Kukuruzi su okopani i ogrnuti, i ako se vrijeme poboljša mogli bi imati vrlo dobar prirod kukuruza.

Narod je s košenjem livada tek počeo. Livade su u glavnom slabe radi proljetnih suša, ali krme će ipak biti dosta, jer je stoka, kako smo gore naveli prepolovljena. Predviđamo, da nam neće uspjeti do žetve pokositi sve livade, s jedne strane zato, jer raspolažemo s malo radne snage a s druge strane kosidba je kasno započela. Mi smo preko naših NOO-a već pred više nedjelja započeli žetvenu kampanju i pozvali narod, da kopa skloništa za sklanjanje žita, da pripremi kose i srpove za žetvu, da nabavi i popravi vršaće strojeve i da ih smjesti na pogodna mjesta, gdje će biti zaštićena od neprijateljskih upada i bombardovanja.

20 Isto kao 1.

Nema danas sastanaka seljaka na kojemu se ne b: živo i opširno pretresala ta pitanja i iznalazili načini, kako sklonu ti žetvu od neprijatelja. Zainteresovanost seljaka na očuvanju žetve od okupatora nastojimo i politički provesti, što je naročito važno za neoslobođeno područje Slavonije. Potrebno je međutim pojačati kontrolu nad izvršenjem priprema za žetvu a naročito o tom, da li su iskopana skloništa za žito, jer mnoga sela ostavljaju kopanje skloništa za zadnji čas.

S NOF-om do sada'stoj mo vrlo loše, jer se on tek počeo formirati. Sve što je do sada narod davao za vojsku, davao je direktno vojnim ustanovama. Izdali smo rekvizicione priznanice i kontrolne knjižice te ih razdijelili NOO- ma i vojnim ustanovama. O broju dosadašnjih rekvizicija nismo još do sada primili izvještaj. Obrt je na našem području vrlo slabo razvijen, ali on nastaje i razvija se. Tu naročito dolaze u obzir kovaöke, kožarske, kolarske radionice, koje pojedini NOO-i organizuju i sami seljaci su se nauč li učinjati kože, tako da danas sve manje kože propada. Trgovina i razmjena robe kod nas sa strane NOO-a još nije ni pokrenuta. Sol, žigice, petrolej nabavljamo preko naših NOO-a i veza na neoslobođenom području. Morati ćemo pristupiti organizovanju trgovine i sajmova za narod oslobođenog područja prema uputama odštampanih u »Vijesniku«.

Osjeća se velika potreba za pilanama. Mi za sada imademo na našem području 2 veće i 4 manje p lane. Jednu veću pilanu imademo sada u gradnji. S crijepom se narod za sada snabdijeva na taj način, što ga Skida s neprijateljskih i petokolonaških kuća, koje su napuštene.

PROMETNI OTSJEK

Potrebe prometa namiruju se na taj način, što NOO-d redom zadužuju pojedine seljake, koji imade tegleću stoku za kiriju za potrebe vojske i naroda. Uza sve teškoće ipak savladaju sve potrebe prevoza. Promet će nam sada biti još više otežan, jer je banda tokom ove ofanzive odvela mnogo stoke. Svoj poštanski saobraćaj još nismo organizirali, već se služimo u glavnom relejnim stanicama, koji je uspostavila NOV a osim toga i našim kuririma.

SOCIJALNI OTSJEK

Kako smo već gore naveli, glada u Slavoniji nema. Nestašica hrane u opustošenim selima nadoknadila se je hranom sakupljanjem u glavnom iz neoslobođenog područja, koja je podijeljena oskudnima. Kao primjer, navodimo, da je na području kotara Novska sakupljeno oko 100 q kukuruza i žita, u kotaru Pakrac i N. Grad ška nekoliko desetaka metara kukuruza i žita, te podijeljeno siromašnim selima iz svih kotareva. Na isti način prehranjivala se je sirotinja i u ostalim oslobođenim selima, ali se o tome nisu vodili nikakovi podaci. Pogorelci i oni čiji su domovi razoreni, smjestili su se u glavnom po okolnim selima. Na Bilogori je uslijed neprijateljskog terora ostalo mnogo sela gotovo praznih pa je tu smještanje pogorelaca bilo posve jednostavno. U ostalim krajevima je u slučaju potrebe narod gradio kolibe za smještanje nešto pod rukovodstvom NOO-a a nešto i samostalno. Dječjih domova nemamo, a niti ne-

zbrinute djece, jer su djecu koja su ostala bez roditelja primili njihovi rođaci i susjedi, te se oni brinu o njihovoj ishrani i odgoju. NOO-i pomažu ishranu te djece. Izbjeglice iz Bosne su se u glavnom vratile u Bosnu fce ih je tek manji dio ostao u Slavoniji.[21] Njihov smještaji ishrana ne pretstavlja za nas nikakav problem. Znatan dio tih izbjeglica, naroč'to djevojaka stupilo je u partizanske redove.

ZDRAVSTVENI OTSJEK

Sadanje zdravstveno stanje u narodu je zadovoljavajuće. Tifus je gotovo jenjao, a isto tako i gripa. Imade još dosta svraba po selima, dočim se ostale bolesti ne pojavljuju. Do sada nismo uopće imali organizovane civilne zdravstvene službe. 5. o. mj. je održana konferencija svih upravnika partizanskih bolnica i zdravstvenih radnika, na kojoj je zaključeno, da će se u 8 mjesta na našem oslobođenom teritoriju pružati redovita liječnička pomoć svakih 8 dana. Pošto mi nemamo naših civilnih liječnika, to će naši vojni liječnici dolaziti u stalno određena mjesta svakih 8 dana i vršit pregled naroda i pružati mu pomoć. Lijekove ćemo nabavljati za potrebe civilnoga stanovništva iz NOF-a. Namjeravamo organizirati kurseve pri vojnim bolnicama za izobrazbu sanitetskog osoblja[22] pomoću kojih ćemo organizirati zdravstvene sekcije pri NOO-ima. Do sada formirane sekcije pri NOO-ima zapravo nisu dali nikakovih rezultata.

KULTURNO-PROSVJETNI OTSJEK

Kulturno prosvjetni rad našeg prosvjetnog otsjeka svodio se je do sada na školski rad. To je u glavnom jedan od njegov h najvećih nedostataka. Vanškolskom radu se je posvećivalo vrlo malo pažnje. 3. o. mj. formiran je kulturno-prosvjetni odbor pri našem oblasnom NOO-u u koji je ušao drug iz privremenog NOO-a te pretstavnik AFZ-a i USAOJ-a i jedan drug kao stručno lice. 9. o. mj. formiran je kulturno prosvjetni odbor za okružni NOO psunj ski. Odgovorni drugovi su zaduženi, da u roku od 20 dana formiraju kulturno prosvjetne odbore pri svim odborima na psunjskom okružnom NOO-u. Na našem učiteljskom kursu imademo za sada svega 8 slušača. Naš KPO je odlučio, da se kurs produži sa 10 na 15 dana i da se više pažnje posveti političkom uzgoju slušača, što će se u buduće i provođ ti. Na kurs se primaju u prvom redu dobrovoljno mobilisani partizani sa po nekoliko razreda srednje škole, koji nisu dovoljno sposobni za vojnu službu. Nakon svršenog kursa, dodijeljuju se oni kao učitelji u pojedine škole. Kursanti učiteljskog kursa u svom radu uglavnom zadovoljavaju. Do sada su na oslobođenom području Slavonije otvorene 32 škole za djecu. Djeca rado polaze u školu a otpor roditelja protiv polaska djece u školu je znatno popustio. Oko 20 sela traže od nas, da im otvorimo škole za djecu. Međutim učitelja, odnosno polaznika učiteljskog kursa uvijek je premalo. U nestašici učitelja u nekim

21 Odnosi se na stanovništvo koje su poslije ofanzive na Kozaru 1942. god. ustaše i Nijemci internirali u Slavoniju. Vidi: »Građa«, knj. II, dok. br. 142, str. 291, dok. br. 145, str. 300—301, dok. br. 209, str. 432-433 i dok. br. 213, str. 438 i »Građa«, knj. V, dok. br. 43, str. 92—94.

22 Vidi dok. br. 125.

školama vrše obuku pismeniji omladinci i omladinke iz USAÓJ-a. Vanškolski kultumo-prosvjetni rad odvijao se do sada u krilu omladinskih organizacija. Taj rad je prilično zamašan. Međutim sve do sada nije bilo jedinstvenog školskog i vanškolskog rada, tako da naš prosvjetni otsjek nije imao ni pregleda u kulturno prosvjetnom radu omladinskih organizacija.

PROPAGANDNIOTSJEK

Sto se tiče propagandnog rada, tu stojimo slabo. Naš propagandni otsjék uspio je ipak za kratko vrijeme odkako postoji privremeni oblasni NOO[23] organizirati skromnu tehniku, koja umnožava od vas dobivene direktive. On izdaje i umnožava naše glasilo »Glas Slavonije«[24] od kojeg su do sada izašla dva broja a treći se nalazi u štampi. Svaki broj je štampan u 1000 primjeraka. Propagandni otsjek je izdao i letak o žetvi u 2000 primjeraka. Izdavati ćemo dva puta nedeljno radio vijesti.

Radi organizacije dopisničke službe obratili smo se područnim NOO-ima i vojnim ustanovama kao i svim antifašističkim organizacijama na našem teritoriju, ali nam dopisi od njih vrlo rijetko stižu. Mi smo do sada dobili tek po nekoliko primjeraka »Vijesnika«[25] (izuzev broj 9) ,pa vas molimo, da u buduće svu količinu Vijesnika, koje namijenite potrebama Slavonije šaljete našem oblasnom NOO-u, koji će ga pravilno raspačavati.

Pored obavještavanja naroda putem štampe, obavještavamo ga i putem sastanaka. Ovih dana izrađujemo parole za žetvenu kampanju, koje mislimo rasturiti po oslobođenom i neoslobođenom teritoriju. Kao odgovornog dopisnika »Vijesnika« imenovali smo druga Zorka Goluba.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Tajnik u. z. Predsjednik

Bogdan Crnobrnja, v. r. Jovo Delibašić, v. r.

M. P.

[26]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 1/1.

23 Privredni oblasni NOO za Slavoniju; vidi objašnjenje 6.
24 List Narodnooslobodilačke fronte Hrvatske za Slavoniju.
25 Izdanje Agitpropa CK KPH.
26 Tintom nadopisano: »Pročitali (prvi potpis nečitak) Gregorić, Babić«.

162

19. VII 1943.

Izvještaj Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Centralnom komitetu KPH o političkoj situaciji u Slavoniji u vrijeme julske ofanzive, teroru okupatora i kvislinga nad narodom, raspoloženju narodnih manjina prema NOB-u, organizacionom stanju KP po okruzima i u NOV i PO, te radu i stanju SKOJ-a i AFŽ. U izvještaju se kritikuje rad nižih organa 'i organizacija, ali se ističu i vlastite slabosti koje su uvjetovale postojeće stanje.

Dragi drugovi!

Upravo u sadašnjem momentu neprijatelj vrši of anzi vu na naš oslobođeni teritorij.[1] 29. 6. o. g. kod nas je stigla drugarica Anka,[2] koja nam je ukazala na naše pogreške i propuste i održala nekoliko sastanaka. Ona je namjeravala da održi partijsko savjetovanje i bili smo sve priredili za 12. 7. ali je 10. počela ofanziva Nijemaca, i ona je otišla sa drugom Stevom[3] na zapad. Politička situacija kod nas koliko mi još danas znamo za vrijeme ofanzive nije se pogoršala. Neprijatelj vrši ofanzivu samo s njemačkim trupama i nešto ima muslimanskih jedinica. Of anzi vu je pripremao temeljito i osim namjera uništenja vojske ništio nam je pozadinu na nevjerojatan zvjerski nač'n. Selo Borci i Zaile spaljeni su do temelja, a paljenje je osiguravao sa 27 tenkova. Uništio je tenkovima žito i ostale usjeve. Isti postupak je imao i sa ostalim oslobođenim selima. Popalio je sva sela bučkog kraja i Psunja t. j. Brusnik, Cicvare, Koturić itd. Na tom dijelu čak je žito i kosio nezrelo, samo da **ga** uništi. Cestu Kamenska — Požega, Kamenska — Pakrac osiguravao je sa velikim brojem tenkova i automobila. Sve blago koje je igdje našao, otjerao je sa sobom. Lupao je poljoprivredni alat. Koliko do danas znamo, narod nije nastradao, jer je ispred neprijatelja pobjegao u šumu. Naše jedinice koje su ostale kod nas,[4] još i danas vode mjestimično s neprijateljem borbu a naročito se dobro pokazali odredi, koji su za vrijeme ofanzive vršili akcije duboko u neprijateljsku pozadinu. Tako je npr. brodski odred[5] upao u sam Brod osvojivši 15 karabina i 1 puškomitraljez. Moral kod naroda uglavnom je vrlo dobar. U mnogim selima kao na pr. Zaile NOO je rukovodio povlačenjem naroda pred neprijateljem i njegovim sklanjanjem po šumama.

Na neoslobođenom dijelu neprijatelj je prišao također nečuvenim zvjerstvima. Kad su se povlačili prema Požegi iz neoslobođenih sela, pokupili su oko 30 kamiona ljudi što Srba što Hrvata i odvezli sa sobom.

1 Vidi dok. br. 161, objašnjenje 1 i 2.
2 Berus
3 Josip Hrnčević
4 Odnosi se na XXI NO brigadu i NOP odrede koji su se za vrijeme ofanzive nalazili u Slavoniji.
5 Odnosi se na Diljski NOP odred, koji je 8. VII 1943. god. izvršio akciju na neprijateljsko uporište Brodski Varoš i tom prilikom zarobio Ivana Pavelića, ustaškog povjerenika za Veliku župu Posavje, Marka Vrkljana, organizatora ustaške omladine, i policajskog konfindenta Antuna Goluba, kao i oko 150 domobrana radne bojne.

U selima virovitičkim opkoljavaju sela i hapse narod. Tako su u selu Budrovac opkolili hrvatsko selo i kad je narod pobjegao, išli su preko žita, da ga tu hvataju gdje se je sakrio. Dosta velik broj je naroda koji bježi na oslobođeni teritorij pred neprijateljskim hapšenjem. Velika hapšenja vršena su i u daruvarskom kotaru po selima Mala Vrijeska, Bastaji, Batinjani itd. Neprijatelj nastoji što više da pohapsi vojnih bjegunaca, kojih ima u Hrvatskim selima velik broj. Jednom riječju teror i zvjerstva neprijatelja na oslobođenom i neoslobođenom teritoriju veće je nego igda do sada, ali koliko mi imamo pregled u ovom momentu, bijes naroda proti neprijatelja još je veći. U jednom njemačkom selu držali su Nijemci miting i napadali Partizane a jedna druga grupa Nijemaca vršila je pljačku po kućama i sami Nijemci su govorili, da je to banda pljačkaša. Nijemci iz sela Bazija, tražili su od oblasnog NOO-a da im pošalje upute za skrivanje hrane.[5a] Iz svega ovoga izlazi, da su objektivni uslovi za proširenje oružanog ustanka poslije ovih zvjerstava još veći kao što nam je rekla Anka, naš glavni zadatak jeste, da te okolnosti iskoristimo i proširimo sam ustanak.

Zbog sektaškog stava prema HSS-u nismo dovoljno iskoristili okolnosti, da niže njihove funkcionere pridobijemo za NOB. Sam rad izdajničkog vodstva HSS-a kod nas se pojačava. Prije 20 dana dolazio je u brodska sela neki tobože prodavaoc šivaćih mašina, koji je držao sastanke sa pojedinim reakcionarnim HSS-ovcima.[6] HSS-ovci naročito pomažu okupatora u njegovom nastojanju, da narodu otme žito. Govore, da je potrebno da seljaci uzmu oružje, da bi branili žito od partizana. Mi mislimo, da smo shvatili naš sektaški stav prema HSS-u i nastojati ćemo ga ispraviti. OK Virovitica izdala je letak[7] proti tamošnjih reakcionaraca HSS-a Mesarova i kompanije.[8] Još u mnogim dijelovima Slavonije narod koji je udaljen od nas vrlo malo znade o ciljevima NOB. Izjava ZAVNOH-a i Glavnog štaba,[9] premda je umnožena i podijeljena u sva sela nije temeljito i planski prorađena. Nju se samo pročitalo i na tome je ostalo. Ima dosta slučajeva, gdje u selu ljudi poslije ove izjave prvi puta poslije 2 godine dobivaju donekle jasnu sliku o NOB.

Što se tiče četnika i u pogledu borbe proti njih vodili smo nepravilnu politiku t. j. u glavnom borili se protiv istih obaveštajnim metodama. Nismo povezivali u jednu cjelinu izbjegličku vladu, okupatora, četnike i HSS, tako da narod još uvijek ne vidi da je to sve skupa jedna cjelina. Nismo dovoljno raskrinkali jugoslavensku izbjegličku vladu. Kod nas nema četnika, ali uslijed ovakove politike ima narodu nerazjašnjenih pitanja, kao na pr. da im nije dovoljno jasno izdajstvo jugoslavenske vlade, zato bi se u jednom drugom momentu mogli isti pojaviti.

Narodne manjine u Slavoniji vežu se sve više uz NOB. U zadnj h mjesec dana mobilisano je u daruvarskom srezu oko 50 Ceha. Sve bolje prilaze i Nijemci, samo uslijed slabog rada s njima vrlo su nepovjerljivi

5a Vidi dok. br. 71.
6 Vidi dok. br. 128.
7 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 123, str. 283—286.
8 O Martinu Mesarovu i njegovim suradnicima vidi dok. br.7l.
9 Izjava Inicijativnog odbora ZAVNOH-a i Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske o ciljevima i načelima narodnooslobodilačke borbe; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 171, str. 401—402.

i boje se, jer vide propast fašizma te se nadaju odmazdi. Letak koji smo izdali Nijemcima neobično je lijepo primljen. Još najmanje vezani uz NOB jesu Mađari na koje ima njilaška organizacija[93] veliki uticaj.

Kao što vidimo opšte stanje u Slavoniji jeste takovo, da su perspektive oružanog ustanka prevazišle ono što je kod nas organ1'zaciono povezano. Premda mi imamo velikih uspjeha ipak je još uvijek moguće mobilisati još daleko veći broj naroda. U mnogim mjest'ma narod se diže u borbu spontano. Tako je u samim Vinkovcima 22. pr. mj. došlo do demonstracije žena pred poglavarstvom, koje su vikale »dajte kruha našoj djeci«. Isto tako spaljeno je 5 vagona sijena u samim Vinkovcima od nepoznate grupe ljudi. Nijedna od ovih akcija nije stajala pod našim rukovodstvom.

ORGANIZACIONO STANJE:

Brojno stanje članova partije od zadnjeg izvještaja u svim okružjima se povećalo. U Okružnom Grad ška[10] povećao se i broj žena u partiji. Partijske organizacije rade ispravno, samo sve one greške koje smo činili mi kod njih se odrazuju u još većem stepenu. Premda u svim organizacijama postoji podjela rada po sektorima, ipak nije se dosta pružilo pomoći vanpartijskim organizacijama. Isto tako još uvijek se sektaši kod primanja u partiju. Ako pogledamo na pr. kotar Pakrac, koji ima organizovano samo nekol'ko stotina žena u AFŽ, vidimo kako je partija slabo posvetila pažnju, da od tih žena uvuče što veći broj u KP. Isto tako nisu ni iz drugih masovnih organizacija, svi oni zaslužni vanpartijski komunisti uvučeni u partiju. Koliko ima takovih drugova rukovodioca u NOO koji stoje izvan partije. Partijske organizac je ne iskorištuju dovoljno mogućnost uvlačenja u partiju iz masovnih antifašističkih organ'zacija i još uvijek u veliko sektaše sa ženama. Druga njihova mana je slaba pomoć tim organizacijama. Jedan problem pred našim organizacijama jeste osposobiti, da se nauče pravilnoj politici kadrova. Svi naš: okružni komiteti preslabi su. U birou OK Virovitice ima samo 3 čovjeka a broj u birou je najviše 5 u OK Gradišci. Razumljivo je, da oni ne mogu da obrade dovoljno sve sektore. Sami okružni nisu uspjeli da dovoljno brzo izdižu sebi nove popune. Mnogo bolje stoje kotarski komiteti, samo su vrlo mladi. Općinski komiteti još nisu svuda uspostavljeni, nego jedino na OK Gradiška, nešto OK Brod i OK Virovitica. Oni još nigdje nisu postali rukovodioci. Stanje u OK Osijek dosta brzo se popravlja. Organizacija jeste u glavnom očišćena. Pred nas se postavljaju kao najhitniji zadaci prebroditi sektaštvo, osposobiti part, organizacije za dosljedno sprovođenje linije, povećati tempo rada, popuniti okružne komitete, osamostaliti kotarske i općinske i pod:ći teoretski nivo članova.

RAD PARTIJSKIH ORGANIZACIJA U NOV IPO.

Naša pomoć vojsci do sada bila je dosta velika i zato je rad uglavnom i zadovoljio. Razumije se, da i tu ima mnogo nedostataka na pr. da

9a Mađarska fašistička organizacija.
10 Okružni komitet KPH Nova Gradiška.

part, organizacije nisu još uvijek u svakom momentu rukovodioci, da nisu dali dovoljno pomoći komandnom kadru isto tako i SKOJ-u, da nisu razvili sve oblike kulturnog djelovanja itd. Osnovna mana part, organizacije u brigadama jeste njihovo sektašenje. U mnogim brigadama na pr. 12. i 17. ima veliki broj boraca, koji su pokazali svoju odanost narodu a nisu uvučeni u partiju. Mnogo se sektaši i u sprovođenju partijske linije a razumljivo je to, jer kad smo to činili mi, to se odrazilo i na njima. Vrlo ne elastični pokazali su se u raskrinkavanju HSS-a po hrvatskim selima. Obično oni počnu sa napadom na Mačeka, što kod mnogih izaziva u najmanju ruku nepovjerenje prema govorniku. Isto tako uljuljkuju se od opasnosti četničke i prestanu ponekad da se protiv istih politički bore. Veći dio borbe protiv neprijatelja riješavaju obavještajnim putem a da politički ne objasne borcima. Osjeća se razlika između starih i novih boraca. Novi borci vrlo često nisu upoznati ni sa ciljevima NOB, a part, organizacije ne uviđaju da su to novi borci i ne objašnjavaju im od početka već često puta s njima rade kao sa starim borcima. Zbog sektaškog stava vrlo često je pojava još uvijek kod boraca nepovjerenje prema Engleskoj i Americi. Naročito je izbilo sektaštvo u pogledu shvaćanja zadataka članova partije, SKOJ-a i kod samih boraca. Part, organizacije nisu odgajale u dovoljnoj mjeri svakoga borca, da on bude primjer, nego su stvor li ovakovo mišljenje, da član partije i SKOJ-a mora izvršiti sve i u svako doba, dok zato nisu obavezni ostali borci t. j. njima se može propustiti. Tako je nastala diferecijacija između organizovanih komunista i ostalih boraca. Drugi nedostatak jeste nedovoljna partijiska kontrola i nedovoljni partijski odgoj komandnog kadra, koji vrlo često izgubi osjećaj partijnosti.

Uz sve to rad u brigadama dosta je dobar, dočim rad u odredima je vrlo slab. Uzrok je tome, što su odredi skoro formirani[11] i šta njima rukovode okružni komiteti, koji su preslabi, da ih dovoljno pomažu i kontrolišu. Mi ćemo i sami uz kontrolu okružnih komiteta vršiti nadzor nad radom u odredima. Naša vojska vrlo slabo je povezana s narodom i odnosi se često puta neispravno prema NOO-ima. Što se tiče rada štaba korpusa, on je dobar kao i sami odnosi premda bi mogli biti još bolji. Oni su poslali vama jedan samokritički osvrt o svome radu.[12]

VOJNE VLASTI U POZADINI.

Drug komandant Hrvatske[13] uspostavio je jedinstveno vojno rukovodstvo u Slavoniji u vidu štaba korpusa koji ima svoja dva odjela,[14] drugi odio kojim rukovodi drug Prika[15] vodi poslove vojne vlasti u pozadini. Vrlo važan problem i nedostatak u Slavoniji jeste slabo učvršćena pozadina. Narod u velikom dijelu je privržen NOB zbog naših vojnih uspjeha a da mi nismo te uspjehe uspjeli politički učvrstiti. Same komande područja nisu na visini, jer je rukovodeći kadar mlad i slab a pomoć nisu

11 Vidi dok. br. 92.
12 Vidi dok. br. 98.
13 Odnosi se na Ivu Rukavinu, komandanta Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske.
14 Vidi dok. br. 73.
15 Josip Krajačić

imali naročitu ni od korpusa a ni od partije. Ima često pojava birokracije a pomalo i komandantskog odnosa prema narodu. Politički rad komanda područja skoro je nikakav. Oni su najviše griješili što su borbu protiv pete kolone uglavnom sveli na obavještajnu liniju. Sami odnosi u komandama područja nisu uvijek na visini.

S K O J

S drugaricom Ankom otišao je i drug Milutin,[16] koji je bio kod nas kao kontrola i pomoć oblasnog SKOJ-a. Same skojevske organizacije postigle su dobre rezultate u pogledu organizacionih sređivanja, tako da danas postoje sve organizacije od akt'va do oblasnog SKOJ-a. Pomoć i kontrola viših organizacija nižim još uvijek je slaba. Same skojevske organizacije još uvijek su nesamostalne i to u velikom stepenu. Oblasni komitet slabo pomaže okružne komitete kao i brigadna rukovodstva. Kao što smo rekli najveći mu je uspjeh organizaciono sređenje. Nedostataka imaju dosta, od koj·h je najopasnije sektašenje. Imaju na nekim okruzima po par stotina omladinaca u USAOJ-u a SKOJ im je vrlo slab. Isto tako sektašili su i u radu prema USAOJ-u. Stvarali su paralelno SKOJ-evce a nisu imali u dot·čnim mjestima ni odbore USAOJ-a tako da su često ti skojevski aktivi bili samo na broju. Nisu dovoljno posvetili pažnje organ zaciji i proširenju USAOJ-a a naročito na neoslobođenom teritoriju. Vrlo velik je broj omladine koja sudjeluje u borbi a nije organizacijom obuhvaćena. Tako je iz Virovitice došlo 15 omladinaca u partizane bez ikakove veze. SKOJ se pokazao vrlo slab u mobilizaciji i bez kakvog plana. Sto su čak i mobilisali to nisu radili preko odbora USAOJ-a već direktno preko SKOJ-a- U čemu se vidi također sektašenje. U vojsci su radili isto što i part, organ'zacije t. j. odijelile skojevce od ostale omladine, tako da skojevac mora sve dok se drugom omladincu to i propušta. Teoretski nivo skojevaca vrlo je nizak. Rad po USAOJ-u kao što smo rekli je slab a b·lo je i nepravilnih postavljanja, tako da pioniri su bili kao sektor SKOJ-a. Uslijed takvog stanja mi smo zaključili, da ćemo sada skupiti bliže oko sebe SKOJ, AFZ i NOO da bi ih pomogli u njihovom radu.

NOO

Rad samih NOO-a u Slavoniji nije na zadovoljavajućoj vis·ni. Postoje svi odbori. Dosta slaba pomoć i pregled jeste sa strane Oblasnoga nižim odborima. Sam oblasni još uvijek ne rukovodi iz centra i ne rukovodi kao odbor, već rade kao pojedinci. Uslijed svega toga slabo je kontrolisan rad nižih odbora, tako da je općenito stanje, da su mase prerasle u mnogim slučajevima NOO-e, pa u njima ima dosta sabotera NOB. Iz sela Stari Banovac odbor je priječio mobilizaciju. Odbori najbolje rade na oslobođenom teritoriju ali ni tu ne iskor šćavaju sve mogućnosti i vrlo malo su samostalni. Vrlo slabo rade okružni odbori, dočim su najbolji kotarski. Politički rad odbora je vrlo slab. Popularizacija ciljeva NOB, izjava ZAVNOH-a i Glavnog Štaba jeste nezadovo-

16 Đaltić

ljavajuća. Borba NOO-a protiv neprijatelja NOB kao što su HSS-ovci, četnici, njihova borba prot v izbjegličke vlade, njihovo podizanje naroda, da se bore za očuvanje tekovina NOB vrlo je slaba. Sve to jeste uzrok, da odbori nisu još u dovoljnoj mjeri popularni kao narodna vlast, da njihov ugled nije na visin', da je pozadina slaba i politički neučvršćena, da narod na neoslobođenom teritoriju zna često puta vrlo malo o ciljevima NOB a sve skupa daje nam takvo stanje, da veliki dio odbora nisu oni koji organizuju i kao predvodnici idu pred masama i da podižu njihovo borbeno raspoloženje. Istina i naša pomoć njima nije na zavidnoj visini, i baš zato mi ćemo tome posvetiti više pažnje.

AF2

Samo stanje u IO nije bilo zadovoljavajuće i mi smo na sastanku sa drugaricom Ankom izmijenili sami IO i uvukli smo u njega nove drugarice mahom seljanke iz okružnih AOZ. Kao što vam je već poznato, brojno stanje odbora AOZ dosta je veliko[17] na oslobođenom teritoriju, dok ih ima malo na neoslobođenom. Čvrstina odbora dosta je slaba, jer part, organizacije n su posvetile dovoljno pažnje, da uvuku žene u partiju.[18] Veza između viših i nižih odbora također je slaba, a to znači i pomoć i kontrola slaba. Izvještaji odbora IO-u sastoje se jedino u nabrajanju imena drugarica iz samih odbora ili nabrajanje broja sela, gdje ima AOZ i drugo nabrajanje šta su sve skupile. Polit'čki rad odbora, je vrlo slab. Ne drže se sastanci sviju žena u selu, da im se objasne politički problemi kao i problemi same organizacije. Saradnja između NOO, USAOJ-a i AFZ također je slaba. I u ovoj organizaciji borbenost i raspoloženje žena prevazišlo je same odbore. Naša pomoć IO-u bila je od svih organizacija najslabija. Sam odbor nije djelovao kao odbor, nije kolektivno rukovodio, slabo je posvećivao pažnje uzdizanju seljanki u part, organizacije upravo nedopustivo se odnosilo prema uvlačenju žena u partiju, premda smo im mi neprestano skretali pažnju na taj zadatak. U jednom od najboljih kotareva pakračkom preko 1000 organizovanih žena ima samo 12 članova partije.

AGITACIJA I PROPAGANDA

Općenito agitacija i propaganda u Slavoniji je od svih sektora najslabija. Sama komisija oblasnog komiteta nije ni najmanje zadovoljila. Jedino što je postigla u radu jesu partijski kursevi i izdavanje materijala za kurs. Široka usmena i pismena agitacija može se reći, da ni ne postoji. Svijesni toga problema mi smo nastojali, da riješimo na sve načine, al' nekih uspjeha nismo postigli. Sada smo s drugaricom Ankom riješili, da drug Dorat[19] ide na kurs pri vašem Agitpropu i kad se vrati, da ga zaposlimo u agitaciji i propagandi. Dopisnička služba kod nas je vrlo slaba. Odredili smo druga brata Doratovog, da ju organizuje a do danas rezultata vidnih nema. OK Virovitica izdaje svoj list.[20] Štampanog

17 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 150, str. 349.
18 Vidi dok. br. 46.
19 Zvonko Brkić
20 »Nedeljni pregled«; vidi dok. br. 71.

materijala t. j. preštampavanje u glavnom vrši se u velikom broju, jer naši okružni komiteti imaju dobre tehnike.

ČLANARINA

OK Gradiška — — — —	Kn. 11.560.—	(za maj i juni)		
OK Brod — —	— — —	„	5.000.—	(„ „ „)
OK Virovitica —	— — —	„	3.700.—	(„ „ „)
OK Os jek —	— — —	„	2.350.—	(„ „ „)
Ukupno			22.610.—	

Dragi drugovi! Ovo je kratak izvještaj a osim toga drugarica Anka je upoznata sa stanjem kod nas a isto tako i drug Buco[21] moći će vam detaljno da prikaže stanje u Slavoniji. Mi bi molili, da nam po mogućnosti odgovorite na naše izvještaje t. j. na sve nedostatke i propuste, da bi ih mi na vrijeme! mogli odkloniti. Kao najvažnije potrebno bi bilo, da se sredi sam oblasni komitet, pošto je on sada brojčano vrlo slab, jer je drug Stevo otišao a drug Buco na kursu, a Puba je sada istom ušao. Kako mi mislimo da ga treba popunit[5], izvijestiti će vas drug Buco.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

za

Oblasni komitet KPH
za Slavoniju
Dušan[22]

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 6/1.

163

20. VII 1943.

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima podređenih jedinica za raspored i djelovanje u toku žetve.

Dani žetve su tu. Naš se narod mora koristiti plodovima svoga truda i znoja, a nikako okupatori i narodni izrodi, koji se već nedeljama pripremaju da opljačkaju naš narod i da požanju plod za koji se je on mučio. Borba za žetvu biće krvava u kojoj će naš narod morati pokazati ratnu brzinu i napore, izvršiti temeljite pripreme za žetvu i diragoceni plod brižljivo spremiti.

Da bi to naš narod uspešno izveo, da bi se izbegle prošlogodišnje greške i sprečilo svim silama i sredstvima neprijatelju da ne dobije ni jedno zrno, mi moramo izvršiti svetu dužnost koju domovina pred nas postavlja, a to je:

1. — Osigurati sve prilaze neprijatelja na naš oslobođeni teritorij prema rasporedu jedinica kako je to niže navedeno.

21 Gabro Vidović
22 Calić

2. — Sve jedinice na svojim sektorima trebaju se povezati sa NOO-ima i ostalim ustanovama d organizacijama, kako bi im pružili pomoć radnih ruku gdje je to potrebno, a kako je to predviđeno ranij'm uputstvima i naredbama ovog Korpusa.[1] To isto treba učiniti i sa komandama područja, koje će u tu svrhu upotrebiti sve raspoloživo ljudstvo.

3. — Sva stručna lica koja znaju raditi sa vršaćim mašinama, treba staviti na raspoloženje Oblasnom NOO-u, kako bi ih on mogao pravilno rasporediti na onim sektorima gde se oSkudeva u takvim licima. Pomenuti drugovi vratiće se u svoje jedinice odmah posle vršidbe.

4. — Sve vršaće mašine sa neoslobođenog teritorija, koje se mogu, treba dovući na oslobođeni teritorij.

5. — Sav rad treba organizirati u skladu ratnog tempa, kako bi se žetva i vršidba čim prije dokrajčile. Ako iziskuje potreba — što će na nekim sektorima sigurno biti — onda treba da se radi i noću. Naročito će se iziskivati potreba noćnog rada pri izvlačenju ž ta sa terena koji još stoji pod kontrolom neprijatelja, kao na pr. Požeška kotlina, neki dijelovi B·logore, daruvarskog sreza i Posavine.

6. — Izvršiti rekviziciju tegleće marve, konja i kola, od narodnih izdajnika za potrebe intendanture Korpusa, komande područja i seljaka.

7. — Štabovi brigada i odreda u sporazumu sa komandama područja nastojati će da se što više žita izvuče iz neprijateljskih salaša i majura na oslobođeni teritorij za potrebe naše vojake. Isto tako da se konfiskuje sva letina narodni izdajnika, koji su izbjegli iz svojih sela pred narodnim sudom. Ukoliko se takva imanja ne mogu izvesti, a neprijatelj ima istu namjeru, onda ih treba spaliti.

Da bi se taj posao mogao izvršiti, štabovi brigada i odreda raspoređiće svoje bataljone kako slijed':

XVIII. b r i g a d a :

Jedan bataljon ove brigade kontrolisaće teren istočno od Duzluka prema Našicama.

Drugi bataljon severno od Duzluka prema Mikleušu.

Jedan će bataljon uputiti na Bilogoru, koji će u zajednici sa bilogorskim odredom i komandom područja[2] izvršiti raspored i kontrolirati teren bilogorskog područja.

XXI. b r i g a d a :

Dva bataljona ove brigade kontrolisaće teren Požeške kotline od Velike, Biškupaca, Lučinci do Orljavca.

Jedan bataljon uputiće u selo Branežce, koji će držati vrata na cesti prema Pakracu. Istovremeno unesposobiće cestu na svaki saobraćaj od Branežaca prema Pakracu. Cestu treba prekopati na nekoliko mjesta i porušiti sve mostove talko, da neprijatelj izgubi duže vremena za popravak.

1 Vidi dok. br. 127.
2 Odnosi se na Komandu Bilogorskog područja.

Posavski odred:

Jedan bataljon ovog odreda kontrolisaće teren Trokuta,[3] dok će drugi bataljon biti na Psunju na sektoru gde to bude najpotrebnije.

Bataljon u Trokutu treba da permanentno ruši prugu Banova Jaruga—Lipik i s time prikovati neprijatelja da po danu popravlja i čuva, đak će se po noći ponovo rušiti.

Bataljon koji bude na Psunju onesposobiće cestu Okučani—L'pik za svaki saobraćaj.

Požeški odred:

Ovaj odred će kontrolisati teren na istočnim obroncima Psunja, tj. od Vilić Sela do Orljavca i na tom dijelu porušiti sve mostove i prekopati cestu na nekoliko mjesta i na taj način onesposobiti je za svaki saobraćaj. Također će porušiti most na cesti koja vod: od Pasikovaca preko Sloboštine za Toranj, most ispod Sloboštine na Orljavi.

Diljski odred:

Jedinice ovog odreda u sporazumu sa komandom Diljskog područja kontrol'saće teren prema potrebi.

Podravski odred:

Jedinice ovog odreda u zajednici sa pozadinskim bataljonom kontrolisaće teren oko Mikleuša prema Slatini i dalje do Cabune. Ovi će bataljoni pomoći vršiti žito na sektoru Voćin. Cestu između Humljana i Pušine onemogućiti za normalan saobraćaj kao i cestu Voćin—Hum.

Bilogorski odred:

Ovaj će odred zajedno sa jednim bataljonom XVIII. brigade a u sporazumu sa komandom Bilogorskog područja, kontrolisati teren prema potrebi i porušiti cestu Grubišno Polje — Daruvar.

Daruvarski odred:

Bataljoni ovog odreda kontrolisaće vrata na putu prema Daruvaru i Bastajima. Oni će stalno rušiti prugu Pakrac—Daruvar—Đulaves. Jedan bataljon treba stalno da upada u daruvarski srez t. j. u sela zapadno od Bijele i time uznemiravati neprijatelja.

Neka se ne shvati bukvalno čuvanje žita i kontrol sanje terena po sektoru, a kako je to gore navedeno, već će se najbolje kontrolisati teren, očuvati i pokupiti ovogodišnju žetvu na taj način, što će se upadati u pozad·nu neprijatelja, rušiti ceste i pruge, pripucavati na neprijateljske bunkere u uporištima i na taj ga način uznemiravati. Također će se vršiti i manje vojničke akcije gdje se to ukaže potreba i mogućnost. Telefonske i telegrafske veze kidati na svim mogućim linijama u pozadini neprijatelja.

3 Prostor između komunikacija Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okučani — Pakrac.

Sa jedinicama trebaju uvjek da budu pojedini članovi brigade i odreda, koji će kontrolisati data naređenja, kako bi se rad i kontrola odvijala normalno.

Veze između pojedinih jedinica treba stalno održavati, kako bi u slučaju potrebe jedna drugoj mogla priskočiti u pomoć.

Agitpropi brigada i odreda trebaju češće organizirati kulturno--prosvjetne časove u jedinicama i permanentno izdavati radio-vijesti.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Politkomesar:
si. otsutan

Za II. Korpus
Komandant X. Divizije:
Vinko Antić

Original u VII, Bgd.
Prijepis u HIS, Slav. Brod, K 2/1.

164

20. VII 1943.

Izvještaj ustaškog agenta Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost NDH u Zagrebu o operacijama Nijemaca, ustaša i domobrana protiv jedinica NOV na Psunju, Papuku, Krndiji, Babjoj gori i Ravnoj gori te o hapšenju suradnika NOP-a u Novoj Gradiški.

Operacije koje se provađaju na Psunj, Papuk, Krndiju, Babiju Goru i Ravnu Goru vode se na slijedeći način:

Svaka ova spomenuta gora okružena je sa vojskom. Na taj naćin i uspjesi su za sada vrlo dobri. Vojska je poništila sve partizanske barake, bolnice, [1] kao i A. G. I. T. PROP u kojem su uhvatile njemačke trupe nekoliko pisaćih mašina kao i materijal za pisanje.

Najveće operacije vršile su se kod Kamenske i Voćina, na potezu glavne ceste Požega — Pakrac. O sam'm borbama zna se da je poginulo mnogo partizana,[2] a isto tako njemačke trupe strijeljale su mnoge partizane.

Jedna brigada navodno probila se u pozadinu i to prema selu Bobarama, ali su njemačke trupe u dva lanca postavile stražu na sektoru od Nove Gradiške pa sve do Banove Jaruge, jer je ova brigada potučena nezna se još ništa.

Čuje se, da su se partizani većinom povlačili na vrhe brijegova i da je tako obkoljeno na raznim sektorima šest partizanskih brigada. Nemože se čut, kako borbe teku, jer naši ljudi nemogu da se spuštaju i dolaze **u** Novu Gradišku.

1 Podatak nije tačan, spaljena je partizanska bolnica br. 2 u dolini rijeke Rašaške (16. VII) i veći broj baraka.

2 Partizani su od 9. do 20. VII 1943. ogd. u svim borbama imali 15 mrtvih, 48 ranjenih i 2 nestala borca. Vidi izvještaj Štaba X divizije Štabu II korpusa NOV i POH od 11. augusta 1943. god. (arhiva HIS, K 30/1, fk. 59—63).

U pozadini Nove Gradiške mnogo se čuju topovi i bacači mina.

Josip Oršulić »NIKOLA« i Lučić M jo, opančar iz Bačin Dola partizani nalaze se sada u pozadini i to hodaju hrvatskim selima, jer su sigurni, da u hrvatska sela neće doći njemačka vojska, pa se tako sakrivaju po raznim selima. Tako je Josip Oršulić 10. ov. mjeseca nalazio se u Podvrškom, a 17. ov. mjeseca preko sela Bančevca[3] proslijedio za Drežnik zajedno sa Mijom Lučićem, opančarem starim par tičem. Jos p Oršulić je obavještajac, a Mijo Lučić politički radnik.

Kako se znade za mnoge ljude u Novoj Gradiški i okolici, da podržavaju veze sa partizanima,[4] pa sam mišljenja, da je sada došao pravi čas kada bi sve te veze trebalo Ukloniti. Svi ti ljudi za koje se ima već podatke raditi će i napred kao što su radili u koliko bi se partizani mogli opet formirati.

Također imade u pozadini iza ove operacije mnogo partizana koji su se presvukli kao seljaci kod kuća. Ovo se najviše događa na potezu Kovačevac — Okučani — Novska.

Poslije ove operacije svakako bi bilo najpotrebnije, da se što prije ukloni i najmanja veza partizana.

Ovdašnje Zupsko redarstvo uhapsilo je dr. Harambašića, liječnika Doma narodnog zdravlja i njegovu suprugu. Također je uhapšen sudac ovdašnjeg kotarskog suda dr. Ante Cotić i njegova gospođa, a također je uhapšena i profesorica Krstić. Ovoj grupi pripada Pavić Đuro pravoslavac, i njegova gospođa. Ova grupa je podržavala izravnu vezu sa partizanima i podpomagala ih raznim materijalom, a napose najviše kod toga se isticao dr. Harambašić. Ova grupa imala je zadatak, da organizira narodno oslobodilački odbor ili mjesni komitet (vidi zapisnike žup. redarstva).

Za Poglavnika i Dom — spremni !

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u SUP-u, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 21/111.

165

21. VII 1943.

Izvještaj člana Okružnog komiteta KPH Virovitica političkom sekretaru Komiteta o političkoj situaciji i radu društveno-političkih organizacija na području Okruga.

Dragi druže!

Od zadnjeg sastanka našega O. K. kojega smo održali u Voćinu,[1] šaljem vam izvještaj o ovdašnjoj situaciji, kao i o radu naših organiza-

3 Treba: Baničevca.
4 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 94, str. 209—210.
1 Vidi dok. br. 71.

cija kako partijskih tako i van partijskih. (1. Politička situacija!) Unatoč neprijateljske propagande kao i potajnog rada HSS, naša partija ima sve veće simpatije kod naroda, a naročito naša NOB. To se vidi po tome kad naša vojska dođe na odmaranje u oslobođena sela kako narod rado prikuplja hranu, dešavalo se na pojedinim mjestima da se omladina i AFZ natječu koće sakupiti više mlijeka za doručak. Osim toga sakupljanjem hrane za bolnice i branjem voća za ranjene drugove. Isto tako kad naša vojska se spusti u Podravinu narod se tamo osjeća oduševljen i govori daće samo partizani spasiti njih i njihovu žetvu. Na periferiji oslobođenog teritorija imade sela u kojima ima Švaba koji su neprijateljski nastrojeni prema našoj borbi, a to je u Macutama, Bokanama i Ceralijama. Ti Švabe izgleda da iskorišćavaju našu dobrotu, trebalo bi protiv [njih] poduzeti neki ozbiljniji stav. Oni služe neprijatelju kao špijuni i osjeća se čisto mržnja prema našoj vojsci, to sam lično ja osjetio kad sam išao držati miting u Ceralije i Bokane, u Cer ali jama na miting svega se skupilo oko 5 — 6 Švaba i gledaju na nas kao neprijatelja, tako i u Bokanama.

Djelovanje HSS-a osjeća se na neoslobođenom teritoriju u oba kotara. Konkretne podatke o HSS-u ne mogu Vam ovaj puta poslati u potpunosti ali je jedno tačno, da velikog utjecaja nema, u koliko ne bi većma se razvio. To dokazuje što u zadnje vrijeme hrvatski narod stupa u naše organizacije[2] i gleda sa oduševljenjem prema našoj borbi, čak i u zagorskim selima koji su tamo kolonizirani prodiru u naše organizacije. Na kotaru D. Miholjac imadu dva poslanika HSS-a i to jedan u selu Crncu a drugi u Sljivoševcima, iz Crnca zove se Jozo Radenković, koji održava vezu sa Heferom velikim županom iz Osijeka i ide k njemu na sastanke, a drugoga je ime nepoznato ali sam dao dužnost drugovima da to doznaju. Njihov rad osjeća se dosta organiziran, vidi se po tome što rade i sa Srbima. Imaju nastupanje kao i drugi poslanici govore Srbima kako su ih htjeli ustaše poklati i otjerati u logor ali su ih oni spasili, samo njihovo držanje pred srpskim narodom osjeća se prijateljsko. O Beloj Gardi[3] sada se ništa ne govori. Božo je održao sa Stirom miting u Kućancima[4] i Kapelni, na kome je govorio da je on bio prevaren i zaveden od strane partizana, ali da je tek sada naišao na pravi put. Govorio je da roditelji ne puštaju svoje sinove u partizane i da pozivaju one kući koji se nalaze u partizanima. Nakon tih mitinga narod je govorio da je banda njega primorala da govori to, u glavnom nikakvog uspjeha nisu postigli.

U Čađavici postoji ustaška organizacija u kojoj je okupljeno oko 20 omladinaca. Srpska omladina u nekim selima nema povjerenja prema hrvatskoj omladini, tu se vidi nedovoljan politički rad.

Za vrijeme koncentrisanja bande koja je po podravskim selima držala govore preko mikrofona iz automobila, osim ostaloga govorili su da narod uzme oružje u ruke koje im oni nude i da brane žetvu od par-

2 Vidi dok. br. 176.

3 Pristalice politike dr Vlatka Mačeka koji su s ratnom spremom dezertirali iz Hrvatksog domobranstva i sakrivali se pred ustaškim vlastima, ali su na terenu djelovali protiv NOP-a.

4 Isto kao 1.

tizana da im ne bi partizani oteli žito. Po izgledu da su uspjeli u jednom zagorskom selu, ali te vješti još nisu provjerene. U drugim mjestima ta njihova propaganda ostala je bez ikakvog uspjeha. Banda koja je bila u Voćinu 3 dana pri svome povlačenju otjerala [je] iz Voćina sve one koji su bili sposobni za rad koji su se nalazili u mjestu i opljačkala njihovu imovinu do čista.[5] Iz sela Macuta otjerali su pet ljudi, u Sekulincima su upalili jednu kuću i ubili 2 čovjeka, u drugim selima u koliko sam obavješten nisu vršili nikakovu pljačku.

Sastanak Kotarskog komiteta Donji Miholjac održan je 12. i 13.‘ istom sam prisustvovao kao i drug Miško.[7] Na sastanku smo detaljno pretresali sva pitanja koja se tiču istoga kotara. Po izvještaju drugova vidi se da je rad krenuo napred i ako za ovo kratko vrijeme od kako je potpunjen komitet s novim drugovima kojima je ovaj teren bio potpuno nepoznat. Drugovi su uspjeli prodrijeti u ona mjesta u kojima u
opće nije postojala niikakova organizacija.
[8]

Ima izgleda prodiranja i u ostala mjesta. A sada kad im je još dodan i drug Simo rad će krenuti još organizovanije. Ja sam dao drugovima detaljne upute o daljnjem radu. O raskrinkavanju HSS-a, SDS-a, Bele garde, ustaških organizacija koje još tamo postoje, te četnika Draže Mihajlovića i Jugoslavenske izbjegličke vlade, zatim o mobilizaciji hrvatskih masa u NOV.

Kotarski NOO koji je postojao od tri člana i to od nekakvog birtaša, trgovca i jednog amerikanca raspao se. Drugovi su predložili da formiraju novi Kotarski NOO koji bi se sastojao od dva druga partizana koji rade sa njima i služe im kao vodići a iz onog su kotara, a trećega bi još pronašli. Ova dva druga su članovi K. P. i taj odbor bi djelovao kao pokretan, s time da bi ti drugovi iz odbora stalno obilazili kao i formirali NOO-e pružali im pomoć s time bi bio olakšan rad samom Komitetu. Ja sam se sa time složio smatrajući da je to potpuno pravilno, s obzirom da tamošnji ljudi koji su još legalni i koje bi teško dobili da stupe u ilegalnost, ne bi mogli u potpunosti udovoljiti toj dužnosti radi samog kretanja kao što će to moći da učine ovi drugovi koji će u tome pogledu moći dati sve od sebe.

U vezi sa AFŽ u dogovoru sa drugovima kako su oni predlagali da drugarica Rezika[83] koja je bila odgovorna po liniji A. F. Z. da se isključi iz Partije i da se odstrani sa te dužnosti pošto se je sa svojim radom pokazala po toj laniji štetna i svojim ponašanjem krnji ugled naše Partije i NOB.

Drugovi su naveli niz konkretnih primjera koji su štetili našoj borbi a koje je ona počinila, drugovi će mi sve te podatke poslati pismeno te ću Vam ih dostaviti. Sa tim predlogom ja sam se složio pošto činjenice dokazuju da je drugarica štetna da i dalje ostane na tom te-

5 Vidi dok. br. 184.
6 jula
7 Branko Pađen
8 Nedostaju dva reda teksta.
8a K.ovačić

renu da radi. Isto vrémeno smo pronašli drugu drugaricu tj. drugaricu od druga Franje Zivkovića, koja je bila u partizanima 9 mjeseci i ranjena je kroz grudi. Ova drugarica je dobrog karaktera, vrijedna je i poštena i borbena, i izgleda da će udovoljiti toj dužnosti.

Izvještaj kojeg je drugarica Mara podnijela po SKOJU vrlo je povoljan i pohvalan. U Rukovodstvo su primljene nove dvije drugarice i to: Nevenka i Milica, u saglasnosti sa drugovima iz Komiteta. Zatim su predviđena još dva Zagorca omladinca koje će naknadno primiti u Rukovodstvo.

Održan sastanak Kotarskog AOZ Podravska Slatina kome sam prisustvovao. Po izvještaju drugarica konstatovao sam da su organizacije AFŽ masovno se proširile i vrlo su aktivne. Vidi se po tome što se dnevno sakuplja mlijeko, kajmak, sir i voće i nosi u bolnice za ranjene drugove.

Posle sastanka sa Kotarskim Komitetom D. Miholjac htio sam održati sastanak sa K. K. P. Slatina ali je međutim nastupila reakcija[9] i drugovi su se razišli po terenu te sada mislim sa njima održati sastanak te ću Vas obavijestiti o stanju istoga kotara, kao i o radu Komiteta.

Kurs koji se je trebao održati nije bio organizovan jer nas niste obavjestili kad će drug Miško doći ovamo, čim je drug Miško došao odmah smo pozvali kursiste i organizirali sve ostalo, neki od kursista već su bili došli ali je nastupila reakcija te smo privremeno bili odgodili kurs. Međutim pošto je banda odavde otišla mi smo se odmah vratili i pozvali smo kursiste da odmah dođu te ćemo po njihovom dolasku odpočeti sa kursom.

U vezi sa mojom drugaricom koja je odmah po dolasku se razbolila i ležala 10 dana, a pošto se ovde nije održavao nikakvi kurs AFŽ uputit ću drugaricu na njezin posao.

Po primitku ovoga dopisa pošaljite mi nekakove upute ili direktive u koliko mislite da su moji izvještaji nepotpuni tako da bi u buduće znao sastaviti izvještaj u potpunosti.

Shvatite da ja na ovoj dužnosti bez Vaše pomoći s obzirom na moje nedovoljno iskustvo ne bi mogao učiniti onoliko koliko bi trebao.

Ja sam u jednom dopisu Vama napomenuo da mi pošaljete partijskog materijala kojeg bi trebao proučavati međutim do danas nisam još ništa primio. Vama je poznato da sam ja seljak i da trebam učiti.

Uz moj drugarski pozdrav

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Za Komitet:
Kukta[10]

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 8/1.

9 Odnosi se na julsku ofanzivu u Slavoniji i Bilo-gori.
10 Mitar Dančilović

166

21. VII 1943.

Izvještaj Komande Požeškog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o sastavu i radu partizanskih straža, radionica, relejnih stanica, Slagališta ekonomskog sektora ovog područja i o radu Agitpropa.

1. KOMANDA PODRUČJA, KUHINJA SA KURIRIMA:

Broji 18 drugova i 3 drugarice.

2. STRAŽA PRI KOMANDI PODRUČJA:

Broji skupa sa komandirom Tončekom Kišom 29 drugova i 2 drugarice. Pomenuta straža održava stražarska mjesta pri samom Području, a jedan dio stražara je odvojen jer čuva uhapšena lica.

Od pomenute dvije drugarice jedna je kuharica, a druga vešarica pri istoj straži.

3. POZADINSKA STRAŽA KAMENSKA

Broji skupa sa Komandirom straže drugom Knežević Dušanom 14 drugova. Pomenuta straža ima za zadatak da kontroliše drum koji vodi od Požege, Vilić Sela prema Kamenskoj, a i drum koji vodi od Pakraca prema Kamenskoj i da prolaznike kontroliše bila to civilna ili vojna lica. Ima za zadatak da održava vezu sa stražom iz Klise. Straža se je za vrijeme reakcije[1] priključila ovom Području i prije 3 dana vratila se u Kamensku, ima i zadatak da pomaže našoj narodno-oslobodilačkoj Vojsci kod spremanja žita.

4. POZADINSKA STRAŽA ŠNJEGAVIC:

Broji skupa sa komandirom drugom Sudar Milina 14 drugova i 2 drugarice. Pomenuta straža ima za zadatak da kontroliše cestu koja vodi od Požege prema Brestovcu za N. Gradišku.

5. POZADINSKA STRAŽA PRI VOJNO-PARTIZANSKOJ BOLNICI[2] OVOG PODRUČJA:

Broji skupa sa komandirom drugom Radivojević Nikolom 21 druga.

6. KROJAČKA RADIONICA:

Broji skupa sa šefom radione drugom Sobućan Josipom 5 drugova i 5 drugarica. Njihov rad se sastoji u šivanju, krpanju i prekrajanju odjela kao i uniforme za našu Vojsku.

7. POSTOLARSKA RADIONA:

Broji skupa sa šefom radionice Drugom Stjepanović Draganom 7 drugova i 1 drugarica. Isti krpaju i popravljaju kao i prave novu obuću.

1 Odnosi se na julsku ofanzivu na Bilo-goru i Slavoniju koju su Nijemci, ustaše i domobrani otpočeli 8. VII 1943. god.
2 Vidi dok. br. 126.

8. BRIJAČNICA KOD OVE KOMANDE PODRUČJA:

Broji samo jednoga druga.

9. RELEJNA STANICA ŠNJEGAVIC:

Pošto nije na pomenutom mjestu ista stanica broji sa komandirom drugom Dušanom Stanićem 3 druga.

10. RELEJNA STANICA ZVECEVO:

Pošto je ista stanica tek jučer počela djelovati ima sa komandirom samo 3 druga, i 1 drugaricu — kuharicu.

11. SLAGALIŠTE I. EKONOMSKOG SEKTORA OVOG PODRUČJA:

Broji skupa sa rukovodiocem ovog slagališta drugom Jovom Komnenovićem 30 drugova i 4 drugarice, među koje se ubrajaju i kočijaši, mesari, pekari, pastiri, kuharice, vešarice i kurir.

12. AGIT-PROP OVOG PODRUČJA:

Broji skupa sa sekretarom drugom Šandorom Kauferom 6 drugova, koji izrađuju i umnožavaju razni materijal.

Dragi drugovi !

Ovaj izvještaj je vrlo kratak i nepodpun radi ometanja rada od strane bande i povlačenja raznih ustanova za vrijeme same reakcije. Pošto se prilike nisu još normalizirale nisu od pojedinih ustanova kao pozad. straže iz Klise i Škrabutnika, Mehaničarske radione, škole politkomesara, Slagališta II. ekonom, sektora i dr. stigli do danas izvještaji, pa ćemo čim se prilike normaliziraju nastojati da se budući izvještaj što bolje sredi i da bude ćim podpuniji.

Moli se da se uzme u obzir stanje na našem Području za vrijeme zadnjih 10 dana.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

M. P. KOMANDANT:
Boško[3]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 46/1.

167

21. VII 1943.

Izvještaj Komande Bilogorskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande i partizanskih straža, o sanitetskoj službi i ekonomskim prilikama za vrijeme julske ofanzive na Bilo-goru i Slavoniju.

Podnašamo desetodnevni izvještaj o radu ove komande za vrijeme od 10. VII. do 20. VII. 1943. god. Sa molbom na znanje.

3 Babac

11- VII. Tekući poslovi. Primljen izvještaj da banda nadire prema Velikoj Peratovici.[1] U pogledu toga izdato naređenje svim vojnim ustanovama da budu na oprezu, u slučaju neprijateljske ofanzive.

12. VII. Tekući poslovi. Primljen izvještaj da banda ponovno nadire od Topolovice prema V. Peratovici i Lončarici. Sve vojne ustanove obaveštene, da spreme sve stvari, te da budu spremni za eventualni pokret. Bolesnici su na vrijeme evakuisani u bunkere i šikare. Sve stvari od Komande područja pospremljene sem drvenarije.

Stupili u vezu sa XVIII Brigadom prehrana bila osigurana. Zaista banda dolazi u Lončaricu. Bilogorski Odred je davao otpor ali se je morao povući.

Komanda područja se povlači sa osobljem prema T.[2] Polju šuma. Narod upućen u istom pravcu u dublje šikare. Sve partizanske straže i relejne stanice, sem partizanske straže Bačkovica, priključile su [se] Bilogorskom Odredu, u vezi izdatih ranijih naređenja[3] za slučaj neprijateljske ofanzive.

Banda nadire iz Lončarice u V. i M. Dapčevicu. Banda [je] zapalila zgrade od područja, sem jedne zgrade. Zapalili su i ambulantu br. 3 kao i školu u Vel. Dapčevici, i više kuća u Lončarici, između ostalih i slagalište II. ek. sektora i pekaru, razrušili.

Banda nadire od Dapčevice i Virovitice, prema T. Polju. Ranjeno je par civila, i poginula su 2 do 3 druga.

Stupili u vezu sa XVIII Brigadom. Komanda područja poduzima sve potrebno, da umiri narod koji se nalazi po šumama. Narod se je pokazao na dosta dobroj visini. Komandant područja u sporazumu sa Komandantom i komesarom XVIII Brigade, preuzima ranjene drugove i jedan top iz XVIII Brigade, sa zadatkom da se ranjenici i top pospreme na sigurno mjesto. Ranjenici su sutradan pospremljeni na sigurno mjesto, ukazana im je pomoć u hrani kao i odijelu, kao i samom previjanju rana. Top koji smo privremeno bili zakamuflirali, ponovno je smešten na sigurno mjesto.

Uspostavlja se veza sa vojnim ustanovama. Banda se povlači iz oslobođenih sela, prema Bastajima i pruzi koja vodi Daruvar — Đulovac.

Radni vodovi ovog područja priključili su XVIII Brigadi, upućeni zbog toga, da nebi izdali koji bunker. Civilnog stanovništva također priličan broj priključio [se] XVIII Brigadi., a veći dio naroda je ostao po šikarama u Bilogori. Organizirana [je] prehrana za partizane i civilno stanovništvo koje se nalazilo po šumi.

Kada smo primili izvještaj da se je banda povukla iz sela narod smo obavestili, da se slobodno vraća svojim kućama, što je narod odmah i učinio. Svim ranjenim civilima Ukazana je lekarska pomoć.

Partizanska straža Jasenaš i T. Polje vraćaju se na svoje staro mjesto, relejna stanica i registratura ponovno se uspostavljaju na istom mjestu.

1 Odnosi se na julsku ofanzivu koja je počela 8. VII 1943. u Slavoniji i Bilo-gori.
2 Turčević Polje
3 Vidi dok. br. 127.

Òd partizanskih straža je jedan drug poginuo, a dva ranjena.

13. VII. Komandant područja održao govor vojsci i narodu u slagalištu I. ek. sektora. Narod se povraća svojim kućama. Komandant područja obilazi slagalište, dava naređenja da se svi drugovi vraćaju na svoja mjesta. Isto tako relejne stanice i partizanske straže se vraćaju na svoju dužnost.

Osigurana je prehrana za bolesnike i ranjenike XVIII Brigade. Komandant područja sa intendantom područja obilazi ambulante i bunkere u šumi u kojima se nalaze ranjenici. Stanje kod istih pronađeno dobro. Ranjenici koji se nalaze u bunkerima, opskrbljeni su i sa suhom hranom, a svi drugi bolesnici koji imaju pokret, sa sirovom biranom hranom. Također i drugovi iz bunkera primaju sirovu hranu. Usput pregledao još neke bunkere.

Komanda područja ostaje sa sjedištem na starom mjestu privremeno.

15. VII. Vojni instruktor i kontrolor poslati na teren, da odmah uspostave veze kao što su ranije funkcionisale.

Izdato naređenje svim vojnim ustanovama, da otpočnu sa radom, kao što su ranije radili. Izdato naređenje svim vojnim ustanovama, da izveste komandu, dali tko fali od njihovog ljudstva. Intendaturama izdato naređenje da uspostave normalni rad.

Drugovi partizani koji su zaostali iza svoje Brigade, privremeno [su se] priključili straži od komande područja.

Straža Jesenaš uhapsila je intendanta XVIII Brigade koji je dezertirao, prodao svoj pištolj za **1000** kuna, a vojničko odijelo zamjenio za civilno.

Sastanak članova komande područja, savetovanje u pogledu žetve i vršalica.

16. VII. Prikupljaju se drugovi koji su zaostali iza XVIII Brigade i upućuje se privremeno u Bilogorski Odred.

Komandant pregledao relejnu stanicu i registraturu.

Izdato naređenje svim stražama, da izvlače vršalice, što nemogu izvući, da zapale.

17. VII. Upućivanje zamjenika i pomoćnika komandanta, da organiziraju u saglasnosti sa Okružnim[4] i kotarskim N. O. O. žetvu i vršidbu.

Izdato uputstvo N. O. O. za slučaj ponovnog napada neprijatelja. Posle podne dolazi banda u M. i V. Dapčevicu. Banda došla od M. Bastaja i G. Polja komanda se povlači u šumu sve na vrijeme evakuirano.

18. VII. Komanda sa stražom i relejnom stanicom premestila se privremeno u T. Polje, u slagalište I. Ekonomskog sektora. Patrole se šalju na sve strane. Svi drugovi iz pojedinih brigada priključili [se] komandi područja. Banda je zapalila po koju kuću u M. i V. Dapčevici, te oterala nešto seoske marve. Pronašla je jedan priručni bunker od Slagališta II Ekonomskog sektora, gdje je pronašla nešto materijala.

19. VII. Tekući poslovi. Relejna stanica i registratura ponovo se uspostavljaju na istome mjestu. Uspostavljanje novih veza.

4 NOO Virovitica.

Zamjenik komandanta odlazi na teren prema Cjepidlakama, da organizira žetvu žita sa Općinskim N. O. O. i slagalištem I Ekonomskog sektora.

Zatražen jedan vod od Bilogorskog Odreda za osiguranje. Straži Jasenaš i T. Polje izdato naređenje, da dadu osiguranje pri izvlačenju žita iz Cjepidlaka kraj Đulovca.

Kako se vidi iz gornjeg izvještaja, da banda puno ometa radu, a naročito oko žetve. Banda se više puta zaleti u koje selo i to ne sa većim snagama. Nastoji se na sve moguće načine, da se spasi što više žetve. Uspjelo nam je izvući par vršalica u šumu.

Rad partizanskih straža. Straža Jesenas. Patrola se je sukobila sa neprijateljem. Uhapsila je jednog bandita koji je bio suđen od strane komande na smrt. Isti je pokušao bjegati pa ga je naša patrola ubila. Straža je uhapsila 4 dezertera i uputila ih u komandu. U selu Pčeliću zapalili su 3 vršalice, a također u Borovoj 3. Dobili smo 4 mauzera i jedan gaser.

Na ekonomskom polju. Straža je nabavila nekih sitnih stvari i kupila materijala u dućanu u Pivnicama u iznosu od 7.000 kuna

Straža imade dva kurira jedan od straže prema Suhopolju do prve veze, a drugi od straže do komande. Službenih listova prošlo je 60 komada.

Partizanska straža T. Polje. U ovom periodu bilo je upada na naš oslobođeni teritorij. Ova straža služi za kontroliranje pruge kao i davanje osiguranja za prevoz hrane i materijala za Slavoniju.

Kurira imade dva službenih listova prošlo oko 230 komada.

Partizanska straža Bačko vica. Dana 10. VII. povukli smo se u šumu i primili borbu zajedno sa XVIII Brigadom između Sibeničke i Gakovske šume. U ovoj borbi je ranjen jedan drug. 14. VII. izvršena akcija u selu Bulincu i Bedeniku na 6 vršaćih strojeva i jednu pilanu. Sve remenje dignuto, a pojedini dijelovi poništeni. Kod trgovca Stjepana Copa bandita dignute su sledeće stvari: 2 para konja, 2 kola, jedna orma, 46 komada štranjgi, jedna vaga, 7 novih lanaca, 107 konjskih potkova, 5 praznih vreća, jedan akumulator, 30 do 35 razni četaka, 40 čaša razne veličine, 4 štampa, dva paketa šibica, 2—3 kg šećera, 2 litrene vlaše, 2 fenjera, 3 civilna kaputa, jedan prsluk, 6 komada loših ženskih haljina, i nešto sapuna, te razne sitne stvari. U istoj trgovini dignuta je jedna svota novca od 42.000 kuna.

Straža ima jednog kurira. Službenih listova prošlo je 43 komada.

Straža pri komandi. Ova straža svakodnevno dava patrole prema Virovitici, Rastovcu i Brđanima.

Relejna stanica M. Dapčevica. Ova stanica otprema svakodnevno službenu i privatnu poštu. Par dana je bila u pokretu za vrijeme neprijateljske ofanzive.

Relejna stanica V. Peratovica. U ovoj relejnoj stanici imade 5 kurira. Službenih listova prošlo 34 komada.

Relejna stanica Šibenik, ima 5 kurira. Službenih listova prošlo 15 komada.

Registratura je bila u pokretu za vrijeme ofanzive.

Političko stanje na terenu. Odnos naroda prema N. O. B. je dobar za vrijeme ove ofanzive narod se je pokazao dosta hrabar.

Ima u pojedinim selima po koji špijun i izdajnik. Pomoćnik komandanta održava sastanke sa N. O. O. i po nekad sa kojim selom održi miting.

Obavještajna informativna služba. Do sada se je većinom uspostavljala špijunska mreža. Još ima dosta nedostataka u obavještajnoj službi. Drugovi koji su tom granom zaduženi nastoje da tu službu doteraju što u bolji sklad.

Sanitetska služba- Ranjenici su smešteni u bunkere. Opskrbljeni su sa hranom. Sa bunkerima još slabo raspolažem, ali je jedan pri završetku, u koji će moći stati oko 40 bolesnika. Hrana je zadovoljavajuća. Sa lekovima su dobro snabdeveni.

Ekonomsko stanje. Suhoputne stanice su gotove dve su nadopunjene sa hranom, a dve još nisu donapunjene. Sto se tiče radionica za ovih deset dana nisu skoro ništa radile zbog upada neprijatelja na oslobođeni teritorij.

Sto se tiče žetve sve je poduzeto u suglasnosti sa Okružnim i Kotarskim N. O. O. da se žito izvlači u šume, već je nešto žita izvučeno iz Cjepidlaka kraj Đulovca. Isto je nešto žita izvučeno u Gakovo koje će se početi mašinati. Bilogorski Odred dava osiguranje za izvlačenje žita.

Već [su] naše neke straže uspjele da unište neke vršalice, a neke su izvukli na naš oslobođeni teritorij.

Otpočeto je ponovno prebacivanje hrane za Slavoniju.

Usled neprijateljske ofanzive ometan nam je rad po svim granama zbog toga je desetodnevni izvještaj i zakasnio i nije baš u potpunosti poslat.

Financijsko stanje. Popravilo se je zbog toga što je sada jedna partizanska straža dobila oko 42.000 kuna.

Odnos članova komande područja dobar.

Detaljni izvještaj o političkom, ekonomskom, sanitetskom, obavještajnom radu šalju odgovorni drugovi izravno na odgovarajuće odsjeke.—

Prilažemo spisak brojnog stanja i naoružanja ovog područja.

Molimo da se gore navedeni izvještaj primi na znanje.—

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Komandant područja:
Mirko Obrić, v. r.

M. P.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 46/1.

168

22. VII 1943.

Izvještaj Štaba Požeškog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o akcijama podređenih jedinica na komunikacije i o borbi za žetvu u Požeškoj kotlini.

Drugovi, izvještavamo Vas o radu naših jedinica. 20. VII. krenuli smo sa starog položaja t. j. V.[1] Drveta između 20. i 21. prebacili smo se s našim II. bataljonom za selo Koprivnu, dočim smo jedan vod uputili iste noći da popali žito u Marin-dvoru, isti vod zapalio je te noći 1.300 granica koje je država sebi pokosila. Ujedno su slupali jednu mašinu t. j. unesposobili za rad u selu Lipi. Isti je vod tokom te noći došao u sastav svoje jedinice. Između 21. i 22. srušili smo 3 mosta t. j. jedan most kod sela Deževaca i prekopali cestu, drugi most srušili smo kod sela Bolomače (Zakorenje), treći most srušili smo podnu sela Vučjaka. 22. VII. ostale su naše dvije čete u zasjedi, jedna četa nad selom Deževac, a druga četa nad selom Busnovi. I. četa bila je u zasjedi, ali ništa nije na nju naišlo, na II četu naišlo je bande oko 30, naši su ih dočekali i raspalili po njima. U toj borbi neprijatelj je imao 3 mrtva za koje se zna, a više ih je bilo mrtvih i ranjenih koje su izvukli. Plijena je dobiveno, jedan šmajser sa 5 punih okvira, 2 karabina, 800 metaka, 2 vojno državna pištolja i oko 20 bombi, od spreme 2 para odjela, jedne čizme, par torbica.

Istoga dana 22. VII. banda je došla iz N. Gradiške oko 3 sata poslije pola noći i opkolila selo Golobrdac, iz koga je pokupila sav narod, marvu i ostalo i otjerala prema Gradiški. Iste noći između 21. i 22. zapalili smo jednu garnituru kod blagajnika u Vilić-selu i uhvatili jednoga krvavog ustašu iz sela Deževaca za koga cio narod iz onih sela garantira da je bandit, isti je likvidiran poslije saslušanja. Isti bandit zove se Pavo Martinović isti je bio ustaša od prvog dana preokreta pa sve do danas. Dotični bandit nije htio ništa priznati dok je njegova žena kasnije njega saslušana i priznala da je isti bio u borbi u Voćinu, Kamenskoj i na pretresu Kozare i Bosni.

Drugovi na našem sektoru za sada drugih novosti nema, mi i dalje držimo naše položaje i manevrišemo po našem zadatom sektoru.

Na našem sekotru narod punom parom radi t. j. žanje žita i sprema, tako da ne bi banda se koristila, u koliko ima kakvih novosti kod vas Vi nam javite.

U ovoj borbi s naše strane nije bilo nikakvih gubitaka.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Polit-komesar:
Zamj. Hanđal Štef

Za Komadant:
Dolinić Nikola

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/I.

1 Visokog

169

23. VII 1943.

Izvještaj Komande Papučko-krndijskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o njenom brojnom stanju, radu Komande mjesta Voćin i o brojnom stanju i radu partizanskih straža na teritoriju Područja.

U komandi područja: Brojno stanje 24 druga i 3 drugarice. U Brojno stanje ulaze kuriri i obavještajni povjerenici i ostalo pomoćno osoblje. Od zadnjeg izvještaja[1] u ovoj komandi nema nikakovih promjena. Jedino što je ponovo organizovana uprava bolnica[2] radi čega je otpao iz komande referent saniteta. Pošto je ovih dana bila ofanziva[3] na ovo područje rad članova ove komande bio je u organizaciji i rukovodstvu bataljona ove komande.

Bataljon komande područja: Brojno stanje 22 druga i dve drugarice. Komandant bataljona drug Stevo Dujanović, intendant ove komande, komesar drug Vaso Vujanić, polit, instruktor ove komande. Ovaj bataljon organizovan je iz straža ove komande a isti operiše po naređenju Štaba Podravskog Odreda.

Komanda mjesta Voćin: Brojno stanje — 16 drugova i dve drugarice. U brojno stanje ulaze članovi komande mjesta i straža. Njihov rad od zadnjeg do sadašnjeg izvještaja sastojao se u sastavu našeg bataljona, pošto je bila ofanziva. Do 20-og ov. mj. te je ponovo komanda mjesta primila svoju dužnost koju je i prije vršila.

Part, straža Duzluk: Brojno stanje 12 drugova i dve drugarice. Ista straža 11-og ov. mj. jedna patrola zapalila je u selu Feričancima školu i jedan magazin u kojega je trebalo da se useli njemačka vojska sa zadatkom da osigura žetvu. 12 ov. mj. izvršili su konfiskaciju od jednog šnajdera u selu Dolcima na dve šivaće mašine, konca, nešto štofa i ostalog materijala. 14. ov. mj. straža je zapalila 50 jutara žita na pustari Čitluk u Feričancima. Isto je žito spadalo pod upravu NDH. 15. ov. mj. straža je bila u sastavu našeg bataljona do 20 ov. mj. postavita je na staro mjesto u Duzluku.

Part, straže pri bolnicama: Broj 5, 10, amb. 2, opor. 1. Njihovo brojno stanje iznaša 45 drugova. Od kojih su tri djela bila do 20-og ov. mj. u sastavu bataljona a isti su od 20-og ponovo upućeni na stara mjesta. Njihov rad sastoji se u vršenju stražarske dužnosti i u patroliranju.

Part, straža pri komandi područja. Brojno stanje 14 drugova i jedna drugarica. Rad ove straže sastoji se u vršenju stražarske dužnosti, sprovođenju i čuvanju uhapšenika. Straža nije imala mogućnosti da izvodi vojnu obuku radi toga što ima svakodnevno veći broj hapšenika za čuvanje.

1 Vidi dok. br. 133.
2 Vidi dok. br. 126.
3 Odnosi se na julsku ofanzivu na Slavoniju i Bilo-goru koja je počela 8. i trajala do 20. VII 1943. god.

Na teritoriju ove komande područja, nakon prošle ofanzive relejne stanice ponovo vrše svoju dužnost. Iste obilazi oficir za vezu te im daje upute i potrebne knjige za vođenje pošte.

Agit-prop: Brojno stanje 9 drugova i jedna drugarica. Izvještaj o njihovom radu podnosi pomoćnik u svome 10-dnevnom izvještaju.

Ekonomsko slagalište broj 1, 2 i 3: Brojno stanje 90 drugova i 5 drugarica. Rad ekonomskih slagališta sastoji se u spremanju hrane u bunkere i košenju usjeva.

Radna grupa: Brojno stanje 53 druga i 19 drugarica. Ista grupa nalazi se na radu košenju i spremanju usjeva od izbjeglica koji pripadaju N. O. Vojski i pomažu narodu na ovom području.

Teh. Odsjek: Brojno stanje 76 drugova: Opširan izvještaj o njihovom radu podnosi šef teh. odsjeka ove komande teh. odsjeku pri Štabu II korpusa. U glavnom njihov rad sastoji se u kopanju bunkera i izgradnji potrebnih zgrada.

Radionice na ovom području: Brojno stanje 29 drugova i 8 drugarica. Opširan izvještaj o njihovom radu podnosi zamjenik komandanta intendanturi pri Štabu II korpusa.

Ovaj izvještaj nije mogao za ovaj puta biti opširnije ispisan pošto su sve straže i ostale ustanove bile u sastavu bataljona. U glavnome rad svih ustanova od zadnjeg do sadašnjeg izvještaja sastojao se je u kontrolisanju upada neprijatelja na oslobođeni teritorij te sa istim primanje borbe, prekapan je ceste i t. d.

Ima još i sada neki drugovi koji nisu bili u sastavu svojih ustanova t. j. straža i t. d. nisu se povratili, vjerovatno da su neki i poginuli. Sve će mo opširno izneti u idućem izvještaju.

Smrt fašizmu Sloboda narodu !

M. P. Komandant:
Marinković Marico

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 49/1

170

24. VII 1943.

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske svim komandama područja o radu, sakupljanju potrebnih stvari u vezi s vršidbom, ospособljavanju bunkera i osiguravanju potrebnog broja zaprežne stoke za vrijeme žetvene kampanje. Kritikuje se stanje službe veze i daju sugestije radi otklanjanja nedostataka.

Na našem oslobođenom teritoriju osjeća se sve veća oskudica vreća, koje bi služile za prevoženje i spremanje žita. Kako se međutim kod svake od naših bolnica nalazi izvjesna količina vreća koja tu nije neophodno potrebna, to treba na osnovu ovoga riješenja pozvati sve uprave

bolnica da vreće koje imaju na raspoloženju prikupe i predaju nadležnoj komandi područja, koja će se ovim vrećama poslužiti za sve vrijeme žetvene kampanje. Uprave bolnica ovaj nedostatak u vrećama nadoknadit će raznim sanducima i buradima, u koje će spremati svoje rezervne količine hrane.

Komande područja[1] neka posvete naročitu pažnju prikupljanju prežne stoke kako akcijama i konfiskacijama od narodnih neprijatelja, tako i dobrovoljnim davanjima po imućnijim seljacima iz oslobođenih i neoslobođenih sela gdje takove stoke ima u dovoljnim količinama. Ovakovu stoku pozajmilo bi se samo za vrijeme žetvene kampanje, a nakon toga vratila bi se njihovim vlasnicima. O uskoj saradnji sa našim operativnim jedinicama treba pristupiti izvršenju ovog pitanja,[2] jer se u mnogim našim selima osjeća oskudica prežne stoke koja će kočiti brzi rad po pitanju žetve.

Ne manju pažnju treba posvetiti prikupljanju ulja za vršalice i kalafonija što će biti od osobite koristi kako za samu žetvu tako i za prepariranje kože na kojoj se osjeća sve veća oskudica, jer će nam se nametati u budućnosti najteža pitanja problema obuće.

Služba veze i ovaj put nije zadovoljila. Ona je naročito zatajila na teritoriji Komande Psunjskog područja, a i na drugim područjima nije bila na svojoj visini. Iako smo za vremena izdali naredbe i podvukli važnost veze, komande područja nisu ozbiljno shvatili sva naša nastojanja i nisu posvetili onu pažnju službi veze koju ona defaktno zaslužuje.[3] Stanje u relejnim stanicama i rad u njima skoro je bez nadzora i kontrole. Oficiri za vezu u komandi područja ne vode dovoljno računa o svojoj dužnosti. Nije redak slučaj da kuriri mjesecima idu skoro goli i podpuno bosi, a da se Komande područja kroz cijelo to vrijeme nisu pozabavile pitanjem riješenja obuće i odjeće kurira relejnih stanica. Politički i vojnički rad isto tako je vrlo slab ili nikakov. Kod talkvog stanja nije ni čudo da službu veze ne možemo postaviti na svoju visinu.

Pitanje kurirske veze treba riješiti na taj način što bi kuriri svake relejne stanice na sektoru na kojem se nalaze iskopali jedan konspirativan bunker, u koji bi se smjestili za vremena neprijateljske ofanzive, i na taj način kontrolisali teren i stalno obavljali vezu između susjednih relejnih stanica, komandi područja i naših štabova operativnih jedinica. U ovaikovom bunkeru trebalo bi da ostane dvojica do trojica kurira a ostali kuriri da se priključe Štabu Korpusa u koliko je to moguće, a u koliko ne onda komandi područja. Jasno je samo po sebi da bi kod ovakovog uređenja kurirske veze moralo biti unapred određeno koji bi se kuriri zadržali u tom konspirativnom bunkeru, te prema tome sa tim bunkerom morali bi biti upoznati i oni kuriri susjednih relejnih stanica koji bi se zadržali na ovom sektoru. Stoga se nameće hitna potreba sastanka svih oficira za vezu komandi područja, na kojem bi oni pretresali pita-

1 U Slavoniji je tada postojalo pet područja: Psunjsko, Papučko-krndijsko, Diljsko, Bilogorsko i Požeško.
2 Vidi dok. br. 127.
3 Vidi dok. br. 159.

nja veze i sačinili plan koji bi najbolje odgovarao našim prilikama. Dan ovog sastanka odredit će komanda Požeškog područja u svojim prostorijama, a o tome će obavijestiti sve ostale komande područja kao i ovaj Stab Korpusa. Sa naše strane sastanku će prisustvovati šef otsjeka vojne vlasti i v. d. pomoć, načelnika korpusa drug Momo.[4]

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu !

V. d. politkomesara: V. d. pom. načelnika: V. d, Komandanta:

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u VII, Bgd.
Fototokopija u HIS, Slav. Brod, K 51/1.

171

24. VII 1943.

Pismo Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška kotarskim komitetima KPH Nova Gradiška, Novska i Pakrac u kojem ih objavještava o održavanju sastanka plenuma OK i traži podnošenje detaljnih izvještaja, ističući da je narodu potrebno politički objasniti značaj borbe za žetvu.

Dragi drugovi !

Dne 31. o. mj. održat ćemo sastanak plenuma OK na kojega treba da dođu sekretari Kotarskih Komiteta. Sastanak će se održati u Zabrdskim Kričkama.

Do tog vremena nastojte da sredite svoje organizacije, održite sastanke i podnesete iscrpan izvještaj po svim pitanjima.

U borbi za žetvu niste politički pripremili narod stoga se nailazi na otpor kod naših organizacija a pogotovo kod naroda u pogledu uništavanja mašina. Treba narodu razjasniti našu borbu za žito i da ne nasjedaju neprijateljskoj propagandi koja danas poduzima sva sredstva da opljačka trud i muku naših seljaka. U toj političkoj borbi koristite se listom Naprijed br. 9.[1] kao i letcima koje je izdao Oblasni NOO.[2] Pored toga treba održavati mitinge i zborove u svrhu političkog razjašnjavanja. U tom pravcu nije se ništa poduzelo zato i vlada pomirljivi duh prema okupatoru kod našeg naroda kada se radi o borbi za žito. Ovakvim pomirljivim stavom hoće da se prikaže kako neprijatelji nisu krvavi i da se može s njima voditi neki pregovori. No iskustvo nas drugačije uči. Najveću borbu u tom smislu treba poduzeti na okupiranom teritoriju. Parola »Ni zrna okupatoru« treba da provijava kroz tu našu borbu, a narod bude ubjeđen u njenu ispravnost. U svom izvještaju iznijeti ćete nam koliko je održano mitinga u svrhu kampanje za žetvu, te koliko je spaljeno mašina i banditskog žita koje nije moglo da se preveze k nama.

Poslije ofenzive neprijatelja,[3] hapšenje i prisilna mobilizacija su pojačani u svim selima. Tako u okolini Gradiške masovno se hapsi i tje-

4 Nikola Kosanović

1 Organ Komunističke partije Hrvatske. List je izlazio sedmično, a preštampavan je u toku 1943. god. u štampariji Oblasnog NOO-a za Slavoniju.

2 Vidi dok. br. 49 i 173, prilog letak.

3 Odnosi se na julsku ofanzivu na Slavoniju koja je trajala od 8. do 20. VII 1943. god.

ra za Njemačku. To se produžuje i proširuje u svim ostalim selima. Uputite sve organizacije i narod da se klone ispred okupatora i ustaša, a te postupke treba iskoristiti za mobilizaciju u partizane.

Srednji partijski kurs, otpočinje 1. VIII. i svi pozvati kursisti treba da se jave uoči toga dana u Oblasni Komitet.[4] Na taj kurs neka se upute slijedeći drugovi: drug Majski sa daruvarskog sreza, drug Slavonac[5] sa Novskog sreza, i drug Mijo Lučić sa novogradiškog sreza, osim toga neka se upute oni drugovi koji su već bili poslati, a uslijed ofanzive nisu završili (Terek,[6] Sever,[7] i Stevo[8]). Sa pakračkog sreza neka se jedan uputi iz Kotarskog Komiteta (Milan[9] ili Dragan[10]). Navedeni drugovi treba da odnesu sa sobom potrebnu hranu (mast, duhan i t. d.). Javite nam da li ste ih uputili.

Još uvijek nijedan Kotarski Komitet nije poslao svoga kurira po materijal niti nam donio izvještaj. Neka nam odmah dođu u Rogolje i s nama uspostave vezu.

Kotarski Komitet Pakrac još nije počeo sa radom, što upravo ne bi smjelo da bude.

Neka Kotarski Komitet Novska hitno pronađe druga Crvenog[10a] i uputi ga za Oblasni Komitet i mora biti tamo 31. o. mj. radi prisustvovanja srednjem partijskom kursu. U koliko se isti nalazi na kojem drugom srezu neka to također učine.

Čujemo čudne stvari o udarnim grupama na novskom i pakračkom srezu koje umjesto da vrše akcije pljačkaju po selima. Mi smo već nekoliko puta govorili da se sa takvim postupcima i grupama ima odmah likvidirati.

Ukoliko znate za koje drugove iz Okružnog Komiteta SKOJ-a odmah ih uputite ovamo.

Karakteristike za partijce vi ste obustavili, stoga nam do 31. treba podnijeti preostale karakteristike za sve članove Kotarskih Općinskih i Rejonskih Komiteta sa naznačenjem imena njihovih članova. Dobro uputite drugove da ispravno popune karakteristike i da svaku kontrolišu i do kraja ispune. Ovo shvatite vrlo hitno. U koliko već imate šaljite ih nama.

Primite naš drugarski pozdrav:

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Cetinjski[11]

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, к 9/1.

4 KPH za Slavoniju
5 Pane Kovačić
6 Josip
7 Mirko Prodanović
8 Uzur
9 Mile Prodanović
10 Nikolić
10a Tomo Baien
11 Milo Popović

172

24. VII 1943.

Oglas Gradskog poglavarstva Brod n/S kojim se vlasnicima zemljišta uz željezničku prugu zabranjuje sijanje kukuruza na udaljenosti od 200 metara s jedne i s druge strane pruge.

O G L A S

Prema odredbi Ministarstva prometa imalo se je spriečiti zasađivanje kukuruza u udaljenosti od 200 m. željezničke pruge.[1]

Pošto su ipak nekoji vlastnici zemljišta uz željezničku prugu unatoč spomenute odredbe zasijali kukuruz uz željezničku prugu, upozoruju se isti da će u slučaju napada na željezničke objekte zasađeni kukuruz uz željezničku prugu odmah odstraniti.—

Za Dom Spremni !

Gradski načelnik:
Koprivčević,[2] v. r.

Kopija originala u HIS, Slav. Brod, K 9/III.

173

24. VII 1943.

Izvještaj Velike župe Baranja Ministarstvu unutarnjih poslova N D H . . . o vršidbi na njenom području koju ometaju i onemogućuju jedinice NOV paljenjem žita, vršalica i slame na veleposjedima i po selima.

Savezno s izvještajem ove Velike župe od 21. srpnja o. g. V. 2. broj 20 o stanju za vršidbu, čast je ovoj Velikoj župi izvjestiti daljnje podatke o uznemiravanjima i štetama, koje vrše partizani, kako sliedi:

U noći od 19. na 20. srpnja o. g. partizani[1] su zapalili pokošenu i u granice složenu pšenicu na površini od 120 jutara na veleposjedu Lotara Berksa kod Podgorača, kotar Našice.

U noći od 21. na 22. srpnja o. g. partizani su na području obćine Čepin, kotar Osiek, zapalili 4 vršaća stroja i 4 kamare slame, i to 1 vršaći stroj i 1 kamara slame na pustari Palača, vlasničtvo Fritza Speisei, 1 vršaći stroj i 1 kamara slame na istoj pustari, vlasničtvo Hansa Speiser, 1 vršaći stroj i 1 kamara slame na pustari Morica, vlasničtvo Janči Speisera i 1 vršaći stroj i 1 kamara slame na pustari Pomoćin, vlasničtvo Ervina Jankovića. Na ovoj pustari zapalili su još 2 kola i 27 krstova žita. Partizani su pokušali doći na pustaru Eriha Knoblocha i tamo zapalili vršaći stroj, ali su u tom spriečeni nastalom uzbunom povodom paleža, napried navedenih vršaćih strojeva. Iste noći na području susjedne obćine Ten je, isto kotar Osiek, partizani su zapalili 2 vršaća stroja i kamare slame, i to po jedan vršaći stroj i 1 kamaru slame na pustari Be-

1 Vidi dok. br. 104.
2 Josip
1 Vidi dok. br. 181.

tin dvor, vlasničtvo Josipa Sef era i na pustari Topolik, vlasničtvo Dragutina Bartolovića.

Prema brzoglasnom izvješću kotarskog predstojnika iz Đakova, partizani su u noći od 23. na 24. srpnja o. g. zapalili jedan vršaći stroj u selu Josipovcu, obćina Punitovci, a navodno je zapaljen jedan vršaći stroj i u selu Maj aru, ali ta viest nije još provjerena.

Na području obćine Zdenci i Bare, kotar Osiek, partizani su dielili letak pod naslovom »Borba za žetvu, odlučna bitka za pobjedu«, čiji se prilaže ovjerovljeni priepis,[2] te 1 letak pod naslovom »Upozorenje«[3] i pođpisan po »Stab Podravskog partizanskog odreda«, a čiji je sadržaj naveden u ovdašnjem izvješću od 21. srpnja o. g. V. Ž. broj 20.[4] Partizani inače svuda vrše promičbu i priete, da nitko ne smije ništa od žetve predati državi ni po njima tako zvanim okupatorima.

Sve ovo pokazuje, kako partizani svim silama nastoje, da što više otmu od ovogodišnje žetve i da sprieče propisani rad naših organa po postojećim odredbama. Jedini liefe za to je, da se provede što jače osiguranje sa dovoljnim oružanim snagama, jer inače uza sav rad i nastojanje ne će se moći pod ovakovim prilikama polučiti očekivani uspjeh.

ZA DOM SPREMNI !

Za Velikog župana:
Podžupan:
M. P. u. z. Bućan, v. r.

B O R B A Z A Ž E T V U
ODLUČNA BITKA ZA POBJEDU.

Pred našim su narodima na pomolu dani žetve. Dani ubiranja plodova krvi, znoja i žuljeva. Žetva ni ove godine ne će biti svetkovina. Bit će ljuta i krvava bitka, u kojoj će naš narod morati pokazati ratnu brzinu i napore, izvršiti temeljite pripreme za žetvu i dragocjeni plod brižljivo spremiti. To će biti bitka svim sredstvima. Savjesnost, osjećaj pune odgovornosti uz mitraljez i barut biti će garancija, da će se i ovogodišnjom žetvom naš narod koristiti, a ne okupator, koji nas tlači i koji nam ždere muku i trud. Okupatori i narodni izrodi spremaju se već tjednima, da kao pogani vuci požanju plod naših seljaka. Da ga osiromaše do gola i opljačkaju svaki klas narodnog žita.

Ne smije jesti kruh naš svakidašnji ni okupatorski pas ni njegova štenad. Neka crknu kao gušava pseta, ali od našeg naroda ne smiju dobiti ništa. Borba će biti jednako teška i uporna, kao diljem porobljene domovine, tako i kroz neoslobođene krajeve. Na našem je narodu, na nama je, da li ćemo iz te borbe izići pobjednici, i dali će pobjeda biti okrunjena punim uspjehom. Vremena nemamo mnogo, ali još uviek dosta. Neka već danas — odmah sada spremaju se vreće i kola, kopaju sigurna skrovišta, neka zablista ju hiljadu srpova. Neka se dignu na noge i mladi i stari i muževi i žene.

2 Vidi u prilogu ovog dokumenta.
3 Tekst »Upozorenje« vidi u arhivi HIS, Slav. Brod, K 10/III, fk. 38.
4 Redakcija ne posjeduje spomenuti izvještaj.

Vršalice neka čekaju spremne, očišćene i namazane, da prime **u** svoju utrobu žuto klasje i dadnu pšenicu bjelicu. Ne smije se kruhom našeg naroda najesti i sladiti neprijatelj. Domovina će nas prokleti, ako ne učinimo i poduzmemo sve da spriečimo pljačku nad njezinim sinovima. Neoslobođenim krajevima već krstare gušava pseta i mjere koliko će dobiti. Neka ne prave opet račun bez krčmara.

Osigurati žetvu našem narodu, spriečiti svim silama i sredstvima neprijatelju, da ne dobije ni jedno jedino zrno, učinite sve, da krepa od gladi, to je sveta dužnost svakog rodoljuba. To moraju imati na umu sve organizacije i ustanove, naša junačka vojska i svaki pojedinac. To moraju imati na umu naročito drugovi komunisti, koji i ovdje i svagdje moraju biti prvoborci i primjer ostalima. Ne samo zrno, nego ni jednu jedinu slamku okupatoru i njegovim slugama. I o tome ovisi ishod naše borbe i slobod. domovine.

RODOLJUBI SLAVONIJE HRVATI, SRBI I PRIPADNICI NARODNIH MANJINA, STUPAJTE SMJELO U NARODNU OSLOBODILAČKU VOJSKU I PARTIZANSKE ODREDE, ORUŽAJTE SE I ČISTITE GRADOVE I SELA OD OKUPATORA I IZDAJNIKA VLASTITOG NARODA! NE DOPUSTITE DA VAM MRSKI OKUPATORI OPLJAČKAJU LJETINU! SVE VIŠKOVE HRANE STAVLJAJTE NA RASPOLAGANJE SVOJIM ZAŠTITNICIMA SLAVONSKIM PARTIZANIMA.

ŽIVIO 1. SLAVONSKI KORPUS !

ZIVILA NAŠA JUNAČKA NARODNO OSLOBODILAČKA VOJSKA I PARTIZANSKI ODREDI !

ŽIVIO PODRAVSKI PARTIZANSKI ODRED !

ZIVILO BORBENO JEDINSTVO SRBSKOG I HRVATSKOG NARODA

ZIVILO ANTIFAŠISTIČKO VIEČE NARODNOG OSLOBOĐENJA HRVATSKE !

ŽIVIO VRHOVNI KOMANDANT NARODNO OSLOBODILAČKE VOJSKE I PARTIZANSKIH ODREDA DRUG TITO !

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za točan prijepis jamči Katarska oblast u Našicama dne 22. VII 1943.

Za točnost priepisa jamči:

Oficijal Velike župe:

U Osieku, dne 26. srpnja 1943.

M. P.
Kotarski predstojnik:
Martinić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 16/III.

174

24. VII 1943.

Izvještaj Zapovjedništva prometnih zdrugova Ustaške vojnice Ministarstvu oružanih snaga NDH ... o uništenim vršaćim strojevima na području Podravine i Slavonije.

Zapovjedničtvo Bojne I. dostavilo je pod br. 7793 sliedeće izvješće:

»Izvješćuje se da je dne 18. srpnja o. g. i to u noći bio napad na predmetna sela,[1] od strane odmetnika kojom su prilikom u selu SUH. BOROVO odmetnici zapalili 3 vršaća stroja i u selu Pčeliću 3 stroja.—

Po podatcima koji su do sada prikupljeni na području od Virovitice do Osieka zapaljeno je 113. (stotinu i trinaest), vršaćih strojeva, a mjestimično je zapaljeno i žito«.[2]

S molbom na znanje.—

Za Dom S p r e m n i !

Po nalogu Zapovjednika
glavni pobočnik,
ustaški satnik: (M. FILIPOVIČ)

M. P. M. Filipović, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 3/III.

175

25. VII 1943.

Dopis Glavnog žetvenog odbora za Slavoniju štabovima XVIII i XXI NO brigade, štabovima svih NOP odreda i komandi područja kojim ih obavještava o svom formiranju i upoznaje s neposrednim zadacima, pozivajući ih istovremeno na suradnju.

Pri Štabu Korpusa[1] NOV. i POH. formiran je glavni žetveni odbor za Slavoniju u koji su ušla slijedeća lica: Jefto Sašić v. d. komesara II. Korpusa, Momo N. Kosanović šef vojne vlasti u pozadini, Simo Lukić član oblasnog NOO-a za Slavoniju, Đuro Stanković član USAOJ-a za Slavoniju i drugarica Dunja[2] član AFŽ-a za Slavoniju.

U žetveni odbor za pojedine komande područja ušli su slijedeći drugovi:

1) Za Psunjsko Područje: Mišo Kmecig komandant Područja, Mile Cetinski[3] sekretar O. K. Nova Gradiška, Nikola Guberović član Okružnog NOO-a. Ovi drugovi uvesti će u ovaj odbor još po jedno lice ispred AFZ-a i jedno ispred USAOJ-a i to tako da jedan član bude po mogućnosti iz Trokuta[4] a jedan iz daruvarskog sreza.

1 Odnosi se na Suhopoljsku Borovu i Pčelić.
2 0 akcijama jedinica NOV za žetvu i vršalice vidi dok. br. 120, 122, 127, 128, 131, 135, 137, 142, 145, 151, 159 i 163.

1 Drugog
2 Milka Žorić-Jovanović
3 Milo Popović
4 Prostor između komunikacija Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okunčani — Pakrac.

Glavni Četveni Odbor za SLAVONIJU

Br'sl.
dne 28-VII-1943.

"Mjesec dana rada bez predaha"

Štabu XVIII. i XXI. Brigade
Štabovima Odreda - Sesima
Komandama Područja - Svima

Pri Štabu Korpusa NOV. i POH. formiran je glavni četveni odbor za Slavoniju u koji su ušla slijedeća lica: Jefto Šašić v.d.komesara II.Korpusa, Mehmed H.Kesanović šef vojne vlasti u pozadini, Sima Lukić član oblasnog NOO-a za Slavoniju, Djuro Stankević član USAOJ-a za Slavoniju i drugarica Dunja član AFZ-a za Slavoniju.

U četveni odbor za pojedine komande područja ušli su slijedeći drugovi:

1/Za Posavske Područje: Miše Kneežić komandant Područja, Mile Cetinski sekretar O.K.Nova Gradiška, Nikola Guberović član Okružnog NOO-a.Ovi drugovi uvesti će u ovaj odbor još po jedno lice ispred AFZ-a i jedno ispred USAOJ-a i te take da jedan član bude po mogućnosti iz Trekuta a jedan iz daruvarskog sreza.

2/Za Požeške Područje: Boško Babac komandant Područja,Dušan Pusić-Pop član kotarskog NOO-a, Nikola Bošić-Katanac član kotarskog NOO-a.

Ova lica uvesti će još po jednog člana ispred USAOJ-a i te po mogućnosti jedan član neka bude iz Babje Gore i te Milka Gujić.

3/Za Papučke-krnjeljske Područje: Marko Marinković komandanta Područja i Popović "Gedžu". Ovi drugovi uvesti će još po jednog člana ispred kotarskog NOO-a, USAOJ-a i AFZ-a.

4/Bilogorske Područje: Djerđja Hamčilović poverenik Bilogorskog Područja, Ivanka Brkić sekretar O.K., Šeban Ivan član Okružnog NOO-a.

Ovi drugovi uvesti će još po jedno lice ispred USAOJ-a i AFZ-a.

5/Diljske Područje: Komanda Diljskog Područja u sporazumu sa okružnim NOO-om formirati će četveni odbor u koji će ući jedan član Komande Područja, jedan Okružnog NOO-a, jedan ispred Partije i po jedan član ispred AFZ-a i USAOJ-a.

Neprijatelj je po selima pokupio vršće strojeve i skoncentrisao ih u dobro utvrđena uporišta u kojima misli vršiti žito pod vojnim osiguranjem i u tom smislu pokušava nagovoriti narod da bi svoje žito davao tamo na vršidbu. Trebati će rušiti mostove i prekopavati puteve u pravcu takvih neprijateljskih uporišta te na taj način spriječiti i sve seljake koji bi inače davali žito u takva neprijateljska uporišta.

Bilogorske Područje neka odmah na svoma teretu u selu Kerestincima i Peteročnima spremi vršće strojeve koji se u tim selima nalaze.Ovi strojevi mogli bi se u sporazumu sa komandom Posavskog Područja prebaciti naknadno na sektor Zaile - Berol. Isto take Komanda Bilogorskog Područja neka pravde živu kampanju među seljacima u Podravini za spremanje žita i davanje vršća našoj Narodno-oslobodilačkoj vojsci. Komanda Posavskog Područja neka se zainteresuje za mlin Kruga Nikole Zeutavnikovića-Teke za u koliko taj mlin ili dijelovi tega mlina još postoje,neka ga prebaci na naš oslobođeni teriterij.

Molimo sve naše jedinice i vojne ustanove da stoje u uskoj saradnji sa četvenim odborima i da im do krajnjih granica mogućnosti izlaze u susret kako po pitanju davanja okružnog osiguranja take i radne snage i pomoći.

Smrt fašizmu-sloboda narodu.

Pretsjednik:
Lukić Simo

Tajnik:
[illegible]

Fotokopija dokumenta br. 175

2) Za Požeško Područje: Boško Babac komandant Područja, Dušan Puač - Pop član kotarskog NOO-a, Nikola Božić - Katanac član kotarskog NOO-a.

Ova lica uvesti će još po jednog člana ispred USAOJ-a i to po mogućnosti jedan član neka bude iz Babje Gore i to Milka Gajić.

3) Za Papučko-krndijsko Područje: Marka Marinković komandanta Područja i Popović »Gedžu«. Ovi drugovi uvesti će još po jednog člana ispred kotarskog NOO-a, USAOJ-a i AFŽ-a.

4) Bilogorsko Područje: Đorđe Momčilović pomoćnik Bilogorskog Područja, Zvonko Brkić sekretar O. K., Seben Ivan član Okružnog NOO-a.[5]

Ovi drugovi uvesti će još po jedno lice ispred USAOJ-a i AFŽ-a.

5. Diljsko Područje: Komanda Diljskog područja u sporazumu sa Okružnim NOO-om formirati će žetveni odbor u koji će ući jedan član Komande Područja, jedan Okružnog NOO-a,[6] jedan ispred Partije i po jedan član ispred AFŽ-a i USAOJ-a.

Neprijatelj je po selima pokupio vršaće strojeve i skoncentrisao ih u dobro utvrđena uporišta u kojima misli vršiti žito pod vojnim osiguranjem i u tom smislu pokušava nagovoriti narod da bi svoje žito dovažao tamo za vršidbu. Trebati će rušiti mostove i prokopavati putove u pravcu takovih neprijateljskih uporišta te na taj način sprečiti i one seljake koji bi inače odvažali žito u takva neprijateljska uporišta.

Bilogorsko Područje neka odmah na svome sektoru u selu Koreničanima i Potočanima spremi vršaće strojeve koji se u tim selima nalaze. Ovi strojevi mogli bi se u sporazumu sa komandom Psunjskog Područja prebaciti naknadno na sektor Zaile — Borci. Isto tako Komanda Bilogorskog Područja neka povede živu kampanju među seljacima u Podravini za spremanje žita i davanje viška našoj Narođno-oslobođilaekoj vojsci. Komanda Psunjskog područja neka se zainteresuje za mlin druga Nikole Zastavnikovića - Zeke pa u koliko taj mlin ili dijelovi toga mlina još postoje, neka ga prebaci na naš oslobođeni teritorij.

Molimo sve naše jedinice i vojne ustanove da stoje u uskoj sarađnji sa žetvenim odborima i da im do skrajnih granica mogućnosti izlaze u susret kako po pitanju davanja oružanog osiguranja tako i radne snage i pomoći.

Smrt fašizmu — sloboda narodu.

Predsjednik:
Lukić Simo, v. r.

Tajnik:
Momo[7]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 12/1.

5 Virovitica
6 Slavonski Brod
7 Nikola Kosanović

176

26. VII 1943.

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Donji Miholjac Okružnom komitetu KPH Virovitica o političkim prilikama na kotaru i uspješno održanim mitinzima u hrvatskim selima s ciljem pridobijanja naroda na suradnju s NOP-om, napominjući da je formiran KNOO i kotarsko rukovodstvo SKOJ-a.

Dragi drugovi!

Nakon održanog sastanka[1] 12 i 13 VII sa drugom Kuktom,[2] povratili smo se na naš teren. Međutim, prebacivali smo se sa Bataljonom,[3] te smo izgubili 2 do 3 dana. Na terenu smo imali malo trke tako, da nismo mogli pravilno raditi. U prilogu ovoga pisma šaljemo Vam 10-to dnevni izvještaj:

I Z V J E Š T A J

Politička situacija: Od 18 do 24 VII održani su mitinzi po Hrvatskim selima, tj. u onima u kojima narod nije ništa znao konkretno o nama i našoj borbi. Seljaci su u skoro svim mjestima bili zaplašeni našim dolaskom, međutim takav stav se promjenio nakon održanih mitinga. Mitinzi su održani u sljedećim selima: SLJIVOŠEVCI, općinsko mjesto, čisto hrvatski elemenat, ljudi bogati, a ima dosta pristalica HSS-a. Na mitingu je bilo prisutno oko 180 osoba. BENIĆANCI, selo Hrvatsko, ekonomski bogato, također ima HSS-ovaca, prisustvovalo oko 200 osoba. LACIĆ,[4] Hrvatsko selo, ekonomski bogato, ima pristalica HSS-a, prisustvovalo oko 250 osoba. BREZOVICA, Zagorsko mjesto, siromašnog stanja, naseljenici, inače vrlo zaplašeni, prisustvovalo oko 120 osoba. U sva ta sela dosad nije stizao naš materijal, a niti su bila organizaciono obuhvaćena. Narod je u većini vrlo zaplašen i bojao se partizana. Na mitinzima su govorili drugovi iz vojske i Komiteta. Sadržaj govora bio je sledeći: Postanak i stvaranje NOV i PO, politička situacija u svijetu i u našoj zemlji, o Narodno oslobodilačkom pokretu, uloga KP u NOB, o AVNOJU i ZAVNOHU, raskrinkavanju izbjegličke vlade u Londonu, Draže Mihajlovića i četnika, a napose i izdajničko vodstvo HSS-a sa Mačekom na čelu, pozivanje svih poštenih Hrvata rodoljuba pa i članova HSS-a u NOP, omladini, o žetvi i t. d. Govori nisu bili dugački, ali su obuhvaćali sve ono što je trebalo masama objasniti (najdulji govor bio je 2 sata).

U početku narod se je držao rezervisano, no u samom govoru narod je uzvikikao i odobravao tako, da je na kraju bilo pravo veselje. Narod je prilazio Partizanima, razgovarao sa njima i komentarisao. Poslije svakog mitinga vojska je sakupljala hranu a narod je dosta davao. Vijest o mitingima je odjeknula širom kotara i narod svuda želi, da se i kod njih dođe. Narod svuda o tome diskutuje i pozitivno se o nama izražava. Uglavnom skinuta je fama ispred očiju, a koju su imali o nama. Na sa-

1 Vidi dok. br. 163.
2 Mitar Dančilović
3 II bataljon Podravskog NOP odreda koji je djelovao na sektoru Donji Miholjac — Valpovo.
4 Treba: Lacići.

mim mitinzima su pohvatane veze za daljnji polit, rad, a ujedno je narod razgrabio sav materijal, koji se dijelio tom prilikom. Sve okolnosti govore, da će se moći raditi u tim Hrvatskim selima.

Osim mitinga, vojska je razoružala jedno neprijateljsko uporište.[5] To je također odjeknulo kao majstorski izvedeno djelo i svi se dive spremnosti NOV jer je akcija izvedena po danu. Sami Nijemci koji su imali oružje priznaju da je bilo izvedeno da bolje nebi moglo biti. U tom selu su seljaci zadovoljni što je oduzeto oružje domaćim banditima. To je također ojačalo naš ugled. Moraće se u to selo uputiti letak Njemačkom narodu, jer se oni nešto plaše nakon izvršene akcije.

Još je za to vrijeme spaljeno na našem kotaru desetak vršaćih strojeva i na par mjesta je porušena pruga. Na taj način je neprijatelju onemogućena pljačka žetve kako se on nadao. Narod je svuda saglasan da spremi žetvu i da mlati za sebe sam. Sem jednoga mjesta banda nije nigdje poduzimala do sada ništa.

Ustaše iz Čačinaca, iz 15-te Stirove Bojne, napravili su još jedan krvavi zločin nad mirnim stanovništvom. Podmuklo su došli u selo Suhomlaku, poubijali i poklali oko 32 čoveka i zapalili nekoliko kuća. Također su opljačkali selo.[6] Taj ustaški novi zločin povećao je mržnju prema ustašama. Posle toga klanja našoj vojsci je dobrovoljno pristupilo 20 ljudi. Vijest o tom događaju se proširila svuda i narod se zgraža nad tim djelom.

Prema svemu što je navedeno može se zaključiti, da je politička situacija dobra i da će se moći raditi.

Ali zbog kretanja naše vojske i straha kod seljaka poslije klanja u Suhomlaci, nama je bio dosta otežan rad na organiziranju. Bile bi nam potrebne Radio-vijesti. Mi nismo dosada mogli stvoriti tehniku, zbog takvog stanja na kotaru.

Veza i saradnja između Komiteta i Štaba II Bataljona bila je zadovoljavajuća, tako da smo zahvaljujući toj tijesnoj suradnji, doprinje-
li jedni drugima u izvršivanju svojih zadataka.

Nismo saznali zasada ništa o tome šta HSS-ovci misle u ovo vrijeme o događajima na kotaru i o nama.

Organizaciono stanje:

Formiran je 23-VII-43 Kotarski NOO, koji je odmah nakon primljenih direktiva krenuo na rad. Dati su konkretni zadatci, prorađen je sa njima materijal, koji je najpotrebniji za rad sa NOO. Proučeno je također pitanje HSS-a i način raskrinkavanja. Odbor se sastoji od 4 člana a jedan od njih je član Komiteta.

Formirano je i Kotarsko rukovodstvo SKOJ-a. Međutim nismo od rukovodstva primili nikakav izvještaj o tome.

Drugarski pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Za Komitet:
Ivo[7]

Original u IHRPH, Zgb.
Fotookpija u HIS, Slav. Brod, K 11/I.

5 Akciju je izvršio Podravski NOP odred; vidi dok. br. 180.
6 Vidi dok. br. 160.
7 Milan Posavac

177

26. VII 1943.

Pismo Štaba II operativne zone Štabu XII divizije NOV Hrvatske kojim se traži da XII divizija i dalje ostane na području Kalnika i Moslavine.

Vaše jedinice prema naređenju Glavnog Štaba Hrvatske imale su se zadržati na sektoru Kalnika, odnosno Zagorja do izvršenja postavljenih zadataka, koje je dobio naš štab, a koji su poznati i vama.[1] Ti zadaci nisu izvršeni. Zbog toga tražimo da XVI. brigada Vaše divizije ostane na sektoru Moslavine time, da ostane pod našom komandom za izvršenje zadataka koji su pred nas postavljeni, a koje Vi nise izvršili.[2] U koliko nam ne stavite tu brigadu na raspolaganje snosit će te odgovornost pred Glavnim Štabom Hrvatske za ne izvršenje zadataka.

Današnji politički momenat kada se Italija nalazi pred krahom, a time i fašistička osovina, veoma je važno širenje narodnog ustanka, pa makar i pod najtežim uslovima u krajevima Zagorja i ostalih dijelova sjeverne Hrvatske, te diktira da Vaše jedinice ostanu po mogućnosti sve na sektoru naše Zone. Razumljivo do daljnjeg naređenja Glavnog Štaba, sa kojim Vi odmah preko Radio-stanice stupite u vezu. XVI. brigadi ostavite radio-stanicu koja je bila namjenjena nama od strane Glavnog Štaba. Hitno nam odgovorite na naše pismo.[3]

XVI. brigada treba da likvidira na Moslavačkom sektoru Čazmu i Ivanjsku. Nadalje, treba da prodire na pojasu Dugo Selo — Križevci. Naredite istoj brigadi da smjesta stupi u vezu sa našim štabom, koji se nalazi na sektoru Kalničkog Odreda.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu !

Politkomesar: M.[4] Belinić — M. P. — Komandant: Vlado Matetić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 29/1.

178

26. VII 1943.

Izvještaj Štaba Diljskog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o akcijama ovog odreda u periodu od 10. do 25. jula.

Jedinice našeg Odreda od 10. VII. o. g. pa do danas popalile su 31. Vršalicu i 4. vršalice ispravne doterane na naš oslobođeni teritorij za Vršenje **žita.**[1]

1 Odnosi se na obavještenje Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske Štabu II operativne zone od 27. vi 1943. god. o upućivanju XII divizijeNOV Hrvatske na Kalnik. Vidi: Zbornik dokumenata i podata-
274 °*275* Jugoslavenskih naroda, tom V, knj. 16, dok. br. 99, Vojnoistorijski institut, Bgd. 1956, str.

2 Vidi dok. br. 188 i izvještaj štaba XII divizije štabu II korpusa NOV i POH od 2. VIII 1943. (arhiva HIS, Slav. Brod, K 29/1, fk. 368—371).
3 Vidi dok. br. 188.
4 Marko

1 O akcijama Diljskog NOP odreda vidi i dok. br. 156.

Spalili smo 60. jutara žita vlasništvo nekog Baugentnera Švabe t. j. njemačkog oficira u blizini pruge Zagreb — Beograd kod sela Andrijevaca.

Također smo zaplijenili izvesne količine žita od 40. do 50 metara u zrnu kao i tegleće stoke krava, svinja i t. d. što je sve predano u Komandu Diljskog područja.

Dana 16. VII. o. g. postavljena je zasjeda na cesti Zagreb — Beograd između sela Sibinj — Gromačnik. Cestom je naletio jedan kamion sa 2. neprijat. vojnika. Obadva vojnika su poginula dok je kamion spaljen i uništen. Dobili smo 2. karabina, na našoj strani gubitaka nije bilo.

Dana 17. VII. 1943. prekopali smo ceste Brod — Ruševo, i Pleternica — Đakovo.

Dana 18. VII. o. g. neprijatelj je pokušao da spali jedno selo na našem oslobođenom teritoriju selo Hrkanovce ali je odbijen od naših jedinica. Neprijatelj je imao 3. mrtva i nekoliko ranjenih. Na našoj strani gubitaka nije bilo.

Dana 20. VII. o. g. naše jedinice izvršile su akciju na selo Koška na cesti Osijek — Našice. Zapaljena je stanica Koška, pokidane telefonske veze i uhvaćena 4. ustaše živa koji su predani u Komandu Područja. Zaplenjeno oko 30. metara žita, manja količina masti, 1. motor bicikli, 200. litara nafte.

Istoga dana jedinice ovoga Odreda su prekopale cestu Našice — Đakovo kod sela Vukojevaca u pravcu Našica.

Dana 24. VII. o. g. naše jedinice zaplenile su jedan kamion, kamion ispravan vlasništvo Ante Berkovića Slav. Brod koji je vozio žito u snoplju iz obližnjih sela Broda da se vrši u samom Brodu. Kamion smo predali Komandi Područja kojima će dobro poslužiti za prevoz žita i t. d.

Dana 25. VII. o. g. naše jedinice napale su neprijateljsku posadu na prugi Zagreb — Beograd između Broda i Slobodnice koji su čuvali jedan pružni most Zarobljeno je 8 domobrana sa 8. Ruskih pušaka i 1. Belgijski Puško-mitraljez. Na našoj strani gubitaka nije bilo.

Istoga dana naše jedinice pokidali su telefonske veze između Broda i Donje Vrbe na Glavnoj prugi Zagreb — Beograd u dužini od 300. metara.

Pored svih ovih akcija borci našeg Odreda svakoga dana pomažu narodu ovoga kraja na košenju žita i vršenju.

U našim jedinicama također radimo vojnički kad god imamo vremena radi se ratna obuka, patrolne i stražarske službe i rukovanje puškomitraljezima i bombama.

U posljednje vreme dezertirala su trojica.

Moral kod boraca je priličan, borbenost se također popravila to se vidi po tome što borci sami traže da ih se vodi u vojničke akcije.

Disciplina zaostaje pošto do formiranja samog Odreda nije [se] ništa radilo po tome.

Smrt Fašizmu Sloboda Narodu !

Politkomesar:
Stjepan Domankušić

Komandant:
Jergović Ivan, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

27. VII 1943.

Izvještaj Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju o akcijama Diverzantskog bataljona na željezničke pruge i objekte u Slavoniji i Podravini tokom jula 1943. godine.

7. VII. 1943. dignut je u vazduh teretni voz kod stanice Paklenica na glavnoj pruzi Beograd — Zagreb u 1. sat i 0 min. Uništena je lokomotiva i 6 vagona. Promet je bio zaustavljen 8 sati. Žrtve nepoznate.

7. VII.— 43 dignut u vazduh na glavnoj pruzi kod stanice Vrpolje i to teretni, u 1 sat. Uništena je lokomotiva i 5 vagona, promet je bio zaustavljen na jednoj pruzi 10 sati, a na drugoj 12 sati.

10. VII. 43 dignut je u vazduh teretni voz kod stanice Garčin na glavnoj pruzi u 23 sata. Uništena je lokomotiva i 5 vagona. Promet je zaustavljen na jednoj pruzi 11 sati, a na drugoj 18 sati.

13. VII. 43 dignut je u vazduh voz između stanice Moraviči i Rača (Zrin). Uništena je cijela kompozicija, promet je bio zaustavljen 3 dana. Atak je na voz izvršio Bosutski bataljon tako, da je ubijeno 10 ustaša i uhvaćeno nešto oružja i ostale spreme.

14. VII. 43 dignut je u vazduh most na pruzi Osijek — Virovitica između Čačinaca i Mikleuša, most je dug preko 30 metara. Još do danas most nije popravljen.

17. VII. 1943. dignut je vlak na pruzi Virovitica — Zagreb između Pitomače i Virovitice — transportni voz. Uništene su dvije lokomotive i dva vagona. Poginula su 4 vlakovođe. Promet je zaustavljen 36 sati.

17. VII. 43 dignut je u zrak transportni vlak na glavnoj pruzi Zagreb — Beograd kod sela Paklenice. Uništena je lokomotiva, i 3 vagona. Žrtve nisu poznate.

15. VII. 43 dignut je u zrak voz na pruzi Virovitica — Zagreb kod stanice Bukovica — transportni voz — u 8 sati ujutro. Uništena je lokomotiva i 1 vagon. Promet je zaustavljen 36 sati. Poginula su 4 bandita.

20. VII. 43 dignut je u zrak transportni vlak kod stanice Batinjani u 16. sati 30 min. Uništena je lokomotiva i 7 vagona, 4 željezničara mrtva. Zaustavljen je promet 3 dana.

24. VII. 43 dignut je u zrak transportni voz kod stanice Bijela na pruzi Daruvar — Pakrac, u 9 sati, uništena je lokomotiva i 4 vagona. Ima dosta mrtvih i ranjenih. Promet je zaustavljen 4 dana.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu.

Šef diverzanata:

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

27. VII 1943.

Izvještaj Štaba Podravskog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o akcijama i radu Odreda tokom jula 1943. godine.

U razdoblju od 3. do 27. ovog meseca naš Odred vršio je operacije na svom sektoru i to I. bataljon [na] sektoru Podrav. Slatina — Virovitica. II. bataljon na sektoru Donji Miholjac — Valpovo. Filipovićeva četa[1] duž reke Drave od Virovitice do Donj. Miholjca naš sektor sada je dosta proširen zahvaljujući političkim radnicima Podr. Slatine, Donjeg Miholjca koji su stalno se nalazili sa našim II. bataljonom koji se nalazio na tom sektoru vršeći vojne akcije i pravilnim političkim radom pridobili narod užase.

Uporišta na našem sektoru koje drži neprijatelj posjednuta su od ustaša i kulturbundovaca, domobrana opšte nema. Naš Odred [u] međuvremenu od 3 do 27. ovog meseca vršio je sledeće akcije i to.

8. jula ove godine naš odred izvršio je akciju na neprijateljsko uporište selo Levinovac, posle kratke pucnjave mesto je bilo zauzeto. Između ostalog je zarobljeno 27. mauzera 4 manlihera 38 vojničkih čakšira 26 bluza, .. .[2] šinjela 31 vojničko ćebe 39 pari cipela 12 pari vojn. čizama 2.600 mauzer 75 manliher metaka i ostale ratne spreme. II. bataljon našeg odreda izvršio je pokret 15 ovog mjeseca u pravcu gore navedenog sektora na kome se još i sada nalazi. Međutim on je izvršio razni akcija paleći 3. vršaća stroja, rušenje željezničke pruge između D Miholjca i Čačinaca 5. kilometara ž. p. i t. t. veze. Noću između 23 i 24 ovog meseca isti bataljon izvršio je napad na selo Golijance[3] srez D Miholjac i tom prilikom je zarobljeno 18 vojničkih pušaka i 4. civilne, od tih 18. 4 mauzera ostale manliher 700 komada metaka dosta vojnički odijela i cipela.

Pošto je neprijatelj poduzeo ofanzivu[4] na mš oslobođeni teritorij mi smo bili prisiljeni da ostale jedinice našeg odreda držimo na okupu sve dok ofanziva ne malakše. Nismo mogli vršiti akcije šireg obima nego akcije u obliku diverzija, tako između 14 i 15. ovog meseca naš I. bataljon u sastavu diverzantske grupe koja se nalazila kod nas digla u zrak ž. most na pruzi između Čačinaca i podrav. Slatine na reci Voćinki u dužini od 40 m.[5] 15.-VII. Isti bataljon je držao položaj kote 268 i 241 između sela Renaca[6] i Đurčića, dok položaj između sela Humljana i Pušine na koti 138 je držao pozadinski bataljon Pap. Krnd. Područja. Prve nalete neprijateljske pešadije naši su borci odbili uz znatne gubitke po neprijatelja, dok smo mi imali samo tri druga lakše ranjena. Pošto neprijatelj je nadirao u velikim tenkovskim kolonama i probivši naše položaje mismo

1 četa Milana Filipovića (gerilska grupa) operirala je na području kotara Podravska Stailna, Virovitica, Donji Miholjac i Našice krajem 1942. godine, a 1943. ulazi u sastav Podravskog NOP odreda.
2 Broj nečitak.
3 Treba: Golnice.
4 Odnosi se na julsku ofanzivu koja je otpočela 8. VII i trajala do 20. VII 1943. god., s ciljem dauništi jedinice NOV na području Bilo-gore i Slavonije.
5 Vidi dok. br. 179.
6 Treba: Rijenaca.

naše snage povukli na prihvatne položaje. Tako 16-VII. smo bili prisiljeni da se povučemo i stih položaja pošto nas je neprijatelj izmanevrisao, potisnuvši jednu četu XXI Brigade koja je štitila naš desni bok i 17-VII mismo došli u sastav XXI Brigade i zajednički držali položaj vis Koprivno brdo — Rust na cesti koja vodi S. Drenovac preko Jankovca za Veliku. 17. na noć smo krenuli na Kneževe vode odakle su bataljoni krenuli na svoj određeni sektor djese nalaze i danas, sa zadatkom dobivenih direktiva od strane Korpusa. Od 20—27. ovog meseca I. bataljon je izvezo dve vršaće mašine i to iz Binkove pustare i Gaćišta, koje sada rade na našem oslobođenom teritoriju. Noću između 25 i 26. VII. jedna četa istog bataljona izvršila je akciju u selu Novakima i tom prilikom je zarobila 6. pušaka mauzer i ostale vojničke spreme.

Naš III bataljon koji je sastavljen od pozadinske straže vrši akcije ekonomskog karaktera i izvozi pšenicu od bandita i oni Srba koje je banda oterala u logor. Tako između 24 i 25-VII. izveženo je pšenice oko 100 kola sa gore napomenutih imanja. Filipovićeva četa koja operiše uza samu Dravu je popalila 31 vršaći stroj, kako nam je poznato da je to u velikoj dubini i da ih se ne može izvući.

V o j n a n a o b r a z b a :

Rad po bataljonima bio je sledeći: Pešadijsko egzecirno pravilo, Plan vatre tj. raspored oruđa za vrijeme borbe iz ratne službe. Nastupni i odstupni marš, Patrole prethodnice pobočnice i zaštitnice i ostala obezbeđenja pri stalnom boravištu.

Iz naoružanja: Rasklapanje i sklapanje puškomitraljeza i upoznavanje istoga, iz nastave gađanja: Nišanjenje u nišansku tačku i trouglasto nišanjenje. Od predviđenog plana izvođeno je sve i primećeno je da drugovi prilično svaćaju.

Organizaciono stanje u Štabu Odreda je potpuno, odred je podeljen u III. bataljona i svaki batalj. ima 2. čete samo II. bataljon ima III. čete i to III. četa Filipovićeva. Svaka četa ima 2. voda. Snalaženje drugova u rukovođenju svoji jedinica znatno se popravlja pošto isti drugovi su polazili nekoliko borbi. Kao što je to bilo sada za vreme ofanzive akcije na Levinovac i Golince.

Borbenost i disciplina znatno se popravila posle ovi izvedenih akcija, a to se može po tome oceniti još do sada nismo imali ni jednog dezertera što drugovi izvršavaju sva dobivena naređenja bez pogovora i gunđanja pozdravljanje od desetara pa naviše čak i drugovi jedan drugoga.

Kuriri i odgovorni drugovi za vezu vrše dužnost ispravno i veza je dosta dobra iako su bataljoni dosta rastureni.

Plan za budući rad izvlačenje pšenice vršidba uništavati što se ne može izvući i akciju na oružje.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Zamj. PolitKomesara:
Medunić Slavko

Komandant:
Miljanović Savo

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/I.

181

27. VII 1943.

Izvještaj Komande Diljskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o akcijama i radu partizanskih straža, relejnih stanica i Registrature, prilivu novih boraca i mobilizaciji, o radu Sanitetskog i Tehničkog odsjeka, te o općoj vojnoj situaciji za vrijeme protekle julske ofanzive. Uz izvještaj priložen je i pregled brojnog stanja i naoružanja, te nacionalni i socijalni sistav jedinica i ustanova Diljskog područja.

Podnosi se dvadesetodnevni izvještaj o vojnom radu svih jedinica Diljskog područja za vrijeme od 8. VII. do 27. VII. 1943. godine.

P A R T I Z A N S K E S T R A Ž E

a .) A K C I J E : Dne 8. VII. 43. Partizanska straža Granica porušila je na željez. prugi između Koške i Niza telegrafske stupove u dužini 1300 metara, te poskidali žicu i čašice.

Dne 10. VII. 43. Ista straža porušila je željezničku prugu između Čaglina i Ljeskovice u dužini 300 metara, i zaplijenila kod poduzeća Našičke d. d. 120 kg. karabita, 20 litara petroleuma, jedan telefon, jednu pisaću mašinu i sa državne stanice jedan kufer sa sanitetskim materijalom.

Dne 11. VII 43. Partizanska straža pri Komandi područja porušila je drž. prugu između Nove i Stare Ljeskovice u dužini od 800 metara.

Dne 13. VII. 43. Partizanska straža Breznica zaplijenila je dve njemačke vojničke uniforme u selu Piškorevcima.

Dne između 14 i 15. Partizanska straža Čenkovo zaplijenila je u selu Ljeskovici 2 kajiša, 35 kg. maš. ulja 7 komada malih avionskih bombi. U Čaglinu 4 metra štofa za muško odijelo, 11 metara za žensko odijelo i jedan veliki i tri mala kajiša od vršaće garniture.

Dne 15. VII. 43. Partizanska straža Granice, zaplijenila je na pustari Cizakovoj kod Koške 12 komada svinja.

Dne 18. VII. 43. Partizanska straža pri Komandi područja pronašla je jedan sanduk sa 3 mine za minobacač.

Dne 20. VII. 43. Partizanska straža Podgorje zapalila je na Berkasovoj pustari 500 krstova žita.[1]

Dne 23. VII. 43. Partizanska straža Podgorje zapalila je jedan vršaći stroj na pustari kod Đakova i donela kajiše sa istoga.

Dne 23. VII. 43. Straža pri Komandi područja zapalila je jedan vršaći stroj u Hrkanovcima, te donela kajiše i jedno bure nafte.

Dne 24. VII. 43. Partizanska straža Granice zapalila je u selu Jelisavcu dve vršaće mašine, zaplijenila 2 velika kajiša i 10 malih. Isti dan odnosno noć zapalila je ta straža i jednu vršaću mašinu u selu Našič. Breznica i zaplijenila kajiše.

1 Vidi dok. br. 173.

b.) O B U K A : u toku prošlih dvadeset dana vršena je kod svih straža obuka u vršenju stražarske dužnosti, rukovanju oružjem a isto tako vršeno je čišćenje oružja i gimnastika.

c.) O P Č I R A D : Pored napred navedenog rada, iste straže vrše patroliranjem kontrolu nad oslobođenim i poluoslobođenim teritorijem, hvatanjem dezertera, kontrolu nad kretanjem sumnjivih lica kao i hapšenjem raznih špijuna i petokolonaša. Isto tako ove straže odbijaju manje neprijateljske grupe pri naletu na oslobođeni teritorij.

Disciplina i moral kod stražara je na dostojnoj visini. Jedino se osjeća nedostatak dobrog komandnog osoblja kod istih straža, pošto svi oni bolje izgrađeni i sposobniji premještaju se na druga potrebnija mjesta, kao što je to bilo naročito nedavno kod formiranja Diljskog Odreda.[2] Osim toga straže nisu baš najbolje naoružane, jer pojedinci su naoružani sa civilnim puškama.

Zdravstveno stanje u stražama je dobro.

Odijelo i obuća je kod stražara za sadanju ljetnu sezonu prilično.

O D S J E K Z A V E Z U

Na sektoru ovoga područja za održavanje veze postoji 7 Relejnih stanica, sa ukupno 62 kurira sa komandirima stanica. Ovi kuriri raznose kako službenu tako i privatnu poštu po svim Oslobođenim i poluoslobođenim mjestima.

Relejne stanice postoje u selima i to:

P a u č j e p r i K o m a n d i p o d r u č j a . Kuriri ove stanice nose poštu u četiri pravca i to: Gradac, Hrkanovci Podgorje i Borojevci, te raznose poštu u samom mjestu.

P o d g o r j e : kuriri ove stanice nose poštu za Komandu, te do Relejnih stanica Bračevci, i okolnih sela kao i poštu informativnih povjerenika.

B r a č e v c i : Kuriri ove stanice nose poštu do Komande, do Rei. stanice Budimci i okolnih sela te poštu informativnih povjerenika.

B o r o j e v c i : kuriri ove stanice nose poštu do Komande i po okolnim selima, poštu informativnih povjerenika te stoje u vezi sa O. K. Brod.[3]

B u d i m c i : kuriri ove stanice nose poštu do komande područja, u pravcu Našica, Vukovara te po okolnim selima.

H r k a n o v c i : kuriri ove stanice raznose poštu do Komande i po okolnim selima. Ista je u vezi sa Đakovom, sa informativnim povjerenicima i sa O. K. Brod.

G r a d a c : kuriri ove stanice nose poštu do komande i do prve stanice Papučko-Krndijskog područja. Prema tome preko ove stanice održaje se veza sa Papučko-Krndijskim područjem.

Osim toga postoji 11 kurira izvan Relejnih stanica, koji se nalaze po mjestima koja su dosta udaljena od Relejnih stanica, a Relejne stanice se u tim mjestima ne bi mogle postaviti a niti je to potrebno.

2 O formirnaju Diljskog NOP odreda vidi dok. br. 92.
3 Okružni komitet KPH Brod.

Od ovih **11** kurira dvojica služe za vezu sa Fruškom **Gorom, jedan** za bližnje krajeve Srema, dok ostali služe za informativnu poštu i za **po**štu Narodno Oslobodilačkih Odbora.

Kuriri vrše svoju dužnost dosta tačno i na vrijeme.

Služba veze funkcionisala je za cijelo vrijeme bez prekida.

R E G I S T R A T U R A

U toku prošlih dvadeset dana primljeno je 147 novih drugova, od toga 100 dobrovoljno, dok su 47 mobilisani.

Od toga je po naciji 100 srba, 45 hrvata i 2 slovaka.

Socijalni sastav: 39 radnika, 98 seljaka, 5 intelektualaca i 4 slobodno zvanje.

Od ovih novaka raspoređeno je i to: u X. Diviziju 66, U Diljski Odred 36, straže 9, u relejnu stanicu Paučje 1, O. K. Brod 3, S. K. Brod[4] 1, Tehnički Odsjek 1, u Registraturu 1, kod Skojevaca 4, u R. O. C. III. 4, u brijačnicu 1, i 20 u Radni bataljon.

M O B I L I Z A C I J A

U prošlih dvadeset dana izvršena je mobilizacija samo na oslobođenom teritoriju i to u selima Jurkovac, Gradište, Sapina,[5] Latinovac i Sibokovac, gdje je mobilisano 47 drugova U tim mjestima je već ranije izvršena mobilizacija te ovih 47 drugova zaostalo je od prošle mobilizacije.

Na oslobođenom teritoriju ovoga područja nije bilo više sposobnog osoblja za mobilisanje, a u neoslobođeni teritrij nije se moglo mobilisati prvo iz razloga što je ova Komanda u glavnom ograničila sav posao na spremanju ovogodišnje žetve, drugo što je neprijatelj pripremajući of anzi vu, stalno krstario okolnim cestama i mjestima, a isto tako i koncentrisao je jake snage svuda okolo teritorija ovoga područja, isto tako neoslobođenim mjestima nije se iz pomenutih razloga moglo politički ništa raditi, kako bi se narod pripremio za mobilizaciju.

Čim prilike budu dozvoljavale, nastojat ćemo da se kako politički pripremi, tako i da se mobilizacija izvrši u mjestima koja nisu oslobođena.

S A N I T E T S K I O D S J E K

U prošlih 20 dana kretanje bolesnika u ambulantama ovoga područja bilo je sljedeće: primljeno je 24 bolesnika ranjena i bolesna od raznih bolesti. U istom vremenu nakon ozdravljenja otpremljeno je u svoje jedinice 12 drugova.

Ekonomsko stanje nije bilo najbolje s obzirom na neprijateljsko uznemiravanje, te se je moralo radi toga bolesnike premještati sa jednog položaja na drugi, i u tome nije se moglo bolesnike snabdjevati sa redovnom hranom. No ipak radi toga bolesnici nisu trpjeli glad.

Od rezervne hrane ovaj odsjek raspolaže sa: 140 [kg] graha, 20 kg. zatopljenog mesa, 20 kg. masti, 54 kg. pekmeza, nešto dvopeka i 4 kg. meda.

4 Kotarski komitet KPH Brod.
5 Treba: Sapna.

Pošto je u pomenutom vremenu bilo 13 teških bolesnika koji su morali biti zakonspirisani 5—6 dana to se je nešto od rezervne hrane moralo potrošiti.

Pomanjkanje u rezervnoj hrani nastojat će se čim prije nadoknaditi.

E K O N O M I J A

Sve ustanove ovoga područja ishranjuju se djelomično sledovanjem iz Slagališta, a djelomični iz dobrovoljnih priloga iz okolnih sela.

Hrana u Slagališta doprema se vršenjem akcija naših straža, sakupljanjem dobrovoljnih priloga i zaplijenom od narodnih neprijatelja.

Počeli smo Slagališta snabdjevati sa žitaricama pri čemu pomažu straže u predmetu obezbeđenja. U koliko banda ne bude mnogo rad ometala oko sakupljanja žitarica biti će moguće stvaranje veće količine žita, koja će biti spremljena u naša Slagališta (Magazine). Sav rad što se tiče ekonomije usmjeren je u tom pravcu.

Za sada pojedine ustanove nisu snabdjevene sa rezervnom hranom osim suhoputne stanice.

Radionice ovoga područja nisu proširivane, iz razloga stalnog ometanja po neprijatelju, te je stanje kod istih nepromijenjeno.

O P C A V O J N A S I T U A C I J A :

U vremenu prošlih dvadeset dana, nije od strane neprijatelja vršena ofenzivna djelatnost, nego je neprijatelj krstareći po pojedinim selima našeg oslobođenog teritorija i to u jakim i mnogobrojnim formacijama vršio razbojnička djela, s time što je u Selu Cenkovu popalio oko **20** kuća, opljačkala sve do čega je došla, u selu Slobodna Vlast popalili su **22** kuće i to pretežno hrvatskog stanovništva, iste opljačkali sve pa čak guske, kokoši, posteljinu, jastuke i t. d., u selu Levanjska Varoš koje je čisto hrvatsko selo isto su opljačkali priličan broj svinja, odnosili iz kuća mast, slaninu i šunke kao i pernatu živad. Isto tako u selu Ruševi[6] koje je također hrvatsko selo, također su prolazeći kroz isto u većoj mjeri opljačkali. Ista ta Svabska banda vršila je hapšenja našeg stanovništva i oterala iste vjerovatno na prisilni i robski rad u Njemačku.

26. ov. mj. iznenadno je upalo u selo Majar nekoliko žandarskih bandita, gdje su ubili jednoga mladića, a nekoliko uhapsili i oterali u Đakovo.

Isto tako banda postavlja zasjede u blizini svojih uporišta.

Prije dva dana došlo je u okolicu ovoga sektora domobrana, ustaša i domaćih Švaba u jačini oko jedne pukovnije, koja je u glavnom do sada zamjenila Njemce, i raspoređuju se po Okolnim mjestima vjerovatno u cilju osiguranja žetve. No sa sigurnošću njihove namjere ne može se proreći.

Napominjemo da je Svabska banda vršenjem terorizma, pljačke i ostalih zločina, izazvala i kod Hrvatskog naroda naročito gnjušanje i osudu, pa se isto stanovništvo obraća na Narodno Oslobodilačku Vojsku da

6 Treba: Ruševu.

Datum: 27. VII 1943.

Jedinica: Dilj. područja

K 47/1, dok. br. 419
(P r i j e p i s)

PREGLED BROJNOG STANJA I NAORUŽANJA

JEDINICA	Narodnost					Socijalni saslav				Vojna naobrazba					Rod vojske		
	Srba	Hrvata	Njemaca Muslimana	Jevreja	Mađara	Intelektualaca	Radnika	Seljaka	Slob. Prof.	Oficira aktiv.	Oficira rezerv.	Podoficira aktivnih	Podoficira rezerv.	Kaplara	Konjanika	Bolničara Inžinjera	Vazdthoplov.
Komanda Dilj. Podr.	10	3				i	3	4	5				i	4			i
Part, straža pri Kom. Podr.	20	2					3	18	1				2	2	2		
Ćenkovo	13	3					5	11							1	2	
Podgorje	22	1					6	17						2			
Živčani	11	2					2	11							1		
Breznica	13	3					3	13						1			
Ambulanta	15	6				i	5	15								1	
Slagalište Ek. sektora	2	2					3	1									
štab radnog bataljona	105	22		i		4	28	96						5	5		4
Slagalište II Ek. sekt.	1	2	i				2	2					1				
Registratura	4	1					2	2	1					1			1
Agit-prop	3	4				1	2	1	3					1			
Uprava kupatila	3	1					4										
Relejna stanica	56	6					10	51	1				2	3	2		
Teh. odsek	53	7	i			1	10	48	2						1	3	
Sanit. odsek	4	1				1	3		1								
R. O. C. III.	7	5				1	2	8	1					1			
Svega	342	78*	l—i	i		10	93	298	15				6	20	12	2-4	6

JEDINICA	Brojno stanje											Po spisku		u rashodu		Na licu	
	Šofera	Pešaka	Mitralj.	Artiljeraca	Ukupno	Služilo voj.	Nije služilo	Muških	Ženskih			Muških	Ženskih	Muških	Ženskih	Muških	Ženskih
Komanda Dilj. Podr.		7	i		13	9	4	13	—			13	—	—	—	13	—
Part, straža pri Kom. Podr.		7			22	9	13	21	i			21	i	—		21	i
Ćenkovo		4		3	16	10	6	14	2			14	2			14	2
Podgorje		11	i	4	23	16	7	21	2			21	2	3	—	18	2
Živčani		4		1	13	6	7	12	1			12	1			12	1
Breznica		8		2	16	10	6	15	1			15	1			15	1
Ambulanta	i			1	21	3	18	8	13			8	13	1	4	7	9
Slagalište Ek. sektora		2			4	2	2	4	—			4	—			4	
štab radnog bataljona	i	27	4	4	128	45	83	95	33			95	33	24	8	71	25
Slagalište II Ek. sekt.		2			4	2	2	3	1			3	1			3	1
Registratura		1			5	2	3	3	2			3	2			3	2
Agit-prop		2			7	2	5	5	2			5	2			5	2
Uprava kupatila		1			4	1	3	2	2			2	2		1	2	1
Relejna stanica		20	1	4	62	27	35	61	1			61	1	2	—	59	1
Teh. odsek		28	4	9	61	45	16	60	1			60	1	5	—	55	1
Sanit. odsek		1			5		4	4	1			4	1			4	1
R. O. C. III.	i	6	1	1	12	9	3	10	2			10	2	3	—	7	2
Svega	3	131	12	29	416	199	217	351	65			351	65	38	13	313	52

JEDINICA	Naoružanje: Pušaka							Teških Mitraljeza				Puško mitraljeza					Topovi				Bacači		
	Mašinskih šmajsera	Mauzera	Manliher	Talijan.	Francus.	Razne vojničke	Civilnih	Švarcloze	Njemačkih	Fiat	Breda	Lakih mitraljeza	Z. B.	Brno	Francus.	Šoša haubica	Poljskih	Brdskih	Protiv kolskih	Pješač	Lakih	Teških	Revolvera
Komanda Dilj. Podr.	i	9	i																				6
Part, straža pri Kom. Podr.		8	6		2	2	i																1
Ćenkovo		6	3		2	2	i																
Podgorje		5	6			2	i																1
Živčani		7	4		2																		
Breznica		6			1	2	i																1
Ambulanta			1		1	1																	
Slagalište Ek. sektora			1																				
štab radnog bataljona		1	3				3																
Slagalište II Ek. sekt.			1																				
Registratura																							1
Agit-prop		1																					
Uprava kupatila																							
Relejna stanica		8	13		1	2	3																3
Teh. odsek			7			1	3										—	—		-	-		1
Sanit. odsek			1																				
R. O. C. III.		8																					3
Svega	i	59	47	—	9	12	13																17

JEDINICA	Municije: Za puške						Za teške mitralj.				Za puško mitralj					Za topove				Za bacače		Za revolvere	Bombi		Konja	Sedala	Mula
	Mauzera 7,9 m	Manlihera	Talijan	Francus.	Razne vojničke	Civilne	Švarcioze	Njemačke	Fiat	Breda	Mašinskih šmajsera	Z. B. brno	Francus.	Njemač.	Šoša	Haubica	Poljske	Brdske	Protiv kolske	Lake	Teške		ofenzivnih	defanzivnih			
Komanda Dilj. Podr.	540	15																				44	2	9	4	4	
Part, straža pri Kom. Podr.	620	90		12	40	2																4	6	3			
Ćenkovo	305	80		14	55	2																		3			
Podgorje	230	161			58	6																4	4	4			
Živčani	600	300		28																			3	3			
Breznica	300			3	20	4																4	2	2			
Ambulanta		16		25	20																		2				
Slagalište Ek. sektora		15																									
štab radnog bataljona	18	26				8																					
Slagalište II Ek. sekt.		45																									
Registratura																						6					
Agit-prop	50																						1				
Uprava kupatila	—			—							—								—								
Relejna stanica	390	333		20	62	18																17	13	13			
Teh. odsek		175			15	10																8		1			
Sanit. odsek		30																									
R. O. C. III.	480																					18	3	3			
Svega	3533	1286		102	270	50																105	36	41	4	4	

Komanda
Diljskog područja
Dne 27. VII. 1943.
Broj: 123/43-

Komandant:
Nik. Kokić, v. r.

ju ista zaštiti, te da dade potrebne upute kako bi se zaštitili i konačno oslobodili od te bande.

T E H N I Č K I O D S J E K :

Ovaj odsjek bavio se u posljednje vrijeme isključivo izgradnjom magazina (bunkera) za spremanje žitarica, te je istih dogotovljeno do sada toliko da se u iste može spremiti oko 40 vagona žitarica. Rad na izgradnji pomenutih magazina i dalje se nastavlja, jer imamo u vidu da će na ovom području biti prilična količina viška u žitaricama.

Osoblje ovoga odsjeka je prilično dobro, dočim rukovodeće osoblje nije odgovorilo svima potrebama, pa će se u tom pravcu od strane ove Komande poduzeti mjere, kako da se ovi nedostatci otklone, bilo izmjenom drugog rukovodećeg osoblja bilo drugim kojim načinom.

Smrt fašizmu sloboda narodu !

Komandant:
Nik.[7] S. Kokić

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Bród, K 47/I

7 Nikola
8 Zbroj netačan, treba 71.

182

28. VII 1943.

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima Posavskog i Požeškog NOP odreda o razrješavanju dužnosti i novim postavljenjima rukovodilaca.

Prema potrebi razriješavaju se dosadašnje dužnosti sljedeći drugovi:

Stoj an Divić, informativni oficir Štaba II Korpusa
Vuković Branko, dosadašnji komandant Požeškog odreda
Petković Andrija, dosadašnji komandant Posavskog odreda
Balenović Duka, dosadašnji politkomesar Posavskog odreda
Tencer Antun zam. politkomesara Posavskog odreda
Marković Rafo, dosadašnji zam. politkomesara II bat. XVII Brig.
Štrbo Aleksa dosadašnji zam. komandanta Diljskog područja
Vujičić Ignjatije dosadašnji komandir Udarne grupe O. K. N. Gradiška

Za komandanta Požeškog odreda imenuje se drug Štrbo Aleksa
Za komandanta Posavskog odreda preuzet će drug Vuković Branko
Za politkomesara Posavskog odreda imenuje se drug Divić Stojan,
Dužnost zam. politkomesara Posavskog odreda preuzet će drug Marković Rafo.

Za informativca istog odreda imenuje se drug Vujičić Ignjatije.

Za polit, komesara II bat. Požeškog odreda imenuje se drug Grubišić Nikola.

Za zamjenika politkomesara bataljona Požeškog odreda postavlja se drug Tencer Antun.

Svi gore pomenuti drugovi imaju odmah da prime svoju novu dužnost.

Drugovi: Petković Andrija, Balenović Duka i Čanak Jovo stavljaju se na raspoloženje Štaba ovoga Korpusa, gdje se imaju prijaviti odmah po predaji svojih dužnosti.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu !

V. d. politkomesara: Jefto Šašić, v. r. M. P. V. d. Komandanta: Vinko Antić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

183

28. VII 1943.

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske komandama područja' o izdavanju propusnica i o kontroli kretanja osoba na oslobođenom teritoriju.

Dostavljamo vam u prilogu pod ./. formular propusnice prema kojem ćete u buduće iste izdavati. Formulare ovih propusnica dostavit ćete i područnim partizanskim stražama s tim, da i one upotrebljavaju ovakav formular s tim, što će na formularu izmjeniti glavu i što će na propusnici staviti »komandir partizanske straže« umjesto »komandant područja«.

Kod izdavanja permanentnih propusnica t. j. kod propusnica izdatih na duže ili na neograničeno vrijeme stavljat ćete na istu i lični opis onoga lica kojem se propusnica izdaje. Ovaj lični opis stavljao bi se na lijevu stranu propusnice, a sadržavao bi sljedeće:

1. godina starosti, 2. stas, 3. lice, 4. kosa, 5. brada, 6. brci, 7. nos, 8 oči, 9. osobeni znaci. Pod osobenim znacima treba navesti prirodni biljeg ili kakvu fizičku manu koju bi eventualno posjedovalo lice kojem se propusnica izdaje. Za ovakove permanentne propusnice ili propusnice izdate na duže vrijeme sa ograničenim ili neograničenim rokom, treba voditi spisak. Ovaj spisak sadržavao bi sljedeće rubrike: 1. tekući broj, 2. ime i prezime, 3. mjesto, 4. zanimanje, 5. iz kojih je razloga izdata permanentna propusnica, 6. važnost propusnice od ..... *... do .... te 7. opaska.

Permanentne propusnice može izdavati samo komanda područja za svoje područje.[2]

Rok trajanja propusnice imade se pisati brojkom i slovima.

Kontrolu kretanja sumnjivih lica treba povećati. Do sada se ovom predmetu nije posvećivalo dovoljno pažnje. Partizanske straže pokazale su se indolentne i nemarne u pitanju suzbijanja sumnjivog kretanja nepoznatih lica usljed čega je neprijatelj mogao pojačati mjere svoje špijunaže. Svako lice koje se kreće po našem oslobođenom teritoriju mora biti snabdjeveno sa propisanom propusnicom. Partizanskim stražama u ovom smislu izdaj te detaljno naređenje.

prilog 1.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu !

V. d. politkomesara:	V. d. pomoć, načelnika:	V. d. komandanta:
Jefto Šasić, v r	Momo[3]	otsutan

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10 /1.

1 Odnosi se na komande: Papučko-krndijskog, Psunjskog, Diljskog, Požeškog i Bilogorskog područja.

2 »za svoje područje« nadopisano tintom.

3 Nikola Kosanović

184

28 VII 1943.

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Podravska Slatina Okružnom komitetu KPH Virovitica o održanom sastanku Komiteta na kome se raspravljalo o političkoj situaciji, teroru i raspoloženju naroda, organizacionom stanju KP, SKOJ-a, USAOJ-a i AFŽ-a, te o radu i stanju NOO-a i Agitpropa, napominjući da je osnovana žetvena komisija pri KNOO-u Podravska Slatina.

Dragi drugovi,

Održan je sastanaka K. K. P. Slatina. 27. o. m. sa ovim dnevnim redom:

1) Politička situacija
2) Organizaciono stanje partije i kandidatskih grupa
3) S. K. O. J. — U. S. A. O, J,
4) N. O. O.
5) A. F. 2.
6) Komanda područja
7) Agit-prop
8) Žetva
9) Razdo

P o l i t i č k a s i t u a ci j a: Nakon zadnje ofanzive[1] okupatora i domaćih slugu na naš oslobođeni teritorij, nepoverenje i mržnja našeg naroda prema istima još je više povećana. Prilog tome je što je okupator ponovo počinio zvjerstva nad nemoćnim starcima koji nisu mogli da ispred njega umaknu. U S.[2] Drenovcu su ubijena dva starca od kojih je jedan Hrvat, šepav, sakat i koji je vjerovao da mu banda neće ništa. Drugi starac je Srbin koga su uhvatili u šumi kod marve. Osim toga je banda u Drenovcu u divljačkom bijesu pucala u katoličku crkvu. Iz sela G.[3] Meljana oterali su jednog čoveka starog 50 godina, a drugog starca starog 75 godina isprebijali, kao i jednu ženu. Sekulinci, upalili jednu kuću i još dve zgrade, a ubili dva starca, jedan slijep i gluh, a drugi gluhonjem. Dobrići, ubili starca gluhog i umno poremećenog. Kometnik, ubijen jedan starac, dva oterana i nešto stoke. Voćin, 79 oterano, troje ubijeno od toga jedna starica. Oterano je dosta stoke. Važno je napomenuti da je sva omladina iz Voćina spašena, jer ona nema poverenja u bandu. Macute, oterano šest, pet ljudi i jedna cura. Lisičine, jedan ubijen, Kuzma, ubijena dva starca i jedan partizan. Hum Varoš, oterana dva odbornika. Pušina dvojica zaklana i spaljeno oko 50 kuća. Prekoračani, šest zaklano, selo popaljeno i uništeno.

Dakle pobijeno i poklano ukupno 21 od toga 1 žena starica, a oterano 90 ljudi žena i djece.

Ovoga puta banda se služila i sa ovim trikovima: predhodnica koja je ulazila u selo imala je na glavi partizanke, a na lijevom rukavu oznake naših komandanata i politkomesara.

1 Odnosi se na julsku ofanzivu koja je otpočela 8. i trajala do 20. jula 1943. god. na području ßilo-gore i Slavonije.
2 Slatinskom
3 Gornjih

G. Kusonji,[4] banda je došla u selo i pošto su se seljaci razbežali, nešto su u selu pljačkali i uspjeli uhvatiti jednog omladinca od 15 godina i dvije žene koje su nakon što su ih isprebijali pustili na intervenciju nekih Hrvata iz istog sela preko kojih su odmah uputili ultimatum seljacima da još istog dana izaberu seoskog kneza, te da na taj način uspostave odnose sa njihovim vlastima. Seljaci su istog dana izabrali kneza, međutim mi smo iste noći došli u selo, probudili narod i pozvali na miting, objasnili im namjere okupatora i da knez nije cilj nego sredstvo za postignuće pljačke naše žetve, mobilizacije u banditsku vojsku i ropski rad u Njemačku. Narod je zatim bio jednodušan za zbacivanje kneza i ponovo dao poverenje N. O. O. U tom selu uspjelo se ponovo mobilisati nekoliko dezertera.

U Kometniku predsednik nakon reakcije govorio je narodu odnosno ženama da ne treba pomagati partizane, jer ih oni ne brane, te da će kad Njemačka pobjedi pobjeći u druge države, a njih ostaviti na cjedilu. Pored toga on je omladinu i sirotinju iskorištavao sebi za rad. Toga smo na sastanku javno raskrinkali i smjenili na opće zadovoljstvo naroda. Rijenci, Cekulinci[5] Predsednici su bili špekulanti i iskorišćavali narod, a narodno Oslobodilačkoj borbi nisu odani, te smo ih na sličan način pred narodom raskrinkali i smjenili. Sličnih odbornika ima u još nekoliko sela kao što su naprimjer Pušina, Kraskovići i Đurčići. U Pušini, predsjednikova žena koja inače nikako ne posjećuje sastanke, došla je na jedan poslednji i rasterala sve žene sa sastanka, te uzviknula: da budale vode ovu borbu a pametni ginu. U Kraskoviću predsednik sakriva banditske špijune, a i druge si. stvari. O tom slučaju smo upoznali R. O. C. ovog područja, a mi će mo još sa naše strane raskrinkati ga, što neće biti teško, jer je sam narod protivu njih ogorčen. U selu Đurčići, jedan bivši Kotarski odbornik kaže da to nisu pravi Englezi, već od partizana namješteni i slično. Iz mnogih slučajeva vidi se da tu i tamo ima četničkog rovarenja organiziranog, ali u manjem opsegu blagodareći njihovoj slabosti. Mi će mo i u buduće raskrinkavati sve špekulante N. O. O.a, jer se je pokazalo dobro (Primjer u Sekulinci) gdje je omladina i žene nakon pada predsednika na njegov račun pjeva podrugljive pjesme. U Bistrici održali smo miting kao i u drugim selima poluoslobođenog i neoslobođenog terena, negdje uz pomoć vojske, a negde sami, koji su dobro uspjeli. Održan je miting i formiran N. O. O. u čisto Mađarskom selu Slana Voda. Tu se dalo vidjeti da na njih još dovoljno vrše uticaj mađarske fašističke organizacije a koje im sada preporučuju suradnju sa ostalim narodima, a u isto vrijeme produžuju sa liferovanjem u Mađarsku, da tobože ne bi služili »Hrvatsku vojsku«. Veza im je selo Budakovac odakle primaju i direktive. Pecka,[6] ranije banditsko selo inače hrvatsko, znatno se popravilo od kako smo u njemu održali miting, a isto tako stvoren je teren za osnivanje N. O. O. Iz toga sela javilo se dobrovoljno u partizane 6 od toga 3 žene.

U vezi sa H. S. S.-om, Podravski Odred osetio je organizirani rad a mi ćemo u zajednici sa njim koordinirati rad protivu njih. Pronašli

4 Gornje Kusonje
5 Treba: Sekulinci.
6 Slatinska

smo druga koji će se staviti u vezu sa Matovinom,[7] a ako bude trebaio i sa drugima.

Sa Slatinom uspostavili smo dobre veze koje će mo iskoristiti da bi i organizaciono prodrli.

O r g n i z a c i o n o s t a n j e p a r t i j e i k a n d i d a t s k i h **g r u p a**

K. K. broji 9 članova od toga su 5 u birou. Novo primljeni članovi Komiteta: drugovi: Balja,[8] Pomoćnik Komandanta Papučko-Krndij-**skog** područja Fišić,[9] Pomoćnik Komandanta mjesta Voćina Fumić,[10] drugarice: Darinka[11] ispred A. F. Z.a, i drugarica Danica[12] sekretar K. K. Skoja. Nacionalni sastav K. K. 6 srba, 3 hrvata, a socijalni sastav 5 radnika, 3 seljaka i 1 intelektualka.

Partijskih jedinica na ovom kotaru sada ima 5. Na oslobođenom 4, a na neoslobođenom jedna, sa ukupno 23 člana. Nacionalni sastav, svi srbi, od toga jedna hrvatica. Od pometunih članova 7 su žene. Socijalni sastav svi seljaci.

Kandidatskih grupa ima 1 s 3 člana, 2 srbina seljaka, 1 hrvat, intelektualac.

Niži partijski kurs počeo je 25. o. m. kome je nastavnik drug Miško.[13] Poslali smo 5 drugova, a iz Komande područja 1. Žetva je razlog što ovaj kurs nema više posetioca.

S. K. O. J. — U. S. A. O. J. Do sada je kod nas na ovom kotaru bio nezdrav odnos sa Komitetom Skoja, upravo zato, jer im je drug Milan Dobrić član O K. Skoja na sastanku dao direktive i između ostalog rekao: » Vi se od n j i h trebate osamostaliti«. Da se oni trebaju osamostaliti, to mi znamo. Ali mi znamo i to da partija treba i mora biti tjesno povezana sa svim masovnim organizacijama. Da su oni bukvalno shvatili osamostaljenje, vidi se i po tome što bivši sekretar K, K. Skoja, drugu odgovornom ispred partije za rad Skoja kaže: »Sto ćeš ti ovdje na sastanku i što se naš rad tebe tiče, mi imamo svoie više forume kojima smo za rad odgovorni.« To i takovo stanje rasčišćeno je na našem kotaru u zajednici sa drugom sekretarom O. K. Skoja. Izvršena je reorganizacija K. K. Skoja koji sada ima 4 člana. Na predlog O, K. Skoja u partiju primili smo 2 člana iz istog Komiteta. Nacionalni sastav Komiteta 3 srbina 1 hrvatica sve žene.

Na ovom Kotaru ima 12 Skojevskih grupa sa 65 članova 7 muških 58 ženskih, 6 hrvata i 59 srba, 13 radnika 50 seljaka i 2 đaka. U nekim mjestima ima dobrih Skojevaca i skojevki koje ćemo uskoro primiti u partiju, jer oni to već zaslužuju. Od sada će mo Skoju posvetiti više pažnje. U. S. A. O. J. ima 27 odbora sa 604 člana 72 muška 532 ženske,

7 Pero Matovina, zastupnik HSS-a.
8 Blagoje Gerdijan
9 Srečko
10 Pavo
11 Agneza Vostrel
12 Gašparević
13 Branko Pađen

20 hrvata, 5 mađara, 579 srba. 5 radnika 599 seljaka Kotarski odbor Usaoja ima 8 članova koji još nije proradio. Postavljeni su i općinski odbori koji također ne vrše svoju dužnost. Radnih četa ima 2, i 8 vodova
1 2 desetine koji obuhvaćaju ukupno 299 članova. Rad s Pionirima, 2 čete
2 voda i 4 desetine, sa ukupno 148 članova, oni su vojnički organizirani, a služe kao kuriri za bolnice i t. d. Omladinskih domova ima 7. U udarnom takmičenju omladina pokazuje dobre rezultate.

N. O. O. Kotarski N. O. O. također ima u sebi raznih kolebljivaca i špekulanata sa kojima ćemo produžiti čišćenje. On u sebi ima i dobrih drugova koji će uz pomoć partije osamostaliti se. Nedavno je jedan član Ob. N. O. O.,[14] posetio naš Kotarski N. O. O. Njegova poseta sastojala se u tome, da se predstavio predsedniku odbora, pitao šta rade i dali drže sastanke. Kada mu je ovaj odgovorio da drže, onda je zatražio zapisnik od zadnje sednice i nakon što [je] zapisnik pročitao, izjavio je da su oni najbolji Kotarski N. O. O. u ovoj Oblasti. Mišljenja smo da je takova kontrola nepravilna, jer ona ne pruža nikakve pomoći, a niti njemu upoznavanje sa pravim stanjem toga foruma, jer oni sada misle kakovi su tek ostali Kotarski N. O. O. kada smo mi najbolji.

Kotarski N. O. O topi se još uvijek u sitnicama, jer Općinski N. O. O. koji ima tri još su manje samostalni. Poradili smo na tome da članovi općinskih i Kotarskih odbora odlaze na teren kako na oslobođeni tako i na neoslobođeni u cilju osnivanja seoskih odbora, a postojeće učvrstiti. Seoskih odbora ima 30, dakle samo 2 na neoslobođenom. Pripravljen je teren za formiranje Općinskog N. O. O. za Slatinu.

A. F. Z. Na ovom kotaru ima kotarski A. O. Z. i 2 Općinska, seoskih 23 od toga na neoslobođenom 2. Ovi postojeći odbori dobro rade. Organizacija A. F. Z.-e obuhvaća oko 1500 žena. Organizacija žena kako se vidi na neoslobođenom [teritoriju] takoreći i nema. Veliki dio krivice stoji na nama jer se ženama na tom kraju nije posvetilo dovoljno pažnje.

Održali smo sastanak sa drugaricama koje rade na ovom kotaru, dali im uputstva, izvršili podjelu rada, te [se] nadamo da će od sada uz našu veću pomoć A. F. Z. ojačati.

K o m a n d a p o d r u č j a je u tjesnoj saradnji sa nama, a isto tako i sa Odredom.

A g i t - p r o p Sa drugom Zetom[15] i Zmaj om[16] sporazumili smo se da Agit-prop u Drenovcu bude i naš. Pošto je Agit-prop slab, moramo pojačati i pomoći, a dok ovaj ne proradi, pošaljite nam još od već poslanog materijila. Proglas »Hrvatski Narode«,[17] »Izjava Filipa Lakuša«, a »Rezoluciju ZAVNOH«[18] još nismo nikako dobili. Pošto je naš Kotar najveći, to nam od sada trebate slati mnogo više materijala.

Ž e t v a Pri Kotarskom N. O. O. obrazovana je žetvena komisija. Nije se uspjelo izvući našim vršalicama, nego naprotiv banda je uspjela

14 Oblasni NOO za Slavoniju (privremeni).
15 Mirko Bulović
16 Josip Zmajić
17 Odnosi se na proglas I zasjedanja ZAVNOH-a od 14. VI 1943. — »Narodima Hrvatske«; vidi dok. br. 51.
18 Vidi dok. br. 50.

izvući od nas (iz Voćina). Za sada kod nas rade 2 vršaća stroja, a ima u izgledu da kroz 2 dana prorade još dva stroja, osim toga seljaci mlate i gaze.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU!

Za komitet
Gedžo,[19] v. r.

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 11/1.

185

29. VII 1943.

Pismo Štaba XII divizije NOV Hrvatske borcima i rukovodiocima o uspjesima Divizije u borbama na Bilo-gori, Kalniku i u Hrvatskom zagorju.

Dragi drugovi!

Upravo je navršeno mjesec dana kako je naša divizija krenula u Zapadni dio Hrvatske,[1] sa zadatkom, da prođe kroz ove hrvatske krajeve kroz koje do sada nisu takorekuć nikada prošli partizani, da se u tim krajevima povede borba sa neprijateljem na otvorenom terenu i da se izvrše pripreme za mobilizaciju hrvatskih masa u redove narodno oslobodilačke borbe.

Sada kada razmotrimo ovaj naš put i analiziramo naša djela, onda možemo povući slijedeći zaključak.

Mi smo s čisto vojničke strane naš zadatak izvršili u potpunosti. Izveli smo dve uspješne akcije na Jalkovec[2] i Lepoglavu,[3] vodili smo 15 borbi na otvorenom terenu sa neprijateljem u kojim borbama smo neprijatelja uvijek sa uspjehom tukli i dokazali mu nadmoćnost naših boraca, uništili smo tri velika rudnika, 6 kamiona, oštetili smo 4 tenka i nekoliko motorcikla.[4]

U svim tim borbama imao je neprijatelj preko 300 mrtvih, a naš sveukupni plijen iznosi: 400 pušaka, 3 teš. mitraljeza, 10 puškomitraljeza, 12 prsnih mitraljeza, i mnogo ostale ratne spreme. Zarobljena su 2 brdska topa 100 mm., a 6 topova je uništeno. Na našu stranu prešao je cijeli topnički sklop sa svojim časnicima iz Jalkovca kraj Varaždina. Zarobljeno je 380 domobrana, Njemaca i ustaša.

Naši borci pokazali su se u svim ovim borbama dorasli u svim teškoćama i pokazali se, da su u stanju da razbiju svaku neprijateljsku jedinicu u sukobima na otvorenom terenu. Posve je jasno svim našim borcima da bi naši uspjesi u pogledu zarobljenog oružja bili kud i kamo veći, da neprijatelj nije za svoju zaštitu upotrebio 20 tenkova, od kojih je velik broj bio teži od 10 tona.

19 Nikola Jakšić

1 XII divizija je po naređenju Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske krenula iz Slavonije 27. juna i stigla na Kalnik 5. jula 1943. god. Vidi dok. br. 187.

2 Vidi dok. br. 124, 139, 157, 186.

3 Vidi dok. br. 138, 139, 140, 148 i 186.

4 O ovim akcijama vidi dok. br. 186.

ŠTAB
XII. DIVIZIJE
NARODNO-OSLOBODILAČKE VOJSKE
HRVATSKE
A.Br. 132./1943.
Dana 29.jula 1943 u 11 sati

Borcima,komandirima,komandantima i politkomesarima
XII.Divizije Narodno-oslobodilačke Vojske Hrvatske

Dragi drugovi !

Upravo je navršeno mjesec dana kako je naša divizija krenula u Zapadni dio Hrvatske,sa zadatkom,da prodje kroz ove hrvatske krajeve kroz koje do sada n.su takorekuć nikada prošli partizani,da se u tim krajevima povede borba sa neprijateljem na otvorenom terenu i da se izvrše pripreme za mobilizaciju hrvatskih masa u redove narodno oslobodilačke borbe.

Sada kada razmotrimo ovaj naš put i analiziramo naša djela,onda možemo povući slijedeći zaključak.

Mi smo s čisto vojničke strane naš zadatak izvršili u potpunosti Izveli smo dve uspješne akcije na Jalkovec i Lepoglavu,vodili smo 15 borbi na otvorenom terenu sa neprijateljem u kojim borbama smo neprijatelja uvjek sa uspjehom tukli i dokazali mu nadmoćnost naših boraca,uništili smo tri velika rudnika,6 kamiona,oštetili smo 4 tenka i nekoliko motocikla.

U svim tim borbama imao je neprijatelj preko 300 mrtvih,a naš sveukupni plijen iznosi: 800 pušaka,3 teš.mitraljeza,10 puškomitraljeza, 12 prsnih mitraljeza,i mnogo ostale ratne spreme.Zarobljena su 2 brdska topa 100 mm.,a 6 topova je uništeno.Na našu stranu prešao je cijeli topnički sklop sa svojim časnicima iz Jalkovca kraj Varaždina.Zarobljeno je 380 domobrana,Njemaca i ustaša.

Naši borci pokazali su se u svim ovim borbama dorasli u svim teškoćama i pokazali se,da su u stanju da razbiju svaku neprijateljsku jedinicu u sukobima na otvorenom terenu.Posve je jasno svim našim borcima da bi naši uspjesi u pogledu zarobljenog oružja bili kud i kamo veći,da neprijatelj nije za svoju zaštitu upotrebio 20 tenkova,od kojih je velik broj bio težih od 10 tona.

Drugovi borci!

Vi ste se pokazali pravi heroji u sukobima sa omraženim neprijateljima našeg naroda,vi se niste uplašili čeličnih tenkova,koji su jurišali na vas,a protiv kojih vi niste momentalno bili u stanju da povedete efikasnu borbu.Vi ste pokazali,da ste u stanju da za izvršenje postavljenog zadatka učinite najnapornije marševe i da podnosite sve napore i gladovanje.Isto tako vi ste se pokazali kao politički svjesni borci,koji su na svakom koraku ispoljavali svoju svjest i svoj pravilni odnos prema hrvatskom narodu.

Naše putovanje može se smatrati uspješnim takodjer i u pogledu pripreme hrvatskog naroda za mobilizaciju.Hrvatski narod vidio je našu snažnu vojsku,vidio je,da se mi borimo za istinsku slobodu i interese hrvatskog i ostalih naroda Jugoslavije,vidio je,da je borba našeg naroda opravdana i da tu borbu treba pomagati.

Iako nam je neprijatelj,svojim čestim napadima,ometao naš politički rad u tim hrvatskim selima ipak smo mi postigli prilične poli tičke uspjehe,zahvaljujući pravilnom držanju naših boraca i neumornom objašnjavanju naše političke linije,naših rukovodilaca.

Borci XII.Udarne Brigade pokazali su se i u ovim borbama dostojni imena udarnika i oni su u svim tim borbama na sebe primili najteži dio i zadali najteže udarce našem neprijatelju.Borci Omladinske Brigade "Joža Vlahovića" isto tako pokazali su herojske primjere junaštva i svjesno su izvršavali sve zadatke i požrtvovno podnosili sve poteškoće ovoga puta. Borci XVIII.Brigade su u sukobima s neprijateljem takodjer nanijeli žestoke udarce i dokazali,da su isto tako hrabri i smjeli kao i njihovi drugovi u ostalim brigadama.

Pred našu diviziju postavljaju se novi zadaci,koje ćemo mi izvršiti sa uspjehom i nastaviti našu borbu do pobjedonosnog završetka,koji više nije daleko.

Smrt fašizmu - Sloboda narodu !

Politkomesar: Marijan

Komandant: Milutin Baranović

Fotokopija dokumenta br. 185

Drugovi borci!

Vi ste se pokazali pravi heroji u sukobima sa omraženim neprijateljima našega naroda, vi se niste uplašili čeličnih tenkova, koji su jurišali na vas, a protiv kojih vi niste momentalno bili u stanju da povedete efikasnu borbu. Vi ste pokazali, da ste u stanju da za izvršenje postavljenog zadatka učinite najnapornije marševe i da podnosite sve napore i gladovanje. Isto tako vi ste se pokazali kao politički svjesni borci, koji su na svakom koraku ispoljavali svoju svjest i svoj pravilni odnos prema hrvatskom narodu.

Naše putovanje može se smatrati uspješnim također i u pogledu pripreme hrvatskog naroda za mobilizaciju. Hrvatski narod vidio je našu snažnu vojsku, vidio je, da se mi borimo za istinsku slobodu i interese hrvatskog i ostalih naroda Jugoslavije, vidio je, da je borba našega naroda opravdana i da tu borbu treba pomagati.

Iako nam je neprijatelj, svojim čestim napadima, ometao naš politički rad u tim hrvatskim selima ipak smo mi postigli prilične političke uspjehe, zahvaljujući pravilnom držanju naših boraca i neumornom objašnjavanju naše političke linije, naših rukovodilaca.

Borci XII. Udarne Brigade pokazali su se i u ovim borbama dostojni imena udarnika i oni su u svim tim borbama na sebe primili najteži dio i zadali najteže udarce našem neprijatelju. Borci Omladinske Brigade »Jože Vlahovića«[5] isto tako pokazali su herojske primjere junaštva i svjesno su izvršavali sve zadatke i požrtvovano podnosili sve poteškoće ovoga puta. Borci XVIII. Brigade su u sukobima s neprijateljem također nanijeli žestoke udarce i dokazali, da su isto tako hrabri i smjeli kao i njihovi drugovi u ostalim brigadama.[6]

Pred našu diviziju postavljaju se novi zadaci, koje ćemo mi izvršiti sa uspjehom i nastaviti našu borbu do pobjedonosnog završetka, koji više nije daleko.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Komandant:

Marijan,[7] v. r. Mil.[8] Stanivuković, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 23/1.

186

29. VII 1943.

Izvještaj Štaba XII NOU brigade Štabu XII divizije NOV Hrvatske o akcijama u Hrvatskom zagorju.

I. Operacija na sektoru

U toku ovih 30 dana jedinice naše brigade operisale su na sektoru (sekcija: Bjelovar, Đurđevac, Čakovec, Ptuj, 1 : 100 000) t. j. u Hrvatskoj

5 Odnosi se na XVI NO brigadu koja je naredbom Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske u junu 1943. god. promijenila naziv u Zagrebačka omladinska brigada »Jože Vlahović«. Vidi dok. br. 95.
6 Vidi dok. br. 157.
7 Cvetković
8 Milan

1 Zagorju.[1] Jedinice ove brigade bile su u sastavu XII. divizije i pod komandom Operativnog Štaba za XII. Diviziju i Kalnički Partizanski Odred.[2]

II. A k c i j e

U toku prošlih 30 dana jedinice naše brigade izvršile su 7 uspjelih akcija i to:

1.) A k c i j a n a J a l k o v e c

Naša brigada imala je zadatak postaviti osiguranje prema Varaždinu, Varaždinskim Toplicama i Ludbregu. Do borbe nije došlo, osim manjeg pripuckavanja kod Varaždinskih Toplica gdje je ispaljeno 8 teških mina i oko 150 puščanih metaka.

Zarobljeno je: 9 pušaka i 9 domobrana.[3]

2.) A k c i j a n a L e p o g l a v u[4]

U toj akciji naša brigada imala je glavni zadatak i to sa jednim bataljonom likvidirati kaznionu, sa dva bataljona postaviti osiguranje prema Krapini i Bednji, a jedan bataljon nalazio se u divizijskoj rezervi. Bataljon je uporište likvidirao uspješno nakon 8 sati borbe. U toj borbi odlučujući udarac zadala je naša haubica koja je omogućila borcima prolaz kroz zidove. U samim zgradama se vodila žestoka borba u kojoj su naši borci pokazali divna herojstva i dokazali su da su sposobni voditi ulične borbe.

U toj borbi je potučeno 17 neprijateljskih vojnika, a zarobljeno je 125.

Zaplijenjeno je: 140 pušaka, 1 teški mitraljez, 3 puškomitraljeza, 2 šmajsera i mnogo ostale spreme.

Naši gubitci: 5 mrtvih i 13 ranjenih drugova.

Istog dana naš I. bataljon je likvidirao žandarmerijsku stanicu u Bednji,[5] gdje je zarobio 3 žandara i zaplijenio 3 puške.

Na zasjedi prema Golubovcu došao je izviđački voz i neprijateljska patrola, naši su pripucali i odbili ih nazad.

3.) A k c i j a n a V i r j e

Ova akcija je izvršena usput od strane našeg informativca[6] koji je išao sa jednom desetinom da ispita samo mjesto, te su naletili na žandarmerijsku stanicu iz koje je banda počela da bježi i naši su pripucali, zarobili 3 žandara i zaplijenili 6 pušaka.

1 O izvedenim akcijama vidi dok. br. 124, 138, 139, 140, 148, 157 i 185.
2 O sastavu Operativnog štaba vidi dok. br. 124, objašnjenje 1.
3 Posada garnizona u Jalkovcu, na čelu s komandantom bojnikom Dcmetrom Vardom, predala se bez borbe sa cjelokupnim naoružanjem. Vidi dok. br. 124 i izvještaj Štaba XII divizije NOVH Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske od 2. augusta 1943. (arhiva HIS, K 29, fk. 368—371).
4 Vidi dok. br. 138, 140. 148 i 185.
5 Vidi dok. br. 148.
6 Gojko Kovačević

4. Akcija na Oštrice

Na putu sa Kalnika prema Ivančici saznali smo od seljaka da je u selu Oštricama pala jedna jedrilica, te je upućen naš I. bataljon da uništi jedrilicu. Po dolasku u selo banda je krenula sa dva kamiona iz Novog Marofa prema Jedrilici. Naši su sačekali kamione i iz neposredne blizine osuli vatru i potukli 15 bandita i 3 zarobili.[7]

Zaplijenjeno je: 2 puškomitraljeza, 10 šmajsera i 3 puške. Uništena su 2 kamiona. U toj borbi gubitaka nismo imali.

5.) Akcija na Golubovec i Radoboj

U rudniku Golubovec zarobljeno je 11 domobrana posade, zaplijenjeno 10 pušaka, a uništena su sva postrojenja kao i električna centrala.[8]

U Radoboj u zarobljena su 2 domobrana, zaplijenjeno 2 puške i uništena su sva postrojenja rudnika.

Na ovom putu neprijatelj nas je napadao 10 puta. Svi napadi su uspješno odbijeni i nanešeni neprijatelju osjetni gubitci. Osim borbe kod Kalnika gdje nas je neprijatelj napao sa oko 20-desetak tenkova od tih nekolicina težih tenkova koji su se kretali poljem i preko vinograda i tako zaobilazili naše zasjede, upadali u sela ispred kojih su bile postavljene zasjede. Ali naši borci su ipak sačekali pješadiju i vještim manevrom nanosili bandi stalno gubitke, tako da se jedno vrijeme tuklo na sve strane i sa sviju strana. Ipak su se naše jedinice održale i u redu povlačile pred mnogo nadmoćnijim neprijateljem. U ovoj borbi naročito se istakao naš II. i III. bataljon koji su propustili tenkove i jedan dio pješadije koji su išli u streljačkom stroju, a osuli su vatru na neprijateljsku kolonu koja je išla u troredu i tako nanijeli velike gubitke neprijatelju.
I pored toga što se neprijatelj odmah okretao i zaobilazio našim jedinicama s leđa i s bokova naši su uspješno manevrisali i prolazili kroz neprijateljske redove sa vrlo malo gubitaka.

Naš I. bataljon u ovoj borbi također je zadovoljio i ako na isti bataljon su nailazili sami tenkovi. Lake tenkove su odbijali, ali su bili progonjeni od teških tenkova, dok naš IV. bataljon stalno se povlačio, bježao i tek neki djelovi toga bataljona došli su u sukob sa neprijateljem, te nakon kratke borbe odmah su se povlačili. I ako je neprijatelj na sektor našeg II. i III. bataljona skoncentrisao jake tenkovske kao i pješadijske snage neprijatelj je uspio da napreduje svega 3 kim. uz teške gubitke.

U ovoj borbi koja je bila najveća i najžešća na ovom našem putovanju nismo mogli doći do neprijateljskog oružja pošto je neprijatelj štitio svoje mrtve s tenkovima te je prilaz bio nemoguć. Isto tako jedna od većih borbi vođena je na prostoru od Zarovnice do sela Meljana gdje je neprijatelj nastupao sa jačim snagama, gdje je neprijatelj nastupao od Ivaneca, Lepoglave, Bednje i Trakošćana. U ovoj borbi neprijatelj nije mogao da iskoristi svoju motorizaciju i borci našeg I. II. i III. bataljona su za kratko vrijeme borbe natjerali neprijatelja u bjegstvo i nanesli

7 Isto kao 5.
8 Vidi dok. br. 187.

mu gubitke, dok naš IV. bataljon koji je davao obezbeđenje ispred same Zarovnice bio je iznenađen jurišem ustaša i dao se u bjegstvo. Banda je uspjela uhvatiti 3 druga i 1 drugaricu koje su na mjestu zaklali. Na taj položaj je za kratko vrijeme prebačen jedan dio snaga II. bataljona te uz pomoć našeg teškog bacača uspjeli smo sterati bandu sa visa između Kamenice i Zarovnice.

Sve ove borbe vođene su pod teškim uslovima pošto su borci bili umorni, neispavani i napola siti, ali borbenost kod boraca i elan za uništavanjem bande je bio na visini.

Ostale borbe koje su vođene na terenu bile su manjeg obima jer i neprijatelj je nastupao u manjim snagama, a naše jedinice bile su tako razmještene da nije bilo moguće brzo zaobići neprijatelja i uništiti ga.

j

III. B o r b e n o s t i d i s c i p l i n a

Borbenost kod boraca na ovom putu bila je na visini- Sve do zadnje naše borbe kod Kalnika gdje je neprijatelj upotrebio teže tenkove kojima borci svojim lakim oružjem nisu mogli ništa učiniti, te uslijed toga kod boraca je borbenost malo popustila, dok u borbama na terenu gdje neprijatelj nije mogao upotrebiti svoju motorizaciju naši borci su izlazili pobjednici iz borbe, te u više mahova natjerali su neprijatelja u bjegstvo. Kod Trakošćana i ako su borci bili umorni razbili su neprijateljsku zasjedu u roku od 20 minuta i natjerali neprijatelja u bjegstvo.

Disciplina na ovom putu prilično je popustila, ali opet nije bilo nikakvih većih ispada i prestupa. Dolaskom naših jedinica na sektor Bilogore gdje se borci odmaraju i prilično hrane disciplina se popravlja.

IV. Rad u j e d i n i c a m a

Na ovom putu vojnički se vrlo malo radilo, stoga što su jedinice bile stalno u pokretu i u borbi te su održavani samo sastanci sa rukovodiocima na kojima se ukazivalo na greške i nedostatke u samom pokretu kao i za vrijeme borbe.

V. Z a p a ž a n j e š t a b a

Polazak naših jedinica na ovaj put bio je dobro pripremljen, a i borci su bili prosto oduševljeni našim putem kroz Hrvatsku i Zagorje. Na ovom putu stečena su mnoga borbena iskustva. Naši borci su sada potpuno svladali borbu na terenu, a to dokazuju naše borbe koje su vođene pod vrlo teškim okolnostima na ovom putu jer su naši borci vojnički se tukli sa neprijateljem i zadavali mu udarce. Isto tako akcija na Lepoglavu bila je prva naša akcija gdje su se vodile borbe u zgradama i sobama, a naši borci kao i rukovodioci potpuno su zadovoljili u toj borbi, jer su za kratko vrijeme kada su upali u zgrade likvidirali posadu u zgradi. Konstatujemo da su naši borci dovoljno spremni za ulične borbe.

Još uvijek je nedostatak kod naših boraca i rukovodioca da se mnogo ne obraća pažnja na trošenje municije i ako su bili na to upozoravani.

Zadnjih dana našeg putovanja kao i kod zadnje borbe primjetila se velika izmorenost od dugog i teškog puta, kao i slabe ishrane te mnogo

vođenih brobi. Stoga je i došlo do povlačenja naših jedinica kod zadnjeg sukoba sa neprijateljem kod sela Ladislava i Trnoveca.

VI. Rezultat akcija i borbi

U svim akcijama i borbama koje su vođene u toku ovih 30 dana naša brigada zarobila je: 154 neprijateljska vojnika (žandara, domobrana, kaznioničkih stražara i Nijemaca). Potučeno je oko 220 neprijateljskih vojnika, a uništeno je 4 velika kamiona i 1 luksuzni automobil. Srušeno je 250 metara pruge, uništena je željeznička stanica Trgovišće.

Zaplijenjeno je: 1 teški mitraljez, 186 pušaka, 5 puškomitraljeza, 12 prsnih mitraljeza, 12 000 mauzer metaka i oko 4.000 francuskih metaka.

U svim ovim borbama utrošeno je 36.000 metaka, 20 teških mina, 30 lakih mina, te oko 20 ručnih bombi.

Od oružja je izgubljeno 1 laki bacač koji je explodirao, 18 pušaka koje su ostale s našim poginulim drugovima i sa onima koji su dezertirali.

Naši gubitci u ovim borbama su slijedeći: 35 mrtva, 42 ranjena i oko 20 nestalih drugova, od kojih se neki još nalaze u Zagrebačkoj brigadi,[9] a neki su hotimično otišli u Moslavinu pošto su isti od tog kraja.

Isti Moslavčani su odnijeli sa sobom 1 puškomitraljez. Od nestalih drugova i danas se vratila nekolicina te je broj nestalih nešto manji.

Smrt fašizmu — sloboda narodu !

Politkomesar: Komandant:
Antolović Josip, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 25/1.

187

29. VII 1943.

Izvještaj političkog komesara XII divizije NOV **Hrvatske političkom komesaru II korpusa** NOV **i** PO **Hrvatske o akcijama Divizije na putu po Hrvatskom zagorju te o političkom radu i stanju u jedinicama.**

I. OPCI PREGLED

Davno prije našeg pokreta u krajeve Zapadne Hrvatske[1] vršena je stalna politička priprema boraca o potrebi toga puta i o potrebi rasplamsavanja naše borbe u nove krajeve. Svi borci bez iznimke bili su svjesni, **da** je taj put neophodno potreban i da će imati veliko značenje za razvoj naše borbe u Hrvatskoj. Kod svih boraca sve se jače razvijala težnja, **da** se što prije krene na put, premda su znali, da će taj put biti naporan, i tegoban. Već unapred borci su bili pripremljeni na lošu ishranu, velike i naporne marševe i teške borbe.

9 Odnosi se na Omladinsku NO brigadu »Joža Vlahović«, bivšu XVI NO brigadu. Vidi dok. br. 185, objašnjenje 5.

1 Odnosi se na Hrvatsko zagorje.

Samo kretanje[2] na zapad počelo je 27. VI. 1943. kada smo krenuli iz naših baza u pravcu najosjetljivijeg hrvatskog kraja, koji je Pavelić svim sredstvima nastojao sačuvati kao svoju krajnju rezervu. Pokret je bio odmah u početku brz i točno usmjeren u predviđenom pravcu, tako da se neprijateljski garnizoni nisu mogli pravo niti snaći, a već je divizija prošla mimo njih. Jedino u prolazu kraj Vel. Pisanice uspjela je banda[3] da napadne našu XVIII. Brigadu, ali se je i to loše sprovelo. Na čitavom putu do Kalnika nismo bili uopšte više uznemiravani sa strane neprijatelja. Za nama je iz svih uporišta žurno kretala banda, ostavljajući sva uporišta na Bilogori gotovo posve prazna. Na kalniku smo bez velikih poteškoća zajedno s Kalničkim Odredom izvršili akciju na topove u Jalkovcu,[4] kojom prilikom smo mi davali osiguranje. Kako smo osjetili neposredno iza te akcije sakupljanje bande[5] oko Kalnika, mi smo produžili za Ivančicu. Na prelazu između Ivančice i Kalnika naišli smo na jednu njemačku komisiju, koja je došla da izvidi jedrilicu, koja je toga dana pala sa 9 njemačkih oficira. Narod kad je vidio našu kolonu izvestio nas je o tom slučaju i naše jedinice su napale na tu komisiju i veći dio te komisije potukli.[6] Na Ivančici imali smo u sastavu jednu brdsku haubicu, jer su kalničani prije našeg dolaska jednu uništili. Rešili smo se da napadnemo kaznionu u Lepoglavi i da odanle oslobodimo političke kažnjenike, istovremeno trebali smo blokirati Ivanec i likvidirati ga. Dok su naše dvije brigade[7] morale obe zbog tih zadataka da pređu na sjeverni dio Ivančice, dotle je XVIII. Brigada[8] trebala, da pređe na Kalnik i da tamo bude, naša prihvatnica. Akcija na Lepoglavu[9] je uspjela potpuno, no kalničani, koji su imali zadatak da izvrše blokadu Ivanca nisu tu stvar dobro izveli i u Ivanec je došlo još dvije satnije pojačanja što je omela njegovo zauzimanje. Kako je XVIII. Brigada bila otjerana prema Slavoniji, to je na XVI. Brigadu pao zadatak, da otpremi ranjene drugove iz ovih akcija u bolnicu na Kalnik i nakon toga, da se ponovno vrati na južne obronke Ivančice.

Ovdje je prvi uzrok našeg kasnijeg neuspjeha da pređemo na sjeverne obronke Zagrebačke Gore, jer je XVI. Brigada izgubila nekoliko dragocijenih dana za koje vrijeme je banda uspjela da nas stigne i da osujeti naše namjere.

Prilikom likvidacije Lepoglave desilo se to, da su svi kažnjenici kako politički tako i kriminalci bili pušteni na slobodu. Tu situaciju iskoristio je jedan dio kriminalaca, koji se je prosto raspršio poput pljeve na sve strane svijeta. Drugi dio ostao je zajedno sa političkim kažnjenicima pod našom kontrolom. Od sveukupnog broja kriminalaca mi smo primili oko 150 u naše redove i to većinom takovih kriminalaca koji su osuđivani tek jednom i to za delikte, koji se ni na sudu ne uzimaju jako teškima, kao na primjer ubojstvu u svađi, sitna krađa, prevara i t. d. Svi

2 Vidi dok. br. 185, objašnjenje 1.
3 Odnosi se na dijelove 187. njemačke divizije.
4 O akciji na Jalkovec vidi dok. br. 124, 139, 157, 185 i 186.
5 Odnosi se na koncentraciju nekoliko ustaško-domobranskih bojni i dijelove 187. njemačke divizije, jačine oko 4.000 vojnika.
6 Vidi dok. br. 186.
7 XII i XVI NO brigada.
8 O putu XVIII NO brigade na Kalnik vidi dok. br. 144, objašnjenje 4, i dok. br. 157.
9 Vidi dok. br. 138, 140, 148, 185 i 186.

kriminalci moljakali su, da ostanu kod nas i da se s nama bore, ali im toj želji nismo udovoljili. Jedan dio od njih povratili smo natrag u kaznionicu i to one za koje je upravnik kaznionice i predstavnici političkih osuđenika potvrdili, da su ne popravljavi i čija djela su bila teška. Jedan dio smo pustili da se sam prijavi vlastima, jer su oni sami izrazili takovu želju, a imali su da otsjede još neznatni dio svoje kazne. Jednom dijelu kažnjenika dali smo propusnice za kući i to onima, koji su odsjedili dobar dio svoje kazne, pokazali se prema našim drugovima na robiji susretljivi i koji su imali mogućnost da se kod kuće održe.

Poslije akcije na Lepoglavu krenula je XII. Udar. Brigada do Trakošćanskog Jezera u neposrednu blizinu njemačke granice. U međuvremenu dostigla nas je banda, koja je sa svih strana jurila prema nama tako, da je XII. Udarna Brigada svaki dan vodila borbu s bandom[10] i u svim tim borbama banda je bila natjerana u bijeg. Kako smo bili u neposrednoj blizini njemačke granice, to su nas napali na Trakošćanu i Švabe. Nije nam drugo preostalo nego da se prebacimo preko Strahinćice dublje u Hrvatsko Zagorje. Kako je cijelo vrijeme nad nama kružila avijacija, a noćni pokret i pokret s topom uopšte postao nemoguć, to smo bili prisiljeni da top uništimo. Prethodno smo ispalili 24 granate preko njemačke granice na koje su Švabe ujutro odgovorile također artileriskom vatrom.

Kroz Zagorje pratile su XII. Udarnu Brigadu neprekidne borbe[11] u koje je neprijatelj ubacio veći broj teških tenkova, to je brigada bila prisiljena da se drži južnih obronaka Ivančice, gde se je spojila sa XVI. brigadom. U toku nekoliko dana borbe pokazalo se, da je dalje nemoguće kretanje u pravcu zapada i naše snage su zajedno s kalničanima[12] krenule na Kalnik. Banda koja nas je pratila prešla je odmah za nama i odmah je otpočela borba na Kalniku u kojima je na XII. Brigadu napadalo 20 tenkova, a na Omladinsku Brigadu, koja se je nalazila s druge strane Kalnika napadala su 4 tenka. Naš Štab se nalazio vi sredini između obiju brigada kod Kalničkog Odreda Na nesreću zbog slabog osiguranja i neopreznosti Kalničana, banda je raspršila dva Kalnička bataljona i direktno napala na naš Štab. Mi smo se sami jedva izvukli izgubivši dobar dio prtljage. To je imalo kobnih posljedica za XII. Udar. Brigadu koja je isto tako bila prilično razbijena, a kad je saznala, da je Štab Divizije razbijen povjerovala je tomu i donijela je odluku, da krene na Bilogoru iste noći. Štab divizije je ponovno sakupio Kalničane i rastjerao bandu iz sela, a XVI. brigada ju je potpuno raspršila. Nakon toga krenuo je Štab Divizije sa XVI. brigadom u pravcu položaja XII. Udarne Brigade, no tada se već ista nije nalazila tamo. XVI. Brigada zadržala se još jedan dan na Kalniku i onda je krenula za XII. Udarnom Brigadom. XII. Udar- Brigadu slijedila je kolona njemačke vojske, a iza te kolone hvatala je XVI. brigada istu bandu za rep. Narod u selima kroz koja su te čudne vojske prolazile nije se mogao snaći tko sad koga goni. Njemci su pob-

10 Dvanaestu NOU brigadu napadale su snage Poglavnikovog tjelesnog zdruga, Zagrebačka ustaška posadna bojna, XI ustaška bojna i dijelovi 187. njemačke divizije.

11 O borbama XII NOU brigade vidi dok. br. 186.

12 Odnosi se na Kalnički NOP odred.

jegli u Bjelovar, a mi smo se u blizini Bačkovice spojili sa XII. Udar. Brigadom.

S time je naše putovanje bilo završeno i nastojali smo, da se povežemo sa Štabom Korpusa[13] i da dademo jedinicama potreban odmor, da bi bile sposobne za izvršenje zadataka.

II. POLITIČKI RAD I STANJE U JEDINICAMA

Za vrijeme čitavog puta nije se moglo politički raditi sa borcima u onolikoj mjeri, koliko je to potrebno, a i sami politički komesari su svakim danom putovanja davali sve manje od sebe upadajući u opću psihozu umora i nemogućnosti da se radi. Čitav rad političkih komesara sveo se na to, da se prate i komentarišu radio-izvještaji i da se borcima daju konkretna uputstva za odnos prema stanovništvu i postupke u određenim situacijama. Uoči akcija i borbi održavane su političke pripreme i na taj način dizao se moral kod boraca i zadaci su uspješno izvršavani.

Isto tako kao politički oslabio je i kulturno-prosvjetni rad među samim borcima, a glavno težište rada agitpropa prebacilo se na rad sa narodom, izrada letaka, pisanje parola i održavanje mitinga.

U toku putovanja napisana su tri letka, upućena narodu i to: jedan općeniti letak, drugi o palenju rudnika Zajezde, treći o zauzimanju Lepoglave. Izdana je izjava domobranskih oficira, koji su prešli na našu stranu sa topovima i koju su oni potpisali.

Upućena su tri pisma borcima u kojima im se govori o njihovim zadacima i njihovim uspjesima.

Zbog popuštanja tempa u političkom radu i zbog sve veće zamorenosti i izgladnjelosti boraca postepeno je opadao moral i disciplina, ali to nije bilo u nekoj većoj mjeri i nije bilo štetnih posljedica od toga. U glavnom može se reći da su borci pokazali visoku političku svjest i da su zadržali moral za vrijeme čitavog tog puta. Njihov odnos prema narodu bio je gotovo svuda posve pravilan, jedino u posljednjim etapama putovanja zalazili su mnogo češće u kuće i moljakali hranu. Isto tako je bilo i sa branjem voća. U početku partizani nisu uopće dirali u voće niti izlazili iz stroja, dok u zadnjim etapama sve češće se je moglo vidjeti grupe partizana, gdje se veru po voćarima.

Mnogo razumjevanja pokazali su borci u odnosu prema najsiromašnijem hrvatskom stanovništvu, koje im nije bilo u stanju dati ništa za jelo, jer su i sami bili mjesecima bez kruha. Susretali smo slučajeve u mnogim selima, gde je bilo ekonomsko stanje neverovatno loše i za naše prilike neshvatljivo.

Od svih političkih komesara najbolje su se istakli u radu komesar III. bataljona Omladinske Brigade »Jože Vlahović« i komesar III. čete II. bataljona XII. Brigade drug Đuro Trstenjak.

Na ovom putu pokazao se dobar agitprop XII. Udar. Brigade, dok je Agitprop Omladinske Brigade »Jože Vlahović« na pojedinim etapama puta gotovo posve zakazao.

13 Drugog korpusa NOV i PO Hrvatske.

Na sve borce je vanredno pozitivno djelovala vijest o padu Musolinija,[14] koja se je pravilno komentarisala i objašnjavala borcima.

Borbenost boraca i rukovodilaca bila je primjerno sve do momenta kada se u sukobu sa teškim tenkovima pokazala nemogućnost efikasne borbe protiv istih i štabovi bataljona počeli su se povlačiti bez naređenja, a čak je i Stab XII. Udar. Brigade učinio istu grešku.

III. ISHRANA, ODJEĆA I ZDRAVLJE PARTIZANA.

Ishrana boraca bila je u početku puta dobra sve do dolaska u Zagorje. U Zagorju jedinice su se hranile daleko slabije, što je izazvalo prilično iscrpljenost. XII. Udar. Brigada ishranjivala se nešto bolje od Omladinske Brigade, jer je Omladinska Brigada ostavila svoje kazane prije dolaska na Kalnik. Ni jedna ni druga brigada u Zagorju nisu imale kruha, na kojemu je bila najveća oskudica.

Nakon Lepoglavske akcije odjeća i obuća u XII. Udar. Brigadi se znatno popravila, ali još uvjek imade blizu stotinu bosih. U tom pogledu Omladinska Brigada nije se mnogo pomogla, i ona još ima preko 130 bosih i mnogo loše odjevenih.

Zdravlje boraca bilo je dosta dobro i nije bilo slučajeva čestog oboljavanja.

Ranjenike iz Zagorja smjestili smo u bolnicu na Kalnik, a XVIII. brigada smjestila je svoje na Bilogori.

IV. RAD I ZAPAŽANJA NA TERENU:

Zbog velike brzine, kojom smo prolazili kroz hrvatska sela nije bilo moguće politički raditi u onolikoj mjeri, koliko bi to bilo potrebno. U velikoj većini sela ipak smo uspjeli da održimo mitinge bilo na taj način što smo uspjeli sazvati narod, bilo tako da smo išli po kućama i mitinzirali sa pojedinim grupama u kućama.

Za održavanje mitinga nailazili smo na velike poteškoće. Narod je iz straha pred avionima i pred borbom bježao od svojih kuća, tako da ih je bilo vrlo teško sakupiti.

Općenito narod nas je susretao sa simpatijama i gledao je u nama vojsku, koja se bori za nešto bolje, za bolji život i veću slobodu. Tamo gde je postojao neki strah pred nama ubrzo se razbio na lepom postupku naših boraca prema stanovništvu. Kod naroda sazreva pomalo spoznaja, da smo mi njihova vojska, da nas treba pomoći i da se treba zajedno s nama boriti. Velika većina ljudi koji su nas upoznali došla je do tog zaključka, samo zapaža se da su oni još uvjek pod dojmom ustaške strahovlade i kod njih postoji najvjerovatnije strah pred Njemcima. Bilo iz nesvesti ili iz straha pred ustašama seljaci su u mnogim selima davali bandi podatke o našem pokretu i jačini.

14 Benito Mussolini, vođa talijanskog fašizma, zbačen s vlasti nakon iskrcavanja Saveznika na Siciliju jula 1943. godine.

Narod još nije upoznat sa izdajom četnika a isto tako ili još manje sa izdajom Mačeka. U dobrom dijelu sela osjeća se politički utjecaj HSS-a a susretali smo i slučajeve banditskog rada pojedinih grupa HSS-a, koje su u ime partizana vršili pljačku po selima.

Osjeća se da kod naroda igra veliku ulogu socijalni momenat i vrlo im je teško bilo objasniti naše palenje rudnika i uništavanje ostalih sredstava, kojima se neprijatelj služi. Nesumnjivo, da je najjače sredstvo naša propaganda bila naša snaga, naše beskrajne kolone i naši junački borci, koji su u svakom sukobu natjerali ustaše u bijeg.

Narod se vrlo teško odaziva mobilizaciji, ali imade već sela iz kojih je narod izbjegao i skriva se oko kuće i posve je sigurno, da će odred, koji će voditi borbu na onom terenu imati vrlo povoljne uslove za mobilizaciju, naročito među rudarskim radnicima, koji sada nemaju od čega da žive a sa velikim simpatijama gledaju našu borbu.

Mitinzi su održani u sledećim selima: Glogovnica, Sandrovac, Kalnik, Jabučeta, Babotok, Drenovac, Vojnovec, Ivanovec, Podgorec, Lobor, Završje, Puzuki , Dedine, Zibranovec, Ljubeščica, Margečan, Bednja, Bedeničkа, Malo Trojstvo, Kamešnica, Čabraji, Zajezdi, Golubovcu, i mnogim drugim selima.

Ukupno je na tim mitinzima mobilizirano oko 40 ljudi, koji su većim dijelom naoružani upućeni Kalničkom Partiz. Odredu.

V. RAD Š T A B O V A :

Štabovi su u glavnom odgovarali zadatcima, koji su bili postavljeni pred njih uz nekoliko kod njih manjih iznimaka i slučajeva.

Štabovi bataljona nisu pokazivali mnogo inicijative i bili su pomalo začaureni i uspavali. Najbolje od svih štabova radio je Štab XII. Udar. Brigade, koji je jedno vreme malo popustio, ali čim mu je ukazana greška ponovo se trgnuo i započeo sa intenzivnim radom. Kobno je samo što je u posljednjoj borbi na Kalniku taj štab krivo ocijenio situaciju i bez naređenja povukao cijelu brigadu.

U štabu Omladinske Brigade »Jože Vlahović« primjećeno je prilična nepovezanost u radu i ne postojanje kolektivnog rada. Sami odnosi u tom Štabu nisu najzdraviji, jer postoje nesuglasice između načelnika i ostalih članova tog štaba. Isto tako pokazalo se, da [je] taj štab ukazao suviše malo pomoći svojim nižim štabovima i premalo ih kontroliraju.

Štab divizije bio je u početku rasformiran po brigadama i nije kao cjelina djelovao. Načelnik Štaba Korpusa[15] sa komandantnom[16] i komesarom[17] divizije, te načelnikom Štaba II. Operativne Zone[18] ušao je u Operativni štab za XII. Diviziju i Kalnički Partiz. Odred. Rad tog operativnog štaba nije bio odmah u početku dovoljno povezan i često su se mijenjale na brzinu odluke koje su jednom stvorene. To je imalo za posljedicu i prilično slab uspjeh akcije u Jalkovcu, gdje je stvorena odlu-

15 Mate Jerković
16 Milan Stanivuković
17 Marijan Cvetković
18 Rade Bulat

ka, da se izvuku 4 brdske haubice, a bile su izvučene samo 2, a osim toga zbog neodržavanja veze prekinulo se sa evakuacijom prije vremena i nije se izvuklo onoliko plijena i granata koliko se to moglo.

U svom kasnijem djelovanju pokazao je Operativni štab više snalaženja, ali još uvijek ne onoliko koliko bi bilo potrebno.

VI. R A Z N O :

Dezerterstva bilo je u ove dve brigade koje su išle po Zagorju vrlo malo. Nešto dezertera imao je IV. bataljon XII. Udar. Brigade, koji su pobjegli u Moslavinu, Njihov broj iznosi nešto više od 10. Najviše dezertera imala je XVIII. brigada, ali još o njoj nemamo točan pregled, jer nije do sad u našem sastavu.

U Lepoglavi smo zarobili 2,000.000.— kuna od čega smo dali 500.000.— Kn. II. Operativnoj Zoni, 200 000. kn. Kalničkom Partizanskom Odredu, 500.000. kn. brigadama. Banda nam je odnela 1,000.000. kn. tako, da sada financijsko stanje iznosi: Brigade 300.000. kn. a Štab Divizije 100.000. kn.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu !

Politkcmesar:
Marijan Cvetković, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 23/1.

188

29. VII 1943.

Pismo Štaba XII divizije NOV Hrvatske Štabu II operativne zone NOV i PO Hrvatske o uzrocima povlačenja Divizije s Kalnika.

Primili smo Vaše pismo, koje ste nam uputili u vezi sa našim zadacima.[1] Neznamo u koliko ste Vi u momentu kada ste pisali ovo pismo, bili upoznati sa našim putem, odlukama i našim namjerama. Predbacujete nam, da nismo izvršili zadatke, koje je Vama naredio Glavni Štab, ili drugim rečima što nismo ostali na sektoru Kalnika sve dotle, dok **Vi** ne izvršite Vaš zadatak.

Točno je da mi nismo sto procentno izvršili naš zadatak u tim krajevima Hrvatske, ali smo izvršili veći dio tog zadatka ili grubo rečeno izvršili smo osnovni zadatak, a taj je da sa većim snagama prođemo kroz hrvatska sela, da se potučemo s neprijateljem na otvorenom terenu i da izvršimo pripreme za mobilizaciju hrvatskih masa u redove naše vojske. Na tom putovanju prema naređenju Glavnog Štaba trebali smo da se od polaska zadržimo mjesec dana i sada je taj rok već prešao. Na terenu smo vodili uspješno borbe s neprijateljem[2] i dokazali hrvatskom stanovništvu, da je naša vojska preko bolja od fašističke.

1 Vidi dok. br. 177.
2 Vidi dok. br. 185 i 186.

Bez obzira na sve to naše namjere bile su, da se zadržimo na Kalniku još dulje i da sačekamo Vaš dolazak, međutim Vas nije bilo, a neprijatelj je uspio najprije, da nam jednu brigadu (XVIII.) otjera u Slavoniju,[3] a zatim mu je uspjelo, da uz pomoć velikog broja teških tenkova potisne i XII. Brigadu preko pruge Koprivnica — Križevci.[4] U ovakvoj situaciji naša dužnost je bila, da se spojimo sa odbačenim brigadama i da nastojimo da sakupimo ponovo diviziju, jer situacija nam još nikako nije bila jasna i nismo znali da li je našim oslobođenim teritorijom prošla ofanziva ili ista još traje.

U razgovorima sa načelnikom vašeg štaba,[5] mi smo istakli da je našim jedinicama nužno potreban odmor, jer se već preko mjesec dana nalaze u stalnom pokretu, a zatim da imamo namjeru, da prođemo s našim snagama i kroz Moslavinu i da tamo izvršimo naš zadatak. Neznamo da li je Vama sve to poznato, ali ako Vam je poznato onda se još više čudimo kako ste Vi mogli da nam napišete pismo u ovakovom tonu.

U pitanju radio stanice za koju nam Vi pišete, mi nemožemo ništa poduzeti, jer iste nemamo niti šta znamo o njoj.

Nemožemo da izvršimo Vaše naređenje, kojim tražite da jednu brigadu stavimo pod Vašu komandu, jer je ta sama stvar, a i Vaš postupak u osnovi pogrešan. Vi ste se trebali zbog toga obratiti jednim dopisom na Stab našeg Korpusa, jer jedino on može da izda u tom smislu naređenje. Sto se tiče ocjene koju Vi dajete našem putu smatramo, da nije pravilno, da nam Vi prijetite Glavnim Štabom za ne izvršenje naših zadataka, a da se prethodno niste upoznali sa svim detaljima, koji su bili na našem putovanju. Sto se tiče odgovornosti mi smo svjesni i odgovaraćemo za svoja djela i postupke pred Štabom našeg Korpusa i Glavnim Štabom Hrvatske.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Politkomesar:		Komandant:
Marijan Cvetković, v. r.	M. P.	Milan Stanivuković, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 23/1.

3 Vidi dok. br. 157.
4 Vidi dok. br. 186.
5 Rade Bulat

189

29. VII 1943.

Izvještaj Tehničkog odsjeka Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske Tehničkom odsjeku Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske o radu građevinskih odsjeka, o stanju stručnog kadra, te radu i opremi radionica, napominjući da će uskoro biti osnovane sanitetska i pokretna brigadna radionica.

Ovaj Tehnički otsjek formiran je koncem mjeseca aprila te godine, najprije kod Štaba III Operativne Zone,[1] a sada u Štabu II. Korpusa.[2] Njegov osnutak pada neposredno iza neprijateljske ofanzive mjeseca marta i aprila,[3] pa mu se kao prvi zadatak postavlja obnova zgrada, ustanova, radionica koje je u svom nemoćnom bjesu neprijatelj popalio i uništio. Prilike za rad bile su teške, jer se moralo počimati potpuno iz nova, pa se tek postepeno prikupljanjem ljudi i alata (radnici su se bili razbježali, a alat je gotovo sav bio upropašten), mogao rad sve uspješnije i djelotvornije razvijati. U vezi s tim poteškoćama razvijala se i organizacija rada u tehničkom otsjeku dosta sporo, tim više što su pojedina područja dosta udaljena i što smo raspolagali sa premalim brojem stručnog osoblja. Sada možemo reći da su prilike u glavnom sređene, premda ima dosta još toga što se ima srediti i poboljšati.

Organizacija rada provedena je na taj način, što su kod pojedinih komandi područja formirani građevni otsjeci (sa građevnim referentima) i vojno-tehničke radionice (sa upravnicima radionica). Građevni referenti rukovode svim gradnjama svoga područja, brinu se za uspostavu mlinova i pilana, organizuju rad stolarskih radionica, brinu se za uzdržavanje cesta i mostova, te su po stručnoj liniji odgovorni ovom otsjeku, a po svemu ostalom komandi područja. Upravnici vojno-tehničkih radionica rukovode svojim radionicama, a rukovodstvo tehničkog otsjeka sa tim radionicama ostvaruje se putem tehničkog referenta koji sjedinjuje rad postojećih radionica, snabdjeva ih materijalom i organizuje nove radionice.

Rad g r a đ e v i n s k i h o t s j e k a

Građevinski otsjeci postoje kod komandi Diljskog, Papučko-krndijskog, Požeškog, Psunjskog i Bilogorskog područja. Zadaća njihova sastoji se u podizanju pozadine, odnosno ispunjavanju zadataka koje pred njih postavljaju komande područja. Ti se zadatci mjenjaju sa prilikama i **us**lovima naše borbe. Tako se odmah poslije reakcije postavio kao najvažniji zadatak uspostava zgrada za stanovanje i rad, dok smo kasnije **svu** pažnju posvetili gradnji zemunica za smještaj ranjenih drugova iz bol-

1 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 136, str. 303.

2 Vidi dok. br. 73.

3 Odnosi se na ofanzivu »Braun«; vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 3, str. 12—15, objašnjenje 1, dok. br. 21, 22, 23, str. 49—57, dok. br. 25, str. 60—64, dok. br. 27, str. 65—67, dok. br. 31, str. 71—72, dok. br. 40, str. 88—90, dok. br. 47, str. 100—108 i dok. br. 53, str. 115—116.

nice. Sada, kada smo u samoj žetvi, skoro sve raspoloživo ljudstvo gradi bunkere za žito, pa smo u tome pogledu prilično napredovali i u pogledu broja, a i u pogledu kvaliteta tih bunkera.

Sudeći po zadnjoj reakciji koja je vršena polovicom ovoga mjeseca[4] neprijatelju je glavni cilj da uništi sva postrojenja koja služe našoj Narodno oslobodilačkoj borbi. Tako nam je neprijatelj palio svuda gdje je naišao pilane i mlinove. Da bi u buduće to spriječili, poduzimamo mjere da bi mlinove uspostavili u zemunicama (pogon na upojni plin), čime bi ti mlinovi ostali spašeni i za slučaj ponovne reakcije.

Prije zadnje reakcije (11—18. ov. mj) raspolagali smo na svim područjima sa cirka 450 radnika gotovo svih mobilisanih. Broj je premalen s obzirom na zadatke koji su pred nama, ali i stim bi nekako izlazili samo kad nas neprijatelj svojim nastupanjem nebi ometao u izgradnji. Cim se završi žetva pred nas će se postaviti problem dalnje mobilizacije radne snage za podizanje naše pozadine.

Radnici u našoj pozadini podjeljeni su u radne desetine, vodove, čete i bataljone s odgovarajućim rukovodećim vojnim i političkim licima, za svako područje posebno, t. j. rad je organizovan na vojnoj bazi. Do sada smo (od maja mjeseca) podigli 54 zgrade i jedan mlin, izgradili 54 zemunice za hranu i materijal (veličine 3 X 2 do 6 X 3 met) 12 velikih bunkera za bolesnike (cirka 320 t. m.) te 4 cestovna mosta raspona 7 — 12 met.

Rad vojno tehničkih radionica

Na našem oslobođenom teritoriju imamo sada 3 stalne vojno-tehničke radionice, i to u Požeškom (broj 1), Psunjskom (broj 2), Papučko-krndijskom (broj 3), te jednu puškarsku radionicu u Diljskom području. Sve su te radionice nepokretne i vezane na područja. Radionica broj 1 spaljena nam je sada već drugi puta, ali je alat i materijal ostao spašen i ponovno normalno radi. Radionica broj 3 tek je osnovana, započela je radom pred 15 dana.

U tim radionicama raspolažemo sa sljedećim stručnim drugovima i alatom:

Radionica br. 1 ljudstvo: 7 bravara, 1 auto-mehaničar, 1 kovinotokar, 1 urar

alat: 1 strug, 1 električna i 1 stolna bormašina, aparat za autogenosvarivanje 1 dinamo od 220 V za osvjetljenje, 1 dinamo za punjenje akumulatora od 6 V., 1 motor za upojni plin za pogon radionice i 5 škripova razne veličine.

Radionica br. 2 ljudstvo: 3 strojobravara, 2 mehaničara, 2 puškara, 1 bravar, 1 kovinotokar, 1 limar i 2 kovača.

Pogon vodeni.

Radionica br. 3 ljudstvo: 1 električar, 2 strojobravara, 1 kovač

[4] Odnosi se na ofanzivu koju su otpočeli Nijemci, ustaše i domobrani na Bilo-goru i Slavoniju 8. VII 1943. god.

alat: 1 dinamo za svjetlo, od 120 V., 1 aparat za svarivanje, 1 dinamo za punjenje akumulatora od 6 V. 1 bor mašina sa škripom, 3 škripa razne veličine, 1 motor na upoj ni plin od 6 KS za pogon radionice, 1 strug.

Alat radionice broj 2: 1 strug sa priborom, dinamo za rasvjetu, 1 stolna bor mašina, 4 škripa razne veličine, aparat za svarivanje, 1 poljska kovačnica, i dinamo za punjenje akumulatora od 6 V.

Detaljan popis alata odnosno čitavog inventara radionice dostaviti ćemo vam naknadno čim taj inventar bude sređen, prema uputama koje ste nam poslali. Jednako tako ćemo vam poslati iskaz stručnog osoblja koje radi u tim radionicama. Magazin materijala nemamo, ali ćemo pristupiti njegovom uređenju čim to bude moguće (sve radi za žetvu, pa nemamo raspoloživih radnika za gradnju).

U vezi uputa koje ste nam poslali za organizaciju rada stalnih i pokretnih radionica, napominjemo, da u našim vojnim jedinicama nemamo pokretnih puškarskih radionica, pa ćemo poduzeti sve da ih što prije organiziramo. Moramo kod toga naglasiti da za naše jedinice dolaze u obzir samo brigadne radionice. S jedne strane radi toga što je oslobođeni teritorij dosta skučen, pa se u redovnom stanju veći popravci oružja nesmetano i najbolje vrše kod stalnih radionica (laka pristupačnost), a s druge strane radi toga što je u slučaju jače reakcije ne moguće prebacivanje radionica na konjima (divizijske), da o kolima ni ne govorimo (Korpusne). U slučajevima da to bude moguće brigadne radionice popunit će se za vrijeme reakcije drugovima i alatom stalnih radionica, čime će u tom iznimnom stanju moći doći do formiranja privremene divizijske radionice.

S tim u vezi mi smo već zatražili od vojnih jedinica da nam stavi na raspoloženje stručne metalske radnike, kako bi mogli preći na organizaciju brigadnih radionica, ka popunjavanju i proširenju rada dosadašnjih radionica, izboru drugova koje bi poslali na puškarske i pirotehničke kurseve. Što se tiče kursa, mi ćemo vam staviti zaseban predlog čim naše vojne jedinice nam stave na raspolaganje stručne radnike.

Sanitetske radionice još nemamo, pa ćemo u najskorije vrijeme prići formiranju iste.

U radionicama se vrše popravci pješadijskih i artiljerijskih oružja, izrađuju se pojedini njihovi djelovi, režu se bombe i iz njih vadi eksploziv za diverzante. Zatim se u radionicama popravljaju radio aparati, pisaće mašine, pogonski strojevi, te izrađuju dezinfektori i razni limarski pribor. Izradi municije nije još pristupljeno, a do sada se nije ni pokazala potreba za izradbu iste.

U uputama koje ste nam poslali zatražili ste da vam pošaljemo spisak stručnog osoblja po formularu obavještaj. otsjeka. Pošto mi tog formulara nemamo, molimo vas da nam ga pošaljete kako bi po njemu mogli sastaviti iskaz ljudstva.

Smrt Fašizmu — Sloboda Narodu !

V. d. politkomesara:	Šef tehničkog otsjeka:	Komandant:
Jefto Šašić, v. r.	Čop Bogumil	Petar Drapšin, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 51/1.

190

29. VII 1943.

Izvještaj Štaba Daruvarskog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu i akcijama Odreda.

Šalje se naslovu deseto dnevni vojnički izvještaj o radu ovoga Odreda tokom minulih **20** dana, pošto **20**. o. mj. nismo uslijed ofenzive[1] poslali izvještaj.

Rad ovoga Odreda posljednjih 20 dana je slijedeći: Jedinice ovoga Odreda krenule su 10. o. mj. po naređenju Štaba Korpusa,[2] na položaj Bukova Voda Javorik s tim, da se pravi zasjeda i ometa neprijatelju na cesti Pakrac Bučje. Jedinice ovoga Odreda 12. o. mj. bile su u zasjedi na cesti Pakrac — Bučje ispod sela Branežaca, gdje su sačekali i uništili jedan neprijateljski kamion i ubijen šofer. Od plijena je dobiveno jedna puška mauzer sa fišeklijama i municijom. Isto tako dobiveno je 10 ranaca sa vojničkom spremom, među kojima je bilo 5 pari vojničkog odijela, 4 para cipela. Iste jedinice 14. omj. krenule su na svoj sektor u Borci Bijela, gdje smo bili na položaju sve do dana 15. VII., pošto je banda istoga dana prodrla u sela i zaposjela glavne položaje. Istoga dana navečer naš Odred krenuo je u dva pravca, tako da je I. Bataljon ovoga Odreda ostao na našem sektoru, dok je II. Bataljon krenuo pravac Psunj, Trokut[3] i okolo na svoj sektor. Jedinica II. Bataljona napravila je zasjedu 19. VII. u Slaveksovom vinogradu u Japagi. Ista zasjeda bila je kompromitovana, tako da je prva četa bila opkoljena od bande i tako nismo imali uspjeha. Na istoj zasjedi ista jedinica primila je borbu sa neprijateljem. U istoj borbi zarobili smo jednoga domobrana sa cijelom vojničkom spremom, koji je ostao u našim redovima. Na istom putu Trokut Kukunjevac mobilisali smo 30 novih boraca, koji su ostali u našem Odredu.

25. o. mj. u zajednici sa Posavskim Odredom,[4] napravili smo zasjedu na prugi Pakrac Banova Jaruga u sporazumu sa jednom diverzantskom grupom. Po nailasku voza, mine koje su diverzanti postavili iste su zatajile, tako da je voz prošao ne oštećen i tu nismo imali nikog uspjeha. Istoga dana krenuli smo za naš sektor, gdje smo stigli 26. o. mj. ujutro. Jedinice I. Bataljona za vrijeme ofenzive t. j. od 19. pa nadalje uništile su i popalili 13 vršaćih kompletnih strojeva, dok je jedna vršaća garnitura izvežena u potpunom ispravnom stanju i predana rukovaocu I. slagališta.

Jedinice ovoga Bataljona u zadnjih 10 dana osiguravaju položaje da ne bi banda mogla da prodre na naš oslobođeni teritorij, tako da bi seljaci mogli u miru da spreme žetvu. Isto tako jedinice ovoga Odreda stavljene su na raspoloženje narodu da im pomognu sakupiti i spremiti što prije žito.

1 Odnosi se na ofanzivu koju su Nijemci, ustaše i domobrani otpočeli 8. VII 1943. god.

2 Drugog korpusa NOV i PO Hrvatske.

3 Odnosi se na prostor između komunikacija Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okučani — Pakrac.

4 Vidi dok. br. 197.

Po formiranju ovoga Odreda[5] primili smo jedan Bataljon, koji se nalazio na našem sektoru, koji je bio i sa vojničke i političke strane veoma slab. Međutim do danas stanje se je popravilo.

Rukovodeće drugove u ovome odredu uspostavili smo kako smo to već ranije javili Štabu Korpusa, tako da smo odmah pristupili vojnom kao i političkom radu, tako da danas imamo dobar vojni kadar, a prilično i politički. Borci ovoga Odreda su hrabri i borbeni, sama disciplina još [je] dosta slaba ali nastojimo svim mogućnostima da se ista popravi i da bude na svojoj visini.

Rukovodeći drugovi Štaba ovoga Odreda sastaju se sa nižim rukovodećim drugovima svakoga tjedna najmanje po dva puta, gdje se pretresaju svi nedostaci u našim jedinicama, kao ispravljanje grešaka pojedinaca.

Jedinice ovoga Odreda vrše, kad je god moguće, vojnu obuku, i to ratna služba, borbena obuka i ekzercir.

Pošto nam nije naš Štab Odreda još upotpunjen, a kako nam fali obavještajac i informativac ovoga Štaba Odreda, to Vas molimo da nas iste drugove, u koliko je to moguće, pronađete i uputite na istu dužnost u Štab ovoga Odreda. Kako Vam je to poznato da na ovom sektoru ima dosta petokolonaša, zato nam je potreban dobar obavještajac kao i informativac, a koje mi ne možemo pronaći u našim jedinicama, koji bi mogli vršiti istu dužnost.

Isto tako izvještavamo Vas da smo pri Štabu ovoga Odreda osnovali bolničku četu, koja se sastoji od 25 drugova. Za bolničare smo izabrali dobre i hrabre drugove, koji će u najtežoj situaciji moći da izvlače i spašavaju ranjene drugove.

Što se tiče obuće i odjeće u našem Odredu, dosta slabo stojimo, a naročito što se tiče same obuće. Drugova imamo bosih skoro jedan bataljon. Molimo Štab Korpusa u koliko je moguće i ako postoji mogućnost da nam se izradi bar nekoliko pari cipela od kože, koju smo ranije dignuli u Banovoj Jarugi i predali je komandi Područja. Kako naši borci, koji su bili u akcijd kad smo dizali istu kožu, a znaju da iste ima, pa stalno traže da bi im se moglo dati bar nešto kako nam je to obećala ranije i komanda Psunjskog Područja.

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Komandant:
Jovan Milaković, v r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

5 O formiranju Daruvarskog NOP odreda vidi dok. br. 92.

191

29. VII 1943.

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Pakrac Okružnom komitetu KPH Nova Gradiška o organizacionom stanju KP, SKOJ-a, USAOJ-a, AFŽ-a i NOO-a, radu Agitpropa, mobilizaciji i političkoj situaciji na području kotara te o ekonomskom stanju, teroru prema članovima KP i narodu, kao i o šteti koja je učinjena za vrijeme julske ofanzive.

Dragi drugovi,

Šaljemo Vam redoviti mjesečni izvještaj, o stanju na našem Kotaru za mjesec Juli 1943. i to:

I. PARTIJA: Sastoji se od 74 članova, 59 druga, 15 drugarica, 62 Srba, 6 Hrvata, 4 Čeha, 1 mađar, 1 talijan, 67 seljaka, 5 radnika, 2 zanatlije.

Partijske organizacije pođeljene su na Kotarski Komitet i 6 Općinski Komiteta te na 17 Partijskih jedinica.

Kotarski Komitet sastoji se od 8 članova, 7 drugova jedne drugarice 7 srba, 1 hrvat, seljaci. Komitet se sastaje svakih 10 dana a po potrebi i vanredno, na sastancima se pretresa rad i podnose izveštaji po dnevnom redu tj. po sektorima rada kako je koji član zadužen^na sastancima
I i II put posle završenog dnevnog reda proučava se Materijal, dok III put tj. na plenumu KK. nema političke izgradnje pošto je dnevni red i izvještaji mnogo opširniji.

Općinski Komiteti sastoje se svaki od 4 člana, tj. tako da mogu obuhvatiti najglavnije sektore rada, dok ostale sektore još po nekome primetnu. Komiteti se sastaju svakih 10 dana a po potrebi i izvanredno, na sastancima se pretresa rad po dnevnom redu tj. po sektorima rada kako je koji član zadužen, te posle dnevnog reda se uzme politička izgradnja, tako da se izobrazbeni sastanci ne održavaju posebno.

I Općinski komitet sa sjedištem u G.[1] Čagliću, sastoji se od 4 člana 3 muška, 1 ženske, srbi, seljaci. Djelokrug rada Bobare, G. i D.[2] Rogolji, Lještani, G. Čaglić Bijela stijena, Bjelanovac, Katolički i Pravoslavni Bukovčani, Skenderovci.

II Općinski Komitet sa sjedištem u Brusniku, sastoji se od 4 člana,
3 muška, 1 ženske, srbi, seljaci, djelokrug rada, Seovice, Kraguj, Brusnik, Lipovac, G. i D. Sumetlica.

III. Općinski Komitet sa sjedištem u Roguljama, sastoji se od 4 člana 3 muška, 1 ženska, srbi, seljaci, djelokrug rada Kričke, Cicvare, Bjelajci, Cikote, Rogulje, Jakovci, Prgomelje, Tisovac i Glavica.

IV Općinski Komitet sa sjedištem u Budićima, sastoji se od 4 člana, 2 druga, 2 drugarice, srbi, seljaci, djelokrug rađa Grđevica, Koturići, Popovci, V. i M.[3] Budići i Bučje.

1 Gornji
2 Gornji i Donji
3 Veliki i Mali

V Općinski Komitet sa sjedištem u Ožegovcima, sastoji se od 4 člana, 2 druga, 2 drugarice, srbi, seljaci. Djelokrug rada Ožegovci, Branešci, G. S. i D.[4] Grahovljani, Dereza i Barica.

VI Općinski Komitet sa sjedištem u Batinjanima, sastoji se od 4 druga 1 hrvat, 1 srbin, 1 čeh, 1 mađar, 2 seljaka, 1 radnik, 1 obrtnik. Djelokrug rada Batinjani, G. i D. Obrež, Omanovac, Toranj, Kunovo selo, Kapetanovo polje, Klisa, Lipik, Pakrac, Prekopakra, Filipovac, Franjevac, i Badljevina.

Na prvoj Općini ima 3 Partijske jedinice: sa 11 članova, 7 muški, 4 ženske, srbi, 9 seljaka, 2 radnika. Jedinice se sastaju redovito 2 puta nedeljno, 1 sastanak po dnevnom redu, članovi podnose izveštaje po sektorima kako je koji zadužen, 2. sastanak je izobrazbeni, jedinice su proučavale Proleter,[5] Lenjin o seoskoj sirotinji.[6] Članovi su svi u van partijskim organizacijama te im je tako mnogo olakšan rad i prenošenje direktiva u svoje organizacije. Jedinice su imale u zadatku sav rad i prenašanje direktiva u svoje organizacije. Jedinice su imale u zadatku sav rad 1 prenašanje direktiva koje su stigle od Partijskih rukovodstava na van partijske organizacije, u kome su radu potpuno uspjele, pošto su i sami u tim van partijskim organizacijama, disciplina kao i politička izgradnja kod članova je vrlo slaba.

Na drugoj Općini ima 3 Partijske jedinice: sa 10 članova 8 muški, 2 ž.srbi, 9 seljaka, 1 radnik. Jedinice se sastaju 2 puta nedeljno, prvi sastanak je po dnevnom redu članovi podnose izveštaj po sektorima rada kako je koji zadužen, drugi sastanak je izobrazbeni, za vreme neprijateljske reakcije[7] jedinice se nisu redovito sastajale, dok je posle reakcije nastavljen redoviti rad, članovi su svi u van partijskim organizacijama te preko istih prenose u život partijsku liniju. Jedinice su proučavale razvitak društava,[s] Kom. Partija i Proleter. Članovi [su] vrlo slabo politički izgrađeni te im je otežano sprovođenje direktiva, ali su voljni za rad.

Na trećoj Općini ima 3 Partijske jedinice: sa 10 članova, 8 muški, 2 ž. srbi, 9 seljaka, 1 zanatlija. Jedinice se sastaju dva puta nedeljno, isto kao i kod prve dve općine, članovi su svi u antifašističkim organizacijama, te tako prenose direktive koje dobiju od Partije, na sastancima su proučavali Kom. Partija, i Razni prop, materijal. Članovi su dosta slabo disciplinovani, te vrlo slabo politički izgrađeni, ali su voljni za rad.

Na četvrtoj Općini ima 2 Partijske jedinice: sa 13 članova, 8 muški, 5 ženski, srbi, seljaci, jedinice [se] sastaju redovito dva puta nedeljno, isto kao i kod gornjih Općina. Članovi su svi u anti fašističkim organizacijama te im je na taj način mnogo olakšano sprovoditi direktive u djelo koje dobivaju od Partijskih foruma, materijal su proučavali Kom. Partija, Historija I glava.[9] Jedinice su svoje zadatke izvršile na zadovoljstvo Partije i naroda, dok politička izgradnja i kod njih kao i kod ostalih zaostaje.

4 Gornji, Srednji i Donji
5 Organ CK KP Jugoslavije.
6 V. I. Lenjin: »Seoskoj sirotinji«.
7 Odnosi se na ofanzivu Nijemaca, ustaša i domobrana na Slavoniju, koja je počela 8. VII 1943. god.
8 Brošura: »Razvitak društva«.
9 Brošura: »Istorija Svesavezne komunističke partije (boljševika)«.

Na petoj Općini ima 2 Partijske jedinice: sa 8 članova, 6 muških, [2 ženske] Srbi, seljaci. Jedinice održavaju sastanke dva puta nedeljno, isto kao i kod prvih Općina, članovi su svi u anti fašističkim organizacijama, te prenose direktive na svoje organizacije koje dobivaju od Partijskih foruma, jedinice su sve zadatke izvršile na zadovoljstvo Partije i naroda, dok im politička izobrazba kao i kod ostalih izostaje, jedinice su proučavale Kom. Partija i Proleter.

Na šestoj Općini ima 3 Partijske jedinice: sa 11 članova, [svi] muški, 7 seljaka, 3 radnika, 1 obrtnik, 4 hrvata, 4 čeha, 1 Mađar, 1 tali j an,
1 srbin. Jedinice se sastaju redovito jedan put nedeljno a po mogućnosti
1 dva puta, pošto je to neoslobođeni teritorij i radi naleta bande nije moguće redovito imati sastanke. Na sastancima se pretresa rad po sektorima kako je koji član zadužen, članovi su u većini i članovi NOO. dok ostali koji nisu, zaduženi [su] sa ostalim antifašističkim organizacijama i osnivanju novih organizacija. Jedinice su proučavale Nacionalno pitanje,[10] Proleter, Imper. ratovi.[11] Članovi sa svoj'im radom i ispunjavanjem direktiva slabo su zadovoljili radi prevelike konspiracije.

U Kotarskom NOO. ima jedna Partijska jedinica od 3 člana, [svi] muški, srbi, 2 seljaka, 1 radnik, sastanke održavaju redovito dva puta nedeljno 1 po dnevnom redu pretresa se rad po sektorima, kako je koji član zadužen, a drugi za političku izgradnju, članovi su sa svojim radom zadovoljili, proučavali su Kom. Partija, Razv. društva.

Jedna pored ostalih Partijska jedinica od 5 članova ima u udarnoj grupi KK. muški, seljaci, 4 srbina, 1 hrvat, sastanke održavaju redovito dva puta nedeljno, jedan po dnevnom redu drugi izobrazbeni, a po potrebi se održavaju i više puta. Jedinica je dosta slabo zadovoljila sa svojim radom, kako političkim, tako i vojničkim.

II K A N D I D A T I : Na kotaru ima svega 63 Kandidata, 46 muški, 17 ženski, 56 srba, 3 hrvata, 1 Čeh, 1 slovenac, 2 Njemca, 61 seljak,
2 radnika.

Kandidati su podeljeni na 15 grupa, na prvoj Općini ima 3 grupe, na drugoj Općini 3 grupe, na trećoj Općini 3 grupe, na četvrtoj Općini 2 grupe, na petoj Općini 2 grupe, na šestoj Općini 2 grupe.

Sve kandidatske grupe održavaju sastanke redovito dva puta nedeljno prvi po dnevnom redu drugi izobrazbeni, kandidati su u većini kao članovi antifašističkih organizacija i tako su i zaduženi po sektorima, dok oni koji nisu u većini su zaduženi da pomažu članovima Partije u njihovim radovima. Kandidati su vrlo slabo disciplinovani te dosta neredovito dolaze na sastanke, a naročito sada u ovim radnim danima, u glavnom su voljni za rad i nepokolebljivi i nepomirljivi prema neprijatelju.

III S K O J : Na kotaru ima 123 Skojevca, 38 muški, 85 ženski, 113 srba, 6 hrvata, 3 čeha, 1 mađar, 120 seljaka, 3 đaka.

Skoj je podeljen na Kotarsko rukovodstvo i 5 Općinskih rukovodstava na oslobođenom teritoriju. Te na 32 atkiva na čitavom Kotaru, 4 na neoslob. ter.

10 J. V. Staljin: »Nacionalno pitanje«.
11 V. I. Lenjin: »Imperijalistički ratovi«, umnožila tehnika Agitpropa OK KPH Nova Gradiška.

Kotarsko rukovodstvo sastoji se od 5 članova, 4 muška, 1 ženska, 4 srba, 1 hrvat, 3 seljaka, 2 đaka, Općinska rukovodstva obuhvaćaju 28 članova, 6 muški, 22 ženske, 27 srba, 1 hrvat, seljaci, Općinska rukovodstva kao i Kotarsko održavaju sastanke redovito svakih 10 dana, dok zadnje vreme tj. kako je počela reakcija do danas nisu održavali ni Kotarsko ni Općinska. Rukovodstva su dosta neaktivna razlog što su članovi svi seljaci te su više vezani za kuću, i politički dosta slabo izgrađeni.

Na kotaru ima 32 Skojevska aktiva sa 120 članova,[12] 36 muški, J34 ženske, 111 srba, 5 hrvata, 3 čeha, 1 mađar, od toga ima 4 na neoslođenom teritoriju od 19 članova, 7 muški, 12 ženski, 13 srba, 2 hrvata, 3 čeha, 1 mađar, seljaci.

Aktivi se sastaju redovito dva puta nedeljno dok sad za vreme ljetnih radova jedan put, rad su podelili po sektorima, kako aktivi tako i Rukovodstva.

Aktivi vrlo slabo zadovoljavaju sa svojim radom.

IV U S A O J : Na kotaru ima 719 članova Usaoja, 220 muški, 499 ženski, 694 srba, 17 hrvata, 5 čeha, 2 talijana, 1 mađar, seljaci.

Na kotaru ima 46 sela, 35 ima organizovani Usaoj dok u ostalim još nije organizovan. Na Kotaru ima Kotarsko i 5 Općinskih Usaoja.

Kotarski Odbor Usaoja ima 6 članova, 4 druga, 2 drugarice, 4 srbina, 2 hrvata, seljaci. Sastanke nisu redovito održavali, rad su podelili po sektorima. Općinskih odbora Usaoja ima 5 sa 30 članova, 14 drugova, 16 drugarica, 29 srba, 1 hrvat, seljaci, do sad se odbori nisu redovito sastajali, rad im je podeljen po sektorima ali vrlo slabo zadovoljavaju sa radom.

Seoske organizacije Usaoja isto se ne sastaju redovito omladina je voljna za rad ali ima vrlo slaba rukovodstva. Materijal su proučavali Om. borac.[13]

Naša je pilana proradila.

V R A D N E Č E T E : Na Kotaru ima 6 radnih četa na oslobođenom teritoriju sa ukupno 619 članova. Rad radnih četa za prošlih mjesec dana nije nam tačno poznat ali u glavnom radne čete nisu zadnjih mjesec dana radile organizovano, radi neprijateljske reakcije.

VI P I O N I R I : Na Kotaru ima ukupno tj. na oslobođenom teritoriju 1259 pionira, otvorenih škola ima 7 i u 5 sela radi Usaoj ukupno ih ide u škole 496 članova, dok isto u zadnje vreme vrlo se slabo radi razlog je bio prvi neprijateljska reakcija, te posle veliki poljski radovi.

VII N. O. O. : Kotarski NOO. ima 25 članova širi 3 člana izvršnog, 20 muški, 5 ženski, 23 srbina, 2 hrvata, seljaci, Općinskih NOO. ima 6 na oslobođenom, 5 na neoslobođenom 1. Kotarski NOO. održava sastanke redovito svaki mjesec a po potrebi i izvanredno, Kotarski NOO. vrši sve poslove narodne vlasti i u tim svojim dužnostima zadovoljava, prenosi sve direktive od viših vlasti na niže i kontroliše te pomaže u radu

12 Broj članova SKOJ-a iskazan na dva mjesta i razlikuje se za tri člana.

13 »Omladinski borac«, organ Saveza mlade generacije za Hrvatsku, podnaslov od februara 1943. god. List Ujedinjenog saveza antifašističke omladine Hrvatske.

istim, uživa puno poverenje naroda. Za vreme reakcije Kot. NOO naročito se istakao tako da je za vreme cele reakcije bio sa svojim sjedištem u šumi među narodom, te je održao dva masovna sastanka (Mitinga) među narodom, koje je narod oduševilo, te organizovao u sporazumu sa štabom Korpusa[14] evakuaciju naroda sa 4. i 5. Općine pod vodstvom komandira izabrani između samih seljaka. Kot. NOO vrši po mogućnosti nabavke za potrebe naroda, osniva civilne radionice za potrebe naroda. Izvršili su sabirnu akciju preko Općinskih i seoskih NOO za Liku tačna količina još nije poznata. Općinskih NOO ima na oslobođenom teritoriju 5 sa 35 članova, 25 muških, 10 ženskih, 33 srbina, 2 hrvata, seljaci. Općinski NOO. prenose sve direktive koje dobiju od Kot. NOO. i kontrolišu i pomažu u radu seoske NOO. Općinski se još nisu dovoljno osamostalili u radu ali u većini slučajeva izvršuju svoje zadatke uz pomoć K. NOO. Na neoslobođenom teritoriju ima jedan op. NOO.[15] koji vrlo slabo djeluje pošto je opasnost od stalnog naleta bande. Seoskih NOO. ima 30 sa 150 članova, i 6 poverenika, 149 srba, 7 hrvata, seljaci, 109 muški, 47 ženski, seoski NOO. u većini zadovoljavaju u svome radu dok pojedini tj. u kojima nema članova KP. slabo zadovoljavaju.

VIII A. F. Z.: Kot. A O Z. ima 15 članova, 5 u užem, srpkinje, seljanke, sastanke održavaju svakih 14 dana. Općinskih A. O. Z. ima 5 sa 40 članova, 38 srbi, 2 hrvatice, seljanke, sastanke održavaju svakih 14 dana, ali zadnje vreme se nisu redovito održavali. Seoskih A O Z. ima 39 od toga ima 5 na neoslobođenom teritoriju sa ukupno 197 članova, 181 srba, 4 hrvata, 8 čeha, 4 talijanke, A. O. Z. Kako kotarski Općinski tako i seoski vrlo su voljni i aktivni u pomaganju NOB dok na sastanke još neodazivaju se onako kako bi to trebalo a naročito politički su vrlo slabe.

IX AGIT-PROP RAD: Vrši se na svim masovnim sastancima, popularizira se naročito ZAVNOH, Glavni štab Hrvatske, AVNOJ, Vrhovni štab, NOB, SSSR, savez Engleske, Amerike, itd- raskrinkava se Jugoslavenska Vlada, Vodstvo HSS-a, Četnika, Agit-prop, vrši se još pismeno rasturanjem letaka, radijo izveštaj a, i dr. prop, materijala, pismena propaganda se vrši naročito na neoslobođenom teritoriju gdje je vrlo teško održavati masovne sastanke.

X KULTURNO PROSVETNI RAD: Omladinskih Domova imade 13, pjevačkih horova 7, rad u domovima je za sad vrlo slab, zidnih novina nema, pjevački horo vi vrlo slabo rade, Analf. tečajevi isto su neredovni, dopisništvo slabo, razlog svega jesu veliki poljski radovi za spremanje ljetine, 15 omladinaca i omladinki naučilo je čitati i pisati, još imade 87 nepismene omladine.

XI V. K. :[16] Rad sa neprijateljskom vojskom je prekinut radi velikog hapšenja, 2 člana V. K. su došla u Partizane 3 su uhapšena, i sa njima 87 domobrana, 1 satnik, 1 poručnik. 1 zastavnik, 1 narednik, 2 vodnika, ostalo domobrani. Tako je rad sa neprijateljskom vojskom za sad prekinut, uhvaćena je veza sa dva domobrana ali još od njih nema nikak-

14 Drugog korpusa NOV i PO Hrvatske.
15 Općinski NOO sa sjedištem u Batinjanima.
16 Vojni komitet, pobliže vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 118, objašnjenje 1, str. 265.

vog rada. Rad u vojno pozadinskim ustanovama: Naročito je zapušten politički se vrlo slabo radi, tako je sekretar KK. održao sastanak sa Partijskom jedinicom u komandi straže br. 2 i sekretar jedinice izveštava da od njega u opšte nitko ne traži nikakovih izveštaja o radu niti tko dolazi da pregleda rad osim poneki put vojni instruktor a politički nitko.

XII. UDARNE GRUPE: Sastoji se od 11 drugova, 9 srba, 2 hrvata, 5 članova KP, 3 Kandidata, 3 Skojevca, grupa je naoružana sa 10 karabina. Zadnjih mjesec dana je izvršila sledeće akcije. 1) Uhapsila jednog bandita, koga je vojni sud osudio na smrt, 2) Od istoga bandita je zaplenjeno 10 kom. svinja, te neke druge stvari koje je isti opljačkao iz dignutih srbskih sela, 3) Popalili Vojne spise i registar u Badljevačkoj općini, 4) Uništili 9 vršaćih strojeva, te zaplenili 5 kaiša, i 4 magneta, sa istih strojeva, 5) Zaplenili jedan bicikl od bundaša,[17] 6) Popalili spise od kulturbunda u selu Miljanovac, 7) poskidali 1.000 m telef. žice Sirač—Badljevina.[18]

Grupa u svom radu nije zadovoljila pored vrlo maloga broja akcija vrlo su malo i politički radili a naročito među narodom nikako, disciplina je kako kod udarnika tako i kod rukovodećih vrlo slaba, tako je jedne večeri jedan udarnik otišao bez ičijeg znanja i naišao na bandu koja ga je ranila i odvezla u bolnicu temu je od rane odrezana noga, kod njega je zaplenjen i karabin i tako smo zbog nediscipline izgubili jednoga druga i karabin, jedan drugi se je zarazio, nekoji su se počeli kartati, koje greške smo najotsudnije kritikovali.

XIII. MOBILIZACIJA: Sa našega Kotara zadnjih mjesec dana je mobilisan vrlo mali broj, tako je sa neoslobođenog teritorija oko 20 hrvata i to koji su morali bježati od bande, na oslobođenom teritoriju izašlo je naređenje da se izvrši mobilizacija do 45 god. ali je naišla reakcija i mobilizacija je ostala za izvršenje u drugom mjesecu.

XIV. POLITIČKA SITUACIJA: Raspoloženje masa na našem Kotaru je za vreme neprijateljske reakcije popustilo, ali se sad popravilo, narod se pokolebao radi neprijateljski letaka ali su se uvjerili da je to laž i sad su se mnogo popravili. Četničkih zapažanja zapaža se neka rovarenja koja bi mogla imati neke veze s njima i to na prvoj Općini, naročito u selu G. Caglić, o tome smo poveli najoštrije mjere naročito preko Partijskih organizacija, isto i na Općini broj 6 na neoslobođenom teritoriju moglo se zapažati dok nije uhapšen Đuro Marin[19] (Jelen) koji je streljan, te posle toga ne može se primetiti naročito rovarenje. Zapažanja se mogu primetiti mnogo više naročito na Općini br. 6 na neoslobođenom teritoriju, ne može se primetiti nikakav organizirani rad ali se primećuje djelovanje njihovo, u tome što pomažu u propagandi neprijatelja da će Partizani propasti, i raznu drugu propagandu, te stime pomažu neprijatelju u njegovoj mobilizaciji, i propagandi, u

17 Naviz za pripadnika Njemačke narodne skupine.
18 Rečenica je nadopisana tintom.
19 Vidi dok. br. 30 i 100.

selima I i V Općine tj. u pojedinim može se prime ti ti neka neprijateljska špijunaža, izgleda da je neprijatelj organizirao tajnu plaćenu špijunažu. Prema istim djelovanjima su poduzete sve moguće mjere preko Partijskih organizacija da se toj špijunaži stane na kraj.

XV. EKONOMSKO STANJE MEĐU NARODOM: Ishranbeno stanje se popravlja pošto pristiže nova hrana. Odjeća i obuća vrlo slabo, dok još sad preko ljeta je podnošljiva, alat za obradu zemlje isto oskudno ali su Okružni[20] i Kotarski NOO. organizovali sakupljanje alata na neoslobođenoj teritoriji, i tako je ovih dana stiglo sa neoslobođenog teritorija veći broj srpova, kosa, i drugog alata, koji se dijeli među narod.

XVI. VEZA SA TRŽIŠTEM: Naš Kotar neodržava veze sa tržištem osim neoslobođenog teritorija, ali se i tamo sprečava svaki odvoz na tržište koje je po prilici uspjelo, sa I Općine iz svih sela odlazi se u grad, ali se ništa ne odnosi, isto iz dva sela sa druge, i jednog sa pete Općine, ali isto na tržište se ništa ne odnosi.

XVII. ŠTETA REAKCIJE: Na Kotaru je učinjena sledeća šteta od neprijateljske reakcije.

1) Članova KP. ubijeni — — — — — — — — 1
2) „ Uhapšeno — — — — — — — 8
3) Kandidata ubijeno — — — — — — — —
4) „ uhapšeno — — — — — — — — 4
5) Naroda ubijeno — — — — — — — — — — 17
6) „ otjerano u logor — — — — — — — 8
7) Kuća popaljeno — — — — — — — — — — 87
8) Ostalih zgrada — — — — — — — — — — 184
9) Krupne stoke oterano (Goveda i konja) — — — 507 kom.
10) Sitne stoke „ (ovce, svinje i koze) — — 1223 kom.
11) Senice odveženo ili uništeno — — — — — 4600 kgr.
12) Kukuruza „ „ — — — ——- 6700 kgr.
13) Brašna — — — — — — — — — — — 300 kgr.
14) Zobi — — — — — — — — — — — — 4900 kgr.
15) Graha — — — — — — — — — — — 800 kgr.
16) Krumpira — — — — — — — — — — 2300 kgr.
17) Odijela odnešeno — — — — — — — — — 127 pari
18) Pokrivača (Sarenica, ćilima itd.) — — — — 365 kom.
19) Sijena popaljeno i odveženo — — — — — — 6520 kgr.

Pored toga je još mnogo štete nanešeno koja nije ubrajana n. pr. Zivadi, slanine, jaja, mleka, kajmaka, meda, raznog alata, đe god su našli britve, satove itd. sve su uništavali.

20 NOO Nova Gradiška

Dragi drugovi ovaj izveštaj je trebao da slijedi na 25 om. ali radi nepodnošenja pojedinih članova KK. izveštaj je zaostao.

Smrt fažizmu — Sloboda narodu !

Za Kotarski komitet:
Sekretar:
Milan,[21] v. r.

Primedbe sa savetovanja[22]

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 9/1.

192

30. VII 1943.

Izvještaj Komande Požeškog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o stanju, radu i akcijama partizanskih straža i relejnih stanica, kao i radu I i II ekonomskog slagališta i radionica na području Komande.

Podnaša se Naslovu slijedeći vojni izvještaj:

K o m a n d a P o d r u č j a s a k u r i r i m a i k u h i n j o m .

Broji 15 drugova i 3 drugarice, od ovih 3 drugarice su 2 kuharice a jedna je vešarica, pri ovoj Komandi.

P a r t i z a n s k a s t r a ž a p r i K o m a n d i P o d r u č j a .

Broji ukupno sa drugom komandirom Kiš Antunom 13 drugova i 1 drugaricu. Ista straža održava 3 stražarska mjesta i to jedno kod same Komande Područja, a jednu kod hapšenika i jednu na raskrsnici puta koji vodi od Vrhovaca prema Području i pred zgradom hapšenika. Brojno stanje se je smanjilo jer su ljudi tražili se na dopust radi spremanja žita.

P a r t i z a n s k a s t r a ž a K l i s a .

Broji ukupno sa komandirom straže drugom Bukvić Stevom 13 drugova i 1 drugaricu. Straža vrši slijedeću dužnost:

Patrolira u pravcu Oljasa, Svrzigaća i Perenaca, ovu dužnost vrši 6 stražara, a ostali su upućeni i priključeni Radnoj grupi dok traje žetva. Sjever, dio Požeške kotline do Stražemana i do Velike koji je imala zadatak ova straža da kontrolira, ovu patrolu vrši sada XXI. Brigada. Južni dio do Orljavca održava vezu sa našom stražom iz Kamenske. Pomenuta straža u akcije ne ide, jer je potpuno nejaka.

21 Prodanović
22 Nadopisano tintom.

Partizanska straža Kamenska.

Broji skupa sa drugom komandirom Knežević Dušanom 10 drugova. I ta straža imade samo 6 drugova, koji patroliraju i kontrolišu cestu koja vodi od Požege, kroz Vilić Selo u pravcu Kamenske. Isto tako kontroliraju cestu koja vodi od Bučja prema Kamenskoj. Ostali dio stražara je upućen i priključen u radnu grupu skupa sa oružjem za vrijeme žetve. Isto tako pomenuta straža održava vezu sa lijevim krilom našega Odreda.[1] Pomenuta straža ima zadatak da u koliko bi primjetila kretanje neprijatelja ili njegovo nadiranje na naš oslobođeni teritorij da nas pravovremeno obavijesti, a neprijatelja sa vatrom zadrži kako bi se mogle i radne grupe koje se nalaze u neposrednoj blizini snaći i pravovremeno sklonuti, a isto imaju za zadatak da se povežu sa svim našim najbližim operativnim jedinicama.

Partizanska straža Šnjegavić

Broji skupa sa komandirom straže Sudar Milanom 13 drugova i 2 drugarice. Ova straža povezana je sa Štabom našega Odreda u suglasnosti s njime radi i izvlaći hranu pošto je i takav zadatak i dobila. Ista straža održava vezu levu sa Kamenskom i kontroliše u saglasnosti sa Odredom cestu koja vodi od Požege, preko Brestovca prema Gradiški. U akcije na oružje ne idu jedino kako sam naveo za hranu. Ista straža kod sebe ima radnu grupu o kojoj vodi računa za njezinu ishranu. Radnici su uposleni na kopanju bunkera i spremanju hrane.

Partizanska straža Skrabutnik.

Broji skupa sa komandirom drugom Petrom Štrbcom 28 drugova i 2 drugarice. Pomenuta straža ima zadatak da prikuplja i vuće žito za bunkere, isto tako do sada je uzdržavala jednu radnu grupu koja je sada povučena, a ostao je jedan par ljudi za dovršenje posla. Pomenuta straža bila je napadnuta 27. o. mj. ali nije ništa napravila, jedino što je polupala neki kuhinjski inventar. Straža se je vratila na svoje mjesto i vrši dalje normalnu službu.

Sve gore imenovane straže imaju za zadatak da vuku što više hrane i spremaju u sigurna skloništa i da podpomažu u kosidbi i vršidbi naš narod.

Slagalište I. ekonomskog sektora.

Broji sa rukovaocem drugom Kovljenović Jovom 34 druga i 4 drugarice. Od pomenutog broja imade 1 magaziner, 3 mesara, 3 pekara, 1 brijać, 6 kočijaša, 1 kurir, 2 kuharice, 1 svinjar, 2 govedara i 1 koji je odgovoran za bunkere kod ovog Područja, ostali su radnici, koji su radili na raznim poslovima kod istoga Slagališta, i to 13 radnika. Od cjelokupnog broja nalazi se ovih dana u Slagalištu na radu 12 drugova i drugarica, a ostali su svi upućeni na žetvu.

1 Odnosi se na Požeški NOP odred. O njegovom djelovanju vidi dok. br. 168.

S l a g a l i š t e I I . e k o n o m s k o g s e k t o r a .

Isti nam nisu podnijeli do danas nikakav izvještaj, povodom toga uputili smo Intendanta ovoga Područja do pomenutog Slagališta da prekontroliše rad.

R e l e j n a s t a n i c a Š n j e g a v i ć

Broji ukupno sa komandirom drugom Jovanović Đurom 3 druga, koji raznose poštu.

R e l e j n a s t a n i c a Z v e č e v o

Broji ukupno sa komandirom stanice drugom Vuković Milanom 9 drugova i 1 drugaricu, koja im kuha i pere veš. Ova je stanica dosta slaba sa kuririma, jer je ovdje veliki promet, a nakon prošlog upada bande na naš teritorij[2] neki drugovi — relejci priključili su se XVII. Brigadi i do danas se još nisu vratili na svoje mjesto. Ova je komanda stavila dopis Štabu XVII. Brigade da nam drugove-kurire koji se nalaze u toj brigadi odmah uputi na svoju dužnost.

P a r t i z a n s k a s t r a ž a p r i v o j n o - p a r t i z a n s k o j b o l n i c i o v o g a P o d r u č .[3]

Broji skupa sa drugom komandirom Radivojević Nikolom 18 drugova. Isti drugovi šalju patrolu pravac Papuk na raskrsnicu puteva i ne dozvoljavaju prilaz ka pomenutoj bolnici nepoznatim licima. Isto tako pomažu u slučaju potrebe nošenju i spremanju naših ranjenih drugova. Održavaju stalno 3 stražarska mjesta.

A g i t - P r o p o v o g a P o d r u č j a

Broji ukupno sa sekretarom drugom Käufer Sandorom (Trinajsti) 6 drugova i 1 drugaricu, koja je upućena iz Štaba Požeškog Odreda kod ovoga Agit-Prop-a da se usposobi za praktičan rad jer imaju namjeru da formiraju u ovom Odredu Agit-Prop.

M e h a n i č a r s k a r a d i o n a

Broji skupa sa šefom radione drugom Nikolom Vukićom[4] (Čelik) 13 drugova i 2 drugarice.

K r o j a č k a r a d i o n a

Broji ukupno sa šefom radione Sobićanorh' 5 drugova i 7 drugarica. Isti krpe i šiju vojnu odjeću i veš za N. O. V.

P o s t o l a r s k a r a d i o n a

Broji ukupno sa šefom radione drugom Zupanić Đurom 7 drugova, koji prave i popravljaju cipele za našu N. O. V.

2 Odnosi se na ofanzivu koja je otpočela 8. VII i trajala do 20. VII 1943. god. na području Bilo-gore i Slavonije.
3 O vojno-partizanskoj bolnici Požeškog područja vidi dok. br. 126.
4 Treba: Vukotićem.
5 Josip Sobićan

O p a n č a r s k a r a d i o n a.

Broji skupa sa šefom radione drugom Radivojević Dekanom 7 drugova, koji prave opanke za našu N. O. V.

R a d n a g r u p a k o d o v e K o m a n d e

Broji ukupno 42 druga, koji rade na kopanju bunkera i košenju, kao i spremanju žita.

Viška od prošlog izvještaja imade u Radnoj grupi i to 13 drugova i 2 drugarice.

Dragi drugovi!

Ovaj izvještaj nije potpun u svom pregledu, jer se brojno stanje svaki dan skoro izmjenjuje uslijed spremanja žita. Tu stalno neki odlaze ili dolaze na razne sektore rada.

Pošto smo prezaposleni radi žetve nije nam moguće da se napravi pregledniji i konkretniji izvještaj.

U buduće kad se stanje smiri t. j. posao sredi dostavićemo pregledniji izvještaj.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

K o m a n d a n t :
Boško Babac

M. P.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 46/1.

193

30. VII 1943.

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu X divizije 0 izvođenju vojne obuke i izučavanju vojne teorije kako bi se podigla borbena svijest rukovodilaca i boraca te ispravile neke greške i nedostaci.

U posljednjim bojevima, koje je imala X. Divizija, a naročito XVII. Brigada, bilo je uspjeha.[1] Naročito je uspjeha postigla XVII. Brigada. Ona je uspjela da probije neprijateljski obruč i da pređe Savu. Također izvela je veoma značajnu borbu u šumi Ilijina Greda,[2] na prostoru, gdje do sada uopće nije bilo borbe. Sve ovo pokazuje da su naši rukovodioci 1 borci osposobljeni za složenije vojničke operacije, i da se u buduće mogu očekivati još veće pobjede u borbi sa neprijateljem.

Međutim, i ako gore ističemo vrline naših boraca i rukovodioca, neophodno je nužno osvrnuti se i najoštrije upozoriti rukovodeće drugove na slijedeće greške, koje u jednom trenutku mogu donijeti ozbiljne poraze i velike žrtve. Kao osnovno ističemo slijedeće:

1.) Borci nisu potpuno obvladali svojim oružjem. Uslijed prilično velikog broja automatskog oružja kojim raspolaže Brigada, kao i velika količina municije, potpuno se zanemarila puščana vatra. Gađa se

1 Vidi dok. br. 117 i izvještaj XVII NO brigade X divizije NOV Hrvatske od 22. VII 1943. god. o borbi kod sela Mrkoplja (arhiva HIS, K 31/1, fk. 591) o borbi za Krapje (isto, K 31/1, fk. 594) i izvještaj štaba X divizije NOV Hrvatske štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske od 11. aiigustai 1943. (isto, K 30/1, fk. 59—63).

2 XVII NOU brigada sukobila se s dijelovima 114. njemačke lovačke divizije i uspješno izvršila put za Baniju. O tome vidi u arhivi HIS, K 31/1, fk. 595.

najviše iz automatskog oružja. Puškomitraljezi pokazali su naročite uspjehe. Teški mitraljezi također u priličnoj mjeri su iskorišteni. Puščana vatra nije precizna. To dolazi usljed toga, što svaki borac ima vrlo velike količine municije (ima ih čak koji imaju i po 120 metaka na pušku). U napornim marševima velika količina municije drugovima postaje teška i pri sukobu s neprijateljem, drug istu nemilosrdno ispaljuje, da bi na taj način olakšao teret. Nema više milosrdnog poštovanja prema preciznom i tačnom nišanjenju. Više se teži ka nadmoćnosti u vatri!

2.) Upotreba protutenkovskog topa nije došla do izražaja, usljed toga što posada na istom nije bila dovoljno uvežbana i što za ovu najdelikatniju dužnost nisu izabrani najbolji drugovi. Također je pokazala posada na topu malu srčanost i slabu hladnokrvnost pri sačekivanju neprijateljskih tenkova.

3.) Vojni rukovodioci u vođenju bojeva ne razvijaju se neprekidno, ne vode dovoljno računa o svojoj teoretskoj vojničkoj naobrazbi. Isto tako dragocjeno ratno iskustvo, koje stiču u borbama, ne proučavaju, ne prenose na ostale borce, ne razrađuju ga, te usljed toga mnoga iskustva koja su krvlju stečena zaborave se.

4.) Informativni izvještaji o nama po neprijatelju kao i naši informativni izvještaji o neprijatelju ne studiraju se dovoljno, da bi se dobila tačna slika o neprijatelju i da bi se na osnovu toga stvarale kombinacije za borbu. Usljed toga do izvjesnog stepena, dok neprijatelj upozna našu taktiku, u izvjesnom periodu vremena, mi možemo da vodimo uspješne bojeve. Ali onog momenta kada je neprijatelj već upoznao našu taktiku, i kada uzme odgovarajuće protumjere, mi nailazimo na neuspjeh i tek tada na gorkom iskustvu ispravljamo svoje greške.

5.) Kod izvjesnih rukovodećih drugova poj avi ja se »Vrtoglavica od uspjeha«. Ona se ogleda u apsolutnom samopouzdanju, koje je stečeno na osnovu posljednjih uspjelih borbi. Međutim, kad uzmemo u obzir gore rečene greške i nedostatke, takav stav samopouzdanja je neopravdan. On neizbježno vodi ka hvalisanju i porazu u borbama.

6.) Pojavljuju se slučajevi zloupotrebe slobode savjesti, koja postoji u našoj N. O. V. Ova zloupotreba slobode savjesti, ogleda se u tome, što mnogi drugovi ne pokazuju dovoljno odgovornosti, savjesnosti i istrajnosti, tvrdokornosti i energije u spro vođen ju zadataka, koji su im povjereni, a koji spadaju u djelokrug dotičnog druga kao i starešine.

Zloupotreba slobode i savjesti pojavljuje se još usljed toga, što drugovi koji su pretpostavljeni, ne vrše dovoljno kontrole nad svojim podčinjenim.

U cilju momentalnog odklanjanja gornjih nedostataka, što je od životnog interesa za oslobođenje našeg naroda, te da bi naše jedinice u budućim borbama postigle još veće uspjehe Štab Korpusa:

N A R E Đ U J E :

1.) Svi borci moraju svakodnevno nastaviti da usavršavaju svoju ratnu vještinu. Svakog dana neizostavno u svim jedinicama vršit će se obuka iz nastave i teorije gađanja, borbene obuke i ratne službe. Za gor-

nju obuku stoje na raspoloženju odgovarajuće knjige koje je izdao Štab Korpuisa, a koje Štabovi Divizija i Brigada moraju umnožiti u dovoljnom broju, da bi se ispunilo gornje naređenje.

2.) Poslije svake uspjele akcije, bez obzira dali je uspjela ili ne, sakupit će se iskustvo stečeno u borbi, počev od komandira čete pa na više. Štab Brigade odnosno Štab Divizije prikupiće i srediti ova iskustva i oformiti ih u prikladne članke. Ovako prikupljene članke izdavati u vidu časopisa najmanje dvaputa mjesečno. Ove brošure stavit će na raspoloženje svim rukovodiocima, koji stečeno iskustvo treba da prenose na borce.

3.) Bez pogovora i odugovlačenja izvršavati sva naređenja i upute pretpostavljenih Štabova i starešina. Ni jedno uputstvo, instrukcija, te tome slično, kao ni naređenja ne smije ostati neizvršeno. Samo izvršavanjem naređenja, striktnim proučavanjem uputa i instrukcija, garantuje se izvršavanje zadataka i stalan rast rukovodioca i boraca.

4.) Do krajnjih granica odgajati disciplinu kako kod boraca, tako i kod rukovodioca. Na svakom koraku pridržavati se reda i organizovanosti ne gubeći ni jednog momenta iz vida, da jedino vojska koja je čvrsto organizovana, vojnički uređena u kojoj postoji gvozdena disciplina, može izvršiti teški zadatak koji joj je povjeren. Podvrgavanje disciplini, redu i organizovanosti najsvetija je dužnost svakog borca i starešine narodno-oslobodilačke vojske.

5.) Vojni rukovodioci moraju neumorno uzdizati svoje vojničko znanje. Moraju neprekidno izučavati vojničku teoriju, pomagajući se pri tom vlastitim iskustvom i drugovima, koji su te stvari izučavali. Isto tako moraju svoje praktično iskustvo uopštavati i dovoditi ga na stepen teoretske istine. Švi Štabovi u najkraćem vremenu moraju proučiti teoretske brošure koje je izdao Štab Korpusa, kao i najozbiljnije pozabaviti se pitanjem pribavljanja vojne literature jugoslavenske vojske i domobranstva. Istu organizovano izučavati. Svaki starešina izučavajući teoriju treba da se osposobi da uspješno izvodi akcije svih rodova oružja, kojima raspolaže njegova jedinica i da njima RUKOVODI u borbi. U korenu se mora uništiti stav pojedinaca: »Teorija nije važna«. Videćemo mi to na terenu.

6.) Informativnu izviđačku službu dovesti do stepena savršenstva. To su oči, uči i čula pipanja naše vojske. Kakav izgleda čovjek koji ne vidi ne čuje i ne osjeća tako izgleda i vojna jedinica, bez informativne i izviđačke službe.

7.) U borbi pokazati visoku odgovornost i shvatanje za povjereni zadatak kao i punu samoinicijativu. Biti smion i odlučan, vješto manevrisati svojim jedinicama u borbi. Svaka borba i manevar treba da se završi razbijanjem neprijatelja te opkoljavanjem ili uništavanjem jednog dijela njegovih snaga.

8.) Dobrog strelca izdići na stepen junaka, narodnog zaštitnika. Vaspitati borce i uvjeriti ih dali je bolje ispaliti 5 metaka sa 3 pogodka nego 20 metaka sa jednim pogotkom. Oskudicu u municiji mi moramo nadoknaditi preciznim gađanjem. Nemamo fabrike municije, da bi u svakoj prilici mogli imati vatrenu nadmoćnost nad neprijateljem.

9.) Borac sa puškom ne treba da ima više od 55 metaka sa sobom. Smanjivši broj municije, borac se rasterećava s jedne strane, a s druge strane vaspitava ga se na precizno gađanje t. j. na uštedu municije. Štabovi Brigada samo u izvanrednim okolnostima, gdje je moguće doturivanje municije dodjeljivaće više metaka po pušci.

10.) Na protivoklopnim oruđima ostaviti najbolje drugove. Posvetiti najveću pažnju njihovoj praktičnoj naobrazibi. Samo srčana i visoko svijesna posluga, koja do savršenstva poznaje oružje, kojim rukuje, moći će uspješno razbijati tenkove. Za njihovu izobrazbu na oruđima biti će odgovoran artiljerijski odsjek Štaba Korpusa, te Štabovi Divizija, odnosno Brigada.

11.) Neprekidno izučavati neprijateljske informativne izvještaje o nama i znati na osnovu toga koliko nas neprijatelj poznaje, koliko je upoznao našu taktiku. Na osnovu takovih izvještaja stalno praviti nove kombinacije i dovoditi neprijatelja u zabunu u koliko nas neprijatelj manje poznaje u toliko će mu biti otežana borba protiv nas.

12.) Uzgajati samopouzdanje kao jednu osnovnu vrlinu svakog rukovodioca. Ali, samopouzdanje ne smije biti bazirano samo na postignutim uspjesima u prošlosti, nego u stvarnom poznavanju sopstvenih mogućnosti i mogućnosti neprijatelja u svakom trenutku, u ispravljanju sopstvenih grešaka i korištenju grešaka i slabosti protivnika. Samo hladnokrvno izučavanje svih objektivnih i subjektivnih okolnosti koje utiču na tok i razvoj borbe i događaja, sprečiće da od samopouzdanog čovjeka postane hvalisavac.

13.) Sprovoditi najstrožiju kontrolu nad svojim podređenim Štabovima i starešinama. Do krajnjih granica ima biti savjestan, istrajan i energičan u vršenju svojih dužnosti. To ;>u osobine bez kojih ni jedan drug ne može se nalaziti na rukovodećem mjestu. Samo na taj način mi se nećemo ogrešiti o veliko povjerenje naroda, koji povjerava sudbinu svoga oslobođenja u ruke svoje narodne vojske. Biti uvjek na svom mjestu, ni jednog trenutka ne popustiti i ne zanemariti ga, biti uvjek zainteresovan za ispunjavanje svakog naređenja, za izvršavanje svakog zadatka. Jedino na taj način biće rukovodioc dostojan slobode savjesti, koja postoji u našim redovima. Dati sve od sebe, biti pun poleta i ideja, stvarati uvjek nove i nove kombinacije istraživati uvjek nove načine za uništavanje neprijateljske sile, uništavanje neprijateljskog oružja, bez ikakvog prisiljavanja sa strane višeg Štaba, što znači ne izvršiti zloupotrebu slobodne savjesti

Prednje naređenje proraditi u svim Štabovima.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Polit, komesar:
SI. odsutan

Komandant:
Petar Drapšin v.r.

M. P.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 34/1.

194

30. VII 1943.

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera Hrvatskog domobranstva Ministarstvu oružanih snaga NDH o akcijama jedinica NOV na području Bilo-gore i Slavonije.

P o d r . B i l o G o r e :

Razviđanjem 29. VII. utvrđeno je, da se ostatci XII. i XVI. partizanske brigade nalaze na području: s. Brzaja — Zrinjska — Šibenik (16, 18 i 14 km z. od Virovitice).

P o d r . D a r u v a r a :

29. VII. na području s. Subocka i Kričke (8 ili 11 km j. z. od Pakraca) ubijen je 1, a zarobljeno 8 partizana. Plien: 1 puška i nešto streljiva.

Istog dana kod želj. postaje Brezine — Bujavica (na pruzi Banova Jaruga — Pakrac) naišao je oklopni vlak na minu. 2 zaštitna vagona su uništena, dok žrtava nije bilo. Kvar na pruzi je popravljen.

29. VII. između Grubišnog Polja i Ivanovog Sela (6 km izt. j. izt. od Grubišnog Polja) partizani su zapalili most preko potoka Peratovice. Požar je pogašen.

Istog dana partizani su prisilili seljake iz Vel. Barne (4 km s. z. od Grubišnog Polja) da odvezu žito onih seljaka[2] koji su izselili iz Vel. Barne u Grubišno Polje. Zito je odveženo prema s. Lončarica (11 km s. izt. od Grubišnog Polja).

P o d r . N o v s k e :

Noću 21/22. VII. iz s. Donji Rajić (12 km izt. j. izt. od Novske) partizani su odveli 19 muškaraca sposobnih za vojsku.

P o d r . P o ž e g e :

Razviđanjem 28. VII. utvrđena je part, skupina jačine navodno do 2.000 ljudi na području: Velika — Kamenski Vučjak — Bučko Kamensko — Stražeman (13 km s. te 20, 19 i 13 km s. z. od Požege).

P o d r . B r o d a :

26. VII. prigodom čišćenja šumskog područja sjeverno od Broda (Dilj **pi.)** dielovi III. lovačkog zdruga nisu naišli na partizane.

1 Izostavljeni dio teksta ne odnosi se na Slavoniju.

2 Odnosi se na porodice koje su surađivale s okupatorom i domaćini kvislinzima, pa su se iz straha od jedinica NOV odselile u uporište.

28. VII. manji partizanski napadaj[3] na skladište streljiva u s. Gromačnik i na predgrađe Broda — Varoš (4 i 2 km. z. s. s. od Broda) su odbijeni (Dnevno izvješće br. 210).

Za točnost:
Pročelnik podhvatnog odjela
general (Dragoj lov)
Dragojlov, v. r.

Glavar glavnog stožera
general (Prpić)
Prpić v. r.

M. P.

Original u Muzeju narodnog oslobođenja, Zagreb
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 7/III.

195

31. VII 1943.

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske komandama područja o priključenju odredima jedinica formiranih od pripadnika partizanskih straža i ostalih ustanova područja, ističući istovremeno da se poduzmu mjere radi sređivanja stanja u bolnicama i pokloni puna pažnja očuvanju žetve.

Naš svojevremeno izdani plan[1] o postupku u slučaju neprijateljske ofanzive ostaje u cjelosti na snazi sa jedinom izmjenom, što će se jedinice formirane iz partizanskih straža i ostalih ustanova područja priključivati kao vojne formacije i vojnički obrazovane Odredu koji djeluje na njihovom sektoru. Komanda Psunjskog područja svoje naoružane snage na sektoru Psunja priključiti će Posavskom odredu, dok će one snage sa sektora Bijela, Borci priključiti Daruvarskom odredu, i u tom smislu izdati potrebna naređenja.

Našu naredbu u pogledu relejnih stanica i njihovih kurira treba odmah provesti.

Pomoćnik komandanta područja neka hitno pregleda stanje bolesnika po bolnicama kako u političkom tako i u ekonomskom pogledu a po tom da podnese detaljan izvještaj ovom Štabu.

Bolesničke bunkere treba pregledati, urediti dobru ventilaciju i pregledati stanje zalihe suhe hrane. U koliko su te zalihe potrošene, odnosno u koliko je utrošen dio tih zaliha, treba ih odmah nadoknaditi.

Sve nepotrebne stvari treba spremiti na svoja mjesta kako one ne bi bile u danom momentu povlačenja i rada balast.

Pitanju žetve[2] treba posvetiti najveću pažnju. Raditi treba i danju i noću kako nam neprijatelj ne bi omeo spremanje žetve. Treba planski raditi na taj način što će se spremiti žito sa periferije koje mogu lako biti ugrožene od neprijatelja. Planski i kolektivan rad donesti će nam najviše koristi i najuspješnije riješiti će se pitanje žetve. Naše operativne jedinice pomoći će vas u radu koliko god budu im dozvoljavali njihovi vojnički zadatci.

3 Akciju je izvršio Diljski NOP odred.
1 Vidi dok. br. 159.
2 Vidi dok. br. 127.

U Požešku kotlinu stigle su neke dvije pukovnije domobrana bosanaca sa potrebnom artiljerijom i teškim oružjem. Nije isključeno da neprijatelj ima neke svoje posebne planove u vezi sa otimačinom žetve i naših jedinica. Stoga mi moramo da budemo budni i spremni za svaku eventualnost, što ne znači da to primamo panikerski i da stvorimo takovo stanje pripreme u našim ustanovama i među našim narodom koji bi ukočio cijeli rad. Komande područja trebaju ovo hladno primiti i provesti budnost, ali samo tako da to ne daje nikakove znakove zbunjenosti.

U slučaju neprijateljskog nadiranja pojedinim partizanskim stražama treba dati konkretne zadatke koje mostove na njegovom putu treba da onesposobe za prelaz. Na ovakav slučaj treba odnosnu partizansku stražu pripremiti i staviti joj to u zadatak.

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

V. d. politkomesara:

V. d. pomoć, načelnika:
Momo[3]

V. d. komandanta:
Vinko Antić, v. r.

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

196

31. VII 1943.

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Grubišno Polje o političkoj situaciji na kotaru, organizacionom stanju KP, SKOJ-a, USAOJ-a, AFŽ-a, NOO-a i o agitaciono-propagandnom radu.

P o l i t i č k a s i t u a c i j a .

Kotar Grubišno Polje imade 3 općine, 36 sela od toga 20 sela oslobođenih i 16 neoslobođenih. Na oslobođenom teritoriju postoje 20 na izborima izbornih N. O. O.-a, 2 u poluoslobođenim selima a 8 u neoslobođenim. 6 mjesta bez odbora. Imade 3 neprijateljska uporišta, sa vojskom i naoružanim civilima. U oslobođenim selima narod je odan Narodno Oslobodilačkoj borbi u ogromnoj većini i pomaže ju svim snagama u svim mogućim oblicima, sada radi požrtvovano na spremanju žetve u kojoj se pokazuju na visini. Nakon ove zadnje ofanzive[1] narod se opet povratio u prijašnje stanje, kao da ofenzive nije ni bilo, samo u pojedinim slučajevima, narod je i dalje još više odan i uvjeren u našu pobjedu. Banda u ovoj ofanzivi proletila je većinom kroz sela, brzinom, stalno vičući forverc, ogromna većina naroda se sklonula u šume sa svojom marvom i stvarima. Mali dio, većinom Hrvati i Slovenci čekali su kod kuća, tako da je u cijelom kotaru od bande Ubijeno, uhapšeno i pušteno . . } osoba. Banda je zapalila samo većinom u selima gdje se sukobila sa partizanima 60 kuća, 70 gospodarskih

3 Nikola Kosanović
1 Odnosi se na ofanzivu koja je počela 8. i trajala do 20. VII 1943. god.
2 Broj nije naveden.

Štab
II Korpusa NOV i POJ
Hrvatske
II Odjel
B roj:Služ.
Dne 31.VII.43

Komandama područja

S v i m a

Naš svojevremeno izdani plan o postupku u slučaju neprijateljske ofanzive ostaje u cjelosti na snazi sa jedinom izmjenom,što će se jedinice formirane iz partizanskih straža i ostalih ustanova područja priključivati kao vojne formacije i vojnički obrazovane Odredu koji djeluje na njihovom sektoru. Komanda Posunjskog područja svoje naoružane snage na sektoru Posunja priključiti će Posavskom odredu,dok će one snage sa sektora Bijela,Borci priključiti Daruvarskom odredu,i u tom smislu izdati potrebna naredjenja.

Našu Naredbu u pogledu relejnih stanica i njihovih kurira treba odmah provesti.

Pomoćnik komandanta područja neka hitno pregleda stanje bolesnika po bolnicama kako u političkom tako i u ekonomskom pogledu a po tom da podnese detaljan izvještaj ovom Štabu.

Bolesničke bunkere treba pregledati,urediti dobru ventilaciju i pregledati stanje zaliha suhe hrane.U koliko su te zalihe potrošene, odnosno u koliko je utrošen dio tih zaliha, treba ih odmah nadoknaditi.

Sve nepotrebne stvari treba spremiti na svoja mjesta kako one nebi bile u danom momentu povlačenja i rada balast.

Pitanju žetve treba posvetiti najveću pažnju.Raditi treba i danju i noću kako nam neprijatelj nebi omeo žetve spremanje žetve.Treba planski raditi na taj način što će se spremati žito sa periferije koje mogu lako biti ugrožene od neprijatelja.Planski i kolektivan rad donesti će nam najviše koristi i najuspješnije riješiti će se pitanje žetve.Naše operativne jedinice pomoći će vas u radu koliko god budu im dozvoljavali njihovi vojnički zadatci.

U Požešku kotlinu stigle su neke dvije pukovnije domobrana bosanaca sa potrebnom artiljerijom i teškim oružjem.Nije isključeno da neprijatelj ima neke svoje posebne planove u vezi sa otimačinom žetve i naših jedinica. Stoga mi moramo da budemo budni i spremni za svaku eventualnost,što ne znači da te primimo panikerski i da stvorimo takovo stanje pripreme u našim ustanovama i medju našim narodom koji bi ukočio cijeli rad.Komande područja trebaju ovo hladno primiti i provesti budnost,ali samo tako da to ne daje nikakove znakove zbunjenosti.

U slučaju neprijateljskog nadiranja pojedinim partizanskim strażama treba dati konkretne zadatke koje nosteve na njegovom putu treba da onesposobe za prelaz.Na ovakav slučaj treba odnosnu partizansku stražu pripremiti i staviti joj to u zadatak.

Smrt Fašizmu - Sloboda Narodu !

V.d.politkomesara: V.d.pomoć.komandanta: V.d.komandanta:

Fotokopija dokumenta br. 195

zgrada dok u mnogim selima samo je prošla. Otjerala je 23 pari konja, 27 pari volova, 50 komada krava, 50 svinja. Većinom koje narod nije uspio izvući i koja se marva vratila iz šume jer ju narod nije mogao čuvati. Živadi su mnogo popljačkali, hrane nisu skoro ništa odvezli osim što su usput potrošili. Narod je ohrabren za ove ofenzive i još više borben i odan nego li prije. Nije se nigdje osjetila peta kolona, samo u selu Topolovici,[3] da je izdavala narod i vodila bandu. Utjecaja izdajničkog vodstva H. S. S.-a u oslobođenim selima nema, osim u selu Topolovici, gdje su pojedinci po uputama i direktivama radili, sabotirali rad i naređenja NOO.-a slučaj Bilović,[4] Niki,[5] koje je nakon istih prestalo, nakon hapšenja, i radi ofanzive trenutno prestalo.[6] Četničkog utjecaja nema na oslobođenom području, osim pojedinaca koji su malo nastrojeni, ali beznačajni. U Jasenašu se širi neka Nova vjera,[7] u koju ulaze pojedine žene, koja propovjeda pasivnost i pokornost vlastima, da se neće vjerniku ništa dogoditi ni od bombardovanja ni od metka ako se nalazi u kućama vjernika. Neka subotarska vjera. Jačeg utjecaja nema. Neprijatelj vrši propagandu u glavnom bacanjem letaka iz aviona, koje narod sa prezirom i omalovažavanjem prima.

U neoslobođenim selima narod u ogromnoj većini gleda sa simpatijama na Narodno Oslobodilačku Borbu i mrzi okupatora i ustaše, pomaže narodnooslobodilačku borbu, ali uslijed slabijeg političkog rada nije dosta aktivan, koje se stanje zadnje vrijeme popravlja. Radi izdajničkog vodstva HSS.-a osjeća se u Grubišnom Polju i Poljanima, gdje neki Ibša[8] iz Daruvara dolazi sastaje se sa Smolčićem,[9] bivšim načelnikom iz G. P. koji je izvadio dokumente za prelaz u Mađarsku a prikriva se u mjestu i obilazi Daruvar, Moslenjaču i Suhopolje. Šireg utjecaja u narodu nema i neosjeća se njihov rad u masama. U ostalim selima i ako su pretežno hrvatska, ne osjeća se rad HSS-a. Ustaše su naoružali civile u Vel. Grđevcu,[10] prisilno u gornjem kraju njih 43, a u selima Rašenici i Troeglavi[11] primili su 67 civila puške prisilno po nalogu i pod utjecajem Nikole Kogljena, ustaše, koji po noći drže straže po ogradama sela. Banda nije za vrijeme ofenzive u neoslobođenim solima progonila narod, osim u Grubišnom Polju uhapšeni su naši drugovi koji su radili a i nekoliko simpatizera iz Poljana radi provale, od kojih je jedan dio pušten. Četničkog utjecaja na neoslobođenom području nema. Narod po žetvi i mašinanju ispravno gleda i slaže se onesposobljavanjem mašina, i bori se da okupator nedobije žito. Poslije ofenzive počeli su da zalaze u granična sela odbjegli stanovnici[12] da kose i vuku žito misleći da su sada partizani uništeni, a i neki starosjedioci htjeli bi se vratiti natrag na svoja napuštena imanja, ali je to većinom samo u vezi sa žitom, da ga pokupe da opet odbjegnu. Mađarski narod zadnje vrijeme sve više prilazi Narodno

3 Vidi dok. br. 24.
4 Luka
5 Dragutin
6 O djelovanju HSS-a na kotaru Grubišno Polje vidi dok. br. 24 i 71.
7 Isto kao 3.
8 Mijo Ipša, bivši vođa HSS-a na kotaru Daruvar.
9 Mile Smolčić
10 Vidi dok. br. 71.
11 Treba: Trojeglavi.
12 Odnosi se na porodice koje su se kompromitirale zbog suradnje s okupatorom ili kvislinzima pa su uslijed straha od jedinica NOV potražile zaštitu u uporištima.

oslobodilačkoj borbi nakon prevare M. K. koja je obećavala i pozivala iste da napuste svoje zemlje i odlaze u Mađarsku na velike Salaše gdje će dobiti sve nadoknađeno. Kada su uvidjeli da su prevareni mjesto Mađarske stigli u Srijem na pravoslavna prazna imanja, vratio se jedan transport silom i sada je prestalo izseljavanje Mađara koji vide da su prevareni, i da im je mjesto u Narodno oslobodilačkoj borbi.

O r g a n i z a c i o n o s t a n j e P a r t i j e.

Kotarski Komitet sastoji se od 7 članova.
Socij. sastav: 5 seljaka, 1 radnik, 1 intelekt.
Nacion. sastav: 5 srba, 1 hrvat, 1 njemac.
Spol. sastav: 6 muških, 1 žena.
11.part, jedinica, sa 41 članom.
Socij. sastav: 37 seljaka, 3 đaka, 1 radnik.
Nacio. sastav: 34 srba, 3 hrvata, 4 mađara.
Spol. sastav: 28 muških, 13 žena.

1)	Jasenaš	3.	člana,	3	srba		3	mušk.			3	selj.			
2.)	Đakovac	2		2	11		2	11			2	„			
3.)	Turč. Polje	4.		4	11		3	11	1	že.	4	„			
4.)	Munije	3		3	>>		2	11	1	11	3	„			
5.)	M. Dabčevica	6.	„	5	11		5	11	1	11	6	„			
6.)	V. Dabčevica	4		4	11		1	11	3	11	4	„			
7.)	Gakovo	4		4	11		3	11	1	11	4	„			
8.)	Topolovica	3		1	„	2 mađ.	1	11	2	11	3	„			
9.)	M. Jasenov[13]	4		3	„	1 11	3	11	1	11	3	„			1 rad.
10.)	Šibenik	4		4	11		3	11	1	11	4	„			
11.)	Pros, grupa	4		1		3 hrv.	2	11	2	11	1	„			3 intel.

Partijske jedinice slabo i neredovito održavaju sastanke, nisu još naučile živjeti partijskim životom. Članovi su svi mladi a pored toga su svi članovi NOO.-a- ili AFZ-a dosta zauzeti sa drugim dužnostima. Materijal slabo savladavaju, radi nepoznavanja riječnika, čitaju većinom slabo izvršena je raspodjela rada unutar jedinica po pojedinim sektorima, samo nisu uspjeli postati rukovodeći organi. Zene su slabo uvučene u partiju. Stanje partije se popravlja od kako je proširen Kot. Komitet. Članovi su odani partiji i iskušani u Narodno oslob. borbi. Sekretari jedinica prošli su svi osim dvojice niži part. kurs. Pošli su 6 članova na niži kurs koji je odložen radi ofenzive. Zadnje vrijeme plaćaju članarinu redovito.

K a n d i d a t i

3 Kandidatske jedinice sa 11 čl.
Socij. sastav 9 selj. 2 rad.
Nacio. sastav 10 srb. 1 hrv.
Spol. sastav 9 mušk. 2 žene.

13 Mala Jasenovača

Kandidati su svi članovi NOO-a i AFŽ. i iskušani u NOB-i sastaju se neredovito, proučavaju materijal, šta znači biti član partije[14] okružince i drugo.

S K O J .

Kotarsko rukovodstvo od 5 članova.
Socij. sastav: 4 seljaka 1 radnik
Nacio. sastav: 4 srb. 1 hrvat.
Spol. sastav: 4 žene 1 muškarac.
2 Općinska Rukovodstva od 16 članova, od pročelnika grupa.
Socij. sastav: 11 seljaka 1 đak[15]
Nacio. sastav: 12 srba 1 hrvat 1 mađ. 2 slov.
Spol. sastav: 12 žensk. 4 muškarca.
16 Skojevskih grupa sa 104 člana.
Socij. sastav: 102 seljaka 1 dak 1 radnik
Nacio. sastav: 91 srbin, 4 hrvata, 5 slov. 4 mađara.
Spoln. sastav: 86 žensk. 18 muških.

Skojevske grupe aktivno rade, sastajale su se redovito, zadnje vrijeme nastala popustljivost, proučavali materijal marljivo, teško ga savladavaju. Rukovodioc je i primjer USAOJ.-u najaktivniji je i borben, muška omladina u oslobođenim selima sva mobilisana, unutar grupa izvršena raspodjela po sektorima, zadržava se na organizacionim pitanjima, osjeća se potreba političke izgradnje i kurseva.

U S A O J .

Kotarski odbor od 8 članova.
Socij al. sastav: svi seljaci
Nacio. sastav: 4 srb. 2 hrv. 1 mađ. 1 slov.
Spol. sastav: sve žene.
2. Općinska odbora sa 12 članova.
Socij. sastav: Sve seljaci
Nacio. sastav: 9 srba, 1 hrvat, 1 mađ. 1 slov.
Spol. sastav: 9 žena 3 muškarca.
25 seoskih odbora 19 oslobođenih i 6 neoslobođenih sela.
Ukupno 831 član, od toga 439 Pionira, od kojih nema podataka soc. ni nacionalnih.
Bez Pionira ima 392 čl.
Socij. sastav: 388 seljaka 2 đaka 2 radnika
Nacio. sastav: 301 srbin, 32 hrvata, 24 mađara, 20 čeha, 13 slov. 2 njem.
Spol. sastav: 307 žena 85 muškaraca.
U neoslobođenim selima obuhvaća 41 član.
Socij. sastav: 40 seljaka 1 đak

14 Pun naslov brošure glasi: »Šta znači biti član Komunističke partije i kakve su njegove dužnosti«. Brošura je umnožena na ciklostilu.
15 Zbroj ne odgovara ukupnom broju članstva.

Nacio. sastav: 27 srba, 7 čeha, 5 mađara 1 hrvat, 1 slov.
Spol. sastav: 29 žena i 12 mušk.
Omladinskih domova 19
1 Omladinski Radni Bataljon od 3 čete po 80 omlad.

USAOJ je aktivan, voli Narodno oslobodilačku vojsku i borbu, zadržava se na organizacionim problemima, sabiranju i poljskom radu, slab polit, rad, osjeća se potreba političkog rada. Omladinski domovi slabo uređeni i omladina se u njima slabo sastaje. Radni Bataljon nije se još kompletno sastao, rade po desetinama i aktivni su naročito u žetvi. Rad sa Pionirima slab. Roditelji u pojedinim slučajevima koče rad sa istima.

A F 2 .

Kotarski odbor sa 6 članica.

Socij. sastav: 5 seljak. 1 radnica.

Nacio. sastav: 4 srb. 1 hrvat. 1 mađ.

2 Općinska odbora sa 12 članova, sve seljakinje, 8 srb. 2 hrv. 1 mađ. i 1 čeh.

26. Seoskih odbora sa 108 odbornica, 96 srpkinja, 8 hrvat. 3 mađ. 1 čeh. sa 1366 žena, 1160 srpkinja 95 hrvat. 70 čeh. 30 mađ. 11 slov.

Organizaciono stanje na oslobođenom području dobro, žene vole Narodno oslobodilačku vojsku i borbu, odane su i aktivno učestvuju, organizacioni rad zadnje vrijeme popustio, sveo se na sabirne akcije u kojima [su] se pokazale na visini, politički rad i nivo žena slab, osjeća se potreba više političkog rada, odbori nisu dovoljno postali rukovodioci. Zadnje vrijeme izabrani su odbori odozdo, nije se mogao vidjeti rad istih. U žetvi najaktivnije učestvuju.

N. O. O . - i

Kotarski sa 22 delegata, od toga uži odbor od 4 člana.
Nacion. sastav: 21 srbin 1 mađar
Soc. sastav: 20 seljaka 1 vojn. 1 rad.
Spol. sastav: 18 mušk. 4 žene.
Iz pozadine 7 partizana.
2 Općinska odbora sa 12 odbornika.
Nacio. sastav: 10 srba 2 mađara.
Socij. sastav: 12 seljaka,
Spol. sastav: 10 mušk. 2 žene.

20 seoskih odbora sa 80 odbornika 55 muškaraca i 25 žena na oslobođenom području.

8 odbora u neosobođenim selima.

Odbori su nesamostalni, premalo širine i samoinicijative i odgovornosti pokazuju u svome radu, labavo i slabo sprovode naređenja viših foruma. Premalo polažu važnost na kontrolu, sprovođenja u život poslova i odredaba, neredovito održavaju odborske sastanke i sastanke sa narodom. Izvršena je raspodjela po dužnostima, određena su dežurst-

va, odbori se birokratizirali, kod pojedinih odbornika se osjeća zaštićivan je svojih u određivanju na dužnost. Narod priznaje odbore kao svoju vlast, ali isti nisu uspjeli postići još potpuni autoritet kao narodna vlast. Mnogi se drugovi nisu još snašli potpuno u dužnostima i pravima odbora, i pokazuju dosta požrtvovnosti. Pokazuje se potreba više pomoći i kontrole nad istim odborima. Odbori u neoslobođenim selima rade dosta u uskom krugu, nisu uspjeli da prošire djelovanje rada radi prilika u kojima se nalaze i radi straha.

Rad u v o j s c i.[16]

Slabo se uspjeva u neprijateljskoj vojski, radi čestog mijenjanja u pojedinim uporištima. Direktnih veza koliko se uhvate brzo budu prekinute. Stvaranje čvršćih veza nije bilo moguće pogotovo u ovo zadnje vrijeme.

A G I T A C I J A I P R O P A G A N D A

Agitprop-materijal šalje se redovito svim organizacijama u oslobođenim selima. Narod željno očekuje i čita, naročito radio-izvještaje i Tjedni Nedeljni Pregled,[17] ali pojedine organizacije ne iskorištavaju dovoljno. Izlažu se parole i zidne novine koje narod sa pažnjom čita. Priređuju se Mitinzi, Proslave na kojima nastupaju govornici po svim temama, narod sa interesom, pohađa očekuje i sa interesom sluša razlaganja na istima. Zadnje vrijeme se slabo održavaju radi pomanjkanja govornika. Usmenih novina nema. Postoje kulturno prosvjetni domovi u 3 sela, 1 kulturno prosvjetna grupa, koja radi većinom među omladinom, gdje nailazi na jako povoljne uslove za razvitak kulturno prosvjetnog rada, osnivanjem pjevačkih grupa izučavanjem recitacija sa pionirima, koji imaju mnogo uspjeha. Ne radi se dovoljno planski i organizovano. Dopisnička služba je organizovana, ali je slabo razvijena i slabo učestvovanje naroda u istoj. Materijal u neoslobođenim selima đjeli se preko odbora, razbacivanjem po cijelom selu koji narod dobro prima.

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 11/I.

16 Odnosi se na rad u vojnim komitetima, koji su osnivani u garnizonima Hrvatskog domobranstva sa zadatkom da među domobranima šire propagandu, obavještavaju vojna rukovodstva NOV u Slavoniji o namjerama neprijatelja, otpremaju oružje i municiju i organiziraju prelaženje domobrana u NOV. O radu vojnih komiteta vidi: »Građa«, knj. IV, dok. br. 118, str. 265—267.

17 »Nedeljni pregled«, list OK KPH Virovitica, vidi dok. br. 71.

31. VII 1943.

Izvještaj Štaba Posavskog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu i akcijama Odreda u razdoblju od 7. do 26. jula 1943. godine.

Dostavlja se izvještaj o svakodnevnom radu ovog Odreda.

I. Bataljon:

7. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile se u selu Čaprgincima. Istoga dana vojska je radila pešadijski egzecir. Istoga dana izvršio je pokret u šumu nad selo Širince pošto se banda kretala u pravcu Širinaca. Istoga dana nije došlo do sukoba sa bandom.

8. VII. 1943. Isti bataljon nalazio se u Širincima pošto oko 10 časova naišla je banda od sela Ratkovca prema selu Širincima te je isti bataljon dodao jedan vod sa dva p. m. II. bataljonu koji je držao položaj kod sela Širinaca. Iste snage primile su borbu i bandu odbile, te nakon toga povukle su se u naš logor, gdje su dale obezbeđenje.

9. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalaze se u logoru te su banditske kolone kretale u pravcu Širinaca i Rogolja. Ista banda koja je kretala u pravcu Rogolja zapalila je Tehniku OK. Nova Gradiška, te je isti bataljon imao u zadatku da bandu izjuri, dok je isti stigao banda se je povukla i otišla u pravcu Širinaca. Isti je bataljon nastupao za bandom te ju nije stigao te se isti povratio u selo Bobare.

10. VII. 1943. Snage ovog bataljona izvršile su pokret za Rijeku Rašašku te je isti bataljon održao položaj na ulazu Rašaške. Banda nije tog puta naišla i isti se bataljon povukao, te je ostavio samo predstražu.

11. VII. 1943. Isti bataljon nalazio se na 18 kim. u Rašaškoj, a predstražu je davao na 12 kim. Oko 8 sati naišla je banda na istu predstražu, ista je pripucala i povukla se u sastav bataljona. Te je isti bataljon sa celim Odredom povukao se nad bolnicu broj 2[1] te u noći izvršio pokret za bolnicu broj 7.[2]

12. VII. 1943. Isti bataljon stigao je na vis kod bolnice broj 7. Komandant istog bataljona održao je vojno savjetovanje sa vojnim rukovodstvom istog bataljona. Pošto je banda nadirala sa svih strana i pucala te je celi Odred izvršio pokret u šumu iznad Strmca.

13. VII. 1943. Ceo bataljon nalazio se u šumi iznad Strmca u konspiraciji, pošto se u sastavu celog Odreda nalazila i bolnica 2 i 7, te nam je bilo nemoguće manevrisati pošto su iste bolnice imale dosta ranjenih drugova i bez oružja.

1 Bolnica br. 2. nalazila se na obroncima Psunja uz potok Rašašku. Zapaljena je u ofanzivi, marta 1943. god.

2 Bolnica br. 7 izgrađena je početkom 1943. god., a nalazila se na Psunju sjeverno od njegovog vrha.

14. VII. 1943. Isti bataljon nalazio se na istom mjestu nad Strmcem gdje je davao mrtve straže iznad kantomana. Iste noći ceo Odred izvršio je pokret nad bolnicu broj 2.

15. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile se nad bolnicom broj 2 u konspiraciji gdje su dali obezbjeđenje. Patrolu koju su imali u Rašaškoj na 12 kim. izvjestila je da se banda kreće uz Rašašku. Isti bataljon nalazio se na ručku kod kazana te je zasjeo položaj i sačekao bandu i odbio bandu. Isti bataljon je jurio bandu niz Rašašku oko 2 kilometra. Po izvještaju civila banda je imala 2 mrtva i 5 ranjenih, dok nà našoj strani nije bilo ni mrtvih ni ranjenih. Nakon toga se povukao vis tzv. Kladarova Strana.

16. VII. 1943. Isti bataljon nalazio se na Kladarovoj Kosi te oko 8 sati naišao je neprijateljski avion i kružio iznad položaja te je bacio dvije bombe ali bez uspjeha. Te nakon toga banda je tukla artiljerijskom vatrom sa Bijele Stijene ka bolnici broj 2. Po prestanku artiljerije t. j. pod artiljerijskom vatrom banda je nastupala u više pravaca ka bolnici broj 2 gdje je istu zapalila. Isti bataljon u sastavu Odreda prešao je preko Rašaške u stranu do Muškog Bunara.

17. VII. 1943. Isti bataljon nalazio se u strani do Muškog Bunara, Komandant istog bataljona održao je vojno savjetovanje sa rukovodećim kadrom.

18. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile se u šumi ispod Muškog Bunara te istog dana izvršili pokret za Gradinu nad selo Bobote te je uveče spustio se u samo selo Bobote, gdje isti bataljon dao dovoljno obezbeđenje kantomana.

19. VII. 1943. Isti bataljon nalazio se u selu Bobarama gdje se i odmarao te je imao čišćenje oružja pranje veša. Isti bataljon davao je jednu desetinu u zasjedu kod Muškog Bunara.

20. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile se u selu Bobarama gdje [su] imali pešadijski egzecir i časove o stražama i patrolama i časove dužnosti strelca. Komandant ovog Odreda održao je sa bataljonima vojno savjetovanje. Isti bataljon dobio je u zadatak da zaposjedne Gradinu pošto smo dobili izvještaj da se neki banditski kolona nalazilo u kretanje oko Brezovog Polja. Stvar je bila provjerena da se banda nije kretala to se isti bataljon povukao na svoju polaznu tačku.

21. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile se u selu Bobarama gdje je istoga dana išao na kupanje u rijeku Rašašku. Poslije kupanja izvršene su sa vojskom pripreme za daljnje akcije i sabotaže. Isti bataljon dobio je u zadatak da mobiliše selo Donji Rajić. U istoj mobilizaciji mobilisao je 21 d r u g a . Jedne snage od istog bataljona dobile su u zadatak da zapale Rudnik ugljena nad selom Lađevcem. Po završetku isti se vratio u svoju polaznu bazu.

22. VII. 1943. Po povratku iz akcije isti bataljon nalazio se u selu Bobarama te smo bili obavešteni da se banda kreće od Okučana u pravcu Bobara te je isti bataljon izašao na položaj, ali nije došao u dodir sa bandom.

23. VII. 1943. Isti bataljon nalazio se u selu Bobarama gdje je imao pešadijski egzecir i upoznavanje oružja. Oko 10 sati dobijemo izvještaj da se banda kreće ka Širincima te je bataljon dobio u zadatak da bandu sretne i protjera. U sastavu sa II. bataljonom nastavio je nastupanja ka bandi, dočim [je] banda na brzinu pohapsila neke seljake i pobjegla nazad. Isti bataljoni nastupali su za bandom do sela Ratkovaca ali im je ista pobjegla. Istoga dana isti bataljon dobio je u zadatak da zapali vršaće strojeve u selu Kovačevcu, Mašiću i Dragaliću, uslijed netačnih informacija ista akcija nije uspjela u selu Kovačevcu nije se stroj t. j. vršalica nalazila, dok u selu Mašiću isti stroj čuvali su žandari i nešto domobrana. U prelaženju pruge za Dragalić ista grupa naišla je na banditsku zasjedu gdje ista banda otvodila na njih vatru. Naši drugovi odgovorili su im sa vatrom i povukli su se.

24. VII. 1943. Iz same akcije bataljon se povukao u Bijelu Stijenu gdje je doručkovao i krenuo za selo Brezovac (Trokut).[3] Istoga dana izvršio je pripremu za akciju te u veče krenuo za selo Bujavicu.

25. VII. 1943. Ceo bataljon nalazio se u selu Bujavici u 2 časa posle ponoći krenuo na položaj prugu Poljana Lipik kod željezničke stanice, Brezine, sa zadatkom da napravi zasjedu za doček voza uz pomoć Diverzantske grupe pošto su isti postavili minu. Voz je naišao ali je mina zatajila, voz je prešao isti bataljon nije otvorio vatre. Nakon toga povukao se u selo Lovska.

26. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile se u selu Lovska gdje je izvršena priprema za samu akciju po grupama za paljenje i sabotažu vršalica i to: Pakračka Klisa, Poljana, Kriva ja, Piljenice i Lipovljani. U istoj akciji što zapaljeno što uništeno 17 vršaćih strojeva, te zaplijenjena
4 radio aparata jedna pisaća mašina i 300 litara nafte. Iz sela Lipovljana izvučen je jedan vršaći stroj na naš oslobođeni teritorij koji je uručen NOO i KK Novska, isti stroj nalazi se u selu Brezovcu.

II bataljon

7. VII. 1943. Isti bataljon stigao je iz akcije sa Kulmerovog salaša u Širince. U istom selu imali su pranje odijela i veša. Isti bataljon na istom mjestu dao je potrebno osiguranje za obezbeđenje kantomana. Patrola koja je imala zadatak da osmatra prilaz bande od Ratkovaca, ista je naišla na neprijateljsku zasjedu. Dva su druga pala, a treći je ranjen, koji je uspio pobjeći. Nakon kratke paljbe isti bataljon je izašao na položaj te je nasilno izviđao bandu, dočim se ista u kratko vrijeme povukla u pravcu Okučana.

3 Prostor između komunikacija Pakrac — Banova Jaruga — Novska — Okučani — Pakrac.

8. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile su se nad selom Sirincima, na rubu šume na položaju. Oko 8 sati pojavio se neprijatelj gdje nastupa u streljačkom stroju prema Širincima, te je upustio bandu u samo selo i popuškarao. Banda se je u paničnom bijegu povukla, nanešavši joj nešto gubitaka. Isti bataljon u veče održao je miting u selu.

9. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile su se u našem logoru. Ujutro stigne izvještaj da se banda kreće u pravcu Bobara k Tehnici, te dok su jedne snage išle da napadnu bandu kod tehnike, dotle su ostatak nalazile u zasjedi kod bunara Orišca, pošto je banda pre projurila ispred njih, nego što su isti stigli u zasjedu i ista banda polupa nešto crijepova na našem logoru i povuče se.

10. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile su se u Bobarama. U noći isti bataljon krenuo je na 16 kim., gdje je komandant istog bataljona održao vojno savjetovanje. Od istog bataljona nalazila se jedna četa u zasjedi nad G. Rogoljima. Banda nije naišla te nije došlo ni do kakvih sukoba.

11. VII. 1943. Isti bataljon nalazio se na 18 kim. u Rašaškoj te je izvršio pokret prema Brezovom polju, te se nalazio u konspiraciji pošto je neprijatelj u jačim snagama krstario u više pravaca.

12. VII. 1943. Snage istog bataljona nalazile se kod bolnice broj 7. Komandant istog bataljona istog dana održao je vojno savjetovanje sa rukovodstvom istog bataljona i nasilno izviđao pomoću patrole bandu koja se nalazila oko Bjelajaca — Cicvara.

13- VII. 1943. Snage istog bataljona krenule su u sastavu sa Štabom Odreda bolnicom broj 2 i 7 u konspiraciju preko Brezovog polja, nad Strmac.

14. VII. 1943. Isti bataljon nalazio se na istom mjestu u konspiraciji. Isti je izvršio pokret preko Brezovog Polja za 18 kim. Rašašku i dao obezbeđenje.

15. VII. 1943. Snage istog bataljona nalazile su se na 18 kim. u Rašaškoj. Oko 11 sati pojavio se neprijatelj u nadiranju uz Rašašku i preko Poljane, te je isti bataljon postavio zasjedu na Poljanu kod bolnice broj 2. Na iste položaje banda nije naišla dočim samo uz Rašašku. Nakon kratke borbe banda je odbijena te su se iste snage povukle na kosu poviš bolnice broj 2.

16. VII. 1943. Snage istog bataljona nalazile su se u konspiraciji povrh bolnice broj 2 te odatle izvršile pokret u stranu do Muškog bunara.

17. VII. 1943. Snage istog bataljona nalazile su se u konspiraciji po strani do Muškog bunara. Na istom mjestu je dao dovoljno osiguranje.

18. VII. 1943. Snage istog bataljona nalazile su se u konspiraciji gdje je komandant istog bataljona održao savjetovanje vojno i dao obezb jedenje.

19. VII. 1943. Isti bataljon nalazio se u selu Bobarama. Komandant istog bataljona održao je čas svim partizanima o dužnosti u patrolama i kretanju patrola.

20. **VII.** 1943. Snage istog bataljona nalazile su se u istom selu, pošto se banditske kolone kretale cestom Lipik — Okučani, te isti bataljon isturio jednu četu na položaj koja je osmatrala i kontrolirala kretanje bande. Komandant istog Odreda održao je vojno savjetovanje sa štabovima bataljona.

21. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile su se u Bobarama te je vojska imala čišćenje oružja. Nakon toga išla na kupanje u Rašašku, gdje je istoga dana komesar istog Odreda održao pripreme za daljnji rad i akcije. Isti bataljon krenuo je na miting u selo Smrtić i Ratkovci.

22. VII. 1943. Isti bataljon stigao je po završetku mitinga u selo Bobare. Nakon kraćeg vremena dobijemo izvještaj da se banda kreće od Trnakovca prema Rogoljima, te iste snage su izašle na položaj te da bi spriječile prilaz bande u Bobare. Pošto banda nije nailazila to su se iste snage vratile u polaznu bazu.

23. VII. 1943. Snage istog bataljona nalazile su se u istom selu gdje su izvodile pješadijski ekzecir i rukovanje sa oružjem, pošto je bilo izvješteno da se banda nalazi u Širincima to je isti bataljon imao zadatak da se konspirativno prebaci neprijatelju za leđa, ali banda se je brzo povukla. Isti bataljon dobio je u zadatak da upali dvije vršaće mašine u G. Bogićevcima. Iste snage su uspjele zapaliti jednu mašinu, dočim drugu nisu uspjeli pošto se nalazila u blizini bande koja je pucala iz Tabora. Po završetku iste snage povukle su se u svoju bazu.

24. VII. 1943. Snage istog bataljona izvršile su pokret za Bijelu Stijenu, te nakon toga za selo Brezovac. Po ručku izvršena je priprema za akciju te se vojska prebacila u selo Bujavicu, odakle je izvršila pokret, te su iste snage krenule u zasjedu od Lipika i Kukunjevca da bi obezbedile operacije pri dočeku voza.

25. VII. 1943. Snage ovog bataljona nalazile su se u zasjedi od Lipika i Kukunjevca da bi obezbedile operacije na vlak. Uslijed sabotaže mine akcija nije uspjela, a snage su se povukle u selo Bujavicu, odakle su krenule u selo Lovsku, gdje su dale obezbeđenje.

26. VII. 1943. Snage ovog bataljona izvrišle su pokret za selo Kričke te Bobare, gdje su dale obezbeđenje.

BOLNIČKA CETA

Bolnička četa nalazila se za ovo vrijeme u sastavu bataljona. Rad ove čete povoljan je pošto je ista disciplinovana, dočim u zadnje vrijeme ista četa podijeljena je na dvije jednage grupe t. j. svakom bataljonu po polovicu, pošto isti bataljoni nalazi se svaki na svom sektoru.

OPCl PREGLED

Moral i borbenost je na visini, ali nije dovoljno, pošto u zadnje vrijeme malo je bilo mogućnosti za vršenje akcija te su drugovi ostali bosi. Ali isti zatražuju akcije, to se uvidilo za vrijeme ove prošle ofanzi-

ve[4] pošto su sami partizani dobro se pokazali u borbi u Rašaškoj kod bolnice broj 2, gdje su pošteno najurili bandu. Vojnička disciplina nije na visini kako bi to trebalo pošto smo u ofanzivi imali nešto i dezertera. Partizani u ofanzivi su bili pojedini malo razočarani ali se sada popravlja.

Nedostataka kod rukovodećeg kadra (niži) ima još, ali se uglavnom pretresaju na sastancima i savjetovanjima, te drugovi sami iznose svoje greške. Održavaju se vojna savjetovanja, naobrazba, međutim ratna obuka ali u ovom razmaku vremena nije se moglo dovoljno raditi u ofanzivi. Ali nastojati ćemo da se stanje popravi, s tim što ćemo po mogućnosti vršiti što više akcija i na taj ćemo način dignuti moral i borbenost.

Smrt fašizmu Sloboda narodu!

Komandant:
Andrija[5]

Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

198

juli 1943.

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu X divizije o formiranju jedinica za vezu, dužnostima komandnog kadra i o taktičkoj upotrebi službe veze.

Veza je skup svih sredstava pomoću kojih se održava saglasnost između jedinica.

Od kolike je važnosti veza među jedinicama u borbi i van nje, vjerujemo da nije potrebno da se posebno naglašava, jer je svaki starešina to već više puta osjetio, bilo to u borbi ili van nje.

Veliki dio uspjeha u operacijama uslovljen je baš dobro organizovanom službom veze. Da bi se mogla izvesti neka akcija uspješno (po planu) ili pak da bi se kod promjene situacije mogla unositi izmjena plana, štabovi moraju biti najčvršće međusobno povezani. Ta veza među štabovima je idejna i materijalna.

Idejna veza se postiže upoznavanjem podređenih štabova sa situacijom i našom namjerom, a oni saglasno situaciji i našim namjerama usklađuju svoje odluke.

Materijalna veza se ostvaruje sredstvima veze. Ona daje mogućnost da se prema situaciji i iz mogućnosti koje iz njih proizlaze koordiniraju sve taktičke radnje.

Kod nas se dosta polagala važnost na vezu, ali nije bilo sredstava za istu. Za održavanje veze koristili su se kuriri i releji a dobivanjem materijala počela se uvađati i telefonska veza kao i radio-telegrafska. To ipak ne zadovoljava još naše potrebe. Zato treba da svi rukovodioci upotpunjuju svoja znanja (tehnička) i da ih prenose sa svojim iskustvima na mlađe kako bi manjak u materijalu nadoknadili našom spretnošću i dovitljivošću. Na taj način veza će nam biti savršenija.

4 Odnosi se na ofanzivu koja je počela 8. VII 1943. god. na području Bilo-gore i Slavonije.
5 Petković

Formiranje jedinica za vez ü.—*

Da bi mogli organizovati vezu što bolje, potrebno je u našim jedinicama organizovati specijalne jedinice za vezu.

U Brigadi.— Kod svake Brigade formirajte četu za vezu, odmah po završetku kursa za vezu.

Jačina iste 60 drugova-ica.

Dijeli se u 3 voda i to: dva telefonska i jedan signalni.

Treba da ima toliko telefona koliko ima bataljona + jedan telefon uz centralu. Vremenom može zadržati 1—2 telefona za rezervu. Zatim treba da ima dvije telefonske centrale od po pet brojeva (isprva će biti dovoljna i jedna). Ako se nema telefonska centrala može se mjesto nje upotrebiti i telefon tipa Erixon M.07, na koga se mogu vezati 4 telefona. Nezgodna strana njegova je ta što je on konstruisan za fonični poziv, a ostali telefoni na induktorski poziv pa bi telefonista uz taj aparat-centralu morao stalno držati slušalicu na uho. To bi otpalo kad bi svi aparati bili istoga tipa, ali njih vrlo malo ima (izbačeni su iz upotrebe). Mjesto centrale mogao bi se upotrebiti i sam telefon samo bi se svi telefoni morali spojiti na njegovim klemama. Mana tog načina vezivanja je ta što se prilikom razgovora isti može slušati na svim aparatima koji su spojeni sa njim. Još nam je potreban i kabl. Treba da ga ima na bataljon do 10 km., a za brigadu po 15 km. Isprva će ga biti svakako manje.

Za sam materijal brinula bi se sama četa po ulasku u neko uporište, po nalasku na terenu, itd.

Signalni barjačići bi se izradili od platna. Četa treba da ima 10—15 pari signalnih barjačića. Zatim 4—5 signalnih pištolja, električne lampe sa testerom i po mogućstvu radio stanicu srednjeg dometa.

Kuriri se ne mogu pridodati u sastav te čete ili pak da se traži potreban broj istih od potčinjenih jedinica i isti se nalaze uz štab koji ih je tražio. Oni idu pješke, na konju, biciklu, motociklu, itd. koje će sredstvo koristiti zavisi od raspolaganja tim sredstvom, daljini, hitnosti, itd.

Vezu postavlja prvenstveno sa pretpostavljenim štabovima pa tek onda sa podređenim.

Ljudstvo se smije upotrebiti u druge svrhe samo u krajnjoj nuždi.

U Diviziji. — Pri štabu divizije treba formirati vod telefonista jačine 15—30 ljudi. On treba da posluži kao povremeni kurs za obučavanje telefonista, koji se po završetku istoga vraćaju u svoje brigade.

Treba da ima centralu i telefone (ili samo telefone) i kabl.

Ako ima radio stanicu, ista se tovari na grla ili ljude. Voziti se ne smije ni u kom slučaju. Za svaku radio stanicu treba imati po dva telegrafista.

Štab X. Divizije odredićе jednog druga uz radio-stanicu koga će radio-telegrafista pri štabu Divizije obučiti u rukovanju sa stanicom, prijemu i predaji, itd. Na taj način dobiće se njegov zamjenik za svaki slučaj.

U odredu. — Pri štabu odreda formira se vod signalista i desetina telefonista. Prvi se upotrebljavaju za vrijeme operacija, a telefonisti za prikupljanje telefonskog materijala svih vrsta. Kada Odred nije u operaciji, onda uspostavlja vezu sa pretpostavljenim i potčinjenim jedinicama.

U područjima. — Pri komandi područja formira se četa za vezu, koja je jaka do dva voda (vod jačine od 18 telefonista). Oni kontrolišu postojeće linije i postavljaju nove prema dobivenim naređenjima.

Komandovanje jedinicama za vezu. — Četa za vezu. —

Četa za vezu ima komandira, komesara, njihove zamjenike, onoliko vodnika i delegata koliko ima vodova i onoliko desetara koliko ima desetina.

Ako brigada radi samostalno onda komandir za vezu dobiva naređenje za svoj rad od komandanta brigade, a ako pak radi u sastavu divizije onda dobiva naređenje od divizijskog referenta za vezu.

O stanju službe veze u Brigadi podnosi komandir čete za vezu preko štaba brigade izvještaj štabu divizije za referenta za vezu. On je odgovoran štabu brigade za svoj cjelokupan rad.

Komandovanje službom veze u diviziji. —

Pri štabu divizije treba postaviti referenta za vezu. On rukovodi sa službom veze u diviziji. Stara se za materijalno i tehničko stanje podređenih jedinica. Prima izvještaje iz brigada i podnosi izvještaje referentu za vezu štaba korpusa preko štaba divizije.

Ako divizija operira samostalno uz zapovjed štaba divizije razrađuje zapovjest za komandire brigadnih četa za vezu, na koji način će se održavati veza. Ako je u sastavu korpusa, način kako će se održavati veza određuje štab korpusa.

Referent za vezu pri diviziji odgovoran je za obuku telefonista i osposobljava radiotelegrafiste. Uklanja nedostatke u formacijama za vezu. —

Dužnosti komandnog kadra brigadnih četa za vezu. —

1. — Prema dobivenoj zapovjedi uspostavlja vezu sa podređenim jedinicama i sa susjedima bilo to u operaciji, za vrijeme marša ili na odmoru.

2. — Stara se da veza funkcionira. Budno pazi na svaku promjenu situacije i podešava sistem veze toj promjeni. On mora da se upozna sa svakom promjenom situacije i prema tome uspostavi odgovarajući način veze.

3. — Drugove uvijek obučava u njihovoj struci. Veliku pažnju treba posvetiti tačnosti i brzini rada.

4. — Po završenoj operaciji prilaže operativnom izvještaju svoga štaba izvještaj o radu službe veze s napomenom o stečenom iskustvu.

5. — Stara se o ispravnosti materijala.

D u ž n o s t i d i v i z i j s k o g r e f e r e n t a z a v e z u . —

1. — Prema zapovjesti Štaba Korpusa razrađuje zapovjest za vezu kao dodatak zapovjesti štaba divizije. U njoj, prema materijalu kojim raspolažu brigade, određuje brigadama način na koji će održavati vezu sa štabom divizije i podređenima.

2. — Rukovodi obukom podređenih formacija za vezu.

3. — Obilazi čete za vezu, uvjerava se o znanju drugova u toj jedinici, ispravnosti materijala, njegovoj količini, itd.

4. — Cesto saziva konferencije komandnog kadra za vezu da bi pomogao savladati sve poteškoće.

T a k t i č k a u p o t r e b a s l u ž b e v e z e . —

Kad se izlazi u rekognosciranje terena, mora biti prisutan i komandir čete za vezu. On mora da se upozna sa našim namjerama, a to uvjetuje način i sistem koji služba veze mora da primjeni. Njih treba upoznati sa:

1. — mjestom svoga štaba,
2. — mjestom podređenih štabova,
3. — mjestom komandnih tačaka susjeda lijevo i desno,
4. — dati mu direktive kojim sredstvom da ostvari vezu. —

Kad dobiju ta uputstva, oni izrađuju šemu (skicu) veze prema direktivama koje su dobili. Razrađeni plan veza predlažu štabu za odobrenje. On ga prihvati ili pak unese potrebne izmjene, a oni izrađuju zapovjest za vezu kao dodatak zapovjedi štaba.

Do početka operacija, komandiri brigadnih četa za vezu vrše raspored svoje čete prema zadatku, tj. dijele je na onoliko patrola koliko ima telefona ili pak na onoliko patrola koliko je potrebno za uspostavljanje veze među jedinicama (ako ima više telefona). Potom za vrijeme rada, kontrolišu rad potčinjenih (referenti divizija isto), ispravljaju greške, savjetuju, itd.

Za vrijeme operacija nalaze se tamo odakle će najbolje kontrolisati rad potčinjenih i biti u tijesnoj vezi sa svojim štabom. Naročito moraju paziti na promjenu položaja neke jedinice da bi se veza sa njom što prije uspostavila i osigurala.

Svi rukovodioci veze moraju samoinicijativno djelovati u slučaju svake nove nastale situacije ne čekajući na naređenje svoga štaba. Isto tako ne zadovoljavaju se samo jednom vrsti veze na nekoj liniji već ih kombinuju sa drugima da ih bude što više što će imati za posljedicu veću sigurnost veze (kurirska, telefonska, radiotelegrafska, itd. između dva štaba).

O učinjenom izvjestiti ovaj štab.—

Smrt fašizmu — Sloboda narodu!

Politkomesar: Komandant:

Napomena: Dokumenat nije potpisan.
Original u VII, Bgd.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 10/1.

juli 1943.

Pismo Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju članovima KP, partijskim organizacijama, kotarskim i okružnim komitetima KPH o uspjesima i nedostacima u radu KP poslije partijskog savjetovanja od 26. decembra 1942. do sredine 1943. godine. U pismu se govori i o političkoj situaciji, organizacionom stanju KP, uspjesima jedinica NOV, radu antifašističkih organizacija, NOO-a i o agitaciji i propagandi te se na kraju daju smjernice i uputstva za daljnji rad.

Dragi drugovi,

Upućujemo vam pismo o svim dosadašnjim našim uspjesima u radu kao i nedostatcima, koji su se pokazali kod zadnjeg našeg partijskog savjetovanja 26. decembra 1942.[1] do danas. Ovo pismo treba da dobro proradi svaki član partije i to u vezi i kao nastavak pisma sa decembarskog savjetovanja.

P o l i t i č k a s i t u a c i j a :

Zahvaljujući sve većim pobjedama Crvene Armije, razbijanju Njemačke ljetne ofanzive i prelaza u napad Crvene Armije, zatim likvidacijom tuniskog fronta i izkrcavanju savezničkih trupa na Siciliju, te sve
većim pobjedama naše Narodno-Oslobodilačke Vojske u čitavoj zemlji a
i kod nas, plamen oružanog ustanka u Slavoniji u zadnjih 6 mjeseci dosta se naglo proširio. U zadnje vrijeme teror okupatora nad našim narodima strašno se je povećao. Okupator opkoljava sela bez obzira da li su srpska ili hrvatska i sve što je sposobno za rad ili vojsku hapsi i odvodi. Palež, pljačka i ubijstvo nevinog stanovništva sa strane okupatora još više se povećava.[2] Srpski narod u Slavoniji u posljednje vrijeme još je masovnije stupio u borbu isto tako i hrvatski narod sve više se diže na ustanak. Već ima pojedinih bataljona u kojima se mlazi preko 90fl/o Hrvata, a XVI. Brigada ima preko 50°/o.[3] Hrvatski narod u Podravini virovitičkog kotara rušio je sa narodnom vojskom željezničku prugu u broju preko 200. Od zadnjeg savjetovanja formiran je Češki bataljon[4] i svi **su** preduslovi da se češki narod u najkraće vrijeme još masovnije digne **u** borbu. I Mađarska kao i njemačka manjina sve više pristupaju u redove Narodno-Oslobodilačkog Pokreta.[5] Njemci sela Ceralije odbili su da daju njemačkoj vojsci ikakve podatke o Narođno-Oslobodilačkom pokretu **u** svom selu. I same okupatorske vlasti priznaju sve veću mržnju stanovništva prema njima. U jednom njemačkom dokumentu kaže se: »Stanovništvo osječkog kotara s mržnjom gleda na nas.«

1 Prošireno partijsko savjetovanje održano je 25, 26. i 27. decembra 1942. god. u Zvečevu. Okružnicu Povjerenstva CK KPH za Slavoniju i Srijem upućenu svim organizacijama KP u Slavoniji o zaključcima savjetovanja vidi: »Građa«, knj, III, dok. br. 217, str. 555—567.

2 O teroru vidi dok. br. 24, 160, 161, 162, 165, 171, 184 i 191.

3 Vidi dok. br. 13.

4 čehoslovački bataljon formiran je 3. maja 1943. god. Komandant bataljona bio je Josip Ružička, a politički komesar Josip Hanzl. Vidi: »Građa«, knj. IV. dok. br. 90, str. 197, i knj. V, dok. br. 95, str. 221.

5 Od pripadnika njemačke narodne manjine formirana je 15. augusta 1943. god. njemačka četa »Ernst Thälmann«, a od mađarske narodne manjine mađarski bataljon »šandor Pötöfi«.

U Slavoniji je zadnjih 6 mjeseci stvorena još jedna divizija,[6] čim je omogućeno stvaranje II. Korpusa NOVH.[7] Isto tako formiran je Inicijativni Oblasni NOO.[8] Naše antifašističke organizacije USAOJ i AFŽ okupile su oko sebe u posljednje vrijeme vrlo veliki broj rodoljuba. Sve nam to potvrđuje da je antifašističko raspoloženje masa u zadnjih pola godine naglo poraslo i da su perspektive oružanog ustanka u Slavoniji vrlo velike. Nema kotara u Slavonij igdje ne postoje objektivni uslovi za oružani ustanak.

Sve veće antifašističko raspoloženje masa, zatim sve veći vojnički uspjesi nagnalo je narodne neprijatelje na sve otvorenije metode borbe protiv Narodno-Oslobodilačkog Pokreta. Sve otvorenija je borba naroda protiv okupatora i ustaša, jugoslavenske izbjegličke vlade sa četnicima kao i izdajničkog vodstva HSS.-a. Svi ti reakcionarni elementi usljed bojazni pred narodom čvrsto su se povezali i nastupaju jedinstveno. Ustaški razbojnik bojnik Stir stvara »Bijelu gardu« od četničkih elemenata koji dobivaju pomoć od okupatora i ustaša, a podržavaju ih izdajice iz HSS-a. Isto tako četnički bandit major Janjić, koji se proglasio četničkim komandantom za Slavoniju, a štab mu se nalazi na Motajici rovari protiv Narodno Oslobodilačkog pokreta, a njegovim bandama daju propusnice okupatori i ustaške vlasti, provode ih za Slavoniju kroz okupatorska uporišta (Okučani) i dalje se vežu preko okupatora sa trabantima izdajničkog vodstva HSS-a, sve to pokazuje da se ubrzanim korakom diferencira na jednoj strani narodi Slavonije boreći se u Narodno-Oslobodilačkom pokretu pod rukovodstvom Komunističke Partije, na drugoj svi reakcionarni elementi, ustaše, jugoslavenska vlada sa četnicima, izdajnici iz HSS-a pod okriljem okupatora.

I ako smo imali vrlo lijepih rezultata u podizanju ustanka, ipak je plamen oružanog ustanka u Slavoniji mogao biti daleko širi, naime da smo iskoristili pravilno u dovoljnoj mjeri sve objektivne uslove.

OSNOVNA POGREŠKA U RADU NASIH PARTIJSKIH ORGANIZACIJA JESTE SEKTASKO SPROVOĐENJE PARTIJSKE LINIJE.

Kao što smo vidjeli raspoloženje naroda za borbu u svim kotarevima dostiglo je stepen da se može svuda organizovati oružani ustanak. Mi situaciju nismo u dovoljnoj mjeri iskoristili. Naročito nismo uspjeli da dovoljno podignemo hrvatski narod na ustanak. Još uvijek nije plamen oružanog ustanka zahvatio kotareve Vinkovci, Vukovar, Valpovo, Đakovo, Županja, Donji Miholjac. Vrlo mali broj ljudi iz tih kotareva je mobilisan premda su uslovi mobilizacije veliki. Mi nismo znali pomoći sve antifašističke organizacije da one dadu od sebe maksimum za dizanje naroda na ustanak, nego je taj zadatak u glavnom ležao na partijskim organizacijama. Uzmimo na primjer pitanje mobilizacije. USAOJ, koji bi

6 Deseta, vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 130, str. 297.
7 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 131, str. 298.
8 Vidi: x-Građa«, knj. V, dok. br. 158, str. 369—372.

trebao da odigra prvenstvenu ulogu u mobilizaciji omladine, on je vrlo malo omladine mobilisao. Isto tako je slabo pomagana mobilizacija i sa strane AFZ. I u sprovađanju drugih zadataka naše partijske organizacije su sektašile. Borba protiv narodnih neprijatelja, kao što su četnici, jugoslavenska vlada i izdajničko vodstvo HSS-a u glavnom je ležala isto tako na partijskim organizacijama. Eto baš u tome, tj. činjenici da nismo uspjeli u dovoljnoj mjeri iskoristiti ove antifašističke organizacije u sprovođenju naše partijske linije leži naš sektaški stav.

Drugi naš nedostatak jest to što u dizanju naroda na ustanak ni-, smo bili dovoljno elastični. Treba shvatiti da mase nisu uvijek spremne odmah na najveći oblik borbe. Ima mjesta gdje se može mobilisati čak i veći broj stanovništva za rušenje željezničke pruge ili da pali općinske spiskove za žetvu, da uništava domaće krvnike ustaše, ali nisu spremni da idu u vojsku pokretnu jedinicu.

Treći nedostatak jeste slaba i nekonkretna borba protiv narodnih neprijatelja, a u prvom redu protiv izdajica HSS-a. Ti su izdajnici već dugo vremena kočili svaki pokret naroda za njegovo oslobođenje. Oni su to činili i prije okupacije, a sada pogotovo. Najprije su govorili da još nije vrijeme borbi. Zatim kad se ipak hrvatski narod počeo dizati, odgovarali su ga da ne ide u partizane nego u domobranstvo. Kad to nije bilo dosta, kad je narod sve više uviđao njihovu izdajničku ulogu i potrebu putem oružane borbe, oni su uz pomoć okupatora i ustaških vlasti, počeli stvarati stranačke odbore kao i vojne formacije zaštite, koje treba da se bore protiv Narođno-Oslobodilačkog pokreta. Usljed ne sistematskog i nekonkretnog raskrinkavanja tih izdajica, ona nije bila dovoljno široka, već se često puta dotične izdajnike likvidiralo a da se pred masama nije dovoljno objasnilo o njihovoj izdajničkoj ulozi. Nije se shvatilo da je najvažnije politički raskrinkati izdajničku ulogu vodstva HSS-a, otrgnuti narod ispod njegovog štetnog uticaj a, jer to je prvi stepen da se pristupi dizanju hrvatskog naroda na ustanak. N i j e s e s h v a t i l o d a s u o n i s a d a s l a m k a, z a d n j a p o d r š k a o h u p a t o r a i d a s u o n i s a m o d i o r e a k c i j e k o j a s e b o r i p r o t i v N a r o d n o - - O s l o b o d i l a č k o g p o k r e t a p o d o k r i l j e m o k u p a t o r a.

I ako u Slavoniji četnici nemaju nikakve naročite podrške ipak se nije sistematski raskrinkavalo njihovu zločinačku ulogu uljuljkavajući se momentalnim stanjem, zaboravljajući da oni nastoje svim sredstvima da [se] ugnijezde u Slavoniji. Još manje posvetilo se borbi protiv uticaja izbjegličke vlade. Vrlo malo se posvetilo pažnje da se uvjeri narod o povezanosti jugoslavenske vlade, četnika, izdajničkog vodstva HSS-a sa okupatorom.

Narodi Slavonije već dvije godine krvare u oružanoj borbi i postigli su vrlo lijepe rezultate. Kao, što smo rekli narodni neprijatelji nastoje da tekovine te borbe oni poberu, i da skrenu borbu naroda sa linije Narodno-Oslobodilačkog pokreta. Mi nismo dovljono posvetili pažnje da narod duboko shvati kolike su njegove žrtve, ali i kolike su dragocjene tekovine koje je postigao svojom borbom i kakva opasnost prijeti od narodnih neprijatelja, vrlo slabo su popularizirani naši uspjesi u

čitavoj zemlji, a i uspjesi naše borbe u samoj Slavoniji, vrlo slabo je popularizirana ZAVNOH, i ako je to još uvijek dosta sela, koja su se po prvi puta upoznala detaljnije sa ciljevima Narodno-Oslobodilačkog pokreta preko izjave ZAVNOH-a i Glavnog Štaba.[9]

Da bi časno ispunili svoj zadatak kao članovi KP potrebno je da na naš oružani ustanak dignemo sve narode Slavonije, potrebno je da plamen oružanog ustanka proširimo na svako selo Slavonije.

Moramo mnogo više posvetiti pažnje dizanjem hrvatskog naroda u borbu, primjenjujući u svakom selu onu vrst borbe na koju je spremno stanovništvo (aktivizirati vojne bjegunce, povesti ih u borbu za očuvanje žita, paliti općinske spise, ubijati krvnike ustaše, rušiti pruge i ceste, paliti okupatorova slagališta sijena i hrane itd.).

Mnogo više treba posvetiti pažnje mobilizaciji za koju treba da se angažuje prvenstveno USAOJ.

Drugi zadatak koji stoji pred nama jeste povesti sistematski masovnu političku borbu protiv svih protivnika Narodno-Oslobodilačkog pokreta, naročito protiv izdajnika iz HSS-a. Mi moramo pomoći narodu da uvidi da postoje samo dvije strane i to na jednoj okupator sa ustašama, četnicima, izdajnicima iz HSS-a, izbjegličkom vladom a na drugoj Narodno-Oslobodilački pokret. Moramo pomoći narodu da uvidi da je jedini put oružana borba, protiv okupatora i svih njegovih pomagača. Treba prestati sa borbom protiv narodnih neprijatelja samo obaviještajnim metodama, već povesti široku političku borbu protiv istih razkrinkavajući njihove zločinačke činove.

Treći naš zadatak jeste pomoći narodu da duboko shvati tekovine dosadašnje borbe, kao i opasnost koja mu prijeti da ih narodni neprijatelji oduzmu. To znači, treba da narod bude svjestan šta znači za njegovu sudbinu njegova Narodno-Oslobodilačka vojska, šta znače za njega NOO-i i ZAVNOH. Sto narod bude svjesniji dosadašnjih uspjeha, što bolje bude uviđao opasnost od neprijatelja, koji mu hoće te uspjehe oteti, tim će biti odlučniji na obranu dosadašnjih svojih krvlju stečenih tekovina.

DA BI SVE TO STO LAKŠE POSTIGLI POTREBNO JE PREBRODITI SEKTASENJE U SPROVOĐENJU PARTIJSKE LINIJE. PREBRODITI SEKTASENJE ZNACI DO MAKSIMUMA ANGAŽIRATI SVE ANTIFAŠISTIČKE ORGANIZACIJE U BORBU ZA SPROVOĐENJE NASE PARTIJSKE LINIJE.

ORGANIZACIONO PITANJE:

Od zadnjeg savjetovanja do danas mi smo postigli isto tako lijepih rezultata i u organizacionom pitanju naše partije. Povećali smo broj partijskih članova, a isto tako formirali smo sve Kotarske Komitete tako da do danas imamo podpunu organizacionu strukturu partije u Slavoniji. Mnoge kadrove iz naših partijskih organizacija, dali smo na rad u voj-

9 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 171, str. 401—402.

sku ili koju drugu organizaciju. Partijski Komiteti naučili su se rukovoditi iz centra. Najveća opasnost koja je bila pred nama, a to je sektaštvo po primanju u partiju u velikom stepenu je prebrođena.

Ali na ovome sektoru rada uz sve ove uspjehe mi smo mogli imati još većih. Prvi i još uvijek najopasniji nedostatak jeste sektašenje po primanju u partiju. Naše masovne organizacije u zadnjih 6 mjeseci uspjele su da okupe oko sebe veliki broj rodoljuba. Uzmimo na primjer samo organizaciju AFŽ na okrugu Nova Gradiška, koja je organizirala preko 4.000 žena. Isto tako je vrlo veliki broj omladine okupljen u USAOJ-u. To važi i za sve ostale masovne organizacije. Ako pogledamo koji je procenat od tih ljudi u redovima partije vidjet ćemo da je on vrlo malen. Na 4.000 organizovanih žena u AFŽ-u okruga Nova Gradiška imamo 54 člana Partije. Sto to znači. To znači, da naše partijske organizacije ne posvećuju dovoljno pažnje, da uzdignu one divne rodoljube, koji su spremni i svoj život dati u borbi za Narodno oslobođenje do članova partije. Mnogi divni Komunisti ostaju izvan partije zbog sektaškog stava partijskih organizacija. Drugi nedostatak sastoji se u slaboj pomoći vanpartijskim organizacijama. I ako su naše vanpartijske organizacije postigle lijepe uspjehe u okupljanju rodoljuba, ipak još uvijek veliki dio istih ostaje neorganiziran i ne daje od sebe onoliko, koliko bi mogao dati. Sjetimo se samo demonstracija žena u Vinkovcima, sjetimo se onih rodoljuba koji su popalili sijeno u Vinkovcima,[10] to sve na svoju ruku, sjetimo se kako je 15 omladinaca iz virovitičkog kotara došlo u partizane bez ikakve veze, a takvih neorganiziranih rodoljuba ima još vrlo mnogo i u svim mjestima. Sve nam ovo pokazuje da partijske organizacije nisu pomoglemasovneorganizacije u dovoljnoj mjeri, nisu im pokazale na koji će konkretan način i na kjim pitanjima okupiti, organizovati i mobilisati u borbu sve rodoljube. Bilo je čak i takvih slučajeva da su partijske organizacije pokazivale ne razumijevanje prema AFŽ -u.

Treći nedostatak jeste još uvijek spori tempo rada. Naše organizacije još uvijek nisu usvojile ratni tempo djelovanja. Još uvijek nije se shvatilo nove uslove rada na neoslobođenom teritoriju. Treba shvatiti, da se nalazimo u ratu i da sve stvari moramo svršavati na ratni način. Često puta naše organizacije ne znaju se prilagoditi ratnim prilikama. Na primjer OK Brod je odgodio niži partijski kurs zbog tobože predstojeće neprijateljske ofanzive. Trebamo se naučiti raditi prema ratnim prilikama. Da bi otklonili sve te nedostatke trebaju naše partijske organizacije:

1.) Prebroditi sektašenje po primanju u partiju. Sve Komuniste koji se nalaze u masovnim organizacijama, a koji su provjereni treba smjelo uvlačiti u naše redove.

2.) Pomoći masovne organizacije da bi one okupile oko sebe sve rodoljube i da bi preko njih digli sav narod na oružani ustanak. Zato je potrebno da svaki partijac pozna kako organizacione oblike, tako i za-

10 Vidi dok. br. 162.

datke svih masovnih organizacija. Ne samo to, nego je potrebno da svaki član partije prati razvoj tih organizacija, izučava njihove pogreške, da bi mogao pokazati kako konkretno da rade.

3.) Potrebno je naučiti se raditi ratnim tempom, t. j. raditi u uslovima rata i ratnih prilika.

4.) Potrebno je neprestano podizati teoretski nivo naših članova. U tu svrhu treba kontrolisati da se vrši redovna teoretska izobrazba partijskih ćelija, a isto tako organizovati niže i srednje partijske kurseve.

5.) Potrebno je mnogo više pažnje posvetiti radu u gradovima sa proleterijatom.

6.) Potrebno je sa više dubine pristupiti izdizan ju kadrova, da se ne bi događalo, da pojedini Komiteti nemaju popune, jer tobože nema sposobnih ljudi. Svakome odanome radniku prvenstveno, a zatim seljaku treba posvetiti pažnje da se uzdigne što prije za što boljeg rukovodioca. Uvijek se mora već unaprijed odgajati i za pojedine komitete pojedine drugove. Već unaprijed treba stvoriti plan koje drugove za koja rukovodstva će se uzdići. Isto tako potrebno je u buduće posvetiti više pažnje koga se šalje na partijske kurseve.

7.) Potrebno je u najkraćem roku usposobiti općinske Komitete kao rukovodstva a tamo gdje ih nema potrebno ih je stvoriti.

P A R T I Z A N I

U radu sa vojskom naše partijske organizacije postigle su lijepe rezultate. Kao što je naprijed rečeno formiran je u Slavoniji II. Korpus NOVH. Slavonski partizani imali su vrlo lijepih pobjeda nad neprijateljem. Sjetimo se razbijanja Slavonskog Zdruga," sjetimo se borbe u Našicama[12] kao i mnogo drugih uspjeha. I Vrhovni Komandant drug Tito naročito je istakao naše akcije na rušenju željezničke pruge.[13] Ipak još uvijek u našem radu s vojskom ima dosta nedostataka. Osnovni nedostatak jeste s l a b a v e z a i z m e đ u v o j s k e i p o z a d i n e. Nije rijedak slučaj da se partizani odnose neispravno prema masovnim organizacijama, kao i prema NOO. Često puta oni smatraju NOO kao odbore, koji će im naći kola, hrane i spavanje, a nisu se prema njima odnosili kao prema narodnoj vlasti a kamoli da su im pomagali u radu i podizali njihov ugled. Nije se dovoljno posvetilo pažnje da borci shvate NOO, kao prave narodne vlasti.

Drugi nedostatak jeste slaba posvećena pažnja po pitanju mobilizacije novih boraca. Za vrijeme četrnajstdnevnog boravka Korpusa u požeškoj kotlini on je jedva uspio mobilisati oko 100 ljudi- Borci nisu shvatili da je jedan od naših glavnih zadataka uvlačenje novih ljudi u borbu. U buduće je potrebno da partijske organizacije u vojski kao i na terenu poduzmu sve mjere da se što čvršće poveže vojska i pozadina. Isto tako treba mnogo više pažnje posvetiti pitanju mobilizacije, jer je mobilizaci-

11 Odnosi se na snage Slavonskog zdruga (sastava: 3 bojne domobrana, i satnija ustaša i I bitnica) koji je razbijen kod Kamenskih Sušnjara 16. IV 1943. god. Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 49, 50, 51, str. 110—114.

12 Napad na uporište Našice izvršen je 4. VI 1943. god.; vidi dok. br. 5, 9, 12, 17, 21 i 27.

13 Vidi: »Građa«, knj. V, dok. br. 163, str. 382.

ja osnovni zakon oružanog ustanka. Mnogo više truda treba **uložiti radu s** domobranima. Dužna je svaka partijska organizacija **u vojski kao i na** terenu da organizuje umnožavanje emisije »Slobodna **Jugoslavija« za** domobrane i da ju rastura među iste. Kao vrlo važan zadatak **stavlja se** pred partijske organizacije pomoć i kontrola odredima. Do **sada se je sa** istima vrlo malo radilo. Glavni zadatak odreda jeste što dublje **prodiranje** u neprijateljsku pozadinu, tamo izvršavati akcije i istovremeno **mobili-**zirati nove borce.

Sto se tiče akcije, kao najvažnije treba da bude rušenje komunikacionih veza, a prvenstveno željezničkih pruga. Gdje god je moguće treba da u akcijama sudjeluje s vojskom i narod. Naročito treba posvetiti pažnju djelovanju diverzantskih grupa.

Mnogo više pomoći mora se ukazati komandama područja. Ne smije se dopustiti da se kod njih pojavi birokracija ili učmavost.

NOO-i

I u radu na NOO-ima imali smo dosta uspjeha. Izvršeni su izbori za seoske, općinske, kotarske, kao i Okružne NOO-e. Momentalno se nalazimo pred izborima za Oblasni NOO. Sam rađ seoskih, općinskih NOO je dobar, a naročito zadovoljava rađ kotarskih NOO-a. NOO-i su imali najviše uspjeha po gospodarskom pitanju. U glavnom je zemlja obrađena. Naša vojska je dosta dobro obskrbljena sa hranom. Seoski, općinski i kotarski NOO-i uživaju ugled narodne vlasti.

Uz sve to rad sa NOO-ima nikako ne zadovoljava. PARTIJSKE ORGANIZACIJE NISU DOVOLJNO SHVATILE SMISAO I ZNAČENJE ODBORA KAO NARODNE VLASTI ONE NISU SHVATILE DA JE NAS NAJVEĆI USPJEH, KOJI JE POVEZAN SA ISTERIVANJEM OKUPATORA STVARANJE PRAVE DEMOKRACIJE NARODNE VLASTI. ONI NISU SHVATILI DA JE AVNOJ I ZAVNOH NAJVEĆA TEKOVINA NOB. IZ TOG SHVAĆANJA PRONAŠLA JE SLABA POMOĆ PARTIJSKIH ORGANIZACIJA NOO-ima ZBOG ČEGA ISTI NISU ISPUNILI SVE SVOJE ZADATKE.

Kao što se vidi iz poslovnika rada NOO-a[14] ima mnogo sektora, djelovanja. Naši NOO-i u glavnom su radili po gospodarskom pitanju, dok su ostale sektore zaboravili. Na političkom radu NOO-i su učinili vrlo malo. Oni nisu ni izdaleka bili politički rukovodioci NOB-om na svom terenu. Vrlo slaba je bila politička borba NOO-a protiv okupatora, četnika, izbjegličke vlade kao i izdajnika iz HSS-a. Isto tako odbori su učinili vrlo malo na popularizaciji ZAVNOH-a i ostalih tekovina naše borbe. Seoski odbori rijetko održavaju sastanke sela na kojima bi raspravljali politička pitanja.

Rad Okružnih NOO-a do danas je bio vrlo slab. Sami odbori nisu se snašli i nisu pokazali dovoljno inicijative i snalažljivosti u svom poslu. Pomoć samih Okružnih NOO-ima bila je vrlo slaba.

Do danas je bila vrlo slaba suradnja između NOO-a i masovnih antifašističkih organizacija.

14 Poslovnik ZAVNOH-a o radu NOO-a u Hrvatskoj; vidi dok. br. 48.

Da bi otklonili te nedostatke potrebno je:

1.) Da partijske organizacije shvate da je stvaranje prave narodne vlasti najveća tekovina oružanog ustanka, koje je povezano sa istjerivanjem okupatora, i da je za to potrebno da u NOO-ima rade naši najsposobniji drugovi.

2.) Da se organiziraju NOO-i na neoslobođenom teritoriju a naročito u hrvatskim selima.

3.) Da se daleko više pomognu NOO-i a naročito da im se pomogne da razviju sve sektore djelovanja prema poslovniku. Naročito je potrebno da im se pomogne da postanu politički rukovodioci na svom terenu. Treba mnogo šire popularizirati ZAVNOH.

4.) Potrebno je da se razvije što veća pomoć NOO-a sa strane masovnih antifašističkih organizacija, da bi ovi mogli ispuniti svoj zadatak. Samo od naše pomoći i KONTROLE ZAVISI DA LI CE NOO-i ZAISTA POSTATI NARODNA VLAST, I DA LI CE ZAISTA ISPUNITI SVOJE ZADATKE. A TO JE DA BUDU ORGANI ORUŽANOG USTANKA I ORGANIZACIJA PRAVE NARODNE VLASTI.

RAD S OMLADINOM

Od sadašnjeg savjetovanja stvoren je Oblasni Komitet SKOJ-a[15] kao i svi Okružni i većina Kotarskih Komiteta. To je jedan od najvećeg uspjeha u radu SKOJ-evskih organizacija. SKOJ je uspio da organizira veliki broj odbora USAOJ-a preko kojih je okupio masu omladine u Slavoniji. U radu sa USAOJ-em dosta lijepi uspjesi postignuti su s radnim četama. Omladina u Slavoniji izdaje svoj list koji također doprinosi dizanju omladine u borbi.

Ipak rad s omladinom je dosta slab. Ni izdaleka nije sva antifašistička omladina okupljena oko USAOJ-a. Omladinske organizacije nisu skoro nikakvu pažnju posvetile mobilizaciji. Nemamo ni jedan slučaj da je neki Kotarski ili Okružni odbor USAOJ-a mobilisao četu omadine i darovao nekoj brigadi kao što je to slučaj recimo u Lioi ili Kordunu. Isto tako vrlo slab je politički rad sa omladinom. Omladina nije dovoljno izkorišćena ni u popularizaciji tekovina narodno oslobodilačke borbe. Odgoj mladih Komunista u duhu komunizma je vrlo slab. Kursevi se neodržavaju redovito, a oni koji su se održali po izboru ljudi kao i po nivou predavanja nisu zadovoljili. Što se tiče materijala za teoretsku izobrazbu mladih komunista kao i ostale omladine vrlo je oskudan.

Potrebno je da se napravi prekretnica u radu partijskih organizacija s omladinom. Dužan je svaki član partije da dobro prouči organizacione principe kao i zadatke SKOJ-a i USAOJ-a, da bi mogao pomoći u radu. Glavni zadaci koji stoje pred SKOJ-em jesu ovi:

1.) Da prebrodi sektašenje po uvlačenju omladine u SKOJ. Ne dopustivo je da na nekoliko hiljada omladinaca okupljenih u USAOJ-u bude jedva 200 SKOJ-evaca.

15 Vidi: »Građa«, knj. V, dok .br. 150, str. 347.

2.) Pomoći SKOJ-u da preko USAOJ-a okupi svu antifašističku omladinu koja je još uvijek u velikom broju izvan organizacije USAOJ-a. Nezdravo je stanje na primjer u OK Brod gdje imamo na 300 SKOJ-evaca samo oko hiljadu omladinaca okupljenih u USAOJ-u, a još gorje je stanje u nekim krajevima okruga O. K. Osijek gdje imamo organizaciju SKOJ-a a nemamo organizaciju USAOJ-a.

3.) Pomoći omladinu da izvrši mobilizaciju sve antifašističke omladine, a naročito hrvatske i da spriječi odlaženje omladine sa neoslobođenog teritorija u Pavelićevu vojsku.

4.) Osposobiti svu rodoljubivu omladinu za političku borbu protiv neprijatelja NOB za očuvanje tekovine NOB kao i za uzdizanje opće političke svijesti omladine.

5.) Potrebno je povećati suradnju omladine sa ostalim antifašističkim organizacijama, a u zajednici sa istima pomoći NOO.

6.) Potrebno je da se pojača odgoj mladih komunista u duhu komunizma. Treba pomoći SKOJ pri organizaciji SKOJ-evskih kurseva.

Da bi sve to omladina ispunila kao što smo naprijed rekli svaki partijac mora poznavati rad i zadatke SKOJ-a i USAOJ-a. Ne smije se dogoditi kao na primjer čitavom jednom O. K. da smatra pionire odijeljenom organizacijom USAOJ-a a ne kao njegovim sastavnim dijelom.

AFŽ.

Organizacija AFŽ-a u Slavoniji u okupljanju žena antifašistkinja kao što je priznala prva konferencija AFŽ-a za Hrvatsku[16] postigla je lijepe rezultate. Dosta veliki broj odbora AFŽ-a osnovan je na oslobođenom teritoriju. Odbori su davali našoj vojsci dobru pomoć.

Glavni nedostatak AFŽ-a jeste njihova slaba čvrstina. Često puta odbori AFŽ-a pod malim poteškoćama sustanu a po nekad se i raspadnu. Jasno je da je tome uzrok što imamo u odborima AFŽ-a vrlo malen broj članova partije.

Drugi nedostatak u radu AFŽ-a jeste maleni broj odbora na neoslobođenom teritoriju, a naročito u hrvatskim selima. Vrlo veliki broj žena antifašistkinja na oslobođenom teritoriju nalazi se izvan organizacije AFŽ-a. Često puta te žene se bore bez rukovodstva AFŽ-a kao što je to bio slučaj u Vinkovcima.

Treći nedostatak jeste slab politički rad odbora AFŽ-a. Veći dio rada AFŽ-a sastoji se u sakupljanju pomoći za NOV. Političko djelovanje odbora među ženama vrlo je maleno. Razumije se da bi politička djelatnost odbora bila veća kad bi u njima bilo više članova partije i kad bi imali veću pomoć partijskih organizacija.

Dužnost partijskih organizacija jeste da posveti mnogo više pažnje toj maso vio j antifašističkoj organizaciji. Svaki član partije treba da bude upoznat sa rezolucijom prve konferencije AFŽ-a za Hrvatsku kao i svim direktivnim člancima (iz Napred i Proletera) koji se odnose na rad AFŽ-a. AFŽ treba da još više proširi svoje organizacije a naročito

16 Prva konferencija AFŽ-a za Hrvatsku održana je u Otočcu 11. juna 1943. god., a nastavljena u selu Prozoru kraj Otočca, gdje je 13. juna izabran Glavni odbor AFŽ-a.

na neoslobođenom teritoriju. Treba pomoći AFŽ da politički djeluje što više među ženama da održava sastanke sa ženama iz čitavog sela. Potrébno je povećati suradnju između AFZ-a i ostalih antifašističkih organizacija i pomoći NOO-e. Potrebno je isto tako osamostaliti kotarske i Okružne odbore AFŽ-a i provesti oblasnu konferenciju za Slavoniju.[17]

AGITACIJA I PROPAGANDA

Rad na agitaciji i propagandi kod nas od svih sektora bio je najslabiji. Kao što smo naprijed već naglasili događalo se da su pojedina sela doznavala o ciljevima NOB istom poslije dvije godine kada im je došla u ruke izjava ZAVNOH-a i Glavnog Štaba. O nekoj sistematskoj propagandi ne može „e ni govoriti. Još danas ima veliki dio sela koji gotovo ništa ne znaju o izdajničkoj raboti Mačeka, pa se zna dogoditi i to, kad tamo dođe neka jedinica da održi miting i napadne Mačeka, seljaci ne poznavajući dosadašnji rad Mačaka čitavo izlaganje gledaju sa nevjericom. Takav se slučaj dogodio u notaru Donji Miholjac.[18] Premda već skoro od početka oružane borbe u Slavoniji partizani dolaze u daruvarski kotar i još uvijek na zborovima kad se raskrinkava Maček mnogi to sa nevjericom slušaju, jer nije Dno sistematskog objašnjavanja izdajničke uloge Mačeka. Isto tako i o jugoslavenskoj vladi nije se dovoljno vodilo računa. Narod nije upoznat sa svim njenim izdajama i nije upoznai kako je ona povezana sa međunarodnom reakcijom i sa okupatorom. Tako je na zboru u Kokočaku narod s nepovjerenjem gledao kad mu se objašnjavalo da su bivše jugoslavenske vlade a i sadašnje krive za slom Jugoslavije.

Već smo više puta istakli da je popularizacija uspjeha NOB kod nas vrlo slaba. Stvaranje Korpusa, vojne pobjede, stvaranje ZAVNOH-a[19] kao i ostali naši uspjesi zbili su se a da se nisu dovoljno popularizirali u narodu.

Vrlo malo smo se služili sa direktivnom štampom (Napred),[20] (Borba),[21] (Vijesnik[22] itd.) Mjesto da se povremeno pregledava ta štampa i iz nje na osnovu njenih članaka pišu članci, letači i drže mitinzi, ona je ostavljena u arhiv kao obična štampa. Premda smo ukazali svim Agitpropima kako i na koji način treba organizirati dopisničku službu, još do danas na tome nije učinjeno ništa. O borbi naroda u Slavoniji kao i o prilikama vrlo malo se zna. Masovnih zborova i mitinga bilo je vrlo malo. Zbog svega toga ako hoćemo imati uspjeha u agitaciji i propagandi moraju partijske organizacije uložiti mnogo truda za rad na tom sektoru. Kao najhitnije postavlja se:

1.) Organizirati dopisničku službu, po uputama koje smo poslali partijskim organizacijama.

17 Oblasna konferencija AFŽ-a za Slavoniju održana je 19—21. IX 1943. god. u šumi kod Voćina.
18 Vidi dok. br. 176.
19 Prvo zasjedanje ZAVNOH-a održano je u Otočcu od 13. do 14. juna 1943. god.
20 Organ CK KP Hrvatske, preštampavan je tokom 1943. god. u štampariji Oblasnog NOO-a za Slavoniju.
21 Organ CK KP Jugoslavije.
22 Izdanje Agitpropa CK KPH. Izlazio s prekidima od 1941. do 1945. god.

2.) U najkraćem roku treba da svaki Okružni Komitet organizuje izdavanje lista kao što je to učinio O. K. Virovitica.[23] Izprva se u njemu može veći dio članaka prepisivati iz naše direktivne štampe, a pomalo ga pretvarati u glasilo samog okruga.

3.) Treba u svakom selu organizirati odbore za štampu u koje bi ulazili predstavnik NOO, USAOJ i AFZ-a. Taj odbor trebao bi da organizira i zidne novine kao i rasturanje sve naše štampe.

4.) Treba posvetiti mnogo više pažnje organizaciji zborova i mitinga.

5.) Potrebno je svim sredstvima i na svakom mjestu popularizirati tekovine naše borbe a prvenstveno ZAVNOH.

Ovo pismo treba umnožiti da ga dobije svaki član partije.

Primite naš borbeni pozdrav:

SMRT FAŠIZMU — SLOBODA NARODU !

Oblasni Komitet K. P. H.
za Slavoniju

Mjeseca srpanja 1943.

Original u IHRPH, Zgb.
Fotokopija u HIS, Slav. Brod, K 6/1.

23 Vidi dok. br. 71 i 162.

REGISTAR LIČNIH IMENA

A

Adamović Gavro — 324
Adžija Jovo — 97, 332
Albaneze Branko — 160, 166
Aničić Marko — 417
Anrath Hans — 407
Antić Vinko — 59, 124, 200, 208, 287, 343, 438, 445, 468, 502, 542
Antlović Josip — 168, 395, 450, 513
Apen Mihajl Karei — 202
Arbutina Glišo — 214, 316, 321

B

Babac Boško — 128, 373, 474, 489, 536
Babić — 458
Babić Vlatka — 160, 165
Badanjak Mato — 213, 214
Bađun Branko — 70, 73
Bajić Josip — 168
Bakarić Vladimir — 12, 166, 251, 330
Balaž Boris — 166
Balen Mile — 454
Balen Šime — 160, 165
Balen Tomo — 484
Balenović Duka — 239, 271, 276, 502
Baltic Milutin — 442, 463
Ban Ivan — 160, 166
Banak Franjo — 166, 168, 169, 212
Barbalić Ivo — 160, 166
Barić Janko — 160
Batističk Ivan — 19
Baugentner, njemački oficir — 493
Bayer Toni — 412
Becker Ivan — 195
Bego Antun — 166
Belinić Marko — 166, 439, 442, 443, 492
Benak Ivan — 166, 168, 169
Benak Josip — 212
Benedikt Audi — 212
Berković Ante — 493
Berks Lotar — 485
Bemobić Pavo — 210
Bertolović, kotarski predstojnik — Berus Anka — 160, 166, 169, 439, 444, 459, 460, 463, 464, 465
Betschel (Stabsleiter) — 40, 41, 410
Biber Antun — 437
Bičanić Jela — 441
Bilović Adam — 64
Bilović Luka — 64, 210, 543
Biočić Franjo — 160, 166
Birčanin, vojvoda — 155
Bisić, četnik — 304
Biskup Petar — 33
Bjelančić Mato — 449
Blažeković Milan — 191
Blažević Jakov — 160, 165
Bobetko Mijo — 132, 287
Bobić Miloš — 449
Bogdanović Gedeon — 125, 287, 316
Bogunović Milka — 166
Bojanić Antun — 166
Bakar Jozo — 316
Bolić Mile — 316, 321
Boretić Njego — 100
Borić Janko — 167
Borovsky (Oberi.) — 408
Bosanac Mile — 375
Bosanac Persa — 199, 266
Bosiočić Đuja — 199
Bošnjak Ivan — 396
Božanić Andrija — 166
Božičević Ivan — 166, 169, 335
Božić Nada — 216
Božić Nikola — 489
Braentigam Hans — 196
Braun Filip — 406, 410, 428
Brauner, general — 408
Brinjak Marko — 432
Brkić Duško — **8**, 96, 165, 169, 175, 225, 227, 228, 249, 251, 271, 292, 315, 324, 334, 361, 367
Brkić Zvonko — 212, 463, 489
Broz Josip — 19, 35, 60, 110, 113, 161, 165, 176, 257, 259, 272, 392, 396, 487
Bubanj Andre — 160, 166
Bucifal Franjo — 100
Bućan — 486
Budak Mile — 408
Buković Ivan — 194

Bukvić Dušan — 213
Bukvić Stevo — 125, 371, 533
Bulat Rade — 355, 518, 520
Bulović Mirko — **86**, 212, 229, 232, 270, 507
Buljan Vice — 166

C

Car Rudolf — 110
Car Vladimir — 160, 166
Carević Stevo — 233, 234
Cazi Josip — 166, 339, 342
Cetina Antun — 418
Cetina Josip — 160, 166
Crnadak, ustaški vodnik — 77
Crnobrnja Bogdan — 449, 458
Cmobrnja Miloš — 26, 123
Cvetković Marijan — 24, 31, 63, 105, 142, 188, 280, 355, 356, 390, 509, 518, 519, 520
Cvetković Seka — 36

Č

Čalić Dušan — 108, 141, 166, 465
Čanaglić Jovan — 396
Čanaglić Petar — 396
Čanak Jovo — 502
Čanić Matija — 298
Častek — 454
Čemeljić Luka — 167
Čop Bogumil — 523
Čorković Dušan — 346
Čotić Ante — 469
Čović Jovanka — 215
Čudić Andrija — 168
Čupen Ivan — 209

Ć

Ćop Stjepan — 477
Ćosić Ilija — 418
Ćosić Marko — 418
Ćurić Živko — 358

D

Dabić Ivan — 418
Dams, poručnik — 408
Dančilović Mitar — 212, 214, 472, 490
Dangić Jezdimir — 155
Daničić Đuro — 449
Davidović Dragan — 359
Delibašić Jovan — 168, 449, 458
Demonja Nikola — 124, 347
Dietrich Hans — 193, 197
Divić Stojan — 437, 502
Divić-šoštarić Vilma — 358
Dobrić Milan — 214, 216, 506
Dolašić — 303
Dolinić Nikola — 479
Domac, advokat — 209
Domankušić Stjepan — 270, 493
Domazat Anka — 323
Došen Miško — 160, 166
Drača Joco — 123
Dragić Stevo — 316
Dragićević Brantko — 375
Dragojlov, general — 416, 541
Drapšin Petar — **8**, 15, 69, 96, 225, 227, 228, 271, 292, 315, 324, 334, 361, 367, 368, 523, 539
Draušnik Jurica — 160, 166
Drobnjak Ilija — 94
Dujanović Stevo — 373, 480
Duper Stanko — 85

Đ

Đaković Đuro — 419
Đanić, župnik — 303
Đarić Ljubomir — 160, 166
Đoković Nikola — 417
Đujić Momčilo — 155
Đukić Mirko — 168
Đurašinović Proko — 324
Đurašinović Željko — 216
Đurić Savo — 199, 265

E

Eggersdorfer Aleksander — 196
Elicker Jakob — 41, 345, 408
Eich Sophie — 429
Errath Viktor — 426

F

Feiger Eugen — 412
Fene Stjepan — 263
Filipović M., ustaški satnik — 325, 488
Filipović Milan — 495
Fischer Martin — 409
Fišić Srećko — 506
Fuchs Vladimir — 195, 196
Fulanović G. — 75, 77
Fumić Pavo — 506
Fussek Stefan — 192, 196

G

Gajić Marko — 489
Gajser Marija — 351
Galantha Georg — 192, 193, 197
Ganslmayer prof., dr — 428
Gasteiger Ferdinand — 180, 424
Gasteiger Karl — 179
Gašparević Danica — 217, 506
Gašparević Petar — 19
Gatti Franz — 196
Gazdović Mato — 19
Gerdijan Blagoje — 506
Gizdić Drago — 166
Gleise von Horstenau Edmund — 244, 408

Gluić Ivan — 263
Glunčić, kotarski predstojnik — 60, 269
Gojković Milan — 129
Gojsilović Mirko — 420
Golub Antun — 459
Got wein Johann — 409
Grahovac Bude — 166
Grbić Čedo — 395
Grčić Marko — 374, 375
Gregor Ivan — 306
Gregorić Dušan — 199, 266
Gregorić Pavle — 152, 160, 165, 458
Griesmaeryer Franz — 409
Grlica Mato — 101
Grozdanić Božo — 168, 316
Grubišić Nikola — 502
Grulović Nikola — 165
Gubarev Nikolaj — 359
Gubec Mati ja — 152
Guberović Nikola — 166, 168, 169, 449, 488
Gunčević Josip — 454
Guth Stephan — 426
Gutpelet Josef — 196

H

Haberl Florian — 192, 410
Handžar Josip — 168
Hanđal Stef — 119, 234, 244, 479
Hanzl Josip — 450, 557
Harambašić dr — 469
Hastenteufel Paul — 409
Haug Fritz — 196
Hauipert Fridrich — 21
Haupert Karl — 20, 21
Hebel Hans — 430
Heb rang Andrija — 152, 160, 166, 168, 169, 442
Hećimović Ostoja — 272
Hefer Stjepan — 45, 47, 75, 344, 370, 454
Heler Lacika — **88**
Hellebrand Josef — 101
Hemmerling-Skraptschuch Stefan — 29, 324, 408, 432
Hercigonja Ivan — 212
Hess Heinrich — 407
Hesse, prof. dr — 420
Hingelhofel Florian — 409
Hiršel Feliks — 368
Hiršl Mladen — 359
Hitler Adolf — 72, 149, 150, 164, 260, 297, 390, 391, 396, 433
Hoffmann Fridrich — 192
Hoffmann Heinrich — 410
Hoffmann Peter — 192, 196
Hof man Ana — 351
Hofman Johan — 351
Hoik Vladimir — 195
Holzschuh Fritz — 414
Holjevac Većeslav — 160, 166
Horvat, upravitelj kotara Donji Miholjac — 396
Hrnčević Josip — 442, 459, 465
Hrovat Vilko — 359, 367
Hrovat-Pajalić Alenka — 359, 367
Hrvojević Valent — 19

I

Iđaković Mato — 419, 434
Ilić Milka — 166
Ilić Slobodan — 307
Illik, dr, dopukovnik — 262
Ipša Mijo — 65, 209, 454, 543
Iser Đuro — 207, 245
Ivane Emil — 212
Ivanić A., dr — 46
Ivanić Mati ja — 152
Ivanović Ilija — 432
Iveković Mladen — 166

J

Jakovljević Đuro — 450
Jakšić Nikola — 214, 508
Janić Vlado — 124, 166, 169, 172, 200, 208, 287, 343
Jankaz Grga — 307, 439
Janković, grof — 405
Janković Ervin — 485
Janjić Dušan — 304, 558
Jelovica Davorka — 219
Jelovica Ivo — 219
Jergović Ivan — 270, 450, 493
Jerković Mato — 306, 355, 390, 518
Jevdević Dobroslav — 155
Jocić Živojin — 168, 450
Johler Fritz — 196
John Franz — 410
Joka Milan — 124
Jorgić Božo — 125, 375
Josipović Luka — 432
Jovanović Đ. Aleksandar — 52
Jovanović Doka — 165
Jovanović Đuro — 535
Jovanović Slobodan — 162
Jozić Antun — 375
Juhn Georg — 410
Jurišić Andrija — 397
Jurlin Antun — 166
Juzbašić Duka — 372

K

Kalenić Ivan — 418, 419
Kammerhofer Konstantin — 27, 28, 75, 181
Karađorđević Petar II — 260, 304
Kasche Siegfried — 245
Katić Adam — 166
Käufer Sandor — 373, 474, 535
Kelemen Vinko — 21

Keler Gustav — 58
Keller Adam — 426
Kellerman Ladislav — 193, 196
Kenđelić Dragutin — 209
Kiseljevska Natalija — 228, 358
Kiiš Antun — 370, 473, 533
Klašnja Zorka — 216
Klaus Toni — 192, 196
Kiemen Željko — 47
Kmecik Mišo — 450, 488
Knebl Franjo — 32, 36
Knežević Dušan — 126, 371, 473, 534
Knežević Rade — 31, 142, 437
Kniesel Mathias — 180
Kniesel Richard — 179
Knobloch Erih — 485
Kocap Ivan — 133, 310
Koch — 410
Koch Johann — 196, 409
Kofler Franjo — 14, 23, 330
Kogljen Nikola — 543
Koharević Aleksandar — 160
Kokić Nikola — 355, 501
Kokorić Nikola — 449
Kolanti Martin — 419
Kolar Jakob — 65
Kolar Joško — 210
Kolić Ivica — 25
Komadina Petar — 160, 166
Komljenović Jovan — 168, 449
Komnenović Jovan — 373, 474
Konjicija Petar — 74, 75
Kopriva Aleksander — 192
Koprivčević Josip — 288, 322, 340, 382, 485
Kordić Franjo — 77
Kosanović Nikola — 96, 251, 324, 379, 437, 445, 483, 488, 489, 503, 542
Kosovac Vujo — 152, 160, 166
Košak Vladimir — 408
Kovač Antun — 8, 9, 44, 45
Kovač Eduard — 71
Kovačević Ivo — 454
Kovačević Mijo — 270
Kovačević Mile — 216
Kovačević Zvonko — 156
Kovačić Ivan Goran — 166
Kovačić Ljubica — 160, 166
Kovačić Ljubomir — 234
Kovačić Pane — 484
Kovačić Rezika — 471
Kovjanović Nikola — 88
Kovljenović Jovo — 534
Kozlović Gojko — 449
Kraft — 408
Krajačić Bosiljka — 441
Krajačić Josip — 251, 252, 361, 450, 462
Krajnović Ksenija — 359
Krajnović Spasoje — 168
Kranželić Ivan — 160, 166
Krce Pavao — 166
Kreutzer Hugo — 426
Krmpotić Josip — 127
Krnjević Juraj — 162, 362
Krotz Fritz — 197, 413
Krstić, profesorica — 469
Krstić St. — 333
Krstulović Vioko — 166
Kršulj Mate — 166
Kruljac Josip — 216
Krunov, major — 408
Krvarić Kamilo — 77
Kučišec Anđelko — 15, 94, 310
Kućan Oskar — 160, 166
Kuifrin Milka — 166
Kiihbauch Friedrich — 426
Kühbauch Fritz — 427
Kühn Hans — 424, 425, 426
Kujević Lazo — 375
Kukla Franjo — 19
Kukla Većeslav — 19
Kukoč Ivica — 166
Kulić Nevenka — 359
Kundadžija Dušan — 316
Kupi Karl — 21
Kutschera dr — 408
Kvaternik Eugen — 152

L

Lachner Stjepan — 73
Lahm Karl — 192
Lakuš Filip — 152, 160, 165, 279, 396, 433
Letje Fritz — 430
Lichtenberger Jakov — 196
Link Hugo — 406, 427
Lipert Stjepan — 375
Lisak Erih — 408
Litschof Marie — 426
Litters Rudolf — 340, 341, 345
Lončar Đuro — 316
Lončarević Gavro — 270
Lončarić Vlado — 124, 140
Lorković Mladen — 408
Lovinčić Ivan — 214
Lučić Mijo — 469, 484
Lučević Ivo — 129
Lukić Jovo — 306
Lukić Simo — 166, 168, 449, 488, 489

M

Maček Vlatko — 78, 136, 150, 154, 156, 157, 158, 159, 162, 163, 164, 178, 209, 250, 260, 315, 396, 433, 462, 470, 490, 518
Mader Karl — 180
Magašić Moro — 160, 166
Majetić Franjo — 417
Majnarić Antun — 166
Maraković Nina — 168
Marcetić Eva — 419, 434

Marcetić Janja — 419
Maričić Đuro — 168
Marie Jozo — 316
Marin Đuro — 81, 531
Marinković Jovan — 52, 450
Marinković Marko — 85, 91, 377, 481, 489
Marinković Mile — 168
Marjanović — 344
Markotić Filip — 195, 454
Marković Andrija — 19
Marković Dušan — 127, 372
Marković Rafo — 502
Marošević Franjo — 432
Marošević Ivan — 432
Martin Jakob — 409
Martin Mojmir — 166
Martinić, kotarski predsjednik — 487
Martinović Pavo — 479
Marušić S. — 160
Mataija Milan — 160, 166
Matetić Vlado — 166, 492
Matočec Mara — 210
Matošić Đuro — 194
Matošić Evica — 195
Matovina Pero — 211, 506
Matula Paul — 21
Matuzalem Blaž — 446
Maiuzalem Mato — 446
Medie Stane — 358
Medunić Slavko — 234, 496
Mehić Josip — 168
Mermelstain Vinko — 71
Mesarić Mirko Fiket — 450
Mesarov Martin — 64, 209, 210, 454, 460
Mesić Josip — 450
Mesić Milan — 224
Michel Georg — 409
Mihailović T>raža — 78, 155, 156, 157, 158, 162, 163, 164 210, 259, 292, 317, 341, 433, 454, 471. 490
Mihalić, dr — 349
Mihovilović Joco — 272
Mijatović Stojan — 316
Mikan Lovro — 160, 167
Mikuličić, satnik — 38
Milačić Stjepan — 418, 419
Milačić Voio — 358
Milaković Bogoljub — 316
Milaković Jovan — 270, 525
Miletić Rade — **88**
Miličević Borivoj — **68**
Miličić Antun — 418
Milić Feđa — 26, 53, 56, 123, 239
Milinković Branko — **88**
Milivojević Josip — 76, 77
Milosavljević Đuro — 270, 377
Milosavljević Simo — **88**
Miljanović Nikola — 449
Miljanović Savo — 270, 496
Miljanović Srđa — 316
Miljenović Nikola — 168
Miljević Vinko — 195
Miodragović Jovo — 167
Misirača Ana — 199
Mislić Lazo — 449
Mismić Vaso — 168
Miščević Branko — 57, 137, 199, 265
Miščević Mihajlo — 124, 287, 347
Mitrović Đoko — 417
Mitrović Stevo — 417
Momčilović Dragan — 198
Momčilović Đorđe — 132, 306, 378, 449, 489
Morber Therese — 180
Morđin Ivan — 167
Mraz Franjo — 160, 167
Mrazović Karlo — 167, 439
Mundweil Wendelin — 102, 180 183, 403, 405
Murat Josip — 449
Murat Kazimir — 216
Murat Mati ja — 316
Musolini Benito — 433, 517
Mutak Vlado — 33, 124, 140, 167, 169

N

Nazor Vladimir — 165, 363
Nedić Milan — 433
Nellhibel Hans — 10, 180, 183
Nenezić Radojica —.55, 125, 287, 343
Nikel Frane — 301
Niki Dragutin — 64, 210, 543
Niikolić Ante — 9, 345
Nikolić Dragan •— 484
Nikolić Mara — 449
Nikolić Marko — 270
Nikoliš Gojko — 167
Novak Dragan — 19
Novak Većeslav — 19
Novaković Borivoj — 234
Novosel Mato — 316, 317

NJ

Njegovan Bogdanka — 199

O

Obradović J. — 160, 167
Obrić Mirko — 133, 305, 310, 311, 381, 478
Oeffenbäcker Stefan — 405, 427
Olivari Nevenko — 71
Opačić Stanko — 160, 165
Orosz Đuro — 9
Orozović Pajo — 95, 248
Oršulić Josip — 469
Orth Karl — 185, 423
Ostojić Lazo — 374

p

Pađen Branko — 219, 471, 472, 506
Paiff Heinrich — 196
Panic Stevo — **88**
Parsche, dr — 40
Pastai Hans — 409
Pašić Ivan — 357
Pavelić Ante — 9, 44, 72, 77, 78, 154, 155, 156, 162, 163, 179, 362, 396, 433, 441
Pavelić Ivan — 459
Pavić Ankica — 216
Pavić Đuro — 469
Pavić Janko — 160, 167
Pavić-Tencer Jovanka — 212, 449
Pavišić — 317
Pavlinić Slavko — 359
Pavlović Ivan — 417
Pavlović Mijo — 209
Pavlović Pero — 214
Pavlović Rade — 368, 437
Pejnović Kata — 160, 167
Pejtnović Ljuba — 213
Pelc Zvonimir — 182
Pelz Heda — 180
Pelzer — 76
Perić — 210
Pernar Ivan — 317
Perner Josip — 322
Petek, sudac — 209, 454
Petković Andrija — 271, 304, 502, 553
Petričević Paula — 418
Petrović Mijo — 263
Petrović Milan — 316
Petrović Nikola — 374
Petrović Pane — 332
Petrović Svetislav — 449
Petter Ludwig — 196
Pichler Alferd — 426
Pihler Ivan — 94
Pištalić Božo — 212
Počuiča Mile — 160, 167
Podunavac Bogdanka — 97, 331, 358
Pokupić Ivan — 209
Polović Marko — 160, 167
Popara Uroš — 52, 56, 378
Popović Jovan — 168
Popović Mile — 171, 190, 202, 276, 484, 488
Popović Nikola — **88**, 216
Popović Vlado — 288, 289
Popržan Nikola — 213, 214
Posavac Milan — 212, 215, 491
Poturica Manda — 432
Pribičević Mićan — 160, 167
Priča Uroš — 359
Primorac Marko — 19, 126
Procaić Dragutin — 221, 357
Prodanović Mile — 261, 484, 533
Prodanović Mirko — 358, 484
Prpić, general — 416, 541
Prpić, poručnik — 436
Prpić Vinko — 130
Puač Dušan — 26, 57, 123, 437, 450
Puač Dušan Pop — 489
Puiškarić Mara — 217

R

Radaković Obrad — 373
Radanović Borivoj — 375
Radanović Radivoj — 375
Radenković Jozo — 470
Radić Rade — 304
Radić Stjepan — 317
Radišić Ljubo ja — 234
Radivojević Dekan — 536
Radivojević Đoko — 128, 372,
Radivojević Nikola — 127, 372, 473, 535
Radivojević Rajko — 127
Radi, pukovnik — 114
Radojčić Dragica — 199
Radošević Jovan — 396
Radošević Stevo — 396
Raj dl Matija — 270, 346
Rapajić Bogoljub — 160, 167
Rašković Jela — 449
Rekić Boško — 100
Richardt Anton — 41
Rihtarić S. — 398
Roch H. — 420
Rožić Mladen — 191
Rübek Ludvig — 386
Rübel Daniel — 386
Rukavina Ivan — 19, 280, 288, 300, 330, 442, 443, 462
Rumbak Ivan — 160, 167
Rupčić Nikola — 160, 167
Ružička Josip — 557
Ružić Stjepan — 194

S

Saili Dragutin — 160, 167, 440
Salaj Antun — 71
Salopek Johan — 450
Salopek Josip — 168
Samardžija Jovo — 304
Samboliček Ivan — 212
Samboliček Slavica — 212
Saplajić Dragoljub — 449
Scheuermann Michael — 424
Sohmidt R., dr — 421
Schoener Matz — 196
Schremph Franz — 167, 168, 169, 450
Schumacher Jörg — 403
Schürmann, prof, dr — 40
Sertić Franjo — 212
Smiljanić Marija — 217
Smolčić Mile — 65, 210, 543
Smoljan Hranislav — 71
Smoljanić Ilija — 316, 320

Sobućan Josip — 372, 473, 535
Sokac Đuro — 450
Solar Grozda — 216
Sommern-Frankenegg — 408
Sorić Mate — 160, 167
Spahr, dr — 428
Speiser Fritz — 485
Speiser Hans — 485
Speiser Jane — 485
Sprechar Adalbert — 386
Spreitzer Peter — 192, 406, 429
Staljin v. Visarionovič Josif
Stančić Nevenka — 216
Stančić Sofija — 216
Stanić Dušan — 372, 473
Stanivuković Milan — 18, 24, 43, 63, 105, 168, 188, 246, 280, 355, 356, 388, 509, 518, 520
Stanković Đuro — 488
Starčević Ante — 152
Stazić Žaverije — 76
Stefan Johann — 410
Stehli Wilhelm — 412
Stiefenhofer Rudolf — 426
Stilinović Marijan — 167, 169, 439
Stjepanović Drago — 372, 473
Stojanović Savo — 374, 375
Strecker Anton — 426
Strižić Tomo — 160, 167
Subotić Dragan — 214, 217
Sučić Martin — 167
Sučić Nikola — 419
Sudar Milan — 126, 371, 473, 534
Sudić Andrija — 194
Šupilo Frane —152
Sutter Evi — 426
Svete Zdenko — 216

š

Šakić Mićun 167
šašić Jefto — 167, 168, 437,.488, 502, 503, 523
Ščerbek Đuro — 209
Šebenji Ivan — 167, 168, 169, 316, 320/450, 489
Šefer Josip — 486
šibi Ivan — 124, 178, 248, 269, 347
Šiljeg Mirko — 77
Šimić Stevo — 2'4
Šimunović — 454
Šimunjak Stjepan — 167
Širola, nadsatnik — 298
Škare Stanko — 167
škuinc Luka — 167
šnjarić Franjo — 396
Šnjarić Jozo — 396
Šperac Katica — 167
Špol jarić Đuro — 167
Štefović, braća — 209
Štem Hugo — 373
Štir Ivan — 79, 211, 218, 229, 291, 297, 314, 369, 470, 558
Štrbac Petar — 126, 371, 534
Štrbo Aleksa — 280, 502
Štrk Stjepan — 316, 318
Štrumberger Katarina — 230
Šukić Nikola — 213, 214
Šuljmanac Stjepan — 450
šutej — 162
Šuvaković Marko — 344

T

Tadijanović Mi'šo — 449
Talapko, taborni dužnostnik iz Tenja — 76, 77
Tolj Ivan — 408
Tencer Alojz — 449
Tencer Antun — 502
Terek Josip — 484
Tiljak Đuro — 167
Tito v. Broz Josip
Tikalčić Krešo — 384
Todorović Simo — 160, 167
Tomić Milan — 49, 52, 450
Tor Ivan — 160
Töröck Pavao — 101, 383
Tot Dragutin — 216
Tribojević Bosiljka — 316
Trbović Rade — 160, 167
Trstenjak Đuro — 516
Tuđman Stjepan — 160, 167
Turčinović Ivan — 123

U

Ugarković Stipe — 443
Uzur Ivan — 316
Uzur Stevo — 484

V

Valešić Štef — 454
Varda Demeter — 355, 391, 510
Verić Mijo — 419
Vidović Gabro — 465
Vidović Nikola — 160, 167
Vili Josip — 213
Vincetić Mate — 418
Visarionovič Josif — 116, 134, 161, 239, 433
Vitezović Pavle — 152
Vlada Antun — 246
Vlah Josip — 168
Vlahović Joža — 280
Vlaisavljević Geco — 351
Vlajković Stevo — 332
Vlašić Josip — 449
Vojaček Josip — 167, 168, 316, 317, 320, 321, 449
Vostrel Agneza — 212, 216, 506
Vranešević Vojin — 335
Vrbanac Stjepan — 435
Vrkljan Marko — 459
Vujanić Vaso — 480
Vujičić Ignjatije — 502

Vujičić Milica — 160, 167
Vukelić Andrija — 375
Vukelić Branko — 160, 167
Vukelić Đuro — 230
Vukelić M., odjelni pročelnik — 37
Vukelić Sava — 167
Vukmirović Marija — 160, 168
Vukosavljević Dragan — 375
Vukotić Dmitar — 97
Vukotić Milan — 97
Vukotić Nikola — 372, 535
Vuković Branko — 270, 346, 502
Vuković Milan — 535

W

Weltin Josef — 193

Z

Zastavniković Marica — 160, 167
Zastavniković Nikola — 97, 489
Zečić Petar — 270, 378, 399
Zind Ema — 446
Zlatarić Branko — 160, 165
Zlatić Savo — 160, 167, 441
Zmajić Josip — 212, 220, 449, 507
Zorić-Jovanović Milka — 212, 316 320, 488

ž

Žalac Tomo — 160, 167
2arković Grujica 167, 168, 169, 357, 359
Živković Franjo — 214, 215, 472
Živković Svetozar — 58
Županić Đuro — 535
Žuvić Marijan — 167

REGISTAR GEOGRAFSKIH POJMOVA

A

Afrika — 221
Aleksandrovac — 41
Aljmaš — 296
Amerika — 116, 120, 151, 156, 157, 164, 175, 209, 241, 242, 259, 264, 267, 283, 389, 392, 454, 462, 530
Andrijevci — 194, 493
Antunovac — 346, 416
Apatovac — 355, 389

B

Babina Greda — 407, 409, 419
Babj a gora — 221, 236, 281, 286, 299, 437, 468, 489
Babotok — 518
Bačka ___ 46
Bačkovica — 35, 306, 307, 308, 380, 475, 477, 516
Baćin — 166
Baćin-Dol — 469
Badljevina — 92, 93, 103, 185, 198, 253, 256, 258, 260, 268, 281, 285, 303, 527, 531
Bakar — 166
Balkan — 109, 149, 154, 221, 440
Baničevac — 19, 126, 449, 469
Banija — 155, 161, 167, 168, 402, 433, 437, 443, 448
Bankovci — 23
Banova Jaruga — 59, 96, 98, 120, 293, 297, 299, 301, 332, 342, 343, 346, 347, 437, 449, 450, 467, 468, 488, 524, 525, 540, 550
Banovac — 256
Banja Luka — 293
Baranja — 45, 46, 70, 73, 74, 75, 344, 345, 395, 396, 454, 485
Barč — 293, 384
Barica — 253, 256, 527
Barilović — 167
Barna — 131
Bastaji — 59, **68**, 294, 460, 475
Batajnica — 294
Batinjani — 253, 256, 259, 260, 460, 494, 527, 530
Batrovci — 113
Bazije — 209, 210, 401, 446, 460
Bedenac — 387
Bedenička — 518
Bedenik — 477
Bednja — 387, 394, 510, 511, 518
Bektež — 7, 17, 25, 53, 89, 123, 173, 269, 304, 449
Beletinec — 389
Beničanci — 396, 490
Benkovac — 387, 394
Beočin — 294
Beograd — 13 , 200, 202 , 234, 235, 236, 297, 299, 345, 346, 347, 493, 494
Berlin — 422
Betin-Dvor — 486
Bihać — 294
Bijela — 77 , 93, 104, 105, 186, 199, 235, 348, 494, 524, 541
Bijela Stijena — 166, 236, 253, 254, 449, 526, 549, 550, 552
Bijelo Brdo — 296
Bijeljina — 417
Bili Brig — 19
Bilo-gora — 34, 35, 36, 59, 60, 61, 63, 75, 99, 102, 109, 113, 121, 170, 229, 276, 302, 334, 346, 369, 371, 398, 401, 402, 404, 414, 415, 416, 437, 439, 447, 452, 466, 472, 473, 474, 475, 480, 495, 504, 508, 512, 515, 522, 553
Bingula — 111
Bistrica — 130, 505
Biškupci — 59, 126, 138, 177, 178, 286, 433 466
Bizovac — 369, 370
Bjelajci — 253, 254, 526, 551
Bjelanovac — 253, 254, 332, 526
Bjelkovac — 446
Bjelovar — 102, 188, 293, 297, 300, 301, 304, 307, 336, 404, 437, 449, 509
Blagorodovac — 20, 21
Blatari — 199
Bobare — 236, 253, 254, 259, 261, 273, 468, 526, 548, 549, 550, 551, 552
Bobota — 549
Bogaz — 126
Bogićevac — 454

Böhumsko — 389
Bokane — 174, 470
Bolomača — 126, 479
Boljevci — 294
Borci — 105, 235, 300, 459, 489, 524, 541
Borojevci — 270, 351, 352, 498
Borova — 130, 307, 379, 477
Borovac — 235
Borovo — 408
Bosans'ka Duibica — 433
Bosanska Rača — 294
Bosanski Brod — 451
Bosanski Novi — 294
Bosna — 31, 111, 112, 142, 156, 159, 163, 192, 204, 240, 242, 273, 277, 300, 390, 416, 479
Bosut — 113
Botovo — 293
Bračevci — 350, 352, 370, 498
Branešci — 200, 253, 256, 259, 268, 285, 286, 345, 346, 466, 527
Brci — 376
Brčko — 112, 408, 418
Brda — 93, 103, 185
Brđani — 131, 308, 398, 477
Brestovac — 126, 371, 473, 534
Brezine — 272, 274, 540
Brezinski lug — 96
Brezndca — 57, 279, 351, 497
Brezovac — 346, 452, 550, 552
Brezovo Polje — 345, 417, 549, 551
Bribir — 167
Brinje — 166
Brod na Savi — vidi: Slav. Brod
Brodski Drenovac — 435
Brodski Varoš — 435, 451
Brođanci — 324, 369
Brusnik — 253, 254, 256, 257, 259, 449, 459, 526
Bru'šani — 166
Brzaja — 64, 210, 540
Bubnjarci — 293
Bučje — 253, 255, 258, 261, 268, 285, 299, 315, 324, 345, 350, 415, 438, 524, 526, 534
Buoko Kamensko — 415, 540
Budaikovac — 126, 505
Budanica — 101, 130
Budići — 257, 526
Budimci — 324, 350, 352, 370, 450, 498
Budinšćina — 415
Budrovac — 213, 369
Bugarska — 297
Bujavica — 272, 540, 550, 552
Bukova — 213
Bukova voda — 524
Bukovčani — 253, 254, 259
Bukovica — 233, 369, 370
Bukovi je — 435
Bukvi'k — 89
Bulinac — 35, 61, 309, 477
Bunić — 166
Busnovi — 479
Bušetina — 209

C

Cabuna — 100, 370, 467
Cage — 297
Caprag — 293
Ceremošnjak — 71, 112, 350
Cerje — 387
Cerje Nebojse — 387
Cemik — 297
Cetingrad — 390
Cicvare — 237, 253, 254, 259, 459, 526, 551
Ciglenik — 7, 26, 27, 89, 138, 192, 430
Cikači — 389
Cikote — 253, 255 , 257, 302, 526
Cjepidlake — 128, 477, 478
Cremušina — 306, 307
Cret — 369
Crkvari — 89
Crkveni Vrhovci — 299
Crna Gora — 31, 32, 135, 159, 176 240, 267
Crnac — 344, 369, 370, 396, 446, 470
Crni Potok — 279
Crvare — 397

č

Čabraji — 518
čačinci — 13, 22, 23 , 42, 43 , 62, **68**, 197, 233, 297, 299, 304 369, 397, 446, 494, 495
Čađavica — 369, 370, 401, 416, 446, 470
Čaglin — 7, 27, 53, 55, 56, 62, 89, 114, 122, 135, 137, 173, 197, 269, 297, 353, 385, 497
Čakovec — 387, 509
Čaprginci — 345, 449, 548
Čazma — 336, 492
čečavac — 331, 358
Čenkovo — 349, 353, 497, 500
Čepin — 485
Čepinski Martinci — 369, 370
češka — 300
Čitluk — 480
Cret — 387

Ć

Ćerali je — 174, 199, 266, 470
Ćos'inac — 7, 62

D

Dalmacija — 21, 134, 154, 155, 159, 161, 166, 167, 240

Dalj — 29, 75, 296
Dapčevica — 35, 63, 199, 475
Darkovac — 15, 17, 18, 26, 27, 28, 53, 61, 62, 89, 173, 192, 197, 384, 385, 430, 432
Daruvar — 34, 53, 54, 77, 93, 95, 100, 101, 102, 103, 104, 170, 179, 185, 186, 187, 189, 199, 201, 209, 249, 281, 298, 299, 300, 314, 334, 348, 402, 416, 432, 433, 448, 449, 450, 467, 475, 494, 543
Daruvarski Brestovac — 348
Dedine — 518
Delnice — 166
Dereza — 432, 527
Dežanovac — 20, 21
Deževac — 479
Dilj — 58, 60, 197, 232, 276, 300, 304, 435, 437, 452
Divoselo — 167
Dobra Voda — 14, 15, 23 , 24, 26, 350
Dobrovac — 342
Dobrović — 446
Dolci — 23, 435, 480
Dolovi — 93, 103, 105
Doljani — 93, 103, 105, 141, 142, 185, 186, 187, 433
Domuskela — 111
Donja Motičina — 14, 15, 23, 24, 25, 26, 53, 56, 58, 70, 72, 75, 83, 89, 112, 116, 121, 197, 211, 239, 277
Donja Obriješ — 253, 256, 432, 527
Donja Pištana — 89
Donja Šumetlica — 254, 526
Donja Voća — 389
Donja Vrba — 493
Donja Vrijeska — 348
Donje Kričke — 253
Donje Kusonje — **88**
Donje Međe — 13
Donje Viljevo — 369
Donji Borci — 314, 452
Donji Grahovljani — 198, 253, 256, 527
Donji Miholjac — 13, 79, 209, 211, 212, 215, 217, 218, 219, 319, 334, 344, 369, 395, 396, 397, 446, 449, 450, 451, 470, 471, 472, 490, 495, 558, 566
Donji Rajić — 540, 549
Donji Rogolji — 253, 526
Dopsin — 369, 370
Dragalić — 19, 450, 550
Dragai jevac — 417
Drage — 286
Dragovci — 19
Drava — 76, 210, 249, 369, 370, 401 495, 496
Drenovac — 518
Drenovec — 355
Drežnica — 167
Drniš — 167
Dubica — 296
Duboka — 31, 87
Duboka Rijeka — 97, 223, 358
Dugo Selo — 166, 167, 209, 293, 492
Duhovi — 348
Dujanova kosa — 105
Duzluk — 30, 31, 87, 89, 90, 229, 232, 299, 362, 374, 375, 466, 480
Dvor — 167

Đ

Đakovac — 65, 129
Đakovo — 27, 29, 57, 179, 195, 270, 276, 291, 351, 352, 361, 369, 370, 397, 449, 450, 451, 452, 486, 493, 497, 498, 500, 544, 558
Đulovac — 53, 59, 100, 187 , 309, 375, 433, 467, 475, 477, 478
Đurđenovac — 13, 22, 23, 25, 30, 38, 42 , 43, 57, 62, 70, 76, 102, 112, 369, 397
Đurđevac — 297, 309, 350
Đuričići — 83, 211, 495, 505
Đurmanec — 294

E

Elzas — 300
Engleska — 49, 114, 120, 137, 151, 156, 157, 175, 209, 241, 242, 259, 264, 267, 283, 317, 390, 392, 454, 462, 530
Erdevik — 111
Evropa — 162, 235, 317, 390

F

Feričanci — 13, 23, 25, 370, 397, 480
Ferovac — 7, 15, 16, 17, 61, 81, 114
Filipovac — 253, 257, 527
Franjevac — 253, 256, 527
Fruška gora — 112, 205, 334, 353, 498
Fužine — 166

G

Gaćište — 130, 131, 307, 496
Gaj — 346
Gakovo — 65, 214, 270, 380, 478, 544
Galici — 389, 394
Garčin — 195 , 494
Garešnica — 36, 101, 293, 402
Gazije — 87, 89, 91, 232, 375, 376
Glavica — 255, 526
Glogau — 301
Glogovica — 435
Glogovnica — 355, 518
Gojio — 297
Golinci — 495, 496
Golobrdac — 479
Golubinjak — 302, 409
Golubovec — 13, 23, 510, 511, 518
Gorica — 387, 393
Gornja Motičina — 26, 89

Gornja Obriježi — *253, 256,* 527
Gornja Pištana — 89
Gornja Rijeka — 355
Gornja Šumetlica — 254, 526
Gornja Topola — 41
Gornje Kričke — 253
Gornje Kusonje — **88**, 130, 505
Gornji Bogićevac — 236, 552
Gornji Borci — 34, 98, 130, 270, 289
Gornji Caglić — 253, 254, 257, 259, 260, 526, 531
Gornji Gečkovec — 387, 393
Gornji Grahovljani — 95, 198, 253, 256, 258, 527
Gornji Meljani — 504
Gornji Rogolji — 253, 526, 551
Gornji Uljanik — 348
Gornji Vrhovci — 270
Gorski kotar — 154, 159, 161, 166, 167
Gospić — 165, 166, 167, 390
Grabarje — *7,* 135
Grabić — 401
Gradac — 23, 25, 30, 84, 87, 89, 91, 112, 116, 118, 350, 351, 352, 376, 498
Gradina — 210, 549
Gradište — 14, 24, 30, 31, 71, 122, 230, 350, 499
Grahovljani — 92
Granice — 497
Grčka — 77, 297, 440
Grđevica — 253, 255, 526
Gredina — 281
Grk — 111
Gromačnik — 450, 493, 541
Grubišno Polje — 61, 64, 65, 101, 131, 132, 167, 209, 210, 211, 213, 215, 216, 218, 219, 307, 319, 320, 334, 379, 380, 416, 449, 450, 451, 452, 467, 476, 540, 542, 543
Gundinci — 416

H

Habjanovci — 324, 369, 370
Han Pijesak — 390
Hercegovac — 343
Hercegovina — 31, 159, 163, 176, 237, 240, 273, 300
Hlebine — 167
Hrastin — 369
Hrastovac — 348
Hrkanovci — 351, 352, 493, 497, 498
Hrnjevci — 122
Hrvatska — 7, 13, 15, 21, 30, 31, 45, 47, 53, 60, 69, 77, 96, 102, 106, 108, 112, 114, 119, 125, 128, 134, 141, 142, 148, 151, 152, 153, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 160, 161, 162, 163, 166, 169, 171, 172, 175, 179, 182, 186, 194, 197, 208, 224, 225, 227, 228, 232, 234, 239, 245, 247, 248, 250, 251, 262, 264, 270, 271, 274, 275, 280, 281, 282, 288, 289, 290, 291, 292, 295, 300, 305, 306, 307, 315, 323, 325, 330, 333, 334, 340, 342, 345, 348, 355, 356, 357, 358, 360, 362, 363, 365, 366, 368, 382, 386, 390, 391, 398, 401, 406, 417, 433, 437, 442, 444, 458, 462, 465, 474, 479, 481, 483, 492, 497, 502, 503, 507, 508, 509, 513, 516, 519, 520, 521, 524, 529, 533, 536, 541, 548, 553, 563, 565
Hrvatska Mitrovica — vidi: Srem-ska Mitrovica
Hrvatsko primorje — 154, 155, 159, 161, 166
Hrvatsko zagorje — 155, 161, 227, 290, 306, 314, 390, 391, 439, 440, 448, 492, 508, 510, 512, 513, 515, 517, 519
Hum — **88**, 467
Hum Varoš — **88**, 504
Humljani — 89, 374, 401, 467, 495
Hvar — 166

I

Ilova — 299
Imotski — 167
Indija — 180, 294, 405, 406, 424, 427
Istra — 159, 163, 167
Italija — 203, 390, 492
Ivančica — 511, 514, 515
Ivan-Dol — 80
Ivanec — 386, 415, 511, 514
Ivankovo — 408, 409
Ivanovec — 518
Ivanovo Selo — 36, 398, 540
Ivanjska — 492
Iž — 167

J

Jabučeta — 518
Jakovci — 253, 254, 299, 526
.Takovčev breg — 389
Jakšić___ 197
Jalkovec — 355, 391, 508, 510, 518
Jamena — 112
Jankovac — 84, 90, 375, 437, 496
Janja Lipa — 109
Japaga — 524
Jarmina — 408, 409, 412
Jaruge — 419, 434
Jasenaš — 64, 65, **66**, 129, 130, 131, 214, 307, 378, 379, 475, 476, 477, 543, 544
Jasenovac — 297, 299, 433
Jasik — 138
Jaska v. Jastrebarsko
Jastrebarsko — 167
Javomik — 105, 188, 200, 524
Jazavica — 273, 274
Jelisavac — 350, 497
Jerovec — 387
Jezerski lanac — 416

Jorgići — 83, 211
Josipovac — 29, 486
Jošava — 89
Jugoslavija — 12, 59, 125, 126, 134, 153, 154, 156, 157, 159, 161, 167,238, 239, 248, 257, 268, 272, 275, 280,284, 291, 315, 318, 321, 341, 396, 563,566
lurkovac — 27, 499

K

Kalavin — 401
Kalnička Kapela — 389
Kalnik — 355, 389, 402, 437, 448, 492, 508, 511, 512, 514, 515, 517, 518, 519, 520
Kamec — 387
Kamenica — 512
Kameničko Podgorje — 389, 394
Kamenska — 79, 126, 223, 281, 299, 371, 437, 438, 459, 468, 473, 479, 533, 534
Kamenski šušnjari — 289, 562
Kamenski Vučjak — 540
Kamešnica — 355, 518
Kantrovci — 125, 433
Kapan — 404
Kapelna — 396, 397, 446, 470
Kapetanovo Polje — 253, 256, 527
Kapinci — 401
Kaptol — 114, 173
Karlovac — 166, 167, 293
Kastav — 166
Kaštel — 166
Katolički Bukovčani — 526
Kip — 93, 300
Kladanj — 390
Kladarova kosa — 549
Klanjec — 167
Klenak — 206, 294 '
Klenovnik — 387, 389
Klis — 166
Klisa — 125, 126, 128, 188, 222, 253, 256, 371, 415, 437, 473, 474, 533
Klokočevik — 194, 279
Kloštar — 293, 309, 334
Ključ — 92
Knežci — 7
Kneževac — 7
Kneževe vode — 90, 375, 496
Knin — 167
Kokočak — 87, 89, 90, 91, 375, 376, 450, 566
Kolac — 90
Kometnik — 83, **211**, 504, 505
Komiža — 166
Končanica — 294
Koprivna — 369
Koprivnica — 297, 402, 520
Koprivno brdo — 496
Kordun — 155, 161, 167, 564
Koreničani — 188, 306, 376, 448 489
Korije — 64, 209, 210, 213
Koritna — 369, 370
Kostajnica — 58, 168
Košenica gora — 393
Koška — 206, 493, 497
Koturić — 253, 255, 257, 281, 459, 526
Kovačevac — 236, 469, 550
Kovačica — 304
Kovačica Zrinjska — 64
Kozara — 479
Kozji Hrbet — 355, 389
Kraguj — 253, 256, 526
Krajna — 89, 90
Krapina — 167, 387, 394, 415, 510
Krapje — 301, 433
Krasković — 89, 243, 505
Kravice — 29
Kričke — 254, 256, 257, 526, 540, 552
Križ — 207
Križevci — 293, 297, 355, 402, 492, 520
Krk — 166
Kmdija — 60, 62, 99, 102, 112, 230, 232, 369, 452, 468
Kršinci — 350, 351
Krunoslavlje — 3%
Kruševo — 59, 300, 450
Kućanci — 211, 397, 446, 470
Kukujevci — 41, **68**, 111, 409
Kukunjevac — 524, 552
Kula — 7, 15, 16, 17, 26, 27, 28, 29, 53, 81, 89, 173, 192, 197, 384, 385, 430
Kunovo Selo — 253, 256, 527
Kupinec — 260
Kusonje — 131, 449
Kutjevo — 17, 23, 24, 27, 30, 53, 54, 55, 58, 60, 61, 62, 63, 79, 81, 89, 114, 122, 137, 138, 173, 197, 200, 232, 297, 416
Kuzma — 230
Kuzmin — 111

L

Ladislav — 513
Ladislavci — 369
Lađevac — **68**, 549
Lanišće — 167
Latinovac — 7, 122, 135, 138, 499
Laslovo — 369
Laze — 299, 300
Ledenica — 166
Lepoglava — 386, 387, 389, 390, 392, 393, 394, 414, 415, 508, 510, 511, 512, 514, 515, 516, 519
Leskovača — 93, 103
Levanjska Varoš — 7, 349, 351, 369, 370, 500
Levinovac — 297, 450, 495, 496
Ličko Lešće — 167

Ličko Novo Selo — 22
Lika — 155, 161, 167, 237, 318, 320, 390, 564
Lipa — 479
Lipik — 96, 253, 257, 300, 334, 342, 346, 347, 466, 527, 550, 552
Lipovac — 253, 299, 526
Lipovljani — 109, 550
Lisine — 104, 188
Lisičine — 84, 374, 449, 504
Livađani — 346, 358
Lobor — 518
Lom — 127, 375
Lončarica — 64, 306, 475, 540
Lončarski vis — 14, 15, 23, 26
Londžica — 324, 353
London — 47, 78, 115, 125, 134, 136, 150, 156, 157, 162, 163, 175, 205, 241, 259, 292, 314, 341, 397, 433
Lotar.ingija — 300
Lovaš — 41, 408, 409
Lovska — 346, 550, 552
Lozan — 209, 213
Lučinci — 466
Ludbreg — 510
Luka — 167
Lukač — 403, 404
Lukovica — 20

LJ

Ljeskovica — 15, 17, 18, 27, 60, 61, 62, 80, 89, 110, 112, 114, 173, 197, 301, 497
Ljeskovac — 168
Lještani — 253, 256
Ljubešćica — 355, 389, 518
Ljutoč — 94, 104, 105, 130, 174, 188, 306

M

Macu te — 470, 471, 504
Mađarska — 9, 46, 204, 207, 382, 383, 384, 505, 543, 544
Magnjević — 417
Majar — 351, 500
Majur — 16, 61, 114
Makedonija — 159
Makloševac — 14, 24
Mala Dapčevica — 36, 65, 129, 214, 306, 307, 475, 476, 544
Mala Jasenovača — **66**, 214, 544
Mala Londžica — 350, 354
Mala Peratovica — 210, 379
Mala Vrijeska — 460
Mali Bastaji — 309, 476
Mali Budići — 253, 255, 526
Mali Grđevac — 36, 133, 307
Mali Javomik — 93
Mali Miletinac — 100, 131
Malo Nabrđe — 351
Malo Trojstvo — 518
Malta — 203
Margečan — 355, 356, 518
Marija Bistrica — 166
Marindvor — 479
Marinović brdo — 354
Marjanci — 396
Markovac — 22, 95, 104, 105, 186, 324
Markušica — 408, 409
Marof — 213
Martinci — 344
Maslenjača — 543
Mašić — 497, 550
Matićevac — 19, 126, 299
Medak — 156
Medari — 236
Medinci — 401
Međumurje — 154, 159, 167
Međurić — 20
Meljani — 211, 215, 389, 394, 511
Metla — 105, 188
Migalovci — 7, 304
Mikleuš — 232, 233, 438, 466, 467, 494
Milan-Luig — 7, 122, 138
Miletinci — 135
Milinci — 349
Milivojci — 299
Miljanovac — 93, 103, 105, 185, 187, 300, 531
Mitrovac — 16, 55, **122**
Moravići — 494
Moskva — 130, 205
Moslavina — 13, 36, 80, 155, 161, 166, 201, 439, 492, 513, 520
Motaj ica — 304, 334
Mrkonjić-Grad — 155
Mrkopalj — 536
Mrkoplje — 166
Mrtovlasi — 299
Mrzović — 431
Muni je — 544
Musić — 279

N

Nabrđe — 351
Našice — 12, 13, 14, 21, 22, 23, 24, 25, 30, 38, 41, 42, 43, 53, 54, 55, 56, 57, 60, 62, 70, 71, 72, 73, 74, 75 , 81, 89, 106, 108, 109, 112, 113, 135, 137, 174, 176, 177, 197, 199, 200, 204, 206, 228, 232, 276, 277, 293, 299, 301, 350, 351, 352, 369, 397, 446, 447, 450, 451, 452, 466, 485, 493, 495, 498, 562
Našička Breznica — 70
Neteča — 382
Nevesinje — 156
Normandija — 134
Noskovci — 294
Nova Cab un a — 375
Nova Gradiška — 18, 19, 28, 59, 126, 140, 141, 169, 170, 188, 201, 206, 220, 253, 254, 271, 273, 275, 297, 301, 320,

332, 336, 371, 410, 432, 449, 450, 451, 456, 461, 465, 468, 469, 473, 479, 483, 526, 532, 534, 548, 561
Nova Jošava — 397
Nova Kapela — 18, 19, 27, 28, 53, **68**, 127, 205, 293, 371
Novaki — 167, 369, 496
Nova Krivaja — **88**
Nova Ljeskovica — 497
Nova Pazova — 206, 424
Nova Plošcica — 36
Nova Raca — 61, 309
Nove Bazije — 211
Novi — 166, 167
Novi Golubovec — 415
Novi Marof — 511
Novi Tajmovac — 23
Novigrad na Savi — 419
Novo Cerje — 387
Novo Selo — 40, 408, 409
Novska — 18, 19, 20, 98, 120,140, 167, 170, 189, 201, 293, 297,300,301, 332, 343, 432, 437, 449, 450,451,456, 467, 469, 483, 488, 524, 540,550
Novsko brdo — 20
Nuštar — 409

NJ

Njemačka — 154, 209, 263, 277, 297, 384, 423, 433, 448, 500, 505
Nježić — 59, 200, 281, 299, 437

O

Obriješ — 260
Odžaikovci — 286
Ogulin — 167, 199, 293
Okić — 166
Okučani — 98, 120, 281, 297, 300, 332, 343, 346, 437, 449, 466, 469, 488, 524, 550, 551
Olovo — 390
Oljasi — 533
Omanovac — 92, 198. 253, 256, 260, 432, 527
Omiš — 166, 167
Opatovac — 19, 126
Orahovica — 13, 23, 30, 42, 89, 112, 232, 299, 450
Orašac — 130
Orašje — 92
Orešac — 403, 404
Oriovac — 194
Oriovčić — 279
Orljava — 467
Orljavac — 126, 281, 466, 467
Osečka — 389, 394
Osijek — 13, 14, 22, 24, 28, 29, 30, 38, 42, 44, 45, 53, 54, 57, 58, 62, 70, 71, 73, 74, 75, 76, 77, 78, 83, 167, 179, 180, 191, 192, 199, 206, 244, 245, 276, 293, 294, 296, 301, 334, 336, 369, 382, 384, 385, 395, 396, 403, 406, 408, 409, 423, 424, 426, 427, 430, 437, 438, 450, 451, 452, 461, 465, 485, 488, 493, 494
Ostrošinci — 350
Oštrice — 388, 389, 511
Otočac — 565
Otok — 409, 417
Ovčara — 130
Ožegovci — 200, 253 , 255, 258, 268, 281, 286, 345, 346, 527

P

Pačetin — 450
Paka — 300
Paklenica — 494
Pakrac — 26, 92, 98, 101, 102, 105, 120, 126, 166, 169, 170,185,186,188, 189, 198, 200, 201, 253,256,257,258, 259, 269, 281, 286, 299,301,332,343, 371, 402, 415, 416, 432,437,449,450, 451, 456, 459, 461, 466,467,468,473, 483, 484, 488, 494, 524,526,527,540, 550
Pakračka Klisa — 550
Pakračka Poljana — 19
Pakrani — 95, 104, 105, 187, 199, 348
Pantelerija — 149, 203
Papuk — 60, 89, 90, 99, 102, 112, 113, 125, 127, 197, 223, 230,232,270,358, 359, 369, 402, 415, 416,437,453,468, 535
Pasikovci — 467
Paučje — 112, 300, 324, 350, 351, 385, 499
Pavlovac — 65, 210
Pavlovci — 126
Pazarište — 167
Pčelič — 100, 130, 213, 477, 488
Pelješac — 167
Perni ja — 379, 380
Pepelana — 130
Peratovica — **66**, 398
Perenci — 533
Perković — 294
Perušić — 167
Petkovec — 389
Petranovci — 20, 21
Petrovaradin — 206 , 294
Petrovo polje — 167, 205
Petrovsko — 167
Piljenice — 550
Piškorevci — 369, 370, 497
Pištana — 450
Pitomača — **68**, 309, 494
Pivnica — **68**, 131, 187, 379, 433
Plaše — 293
Plemenšćina — 389
Plasmo — 109, 449
Pleš ___ 415
Pleternica — 15, 16, 27, 53, 55, 56, 60, 62, 112, 127, 197, 200, 269, 293, 297, 299, 437, 493

Plitvička jezera — 152, 161
Pluska — 167
Podborski Vrbovac — 95
Podevčevo — 389
Podgorač — 13, 14, 22, 351, 369, 485
Podgorec — 518
Podgorje — 87, 350, 351, 352, 449, 450, 497, 498
Podravina — 130, 232, 301, 302, 334, 396, 416, 438, 448, 452, 454, 470, 488, 494, 557
Podravska Moslavina — 369
Podravska Slatina — 59, **68**, 78, 79, 83, 85, 130, 188, 199, 209, 214, 215, 217, 218, 219, 220, 228, 229, 232, 294, 318, 320, 369, 370, 397, 401, 402, 405, 416, 438, 446, 449, 450, 451, 452, 467, 472, 495, 504
Podvinje — 194
Podvrško — 126, 236, 469
Poganovci — 324
Pokuplje — 155, 161, 443
Polom — 93
Poljakovci — 415
Poljana — 342, 343, 398, 543, 550, 551
Poljanska — 59, 178, 200, 263, 286, 300, 302, 433
Poljska — 300
Popovci — 253, 254, 255, 259, 268, 281, 345, 346, 526
Poreč — 7, 26, 27, 28, 53, 122, 192, 197, 384, 385, 430, 432
Posavina — 98, 332, 371, 466
Potočani — 448, 489
Požeška kotlina — 26, 27, 53, 58, 60, 89, 108, 109, 112, 135, 173, 174, 176, 192, 197, 204, 281, 385, 415, 437, 438, 466, 479, 533, 542
Prandanovci — 206
Pravoslavni Bukovčani — 526
Prebukovje — 389, 394
Prečno — 167
Predrijevo — 401
Prekopakra — 253, 257, 504, 527
Presečno — 389
Prgomelje — 253, 255, 257, 258, 259, 286, 526
Prijedor — 207
Primišalj — 166
Prokop — 36, 166
Prozor — 565
Psunj — 20, 61, 97, 235, 237, 331, 345, 347, 358, 437, 438, 452, 459, 467, 468, 524, 541, 548
Ptuj — 355, 509
Punitovoi — 369
Purge — 387
Puška — 433
Pušine — 87, **88**, 229, 231, 232, 374, 375, 467, 495, 504, 505
Puzuki — 518

R

Rača — 112, 494
Račinovci — 40, 417
Radatić — 167
Radina voda — 25
Radlovac — 90, 359
Radoboj — 511
Rajevo Selo — 419
Rajić — 346, 433
Rančevci — 401
Rastovac — 129, 308, 379, 446, 477
Rastušje — 449
Rašaška — 97, 347, 358, 468, 548, 549, 551, 552, 553
Rašenica — 211, 543
Ratkovac — 230, 359, 449, 548, 550, 552
Ratkovica — 297
Ravna gora — 94, 105, 130, 188, 200, 228, 306, 358, 437, 468
Ražine — 104, 188
Rezovac — 130, 210, 378, 379
Ribnjačka — 52, 378
Rijeka — 159, 163, 166
Rijenci — 495, 505
Rogolji — 257, 548, 52*2*
Rogulje — 253, 254, 484, 526
Rozmajerovac — 349, 351
Ruma — 40, 206, 244, 294, 405, 406, 424, 425, 426
Rusija — 207, 317, 390
Rust — 89, 90, 230, 359, 375, 416
Ruševo — 122, 138, 493, 500
Ruškovac — 36

S

Sandžak — 31, 135, 176, 267
Sapna — 385, 499
Sarajevo — 340
Sarvaš — 296
Sastavci — 126
Sava — 113, 204, 249, 299, 334, 340, 417, 419, 433, 453
Sažije — 300
Sekulinci — 87, 90, 375, 376, 471, 504, 505
Selce — 166
Selci — 369
Semeljci — 28, 29, 369
Seona — 25, 118
Sestranec — 387, 392, 393
Šesvete — 165
Šibenik — 35, 36, 65, **66**, 129, 130, 131, 214, 306, 307, 308, 376, 380, 449, 478, 540, 544
Sibinj — 435, 493
Sibokovac — 499
Sicilija — 305, 390, 448, 517
Sinj — 166, 293
Širač — 92, 93, 95, 102, 103, 104, 105,

141, 142, 174, 176, 178, 185, 186, 187, 197, 198, 199, 200, 239, 256, 259, 260, 265, 266, 268, 281, 282, 283, 285, 348, 531
Sisak ■— 166, 293, 296
Sjedinjene Američke Države — 239
Sjeničak — 167
Skenderovci — 253, 254, 257, 302, 332, 526
Slađoj evački lug — 211
Slana Voda — 505
Slatinska Pecka — 505
Slatinski Drenovac — 84, 87, 90, 126, 231, 373, 376, 409, 416, 417, 437, 496, 504, 507
Slavonija — 31, 32, 35, 60, **68**, 70, 72, 75, 77, 78, 80, 83, 106, 111, 112, 113, 130, 131, 132, 140, 141, 149, 150, 151, 152, 161, 168, 169, 170, 176, 203, 204, 205, 209, 226, 227, 229, 232, 237, 246, 252, 254, 261, 274, 275, 276, 288, 289, 290, 291, 292, 296, 302, 303, 304, 307, 312, 316, 319, 321, 335, 336, 341, 357, 359, 361, 362, 365, 371, 378, 379, 384, 401, 402, 404, 434, 437, 439, 440, 441, 442, 443, 444, 447, 448, 449, 452, 454, 455, 456, 457, 458, 459, 460, 461, 462, 463, 464, 465, 472, 473, 474, 475, 478, 480, 483, 484, 488, 494, 495, 504, 507, 508, 527, 540, 547, 553, 557, 558, 559, 560, 562, 564, 566, 567
Slavonska Požega — 7, 14, 15, 18, 22, 24, 25, 27, 30, 55, 59, 60, 78, 112, 126, 166, 197, 269, 281, 286, 289, 299, 300, 302, 324, 344, 371, 415, 416, 432, 438, 449, 450, 451, 452, 459, 468, 473, 534, 540
Slavonski Brod — 13, 19, 28, 29, 38, 55, **68**, 78, 194, 195; 206, 244, 246, 247, 288, 296, 297, 298, 304, 321, 334, 336, 339, 340, 345, 352, 361, 381, 397, 413, 416, 417, 434, 435, 437, 449, 450, 451, 452, 459, 465, 485, 493, 498, 499, 540, 561
Slavonski Kobaš — 277, 453
Slavonski šamac — 407, 409
Slivno — 294
Slobodna Vlast — 351, 500
Slobodnica — 493
Sloboština — 449, 467
Slovenija — 159
Slunj — 166, 167, 390
Smiljani — 167
Smoljanovci — 59, 286
Smrtić — 236, 552
Smude — 83
Sokolovac — 20, 21, 199
Sošice — 167
Sotin — 408, 409
Sovjetski Savez — 264, 283
Spačva — 416, 417, 418
Split — 161, 166, 293
Srb — 165
Srbija — 159, 277, 301
Srebrenica — 390
Srednja Topola — 41
Srednji Grahovljani — 253, 256, 335, 527
Sremska Kamenica — 206
Sremska Mitrovica — **68**, 111, 165, 206, 405, 417
Sremski Karlovci — 405
Srijem — 35, **68**, 111, 112, 113, 161, 191, 192, 193, 196, 203, 204, 205, 237, 246, 405, 453, 498, 557
Srijemska Rača — 206, 294
Staljingrad — 149
Stara Gradiška — 167, 385
Stara Klisa — **88**
Stara Ljeskovica — 497
Stara Pazova — 38, 206
Stara Plošćica — 36
Stari Banovac — 463
Stari Gradac — 166, 213, 449
Stari Tajnovac — 14, 23, 26
Staro Petrovo Selo — 28, 205, 206
Staro Selo — 93
Staro Topolje — 206, 435
Stažnjevac — 387
Stockerau — 201
Strahinčica — 515
Stražeman — 59, 112, 125, 178, 286, 371, 433, 533, 540
Striježevica — 300
Strmac — 548, 549, 551
Strug — 297
Subotica — 46
Subotska — 346, 540
Sudovec — 355
Suha Mlaka — 397, 445, 446, 491
Suhopolje — 100, 101, 130, 185, 187, 188, 293, 301, 307, 322, 379, 403, 543
Suhopoljska Borova — 468
Sun ja — 293
Sušak — 165
Susine — 74
Sutjeska — 31, 176
Sutla — 294
Sveta Jelena — 387, 415
Svinjarevci — 412
Svrzigaće — 533

S

Šamac — 294
Šandrovac — 518
Šaš — 58
Šeovica — 253, 254, 526
Šibenik — 166, 294
Šid — 113, 294
Šidski Banovci — 192, 410
Širinci — 548, 550, 551, 552

Škrabutnik — 126, 222, 371, 474, 534
šljivoševci — 396, 470, 490
Šnjegavić — 126, 127, 222, 235, 236, 371, 372, 473, 474, 534
Španat — 130
Špani ja — 71
Šipanovica — 26, 92, 105
Spišić-Bukovica — 209, 213, 370, 402, 404
Štitar — 418, 434
Šumeće — 89
Šumetlica — 253, 254
šušnjari — 449

T

Tavankut — 46
Tenje — 76, 77
Terezino Polje — 382, 383, 384
Teslić — 207
Tijanovo brdo — 93
Tisovac — 253, 255, 286, 526,
Tolisa — 418
Tominovac — 55
Topolik — 486
Topolovica — 64, 65, 132, 210, 214, 302, 379, 543, 544
Toranj — 253, 256, 467, 526
Tordinci — 409
Torine — 281
Tovarink — 408, 409
Trakošćan — 511, 512, 515
Trapinska — 213, 307
Tiienkovo — 197
Trnakovac — 345, 552
Tmava — 369, 370, 453
Trnovec — 513
Tmjani — 194, 195
Trojeglava — 308, 348, 543
Tromeđa — 112
Turćević-Polje — 35, 65, **66**, 129, 130, 131, 214, 307, 379, 475, 476, 477, 544
Tumašica — 450
Tušilović — 165
Tužno — 415

U

Ugarci — 126
Ugljevik — 294
Uljanik — 348, 449

V

Valpovo — 369, 450, 451, 452, 490, 495 558
Varaždin — 192 , 291, 293, 297, 386, 387, 392, 402, 415, 438, 440, 448, 508, 510
Varaždinske Toplice — 510
Velika — 59, 60, 126, 293, 371, 416, 466, 496, 533, 540
Velika Barna — 380, 540
Velika Britanija — 239
Velika Dapčevica — **66**, 129, 214, 449, 475 476 544
Velika Londžica — 279, 354
Velika Maslenjača — 348
Velika Pisanica — 309, 514
Velika Peratovica — 64, 65, 129, 131, 133, 307, 308, 378, 379, 416, 478
Veliki Bastaji — 348
Veliki Budići — 253, 255, 526
Veliki Grđevac — 61, 64, 65, 210, 211, 309, 334, 398, 543
Veliko Nabrđe — 351
Veliko Trgovište — 167
Velimirovac — 57, 430
Veljun — 167
Vetovo — 55, 114, 173, 197
Velić-Selo — 126, 281, 344, 371, 467, 473, 479, 534
Viljevo — 396
Vinkovci — 29, 38, 40, 262, 334, 406, 410, 412, 413, 414, 418, 428, 435, 451, 452, 461, 494, 558, 561, 565
Vir je — 309
Virovitica — 21, 54, 59, 61, 64, **68**, 83, 99, 100, 101, 102, 130, 131, 132, 133, 140, 166, 183, 187, 188, 200, 209, 210, 212, 215, 216, 217, 218, 220, 228, 293, 298, 300, 301, 307, 308, 309, 315, 318, 322, 334, 336, 369, 370, 382, 384, 397, 404, 405, 439, 449, 450, 451, 452, 460, 463, 464, 465, 469, 475, 477, 490, 495, 504, 540, 567
Vis — 166
Visoko drvo — 437
Viškovci — 369
Višnjica — 130, 232
Vivodina — 167
Vladki — 199
Vlasenica — 390
Vlatkovac — 7, 122, 135, 138
Voćin — 32, 84, 87, **88**, 90, 131, 211, 230, 231, 300, 318, 375, 376, 377, 402, 416, 437, 467, 468, 469, 471, 480, 504
Voćinka — 495
Vodice — 213
Vođinci — 408, 409,
Voganj — **68**, 206
Vojnić — 165
Vojnovec — 355, 518
Vraneševci — 215, 232, 243
Vrani ikamen — 94, 104, 105, 129, 130, 188
Vranić — 415
Vranovo — 416
Vrapče — 166
Vrbanja — 418
Vrbica — 370

Vrbova — 18
Vrbovac — 104
Vrdnik — 294
Vrginmost — 167
Vrhovci — 281, 387, 415, 437, 533
Vrhovec — 394
Vrhovina — 304
Vrpolje — 494
Vučjak — 69, 90, 126, 127, 356, 372, 376, 479
Vuka — 344, 345, 369
Vukojevci — 132, 350, 493
Vukosavljevica — 101, 188, 398
Vukovar — 75, 352, 406, 408 , 409, 410, 424, 450, 451, 452, 498, 558
Vukovec — 355
Vukovje — 389

Z

Zabok — 294
Zaibrdska glavica — 286
Zabrdske Kričke — 483
Zadar — 159, 163,
Zagreb — 7, 9, 13, 18, 28, 37, 38, 44, 45, 46, 53, 62, 74, 75, 101, 121, 137, 160, 165, 166, 167, 179, 192, 200, 205, 234, 235, 236, 245, 280, 290, 293, 294, 297, 299, 314, 336, 344, 345, 346, 347, 348, 355, 382, 406, 408, 432, 437, 438, 439, 440, 442, 468, 493, 494
Zagrebačka gora — 514
Zajile — 255, 289, 459, 489
Zajezda — 516, 518
Zaprešić — 293
Zarilac — 7, 62
Završje — 387, 389, 518
Zdenci — 23, 42, 70, 232, 309, 370
Zdenkovac — 349
Zelnjak — 260
Zemun — 179, 205, 293, 405, 406, 411, 424
Zoljan — 71, 73, 350
Zubić — 83
Zvečevo — 52, 402, 438, 474, 557

ž

žarovnica — 167, 387, 389, 394, 511, 512
Žibranovec — 518
Živčani — 349, 350, 351
Živogošće — 166
Žumberak — 155, 161, 167 , 443 , 448
Županja — 361, 416, 418, 434, 450, 451, 452

REGISTAR PREDMETNIH POJMOVA

A

Abwehr (Tajna vojno-obavještajna služba III Reicha) — 194

Agitacija i propaganda u NOB — 19, 21, 36, 50, 62, 79, 80, 83, 99, 110, 117, 122, 205, 209, 210, 219, 224, 259, 291, 292, 315, 337, 402, 405, 441, 486, 542, 547, 557, 566

Agitprop — 121, 170, 224, 231, 234, 238, 240, 268, 272, 275, 279, 373, 376, 377, 468, 473, 474, 481, 507, 516, 526, 530, 535, 566

»Agraria« — (Centralna njemačka nabavljačko-prodajna zadruga) — 179

Agrarna reforma — 46

Akcije NOV i POJ — 10, 15, 16, 17, 18, 19, 20, 26, 28,-38, 41, 42, 43, 53, 54, 55, 56, 57, 59, 60, 61, 62, 68, 70, 71, 72, 77, 80, 81, 89, 95, 112, 121, 127, 130, 131, 174, 197, 198, 200, 204, 232, 233, 235, 272, 281, 301, 324, 342, 344, 345, 348, 355, 377, 390, 398, 416, 432, 434, 479, 488, 492, 495, 497, 508, 511, 524, 531, 533, *540, 548*

Amerikanci — 78

Antifašistička fronta žena (AFŽ) — 64, 67, 140, 141, 147, 159, 165, 170, 189, 190, 209, 212, 214, 217, 218, 253, 254, 259, 271, 337, 341, 342, 361, 363, 441, 449, 454, 457, 459, 461, 463, 464, 470, 471, 472, 488, 489, 504, 506, 507, 526, 530, 542, 544, 545, 546, 558, 559, 561, 565, 566, 567

Oblasna konferencija AFŽ za Slavoniju — 566

Prva konferencija AFŽ za Hrvatsku — 565

Antifašistički odbor žena (AOZ) — 67, 189, 259, 464, 472, 565

Glavni odbori:

za Hrvatsku — 167, 565

za Jugoslaviju — 167

Inicijativni odbori:

za Dalmaciju — 167

za Slavoniju — 141, 189

Antifašističko vijeće narodnog oslobođenja Jugoslavije (AVNOJ) — 47, 109, 116, 159, 164, 165, 166, 167, 175, 241, 259, 264, 267, 282, 283, 341, 342, 399, 490, 530, 563

Izvršni odbor — 166

Antikomunistička milicija — 162

Atalntska povelja — 157

Austrijanci — 297

B

Bataljoni u NOVJ:

Bosutski — 494

čehoslovački — 557

Diverzantski — 28, 291, 334, 435, 494

Dvadeset prve (XXI) brigade

Drugi (II) — 25, 123, 198, 208, 282, 283, 285

Prvi (I) — 25, 56, 123, 198, 208, 282, 283

Treći (III) — 25, 26, 56, 123, 198, 208, 282, 283
Dvanaeste (XII) brigade
Četvrti (IV) — 43, 63, 79, 80, 81, 103, 104, 108, 109, 110, 394, 415, 511, 512, 519
Drugi (II) — 41, 79, 80, 81, 82, 103, 104, 109, 110, 142, 394, 511, 512, 516
Prvi (i) _ 42, 43, 62, 79, 80, 81, 103, 109, 110, 174, 394, 415, 510
Treći (III) — 42, 79, 80, 81, 103, 109, 142, 186, 187, 344, 392, 394, 511
Mađarski »Sandor Pötöfi« — 557
Osamnaeste (XVIII) brigade:
Drugi (II) — 48, 50, 52, 70, 103, 187, 397
Prvi (I) — 48, 52, 103
Treći (III) — 48, 52, 103, 185
Sedamnaeste (XVII) brigade:
Četvrti (IV) — 249, 267, 268, 269, 282, 284, 346, 347
Drugi (II) — 53, 54, 55, 56, 57, 58, 59, 70, 124, 136, 137, 139, 177, 198, 199, 208, 248, 265, 266, 267, 268, 269, 282, 345, 346, 347, 385, 502,
Prvi (I) — 55, 57, 124, 136, 137, 139, 177, 199, 208, 248, 265, 266, 267, 268, 269, 282, 345, 346, 347, 385, 415
Treći (III) — 53, 55, 56, 58, 124, 136, 137, 139, 177, 208, 249, 266, 267, 268, 269, 282, 346, 415
Šesnaeste (XVI) brigade:
Drugi (II) — 32, 34, 35
Prvi (I) — 32, 34, 35, 36
Treći (III) — 32, 34, 188, 516
Bijela garda — 79, *162, 211, 303, 304, 470, 471, 558*
Bojne (domobranske)
Željzničarska — 298, 301
Bojne (ustaške)
Četvrta (IV) opkoparska — 74, 113
Jedanaesta (XI) — 515
Osamnaesta (XVIII) — 38
Petnaesta (XV) — 13, 38, 43, 57, 74, 76, 112, 211, 291, 297, 298, 446, 491
Poglavnikova tjelesna — 71
Šesnaesta (XVI) — 15, 38, 57, 60, 61, **112**
Trideset šesta (XXXVI) — 38, 57, 112
Zagrebačka posadna — 515
Bolnice NOV — 82, 84, 86, 89, 90, 96, 97, 123, 124, 127, 130, 217, 220, 223, 224, 227, 228,229, 230, 231, 235, 272, 306,310, 330, 331, 347, 357, 358,359, 367, 368, 372, 373, 374,375, 376, 380, 388, 389, 445,457, 468, 470, 473, 480, 481,482, 507, 514, 517, 521, 531,535, 541, 548, 549, 551, 553
»Borba« v. Štampa
Brigade u NOV]
Četvrta (IV) banijska — 167
Dvadeset prva (XXI) NOVH — 7, 14, 23, 24, 26, 30, 43, 53, 54, 55, 56, 57, 58, 60, 92, 93, 105, 106, 107, 112, 116, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 185, 188, 197, 198, 199, 200, 208, 239, 263, 281, 282, 284, 285, 286, 287, 336, 347, 385, 402, 415, 437, 438, 450, 459, 466, 533
Štab — 24, 26, 54, 57, 123, 208, 287, 371, 488
Dvanaesta (XII) NOVH — 7, 13, 14, 15, 16, 17, 22, 23, 24, 25, 27, 43, 54, 59, 60, 61, 63, 78, 79, 80, 81, 93, 103, 104, 105, 106, 107, 108, 110, 112, 141, 142, 172, 174, 186, 187, 188, 289, 300, 306, 336, 355, 356, 386, 389, 402, 414, 415, 438, 448, 450, 462, 509, 510, 514, 515, 516, 520, 540
Štab — 14, 23, 30, 31, 82, 89, 102, 103, 104, 105, 174, 387, 389, 390, 392, 394, 395, 509, 517, 518
Osamnaesta (XVIII) NOVH — 7, 13, 14, 15, 16, 17, 23, 24, 25, 27, 30, 42, 43, 47, 49, 51, 52, 55, 59, 60, 61, 62, 63, 93, 103, 104, 105, 106, 107, 112, 130, 142, 185, 186, 188, 306, 336, 355, 378, 388, 396, 401, 402, 416, 437, 438, 448, 450, 466, 467,

475, 476, 477, 509, 514, 517, 519, 520
Štab — 17, 23, 31, 52, 88, 102, 105, 437, 488

Petnaesta (XV) — 167

Sedamnaesta (XVII) NOVH — 7, 14, 24, 27, 30, 33, 53, 54, 55, 57, 59, 68, 92, 94, 95, 105, 106, 107, 112, 119, 120, 121, 122, 123, 134, 136, 138, 139, 142, 175, 176, 185, 188, 198, 200, 208, 248, 264, 266, 269, 270, 281, 282, 284, 285, 286, 287, 289, 336, 342, 343, 345, 346, 348, 398, 402, 415, 432, 433, 437, 448, 462, 535, 536
Štab — 55, 57, 58, 124, 136, 139, 175, 177, 208, 248, 286, 345, 535

Sedma (VII) banijska — 26, 168

šesnaesta (XVI) omladinska »Jože Vlahović« — 31, 33, 34, 35, 36, 60, 61, 63, 103, 107, 112, 131, 167, 187, 188, 280, 289, 301, 306, 322, 336, 355, 387, 388, 389, 402, 438, 448, 492, 509, 513, 514, 515, 540, 557
Štab — 36, 134, 387, 389, 518

Trinaesta »Rade Končar« — 439

»Brigadir« v. Štampa
Brošure:

»Dvanaest uslova za boljševizaciju Partije« — 254, 255, 256, 258

»Historija Svesavezne komunističke partije (boljševika)« — 138, 255, 256, 257, 258, 527,

»Imperijalizam, fašizam, imperijalistički ratovi« — 138, 254, 528

»Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u svijetlu NOB-e« — 35, 257

»Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi« — 35, 237, 274, 275

»O radu Partije u vojsci« — 35, 138, 341

»Organizacija narodne **vlasti** na oslobođenom teritoriju« — 148

»Razvitak društva« — 275, 527, 528

»Seoskoj sirotinji« — 254, 527

»Što znači biti član KP i kakove su njegove dužnosti« — 255, 256, 257, 258, 545

»Učenje o Partiji« — 35, 254, 255

»Židovsko pitanje« — 9

Bunjevci — 45, 46

C

Cigani — 204

Crvena armija — 49, 107, 116, 149, 151, 161, 237, 259, 274, 317, 341, 390, 433, 444, 448, 557

»Crvena zvijezda« v. Štampa

C

Cesi — 150, 151, 164, 212, 215, 216, 217, 218, 253, 256, 257, 258, 281, 282, 297, 318, 449, 450, 453, 460, 526, 527, 528, 529, 530, 545

Četnici — 31, 49, 64, 78, 79, 109, 113, 134, 135, 136, 150, 155, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 170, 175, 190, 209, 210, 236, 242, 250, 259, 273, 274, 277, 282, 284, 290, 291, 292, 303, 304, 308, 312, 317, 327, 341, 361, 362, 364, 380, 391, 396, 416, 417, 418, 434, 453, 454, 460, 462, 471, 490, 518, 530, 531, 543, 558, 559, 560

D

DAG (Njemačka zajednica rada) — 179, 180, 406, 411, 428, 429

Dezerterstvo — 38, 79, 81, 109, 120, 121, 135, 229, 284, 302, 350, 440, 448, 460, 477, 498, 505, 519, 553

Diverzije — 13, 14, 18, 28, 68, 77, 96, 127, 205, 206, 235, 291, 293, 294, 347, 350, 375, 435, 438, 467, 493, 495

Diverzantske grupe — 14, 19, 68, 104, 205, 234, 235, 291, 334, 346, 495, 524, 550, 563

Divizije (domobranske):

Prva (I) gorska — 92, 113, 298, 300, 314, 343, 437, 454
Drugi konjički sklop — 130

Divizije (NOVJ):

Četvrta (IV) — 7, 14, 15, 21, 24, 26, 32, 34, 60, 63, 69, 71, 89, 93, 94, 140, 142, 167, 172, 185, 188, 227, 228, 245, 248, 289, 290, 291, 306, 310, 355, 356, 357, 440, 450, 492, 508, 509, 510, 513, 519
štab — 7, 13, 14, 15, 17, 21, 23, 24, 30, 31, 41, 43, 60, 63, 69, 88, 89, 94, 95, 102, 103, 104, 105, 112, 141, 142, 174, 185, 186, 228, 280, 306, 332, 356, 415, 437, 508, 509, 510, 515, 518, 519

Deseta (X) — 7, 15, 24, 53, 54, 55, 58, 59, 69, 71, 72, 92, 94, 95, 105, 119, 124, 171, 175, 188, 197, 208, 249, 264, 281, 282, 287, 289, 290, 291, 342, 348, 353, 367, 401, 415, 445, 468, 499, 536

štab — 7, 14, 15, 24, 43, 54, 56, 58, 69, 93, 95, 124, 172, 197, 198, 245, 281, 286, 287, 345, 346, 347, 356, 366, 433, 437, 468, 536, 553, 554

Dvanaesta (XII) v. Četvrta (IV)

Sedma (VII) banijska udarna — 443

Šesnaesta (XVI) vojvođanska — 418

Šesta (VI) — 165

Trinaesta (XIII) — 167

Divizije (njemačke) :

Sedamsto četrnaesta (714) pješadijska — 340

Sedamsto osamnaesta (718) pješadijska 340

Sedma (7) SS »Prinz Eugen« — 340

Sto četrnaesta (114) lovačka — 536

Sto osamdeset sedma (187) rezervna — 60, 113, 340, 437, 514, 515

Stota (100) lovačka — 113, 437

Trinaesta (13) SS »Handžar« 181, 245

Divizije (njemačke legionarske):

Tristo devedeset druga (392) »Plava« — 201

Tristo sedamdeset treća (373) »Tiger« — 201

Tristo šezdeset deveta (369) »Vražija« — 201, 340

Divizio ni (NOVJ)

Minobacački — 7, 14, 15, 23, 93

Domobrani — 13, 17, 18, 19, 21, 41, 42, 43, 53, 57, 58, 59, 62, 71, 72, 92, 101, 102, 106, 120, 121, 130, 162, 188, 201, 206, 209, 210, 211, 232, 253, 256, 257, 260, 268, 273, 292, 297, 298, 301, 304, 305, 309, 315, 322, 386, 390, 391, 392, 417, 418, 419, 435, 454, 468, 493, 495, 500, 508, 510, 511, 513, 524, 527, 530, 547, 550, 563

Glavni stožer — 38, 299, 414, 540

Drugi front — 32, 134, 149, 157, 209, 235, 237, 238, 239, 274, 305, 317, 390, 444

E

Ekonomski sektori:

Drugi (II) — 305, 335, 376, 379, 474, 475, 476, 535
Prvi (I) — 306, 333, 351, 373, 377, 474, 476, 477, 534

Elzašani — 297

Englezi — 78, 137, 317, 453, 505

Evakuacije:

naroda — 530
plijena — 15, 23, 26, 30, 59, 94, 39Ò, 394, 519
ranjenika — 15, 23, 25, 59, 94, 1Ò4, 387, 394, 475

F

Fašizam — 149, 156, 157, 163, 164, 175, 235, 264, 268, 283, 284, 314, 315, 317, 337, 391, 461

G

Gestapo — 202, 301, 302, 303, 309, 446

Gimnazija u Virovitici — 100

»Glas Slavonije« v. Štampa

Glavni savez hrvatskih privrednih zadruga — 166

Glavni štab NOV i PO Hrvatske — U, 69, 11, 151, 159, 161, 164, 165, 166, 111, 224, 225, 245, 250, 251, 252, 280, 282, 288, 290, 291, 300, 315, 325, 358, 363, 411, 442, 460, 462, 463, 492, 508, 509, 519, 520, 521, 530, 560, 566

Glavni žetveni odbor za Slavoniju — 488

Gospodarska sloga — 158, 165, 166, 449, 450

Gradsko poglavarstvo Brod n/S — 288, 321, 339, 381, 485

H

Hapšenja — 16, 126, 131, 154, 301, 385, 439, 460, 468, 469, 483, 500, 543, 550

Historija Svesavezne komunističke partije (boljševika) v. Brošure

Hrvati — 8, 9, 33, 46, 48, 54, 65, 66, 15, 98, 109, 115, 116, 111, 122, 150, 151, 153, 155, 161, 162, 163, 164, 111, 201, 203, 211, 213, 214, 215, 216, 211, 218, 242, 253, 256, 251, 258, 259, 260, 262, 263, 265, 269, 281, 284, 285, 286, 289, 290, 292, 300, 314, 315, 318, 336, 351, 352, 353, 354, 362, 391, 395, 431, 432, 434, 446, 448, 449, 450, 451, 453, 454, 459, 487, 499, 504, 505, 506, 501, 526, 521, 528, 529, 530, 531, 542, 544, 545, 546, 551, 560

Hrvatska kulturna zajednica u Mađarskoj — 46

Hrvatska seljačka stranka (HSS) — 41, 49, 64, 65, 13, 16, 11, 18, 80, 81, 106, 101, 109, 110, 115, 116, 118, 122, 132, 134, 135, 136, 138, 150, 153, 154, 156, 157, 158, 159, 162, 164, 165, 166, 167, 170, 175, 190, 201, 202, 209, 210, 211, 221, 236, 237, 238, 241, 250, 251, 256, 259, 264, 266, 267, 268, 273, 274, 277, 279, 282, 283, 284, 290, 301, 302, 303, 304, 308, 312, 314, 315, 317, 341, 361, 362, 364, 380, 396, 440, 441, 447, 449, 453, 454, 460, 462, 464, 470, 471, 490, 491, 505, 506, 518, 530, 543, 558, 559, 560

Seljačka sloga — 167

Seljačka zaštita — 76, 154, 156, 158, 162

Ženska grana HSS-a — 167

»Hrvatski dnevnik« v. štampa

»Hrvatski narod« v. štampa

I

Imperijalizam, fašizam, imperijalistički ratovi v. Brošure

Istočni front — 154, 183, 201, 260, 390, 395, 431, 444

Izbjeglice — 26, 21, 28, 29, 10, 13, 101, 382,384, 385, 400, 430, 432, 453,451, 481

J

Jugoslavenska izbjeglička vlada u Londonu — 115, 122, 125, 134, 136, 150,151, 156, 151, 158, 159, 162,163, 164, 115, 209, 241, 259,264, 261, 268, 211, 282, 283,284, 290, 292, 314, 341, 362,391, 433, 454, 460, 464, 411,490, 530, 558, 559, 560

K

Kampanja za sakupljanje hrane i pomoć NOV — 83, 86, 219, 229, 235,318, 332, 335, 350, 381, 449,453, 455, 456, 410, 482, 530, 546, 565

Komunistička partija Hrvatske (KPH) — 153, 155, 163, 362, 483

Centralni komitet (CK KPH)
— 31, 35, 47, 134, 168, 169, 237, 241, 275, 288, 439, 459, 566
Agitprop — 335, 341, 458, 566
Kotarski komiteti (KK):
Daruvar — 170, 189, 201, 255
Donji Miholjac — 212, 471, 472, 490
Đakovo — 361
Grubišno Polje — 64, 65, 213, 214, 542, 544
Našice — 232
Nova Gradiška — 141, 170, 201, 483
Novska — 170, 189, 201, 483, 484, 550
Pakrac — 169, 170, 188, 189, 201, 253, 483, 484, 526, 531
Podravska Slatina — 214, 215, 472, 504, 506
Slavonski Brod — 361, 499
Virovitica — 212, 215
Županja — 361
Oblasni komitet KPH za Slavoniju — 78, 106, 140, 168, 209, 274, 296, 338, 361, 441, 459, 465, 484, 494, 557, 567
Agitprop — 331, 335, 336, 341, 342, 350
Okružni komiteti (OK):
Bjelovar — 304, 307, 336
Čazma — 336
Nova Gradiška — 140, 169, 170, 171, 188, 190, 201, 271, 275, 336, 461, 465, 483, 488, 502, 526, 528, 548
Krapina — 336
Osijek — 83, 336, 461, 465, 565
Slavonski Brod — 246, 247, 253 336, 352, 361, 417, 461, 465, 498, 499, 561, 565
Virovitica — 64, 83, 99, 209, 212, 214, 215, 228, 315, 316, 336, 439, 460, 461, 464, 465 , 469> 490, 504, 547, 567
Zagreb — 336
Povjerenstvo CK KPH za sjevernu Hrvatsku — 439, 442, 443
Povjerenstvo CK KPH za Slavoniju i Srijem — 35, 557
Komunistička partija Jugoslavije (KPJ)
— 35, 47, 48, 51, 64, 79, 81, 82, 84, 85, 86, 106, 108, 109, 134, 136, 138, 140, 155, 160, 189, 209, 210, 212, 213, 214, 228, 230, 231, 253, 255, 257, 258, 259, 264, 266, 283, 288, 337, 338, 341, 342, 362, 366, 441, 449, 459, 462, 463, 464, 470, 471, 489, 490, 504, 506, 507, 526, 528, 530, 532, 542, 544, 557, 558, 561, 562, 565, 567
Centralni komitet (CK KPJ) — 81, 566
Kninski operativni sektor — 167
Konfiskacija — 130, 225, 226, 227, 398, 477, 480
Korpusi u NOVJ:
Drugi (II) bosanski — 390
Drugi (II) NOVH — 7, 8, 15, 27, 32, 36, 47, 52, 53, 54, 58, 60, 69, 72, 80, 94, 104, 112, 114, 117, 119, 134, 135, 165, 169, 171, 173, 174, 175, 192, 204, 225, 228, 237, 270, 272, 274, 281, 288, 289, 290, 295, 364, 366, 377, 390, 445, 463, 466, 468, 488, 496, 513, 558, 562, 566
Intendantura — 332, 333, 368, 466, 481
Štab —7, 12, 13, 14, 15,21,41, 43, 54, 59, 60, 89, 92, 94, 95, 102, 134, 141, 142, 185, 197, 224, 225, 226, 227, 248, 251, 252, 270, 271, 276, 281, 286, 289, 291, 295, 306, 307, 312, 313, 323, 325, 329, 332, 333, 334, 342, 343, 356, 357, 359, 360, 365, 366, 367, 370, 373, 377, 378, 390, 392, 398, 415, 433, 437, 442, 444, 445, 462, 465, 468, 481, 482, 483, 488, 492, 494, 495, 497, 502, 503, 510, 516, 518, 520, 521, 524, 525, 530, 536, 537, 538, 539, 541, 548, 553, 556
Tehnički odsjek — 521
Prvi (I) hrvatski — 166, 390
Prvi (I) slavonski v. Drugi (II) NOVH

Kotari:
Bijeljina — 417
Daruvar — 190, 201, 209, 281, 343, 432, 448, 449, 450, 452, 453, 454, 455, 460, 466, 467, 484, 488, 543, 566
Donji Miholjac — 79, 91, 209, 211, 212, 215, 217, 218, 219, 319, 344, 369, 397, 431, 450, 541, 470, 471, 495, 558, 566
Đakovo — 270, 369, 370, 397, 449, 450, 451, 452, 558
Grubišno Polje — 209, 210, 213, 216, 218, 219, 318, 320, 449, 450, 451, 452, 455, 542, 543
Našice — 72, 73, 90, 277, 369, 370, 397, 431, 450, 451, 452, 454, 485, 495
Nova Gradiška — 18, 19, 190, 449, 450, 451, 452, 456, 484
Novska — 18, 19, 140, 432, 449, 450, 451, 452, 456, 484
Osijek — 277, 369, 370, 451, 452, 485, 486, 557
Pakrac — 26, 201, 253, 258, 259, 286, 432, 448, 449, 450, 451, 456, 461, 464, 484, 526, 528, 531, 532
Perušić — 167
Podravska Slatina — 79, 83, 85, 90, 209, 211, 214, 217, 218, 219, 220, 318, 320, 369, 397, 401, 405, 446, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 495, 506
Slavonska Požega — 18, 19, 432, 448, 449, 450, 451, 453
Slavonski Brod — 194, 434, 449, 450, 451, 452
Valpovo — 369, 370, 450, 451, 542, 558
Vinkovci — 409, 418, 451, 452, 558
Virovitica — 209, 212, 216, 217, 218, 220, 318, 369, 370, 397, 405, 449, 450, 451, 452, 453, 454, 495, 557, 561
Vojnić — 165
Vukovar — 408, 450, 451, 452, 558
Županja — 420, 450, 451, 452, 558
Kotarske oblasti:
Daruvar — 347
Donji Miholjac — 395
Našice — 487
Novska — 20
Slavonska Požega — 59, 60, 269, 344
Županja — 416
Krndija D. D. — 72
Kursevi (tečajevi) — 82, 121, 111, 255, 266, 261, 283, 318, 338, 339, 465, 412
analfabetski — 50, 121, 123, 176, 177, 259, 268, 284, 319, 530
govornički — 123
niži partijski — 81, 220, 337, 341, 342, 506, 544, 562
oficirski — 356, 357
pirotehnički — 523
puškarski — 523
sanitetski — 356, 457
srednji partijski — 52, 139, 234, 335, 341, 342, 484, 562
učiteljski — 457
za polit, komesare — 272, 341, 356, 375
za vezu — 554

L

LAGO (Centralna zadruga njemačkih obrtnika u Hrvatskoj) — 180, 406
Leci — 9, 138, 262, 286, 396, 416, 433, 440, 454, 458, 460, 461, 483, 491, 516, 530, 543, 566
Logor za taoce — 244
Logori (koncentracioni) — 154, 155, 339, 354, 385, 448, 496, 532

M

Mađari — 9, *41, 65, 66, 61, 101, 150, 151, 152, 164, 204, 210, 211, 213, 214, 215, 218, 253, 257, 258, 260, 318, 336, 353, 383, 433, 434, 450, 453, 461, 501, 526, 527, 528, 529, 543, 544, 545, 546*
»Csaba Hirado« (časopis) — 44, 45

»Strelasti križevi« (organizacija) — 8, 9, 44
Mađarska kulturna zajednica — 45, 46
Mađarsko poslanstvo — 44
Mitinzi — 118, 122, 123, 125, 135, 138, 112,174, 178, 221,236, 238, 243,260, 268, 273,275, 279, 280,281, 285, 286,307, 331, 343,344, 345, 348,354, 378, 396,398, 418, 432,452, 460, 470,476, 478, 483,490, 491, 505,516, 517, 518,530, 547, 551,552, 566, 567
»Mladi borac« v. Štampa
Mobilizacija u NOV — 11, 12, 13, 80, 89, 99, 106, 112, 120, 122, 134, 135,159, 162, 170,201, 209, 210,242, 243, 253,256, 259, 260,264, 269, 277,279, 281, 286,289, 290, 297,300, 301, 305,310, 312, 314,315, 319, 330,332, 333, 343,348, 349, 353,354, 362, 364,365, 380, 430,431, 437, 440,442, 443, 447,448, 452, 453,460, 461, 463,471, 483, 484,497, 499, 505,508, 509, 518,519, 522, 524,526, 531, 545,549, 558, 559,560, 562, 563,564, 565
Mobilizacioni centri — 59
Muslimani — 164, 300, 305

N

Nacionalne manjine — 152, 156, 158, 161, 382, 451, 453, 459, 460, 487
»Nacionalno pitanje u Jugoslaviji u svjetlu NOB-e« v. Brošure
»Napred« v. Štampa
»Naprijed« v. Štampa
Narodnooslobodilačka borba (NOB) — 11, 47, 49, 64, 65, 78, 107, 110, 114, 115, 116, 117, 118, 122,128, 134, 136, 137, 146, 151,152, 155, 156, 157, 158, 159,161, 162, 163, 175, 210, 211,212, 215, 220, 221, 235, 237,240, 241, 242, 243, 250, 252,260, 264, 273, 274, 277, 279,280, 282, 283, 286, 288, 290,292, 306, 312, 314, 315, 331, 332, 333, 338,362, 363, 364, 380, 396, 399,441, 453, 454, 459, 460, 461,462, 463, 464, 470, 471, 478,490, 508, 522, 530, 542, 543,544, 545, 564, 565,566
Narodnooslobodilačka vojska (NOV) — 12, 31, 49, 79, 98, 111, 112, 128, 130, 131,132, 135, 149, 150, 151, 156,157, 158, 161, 162, 163, 164,165, 166, 174, 181, 183, 191,201, 203, 209, 210, 218, 225,236, 238, 246, 247, 252, 253,257, 259, 262, 272, 273, 274,277, 279, 282, 289, 290, 292,307, 308, 312, 313, 314, 317,318, 319, 328, 335, 337, 342,344, 354, 369, 371, 380, 384,390, 391, 396, 397, 399, 400,403, 420, 427, 430, 431, 437,440, 445, 449, 453, 459, 468,471, 473, 485, 489, 490, 491,495, 500, 535, 536, 537, 540,543, 546, 557, 560
»Narodnooslobodilačka vojska i partizanski odredi« v. Brošure
Narodnooslobodilački fond (NOF) — 146, 148, 318, 456, 457
Narodnooslobodilačka fronta (NOF) — 115, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 165, 250, 391
Narodnooslobodilački odbori (NOO) — 64, 67, 79, 82, 85, 118, 130,132, 135, 141,142, 143, 144,145, 146, 147,148, 151, 158,159, 166, 170,189, 190, 209,210, 211, 218,219, 221, 226,228, 229, 239,243, 253, 254,255, 256, 259,261, 268, 273,279, 286, 296,302, 307, 308,310, 314, 317,318, 319, 320,331, 337, 338,341, 342, 353,361, 363, 366,380, 398, 441,442, 444, 445,446, 447, 448,449, 453, 455,456, 457, 458,459, 461, 462,463, 464, 466,469, 476, 477,478. 491, 499,505, 507, 526,528, 529, 542,544, 545, 546,557, 560, 562,563, 564, 565,566, 567

Izbori za NOO (naredba) — 145, 146, 148
Kotarski NOO:
Donji Miholjac — 218, 219, 490, 491
Grubišno Polje — 67, 218, 219, 546
Klanjec — 167
Našice — 228, 450
Novska — 550
Pakrac — 259, 261, 268, 269, 286, 528, 530, 532
Podravska Slatina — 83, 84, 218, 219, 228, 504, 507
Slavonska Požega — 166
Valpovo — 450
Virovitica — 318
Oblasni (pokrajinski) NOO:
za Baniju — 167
za Dalmaciju — 166, 167
za Gorski kotar — 166
za Hrvatsko primorje — 166
za Kordun — 167
za Liku — 167
za Slavoniju — 83, 144, 149, 152, 167, 225, 226, 227, 274, 296, 316, 321, 361, 362, 364, 447, 448, 449, 452, 457, 458, 460, 463, 466, 483, 488, 507, 558, 563, 566
Okružni NOO:
Nova Gradiška — 273, 320, 332, 450, 451, 452, 457, 532,
Osijek — 451
Slavonski Brod — 450, 451, 453
Virovitica — 83, 218, 228, 318, 321, 377, 449, 450, 451, 476,
Općinski NOO:
Radatić — 167
Sošice — 167
Narodnooslobodilački odredi (NOPO) v. Odredi
Narodnooslobodilački pokret (NOP) — 76, 98, 111, 156, 158, 162, 192,250, 253, 302,321, 331, 363,447, 470, 490,557, 558, 559,560
Našička tvornica tanina i parapila d. d. — 80, 497
Nezavisna Država Hrvatska (NDH) — 8, 9, 45, 72, 73, 74, 98, 111, 154, 156, 158, 162, 178, 181, 191,201, 204, 245,247, 250, 293,327, 344, 362,384, 396, 434, 443, 480
Ministarstva:
Državne riznice — 382
Narodnog gospodarstva — 344
Narodne prosvjete — 37, 45
Oružanih snaga — 111, 203, 244, 322, 344, 388, 540
Prometa — 485
Unutrašnjih poslova — 8, 44, 46, 70, 73, 344, 348, 385
Glavno ravnateljstvo za javni red i sigurnost — 18, 44, 45, 75, 432, 468
Vanjskih poslova — 8, 9, 44, 45, 382
Nijemci — 36, 49, 54, 65, 137, 149, 151, 152,157, 164, 197,201, 204, 210,211, 212, 213,215, 217, 235,260, 277, 281,301, 309, 315,318, 348, 390,432, 433, 434,437, 447, 449,450, 453, 457,459, 460, 461,468, 470, 491,500, 508, 513,515, 517, 524,527, 528, 544

Nj

Njemačka četa u NOV »Ernst Thälmann« — 557
Njemačka narodna skupina u NDH (Die Deutsche Volksgruppe in Unabhängigen Staat Kroatien) — 20, 26, 29, 172, 183, 184, 191, 192,204, 369, 384, 385, 400, 403,405, 407, 420, 421, 425, 427,430, 531, 557
Mjesne skupine (Ortsgruppen):
Blagorodovac 20, 21
Darkovac 385
Daruvar 101
Dežanovac 20, 21
Garešnica 101
Grubišno Polje 101
Pakrac 101
Petranovci 20, 21
Sokolovac 20, 21
Okruži (Kreise):
Donja Drava — 26, 179, 192, 193, 196, 324, 396, 406, 420, 430
Istočni Srijem — 191, 192, 193, 196, 405, 427
Sava-Dunav — 38, 40, 192, 406, 407, 408, 420, 428, 429
Srednja Drava-Ilova — 10, 20, 98, 100, 180, 183, 193, 210, 400, 403, 404

Oružane snage:
Einsatzstaffel (ES) — 20, 100, 196, 292, 297, 428
Treći (III) rezervni ES bataljon »Max Emanuel von Bayern« — 100
Preseljavanje pripadnika Skupine — 26, 192, 204, 384
Raspoloženje (moral) Skupine — 20, 21, 98, 102, 427, 429, 430, 431, 432
Uredi Skupine:
Glavni ured njemačke narodne pomoći — 384
Glavni ured za kulturu — 407
Glavni ured za narodno gospodarstvo — 178, 179, 406, 427
Organizacioni — 191, 196
za financije — 183
za obrtno gospodarstvo — 405, 407
za -statistiku i narodne običaje — 420
za školstvo — 423
Njemačka zadružna kreditna banka — 404
Njemački opunomoćeni general u NDH — 38, 75, 194, 244, 408
Njemačko poslanstvo u Zagrebu — 245

O

Oblasni odsjek vojne vlasti u pozadini — 82, 88, 96, 125, 128, 129, 133, 220,228, 305, 306, 330, 349, 370,373, 377, 378, 379, 462, 473,474, 480, 488, 533
Ekonomski odsjek — 332
Obrtna komora u Zagrebu — 166
Odredi — 155, 270, 290, 291, 302, 459, 462
četnički:
Gorjanski — 304
Vučjački — 304
Partizanski (NOPO):
Bilogorski — 270, 282, 290, 307, 334, 346, 378, 379, 398, 466, 467, 475, 476, 477, 478
Daruvarski — 95, 249, 270, 290, 296, 314, 331, 334, 438, 467, 524, 525, 541
Diljski — 249, 270, 290, 334, 344, 350, 353, 354, 435, 438, 459, 467, 492, 493, 498, 499, 541
«Drugi (II) III operativne zone — 114, 118, 119, 232, 233, 234, 239, 240, 242, 270
Fruškogorski v. Treći (III) III operativne zone (Sremski)
Kalnicki — 54, 355, 386, 387, 389, 392, 415, 492, 514, 515, 518, 519
Moslavački — 26, 36, 80, 442
Podravski — 248,270,290,296, 314, 324, 336, 375,395,438,467, 480, 486, 490, 491, 495, 496, 505
Posavski — 248,270,271,273, 276, 290, 296, 304,334,368,467, 502, 524, 541, 548, 552
Požeški — 270, 282, 290, 346, 371, 401, 438, 467, 479, 502, 534
Prvi (I) III operativne zone — 20, 77, 96, 102, 104, 105, 186, 234, 235, 236, 237, 248, 270, 306, 312, 313, 314, 317, 325, 326, 333, 365
Treći (III) III operativne zone (Sremski) — 112, 270, 334
Žumberački — 165
Ofanzive (operacije):
»Braun« — 60, 83, 97, 140, 218, 221, 223,228, 289, 291, 521, 548
»Julska« na Slavoniju i Bilo-goru — 113, 170, 229, 276, 371, 379,390, 398, 401, 404, 415, 437,439, 447, 455, 456, 459, 472,473, 475, 477, 478, 480, 483,495, 497, 504, 522, 524, 526,527, 535, 542, 543, 553
Peta (V) — 59, 272, 273, 274
»Schwarz« — 31, 135, 176
Oktobarska revolucija — 152
Omladina — 81, 97, 106, 107, 109, 110, 137,138, 255, 256, 259, 279, 280,308, 319, 320, 356, 360, 442,452, 458, 463, 470, 472, 490,504, 505, 529, 530, 545, 546,559, 561, 564, 565
»Omladinski borac« v. Štampa
Omladinski domovi — 259, 260, 319, 456,507, 530, 546, 547
Općinsko poglavarstvo Vilić-Selo — 344
Operativne zone :
Četvrta (IV) — 166

Druga (II) — 166, 167, 289, 439, 443, 492, 518, 529
Treća (III) — 77, 82, 88, 114, 125, 128, 169, 224, 239, 289, 296, 306, 336, 449
Štab 68, 69, 77, 96, 97, 128, 149, 152, 190, 224, 232, 234, 274, 288, 289, 306, 521
Operativni štab NOV zu Slavoniju — 60
Operativni štab XII divizije i Kolničkog NOPO — 355, 356, 386, 387, 388, 389, 392, 394, 510, 518, 519
»O radu Partije u vojsci« v. Brošure
»Organizacija narodne vlasti na oslobođenom teritoriju« v. Brošure

p

Paljenje sela — 299, 448, 500, 542
Partizani — 10, 12, 19, 20, 21, 21, 28, 32, 64, 67, 71, 72, 73, 74, 75, 76, 78, 79, 99, 100, 101, 102, 106, 107, 108, 109, 110, 114, 115, 117, 118, 122, 123, 125, 133, 134, 135, 136, 139, 172, 174, 176, 178, 183, 193, 195, 106, 204, 206, 209, 211, 218, 219, 233, 235, 236, 237, 238, 239, 240, 241, 242, 243, 245, 246, 247, 261, 264, 268, 272, 274, 282, 285, 286, 292, 300, 304, 305, 312, 313, 317, 322, 344, 345, 346, 348, 351, 353, 354, 357, 371, 374, 375, 383, 385, 395, 396, 397, 399, 400, 401, 402, 403, 404, 405, 414, 415, 416, 417, 418, 429, 430, 431, 432, 433, 434, 435, 450, 454, 460, 463, 468, 469, 470, 471, 472, 475, 476, 484, 485, 486, 490, 504, 505, 508, 516, 517, 518, 530, 531, 540, 542, 546, 551, 553, 559, 561, 566
Partizanske straže — 65, 66, 82, 83, 84, 87, 88, 89, 90, 96, 125, 126, 127, 128, 129, 130, 131, 132, 133, 220, 222, 223, 229, 230, 276, 277, 305, 307, 308, 310, 330, 331, 349, 350, 351, 353, 370, 371, 374, 375, 378, 379, 380, 445, 455, 473, 476, 477, 478, 480, 497, 503, 533, 534, 541, 542
Peta kolona — 89, 126, 174, 251, 276, 327, 329, 341, 360, 375, 455, 463, 498, 525, 543
Pioniri — 67, 170, 216, 259, 337, 463, 507, 529, 545, 546, 547
Pljačka — 403, 418, 419, 434, 435, 445, 446, 448, 460, 491, 505, 518, 543
Područja (u NOB):
Banijsko — 167
Bilogorsko — 65, 88, 128, 213, 214, 218, 228, 305, 306, 308, 311, 316, 357, 358, 377, 444, 466, 467, 474, 475, 476, 482, 489, 503, 521
Diljsko — 84, 89, 91, 276, 349, 351, 359, 444, 467, 482, 489, 493, 497, 498, 500, 502, 503, 521, 522
Papučko-krndijsko — 82, 87, 88, 89, 90, 215, 228, 229, 232, 233, *309, 353, 359, 367, 373, 444, 480, 482, 489, 495, 498, 503, 506, 521, 522*
Komanda mjesta Voćin — 84, 88, 230, 373, 375, 376, 377, 480
Požeško — 125, 127, 220, 309, 331, 358, 359, 370, 433, 444, 473, 474, 482, 483, 489, 503, 521, 522, 533
Primorsko-goransko — 166, 167
Psunjsko — 96, 127, 255, 330, 335, 357, 358, 437, 442, 450, 482^ 488, 489, 503, 521, 522, 525, 541
Podružnica Saveza tekstilnih radnika u Zagrebu — 166
Poljaci — 297
Prisilan otkup — 73, 344
»Proleter« v. štampa
Prusi — 300, 301
Pukovnije:
Domobranske
Četvrta (IV) pješadijska — 437
Dobrovoljačka — 207
Peta (V) gorska — 437
Šesta (VI) pješadijska — 437
Njemačke
Pedeset i četvrta (54) (Stote lovačke divizije) — 437

R

Radionice — 82, 84, 98, 125, 121, 128, 132,228, 230, 231,259, 285, 305,309, 318, 354,355, 310, 312,319, 381, 413,414, 418, 500,521, 522, 523,530, 533, 535,536

Radiostanice:
- četvrte (IV) divizije — 43
- Desete (X) divizije — 43
- London — 31
  - Slobodna Jugoslavija — 13, 31, 110, 141, 280, 563
- štaba Drugog (II) korpusa — 43, 256, 438

Rajonski obavještajni centar — 308, 332, 380, 499, 505

Ravnateljstvo željeznica NDH — 292

»Razvitak društva« v. Brošure

Realna gimnazija u Osijeku — 16

Reichswehr — 291, 298, 299, 300

Rekvizicija — 225, 226, 281, 301, 433, 466

Relejne stanice — 69, 86, 81, 88, 90,91, 96, 91,121,133, 231, 218, 310, 329,330, 331, 349,351, 352, 353,310, 312, 313,315, 316, 318,380, 389, 445,456, 413, 414,415, 416, 411,418, 481, 482,491, 498, 499,533, 535, 541

Rusini — 164

S

Samostalna demokratska stranka — 158, 165, 166, 167, 364, 449, 454, 471
- Seljačko kolo — 158, 167

Savez hrvatskih željezničara — 167

Savez komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ) — 31, 34, 35, 51, 64, 66, 80, 81, 106, 107, 108, 110, 123, 134, 137,138, 141, 147, 170, 189, 190,209, 212, 214, 215, 216, 217,231, 233, 255, 258, 259, 280,331, 337, 341, 342, 361, 459,462, 463, 412, 499, 504, 506, 526, 528, 542, 545, 564, 565
- Kotarska rukovodstva:
  - Donji Miholjac — 490, 491
  - Gruibifšno Polje — 66, 216
  - Pakrac — 258, 529
  - Podravska Slatina — 217, 506
  - Virovitica — 216
- Oblasni komitet SKOJ za Slavoniju — 168, 216, 258, 463, 564
- Okružni komiteti:
  - iNova Gradiška — 484
  - Virovitica — 216

Savez mlade generacije (SMG) — 35, 215

»Sedamnaesta brigada« v. Štampa

Seljačko-demokratska koalicija — 303

»Seoskoj sirotinji« v. Brošure

Septembarski propisi — 142

Skupina »Zapad« — 113

»Slavonski partizan« v. štampa

»Sloboda i slavensko bratstvo« v. *Štampa*

Slovaci — 151, 164, 204, 282, 354, 434, 450, 453, 499

Slovenci — 66, 153, 212, 215, 216, 211, 336, 446, 528, 542, 545, 546

Sovjetski Savez — 125, 154, 156, 151, 161, 164, 231, 238, 241, 242, 259, 264, 282, 283, 311, 331, 341, 354, 530

Srbi — 48, 54, 65, 61, 18, 115, 116, 111, 150, 151, 152, 153, 155, 156, 161, 162, 163, 164, 111, 201, 203, 204, 211, 212, 213, 214, 215, 216, 211, 218, 219, 242, 253, 254, 255, 256, 258, 259, 262, 263, 281, 284, 285, 286, 303, 304, 325, 328, 336, 351, 352, 353, 354, 395, 434, 448, 449, 450, 453, 454, 459, 469, 410, 481, 496, 499, 504, 506, 501, 526, 521, 528, 529, 530, ,531,544, 545, 546,, 551

Suhoputne stanice — 84, 85, 129, 130, 132, 224, 233, 306, 309, 310, 354, 311, 381, 418, 500

Š

Škole — 319, 457, 458, 529
Škole za političke komesare — 372, 474
Šokci — 45, 46
Špijunaža — 308, 313, 532
štampa:
»Borba« — 566
»Brigadir« — 79
»Crvena zvijezda« 32, 33, 35,
»Glas Slavonije« — 321, 350, 363, 458
»Hrvatski dnevnik« — 165
»Hrvatski narod« — 8, 9
»Mladi borac« — 275
»Napred« — 237, 238, 239, 274, 275, 565, 566
»Naprijed« — 201, 241, 274, 362, 363, 483
»Nedjeljni pregled« — 219, 464, 547
»Omladinski borac« — 275, 529
»Proleter« — 35, 47, 81, 138, 254, 256, 257, 527, 528, 565
»Sedamnaesta brigada« — 139
»Slavonski partizan« — 116, 237, 238, 240, 254, 255
»Sloboda i slavensko bratstvo« — 454
»Vjesnik« — 201, 237, 241, 275, 279, 363, 456, 458, 566
»Volk am Pflug« — 10, 428
»što znači biti član KP i kakove su njegove dužnosti« v. Brošure

T

Talijani — 152, 157, 253, 258, 259, 260, 336, 526, 528, 529, 530
Tečajevi v. Kursevi
Teror — 26, 154, 163, 170,202, 277, 300,301, 307, 318,385, 419, 440,445, 446, 448,454, 456, 459,460, 471, 475,479, 504, 526, 532, 557
Treća inter nacionala — 134
Treći (III) Reich — 183, 194, 201
Ministarstvo vanjskih poslova — 245
Trgovačka škola u, Zemunu — 411
Trgovinsko-veleobrtna komora u Osijeku — 191
Trojni pakt — 153

U

»Učenje o Partiji« v. *Brošure*
Učiteljska škola u Osijeku — 76, 77
Ujedinjeni radnički savez — 449
Ujedinjeni savez antifašističke omladine Jugoslavije (USAOJ) — 67, 110, 138, 159, 166, 170, 209, 216,217, 258, 259,337, 341, 344,360, 361, 363,365, 366, 449,452, 457, 458,463, 464, 488,489, 504, 506,526, 529, 542,545, 546, 558,560, 561, 564,565, 567
Kotarski odbori:
Grubišno Polje — 67
Pakrac — 258
Ukrajinci — 297, 332
Uprava hrvatskih željezničara u Sisku — 166
Ustaše — 8, 15, 16, 38, 41, 49, 53, 55, 59, 61, 62, 71, 72, 75, 76, 77, 117, 122, 130, 137, 138, 150, 154, 155, 156, 157, 158, 159, 161, 162, 163, 164, 175, 178, 195, 202, 209, 210, 221, 232, 250, 260, 263, 281, 297, 298, 301, 308, 309, 312, 315, 317, 327, 341, 362, 363, 369, 378, 391, 396, 405, 417, 419, 433, 435, 442, 445, 446, 454, 457, 468, 470, 479, 484, 493, 494, 495, 500, 508, 512, 517, 518, 524, 527, 543, 559, 560
Ustaški pokret — 72, 73, 74, 77, 98
Glavni ustaški stan — 73, 74
Poglavnikov ured — 73
Ustaški logor Našice — 72
Ustaški stožer Velike župe Baranja — 73, 74, 75, 76, 77

V

Velike župe:
Baranja — 45, 46, 70, 73, 74, 75, 76, 344, 345, 369, 395, 396, 454, 485

Livac-Zapolje — 59
Posavje — 41, 194, 459
Vuka — 344, 345
»*Vjesnik*« *v. Štampa*
Vojni komitet — 170, 190, 257, 291, 530, 547
Vojni sudovi — 171, 172, 246, 251, 252
formiranje — 171, 172, 245
organizacija — 171, 172, 251
»*Volk am Pflug*« v. *štampa*
Vrhovni štab (NOV i POJ) — 31, 32, 34, 59, 109, 135, 142, 159, 167, 176, 248, 249, 259, 282, 315, 530

W

Wehrmacht (njemačke oružane snage) — 99, 100, 101, 102, 384, 385, 400, 402, 403, 406, 408, 413, 414, 424, 432

Z

Zapovjednik njemačkih snaga u Hrvatskoj — 339
Zapovjedništvo pothvatnog područja »Slavonija« — 261, 262, 263
»*Zaprostoka*« *(poduzeće za promet stokom i stočnim proizvodima) — 39*
Zbor
Drugi (II) domobranski — 13, 38, 112, 203, 244, 298, 416, 434
Zapovjedništvo — 38, 111, 244, 262
Zdrugovi (domobranski):
Četvrti (IV) gorski — 141, 198, 292, 298, 437
Drugi (II) gorski — 309
Slavonski — 113, 114, 289, 562
Srijemski — 113, 114, 244, 417
Treći (III) lovački — 540
Zdrugovi (ustaški):
Drugi (II) — 38, 57, 262
Poglavnikov tjelesni — 515
Prometni — 322
Zemaljsko vijeće narodnog oslobođenja Hrvatske (ZAVNOH) — 142, 144, 145, 147, 148, 151, 152, 158, 159, 160, 161, 164, 165, 168, 169, 250, 265, 283, 315, 363, 433, 441, 450, 460, 463, 490, 507, 530, 560, 563, 564, 566, 567
Inicijativni odbor — 417
Izvršni odbor — 159, 165, 447
Poslovnik o radu NOO — 142, 148, 316, 449, 451
Proglas I zasjedanja — 160, 169
Rezolucija I zasjedanja — 152, 169

ž

letva — 10, 72, 74, 15, 83, 101, 111, 113, 118, 135, 141, 151, 116, 179, 190, 195, 203, 204, 211, 221, 229, 230, 246, 273, 277, 296, 302, 308, 318, 319, 322, 344, 348, 360, 361, 365, 366, 369, 370, 377, 378, 381, 384, 385, 391, 397, 400, 401, 402, 405, 409, 411, 412, 417, 421, 422, 431, 432, 436, 438, 440, 444, 445, 448, 449, 453, 456, 458, 465, 467, 470, 476, 477, 478, 479, 480, 481, 483, 486, 487, 490, 491, 499, 500, 504, 505, 506, 507, 522, 524, 536, 541, 542, 543, 546, 559
Židovi — 46, 204, 262, 336, 417, 434
»*Židovsko pitanje*« *v. Brošure*
župske redarstvene oblasti:
Brod n/S — 416
Nova Gradiška — 18, 432
Zupsko redarstvo — 469
Osijek — 75
Župsko redarstvo — 76, 77
Virovitica — 322

S A D R Ž A J

Strana

Skraćenice — 5

Naredba štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama o rasporedu u nove baze, vođenju kontrole nad privatnom imovinom i o zabrani rekviriranja imovine od strane pojedinaca — — — 7

Izvještaj Ministarstva unutarnjih poslova NDH Ministarstvu vanjskih poslova u Zagrebu o prestanku rada organizacije Mađarskih strelastih križeva i o rezultatu pretresa stana bivšeg predsjednika organizacije — **8**

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Srednja Drava — — Ilova o stanju poljoprivrede i akcijama partizana koji ometaju posjede pripadnika Skupine — — — — — — — — — — — — — — 10

Uputstvo Glavnog štaba NOV i POH svim operativnim jedinicama i komandama područja o pravilnom načinu sprovođenja mobilizacije ljudstva kako bi se izbjegle greške i poboljšao rad — — — — — — — — 11

Zapovijest Štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama za napad na Našice — — — — — — — — — — — — — — 12

Izvještaj Štaba IV divizije NOVH štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o napadu na sela: Kutjevo, Ferovac, Kulu, Ljeskovicu i Darkovac 15

Izvještaj župske redarstvene oblasti Nova Gradiška Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost NDH u Zagrebu ... o prilikama na kotarima Nova Gradiška, Novska i Slav. Požega i o uspješnim vojnim i političkim akcijama partizana — — — — — — — — — — — — — — — — 18

Izvještaj mjesnog vođe Njemačke narodne skupine Petranovci Okružnom vodstvu Srednja Drava — Ilova o stanju u mjesnim skupinama: Petranovci, Blagorodovac, Sokolovac i Dežanovac u kome se kaže da je njemačko stanovništvo naklonjeno partizanima, što se očituje izbjegavanjem vojne obaveze i pristupanja u jedinice NOV, te pasivnim držanjem stanovništva prema Skupini — — — — — — — — — — — — 20

Zapovijest Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama za napad na Našice — — — — — — — — — — — — — — — — 21

Zapovijest Štaba XXI NO brigade podređenim jedinicama za napad na ustaško uporište Donju Motičinu — — — — — — — — — — — — — — — — 24

Izvještaj okružnog vođe Njemačke narodne skupine Okruga Donja Drava o stanju u Požeškoj kotlini i izbjeglim njemačkim porodicama, koje zbog straha od partizana napuštaju Kulu, Poreč, Darkovac, Ciglenik i druga mjesta u Požeškoj kotlini — — — — — — — — — — — — — — — — 26

Naredba Štaba IV divizije NOV Hrvatske podređenim jedinicama o povlačenju poslije likvidacije neprijateljskog uporišta Našice — — — — 30

Strana

Izvještaj partijskog sekretara XVI brigade NOV Hrvatske Centralnom komitetu KPH o radu partijske organizacije u Brigadi, o političkoj obaviještenosti boraca, organizacionom stanju KP, kulturno-prosvjetnom radu, vojnim uspjesima, organizaciji SKOJ-a, odnosima prema drugaricama i radu s narodom u pozadini. Pored toga u izvještaju se ukazuje na neke subjektivne slabosti i objektivne teškoće u radu, te se daju prijedlozi da se situacija popravi — — — — — — — — — — — 31

Okružnica Ministarstva narodne prosvjete NDH u Zagrebu upraviteljstvima svih državnih realnih i klasičnih gimnazija i učiteljskih škola kojom se upozoravaju upravitelji škola na opasnost od antihrvatskog djelovanja nekih nastavnika na učenike i traže iscrpni podaci o nastavnom osoblju u svim školama — — — — — — — — — — — 37

Telegram Zapovjedništva II domobranskog zbora Operativnom odjelu Glavnog stožera Hrvatskog domobranstva u Zagrebu o dezertiranju ustaša poslije akcije partizana na Našice — Đurđenovac i o potrebi formiranja nove jedinice od preostalog ljudstva raspršenih ustaških bojni — — 38

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Okruga Sava — — Dunav o stanju usjeva i stočarstva, djelatnosti poljoprivrednih zadruga i o sastancima privrednih stručnjaka i seljačkih vođa radi pregleda i unapređenja seljačkih imanja na okrugu — — — — — — — — — — — 38

Izvještaj Štaba IV divizije NOV Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o likvidaciji neprijateljskog uporišta Našice — — — 41

Dopis Ministarstva vanjskih poslova NDH — Odsjeka za Podunavlje, Ministarstvu unutarnjih poslova NDH u Zagrebu o djelovanju zabranjene mađarske organizacije Strelasti križevi u Osijeku. Traži se da se ponovno poduzmu mjere za sprečavanje djelovanja ove organizacije — — 44

Dopis velikog župana Velike župe Baranja Ministarstvu unutarnjih poslova NDH u Zagrbu... kojim se javlja o postupcima mađarskih vlasti prema Hrvatima u Bačkoj i Baranji i moli da se kod mađarske vlade u vezi s tim intervenira — — — — — — — — — — — — — 46

Izvještaj partijskog sekretara XVIII NO brigade Centralnom komitetu KP Hrvatske o organizacionom stanju i radu partijske organizacije u Brigadi, o političko-prosvjetnom radu, vojnim pitanjima ,i o učvršćivanju partijske i skojevske organizacije — — — — — — — — — — — — — 47

Izvještaj Štaba X divizije NOV Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o radu jedinica, izvedenim akcijama i daljnjim operativnim namjerama podređenih jedinica — — — — — — — — — — — — — 53

Dopis Kotarske oblasti Slavonska Požega Velikoj župi Livac — Zapolje u Novoj Gradiški kojim se moli pomoć za postradale stanovnike sela Velike koju 'su zabunom bombardirali avioni NDH — — — — — — — — — 59

Izvještaj Štaba IV divizije NOV Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o akcijama na Kutjevo, Ljeskovicu i Našice — — — 60

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Grubišno Polje Okružnom komitetu KPH Virovitica o političkoj situaciji na kotaru, organizacionom stanju KP, SKOJ-a, AFŽ, NOO-a d agitpropa u oslobođenim i neoslobođenim selima toga područja — — — — — — — — — — — — — 64

Izvještaj komandanta diverzantskih grupa Slavonije i Srijema Štabu III operativne zone NOV i POH o uspješno izvršenim diverzantskim akcijama 68

Naredba Štaba I slavonskog korpusa NOV Hrvatske Štabu III operativne zone NOV i POH i štabovima IV i X divizije o formiranju protivpetokolonaških (PPK) četa _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ _ 6 9

Strana

Dopis Vel. župe Baranja Ministarstvu unutarnjih poslova NDH kojim prosljeđuje izvještaj ustaškog logornika Branka Bađuna, izbjeglice iz Našica, poslije napada jedinica NOV na neprijateljska uporišta D. Motičinu, Đurđenovac i Našice. U izvještaju se detaljno opisuju akcije jedinica NOV, raspoloženje naroda prema ustaškom pokretu i NDH i traži hitno poduzimanje mjera za održanje ustaške vlasti u kotaru Našice — — 70

Izvještaj ustaškog stožernika Velike župe Baranja Glavnom ustaškom stanu u Zagrebu o prilikama na području župe, nesigurnosti ustaške vlasti zbog koncentracije partizanskih snaga i o međusobnom neslaganju ustaških rukovodilaca u Osijeku — — — — — — — — — — 74

Izvještaj štaba III operativne zone NOV i POH Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o izvršenim akcijama jedinica I i II odreda na željezničkim prugama u Slavoniji — — — — — — — — — — — — — 77

Izvještaj partijskog sekretara XII NO brigade Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju o političkoj situaciji, organizacionom stanju partijske i skojevske organizacije u Brigadi te političkom i kulturno-prosvjetnom radu u jedinicama i na terenu — — — — — — — — — — — 78

Izvještaj Komande Papuöko-krndijskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri štabu III operativne zone o političkom stanju u narodu i ustanovama Komande, stražama, bolnicama i radionicama, o radu članova KP, obavještajne i sanitetske službe i službe veze na teritoriju Komande — — — — — — — — — — — — — — 82

Pregled brojnog stan ja ljudstva i stoke na teritoriju Komande Papučko-krndijskog područja — — — — — — — — — — — — — — 87

Izvještaj Komande Prpučko-krndijskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i POH o vojnom stanju na teritoriju Komande, o radu i organizacionom stanju Komande mjesta Voćin, partizanskim stražama, relejnim stanicama, te o radnoj grupi i Agitpropu Komande područja — — — — — — — — 88

Naredba štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima podređenih jedinica za napad na ustaško uporište Sirač — — — — — 92

Izvještaj Komande Fsunjsikog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i PÖ Hrvatske o radu članova Komande, partizanskih straža i tehnike, o stanju bolnica i ambulanti, radu relejnih stanica, informativne službe, ekonomskom i financijskom stanju, te političkom raspoloženju naroda toga područja — — 96

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Okruga Srednja Drava — Ilov?, o političkim prilikama na okrugu, nesigurnom položaju pripadnika Skupine uslijed aktivnosti jedinica NOV i o pasivnosti vlasti NDH da spriječe demoralizaciju. Oknižni rukovodilac smatra da bi sabotaže prestale kada bi njemačka vojska i policija bile prisutne na tom području, jer mnogi, čak i predstavnici vlasti, simpatiziraju NOP i ne poduzimaju nikakove mjere da se postojeće stanje sredi. Ovako nesigurno stanje ruši moral pripadnika Skupine i onih Hrvata koji još simpatiziraju s ustaškim pokretom, pa okružni rukovodilac predlaže da se poduzmu vojne operacije na području Papuka, Krndije i Bilo-gore, a potom uspostavi režim pod kontrolom. Wehrmachta — — — — 98

Naredba Štaba IV divizije NOV i PO Hrvatske štabovima XII i XVIII brigade NOV Hrvatske te štabu III bataljona I odreda za napad na ustaško uporište Sirač — — — — — — — — — — — — — — 102

Strana

Pismo Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju seikretarima XII, XVI, XVII, XVIII i XXI NO brigade i komitetima IV i X divizije NOV Hrvatske o radu partijskih organizacija i članova KP u jedinicama poslije održanih sastanaka s komitetima IV i X divizije. Ukazuje se na značajne rezultate u pogledu organizacionog učvršćenja partijskih redova i uzdizanja nižih partijskih kadrova, ali se ističe i potreba većeg angažiranja u pružanju pomoći skojevskim organizacijama i organizaciji ideološko-političkog i kulturno-prosvjetnog rada u jedinicama — — — — — 106

Izvještaj brigadnog komiteta SKOJ-a XII brigade NOV Hrvatske Oblasnom komitetu SKOJ-a o političkom radu i političkoj svijesti skojevaca, organizacionom stanju SKOJ-a u jedinicama, postignutim rezultatima na kulturno-prosvjetnom polju i uspjesima u vojnom obučavanju boraca 108

Izvještaj Zapovjedništva II domobranskog zbora Ministarstvu oružanih snaga NDH ... o aktivnosti NOV i PO na području Srijema i Slavonije, stanju vlastitih snaga i daljnjim taktičkim i operativnim namjerama za suzbijanje NOP-a u Slavoniji — — — — — — — — — — — 111

Izvještaj Štaba II NOP odreda političkom komesaru III operativne zone NOV i PO Hrvatske o rezultatima političkog rada u Odredu, političkoj svijesti boraca, moralnom i zdravstvenom stanju i o uspjehu političkog rada među narodom na sektoru djelovanja Odreda — — — — — — 114

Izvještaj Štaba X divizije NOV Hrvatske političkom komesaru I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o stanju u Diviziji poslije izvršene reorganizacije i formiranja Korpusa. U izvještaju se prikazuje rad štabova, organizacija političkog i kulturno-prosvjetnog rada u jedinicama, politički rad u selima i raspoloženje naroda, ističući visoku borbenost i moral boraca — — — — — — — — — — — — — — — — 119

Izvještaj Komande Požeškog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkom stanju i sadržaju političkog i vojnog rada među borcima partizanskih straža, o radu s narodom i prilikama u partizanskim radionicama na području Komande — — — — — — — — — — — — — — — — 125

Izvještaj Komande Bilogorskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkom i vojnom radu na području Komande, radu i akcijama partizanskih straža, obavještajnoj i sanitetskoj službi i službi veze, te financijskom i ekonomskom stanju u Komandi područja — — — — — — — — — — — — 128

Izvještaj partijskog sekretara XVII brigade NOV Hrvatske Centralnom komitetu KP Hrvatske o političkom radu i postignutim rezultatima upoznavajući borce s linijom NOB-a, događajima u zemlji i inozemstvu, o organizacionom stanju KP i SKOJ-a u Brigadi, političko-prosvjetnom radu, odnosu prema ženama-borcima i njihovoj političkoj aktivnosti, te o Agitpropu i radu Štaba Brigade — — — — — — — — — — 134

Pismo Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju okružnim komitetima KPH... 0 radu i nedostacima organizacije AFŽ. Upozorava se na potrebu intenzivnijeg političkog djelovanja među ženama i traži od političkih organa da pruže pomoć u omasovljavanju i radu AFŽ — — — — — — — — — — 140

Izvještaj Štaba IV diviizje NOV Hrvatske štabu I slavonskog korpusa NOV l PO Hrvatske o napadu na Doljane i o borbi za Sirač — — — — — — — — 14-1

Poslovnik ZAVNOH-a o radu NOO-a u Hrvatskoj — — — — — — — — — — — — **142**

Proglas Štaba III operativne zone NOV i POH i Privremenog oblasnog NOO-a za Slavoniju narodu Slavonije kojim ga bodre da izdrži još predstojeće velike napore do uništenja fašizma, pozivaju ga da stupa u redove NOV, da ne daje hranu okupatoru i domaćim izdajnicima i da ne ide u Njemačku na rad, jer će zajednička borba naroda Slavonije uroditi plodom i donijeti željenu slobodu — — — — — — — — — — — — **149**

Strana

Rezolucija Prvog zasjedanja ZAVNOH-a — — — — — — — — — 152

Proglas Prvog zasjedanja ZAVNOH-a kojim se pozivaju svi narodi i narodnosti u Hrvatskoj da naikon dvogodišnje uspješne borbe protiv fašizma pojačaju napore u borbi do konačne pobjede — — — — — — 160

Dopis Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Centralnom komitetu KPH kojim se predlažu kandidati za osnivačku skupštinu ZAVNOH-a — — 168

Pismo Centralnog komiteta KPH Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju kojim se javlja o izabranim vijećnicima ZAVNOH-a iz Slavonije — — 168

Pismo Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška Kotarskom komitetu KPH Pakrac kojim se zahtijeva da se izvrše pripreme prije očekivane neprijateljske ofanzive. Traži se da se pojača aktivnost partijskih i društvenih organizacija i očuva moral naroda te ukazuje na nedostatke i savjetuje što treba učiniti da se stanje popravi — — — — — — 169

Naredba Štaba X divizije NOV Hrvatske podređenim jedinicama za formiranje i organizaciju vojnih sudova u Diviziji, brigadama i bataljonima — 171

Izvještaj Štaba XII brigade NOV Hrvatske političkom komesaru IV divizije NOVH o zaključcima savjetovanja s političkim komesarima, radu štabova brigada i bataljona, ishrani, odjeći i higijeni boraca i o održanim mitinzima u selima gdje ima pripadnika Njemačke narodne skupine — — — — — — — — — — — — — — — — — — 172

Izvještaj Štaba XVII NO brigade NOV Hrvatske političkom komesaru X divizije NOVH o političkom stanju i radu u Brigadi, o kulturno-prosvjetnoj atkivnosti u jedinicama, ishrani, odjeći, obući i zdravlju boraca i o radu Štaba Brigade. Iznesena su i zapažanja na odnose stanovništva nekih sela prema NOV — — — — — — — — — — — — — — — — 175

Izvještaj vođe Glavnog ureda za narodno gospodarstvo Njemačke narodne skupine u NDH o djelatnosti Ureda od 15. maja do 15. juna 1943. godine, organizacionom stanju, personalnim promjenama u Vodstvu i o moralu, kao i djelatnosti pripadnika Skupine u narednim zadacima Glavnog ureda — — — — — — — — — — — — — — — — — — 178

Dopis oficira za vezu kod opunomoćenika državnog vođe SS za NDH zapovjednicima oružničkih krila kojim se agitira da se mobilizira ljudstvo za njemačke policijske jedinice u NDH — — — — — — — — — — — — 181

Izvještaj rizničara Njemačke narodne skupine za period od 15. maja do 15. juna 1943. godine o prikupljanju narodne pomoći i o teškoćama na okrugu Srednja Drava — Ilova zbog napada jedinica NOV — — — — 183

Izvještaj Štaba IV d.Vzije NOV Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o borbama za uporišta Doljane i Suhopolje u sklopu akcije na Sirač — — — — — — — — — — — — — — — — — — 185

Pismo Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška Kotarskom komitetu KPH Pakrac kojim se ukazuje na nedostatke u radu antifašističkih organizacija i traži dosljednost i čvrstina u njihovom rukovođenju, zahtijevajući političku izgrađenost članova Komiteta. Nadalje se ukazuje da pažnju treba posvetiti pripremama oko ubiranja i spremanja žetve, upozorava na budnost prema petkolonaškim elementima i zahtijeva dosljedno provođenje direktiva u borbi protiv birokratizma — — — 188

Odluka Trgovinsko-veleobrtne komore u Osijeku o visini nadnica radnika zaposlenih na sezonskim poslovima — — — — — — — — — — — — — — — — — — 191

Izvještaj Organizacionog ureda Njemačke narodne skupine u NDH o organizacionom stanju i personalnim promjenama u Vodstvu Skupine, ometanju rada Skupine i o narušenom moralu njenih pripadnika uslijed napada jedinica NOV u periodu od 15. maja do 15. juna 1943. godine — 191

Izvještaj suradnika tajne vojno-obavještajne službe III Reicha (ABWEHR) za područje kotara Brod n/S njemačkom opunomoćenom generalu u Hrvatskoj ... o djelovanju komunista u Brodu i okolnim selima — — 194

Strana

Obavijest Organizacionog ureda Njemačke narodne skupine o personalnim promjenama u rukovodstvima Skupine i odlasku pojedinih rukovodilaca Skupine u Waffen SS — — — — — — — — — — — — 196

Izvještaj Štaba X divizije NOV Hrvatske Štabu I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske o radu i izvedenim akcijama podređenih jedinica, o stečenim iskustvima i daljnjim operativnim namjerama Divizije — — 197

Pismo Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška kotarskim komitetima KPH: Daruvar, Novska, Pakrac i Nova Gradiška, kojim ih upućuje na pojačani rad protiv djelovanja organizacije HSS-a, upozorava na opasnost djelovanja ove organizacije na hrvatski narod i savjetuje kako treba propagandom pridobiti hrvatsko stanovništvo da se odazove mobilizaciji u NOV — ——— — — — — — — — — — — — — — — 201

Izvještaj Zapovjedništva II domobranskog zbora Ministarstvu oružanih snaga NDH ... o općoj unutrašnjoj situaciji na području Zbora, raspoloženju naroda i narodnih manjina, o aktivnosti NOV i PO u Slavoniji i Srijemu i o stanju u Hrvatskom domobranstvu — — — — — — — — — — — — 203

Pregled brojnog stanja jedinica X divizije NOV Hrvatske — — — — — — 208

Izvještaj Okružnog komiteta KPH Virovitica Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju o političkoj situaciji na području kotara: Virovitica, Grubišno Polje, Podravska Slatina i Donji M·holjac, o organizacionom stanju KP i SKOJ-a, masovnim organizacijama USAOJ-a i AFŽ, o NOO--ima, agitaciji i propagandi te o radu s vojskom u uporištu Virovitica 209

Izvještaj Komande Požeškog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i PÖ Hrvatske o političkoj situaciji, radu s narodom, ekonomskom i zdravstvenom stanju u selima, o radu i političkom stanju partizanskih straža i prililkama u 'selima, o radu i političkom stanju partizanskih straža i prilikama u partizanskim bolnicama br. 4 i **8** — — — — — — — — — — — — — — 220

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama i ustanovama o prestanku djelovanja III operativne zone NOV i PO Hrvatske 224

Upute štaba I slavonskog korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama o provođenju rekvizicije namirnica i opreme za potrebe NOV i konfiskacija imovine narodnih neprijatelja — — — — — — — — 225

Upute Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske o zbrinjavanju ranjenika u slučaju neprijateljske ofanzive — — — — — — — — — — — — 227

Izvještaj Komande Papučko-krndijskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o političkom radu među narodom, pozadinskim ustanovama, bolnicama i radionicama, o organizacionom stanju i političkom djelovanju KP, o radu obavještajne i sanitetske službe i službe veze te Agitpropa na području Komande — — — — — — — — — — — — — — — — — — 228

Izvještaj Štalba II NOP odreda Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske o vojnoj situaciji, akcijama Odreda, organizacionom stanju i planu budućih akcija Odreda za vrijeme od 10. do 20 juna 1943. godine — 232

Izvještaj Štaba I NOP odreda Štabu III operativne zone NOV i PO Hrvatske 0 političkom radu na podizanju svijesti boraca, njihovoj disciplini i odnosu prema narodu, akcijama jedinica Odreda i radu Agitpropa u razdoblju od 9. do 19. juna 1943. godine — — — — — — — — — — — — — — 234

Izvještaj Štaba II NOP odreda političkom komesaru III operativne zone NOV 1 PO Hrvatske o političkom i kulturno-prosvjetnom radu, suradnji s narodom i NOO-ima i financijskom stanju Odreda — — — — — — — — — — — — 239

Izvještaj Zapovjedništva II domobranskog zbora NDH Ministarstvu oružanih snaga... o ukidanju logora za taoce kod domobranskih zapovjedništava u Brodu, Osijeku i Rumi — — — — — — — — — — — — — — — — — — 244

Strana

Telegram Njemačkog poslanstva u Zagrebu Ministarstvu vanjskih poslova III Reicha kojim ga obavještava da je za Waffen SS na području NDH mobilizirano 8.500 ljudi — — — — — — — — —— — — — 245

Uputstvo Štaba XII divizije NOV Hrvatske podređenim jedinicama za formiranje stalnih i privremenih ratnih sudova — — —— — — — 245

Letak Okružnog komiteta KPH Brod kojim se pozivaju seljaci da zaštite svoju žetvu od njemačkog okupatora i da stupaju u redove NOV — — — 246

Pregled brojnog stanja XVII brigade NOV Hrvatske — —— — — — 248

Obavještenje Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama i komandama područja o preimenovanju slavonskih jedinica NOV i PO 248

Uputstvo Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske političkim komesarima i političkim radnicima NOV i POH kako da se u ideološkopolitičkom radu odnose prema HSS-u. U uputstvu se kr:tkuje nepravilan odnos prema toj stranci uslijed nedovoljnog poznavanja njenog historijata i politike 250

Uputsvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske svim štabovima brigada i komandama područja o organizaciji i radu vojnih sudova — — — — 251

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Pakrac Okružnom komitetu KPH Nova Gradiška o organizacionom stanju, agitaciono-propagandnom i kulturno^prosvjetnom radu partijskih, skojevskih i antifaišstičkih organizacija, o uspjehu mobilizacije boraca u NOV i uspostavi veza s domobranima, radu i organizacionom stanju NOO-a te o raspoloženju naroda i narodnosti prema NOP-u — — — — — — — — — — — — — 253

Dopis Zapovjedništva Pothvatnog područja »Slavonije« svim vojnim, političkim i policijskim vlastima u Slavoniji kojim ih obavještava da će uz pomoć Njemačkog pothvatnog zapovjedništva uputiti preko letaka poziv na predaju komunistima koji žele napustiti partizanske redove. Stoga se mole navedene vlasti da raspišu okružnice kojima će se garantirati prebjeglim partizanima dobar postupak — — — — — — 261

Izvještaj političkog komesara XVII NO brigade političkom komesaru X divizije NOV Hrvatske o stanju u jedinicama, političkom i prosvjetnom radu, raspoloženju naroda i o radu u pozadini — — — — — — 264

Naredba Kotarske oblasti u Slav. Požegi Oružničkoj postaji u Pletemici da ispita uređovanje općine u Bektežu za koju se kaže da ne radi i time nanosi štetu narodu i općedržavnim interesima — — — — —. — 269

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama i komandama područja o formiranju Diljskog, Požeškog, Daruvarskog i Bilogorskog NOP odreda — — — — — — — — — — — — 270

Izvještaj Štaba Posavskog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o kulturno-prosvjetnom radu i stanju u odredu u vremenu od 19. do 29. juna 1943. god. — — — — — — — — — — — — 271

Izvještaj Komande Diljskog područja Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o političkoj situaciji na sektorima: Brod, Đakovo, Našice i Osijek, o radu partizanskih straža, intendanture, ambulante, relejnih stanica, o stanju u Diljskom bataljonu, suradnji s NOO-ima i političkom djelovanju među narodom, te radu Agitpropa Područja — — — — — — — — 276

Obavještenje Štaba XII divizije NOV Hrvatske štabovima podređenih jedinica o odluci Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske kojom XVI NO (brigada mijenja naziv u Zagrebačka omladinska brigada »Joža Vlahov.ić« — — 280

Izvještaj Štaba X divizije NOV Hrvatske političkom komesaru II korpusa NOV i PO Hrvatske o vojno-političkom stanju podređenih jedinica, uzdizanju političke svijesti boraca, radu s narodom -na terenu i o radu štabova brigada i Divizije — — — — —* — — — — — — 281

Strana

Oglas Gradskog poglavarstva Brod n/S kojim se pozivaju vlasnici zemljišta da nabave potvrde o veličini cjelokupnog posjeda radi vršidbe — 288

Izvještaj — samokritički osvrt komandanta i politkomesara II korpusa NOV i PO Hrvatske Centralnom komitetu KP Hrvatske o vojnom i političkom radu Korpusa u prvoj polovini 1943. god. — — — — — — 288

Izvještaj Ravnateljstva željeznica NDH o broju izvršenih partizanskih diverzija na željezničkim prugama u NDH od januara do juna 1943. god. — 293

Izvještaj Štaba II korpusa Glavnom štabu NOV i PO Hrvatske o stanju i radu korpusne obavještajne službe, podacima o neprijateljskoj vojsci i njenom moralu, o prilikama u partizanskoj i neprijateljskoj pozadini i o kontrašpijunaži — — — — — — — — — — — — — — 295

Izvještaj Komande Bilogorskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande područja i pozadinskih ustanova te brojnom stanju i naoružanju Područja — 305

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima odredä o vojno-političkim zadacima i specifičnoj ulozi odreda u narodnooslobodilačkoj borbi — 312

Zapisnik sjednice Okružnog NOO-a Virovitica o političkoj situaciji na okrugu, izvještaju delegata o radu kotarskih NOO-a i daljnjim smjernicama za rad — 315

Oglas Gradskog poglavarstva Brod n/S kojim se upozoravaju vlasnici zemljišta uz željezničku prugu da se uslijed opasnosti od požara pridržavaju određenih mjera predostrožnosti — — — — — — — — — — — — — — 321

Izvještaj Zapovjedništva prometnih zdrugova Ustaške vojnice Ministarstvu oružanih snaga NDH ... o napadu partizana na Suhopolje — — — 322

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske određenim jedinicama o pravilnom postupku prilikom oslđbađanja boraca iz operativnih jedinica 323

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne slkupine Okruga Donja Drava o akcijama jedinica NOV u selima Brođanci i Habjanovci — — 324

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske određenim jedinicama o organizaciji informativne službe — — — — — — — — — — — — 325

Izvještaj Komande Psunjskog područja Oblasnom odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande, partizanskih straža, tehnike, o stanju bolnica i ambulanti, radu relejnih stanica, informativne službe, ekonomskom i financijskom stanju te raspoloženju naroda i mobilizaciji na ovom području — — — — — — 330

Obavijest Štaba XII divizije NOV Hrvatske određenim jedinicama da je Ekonomski odsjek Vojne vlasti u pozadini po naredbi Štaba II korpusa promijenio naziv i da galsi: Intendantura II korpusa — — — — 332

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima NOP odreda o njihovim zadacima uzimajući u obzir konfiguraciju terena na kojem pojedini odred djeluje — 333

Potvrda Slagališta II ekonomskog sektora Psunjskog područja o primitku hrane sakupljene u selu Srednji Grahovljani — — — — — — — — — — — — 335

Izvještaj Agitpropa Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Agitpropu CK KPH o radu srednjih partijskih kurseva — — — — — — — — — — — — 335

Oglas Gradskog poglavarstva Brod n/S kojim se pozivaju vlasnici zemljišta da prijave vlastima veličinu svojih posjeda naikon čega će im se davati odobrenja za vršidbu i odrediti količina proizvoda za predaju državi — 339

Strana

Uputstvo zapovjednika njemačkih snaga u Hrvatskoj za sprovođenje akcija čišćenja sjeverno od rijeke Save — — — — — — — — — — 340

Pismo Agitpropa Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Agi tpropu CK KPH kojim se javlja o programu kurseva za političke komesare, nižem i srednjem partijskom kursu i o prijedlogu da se u program unesu nove teme — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 341

Izvještaj X divizije NOV Hrvatske Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o napadu XVII NO brigade na komunikacije Banova Jaruga — Lipik — 342

Pregled brojnog stanja i naoružanja II kropu-sa iNOV i PO Hrvatske — — 342a

Izvještaj Općinskog poglavarstva Vilič-Selo Kotarskoj oblasti Slav. Požega o nemogućnosti izvršenja prisilnog otkupa stoke za njemačku vojsku i vojsku NDH, jer se na području općine nalaze jedinice NOV — — — 344

Izvještaj Ministarstva unutarnjih poslova NDH u Zagrebu Ministarstvu oružanih s n a g a … o akcijama jedinica NOV na teritoriju velikih župa Baranja i Vuka — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 344

Izvještaj Štaba XVII 'NO brigade Štabu X divizije NOV Hrvatske o radu i izvedenim akcijama Brigade u razdoblju od 22. VI do 3. VII 1943. god. — 345

Izvještaj Kotarske oblasti Daruvar Ministarstvu unutarnjih poslova NDH u Zagrebu .. . o akcijama jedinica NOV u okolini Daruvara — — — 348

Izvještaj Komande Diljskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i POH o radu partizanskih straža i registrature, brojnom stanju, nacionalnom i socijalnom sastavu te naoružanju relejnih stanica i o problemu mobilizacije na ovom području — — — 349

Naredba Operativnog štaba XII divizije NOV Hrvatske i Kalničkog NOP odreda podređenim jedinicama za pokret i smještaj u nove baze poslije uspješno izvršene akcije na Jalkovec — — — — — — — — — — 355

Naredba Sanitetskog odsjeka Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima X i XII divizije NOVH o upućivanju omladinaca i omladinki na oficirski i sanitetski kurs — — — — — — — — — — — — — — 356

Naredba Sanitetskog odsjeka Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske o objedinjavanju sanitetskih ustanova vojnopartizanskih područja u Slavoniji u vojnopartizansku bolnicu dotičnog područja — — — — — — — 357

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske podređenim jedinicama o osiguranju spremanja žetve, pomoći NOO-ima i antifašističkim organizacijama, dopremanju vršalica sa neoslobođenog na oslobođeno područje i uništavanju žetve na državnim imanjima i imanjima velikih posjednika — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 360

Pismo Okružnog komiteta KPH Brod kotarskim komitetima Brod, Đakovo i Županja u kojem se prenose direktive i uputstva Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju o borbi protiv djelovanja HSS-a, pokušaja organiziranja četništva, zadacima NOP odreda i o brizi za žetvu — — — — 361

Obavještenje Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu X divizije o formiranju pokretne kirurške ekipe, njenom značaju i zadacima — — — 366

Naredba Intendanture II korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu Posavskog odreda kojom se zabranjuje dioba određenih prehrambenih artikala i platna zaplijenjenih u akcijama, zahtijevajući istovremeno da se označene namirnice i stvari dostave novoosnovanoj Centralnoj intendanturi saniteta za snabdijevanje bolnica i ambulanti — — — — — — — — — 368

Izvještaj velikog župana Velike župe Baranja Vodstvu Njemačke narodne skupine u Osijeku kojim se javlja da je područje župe potpuno ili djelomično ugroženo od jedinica NOV. U izvještaju se dalje navodi da se žetva može provesti samo uz pomoć vojske i traži da se u nesigurna područja upute oružane jedinice — — — — — — — — — — — — 369

Strana

Izvještaj Komande Požeškog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NVO i PO Hrvatske o radu Komande područja, partizanskih straža, relejnih stanica, radionica i slagališta Ekonomskog sektora ovog područja — — — — — — — — — — — — 370

Izvještaj Komande Papučko-krndijskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu TI korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande područja i Komande mjesta Voćin te o radu, brojnom stanju i kadrovskim promjenama u ostalim ustanovama Područja — — — — 373

Izvještaj Komande Bilogorskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande područja, radu i akcijama straža i ostalih ustanova Područja — — — — — 377

Oglas Gradskog poglavarstva Brod n/S kojim se pozivaju građani na rad za spremanje žetve i da moraju staviti vlastima na raspolaganje vozila za prijevoz žita, kao i prostorije za smještaj — — — — — — 381

Izvještaj Ministarstva državne riznice NDH Ministarstvu vanjskih polova u Zagrebu o prijelazu pripadnika mađarske manjine u Mađarsku — — 382

Izvještaj vođe Njemačke narodne pomoći Odjela za zbrinjavanje izbjeglica ... Vodstvu Skupine u Osijeku... u kome se govori da jedinice NOV onemogućavaju žetvu u selima: Darkovcu, Kuli i Poreču. U izvještaju se napominje da su se stanovnici ovih sela — pripadnici Njemačke skupine koji su bili iseljeni u sela istočne Slavonije — vratili kućama uz pomoć Wehrmachta. Navodi se da bi spomenuta sela mogla dati oko 80 vagona pšenice pod uslovom da se u najkraće vrijeme osigura oružana pomoć — — — — — — — — — — — — — — 384

Naredba Operativnog štaba XII divizije NOV Hrvatske i Kalničkog NOP odreda podređenim jedinicama za napad na Lepoglavu — — — — 386

Letak Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske kojim se, poslije uspješnih akcija u Hrvatskom zagorju, pozivaju domobrani da stupe u redove NOV _ — 390

Naredba Štaba XII udarne brigade NOV Hrvatske podređenim jedinicama za napad na kaznionicu u Lepoglavi — — — — — — — •— — 392

Izvještaj Kotarske oblasti Donji Miholjac Velikoj župi Baranja u Osijeku... o rasturanju partizanskih letaka i pisanju parola u selima na ovom području — — — — — — — — — — ---------------------------------- — — — — 395

Izvještaj Velike župe Baranja Okružnom vodstvu Njemačke narodne skupine Donja Drava u Osijeku u kome se navodi da jedinice NOV ometaju vršidbu i oduzimaju žito na velikom području Podravine te da održavaju zborove po selima i sr peča va ju predaju žitarica vlastima NDH — — _ — — — — _ — — _ 396

Izvještaj štaba Bilogorskog NOP odreda štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu, akcijama i vojno-političkom stanju Odreda — — — — 398

Izvještaj okružnog rukovodioca Njemačke narodne skupine Okruga Srednja Drava — Ilova o nesigurnim političkim prilikama zbog djelovanja jedinica NOV u vrijeme borbe za žetvu. U izvještaju se navodi da takvo stanje negativno djeluje na moral pripadnika Skupine, te zbog toga okružni rukovodilac predlaže mjere koje bi, prema njegovu mišljenju, povratile povjerenje u državnu vlast. Navodi da je hrvatska izvršna vlast potpuno otkazala, pa bi trebalo upotrijebiti sva sredstva da se ona aktivira i podvrgne pod kontrolu njemačkih snaga što bi predstavljalo sigurnost za egzistenciju Skupine — — — — — — — — 400

Izvještaj Okružnog vodstva Njemačke narodne skupine Okruga Srednja Drava — Ilova za razdoblje od 15. VI do 15. VII 1943. o stanju i djelatnosti Skupine, raspoloženju sunarodnjaka i teškoćama koje uzrokuju jedinice NOV na području okruga — — — — —- — — — — 403

Izvještaj Ureda za obrtno gospodarstvo Njemačke narodne skupine od 1. do 30. juna 1943. god. o organizacionim pitanjima, personalnim promjenama, djelatnosti i raspoloženju pripadnika Skupine — — — — — 405

Strana

Izvještaj Okružnog vodstva Njemačke narodne skupine Okruga Sava — Dunav za razdoblje od 15. juna do 15 jula 1943. god. o organizacionim pitanjima mjesnih skupina i radu Vodstva Skupine, o personalnim promjenama u Vodstvu i imenovanju novih vođa mjesnih skupina. Nadalje se izvještava o djelatnosti Okružnog ureda za seljačko gospodarstvo, Ureda za obrtničku privredu, Ureda za kulturu, Centra za njemačku narodnu pomoć, Okružnog vodstva ženske organizacije i o predvojničkoj obuci njemačke omladine — — — — — — — — — — 407

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera Hrvatskog domobranstva o napadu XII NOU brigade na Lepoglavu i završetku ustaško-domobranske akcije na Bilo-gori — — — — — — — — — — — — — — — — 414

Izvještaj Kotarske oblasti Županja Župskoj redarstvenoj oblasti Brod n/S za vrijeme od 1. do 15. jula 1943. god. u kome se govori o pronađenim komunističkim lecima u selima kotara, nesigurnosti pojedinih bogatijih stanovnika zbog prelaska četničkih grupa iz Bosne i pljačke imoine, te o manjim akcijama jedinica NOV na željezničku prugu i šumsku manipulaciju Špačva — — — — — — — — — — — — 416

Izvještaj Ureda za statistiku i narodne običaje Njemačke narodne skupine 0 svojoj djelatnosti za vrijeme od 15. juna do 15. jula 1943. godine, ističući da se uslijed djelovanja NOV ne može normalno odvijati poštanski saobraćaj, što onemogućuje povezanost mjesnih skupina. Izvještava se i o radu na prikupljanju statističkih podataka o dobnoj strukturi pripadnika Skupine — — — — — — — — — — — — — — 420

Izvještaj riznićara Njemačke narodne skupine o djelatnosti u razdoblju od 15. juna do 15. jula 1943. godine, o teškoćama koje ometaju rad na ubiranju žetve, saobraćajnim teškoćama i o isplati dodatka za skupoću pripadnicima Skupine — — — — — — — — — — — — — — 421

Izvještaj Ureda za školstvo Njemačke narodne skupine o radu njemačkih škola za stručno usavršavanje, srednjih i osnovnih škola i učeničkih domova za razdoblje od 17. juna do 15. jula 1943. god., o posjetu nastavnika njemačke učiteljske škole u Osijeku Njemačkoj i o tečajevima za nastavnike koji će se održati u vezi s pripremama za početak nove školske godine. Međutim, napominje se da postoje teškoće oko održavanja nastave, jer se u većini školskih zgrada nalazi njemačka vojska — — — — — — — — — — — — — — — — 423

Izjveštaj Ureda za narodno gospodarstvo Njemačke narodne skupine u Osijeku o organizacionim pitanjima, personalnim promjenama, izgradnji 1 radu u periodu od 15. juna do 15. jula 1943. godine, navodeći da su njemački obrtinci postigli dobre rezultate u izradi predmeta za potrebe njemačke vojske, ali se napominje da postoji opasnost od djelovanja NOV što uz stalni porast cijena nepovoljno utječe na moral i materijalno stanje pripadnika Skupine — — — — — — — — — — 427

Izvještaj Okružnog vodstva Njemačke narodne skupine Donja Drava o radu i stanju Skupine za mjesec juni 1943. god. ističući da se zbog mobilizacije osjeća nedostatak kadra za organizacioni rad i izgradnju mjesnih vodstava i da stalna opasnost od NOV ometa rad, pa se djelatnost Skupine u junu svodila uglavnom na suzbijanje te opasnosti, a kod pripadnika Skupine vlada ogorčenost zbog ratnog stanja, crne berze, nesigurnih prilika, a kritikuje se i vodstvo Skupine — — — — — — — — — — 430

Izvještaj Župske redarstvene oblast; Nova Gradiška Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost NDH u Zagrebu... o akcijama NOV na kotarima: Pakrac, Daruvar, Slav. Požega i Novska — — — — — — — — — — — — — — 432

Izvještaj Oružničkog krila u Brodu n/S Zapovjedništvu II domobranskog zbornog područja Brod... o političkim prilikama, raspoloženju naroda, moralu vojske, akcijama jedinica NOV te o prehrani i otežanom željezničkom i cestovnom prometu na području ovog oružničkog krila za razdoblje druge polovine jula 1943. god. — — — — — — — — — — — — — — 434

Strana

Izvještaj Štaba X divizije NOV Štabu II konpusa NOV i PO Hrvatske o razmještaju i djelovanju podređenih jedinica u toku julske ofanzive na Slavoniju i Bilo-goru — — — — — — — — — — — — — — **437**

Pismo elana CK KPH Anke Berus Centralnom komitetu Komunističke partije Hrvatske o situaciji u Slavoniji u kojem iznosi svoja zapažanja o radu vojnog rukovodstva i političkih organizacija, daje kritički osvrt i prijedloge za otklanjanje nedostataka — — — — — — — — **439**

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske svim komandama područja 0 poduzimanju svestranih mjera za osiguravanje žetve, izvlačenje žita s neoslobođenog područja i izgradnju magazina za njegovo uskladištenje, i to uz suradnju s NOO-ima i operativnim jedinicama koje će pored oružane pomoći dati i radnu snagu — — — — — — — **444**

Izvještaj o počinjenom zločinu nad stanovništvom sela Suhe Mlake, o pljački stoke i ostale imovine, paljenju kuća i gospodarskih zgrada, te o mjerama NOO-a da se pruži pomoć postradalom stanovništvu — — — 445

Izvještaj Oblasnog NOO-a za Slavoniju Izvršnom odboru ZAViNOH-a o radu odsjeka Oblasnog (NOO-a s naročitim osvrtom na rad Političko-administrativnog odsjeka i političku situaciju u vrijeme julske ofanzive na Slavoniju, iznoseći organizaciono stanje NOO-a po okruzima i prijedlog kandidata za oblasnu konferenciju, te podatke o djelovanju HSS-a 1 pojavi četničkih tendencija — — — — — — — — — — — **447**

Izvještaj Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju Centralnom komitetu KPH o političkoj situaciji u Slavoniji u vrijeme julske ofanzive, teroru okupatora i kvislinga nad narodom, raspoloženju narodnih manjina prema 'NOB-u, organizacionom stanju KP po okruzima i NOV i PO, te radu i stanju SKOJ-a i AFŽ. U izvještaju se kritikuje rad nižih organa i organizacija, ali se ističu i vlastite slabosti koje su uvjetovale postojeće stanje— — — — — — — — — — — — — — — — — — — 459

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima podređenih jedinica za raspored i djelovanje u toku žetve — — — — — — — 465

Izvještaj ustaškog agenta Glavnom ravnateljstvu za javni red i sigurnost NDH u Zagrebu o operacijama Nijemaca, ustaša i domobrana protiv jedinica NOV na Psunju, Papuku, Krndiji, Babjoj gori i Ravnoj gori te o hapšneju suradnika NOP-a u Novoj Gradiški — — — — — — — 468

Izvještaj člana Okružnog komiteta KPH Virovitica političkom sekretaru Komiteta o političkoj situaciji i radu društveno-političkih organizacija na području Okruga — — — — — — — — — — — — — — — — 469

Izvještaj Komande Požeškog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štaibu II korpusa NOV i PO Hrvatske o sastavu i radu partizanskih straža, radioinca, relejnih stanica, Slagališta ekonomskog sektora ovog područja i o radu Agitpropa — — — — — — — — — — — — — — 473

Izvještaj Komande Bilogorskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu Komande i partizanskih straža, o sanitetskoj službi i ekonomskim prilikama za vrijeme julske ofanzive na Bilo-goru i Slavoniju — — — — — — — — — 474

Izvještaj štaiba Požeškog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o akcijama podređenih jedinica na komunikacije i o borbi za žetvu u Požeškoj kotlini — — — — — — — — — — — — — — — — — — — 479

Izvještaj Komande Papučko-kmdijskog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o njenom brojnom stanju, radu Komande mjesta Voćin i o brojnom stanju i radu partizanskih straža na teritoriju Područja — — — — — — — — — 480

Strana

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske svim komandama područja o radu, sakupljanju potrebnih stvari u vezi s vršidbom, osposobljavanju bunkera i osiguravanju potrebnog broja zaprežne stoke za vrijeme žetvene kampanje. Kritikuje se stanje službe veze i daju sugestije radi otklanjanja nedostataka — — — — — — — — — — 481

Pismo Okružnog komiteta KPH Nova Gradiška kotarskim komitetima KPH iNova Gradiška, Novska i Pakrac u kojem ih obavještava o održavanju sastanka plenuma OK i traži podnošenje detaljnih izvještaja, ističući da je narodu potrebno politički objasniti značaj borbe za žetvu — — 483

Oglas Gradskog poglavarstva Brod n/S kojim se vlasnicima zemljišta uz željezničku prugu zabranjuje sijanje kukuruza na udaljenosti od 200 metara s jedne i s druge strane pruge — — — — — — — — 485

Izvještaj Velike župe Baranja Ministarstvu unutranjih poslova NDH... o vršidbi na njenom području koju ometaju i onemogućavaju jedinice NOV paljenjem žita, vršalica i slame na veleposjedima i po selima — 485

Izvještaj Zapovjedništva prometnih zdrugova Ustaške vojnice Ministarstvu oružan·h snaga NDH... o uništenim vršaćim strojevima na području Podravine i Slavonije — — — — — — — — — — — — 488

Dopis Glavnog ževetnog odbora za Slavoniju štabovima XVIII i XXI NO brigade, štabovima svih iNOP odreda i komandi područja kojim ih obavještava o svom formiranju i upoznaje s neposrednim zadacima, pozivajući ih istovremeno na suradnju — — — — — — — — 488

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Donji Miholjac Okružnom komitetu KPH Virovitica o političkim prilikama na kotaru i uspješno održanim mitinzima u hrvatskim selima s ciljem pridobijanja naroda na suradnju s NOP-om, napominjući da je formiran KNOO i kotarsko rukovodstvo SKOJ-a — — — — — — — — — — — — — — — — 490

Pismo Štaba II operativne zone Štabu XII divizije NOV Hrvatske kojim se traži da XII d·vizija i dalje ostane na području Kalnika i Moslavine — 492

Izvještaj Štaba Diljskog NOP odreda Štabu I/I korpusa NOV i PO Hrvatske 0 akcijama ovog odreda u periodu od 10. do 25. jula — — — — — 492

Izvještaj Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske Oblasnom komitetu KPH za Slavoniju o akcijama Diverzantskog bataljona na željezničke pruge i objekte u Slavoniji i Podravini tokom jula 1943. godine — — — — 494

Izvještaj Štaba Podravskog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o akcijama i radu Odreda tokom jula 1943. godine — — — — 495

Izvještaj Komande Diljskog područja Odsjeku voine vlasti u pozadini pri Štabu II -korpusa NOV i PO Hrvatske o akcijama i radu partizanskih straža, relejnih stanica i Registrature, prilivu novih boraca i mobilizaciji, o radu Sanitetskog i Tehničkog odsjeka, te o općoj vojnoj situaciji za vrijeme protekle julske ofanzive. Uz izvještaj priložen je i pregled brojnog stanja i naoružanja, te nacionalni i socijalni sastav jedinica i ustanova Diljskog područja — — — — — — — — — 497

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske štabovima Posavskog i Požeškog NOP odreda o razrješavanju dužnosti i novim postavljenima rukovodilaca — — — — — — — — — — — — — — — 502

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske komandama područja o izdavanju propusnica i o kontroli kretanja osoba na oslobođenom teritoriju — — — — — — — — — — — — — — — 503

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Podravska Slatina Okružnom komitetu KPH Virovitica o održanom sastanku Komiteta na kome se raspravljalo o političkoj situaciji, teroru i raspoloženju naroda, organizacionom stanju KP, SKOJ-a, USAOJ-a i AFŽ-a, te o radu i stanju NOO-a 1 Agitpropa, napominjući na je osnovana žetvena komisija pri KNOO-u Podravska Slatina — — — — — — — — — — — — — 504

Strana

Pismo Štaba XII divizije NOV Hrvatske borcima i rukovodiocima o uspjesima Divizije u borbama na Bilo-gori, Kalniku i u Hrvatskom zagorju — 508

Izvještaj Štaba XII NOU brigade Štabu XII divizije NOV Hrvatske o akcijama u Hrvatskom zagorju — — — — — — — — — — — 509

Izvještaj političkog komesara XII divizije NOV Hrvatske političkom komesaru II korpusa NOV i PO Hrvatske o akcijama Divizije na putu po Hrvatskom zagorju te o političkom radu i stanju u jedinicama — — 513

Pismo štaba XII divizije NOV Hrvatske Štabu II operativne zone NOV i PO Hrvatske o uzrocima povlačenja Divizije s Kalnika — — — — — 519

Izvještaj Tehničkog odsjeka Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske Tehničkom odsjeku Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske o radu građevinskih odsjeka, o stanju stručnog kadra, te radu i opremi radionica, napominjući da će uskoro biti osnovane sanitetska i pokretna brigadna radionica — — — — — — — — — — — — — — — — — 521

Izvještaj Štaba Daruvarskog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu i akcijama Odreda — — — — — — — — — — — 524

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Pakrac Okružnom komitetu KPH Nova Gradiška o organizacionom stanju KP, SKOJ-a, USAOJ-a, AFŽ-a i NOO-a, radu Agitpropa, mobilizaciji i političkoj situaciji na području kotara te o ekonomskom stanju, teroru prema članovima KP i narodu, kao i o šteti koja je učinjena za vrijeme julske ofanzive — — — — 526

Izvještaj Komande Požeškog područja Odsjeku vojne vlasti u pozadini pri Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o stanju, radu i akcijama partizanskih straža i relejnih stanica, kao i radu I i II ekonomskog slagališta i radionica na području Komande — — — — — — — — 533

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu X divizije o izvođenju vojne obuke i izučavanju vojne teorije kako bi se podigla borbena svijest rukovodilaca i boraca te ispravile neke greške i nedostaci — — 536

Izvještaj Zapovjedništva Glavnog stožera Hrvatskog domobranstva Ministarstvu oružanih snaga iNDH o akcijama jedinica NOV na području Bilo-gore i Slavonije — — — — — — — — — — — — — — 540

Naredba Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske komandama područja o priključenju odredima jedinica formiranih od pripadnika partizanskih straža i ostalih ustanova područja, ističući istovremeno da se poduzmu mjere radi sređivanja stanja u bolnicama i pokloni puna pažnja očuvanju ževte — — — — — — — — — — — — — — — — 541

Izvještaj Kotarskog komiteta KPH Grubišno Polje o političkoj situaciji na kotaru, organizacionom stanju KP, SKOJ-a, USAOJ-a, AFŽ-a, NOO-a i o agitaciono-propagandnom radu — — — — — — — — — — — 542

Izvještaj Štaba Posavskog NOP odreda Štabu II korpusa NOV i PO Hrvatske o radu i akcijama Odreda u razdoblju od 7. do 26. jula 1943. godine — 548

Uputstvo Štaba II korpusa NOV i PO Hrvatske Štabu X divizije o formiranju jedinica za vezu, dužnostima komandnog kadra i o taktičkoj upotrebi službe veze — — — — — — — — — — — — — — — 553

Pismo Oblasnog komiteta KPH za Slavoniju članovima KP, partijskim organizacijama, kotarskim i okružnim komitetima KPH o uspjesima i nedostacima u radu KP poslije partijskog savjetovanja od 26. decembra 1942. od sredine 1943. godine. U pismu se govori i o političkoj situaciji, organizacionom stanju KP, uspjesima jedinica NOV, radu antifašističkih organizacija, NOO-a, i o agitaciji i propagandi te se na kraju daju smjernice i uputstva za daljnji rad — — —- — — — — — — — 557

Registar ličnih imena — — — — — — — — — — — — — — — 569

Registar geografskih pojmova — — — — — — — — — — — — — 577

Registar predmetnih pojmova — — — — — — — — — — — — — 589

I S P R A V C I

Str.	Red	Stoji	Treba
14	17. odozdo	V.	—
20	1. odozgo	Mođurić	Međurić
77	5. odozgo	Trn ja	Ten ja
78	13. odozgo	Okružnom	Oblasnom
89	1. odozgo	Kran ja	Krajna
90	22. odozdo	a v.	—
95	14. odozgo	neprijatelja	neprijateljskog
101	6. odozgo	cijeli red suvišan	
135	1. odozdo	objašnjenje 4	objašnjenje 1
138	9. odozdo	UŠOJ	USAOJ
142	8. odozgo	se na brigade	se brigade
142	2. odozdo	brošuru	knjigu
148	16. odozgo	NOOF-a	NOF-a
151	24. odozgo	živo	Žito
158	9. odozgo	vadom	vladom
158	14. odozgo	dbori	odbori
166	19. odozgo	Sastav	Kastav
167	19. odozgo	Prušić	Perušić
i 67	2. odozdo	DS-a	SDS-a
169	24. odozdo	1663	163
170	16. odozdo	HHS	**HSS**
187	15. odozgo	Donja	Doljana
191	4. odozdo	od ...	od 15. maja ...
196	9. odozdo	Alecander	Alexander
235	7. odozgo	u.1 ci ,α'	Odreda
254	11. odozdo	u	i
256	15. odozgo	Batijani	Batinjani
282	13. odozdo	ju	**je**
285	14. odozgo	se	**je**
289	16. odozdo	(II)	**(IV)**
297	14. odozgo	jedenice	jedinice
303	1. odozdo	-domobranska	-demokratska
304	18. odozgo	»ŽViO	»Živio
305	16. odozgo	30. VII	30. VI
333	13. odozdo	teritrija	teritorija
357	5. odozgo	Olkečanska	Okučanska
406	1. odozgo	Sreis	Kreis
410	1. odozdo	Šidiski	Šidski
428	5. odozdo	Pfluge	Pflug
430	,5. odozdo	Let je	Lot je
436	16. odozdo	kog	kod
437	21. odozgo	XX Brigade	XXI Brigade
439	8. odozgo	dolazio	odlazio
458	4. odozdo	Privredni	Privremeni
473	16. odozdo	Milina	Milanom
488	1. odozdo	Okunčani	Okučani
495	5. odozdo	Golnice	Golince
504	19. odozgo	Razdo	Razno
552	6. odozdo	jednage	jednake
559	4. odozdo	dovljono	dovoljno

GRAFIČKA OPREMA
Ivan Seitz

LEKTOR I KOREKTOR
Milan Vranešević

Tisak: Štamparsko poduzeće »Aleksandar Tajkov« Slavonska Požega